

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

~~467k15~~

122 f 29

RERUM BRITANNICARUM MEDII ÆVI
SCRIPTORES,
OR
CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN
AND IRELAND
DURING
THE MIDDLE AGES.

THE CHRONICLES AND MEMORIALS
OF
GREAT BRITAIN AND IRELAND
DURING THE MIDDLE AGES.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF HER MAJESTY'S TREASURY, UNDER
THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

ON the 26th of January 1857, the Master of the Rolls submitted to the Treasury a proposal for the publication of materials for the History of this Country from the Invasion of the Romans to the reign of Henry VIII.

The Master of the Rolls suggested that these materials should be selected for publication under competent editors without reference to periodical or chronological arrangement, without mutilation or abridgment, preference being given, in the first instance, to such materials as were most scarce and valuable.

He proposed that each chronicle or historical document to be edited should be treated in the same way as if the editor were engaged on an *Editio Princeps*; and for this purpose the most correct text should be formed from an accurate collation of the best MSS.

To render the work more generally useful, the Master of the Rolls suggested that the editor should give an account of the MSS. employed by him, of their age and their peculiarities; that he should add to the work a brief account of the life and times of the author, and any remarks necessary to explain the chronology; but no other note or comment was to be allowed, except what might be necessary to establish the correctness of the text.

The works to be published in octavo, separately, as they were finished; the whole responsibility of the task resting upon the editors, who were to be chosen by the Master of the Rolls with the sanction of the Treasury.

The Lords of Her Majesty's Treasury, after a careful consideration of the subject, expressed their opinion in a Treasury Minute, dated February 9, 1857, that the plan recommended by the Master of the Rolls "was well calculated for the accomplishment of this important national object, in an effectual and satisfactory manner, within a reasonable time, and provided proper attention be paid to economy, in making the detailed arrangements, without unnecessary expense."

They expressed their approbation of the proposal that each Chronicle and historical document should be edited in such a manner as to represent with all possible correctness the text of each writer, derived from a collation of the best MSS., and that no notes should be added, except such as were illustrative of the various readings. They suggested, however, that the preface to each work should contain, in addition to the particulars proposed by the Master of the Rolls, a biographical account of the author, so far as authentic materials existed for that purpose, and an estimate of his historical credibility and value.

*Rolls House,
December 1857.*

ICELANDIC SAGAS.

[illegible]

[All Rights Reserved.]

ICELANDIC SAGAS

AND OTHER HISTORICAL DOCUMENTS RELATING TO THE SETTLEMENTS
AND DESCENTS OF THE NORTHMEN ON

THE BRITISH ISLES.

VOL. I.

ORKNEYINGA SAGA,

AND

MAGNUS SAGA,

WITH APPENDICES.

EDITED BY

GUDBRAND VIGFUSSON, M.A.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF THE LORDS COMMISSIONERS OF HER MAJESTY'S
TREASURY, UNDER THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

LONDON:

PRINTED FOR HER MAJESTY'S STATIONERY OFFICE,
BY EYRE AND SPOTTISWOODE,
PRINTERS TO THE QUEEN'S MOST EXCELLENT MAJESTY.

And to be purchased, either directly or through any Bookseller, from
EYRE AND SPOTTISWOODE, EAST HARDING STREET, FLEET STREET, E.C.; or
ADAM AND CHARLES BLACK, 6, NORTH BRIDGE, EDINBURGH; or
HODGES, FIGGIS, & Co., 104, GRAFTON STREET, DUBLIN.

1887.

167 k 19

Printed by
HYRE and SPOTTISWOODE, Her Majesty's Printers.
For Her Majesty's Stationery Office.

CONTENTS.

	Page
PREFACE - - - - -	ix
METAPHORS, NAMES, AND EPITHETS OCCURRING IN	
THE SONGS - - - - -	xxxix
GENEALOGIES - - - - -	xlii
ORKNEYÍNGA SAGA - - - - -	1
ADDENDA TO THE ORKNEY SAGA - - - - -	222
MAGNÚSS SAGA HIN LENGRI - - - - -	237
MAGNÚSS SAGA HIN SKAMNA - - - - -	281
ADDENDA TO THE MAGNUS SAGA - - - - -	299
APPENDIX :—	
EXTRACTS FROM SAGAS - - - - -	309
EXTRACTS FROM THE NJÁLA - - - - -	319
HEMINGS ÞÁTTR - - - - -	347
JÁTVARDAR SAGA - - - - -	388
INDEX :—	
NAMES OF PLACES - - - - -	403
NAMES OF PERSONS - - - - -	410
NICKNAMES - - - - -	422
ILLUSTRATIONS OF LIFE AND CUSTOMS - - - - -	424
ERRATA - - - - -	426

P R E F A C E.

VOI. I.

PREFACE.

- § 1. Account of the Orkneyinga Saga, p. ix.
 - § 2. Account of Magnus Saga, p. xii.
 - § 3. Account of the supplementary pieces from Icelandic sources relating to the Orkneys, p. xv.
 - § 4. General account of the MSS. used, p. xvii.
 - § 5. Tables showing the extent to which the different MSS. of the Orkneyinga Saga have been used, p. xxii.
 - § 6. Account of the Flatey Book, p. xxv.
 - § 7. History of the present edition of the Orkneyinga Saga, p. xxxii.
 - § 8. Account of the MSS. of Magnus Saga and of the supplementary pieces, p. xxxiv.
 - § 9. List of the facsimiles in this volume, p. xxxvi.
 - § 10. Concluding remarks, p. xxxvi.
-

§ 1. The work now known and cited as ORKNEYINGA SAGA, or the History of the Men of Orkney, is in reality a complex work, made up of parts of different date and character.

α. The mythical introduction, *Fundinn Noregr*, as it is called in the Flatey Book. Chapters 1-3.

β. The History of the Earls of Orkney, *Iarla Sogur*, or as it is now more commonly written, *Iarla Saga*. Chapters 4-38.

γ. The History of Earls Magnus and Paul, known as *St. Magnus Saga*. Chapters 39-55.

δ. A Miracle Book, *Iarteina-bok*, of St. Magnus. Chapter 60.

c. The History of Earl Rognwald and Swain Asleifsson. Chapters 56-59 and 61-118.

With regard to the dates of these sundry works, the first, *a*, is found as a separate section in the Flatey Book, a MS. in which the whole complex Saga is cut up into five bits for convenience of insertion into the series of the Lives of the Kings of Norway, which form its main contents. *a* is evidently of late composition, and its whole tone and style recall the late introductory parts of the Prose Edda. The eponymy and the occurrence of words not used in early books point the same way; and there is some positive evidence that it originated some time after 1098. A notable story in *a* tells that two brothers resolved to share their heritage, one taking the land, the other the islands, and he who owned the islands cheated the other by getting his ship dragged over an isthmus, and so claiming that as his; because it had been agreed between them that the line of boundary should be made by the sea, the one brother taking all he could sail by in his ship leaving it on the larboard. "He sat in the stern, and held the tiller, and got all the land that lay to starboard of him." (Ch. 3, p. 4.) This story is not of Norwegian origin; no such partition could have suggested itself to a Norwegian king; but it is one that really obtained between the Western Isles and Scotland, the isles going to the Northmen, the land to the Scots. And what is more, the actual incident, here told of the mythic king, really took place; for, as we read in chapter 45, p. 71, Malcolm, the Scottish king's messenger, met Magnus Barefoot in 1098, and made this offer of peace: "That the King of Scots would give him all the islands that lie on the west of Scotland, between which and the mainland he could sail with his rudder shipped. But when King Magnus stood from the south to Cantyre, he had his galley drawn over the neck, or tarbert, of Cantyre, he holding the tiller the while, and so he got all Cantyre, which is better than the best island in the Sudreys, or

"Sodor islands, save Man." This apparently historical incident is clearly the origin of the mythic story of Beiti (eponymy from *beit=boat*); the very wording is identical.

There is a second version of the *Fundinn Noregr* in the Flatey Book, column 8, entitled, *Huersu Noregr byggðiz*, i.e., "How Norway was settled," which is of like date, and is linked on to a prose paraphrase of the Lay of Hyndla. It is printed in this volume, pp. 309-311.

This mock-mythical section looks indeed the work of an editor. The man who gathered the different Earls' Lives into a *Corpus rerum gestarum comitum Orcaden-sium*, as it were, wanted to have an introduction with old legends, such as the Ynglinga and Skioldunga Sagas form to the collections of the Lives of the Kings of Norway and Denmark. He therefore wrote one and prefixed it to his edition. The Stockholm translation contains this part prefixed to the *Iarla Sogur*, and the first leaf of AM. 332, from which this was taken, begins in the middle of this piece. Magnus Olafsson's MS. also had this beginning and in "*Lexicon Runicum*," he cites from it as *Iarla Sogur*.¹ But the old printed editions do not contain it, for the fact, that it was part of the Orkneyinga Saga, was not known.

I incline to refer its composition to the early part of the thirteenth century, and I suppose it to have been composed in the Orkneys. Beyond the names of certain of the kings mentioned in it, there is not a particle of true tradition in it. It cannot be later, for the complex collection to which it is a kind of preface goes back to the middle of the thirteenth century.

THE EARLS' HISTORY.—*β*. In several places in the King's lives "The Histories of the Earls" are cited, e.g., *Hulda*, Magnus the Good's Life, ch. 23 (*Fornmanna Sogor* vi. 47); St. Olaf's Saga (1853), ch. 89 (*Kringla*, St. Olaf's Life, ch. 109). A piece cited concerning the

¹ e.g., sub. v. *Eystra-salt*, and *Skiptast hoggum*.

Orkneys is called *Iarla Þáttir* in Flatey Book; in the Kringla a piece cited is called *Iarla Sogor*, cp. p. 315 (*semseger i Iarla sogum*). Even as late as the time of Magnus Olafson, the only name for the whole complex mass is *Iarla Saga*.

But in all the old quotations it is only β that is cited as *Iarla Sogor*, and the plural is the right old form.¹

At the revival of Icelandic letters, Biorn o' Scardsá uses the form *Orkneyia Iarla Saga*,² and later the incorrect but common usage of *Orkneyinga Saga* crept in. In old days the "Earls" *par excellence* were those of the Orkneys.³ We shall throughout this introduction call β , *Iarla Saga*, and the whole ($\alpha + \beta + \gamma + \delta + \epsilon$) *Orkneyinga Saga* for convenience sake.⁴

There is a section from *Iarla Sögur* cited in *Landnáma-bók*, Lib. IV., ch. 14 (as we have it), telling of Earl Einar, and referring to "his history." It preserves a fuller text of chapter 4 than we have in our MSS., and would seem to show that β has suffered from abridgment at the hands of the compiler.

It is the oldest piece of our complex Orkney History, and in character and style it resembles closely the earlier Kings' Lives, beginning with early traditions and going down to 1064. It is a well-written and historically important work, the product of the classic age of Old Icelandic prose literature. It stands parallel indeed in all respects to the earlier forms of the Kings' Lives of Norway and Denmark, upon which, as is known, Are and Snorre wrought. More exact knowledge we have not the means of supplying, in the absence of all direct notice of the date of its composition, its authors, and the like.

§ 2. MAGNUS THE SAINT'S LIFE— γ , is a work of different character to β . It is of ecclesiastical origin, a biography rather than a history, composed with pious intent, and

¹ Cf., the name *Conunga Sögur*, the "Histories of the Kings."

² See Proleg. clxxvii., footnote.

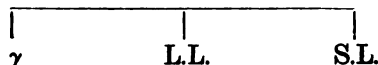
³ Note the names *Iarla-kappe*,

Iarla-scald, found in *Landnáma-bók* V. 13. 2.

⁴ Once in a heading, in Cod. Holm. we find *Upphaf Orkneyinga Sagna*, Ed. 1853, p. 90.

not to satisfy mere historical curiosity or love of good tales. But its more learned and less classic style must not blind us to its early date. It must have been composed when the holy Earl's death was still within memory of living men, and while interest about him was still very great.

It exists in three forms, all printed in this volume.

The first (our γ), chapters 39-55, is an abridgment made by the compiler of the Orkneyinga Saga, giving all that he thought needful. The second, the longer Life of Saint Magnus, pp. 237-280, and the third, the shorter Life, pp. 281-298, are both more complete texts.

The short Life (S.L.) is the best representative of the primitive text, and the best authority.

The long Life (L.L.) is full of insertions from a Latin Life, by a certain Master Rodbert, of whom nothing else is known than the words of the text, "Master Rodbert who composed the History of the holy Earl Magnus and endited it in Latin, beginneth his prologue thus as ye may now hear."¹ And again, "Master Rodbert endited this History in Latin to the worship and honour of the holy Magnus, Earl of the Islands, when twenty winters were gone from his passion,"² which would give the date of Rodbert's work as 1136. The translations of Rodbert's work may be easily separated from the original Icelandic text by comparison; but the reader may easily distinguish it by its somewhat inflated and zealous style. With the exception of this Latin Life by Rodbert, nothing is known respecting the authorship of any of the pieces in this volume.

THE MIRACLES OF S. MAGNUS.—d. A little book of miracles is of course a common appendix to a medieval

¹ p. 237.

| ² p. 269.

saint's life; it gives the devout reader the very proof and foundation of his saintship. But different copies of these miracle books differ greatly; every writer inserts or leaves out such of the wonders worked by the saint as he chooses. Both S.L. (chs. 17-19) and L.L. (chs. 31-35) have miracle books appended to them; that of γ is misplaced after the initiatory chapters of ϵ .

The legend and sequence of St. Magnus from Icelandic sources are printed pp. 299-305. The second is from a service book at Scard in the West of Ireland, as Arne Magnusson declares. The saint's fame, as is known, reached England, and he has churches dedicated to him, besides his own cathedral of Kirkwall.

THE HISTORY OF EARL ROGNWALD AND SWAIN— ϵ . This is in some respects the most interesting work included in the Orkneyinga Saga. It is almost strictly historical, of like style and treatment to *Ljósvetninga Saga*, and especially to Swerri's Life or *Knytlunga Saga*. It has neither the traditional character of the Kings' Lives, nor the legendary character of the ecclesiastical biographies; it is sober fact accurately told. We get exact dates in it—p. 197, l. 23, "that was five nights before Yule;" p. 199, l. 11, "two nights before Yule;" and p. 199, l. 3, with reference to the slaying of Erland, "and it was a full moon," referring to Dec. 21, 1154.¹ I wrote with regard to this last date to my friend, the late Robert Main, Radcliffe Observer (a faithful student of Danish and Swedish literature), and received the following reply, July 10, 1872:—"For the year 1154 the time of new moon is Dec. 6d. 8h., and therefore of the full moon Dec. 21d. 2h., old style," showing that the exact statement of the Saga is not illusory, but based upon true knowledge.

Our text of this history is certainly abridged towards the end. A link or two has fallen from the chain of

¹ The Annals give the year. See Sturl. Saga, ii. p. 359.

chronology, especially chapters 110, 111, and again chapter 114 to the end; moreover, stories are wholly omitted. This is proved by the existence of part of a fuller text, as will be noted later on.¹

§ 3. With the Orkneyinga Saga ends, but after it there are here printed some other pieces from Icelandic sources, which relate to the Orkneys.

The FLATEY BOOK additions, pp. 222-228 and 229-230, —Flatey book containing two separate insertions relating to the Orkneys. The first of these resumes the history after a break of thirty years, for Rognwald's Life winds up in 1158, whereas this begins 1198. The end of it, p. 228, l. 19 to end, seems to be the original epilogue to Rognwald's Saga, and is somewhat archaic in character, while the rest is simply a continuation of the story of Rognwald's Life.² The second piece, A.D. 1222, recounts the burning of Bishop Adam, a deed which was reckoned most dreadful and ominous, and met with severe punishment; it is in plain and somewhat anecdotic style.

In the APPENDIX, (pp. 319-324 and 325-340 and 340-342,) are three Extracts which need special mention here. The first is an Extract from Nial's Saga (which, like Orkneyinga, is a complex Saga, with good and bad mixed up in it), ch. 84-87 and 91. It is of no historic worth whatever, and is merely an example of the kind of stuff with which later compilers filled out the older Sagas with which they dealt. There may be here and there real names and incidents brought in, but the whole piece is untrustworthy.

The second and third Extracts are from the pieces of the last Brian's Saga, *i.e.*, the History of King Brian Boroimhe, the Irish head-king, who fell at Clontarf, in 1014. The former of them is imbedded in Nial's Saga,

¹ Thus also the extracts from the Flatey Book given, pp. 315-16, were probably from the first original text of the Earls' Lives. Cf. ch. 23, p. 36.

² p. 225, l. 8, read "her-konungr" for "her-maðr."

the latter in the story of Thorstan, son of Hall o' Side Thorstan's Saga, extract p. 341, l. 20, quotes Brian's Saga expressly. Even the famous Lay of Darts, the poem of the Woof of War, which Gray translated in the last century, was possibly originally part of Brian's Saga. It has analogies in Irish.¹

The TALE OF HELGE AND WOLF, (pp. 342-346,) is only found in the Flatey Book (vol. iii. 457); of its origin I am able to say nothing. It is a curious story, with a clerical tone.

The TALE OF HEMING (pp. 347-387) is a mixture of the legend of Tell-Egill and the traditional account of the battle of Stamford Bridge, derived from the Kings' Lives. It also contains a miracle of St. Olaf and other incidents. The link binding the Archer story to the other is formed out of the arrow with which Heming slays the king, his foe, in revenge for his wrongs. The chief account of the battle at Senlake from Northern sources will be found in this tale; it probably comes from late English sources, for it relates the "marriage" of Harold Godwinson. This story was probably put together in the thirteenth century. There is something post-classic about it. It is deliberately composed with scraps of different origins and kinds. The compiler adds a verse to the prophetic verses which are given in the Saga of Harold Hardrede (p. 374). It is before Hawk and after Snorre Sturlasson.

The LIFE OF EADWARD THE CONFESSOR (pp. 388-400) contains, ch. 1-7, a life of that Saint, drawn from some ordinary source, Osbern, or a later work, and post-fixed to it (ch. 8-10) an account of the conquest of England and the death of Harold, with a little addition, p. 397, l. 12-19, relating the tradition of the survival of Harold to the days of Henry the Elder. The sentence above this contains a misreading of the Waltheow exploit in the wood, on which there is a verse in the Kings' Lives.

¹ See *Corpus Poeticum Boreale*, i. 553.

Chapter 9 gives an account of the dealings of William and Swain derived from Danish sources. Chapter 10 contains an extraordinary story of the emigration of Sigurd, Earl of Gloucester, and his friends with a great host from the conquered land, and their formation of a new English colony six days' sail north-east of Micklegarth, for which they got bishops out of Hungary, and in which they founded a New London and a New York. The source of this last tale, which is late (using the form Iork not Ioruik for York), I have been unable to trace; nor was Mr. Sigurdsson, in his little reprint of 1852, more successful.

The original of this life of Eadward, or some version or copy thereof, was known to Gizur Hallsson, for he identified (as we are told in a gloss, p. 390, l 16-22) the king whose death by drowning Eadward saw;—

“ Now because this king of the Danes is not named, therefore learned men (*or* historians) in the King of Norway's realm could not tell who this king was, save that it is told that Gizur Hallsson, one of the wisest men in Iceland, said that this king was Swain, the son of Cnut the mighty and of Alfifa [*Ælfgifu*].” Gizur died 6th July 1206, aged 80. The king is not identified in the *Lives of Edward the Confessor* collected by Dr. Luard, so that it may be worth mentioning this gloss. I believe that King Magnus, St. Olaf's son, is meant.¹ The Danish tradition and the English only differ as to the mode of death.

A passage referring to the Hebrides in 1209-10 is given in the translation of a lost history of the *Boglungs*² or *Croziars* made by Peder Claussen, Priest of Undal in South Norway, who died 1624. It is printed here, pp. 231-233.

§ 4. As to the MS. history of the Orkney Saga, it must be remembered that there are no old Icelandic MSS. in

¹ See Corp. Poet. Bor., ii. 178-179.

² See Proleg. p. 72.

Iceland now, and that in the middle of the seventeenth century they began to be transferred to the continent, a process which went on for more than half a century.

The Royal Library at Copenhagen ; (Codd. Reg.)

The old University Library at Copenhagen ; (Codd. Acad. and Codd. Resen.)

The Royal Library at Stockholm ; (Codd. Holm.)

The University Library at Upsala ; (Codd. Upsal.)

The Arna-Magnæan Library at Copenhagen ; (AM.)

are the five great libraries in which they are preserved. In 1656 (when the Flatey Book came over) and in 1662, MSS. came as donations from Bishop Bryniulf of Scalholt to the Danish King, Frederic III, which formed the nucleus of the library founded by that scholarly prince. The Stockholm Library has valuable collections gathered chiefly in 1662 and 1682. The University Library of Upsala possesses the De la Gardie Collection: the Count Magnus De la Gardie, the well-known friend of Queen Christina, died in 1686, when his books passed to the Library. The University of Copenhagen had the Resenian Collection, which was obtained in 1685, besides other acquisitions of various date. This library was destroyed in 1728, but copies of all the chief MSS., fortunately taken by the care of Torfæus and Arne Magnusson, are preserved in the collection of the latter scholar. The last collection, that of Arne Magnusson, the work of one man's energy and wisdom, is far the most complete; he clean swept Iceland of old MSS., between 1700 and 1728, not a binder's slip or a scrap of parchment pattern escaping him.

Not only has Iceland been stripped of MSS. by their export abroad, but, during the seventeenth century, MSS. in Iceland suffered dire destruction. The damp and smoke of the houses on the one hand, and the invasion of printed books and the establishment of presses in Iceland on the other, proved deadly to MSS. They were cut up by the binder for printed books, being used as slips

or guards to be stretched on the wooden boards of the covers. The tailor and the shoemaker also took a hearty share in this nefarious work. One thirteenth-century MS. of the Apostles' Lives was used for brogues of the Irish make, and several patterns for clothes and for ladies' head-gear cut out of fine vellums occur in Arne Magnusson's collection of fragments, *e.g.*, leaves out of Sturlunga and the Lays of Mary of France.

This good work of Arne Magnusson in rescuing any scrap he could lay hands on from such idle and wanton destruction cannot be too often praised. He has been cried down as a bad patriot, who stripped his native land of her precious literary treasures, thieving right and left, and carrying them away to be afterwards burned in the fatal fire of 1728, whereas he really upheld the honour of his country against the ignorance of his own countrymen, rescuing the past and fixing its glory on a firm base, by saving the noblest monuments of Icelandic letters. Few only of his own vellums were lost in the fire.

Elsewhere (especially in "*Prolegomena*") I have given instances of the fate of great MSS.; here I must only notice the fortunes of MS. connected with the Sagas printed in these volumes.

In the year 1632, there was a MS. of the Orkney Saga (our *b*), the best and largest, complete all but the last piece, in the hands of Magnus Olafsson. It must originally have comprised 55 leaves, of which 48 then remained, as we can calculate. Some seventy or eighty years later, two leaves (a fold) came into Arne Magnusson's hands, black and injured by having been stretched over wooden boards for binding. Thus these two stained, mutilated fragments, almost illegible, are all that remain of this precious vellum.

Another example (in which, however, the blame probably lies not upon Icelanders) may be adduced from the fate of a sister MS. About 1570, there was a translation made by a Norwegian from a vellum complete all but one single leaf. What has become of this MS., which

must have been clear and fair then? There is a little paper fragment in the Arne Magnæan Library copied from a vellum fragment then in the University Library. By comparing this scrap with the translation of 1570, we can identify the vellum fragment from which it is taken with the MS. from which the Norwegian version was made. This little vellum scrap was burned in 1728, but in Arne Magnusson's day it was all that remained of a large and fine MS., existing practically entire some generations before. The exact date when the last shreds reached the University Library I have no means of fixing, but it would probably be in the first half of the seventeenth century.

A third MS. of the Orkney Saga, our C (AM. 325, 2), once a fair vellum, is represented now by 18 loose leaves.

Again, in the sixteenth century there was in Iceland a vellum of King Hacon's Life, complete all but a fifth part (45 chapters at the end being missing out of 333, vol. ii. 288-360), and this end lacuna was carefully filled by copying the end out of another sister MS. and prefixing these vellum leaves to it, a process completed about 1560-70. A century later (1682), this MS. left Iceland and was embodied in the Royal Library of Stockholm, but in what state? A mere mass of loose sheets, only fifty leaves being left of the original stock. Three detached leaves reached Arne Magnusson, and they are now at Copenhagen marked 325 in one of the eleven *capsæ* where I, in 1874, identified them with the Stockholm sheets. This loss could have been borne, but the worst of the matter is that the last added part, the only base for the full and original text of the final section of the Saga, treating of the expedition to the Orkneys, is incomplete. The vellum has now lain in the library safe for two hundred years, for when I looked at it in 1874 I noticed the *clean cut*, looking still fresh as if some wanton hand had only recently drawn the razor across the vellum and severed four leaves, one

of which at least, relating the battle at Largs, we sorely miss.

A final instance: there was in the seventeenth century a complete or almost uninjured MS. with the lives of the three Kings Swerre, Hacon, and Magnus, of about 200 leaves. It was never copied or translated, though it must have been a fine vellum. Arne Magnusson secured 11 leaves or parts of leaves, all that was left of this large book in his day, that had been used for binding. The leaf telling of the battle of Largs is mutilated, clipped out in the middle by scissors. One word left at the end of a clause belonged to a sentence which does not exist in any other copy, and is therefore now irretrievably lost.

The Scalholt Book (which was already incomplete at the end in the sixteenth century, as we know from the paper copy of c. 1650, and the blackened leaf at the end) was saved by the firm, black, clasped binding given to it in Bishop Thorlac's day.

It is indeed rare to find a white MS. like the Flatey Book complete from beginning to end.

This wholesale destruction of vellum, and the black, worn, greasy, deformed state of some precious scraps that enable us to tell their fate, can hardly be realized by those who have only dealt with fair, legible, white English and classic MSS. I have spent day after day reading these mutilated fragments by the process taught me by the late Mr. John Sigurdsson, a trained and expert transcriber of such remains. I used no reagent, but put the scraps in water, and, by the help of the light falling through that medium, read them line by line, in a way I have elsewhere spoken of more minutely.¹

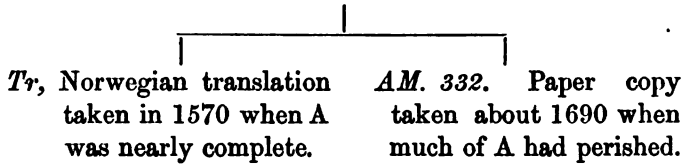
Thus much as to the general condition and history of the MSS.

¹ Corpus Poeticum Boreale, vol. i., 543, footnote. I now learn that | for Icelandic MSS. reagents are of no use, the ink containing no iron.

§ 5. The following table will show the MS. foundation for the present edition of the Orkney Saga. It is partly illustrated by the foregoing paragraphs :—

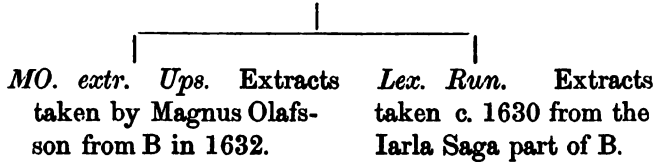
A.

A lost vellum, probably rather old,
represented now by

B.

A lost vellum whereof but two leaves (*b* of the footnotes),
remain, written at the end of the 13th century.
It is represented now by

C.

AM. 325, 2 *fasc.* End of 13th century, 18 leaves only
remaining, ends 200, footnote 1. No copy of this C
was ever taken as far as I know.

D.

Fl. The Flatey Book. The Orkney Saga part written
c. 1380.

These MSS. have been used in the way shown by the following table:—

Cod. A—

- 1 *AM.* 332 :—p. 3, note 1 to p. 10, footnote 3.
p. 27, footnote 1 to p. 40, footnote 4.
p. 179, footnote 4.—p. 185, footnote 5.
p. 197, footnote 3.—p. 203, footnote 10.
2. *Tr.*, see the footnotes throughout.

Cod. B—

1. *b*, first leaf, p. 51, note 1 to p. 54, note 7; and second leaf, p. 69, footnote 3 to p. 73, footnote 3.
2. *MO.*, see the footnotes throughout.
3. *Lex. Run.*, see the footnotes.

About 10 lines illegible in *b* are taken from *Fl.*

Cod. C—

- p. 49, footnote 2 to p. 51, footnote 1.
- p. 81, footnote 1.—p. 113, footnote 2.
- p. 154, footnote 5.—p. 162, footnote 7.
- p. 178, footnote 1.—p. 179, footnote 4.
- p. 185, footnote 5.—p. 197, footnote 3.
- p. 197, footnote 3.—p. 200, footnote 6.
- pp. 51–52, footnote 8. B (*b*) and *c* (325) overlap one another, and *b* is preferred.

Note, that p. 179, footnote 4.—p. 185, footnote 5, C and A (332) overlap one another, and the preference is given to A.

Cod. D—

For all parts of the work not specified above.

Each of the three MSS.—A, B, C, represented the Orkney Saga in a complete separate corpus, but they are unluckily all incomplete. It is therefore necessary to supplement them by D. But though the Flatey Book is complete, the compilers have, as has been said, cut up the Orkney Saga into five bits and interlarded them with the mass of the Kings' Lives, and those places where the inserted matter fits into the bulk of the text of the Kings' Lives have been a little tampered with by the

Flatey Book scribe. Summing up the whole, we find that more than a third and less than half of the text is founded on A, B, C, and the rest on D.

A and B have done great service in supplementing the defects of the Flatey Book, which is in some respects inaccurate and careless. Such colossal vellums as the Flatey Book are necessarily somewhat hastily executed in parts; the scribe must get on and must write well, the matter is of less import to him. The verses in that vellum are notably poorly copied, and it is here that Magnus Olafsson has been of good service. At the same time it must be noted that the writer of the Flatey Book is probably not to blame for the omission of several episodes which are included in Magnus Olafsson's volume. The compiler of the vellum that Magnus used (A), working about the year 1300, or a little earlier, may have had access to the full and separate Saga of Earl Rognwald, which, to judge by its popularity, must once have existed in more than one MS.

To show how *Tr.* has helped the weak *Fl.* text, I will take two examples: 1. In the very first lines of the Saga, *Fl.* reads: "There was a king called Forniot, he ruled over Jutland, that is called Fin-land and Quen-land." This statement has provoked much learned and unlearned comment and explanation, but here *Tr.* supplies the original reading, "those lands" for "Jutland." How the mistake arose is obvious, the MS., which came before the Flatey Book scribe, no doubt ran thus:—*þuil'de*.

He read in his haste:—*jutl'de*.

Again, Kolbein hruga, Cobbie Row, the father of Bishop Biarne, a name remembered still in the Orkneys, is described in the Flatey Book (p. 147, l. 1) as "a young man." The original words, as *Tr.* helps us to see, were "in the isle of Weir"—the word in MS. would stand thus:—

tuigr
ungr

One difficulty in which *Tr.* has been of use is the identifying of the many "R. eys" of *Fl.*, which may stand for any one of the following—[H]rossey, [H]rolfsey, Rinansey, Rognualdsey. By help of *Tr.* and the map I hope to have got this right. The scribe of *Fl.* knew nothing of Orkney geography.

§ 6. A brief description of the Flatey Book may conclude this portion. Available encyclopædia of Northern History, it is the biggest of Icelandic MSS., and comparable to such giants as the Vernon MS.: the printed version takes no less than 1,700 closely packed pages of 39 lines. It was written in the fourteenth century at Wide-dals-tunga, not far from Thingore cloister, which had no doubt a goodly library capable of affording materials to its scribes. John Haconsøn, for whom it was written, was born in 1350, and he is last mentioned in 1398; his father Hacon was born in 1324 and died in 1381; and his grandfather Gizur, the namesake of Earl Gizur, the evil genius of the Sturlung time, was born in 1269 and died in 1370, a well attested early instance of centenarism. There are several notices of the family in the Flatey Annals, especially of John and Gizur. The latter was once so severely wounded in an affair abroad that he lay a-bed twelve months, but he recovered with unimpaired strength. John, too, led an active life, and was badly wounded in an assault (*see* vol. ii. 410). Soon after the last notice of John's wound, the entries in all the Annals cease, and darkness closes on Icelandic history, so that we know no more of the family or its fortunes, or the circumstances which transferred the book, John had written for him, from his family seat to Flatey. The title-page of the Flatey Book, notable as the only title-page found in any Icelandic MS., thus gives its early history and contents:—"This book owneth John " Haconsøn. There be herein first poems, then how " Norway was settled [our pp. 309-311], then of Eirec

“ the Far-travelled, next of King Olaaf Tryggwason
 “ with all its tales [the episodes and anecdotes found
 “ affixed to such great Sagas], next is the history of
 “ King Olaf Haroldsson the Saint with all its tales, and
 “ the histories of the Orkney Earls withal. Then is the
 “ history of Swerre, after that the history of Hacon the
 “ elder with the history of King Magnus his son ” [this
 refers to the Hacon Saga ; for Magnus is named as co-
 ruler with his father]. “ Then is the history of Einar
 “ Sockason of Greenland, next of Helghe and Ulf the
 “ wicked. Then begin Annals from the creation of the
 “ world, which take in all down to the age of the
 “ world that now is. Priest John Thordsson hath
 “ written of Eirec the Far-travelled, and both the Olaafs’
 “ histories, but Priest Magnus Thorhallsson hath written
 “ all after and all which is before that, and illuminated
 “ the whole. May God Almighty and the Virgin St.
 “ Mary give bliss to them that wrote and him that had
 “ it written.”

The book originally consisted of 25 quaternions, to which Magnus afterwards *prefixed* a ply or fold of two leaves, and a single leaf for outside and title page. John has written about 16½ quaternions and Magnus 8½, besides the three prefixed leaves, and all the initials and rubric. Each page has two long columns upon it, which Torfæus has numbered, but wrongly, missing in one place five, in another two, in another one column in his reckoning.

It was in the course of copying the book, in 1858, that I found out from internal evidence exactly how it had been composed, and was able to correct several blunders which have been made in the accounts given of it. It was clearly begun by John Thordsson with the story of Eirec, for therein, col. 15, p. 35, he says, “ He that wrote this book set this story *first* therein “ because, &c.” But how was this to be reconciled with the title-page, which says, “ There be herein first poems,”

and with the fact that the poems do now stand there first before the tale of Eirec? Further examination solved this puzzle. On the original plan, John started this tale of Eirec on the reverse of the first leaf of the first quaternion of the original 25 that formed the book leaving, as usual, the obverse blank. When he had gone on to the "end of the Olafs," and Magnus had taken up the pen, the work went on straightforwardly to the last quaternion, upon which the Annals were placed. And now new matter turned up which Magnus wished to include in the book. This new matter, "the poems" and "genealogies," could not be put on a fresh quaternion at the end of the book, because it was intended to continue the Annals from time to time. Moreover, the poems and genealogies dealt with such matter as ought to have found place earlier in the book. Magnus therefore, reckoning the space they would fill, takes a ply of two leaves, and *prefixes* it to the whole volume. Then he begins writing on the top of the first page of the new ply till he has not only filled all his new ply but also the blank obverse (once the outside page of the volume) of the first leaf of quaternion, but close though his writing is (five pages or ten columns of it fill 28 printed pages) he cannot get all his matter in without running over his regular columns on to the nether margin of this last page. He then adds a leaf of vellum as a cover to the beginning of the whole, and on its reverse incribes the title-page given above. Now we can see why Magnus's hand begins and ends the book. We are also able to contradict the oft-repeated statement that the Flatey Book was begun in 1387 and finished in 1394. The facts are these: on the fifth page of Magnus's new matter, which as we have seen was really the *last* part of the volume written (save a few entries in the Annals), these words occur: "This Olaf " was called after the holy king Olaf Haroldsson, according to his own direction. He was king when " this book was written. There were then passed from

" the Incarnation of our Lord Jesus Christ 1,387 years." This date 1387 therefore marks the end, not the beginning, of the gigantic task John Haconsson had set his scribes, the priests John and Magnus. After this date, the *Annals* in Magnus's hand still go dribbling on for a few years, but they cease in 1394, though there is still a blank page on the last quaternion of the *Annals* unfilled. Either death or removal seems to have arrested his busy pen.

John Haconsson was not content with an *Historical Encyclopædia* alone, but wished to have a *Corpus* of the Icelandic family histories, the *Íslendinga Sögur*, and accordingly he had the *Waterhorn* or *Vatzhyrna vellum* transcribed, probably a little later than the *Flatey Book*, but not by the same scribes, for we can see that the fragments left are not in the hand of John or Magnus, and if the earlier lost part of the vellum was by either of them it could not have escaped Arne's keen eye, and he would have put the fact on record in one of his slips. The whole of this noble vellum was destroyed by the fire of 1728 in the University Library, save a part of the end which was then in Arne's hands. In my preface to *Forn-Sögur* (1860, Leipzig), I traced the whole history of this MS. for the first time, identified its various parts, and pointed out its contents.¹

We know nothing of priests John and Magnus, or their life or work, beyond the few lines above in Magnus' own hand. They must have worked with a whole library before them. We know that they had Styrme's autograph of Swerre's Life, great MS. of Olaf Trygvason's Saga, a sister text to AM. 61, a big text of Olaf-the-Saint's life, a complete Orkney Saga of our type A, B, or C, besides the stories of the Vineland, Greenland, the Færoe-men (*Færeyinga Saga*), and many smaller scrolls or smaller Sagas probably. Yet, though

¹ In the *Prolegomena* to Sturlunga Saga, Oxford, 1878, p. 155, | l. 8, from the bottom, for "two minor" read "five minor."

I believe I have had in my hands every scrap of the Old Norse or Icelandic vellum writing existing in Scandinavia, I have never been able to identify a scrap of the material they used, nay more, I never remember having found a line in the well-known hand of either John or Magnus, though it is not probable that the Flatey Book was their first or only work. So great has been the destruction of MSS. Again, there would have seemed great likelihood of the Flatey Book being much copied; it was easy to read and very complete in its contents. Yet, with one exception, there is no vellum transcript of it, and the great book for some 250 years apparently lay unseen. The one exception is AM. 309 fol., which contains parts of Tryggvasson's Saga, and gives its date thus: "He was then king when the book was written, according to which this book was written, when there had passed from the Incarnation of our Lord Jesus Christ 1,387 years, but there be now gone at the time when this book is written 1,498 years." This entry in AM. 309 was in 1860 black and well-nigh unreadable, whilst the Flatey Book, though a full century older, is still as bright as ever.

About 1498, as near as may be, a great addition was made to the Flatey Book. As it stood there were gaps in the series of Kings' Lives, it did not contain—(a) the Lives of the earliest Kings as known in *Heimskringla* text, no doubt because no copy could be procured by John Haconsson or his friends, and this gap was never filled; (b), it also lacked all the lives of the Kings of Norway between Saint Olaf and Swerre, between 1035 and 1177, the Lives of Harold Sigurdsson, his son, Magnus Bareleg, Sigurd the Crusader, and the stories of the Gilchrist or Gillung Kings, precisely that set of Lives of Kings which such a MS. as *Morkinskinna Hulda* and *Hrokkinskinna* contain (*Hulda* and *Morkinskinna* being older than Flatey Book, and *Hrokkinskinna* later). However, these did not come in the way of the first owner of

Flatey Book, but at last, in the end of the 15th century, the then owner lit upon a MS. of the Morkin-skinna type, and, wishing to have it copied, calculated what space it would take, and accordingly resolved to put three quaternions of vellum into his great book. After quaternion 23 he found a possible place for them, for Magnus not having brought Hacon's Saga to the end of quaternion 23, had filled up the last five columns with odd matter, resolving to begin a wholly new subject with quaternion 24. And now the Life of Harold Hardrede was written into the three new quaternions in a coarse 15th century hand, which contrasts with Magnus' beautiful penmanship; it did not fill the space, and accordingly three and a half columns remain blank and unoccupied.

So much of the early writers and owners of the Flatey Book. The last-but-one Icelandic owner has left his name thus on the title page: "This book I, John Finsson, own by the gift of my lamented father's father, John Beornsson, whereof proofs can be given; but it was handed over to me and in that intent given me for my own by my lamented father, Fin Johnson, himself personally. In token whereof is my name here under, John Finsson, with his own hand." This was written about 1630.

From John Finsson it passed to his nephew John Torfason o' Flatey, who, in 1647, gave it to Bp. Bryniulf.

The later owners of Fl, John Finsson and his forebears, belonged to one of the few Icelandic families that can on good authority trace their genealogy without a flaw into the middle ages; his ancestor, Beorn Einarsson, the Jerusalem-pilgrim (*see* vol. ii. 414, s. a. 1406), happens to be one of the persons most frequently named in the later entries in the Flatey Book Annals—once John Haconson is one of Beorn's retinue, and once he is named by him to sit on his behalf in a court of arbitration, which may point to a connexion

between Beorn and the family of John Haconsson, resulting in the transfer of the volume to the family of Beorn.¹

Of its leaving this family there is a tradition that Bishop Bryniulf, the famous collector, offered John Torfason the last owner large sums for the book, which he especially desired, but that John as often refused. However, on taking leave of the bishop, who had been staying with him, John gave it him as a parting gift. The bishop sent it in 1656 as a gift to the King of Denmark, Frederic III., who was then forming a library. We have no means of knowing how the vellum was brought from Videals-tunga to Flatey.

After the MS. reached Denmark, Torfæus had it in hand, and he has not only numbered the columns but added a few marginalia. It was never published till it was taken in hand by the Norwegian parliament which resolved to put it forth in print as one of the chief sources of their history. I copied it all in Copenhagen (1858-64), and Professor Unger had the charge of it through the press in Christiana (1860-68).

Taken all in all the Flatey Book is a monumental work, and it is curious to see that it does not owe its origin or achievement to the cloistered monk to whose historical labours we in other lands are so much beholden, but to a well-born and busy franklin, who took an intelligent and active interest in the history of his country and spent both means and labour to procure the best historical library within his reach. That such a work should

¹ The pedigree runs—Biorn (I.) the Pilgrim (d. c. 1415)—Lady Christin of Waterfrith—Biorn (II.) the Governor of Iceland, slain by the English 1467—Thorlaif, the Governor of Iceland—Biorn (III.)—John—Finn—John—John Torfason his brother's son (the last owner). Their family seats were

chiefly Waterfrith, and Reekholar, and through the last three generations the little isle of Flatey, whence this name. In 1858 at Flatey I was shown a hollow in the earth there as the cell where the two priests wrote the Flatey Book. Of course it was not written there.

have been carried out in a poor country under 66° N. lat. (c. 65° 20') is astonishing. Its importance may be best estimated by the fact that its pages preserve more than half of all we know of the older history of the Orkneys, the Færoes, Greenland, and Vineland [America]. Indeed, John Haconson and his two scribes seem for some reason, now unknown, to have paid particular attention to gathering up every scrap relating to these neighbour lands of Outer, or Colonial, Scandinavia.

A study of the text of the Flatey Book would form an excellent school of criticism; it represents the latest direct text of a mass of MSS. going back to the earliest days of writing in Iceland. The injuries its text has suffered are indications of the parallel corruptions which other texts, for the study of which we have no materials, have undergone. The verses have especially been mangled in their transit through three centuries or more of oral and literal transmission. No scholar of northern history can turn from this really noble work without a feeling of deep gratitude to franklin John Haconsson and his two faithful and indefatigable scribes John and Magnus the priests.

§ 7. A few words will suffice to tell the history of the present edition. In 1859, I prepared a text of ORKNEY SAGA, with the help of all the materials at Copenhagen, and this text was printed with translations facing it, and it is from this text that the quotations and references are made in my Oxford Icelandic Dictionary. I have marked the pages of this unissued work in the margin of the present one, to facilitate the tracing of these citations.

After 1866, when I came to Oxford, I had to examine Magnus Olafsson's "*Lexicon Runicum*," and found in it more than a hundred citations¹ from a "*Iarla Saga*,"

¹ Ten thereof (one error and one an *áw* *ley*) fall in the two remaining leaves—so much for the means of identification. Ch. 1 yields the first,

Ch. 95 the last prose citation; the last strophe is from Ch. 98. The copy was evidently defective in *calce*.

which must have contained a fuller and better text than any I had seen, and included several episodes in Earl Rognwald's Life, which all the texts I knew omitted.

But I had no hope of recovering this perfect text. Some time afterwards, I noticed an entry in the Swedish Royal Library Catalogue, No. 39 fol. chart, "*En handskrift på Danska om Orkenöarne*," with a note describing it as a translation of the year 1615. Now any translation or notice of Old Norse or Icelandic MS. before 1630, when the transcribing of vellums on *paper* set in, is worth looking into, for there is ever the chance of its being drawn from a lost vellum. By the help therefore of the late Sir Thomas Duffus Hardy, it was sent to England, that I might examine it at leisure. It proved to be a translation of the vellum A (represented by AM. 332), made when that MS. was in a more perfect state, and I could prove it, because the lacuna, p. 185, footnote 5, to p. 197, footnote 3, is to the word found both in the fragment 332 and in the Translation.

The book was sent back after I had examined it slightly; but in 1874, in July and August, I worked more carefully through it at Stockholm, copying what I needed.

But further help was at hand. In August of that year I visited the library at Upsala. The *Islandica* were kindly brought out for me to see. I turned over several till I came to a little book in the hand of Magnus Olafsson, and discovered in it several full extracts from the lost *Iarla Saga* (p. 151, fn. 4; 154, fn. 6), from which the *Lexicon Runicum* had got its brief citations. I copied all there was, and had the happiness a few hours later of telling my friend, Professor Carl Säve, that I had discovered a new Icelandic text, the very existence of which was not suspected. Just as I was able to identify *Tr.* as part of A, so too could I now identify the extracts in the little book I call MO., as well as the citations in *Lexicon Runicum* as part of B, of which the only

surviving portion is now the two leaves marked *b* in this edition.

Considering the amount of new and valuable material that I had thus collected, the Lords Commissioners of Her Majesty's Treasury were pleased, upon the recommendation of the Master of the Rolls, to agree to a proposal that the unissued work then standing in type should be cancelled. Since then, I have wrought out the revised text which is printed in this volume.

§ 8. With regard to the longer MAGNUS SAGA (LL.), we must rely upon AM. 350, a paper copy of the 17th century, taken (as appears from Arne Magnusson's notes) from a lost vellum once in his library called *Bæjar-bók*, from the name of the estate where it had long been preserved. There are paper transcripts from it (as far as regards King Olaf's Saga) in AM. 71, 73, and 76, fol. Up to the time of the fire in 1728, this vellum was in Arne's library, but in the catalogue made three years afterwards it does not appear. The natural inference was to suppose it to have been burnt, but this apparently was not the case. In 1858, Herr Thorsen, then University Librarian at Copenhagen, showed me a sheet of folio MS. of St. Olaf's Life, which was said to have come from a farm in Sealand, where it had been used for some dairy purpose. I compared this fragment with the transcripts of *Bæjar-Bók*, and found such coincidence of mistakes, phrasing, &c. as convinced me that I had before me a fragment of that vellum itself. The MS. must have escaped the fire, but it most probably got lost in the transfer of MSS. which took place afterwards, and so by some accident fell into the hands of Sealand peasants and came to its fate at their hands.

There are two MSS. known as *Bæjar-bók*, both of which contain Olaf's Saga, but with the first, *in folio minore*, from Bæ in Borgarfjord, we have here nothing to do. It is the second, *codex major*, from Bæ in Red-

sand, N.W. of Iceland, which concerns us. Arne describes it thus :—

“ *Bæjar-bók af Rauða-sandi* :—

“ *Olaf's Saga Helga proliza cum præfatione.*”—

[Paper transcripts AM. 71, 73, 76, fol.]

“ *Magnus Saga Eyja iarls.*”—[Transcript AM. 350.]

Even in Arne's day there was at least one leaf of it missing.

The MS. used for the Short Life of St. Magnus (pp. 281–298), AM. 235 fol., late 14th century vellum, containing many lives of saints, is described in my Preface to *Biskopa Sogor*, 1858, p. 37. As to the Legend of St. Magnus (pp. 299–302), the Sequence of St. Magnus (pp. 303–305), and the Njala (pp. 319–342), the MSS. are cited in the footnotes to pp. 299, 303, 319.

As for Heming's Tale, part of it, the beginning, is found in AM. 65, fol., 326a, 4to., paper copies of a vellum which I believe was one of the *Codd. Acad.* The latter part is found in Hawk's Book, AM. 544, of year c. 1310, in Lawman Hawk's own hand, but there is a lacuna between these two fragments. A leaf of Hawk's Book (still extant in Asgeirs copy) has dropped out since Arne's time (*see* p. 367n.) This lacuna is filled up partly from *Hrokkinskinna* (365 n. 2), a 15th century MS. of the Kings' Lives (*Proleg.* 159). The remaining piece is supplied only in a paper MS., and I have given it here in italics (p. 365), though I believe it to be a forgery and utterly worthless. In Flatey Book, in the third hand, there is an indifferent copy of the early part of this tale, ending abruptly half-way through a sentence. It is, however, upon this MS. that the Rímur of Heming are based. It winds the story up briefly after Fl. ends. There are now paper MSS. in Iceland of this tale, drawn from the Flatey Book and the Rímur. An edition of the tale in this shape was issued in 1855–6 by Thorkelson. The Heming's Rímur are contained only in the great MS. of Rímur AM. 604, written early in the sixteenth century.

§ 9. The facsimiles in this volume are:—

(1.) A whole page, in the hand of John Thordsson, with illuminations by Magnus Thorhallson, from the Flatey Book. There are good facsimiles of John Thordsson's hand in the "*Antiquitates Americanae*," and Rafn's "*Færeyinga Saga*." The old edition of 1780 gives rough facsimiles of B, C, and S.L.¹ Tab. IV. in that edition denotes a fragment of St. Olaf's Saga, in AM. 325, which the 1780 edition used in lieu of pp. 1-16, l. 19, of the present edition.

(2.) An example of C. The piece given in facsimile belongs to Chapters 59 and 60 of the Orkneyinga Saga. It is printed on pages 86-89 of this edition.

(3.) An example of the hand of Magnus Thorhallson from the Flatey Book. Owing to the shrinkage of the vellum, it does not quite do justice to the beauty of his writing. The piece given in facsimile belongs to Chapter 93 of the Orkneyinga Saga. It is printed on pages 167-169 of this edition.

(4.) An example of B, of which two leaves only remain. The piece given in facsimile belongs to Chapters 34 and 35. It is printed on page 53, line 13, to 54, l. 3, of this edition, chemityped by M. Magnus-Petersen.

§ 10. It will be seen that for the production of this, the first complete text of the valuable Orkney Saga printed, all the five great libraries (p. xviii) have contributed good help, but in particular the collections of Upsala and Stockholm have yielded new and rich material hitherto completely unworked. While feeling grateful to all those who have permitted me to make use of their stores for the purposes of this edition, I owe a special debt to Messrs. Klemming and Styffe, whose untiring good offices I shall not easily forget. I have also a grateful remembrance of my young and learned friend, Dr. Gustave Cederschiöld, now master of the Ladies' Institute, Gothenborg.

¹ See Proleg., p. xxxvii.

Among such pleasant memories I have one regret; it is that my old friend and fellow helper, Captain F. W. L. Thomas, of the Scottish survey, has not lived long enough to see the present edition save in sheets; to him I owe several geographical corrections which I feel it a pious duty to record here.¹ He identified

¹ Extract from letter of Captain Thomas, illustrating points connected with the Western Isles and Orkneys. "As a worn-out old sailor (and surveyor) I feel much interest in the antiquities and history of the scene of my former labour and peril which accident has mostly confined to the northern and western isles of Scotland. There appear to be two accounts of the stormy voyage of 1202 in your Sturl. Saga. In Guðmund's Saga the ship is driven southwards to the Sudreyar, and comes to the islands called *Hirtir*. This is the Gaelic name of St. Kilda, *i.e.*, *h-lar-tir* = the West Land. This will be the earliest notice of that name; the next is in Fordun (*Hirth*). One of the groups of islets which bears the general name of St. Kilda is called Soa = Sauð-ey, Sheep Isle. This is an interesting fact, for neither in Shetland nor the Orkneys (nor in Færoe Is.) is there Sauð-ey; the Sheep Isle there is always Fara = Fær-ey. There are many Soa, Soay, in the Hebrides. "In Hrafn's Saga the voyage of 1202 is in much greater detail, but with evident omission. Here the ship is driven so far to the southward that they see 'Irish sea-fowl.' The reference must be to gannets and fulmas (*fýlmá*) which breed in St. Kilda. At

"last they reach Scotland and arrive at 'Staeri,' *i.e.*, the Staer of Assynt, near which there are many good harbours. Leaving Edderachyllis they have a south-erly storm, and apparently drift before it, when in the night they meet with a roaring sea. The bishop is called, who brings up relics and prays. . . . The broken water was on the Nun bank, which lies 15 or 20 miles to the north of Cape Wrath. They make sail on a wind under *eitt* reefs. Then comes a gap in the log. They are evidently beating about for some time, and the wind has shifted to the northward; they see land ahead, which they suppose to be the Sudreyar, run for it on the chance of finding an opening, and succeed in getting into a haven in Sandey. There is but one Sandey (Sandarey) in the Outer Hebrides lying south of Barra; but the north part of the North Uist is called Sand (Sandar), and as it is a fertile district it is much more likely to have been the residence of King Olaf. There is an invented tradition to the effect that Lord Macaulay (Mac. Amlaibh = Olafson) descended from this Olaf, but I do not believe it. Four hundred years later there was the same sort of disturbance concerning ground *dnes*.

Myrkua-fiord, p. 211, l. 12, with Linne Dubh, now Loch Linne in Argyllshire; Dungal's-gnípa with Duncansby Head; Sanduik with the Sandwick in Dear-ness Hrossey; Ey-in-Helga with Eynhallow, omitted in my list of places; Hauga-heiðr, a mistake for Hauga-eið, or better Haugs-eið (otherwise we cannot account for the *x*), with Hoxa; "Hirtir," in the Index to Sturlunga, ii., p. 407, *b*, has to be put right according to the letter printed in footnote.

In identifying place-names in Norway I have drawn much help from Munch's *Geography of Ancient Norway*, 1849, and from the running footnotes to his "History of the Norse People."

In the Index of Places I entered Narbon as Narbonne in France, with a query, thinking that possibly the sequence of the verses might have been disturbed, the Saga following suit, and that they should stand thus: (1) the passing of the strait, (2) stay at Narbonne, (3) fighting the Dromond. Upon closer examination, I find that this theory is untenable. Sir G. Dasent has, I believe, hit upon the right place—R. Narbon and Bilbao in the north of Spain.

G. V.

"I identify 'Liotulfr' of the Orkneyinga Saga as the eponymus of the Macleods; and the Thorkel Thormodsson who was slain in 1233 (Hakon's Saga) as his grandson. The clan Macleod formed two branches; the clan Thorkel and the clan Thormod. Thormod Thorkelsson fled from Lewes in 1234, when he left behind wife, men, and goods, which shows he was a resident. This same Thormod escaped in 1233 in a boat to *Hatar Skot*, which I take to be a misreading of *Abercros*, the modern Applecross. The first Macleod (of Lewis?) in Scottish record is a *Torkyll* in

"1843 . . . I have taken the whole of the names of farms in Lewes, and shown that the Scandinavian names are in proportion to Gaelic names as 4 : 1. And more, that probably no Gaelic name is ancient, but that they may have been applied to farms which have been brought under cultivation since the 13th century. I am certain the same proportion would apply to Skye, and if it does not apply to Mull and Islay, it is because the land and climate being better, greater progress has been made with agriculture [there]." See Proc. Antiq. Scot. Vol. XI.

List of Metaphors, Names, and Epithets in the Verses.

The verses of the first 65 chapters of this Saga (up to the year 1134) have all been given in the *Corpus Poeticum Boreale*, thus—

[Ch. 7.] See Corp. Poet. Bor., Bk. v., § 1, No. 38.

[Ch. 8.] Earl Einar. See Bk. v., § 2, 1-5.

[Ch. 21.] See C. P. B., vol. i., 185.

[Chs. 22-38.] See C. P. B., ii., 193-197.

[Ch. 23.] See C. P. B., Bk. v., No. 42.

[Ch. 31.] See C. P. B., ii., 164, No. 8.

[Ch. 44.] See C. P. B., ii., 245.

[Ch. 45.] See C. P. B., ii., 248.

[Ch. 61.] See C. P. B., ii., 267.

[Ch. 63.] See C. P. B., ii., 276.

[Ch. 64.] See C. P. B., ii., 276.

[Ch. 65.] See C. P. B., Bk. v., No. 49.

Of following (of the years 1136-1154) strophes numbered 1-43, seven (Nos. 4, 5, 9, 35, 40, 41, 43) have also been given, and are consequently not included in this list, viz. :—

Ch. 82. See C. P. B., i., 400.

Ch. 85. See C. P. B., ii., 276 (two strophes).

Ch. 89. No. 1. C. P. B., i., Bk. v., No. 53.

Ch. 95. (pp. 175-6), C. P. B., i., Bk. v., No. 54.

Ch. 96. C. P. B., ii., 276, 277 (two strophes).

Ch. 103. C. P. B., ii., 277.

This list covers the remaining verses of the years 1136-54, mostly by Earl Rognwalld and his companions; they are cited by the verse in running numbers—

Ch. 76 : Strophes 1-3.

[Ch. 82-85 : Strophes 4-5. See C. P. B.]

Ch. 89 : Strophes 6-8.

[Ch. 89 : Strophe 9. See C. P. B.]

Ch. 89 : Strophes 10-15.

Ch. 91 : Strophes 16-19.

Ch. 93 : Strophes 20-29.

Ch. 94 : Strophes 30-34.

[Ch. 95 : Strophes 35. See C. P. B.]

Ch. 95 : Strophes 36-40.

[Ch. 96 : Strophes 40-41. See C. P. B.]

Ch. 98 : Strophe 42.

I.—Metaphors, Complex.

(The first numeral refers to the number of strophes, starting from the verse of Ch. 76. as No. 1 and 2.)

King ; Prince, lofða holl-vinr, 27 ; grun-dar-vörðr, 12 ; sigr-freyr, 13.

Lady ; Princess :

(metaphor drawn from linen, bracelet, embroidery) hlað-grund, 20 ; alin-driftar hlað-nipt, 21 ; borða-skogul, 24 ; bauga-stallz [hand's] brima [gold's] Bil, 20 ; nám-dúks lind, 33 ; fley-vangs [sea's] . . . sal-teigar [?] Hlín, 26 ; hör-skorð, 26 ; fiall-rifs fægi þella, 24 ; Silki-Sif, 11.

(from *hauking*) hauk-vallar skorð, 17.

(from *wine-serving*) vín-eik, 23.

Warrior :

(as *battener of the wolf or carrion birds*) varg-æðiandi, 3 ; folk-starra faðir, 33.

(as *weapon-wielder*) brandz valldan-dar, 3 ; ör-lundr, 11 ; ör-beiðandi, 13 ; stála-Biarki, 15 ; flein-lundr, 29 ; hior-þeys [battle's] herdir, 33 ; Yggs el-stærir, 12 ; eggja skyflir, 15.

(as *gold giver*) ægis blik-ruðr, 13 ; sunða-logs sveigir, 27.

(as *sailor*) hlunnz-hleypi-skíða hlæðendr, 14 ; unn-viggs-runnr, 18.

Gold:

(as *serpent's lair*) orm-vangr, 1; linna-brú, 6.

(as *Frode's meal*) Fróða-meldr, 17.

(as *giant's speech*) hellis-gauta gló-rodd, 6.

(as *sea-fire*) alin-drift, 21; ægis-blik, 13; sunða-log, 27.

(as *bracelet*) bauga-stallz [hand's] brími, 20.

Ring, linna-brúar [gold's] tangar [hand's] hangi, 6.

Gem, fiall-rif, 24.

Battle, sverðz-svarmr, 22; víg-hlióð, 25; nadd-regn, 31.

Sword, blóð-kerti, 12; Svolnis [Woden's] slíðr-vöndr, 13; boðvar-iokull, 13; . . . eldr (?), 1 (p. 123).

Ship (as *steed of ocean*), brims [emend.]-vigg, 3; unn-vigg, 18; ál-vangs marr, 8; súð-marr, 26; húcs-hest, 26; sundz

Ship—cont.

hest, 27; hlunnz eykr, 11; hlunnz-hleypi-skíð, 14; barða-skær, 33.

Sea, stafn-vollr, 8; ál-vangr, 8; hval-frón, 18; Rán-heimr, 18; iarðar-men, 29.

Heavens, sólar-sætr, 20.

Hand:

(as *gold- or gem-decked*) linna-brúar tóng, 6; bauga-stallr, 20; fiall-rifs [gem's] fægi [land], 24.

(as *hawk's perch*) riúpu-ginnungs [hawk's] galgi, 6; gagl-fellis [hawk's] laut, 6; hauk-vollr, 17.

Poetry (as *Woden's drink*), Grimnis sylgr, 6; Gautz gialfr, 10.

Winter, heiðar-þvengs [snake's] sút, 36.

Abomination, guð-fíón, 42.

Giants, hellis-gautar, 6.

Straits of Gibraltar (as *Woden's Sound*), sviðris-sund [sviðrir = Norvi = Woden], 23.

II.—Simple Denominations.

King, Earl, all-valdr, 12; buðlungr, 12; fylkir, 15; hildingr, 15.

Lady, Princess, brúðr, 18, 19; fljóð, 23; svanni, 35; víf, 17, 23, 28.

Gentlemen, Nobles, gæðingar, 42.

Henchmen, guards, drengir, 10, 31; ferð, 21, 38; firar, 10; greppar, 42; líónar, 42; lofðar, 27; rekkar, 15; seggir, 12, 24; sveit, 7; old, 21.

Cowards, Sluggards, Evil Men, dolgar, 3; heim-dragi, 35; hrókr, 29; kauði, 38; lókr, 33; slangi, 15; þembi-þríótr, 37.

Battle, böð, 13; styrr, 34.

Sword, skíómi, 31.

Missile, slög, 24.

Shield, rönd, 34.

Sea, Waves, gialfr, 10; hrönn, 7, 16; lögr, 29; unnir, 11; vágr, 33; ægir, 13.

Ship, fley, 24; flaust, 27; lið, 27; snekkja, 26.

Mast, laukr, 16.

Horse, cykr, 11; marr, 26; skærr, 33; vigg, 3, 18.

Snake, linni, 6.

Land, Earth, frón, 18; fægi [Gaelic word], 24.

Tree, lind, 33.

The Gods:

(*Woden*) Grimnir, 6; Gautr, 10; Yggr, 12; Svolnir, 13; Sviðrir, 28.

(*other gods*) Freyr, 13; Alfr, 14; Baldr, 14.

Goddesses, Hlín, 26; Rán, 18; Sif, 11; Skogul, 24.

Hevos, Biarki, 15.

III.—*Epithets.*

<i>King, Earl, fé-mildr</i> , 15 ; <i>hraustr</i> , 22 ; <i>ógn-sterkr</i> , 32 ; <i>rik-lundaðr</i> , 27 ; <i>snar-lyndr</i> , 7.	<i>Ship, fagr</i> , 29 ; <i>halli glæst</i> , 27 ; <i>úrigr</i> , 8 ; <i>dokkr</i> [of the <i>Dromund</i>], 32.
<i>Lady, sætt-góð</i> , 23 ; <i>horsk</i> , 20 ; <i>hvít</i> , 21, 26 ; <i>horund-miúk</i> , 33 ; <i>prúð</i> , 26 ; <i>rökk</i> , 18 ; <i>snotr</i> , 36 ; <i>svinn</i> , 17, 19 ; <i>vel- skúfuð</i> , 17.	<i>Ship's Prow, þunnr</i> , 29. <i>Ship's Bulwarks, stinnr</i> , 33. <i>Sword, snarp</i> , 21. <i>Bird of Prey, átt-giarn</i> , 17. <i>Wine, it hreina</i> , 21. <i>Ring, hamri kringdr</i> , 6. <i>Hair of a Woman, gult sem silki</i> , 17. <i>Africans, blár</i> , 32 ; <i>liótr</i> , 31.
<i>Gentleman, Warrior, eljun-frækn</i> , 21 ; <i>ítr</i> , 24 ; <i>snarr</i> , 32. <i>Weakling, Coward, veykr</i> , 33. <i>Sea, Waves, lauðri-faldin</i> , 16.	

Later Emendations to Verses.

<i>Strophe 6, read ginnung.</i> —— 7, <i>for eik read eyk.</i> —— 13, <i>read þó at ör-beiðandi reiði</i> (subjunctive) <i>boðvar iokla, though he</i> <i>brandish his sword.</i> —— 15, <i>read óð-vandr.</i> —— 16, <i>for var read er.</i> —— 17, <i>for flestu read flestra.</i> —— 21, <i>for hvítt read hvít.</i>	<i>Strophe 21, for hin hreina read et hreina.</i> —— 25, <i>for út á Spáni read vestr á</i> <i>Spáni.</i> <i>Strophe 25, for væn-hlióð read víg-hlióð.</i> —— 25, <i>for hvít at read hvíttri.</i> —— 28, <i>for snart read snarr.</i> —— 29, <i>read út fyr Spáni.</i> —— 33, <i>for þann ver read þann vil.</i> —— 36, <i>for fellr read fell.</i>
---	--

GENEALOGIES.

I. JARLA-ÆTTIR (Earls of Orkney).

A.—The **Worse Line**, or the **House of Earl Rögnvald**.

Eysteinn glumra, earl.

Rögnvald ríki (the mighty), earl of Meri, m. Hilda, d. of Rólf neffa.
By a concubine. In wedlock. Sigturd ríki (I.) (the great)
1st earl of Orkney.

TORF-EINAR, ancestor of the earls, had three sons. HROLF, Gongu-Rolf,
ancestor of the earls (dukes) of Normandy

Þorfinn (II.) hausa-kljúf (skull-splitter), Arnkel, Erlend.
earl, m. Grelod.

Edlöv, Hávarð, Ljóti, Skúli, Arnfinn.
m. Edna d. of an Irish king.

Sigturd, digri (II.) (the stout),
m. (1) N. N., and (2), M. M. a daughter of Malcolm
Scot king; died 1014.

By 2nd wife.

Sumarlíði. Þinar rang-muðr (wrymouth). Þrási. Þorfinn (II.) ríki (the mighty), died c. 1064.
m. Ingibjörg Finnz d.,
called earls' mother.

Rögnvald.

Þáll (Paul I.)

m. a d. of earl Hakon Ivarsson.

Erlend,

m. Thora, d. of Sumarlíði (see III. 9).

Four daughters.

Þákon,

Harald sléttmáli (bastard).
a sister son of Frakok,

Þáll úmáli (Paul II.)
died 1136.

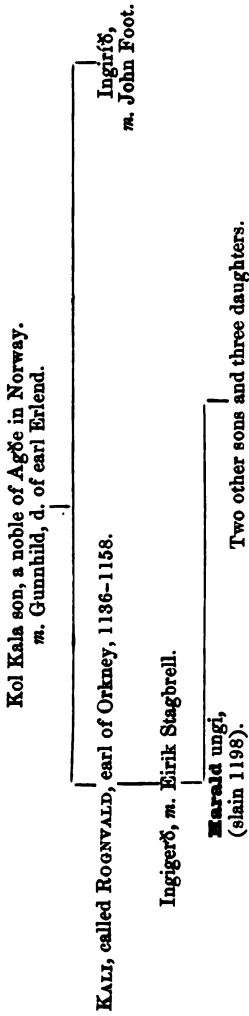
Ingibjörg, Margrét,
m. Olaf bitling, m. earl Maddad.
king of Sudor. (See I. C.)

Rögnvald Kali.
(See I. B.)

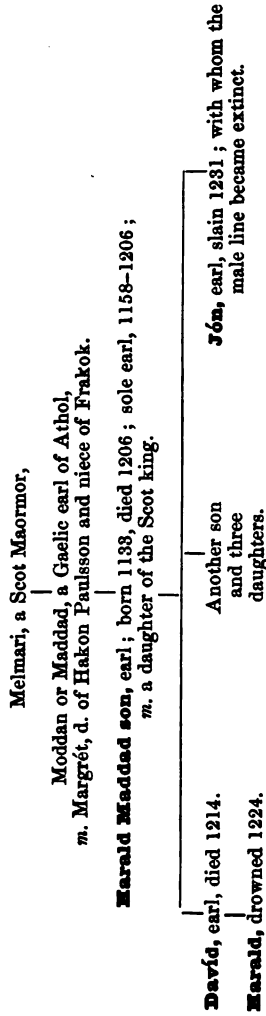
Cecilia,
m. Isak.
Kol.

Erlend, slain 1154.

B.—*The Norse line on the distaff side (the Agde line).*

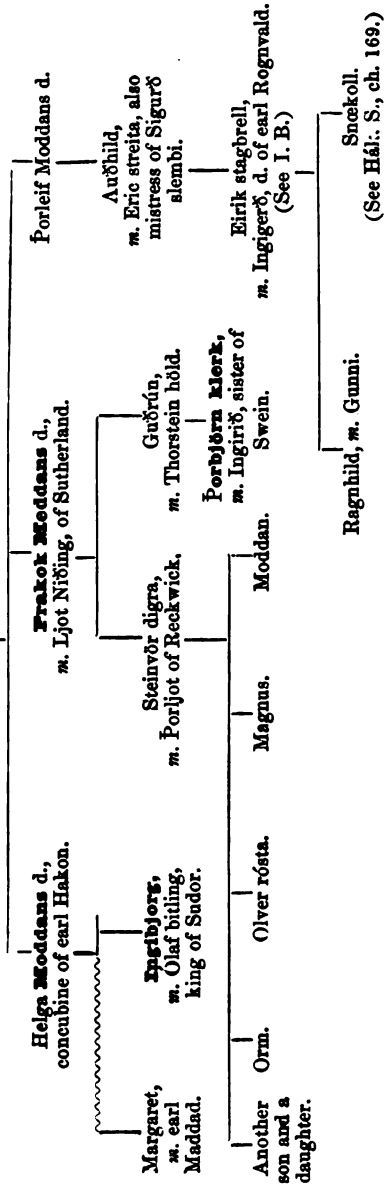

C.—*The Norse-Gaelic line (the Athol line).*

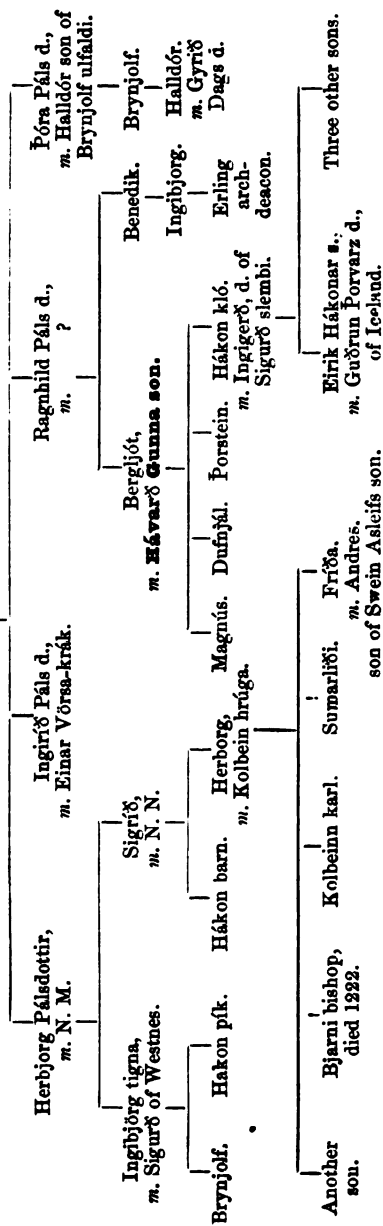
III. GÆRINGA-ÆTTIR or families of Nobles, or "Good Men," in the Orkneys (chs. 57-59).

A.—Moddan, a maormor in Caithness.

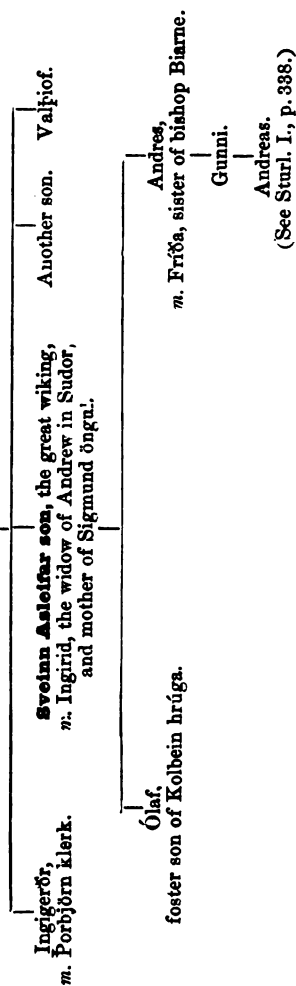
From Earl Paul's four daughters, ch. 39.

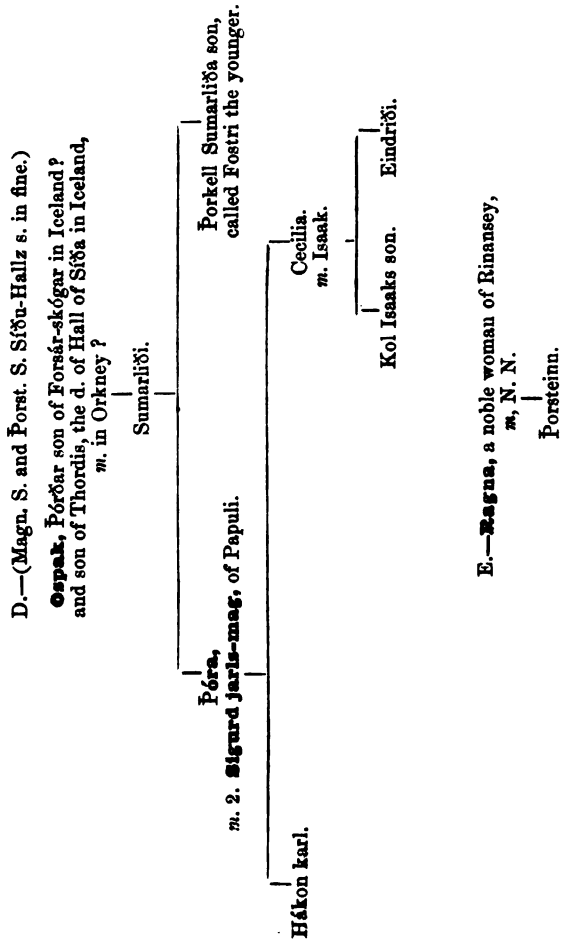
B.—Páll Þorfinnsson (I.) earl.

The family of Svein Asleifs son.

C.—Olaf Hrolfs son.
m. Asleif.

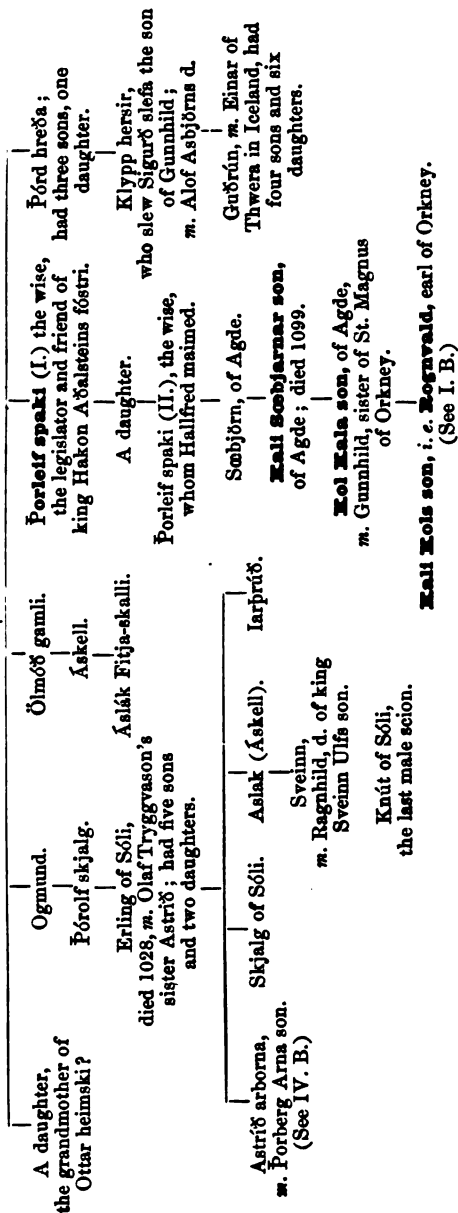

IV.—NORSE HOUSES CONNECTED WITH THE ORKNEYS.

A.—The family of **Horða-Kari** (i. e. of **Horðaland** in Western Norway (Olaf Trygvass. S. ch. 143; Þórðar S., ed. 1860, ch. 2; Orkn. S. ch. 44, p. 68; cp. Hyndluljóð).

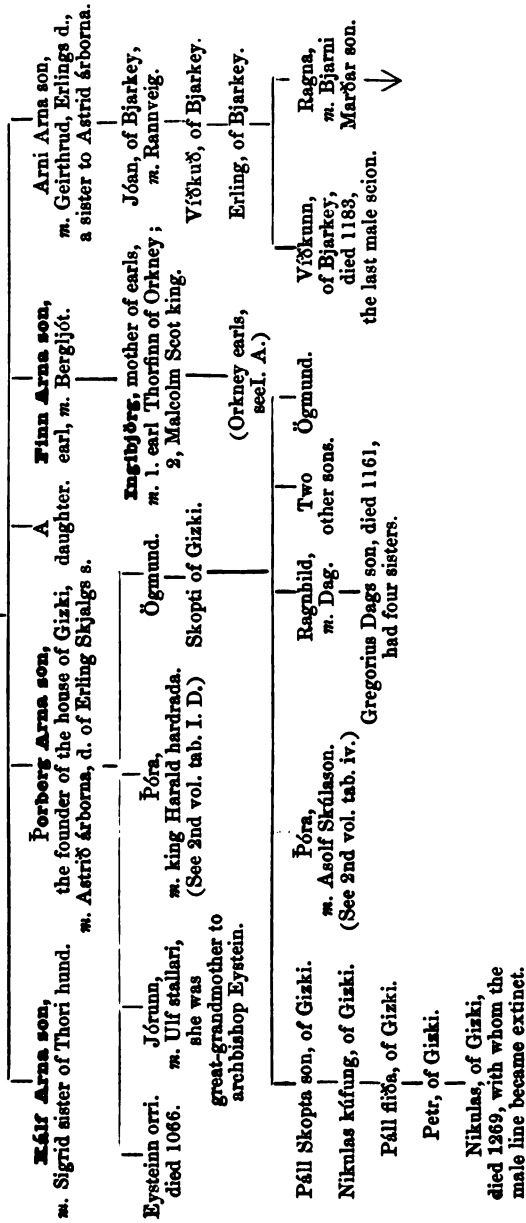
KETILL HORÐA-KARI (son of **Klypp**?), lived about 900.

B.—The Arrmoëlings, also called Arrungs,

(Fagrak., ch. 215; Eyrb. ch 65.)

Arannóð, earl in Norway,
slain in the battle of the Jomsvikings.

C.—The family of **Stuðla**, Erling Skakki.**Hákon ríki** (the mighty), earl of Hlade.

Ragnhild, m. earl Ellif.

Orm Ellif's son, Norse earl,

m. Sigríð, d. of Finn Arna son.

Ragna Orms d.,

m. Svein, the grandson of Erlend of Gerde.

Kyrpinga-Orm, of Stuðla in Sogn,

m. Ragnhild, d. of Sveinki Steinars son of Gautland.

Ogmund dreng.

Erling Skakki, later earl,m. Christina, d. of king Sigurd the Crusader.
(See 2nd vol. I. E.)**Magnús**, king of Norway.

(See 2nd vol. I. E.)

Asa.

Björn bokk.

D.—The family of **Upplönd**. (See Orkn. S., and Knyd. S., ch. 78.)

Ivarr hvíti, a Norse noble of Upplönd, a daughter's son of Hákon earl of Hlade.

Hákon Ívars son, Norse earl,

m. Ragnhild, d. of king Magnus the Good.

A daughter,
m. earl Paul (I.) of Orkney.
(See I. A.)

Sunniva.

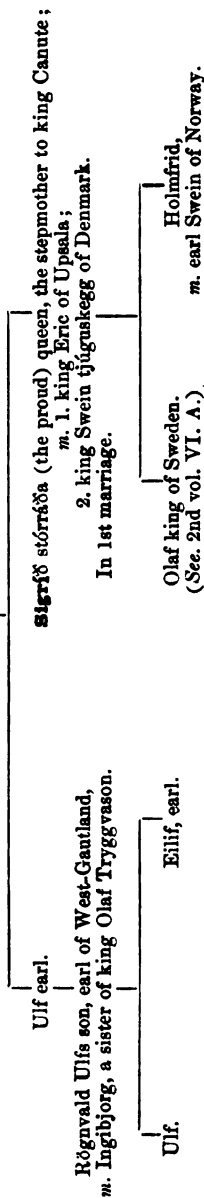
Hákon Norræni,

m. Ragnhild, d. of king Eirik Góði, of Denmark.

Eirik spaki, or lamb king of Denmark (See 2nd vol. V. B.).

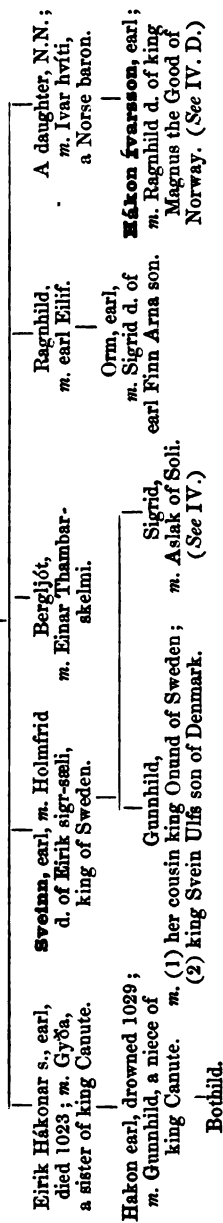
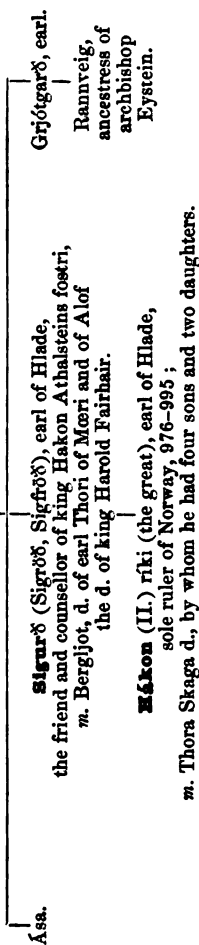
E.—THE HOUSE OF SKÖGLAR-TOSTI, OF SWEDEN.

Tosti, called Sköglar-Tosti, a Swedish earl or noble.

F.—THE EARLS OF HLADE, NORWAY.

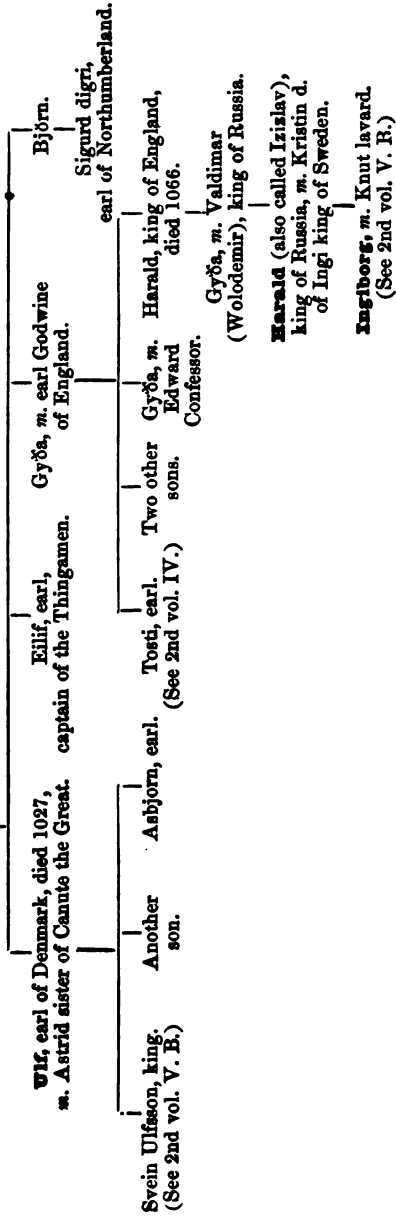
Mákon (I.) Grjótagarð son, earl, m. Alof d. of king Harold Fairhair.

G.—The House of Earl **Ulf**.

Ulf, earl (son of Styrbjörn? See Langebek Script. R. Dan. III. 282).

Þorgils sprakalegg, earl, m. N. N.

m. Aud djupauðga d. of Ketil flatnef, a Norse chief (Landnamabók).

VOL. I.

færa auste þ noz z regna oí ká þá tidsmá.

la. r. s. v. þátt z papeyart hinar mörri z þáttat. z v. þ. mal
mána at h. hapi ein hvo þis mýtolátt z besto mæð af æfen. 11. þ.
þ. mægu n. mók hindaudi. Opt þ. lagði. p. j. und hie allart oati z mti
þo engi m. þ. mót. Smeðidip v. varis kuomu þá tidsa auste z noz
z þótt oí ká hín mætt thadi ept. r. j. þv z þegat skyllou hefna hl
z hín gef. tó t. En h. h. í þra tíma z þó mti v. svein uþf. e. þa. h. þ.
þi látt taka sík t. k. þ. dannaðk. Þna tíma hō mœ hár sig. þ. þren
di oí þ. z gap. oí þ. hálkari nō. þ. z hādít þgar. mōz ein vett þa
budu þ. þ. leidang af gllu noz z ætludu síðz t. dannaðk. Þn e þ.
lagn i k. eyiu vūm. y. langkup i hōpnina z at kum oí þ. þekk m.

ORKNEYÍNGA SAGA.¹

FORNJÓTR hefir konúgr heitið; hann ræð fyrir þeim A.D. löndum,² er kölluð eru Finnland ok Kvenland; þat er ^{Mythical.} fyrir austan hafsbótinn þann er gengr í norðr³ til móts við Gandvík; þat köllu vèr Helsíngjabotn. Fornjótr átti þrjá sonu, hét einn Hlér, er vèr köllum Ægi, annarr Logi, þriði Kári; hann var faðir Frosta, föður Snæs hins gamla; hans son hét Þorri, hann átti tvá sonu, hét annarr Nórr en annarr Górr; dóttir hans hét Góí. Þorri var blótmaðr mikill, hann hafði blót á hverju ári at miðjum vetri; þat kölluðu þeir Þorra-blót; af því tók mánaðrinn heiti. Þat var tíðenda einn vetr at Þorra-blóti, at Góí hvarf í brott ok var hennar leita farit, ok fanst hon eigi. Ok er sá mánaðr leið, lét Þorri fá at blóti, ok blóta til þess, at þeir yrði vissir hvar Góí væri niðr komin; þat kölluðu þeir Góí-blót. Einskis urðu þeir vísir um hana at heldr. Fjórum vetrum síðarr strengdu þeir bræðr heit at þeir skyldu hennar leita; ok skipta svá leitinni, at Nórr skyldi leita um löndin en Górr skyldi leita um útsker ok eyjar, ok fór hann á skipum. Hvárr-tveggi þeirra bræðra var fjölmennr. Helt Górr skipum sínum út eptir hafsbótinn- 4.

¹ The text as far as ch. 2, note 1, is taken from the Fl. The Fl. here uses the title, "Fundinn Noregr," Norway Found, by which name these introductory chapters are frequently cited in modern writers. But in the Danish Translation no such title is found.

² þeim löndum . .] thus in accord-

VOL. I.

ance with the Translation, Fornjotter "de lande" som nu kaldes, etc.; instead of which Fl. reads, hann ræð fyrir Jótlandi er kallat Finnland ok Kvenland, "Jótlandi" being a misreading for "þm lðum."

³ í norðr] add. Tr.: norden op til Gandvík.

Mythical. um ok svá í Allans-haf. Síðan kannar hann víða Svía-sker ok allar eyjar [þær] er liggja í Eystra-salti; eptir þat í Gauta-sker ok þaðan til Danmerkr ok kannar þar allar eyjar; hann fann þar frændr sína, þá er komnir vóru af Hlè hinum gamla ór Hlèsey, ok hèlt hann þá enn fram ferðinni ok spyrr ekki til systur sinnar. En Nórr, bróðir hans, beið þess er snjó lagði á heiðar ok sköfæri gjörði gott. Eptir þat fór hann af Kvenlandi ok fyrir innan hafsbotninn ok kvómu þar er þeir menn vóru er Lappir heita, þat er á bak Finnmörk. En Lappir vildu banna þeim yfirför ok tókst þar bardagi; ok sá kraptr ok fjölkýngi fylgdi þeim Nórr, at úvinir þeirra urðu at gjalti þegar þeir heyrðu heróp ok sá vápnum brugðit, ok lögðu Lappir á flóttu. En Nórr fór þaðan vestr á Kjölu ok var lengi úti, ok svá at þeir vissu ekki til manna, ok skutu dýr ok fugla til matar sèr; fóru þar til er vötn hnigu til vestr-ættar af fjöllum. Þá fara þeir með vötnunum ok kvómu at sjá, þar var fyrir þeim fjörðr mikill sem hafsbotn væri,¹ þar vóru bygðir miklar, ok dalir stórir gengu at firðinum. Þar var safnaðr fyrir þeim ok ræðu þeir þegar til bardaga við Nórr, ok fór þeirra skipti eptir vana. Allt fólk fèll þar eðr flýði, en Nórr ok hans menn gengu yfir sem lok yfir akra. Fór Nórr um allan fjörðinn ok lagði undir sik ok gjörðist konúgr yfir þeim hèruðum, er þar lágu innan-fjarðar. Nórr dvaldist þar um sumarit þar til er snjáfaði á heiðar; þá stefndi hann upp eptir dalnum, þeim er suðr gengr af firðinum; sá fjörðr er nú kall-
6. aðr Þrándheimr. Suma menn sína lætr hann fara hit fremra um Mærina; hann lagði undir sik hvar sem hann fór. Ok þá er hann kemr suðr yfir fjallit, þat er var fyrir sunnan dalsbotninn,² sótti hann suðr eptir dölunum, þar til er hann kom at vatni miklu er þeir

¹ mange florde som hafs boden,
Tr.

² oven for dals bodene, Tr.:
fyrir ofan dals-botnana.

kölluðu Mjörð; þá snýr hann enn vestr á fjallit, *Mythical*. Þvíat honum var sagt at menn hans höfðu farit úsigr fyrir konungi þeim er Sókni hét. Þá kvómu þeir í þat hérað, er þeir kölluðu Valdres. Þaðan fóru þeir til sjófar ok kvómu í langan fjörð ok mjófan er nú heitir Sogn, þar var fundr þeirra Sókna ok áttu þeir þar orrostu mikla, þvíat Sókna brá ekki við fjölkýngi þeirra. Nórr gekk fram hart ok skiptust þeir Sókni höggum við; þar féll Sókni ok mart lið hans.

2. Eptir þat fór Nórr í fjörð þann er norðr gengr af Sogni. Þar hafði Sókni fyrir ráðit er nú heitir Sókna-dalr, þar dvaldist Nórr lengi, ok heitir þar nú Nóraffjörðr. Þar kom til móts við hann Górr bróðir hans, ok hafði þá hvárrgi þeirra spurt til Góí. Górr hafði ok undir sik lagt land allt et ytra, er hann hafði sunnan farit, ok þá skiptu þeir löndum með sèr bræðr, hafði Nórr meginland allt, en Górr skal hafa eyjar þær allar, er hann ferr stjórnföstu skipi milli ok meginlands. Ok eptir þat ferr Nórr til Upplanda ok kom þar sem nú heitir Heiðmörk; þar ræð sá konúgr fyrir, er hét Hrólfr ór Bjargi, hann var son Svaða jötuns norðan af Dofrum. Hrólfr hafði numit á brott af Kvenlandi Góí Þorradóttur; hann fór þegar til móts s. við Nór ok bauð honum til einvígis; þeir börðust lengi, ok varð hvárrgi sárr. Eptir þat sættust þeir, ok fèkk Nórr systur Hrólfs en Hrólfr fèkk Góí. Þaðan sneri Nórr aptr til ríkis þess er hann hafði undir sik lagt, þat kallaði hann Noreg; ræð hann því ríki meðan hann lifði,¹ en synir hans eptir hann, ok skiptu þeir landi með sèr, ok tóku svá ríkin at smækkast, sem konúngarnir tóku at fjölgast, ok greindust svá í fylki.

3. Górr hafði eyjarnar ok var hann því kallaðr² sækonúgr; hans synir voru þeir Heiti ok Beiti, þeir

¹ Here begins Cod. 332, 4to., from which the text is now taken.

² Górr . . kallaðr.] Nórr hefir ok verit kallaðr, Fl. (falsely).

Mythical. vóru sækonúngar ok ofstopamenn miklir; þeir gengu mjök á ríki sona Nórs ok áttu þeir orrostur margar ok sigruðust ymsir. Beiti lagðist inn í Þrándheim ok herjaði þar, hann lá þar er nú heitir Beitsær ok Beitstöð,¹ þar lét hann draga skip or Beitstöð innanverðri ok norðr yfir Eldueið,² þar ganga Naumudalir³ at norðan. Hann settist í lyptíng ok hèle um hjálmunvölinn, ok eignaðist hann land allt þat er þá lá á bakborða, ok er þat⁴ margar byggðir ok mikit land. Heiti⁵ sonr Górs var faðir Sveiða sækonúgs, föður Hálfdanar ens gamla, föður Ívars Uppléðinga-jarls, föður Eysteins glumru, föður Rögnvalds jarls hins ríka ok hins ráðsvinna.⁶

A.D.c.880. 4. Rögnvaldr jarl gekk til lands með Haraldi hinum hárfagra, en hann gaf honum yfirsókn um Mæri hváratveggju ok Raumsdal; hann átti Ragnhildi dóttur 10. Hrólfs nefju; þeirra sonr var Hrólfr er vann Norðmandi, hann var svá mikill, at hann báru eigi hestar, því hèle hann Göngu-Hrólfr; frá honum eru komnir Rúðu-jarlar ok Engla-konúngar; þeirra sonr var ok Ívarr ok Þórir þegjandi. Rögnvaldr átti ok frillusonu, hèle Hallaðr⁷ ok Hrollaugr ok Einarr, hann var yngstr. Haraldr hinn hárfagri fór á einu sumri vestr um haf at hegna víkingum, er honum leiddist úfriðr þeirra, er herjuðu í Noreg um sumrum, en váru á vetrum í Hjaltlandi eðr Orkneyjum; hann lagði undir sik Hjaltland ok Orkneyjar ok Suðreyjar; hann fór allt vestr í Mön ok eyddi Manar-byggðina. Hann átti þar margar orrostur, ok eignaðist lönd svá langt vestr, at engi Noregs-konúgr hefir lengra síðan. Ok

¹ Beitstöð] Beitissær and Beitistöð, Fl.

² Eldueið] Æskrueið, Fl. (badly).

³ þar . . . Naumudalir] Thus Fl.; naumsi, Cod.

⁴ er þat] eru þar, Fl. (less rightly).

⁵ Heiti] Heitir, Fl. (less rightly).

⁶ Hann var kallaðr Rögnvaldr ríki ok ráðsvinni, ok segja menn hvárt-tveggja væri sann-nefni, Lex. Run. s. v. sannefni.

⁷ Hallaðr] Fl.; Haraldr, Cod. (badly).

í einni orrostu fell Ívarr, son Rögnvalds jarls. En er Haraldr konúgr sigldi vestan, þá gaf hann Rögnvaldi jarli í sonar-bætr Hjaltland ok Orkneyjar, en Rögnvaldr jarl gaf Sigurði, bróður sínum, bæði löndin; hann var stafnbúi Haralds konúgs. Konúgr gaf Sigurði jarls-nafn, er hann fór vestan, ok var Sigurðr eptir vestr.

5. Sigurðr jarl gjörðist höfðingi mikill, hann gjörði A.D. c. 880. fèlag sitt við Þorstein rauð, son Ólafs hins hvíta ok Auðar ennar djúpúðgu,¹ ok unnu þeir Katanes allt ok mikit annat af Skotlandi, Mærhæfi ok Ros; þar lét hann gjöra borg á sunnanverðu Mærhæfi. Þeir mæltu fund sín á milli, Sigurðr ok Melbrieta² tönn Skota-jarl, at þeir skyldu finnast³ ok semja sín mál í ákveðnum stað við xl. manna hvárr. Ok þá er nefndr dagr kom, hugsaði Sigurðr Skota vera útrúa. Hann lét búa átta tigi manna á fjórum tigum hesta; ok þá er Melbrieta gat at líta, mælti hann¹² við sína menn: "Nú erum vær sviknir af Sigurði, þvíat " ek sè tvá manns-fætr á hverri hross-síðu, ok munu " menn vera hálfu fleiri en farar-skjótar; herðum nú " hugina, ok leitum at hverr hafi mann fyrir sik áðr " vær látimst;" ok þeir bjuggust við eptir þat. Ok er Sigurðr sá ráðagjörð þeirra,⁴ mælti hann við sína menn: " Nú skal fara af baki helmíngi liðs várs, ok koma í " opna skjöldu þá er saman lýstr liðinu, en vèr munum " ríða at sem harðast⁵ ok stökkva í sundr fylkingu " þeirra." Ok svá tókst; ok var þar bardagi harðr, ok eigi langr áðr Melbrieta féll ok hans föruneysi, ok lét Sigurðr festa höfuð þeirra við slagálar til ágætis sèr. Ok þá ríðu þeir heim ok brósuðu sigri. Ok er þeir vóru á leið komnir, þá vildi Sigurðr keyra hestinn við fæti sínum, ok lýstr hann kálfanum á tönnina, er skagði

¹ *djúpúðgu*] djúpauðgu, Fl.

² *Melbrieta*] Melbrigða, Fl.

³ *at . . finnast*] om. Fl.

⁴ *sá . . þeirra*] gat at líta þat skipar hann ráðagjörð sinni ok, Fl.

⁵ *harðast*] hvatast, Fl.

9th cen-
tury.

or höfði Melbricta, ok skeindist; Ok í þat sár laust verkjum ok þrota, ok leiddi hann þat til bana; ok er Sigurðr hinn ríki heygðr á Ekkjals-bakka. Guðþormr hæt son Sigurðar, hann ræð einn vetr löndum ok dó barnlauss. Ok er Rögnvaldr Mæra-jarl spurði andlát þeirra feðga, sendi hann vestr Hallað, son sinn, ok gaf Haraldr konúgr honum jarls-nafn. Ok er Hallaðr kom vestr, settist hann í Hrossey, en víkingar fóru um eyjarnar ok yfir á Nes,¹ drápu menn ok rændu. En er búendr kærðu skaða sinn fyrir Hallaði jarli, þá þótti honum torvelt at rétta þeirra hlut ok leiddist honum tignin; hann veltist or jarldóminum ok tók hölds-rétt, ok fór aptr til Noregs, ok þótti hans ferð hin hæðiligsta.

14. 6. Víkingar tveir danskir settust í löndin, hæt annarr Þórir træskegg en annarr Kálfr skurfa. Ok er Rögnvaldr jarl spurði þetta, hugnaði honum stórilla, ok heimti til sín sonu sína, Þóri ok Hrollaug. Hrólfr var þá í hernaði. Rögnvaldr spurði, hvárr þeirra vildi vestr í² eyjarnar. Þórir bað hann fyrir sjá um sína ferð. "Svá segir mér hugr um," segir jarl, "at hér mun þinn þroski mestr, ok liggja vegir þínir eigi hëðan." Þá spurði Hrollaugr: "Viltú at ek fara?" Jarl segir: "Eigi mun þér jarldóms auðit, ok liggja fylgjur þínar³ til Íslands, þar muntú auka ætt þína ok mun göfug verða í því landi." Þá gekk Einarr fram, hinn yngsti son hans, ok mælti: "Viltú at ek fara til eyjanna? ek mun því heita, er þér mun mest veitt í⁴ þykkja, at ek mun aldregi aptr koma þér í augsfyn, á ek ok við lítið gott hér at skiljast, ok úvant⁵ um at minn þroski verði annarstaðar minni en hér." Jarl segir: "Úlíkligr ertú til höfðingja fyrir sakir móður þinnar, þvíat hon er í allar ættir

¹ *eyjarnar . . Nes*] úteyjar ok annes, Fl. (less rightly).

² *vestr t*] add. Fl.

³ *ok . . . þínar*] út vilja vegar þínir, Fl.

⁴ *veitt t*] undir, Fl.

⁵ *úvant*] örvænt, Fl.

“ þrælborin, en satt er þat at því betr þætti mēr er þú ferr fyrr á braut ok kemr seinna aptr.” Rög-^{9th cen-}valdr fëkk Einari tvítug-sessu alskipaða, en Haraldr konúgr gaf honum jarls-nafn.

7. Einarr sigldi vestr til Hjaltlands, ok dreif þar lið til hans; eptir þat fór hann suðr í Orkneyjar ok hëlt þegar til móts við þá Kálf. Þar varð bardagi ok féllu þeir báðir víkingarnir. Þá var þetta kveðit:

“ Hann gaf Trëskegg trollum,
Torf-Einarr drap Skurfu.”

Eptir þat lagði hann undir sik löndin ok gjörðist hinn mesti höfðingi. Hann fann fyrstr manna at skera torf¹⁶. Ór jörðu til eldiviðar á Torfnesi á Skotlandi, þvíat illt var til viðar í eyjunum. Einarr var mikill maðr ok ljótr, einsýnn ok þó¹ manna skygnstr.

8. Þá er synir Haralds hins hárfagra vóru fulltíða A.D.c.900. at aldri gjörðust þeir ofstopamenn miklir ok úhægir innanlands;² fóru á hendr jörlum konúgs, drápu suma en suma ráku þeir af eignum sínum.³ Snæfríðar-synir, Hálfðan hálegggr ok Guðröðr ljómi, fóru at Rögvaldi Mæra-jarli ok drápu hann en tóku undir sik ríkit. En er Haraldr konúgr spurði þat varð hann reiðr mjök, ok fór at sonum sínum. Hálfðan hljóp á skip ok sigldi vestr um haf, en Guðröðr gaf sik upp í vald föður síns. Haraldr konúgr gaf Þóri í föður-bætr Álöfu árbót, dóttur sína, ok jarls-nafn ok föðurleifð sína. Hálfðan hálegggr kom í Orkneyjar. Ok þegar er þat spurðist at þar var kominn sonr Haralds konúgs, þá urðu þeir felms-fullir, gengu sumir til handa Hálfðani; en Einarr jarl stökk ór eyjunum ok upp á Skotland. Hálfðan lagði undir sik eyjarnar ok gjörðist konúgr yfir. Einarr kom aptr á enu sama ári ok varð fundr

¹ þó] add. Fl., Tr.

² innanlands] sem fyrr segir, as before said, add. Fl., referring to King Olaf Tryggvi's son's Saga,

which comes in that Codex before the Orkneyinga Saga.

³ fóru . . . sínum] om. Fl.

9th cen-
tury.

þeirra Hálfðanar; varð þar orrosta mikil ok hafði Einarr sigr, en Hálfðan hljóp fyrir borð við myrkr um kveldit. Þá kvað Einarr vísu:¹

“ Sèkatek Hrólfs ór hendi
nè Hrollaugi fljúga
“ dörr á dólga² mengi,
dugir oss föður hefna;
“ en í kveld þar er knýjum
of kerstraumi rómu
“ þegjandi sitr þetta³
Pórir jarl á Mæri.”

18. Um morgininn er ljóst var fóru þeir at leita [flóttu]-manna um eyjarnar ef nokkurir hefði undan komist; ok var hverr drepinn þar sem staðinn var.⁴ Þá tók Einarr jarl til orða: “Eigi veit ek hvat ek sè í “ Rínanseý, hefst stundum upp en stundum legst niðr, “ annathvært er þat fugl eðr maðr, ok skal til fara.” Þar fundu þeir Hálfðan hálegg, ok lèt Einarr rísta örn á baki honum með sverði, ok skera rifin öll frá hrygginum ok draga þar út lúngun,⁵ ok gaf hann Óðni til sigrs sèr. Þá kvað Einarr þetta:⁶

“⁷ Margr verðr sènn at sauðum,⁸
seggr með breiðu⁹ skeggi,

¹ *Snæfríðarsýnir . . vísu*] abridg. in Fl.

² *dólga*] so also Hkr.; dela, Fl.; dæla (idem), Fsk. (Fagrskinna, pag. 149).

³ *þetta*] so also Hkr.; um þetta, Fl.; þessi, Fsk.

⁴ *ok var hverr . . staðinn var*] add. from Lex. Run. s. v. staðinn, cp. Hkr. Har. S. Hárf. l. c.

⁵ *ok lèt Einarr . . .*] Lex. Run. s. v. blóðörn, cites this passage thus: “ Jarla S. þá gèkk Einarr jarl til “ Hálfðanar ok reist blóðörn á baki “ hönun með þeim hætti, at hann “ lagði sverði á holi við hrygginn,

“ ok reist rifin öll frá hrygginum “ ofan á lendar, ok dró þar út “ lungun,” agreeing almost verbally with Hkr. l. c., also omitting the interesting words, “ok gaf h. Óðni t. s. s.

⁶ *Um morgininn . . þetta*] abridg. in Fl.

⁷ In these as well as in all the following verses we chiefly follow MO., which almost verbally agrees with the MSS. 332 and 325.

⁸ *sènn at sauðum*] thus MO., 332, and Fl.; sekr of sauði, Hkr. (perhaps more rightly).

⁹ *breiðu*] fögru, Fl., Hkr.

“ en ek at úngs í Eyjum
allvalds sonar falli :
“ hætt segja mér hölðar
við hugfullan stilli,
“ Haralds hefig skarð í skildi,
skalat ugga þat, höggit.”

9th cen-
tury.

Ok enn þetta :

“ Ey mun ek glaðr sízt¹ geirar,
gótt er vinna þrek manni,
“ böðfíkinna bragna
bitu þengils son úngan :
“ þeygi dyl ek nema þykki,
þar fló grár² at sárum
“ hræfa nagr³ of hólma,⁴
holundvala gæli.”⁵

Eptir þat lét hann kasta haug Hálfðanar ok kvað :

“ Rekit hefig⁶ Rögnvalds dauða,
en réðu því nornir,⁷
“ nú er fólks-stuðill fallinn,
at fjórðungi mínum :
“ verpit snarpir sveinar,⁸
þvíat sigr höfum fengit,⁹
“ skatt vel ek hánúm harðan,
at Háfætu grjóti.”

20.

Ok er þetta spurðist til Noregs þá urðu bræðr hans stórilla við, ok heituðust at fara í Orkneyjar ok hefna hans, en Haraldr konúgr olli er frestaðist. Einarr kvað er hann spurði heitan þeirra :

“ Eru til míns fjörs margir
menn of sannar frèttir¹⁰

¹ sízt] þvíat, Fsk.

² grár] ár, Fsk.

³ nagr] nadr, MO. ; valr, Fsk.

⁴ hólma] thus 332 ; holda, MO.

⁵ gæli] gælis, 332 ; holundavals gæli, Fsk. This couplet is om. in Fl. and Hkr.

⁶ hefig] so also Hkr., Fsk. ; tel ek, 332.

⁷ en réðu . . nornir] so also Hkr., Fsk. ; rétt skiptu því nornir, 332.

⁸ Verpit . . . sveinar] thus also Hkr. ; hlydi (= hlöði ?, liði, Fsk. ;) snotrir seggir, Fl., Fsk.

⁹ sigr . . fengit] sigri vèr ráðum, Hkr., Fl., Fsk.

¹⁰ frèttir] deildir, Fl., Hkr.

10th cen-
tury.

“ af ymissum ættum ¹

úsmábornir gjarnir :

“ en þó vitu þeygi

þeir áðr mik hafi feldan,

“ hverr il-þornum arnar

undir lýtr af stundu.” ²

En ³ nokkuru síðarr fór Haraldr konúgr vestr um haf ok kom í Eyjar. Einarr stökk or Eyjum ok yfir á Katanes; eptir þat fóru menn á milli þeirra ok sættust þeir. Haraldr konúgr lagði gjald á Eyjarnar ok bað þá gjalda lx. marka gulls. Einarr jarl bauðst til at halda einn upp gjaldinu ok eignast óðul þeirra öll; en bændr vildu þat, þvíat hinir auðgu hugðust leysa mundu óðul sín, en hinir snauðu höfðu ekki fê til. Einarr greiddi upp gjaldit; ok var þat lengi síðan, at jarlar áttu óðul öll, áðr Sigurðr jarl gaf upp Orkneyíngum óðul sín. Haraldr konúgr fór aptr til Noregs; en Einarr jarl ræð fyrir Orkneyjum lengi æfi, 22. ok varð söttdauðr. Hann átti þrjá sonu, hêt einn Arnkell, annarr Erlendr, þriði Þorfinnr hausakljúfr. Þá er Haraldr hárfagri andaðist, var Eiríkr blöðöx tvá vetr konúgr.

Þá kom Hákon Aðalsteins-fóstri af Englandi, en Eiríkr fór or landi. Hann sigldi vestr um haf ok herjaði á Skotland ok England. En er þat spurði Aðalsteinn konúgr, sendi hann menn til Eiríks, ok bauð at fá honum land nokkut; læzt hann verit hafa mikill vin Haralds konúgs, ok sagði at hann vildi þat virða við son hans; hann kvaðst ok mundu sætta hann við Hákon konung fóstr-son sinn. Eiríkr konungr þekktist þann kost, ok fékk hann Norðymbraland til yfirráða; þat er fimtungr Englands. En með því at Eiríkr hafði land lítið en líð mikit, þá skorti hann fê. Hann herjaði því á sumrum, en á vetrum sat hann at löndum; hélt hann því fram meðan Aðalsteinn konúgr lifði. Eptir hann tók ríki Játmundr bróðir hans; var hann eigi slíkr vinr Norðmanna sem Aðalsteinn konúgr, þótti honum illa at Eiríkr hefði Norðymbraland. Ok eitt vár fór Eiríkr konúgr norðr fyrir Skotland ok þaðan í Orkneyjar, ok tók með sér jarla af Orkneyjum sonu Torf-Einars, Arnkel ok Erlend. Þaðan

¹ af . . . ættum] thus, MO.

² af stundu] Fl.; hlýtr at standa, MO. 332; undir hlýtr at lúta, Hkr.

³ En] Here several leaves are

wanting in Cod. 332, 4to. The text is now again taken from the Codex Flateyensis.

för hann í Suðreyjar ok fékk þar ok mikit lið. Þáðan fór hann til 10th cen Írlands ok herjaði, ok slíkt hit sama á Bretlandi. Þaðan fór hann til tury. Englands, ok herjaði þar sem annars-staðar. Ólafr hēt sá konúgr er Játvarðr hafði þar settan til landvarnar. En með því at Eiríkr hafði lið A.D. 950. mikit þá gækk hann á land upp frá skipum. Ólafr dró ok saman her (Sax.Chr.) úvigan ok fór á hendr Eiríki konúgi, ok varð þar orrosta mikil. Önd-verdan daginn fëllu mjök Enskir menn; en þar er einn fëll, kómu þrír í staðinn. En enn efra hluta dagsins sneri mannfallinu á Norðmenn, ok lauk svá at Eiríkr konungr fëll ok fimm konúngar með honum. Einn þeirra hēt Guthormr. Þar fëllu ok jarlar, Arnkell ok Erlendr, synir Torf-Einars. En er þau Gunnhildr ok synir hennar urðu þess vör at Eiríkr var fallinn, ok hann hafði áðr herjat land Engla-konúgs, þá þykkjast þau vita at þeim var eigi friðvænt á Englandi; búask þau því af skyndingi til Orkneyja. Þá var þar jarl Þorfinnr hausakljúfr. Tóku Gunnhildar-synir þá undir sik Eyjar, ok vóru þar á vetrum, en fóru á sumrum í hernað. En er þau Gunnhildr ok synir hennar vóru í Orkneyjum, þá heyrðu þau at úfriðr var milli Dana-konungs ok Hákonar konungs Aðalsteins-fóstra, þá þótti þeim nokkur ván at þau mundi fá hjálp af Haraldi Gormssyni. Þau byrja þá ferð sína til Dana-konúgs. En áðr þau fœri or Orkneyjum giptu þau Ragnhildi, dóttur Eiríks konúgs ok Gunnhildar, Arnfinni syni Þorfinns jarls; ok settist Þorfinnr þá at Eyjum; hann var höfðingi mikill ok herskár; hann varð sótt-dauðr; ok er hann heygðr í Rögnvaldsey á Hauga-heiði, ok þótti verit hafa mikilmenni.

9. Þorfinnr átti fimm sonu, hēt einn Hávarðr hinn ársæli, annarr Hlöðverr, hinn þriði Ljótr, fjórði Skúli, fimti Arnfinnr.² Ragnhildr Eireksdóttir ræð Arnfinni bónda sínum bana í Myrkkol á Katanesi; en hon giptist Hávarði hinum ársæla bróður hans. Hávarðr

¹ The text of this whole narrative, from "Þá kom Hákon," is taken from the Danish Translation, turned into Icelandic by aid of Hkr. Hák. S. Góða, ch. 3-5. The compiler of the Fl., in order to avoid repeating events already told in the Lives of the Kings, has here abridged the text very much. His text runs thus:—"Þá kom Hákon "Aðalsteins-fóstri í land en Eiríkr "stökk á brot 'sem fyrr segir.' "Arnkell ok Erlendr jarlar, synir "Torf-Einars, fëllu á Englandi

"með Eiríki konúgi blóððx 'sem "fyrr er ritað.' Gunnhildr ok "synir hennar fóru síðan til Orkneyja, ok tóku þær undir sik ok "dvöldust þar um hríð. Þaðan "fóru þau til Danmerkr, ok giptu "áðr Ragnhildi, dóttur Eiríks ok "Gunnhildar, Arnfinni syni Þorfinns jarls, ok settist Þorfinnr "jarl at Eyjum."

² The order of the names in Tr. is, Arnfinnr, Havardr, Hlöðver, Arnljotr, Skúli (better).

10th cen-
tury.

tók jarldóm ok var góðr höfðingi ok ársæll. Einarr klíníngr hét maðr, systurson Hávarðs, hann var höfðingi mikill, ok hafði sveit mikla, ok var í hernaði á sumrum. Hann þá veizlu at Hávarði. Ok at þeirri veizlu töluðu þau mart Ragnhildr ok Einarr; kallaði hon slíkan mann vel til höfðingja fallinn ok betr hentan jarldóm en Hávarði, frænda hans, ok kallaði þá konu vel gipta er slíkan mann ætti. Einarr bað hana ekki taka slíkar ræður, kvað hann mann göfgastan í Eyjum ok hana fullvel gipta. Ragnhildr

24. svarar: "Skammar munu verða samfarar okkar " Hávarðs heðan frá; satt er þat, at verða munu " menn til [1] Eyjum, þeir er eigi mun allt í augu " vaxa ef þú fyrirmant þær tignarinnar." Við slíkar fortölur hennar gekst Einari hugr til ágirni ok svika við jarl, frænda sinn; ok sömdu þat sín á millum, at hann skyldi drepa jarl, en hon skyldi giptast honum. Ok nokkuru síðarr bjóst Einarr til ferðar þeirrar; ok þá mælti spámaðr einn, er var með honum: "Ger þetta verk eigi í dag, heldr á " morgin, ella munu lengi ættvíg vera í ætt yðvarri." Einarr lét sem hann heyrði þetta eigi. Hávarðr var þá á Steinsnesi í Hrossey, þar var fundr þeirra ok bardagi harðr, ok eigi langr áðr jarl féll; heitir þar nú Hávarðs-teigar. Ok þá er þessi tíðendi spyrjast, þótti Einarr orðinu níðingr mikill af verki þessu; þá vildi Ragnhildr ekki sambland eiga við hann, ok kallar þat lygð. eina, at hon hefði þar í heitum verit; sendi hon þá eptir Einari harðkjöpt, hann var son annarrar systur Hávarðs. Ok þá er þau fundust, sagði hon skömm at slíkum frændum hans, er eigi vildi hefna hans, kallast allt vilja til vinna at jarls yrði hefnt: "Er þat ok auðvitað," sagði hon, "at sá mun mest metinn af öllum " góðum mönnum, er jarls hefnir, hefir sá ok " unnit til ríkis hans." Einarr svarar: "Þat er mælt " frá," segir hann, "at þær mælit stundum annat en

“ yðr er í skapi; en sá er þetta verk gjörir mun ^{10th cen-}
 “ vilja þat fyrir hafa, at þú haldir þeim í hendr ^{tury.}
 “ ríkinu ok þeim hlutum öðrum, er eigi mun þykkja
 “ minna skipta.” Slíta svá ræðunni. Eptir þetta
 fór Einarr harðkjöptr at Einari klíníngi ok drap
 hann, en Ragnbiltr sendi eptir Ljót bróður þeirra
 ok giptist honum. Ljótr tók jarldóm ok gjörðist
 höfðíngi mikill. Einarr harðkjöptr hafði nú drepit ^{26.}
 frænda sinn, en var eigi nærr jarldómi en áðr;
 unir hann nú stórilla sínum hlut, vildi nú afla sèr
 manna, ok sækja með magni til eyjanna; honum
 varð illt til manna, því at Orkneyíngar vildu þjóna
 sonum Þorfinns hausakljúfs; ok nokkuru síðarr lét
 Ljótr¹ jarl drepa Einar harðkjöpt.

10. Skúli, bróðir Ljóts, fór upp á Skotland ok var
 þar gefit jarls-nafn af Skota-konúngi; síðan fór hann
 ofan á Katanes, ok aflaði sèr þar liðs,² ok fór þaðan
 í Eyjar ok deildi þar til ríkis við Ljót, bróður sinn.
 Ljótr safnar liði, ok fór til móts við Skúla ok var
 fjölmennri; en er þeir fundust, vildi Skúli ekki annat
 en berjast; varð þar harðr bardagi, ok sigraðist Ljótr
 en Skúli flýði yfir á Nes ok upp á Skotland;³ ok
 þangat ferr Ljótr eptir honum, ok dvaldist þar um
 hríð ok varð fjölmennr. Ok þá ríðr Skúli ofan af
 Skotlandi með her mikinn er Skota-konúngr hafði
 fengit honum ok Magbjóðr jarl, ok fundust þeir Ljótr
 í Dölum á Katanesi ok var[ð] þar orrosta mikil.
 Ok vóru Skotar hinir áköfustu í öndverðri orrostu.⁴
 Ljótr jarl bað menn hlífa sèr, ok standa þó sem
 fastast. En er Skotar fengu ekki at gjört, eggjaði

¹ Ljótr] add. Tr.

² ok . . liðs] ok eððist at liði,
 Lex. Run.

³ ok upp á Sk.] add. Tr. : oc op
 udi Skotland.

⁴ The order of the sentences is
 here restored according to the Tr.
 In Fl. it runs thus : “her mikinn,

“ ok fundust . . orrosta mikil. Skúli
 “ hafði her mikinn, er Skota-
 “ konúngr hafði fengit honum ok
 “ Magbjóðr jarl, ok vóru Skotar
 “ hinir áköfustu í öndverðri orros-
 “ tu,” thus displacing the sentence,
 “ er Skotakonúngr . . . Magbjóðr
 “ jarl.”

10th cen-
tury.

Ljótr sína menn, ok var sjálfr hinn ákafasti. Ok er svá hafði staðit um hríð, þá raufst fylking þeirra Skota, ok eptir þat flýja þeir, en Skúli hélt upp bardaga, en fæll þó at lyktum. Ljótr tók undir sik Katanes, ok var þá úfriðr milli Skota-konungs¹ ok Ljóts jarls, því at Skotar undu illa úförum sínum. Þá er Ljótr jarl var á Katanesi fámennr,² þá kom ofan Magbjóðr jarl af Skotlandi með her mikinn, ok 28. fundust þeir Ljótr jarl á Skíðamýri á Katanesi, ok hafði Ljótr jarl ekki liðs við; en þó gekk Ljótr svá fast fram, at þeir viknuðu fyrir Skotarnir, ok var skammr bardagi, áðr þeir flýðu, er lífit þágu, en fjöldi var sárt. Ljótr vendi aptr með sigri, ok var liðit mjök sárt. Ljótr jarl hafði ok fengit sár þat, er hann leiddi til bana, ok var hann mjök harmdauði.³

11. Hlöðver Þorfinnsson tók jarldóm eptir Ljót ok var mikill höfðingi; hann átti Eðnu,⁴ dóttur Kjarvals Íra-konungs; þeirra son var Sigurðr digri. Hlöðver varð sóttidauðr, ok er heygðr í Höfn á Katanesi. Sigurðr, son hans, tók jarldóm eptir hann; hann varð höfðingi mikill ok víðlendr. Hann hélt með valdi Katanes fyrir Skotum, ok hafði hvert sumar her úti. Hann herjaði í Suðreyjar, á Skotland ok Írland. Þat var á einu sumri, at Finnleikr Skota-jarl haslaði Sigurði völl á Skíðamýri at nefndum degi; en Sigurðr gekk til fréttar við móður sína, hon var margkunnig. Jarl sagði henni, at eigi mundi minni liðsmunr en sjau menn um einn. Hon svarar: "Ek munda þik hafa lengi upp fætt í ull-laupi mínum, ef ek vissa at þú mundir einart lifa, ok ræðr auðna lífi en eigi hvar maðr er kominn; betra er at deyja með sæmd en lifa með skömm. Tak þú hær við merki

¹ konungs] add. Tr.

² fámennr] add. Tr. : ikke med meget folk.

³ oc bleff meget begræden, add. Tr.

⁴ Eðnu] thus Tr. and Fms. i. 199; Auðnu, Fl.

“ því, er ek hefir gjört þér¹ af allri minni kunnáttu, 10th century.
 “ ok væntir ek at sigrsælt mun verða þeim er fyrir
 “ er borit, en banvænt þeim er berr.” Merkit var
 gjört af miklum hannyrðum ok ágætligum hagleik.
 Þat var gjört í hrafns-mynd; ok þá er vindr blæss í
 merkit, þá var sem hrafn beindi fluginn.² Sigurðr
 jarl varð reiðr mjök við orð móður sinnar, ok gaf 30.
 Orkneyingum óðul sín til liðveizlu, ok fór til Finn-
 leiks jarls á Skíðamýri, ok fylktu hváirtveggju liði
 sínu. Ok þá er orrostan sè saman, var skotin mer-
 kismaðr Sigurðar jarls til bana. Jarl kvaddi annan
 mann til at bera merkit; ok þá er harizt var um
 hrið, fell sá. Þeir fellu merkismenn jarls, en hann
 hafði sigr, ok fengu þá Orkneyingar óðul sín.

12.³ Olaf Tryggvason var fjóra vetr í hernaði í Vestrlöndum síðan er
 hann kom af Vindlandi, áðr hann lét skírast í Syllingum. Þaðan fór
 hann til Írlands,⁴ ok fékk þar Gyðu, dóttur Kvarans frá-konúgs. Síðan
 dvaldi hann um hrið í Dyflinni, þar til er Hákon jarl sendi vestr Þóri
 klöku at lokka hann þaðan. Olaf sigldi vestan fimm skipum, ok kom
 fyrst við Orkneyjar. Þar hitti hann Sigurð jarl í Rögnvaldsey í Ás-
 mundar-vági, með þrjú skip, ok var hann búinn í hernað. Olaf
 konungr lét kalla jarl á skip sitt ok kvaðst vilja tala við hann; ok er
 þeir fundust, mælti Olaf konungr til hans. “ Þat er minn villi, at þú
 “ látir skírast ok allr lýðr sá er þér þjónar, ella skalt þú deyja hér þegar,
 “ en ek mun fara með eld ok usla yfir allar Eyjar.” En er jarlinn sá
 hversu hann var við kominn, þá gaf hann allt sitt mál í konúgs vald.
 Lét konungr þá skíra hann ok tók í gisling son hans er hét Hundi eðr
 Hvelpr, en konungr lét skíra hann með Hlöðvis nafni. Þá urðu krist-
 nar allar Orkneyjar. En Olaf konungr sigldi þá austr til Noregs; ok
 fór Hlöðvir með honum, ok lifði hann skamma stund. En síðan veitti
 Sigurðr jarl enga lýðskyldu Ólafi konungi. Hann gekk þá at eiga
 dóttur Melkolms Skota-konúgs, ok var þeirra son Þorfinnr jarl. Sigurðr
 jarl hafði áðr átta þrjá sonu er þá voru á lífi, hét einn þeirra Sumarliði,
 annarr Brúsi, þriði Einarr.

¹ þér] add. Lex. Run.

² Cfr. Þorsteins-saga Stórhalla-
sonar, cap. 2.

³ The original text is here pre-
served only in the Danish Tr.,
which is here rendered into Ice-
landic. Instead of which the Fl.

has a long chapter, which is a part
of the longer Life of King Olaf
Tryggvason, as contained in Fms.
This chapter we accordingly put
in the Appendix.

⁴ Írlands] Englands, Cd.

10th cen-
tury.

13.¹ Litlu síðarr en þeir Ólafr konúgr Tryggvason sættust ok Sigurðr jarl Hlöðversson, gekk jarl at eiga dóttur Melkólms Skota-konúnga, ok var þeirra son Þorfinnr jarl. Sigurðr jarl átti þrjá sonu aðra, hèt einn Brúsi, annarr Sumarliði, þriði Einarr

Battle of
Svolder,
A.D. 1000.

rangmunnr. Fimm² vetrum eptir Svoldrar-orrostu fór Sigurðr jarl til Írlands til liðs með Sigtryggi konúgi

Battle of
Clontarf,
A.D. 1014.

38. silkiskegg, en setti sonu sína hina ellri til landa, en Þorfinnr son sinn fèkk hann í hendr Skota-konúngi til fósturs, móður-föður sínum. En er Sigurðr jarl kom til Írlands, hældu þeir Sigtryggr konúgr her þeim til móts við Brján Íra-konúng, ok varð fundr þeirra Föstudaginn langa. Þá varð engi til at bera hrafns-merkit, ok bar jarl sjálf, ok fèll þar, en Sigtryggr konúgr flýði. Brján konúgr fèll með sigri ok gagni.

14. Eptir fall Sigurðar jarls tóku synir hans ríki ok skiptu í þriðjunga, Sumarliði, Brúsi, ok Einarr. Þorfinnr var með Skota-konúngi fimm vetra gamall þá er Sigurðr faðir hans fèll. Skota-konúgr gaf þá Þorfinni dóttursyni sínum Katanes ok Suðrland ok jarls-nafn, ok setti menn til landráða með honum. Þorfinnr jarl var bráðgjörri í vexti, manna mestr ok sterkastr, svartr á hár, skarpleitr ok skolbrúnn.³ Ok þegar er honum óx aldr, var þat auðsætt, at hann var ágjarn. Þeir bræðr vóru úlíkir í skaplyndi, Einarr ok Brúsi. Einarr var maðr stríðr ok ágjarn, úþýðr ok hermaðr mikill. Brúsi var maðr hógværr, stiltr vel, lítilátr ok málsnjallr. Sumarliði var líkari Brúsa í skaplyndi; hann var elztr þeirra bræðra, ok lifði skemst, ok varð sótt dauðr. Eptir andlát hans taldi Þorfinnr jarl til ríkis í Orkneyjum. Einarr sagði at Þorfinnr hefði Katanes ok Suðrland, þat ríki, er átt hafði faðir þeirra, ok taldi þat meira en þriðjúng Eyja, ok vildi

¹ Chapp. 13-16 are contained in col. 293, 294 of the Codex Fl.

² Fimm] Thus, according to the chronology of the Icelandic writers.

³ skarpleitr ok skolbrúnn] add. Tr.: med skarp ansigt oc maner. See ch. 22.

eigi unna Þorfinni skiptis eptir Sumarliða,¹ en Brúsi vildi unna, ok lét upp skipti fyrir sína hönd: "Vil ^{11th century (early).} ek eigi," segir hann, "ágirnast meira af ríki, en þann þriðjúng, sem ek á at réttu." Þá tók Einarr 40. undir sik tvá hluti Eyja; gjörðist hann þá ríkr ok fjölmennr, var opt á sumrum í hernaði, ok hafði útboð mikil í landi, en allmisjafnt varð til fengjar. Tók bændum at leiðast þat starf, en jarl hēlt með freku öllum álögum, ok lét öngum hlýða mót at mæla. Einarr var hinn mesti ofstopamaðr; gjörði í hans ríki hallæri mikit af starfi ok fækostum, þeim er bændr höfðu; en í þeim hluta lands, er Brúsi hafði, var ár mikit ok hóglifi bóndum; var hann því vinsæll.

15. Maðr hēt Ámundi ríkr ok auðigr, hann bjó í Hrossey í Sandvík á Hlaupandanesi. Þorkell hēt son hans, allra manna gerfiligastr þeirra er upp óxu í Orkneyjum. Ámundi var vitr maðr, ok einna manna mest virðr í Eyjum. Þat var eitt vár, at jarl hafði útboð mikit sem hann var vanr, en bændr kurrðu illa, báru þat fyrir Ámunda ok báðu hann mæla þeim nokkura forstöðu við jarl. Ámundi sagði jarl úa-hlýðinn, "ok mun lítið at skapast, er vinátta vár "jarls ok góð at svá búnu,² en mēr þykkir við váða "búit, ef vēr verðum rangsáttir við skaplyndi hvár- "ratveggju; mun ek mēr," segir hann, "engu af "skipta." Þá ræddu þeir þetta mál við Þorkel; hann var trauðr til, ok hēt þó sinni umsýslu við áeggjan manna. Ámunda þótti hann ofskjótt heitið hafa. En er jarl átti þíng, þá mælti Þorkell af hendi bónda, sagði nauðsyn manna, ok bað jarl vægja mönnum. Einarr svarar vel, ok segir at hann skuli virða orð hans. "Ek hafða nú ætlað at hafa sex skip ór landi, 42. "en nú skulu eigi meirr en þrjú, en þú, Þorkell, bið "nú eigi þessa optarr." Bændr þökkðu vel Þorkatli

¹ eptir Sumarliða] add. Tr.

² er vinátta . . búnu] add. Tr. :

men jarlen oc jeg ere endnu gode venner. See OH. I. c.

11th
century
(early).

liðveizlu sína; fór jarl í víking, ok kom aptr at hausti. En eptir um várit hafði jarl enn útboð, ok átti þing við bændr. Þá talaði Þorkell enn, ok bað jarl vægja bóndum. Jarl svarar reiðuliga ok sagði at hlutr bónda skyldi mjök vesna við hans ræðu. Hann gerði sik svá óðan ok reiðan, at hann sagði at þeir skyldu annat vár eigi báðir heilir á þinginu. Sleit við svá búit þinginu. En er Ámundi varð varr við hvat þeir Þorkell höfðu við ázt, bað hann Þorkel brott fara. Fór hann yfir á Katanes til Þorfinns jarls ok var þar lengi síðan, ok fóstaraði hann, er jarl var úngr,¹ ok var síðan kallaðr Þorkell fóstri, ok var hann ágætr maðr. Fleiri voru þeir ríkismenn, er flýðu ór Orkneyjum fyrir ofríki Einars jarls; flýðu flestir til Þorfinns jarls, sumir til Noregs ok til ymissa landa.

16. Þegar Þorfinnr jarl var roskinn, þá gjörði hann boð til Einars bróður síns, ok beiddist af honum ríkis þess, er hann þóttist eiga í Orkneyjum, en þat var þriðjungr. Einarr tók því úbrátt at minka sik svá. En er Þorfinnr jarl spyrr þat, þá býðr hann út liði af Katanesi. En er Einarr jarl varð varr við, þá safnar hann liði, ok ferr í móti Þorfinni, ok ætlar at berjast við hann. Brúsi jarl safnar ok liði, ferr til móts við þá, ok berr sáttmál í milli þeirra. Varð þat at sætt, at Þorfinnr jarl skyldi hafa þriðjung ríkis í Orkneyjum, sem hann átti at réttu, en Brúsi jarl ok Einarr jarl lögðu saman sinn hluta; skyldi Einarr jarl hafa forráð fyrir þeim ok landvörn. En ef misdauði þeirra yrði, þá skyldi sá þeirra land taka eptir annan, er lengr lifði. En sá máldagi þótti eigi jafnligr, því at Brúsi átti son, er Rögnvaldr hét, en Einarr var sonlauss; setr Þorfinnr jarl menn til at varðveita ríki þat, er hann átti í Orkneyjum; en hann var optast á Katanesi.²

¹ *úngr*] *jungr*, Cd.

| ² *en hann . . Katanesi*] add. Tr., OH.

17.¹ Einarr² jarl var optast á sumrum í hernaði um 11th century (early). Írland ok Skotland ok Bretland. Þat var eitt sumar er Einarr jarl herjaði á Írland, at hann barðist í Ulfreksfirði við Konufögur Íra-konúng; fèkk Einarr jarl þar úsigr mikinn ok manna-lát. Annat sumar eptir fór Eyvindr úrar-horn vestan af Írlandi ok ætlaði til Noregs; veðr var hvast, ok stormr mikill. Þá sneri Eyvindr til Asmundarvágs, ok lá þar veðrfastr um hríð. En er þat spyrr Einarr jarl þá hæld hann þangat liði miklu; tók hann þar Eyvind ok lét drepa, en gaf grið flestum mönnum hans. Fóru þeir heim til Noregs um haustið ok á fund Ólafs konúgs, ok sögðu honum af-töku Eyvindar. Konúgr svarar fá umb, ok fanst þat á þó, at honum þótti mannskaði mikill ok mjök í móti sèr gjört um flest. Var konúgr fámæltr um³ þat er honum þótti sèr mjök í móti skapi. Þorfinnr jarl sendi Þorkel fóstura sinn út í Eyjar at heimta saman skatta sína. Einarr jarl kendi Þorkatli mjök uppreist þá, er Þorfinnr jarl hafði tilkall haft út í Eyjarnar. Fór Þorkell skyndiliga ór Eyjunum yfir á Nes; ok sagði⁴ Þorfinni jarli, at hann var þess víss orðinn, at Einarr⁴⁶ jarl ætlaði honum dauða, ef eigi hefði vinir hans eðr frændr gjört honum njósni. “Nú mun ek eiga þann “ á baugi, at láta þann verða fund okkarn jarls, at “ um skipti með okkr; en þann annan, at fara lengra “ á brott, ok þangat, at jarl eigi aldri vald yfir mèr.” Þorfinnr jarl fýsti þess mjök, at hann skyldi fara austr til Noregs móts við Ólaf konúng; “Muntú,” segir jarl, “mikils metinn hvar sem þú ert með tign- “ um mönnum, en ek veit beggja ykkart skaplyndi, “ þitt ok jarls, at þit munut skamma stund mundast

¹ Chapp. 17-21 are contained in coll. 400-405 of the Cod. FL.

² *Einarr jarl var, sqq.*] thus Tr. and OH. The FL begins here a fresh section of the Saga, thus: Þátr þeirra Orkneyinga. Mikill

hermaðr Einarr jarl í Orkneyjum Sigurðarson jarls; hann þótti engi jafnaðar-maðr. Hann herjaði á Írland, ok barðist, &c.

³ *um*] add. Tr.

⁴ *ok sagði*] spurði, Cd.

11th
century
(early).

“ til.” Bjóst þá Þorkell á fund Ólafs konungs, ok fór um haustið til Noregs, ok var um vetrinn með Ólafi konungi í miklum kærleikum; hafði konúgr Þorkel mjök við ráð sín; þótti honum, sem var, Þorkell vitr maðr ok skörúgr mikill. Fann konúgr þat í tali hans, at hann misjafnaði mjök frásögn um¹ jarla, ok var vinr mikill Þorfinns en lagði þúngt til Einars jarls. Ok snemma um várit sendi konúgr skip vestr um haf á fund Þorfinns jarls, ok orðsendíng þá, at jarl skyldi koma á hans fund. Hann lagðist eigi ferðina undir höfuð, þvíat vináttu-mál fylgðu orðsendíngunni.

18. Þorfinnr jarl fór austr til Noregs ok kom á fund Ólafs konungs; fékk hann þar góðar viðtökur, ok dvaldist þar lengi um sumarit. En er hann bjóst vestr, þá gaf Ólafr konúgr honum langskip mikit ok gott með öllum reiða. Þorkell fóstri réðst til ferðar með Þorfinni jarli² ok gaf jarl honum þat skip er hann
48. hafði vestan um sumarit;³ skildust þeir konúgr ok jarl hinir beztu vinir með miklum kærleikum. Þorfinnr jarl kom um haustið til Orkneyja. En er Einarr jarl spurði þetta þá hafði hann fjölment, ok lá á skipum. Brúsi jarl fór til fundar við þá bræðr, ok bar sætt á milli þeirra; kom enn svá at þeir sættust, ok bundu þat eiðum. Þorkell fóstri skyldi þá í sætt tekinn ok vináttu við Einar jarl; ok þat var ok mælt, at hvárr þeirra skyldi öðrum veita veizlu, ok skyldi
A.D. 1020. jarl fyrri sækja í Sandvík til Þorkels. En er jarl var
(Annals.) þar á veizlu, þá var þar veitt kappsamliga. Jarl var ekki kátr. Þar var mikill skáli ok dyrr á báðum endum. Þann dag, er jarl skyldi burt fara ok búast, þá skyldi Þorkell fara með honum til veizlu. Þorkell sendi menn fram á leiðina á njósn, þá er þeir skyldu fara um daginn; en er þeir kómu aptr, sögðu þeir Þorkatli, at þeir fundu þar þrennar sátir ok vápnaða

¹ um] thus Lex. Run. s. v. misjafna, and OH. l. c.

² Þorfinni jarli] him. j., Cd.

³ um sumarit] add. Tr.

menn, "ok hyggjum vèr, þèr satt at segja, at svik ^{11th}
 "muni undir vera." En er Þorkell spurði þetta, þá ^{century}
 frestaði hann búningi ok heimti saman menn sína. (early).
 Jarl bað hann búast, ok sagði mál at ríða. Þorkell
 sagði, at hann átti mart [at] annast. Hann gekk
 stundum út en stundum inn. Eldar vóru á gólfinu.
 Þá gekk Þorkell inn um aðrar dyrr, ok með honum
 einn maðr, er nefndr er Hallvarðr, hann var Íslenzkr
 maðr, austfirzkr at ætt. Hann lauk aptr hurðinni.
 Þorkell gekk innarr eptir skálanum milli eldsins ok
 þess at jarl sat. Jarl spurði: "Ertú nú búinn?"
 Þorkell svarar: "Ek em búinn nú." Þá hjó Þorkell
 til jarls í höfuðið. Jarl steyptist fram á gólfitt. Hall-
 varðr mælti: ¹ "Hèr sè ek alla vesta fangaráðs, er 50.
 þèr dragit jarl eigi af eldinum." Hann keyrði þá
 spörðu undir hnakkabein jarli, ok kipti honum upp
 at pallinum. Þorkell ok þeir báðir fèlagar gengu út
 skyndiliga um aðrar dyrr en þeir gengu inn; stóðu
 þar úti menn Þorkels með alvæpni. Jarls menn tóku
 til hans, ok var hann þá dauðr, en öllum fèllust
 hendr til hefnda; var þat ok, at bráðan bar at mjök,
 enda varði engan mann þessa verks af Þorkatli; því
 at þeir hugðu allir, at svá mundi vera sem áðr var
 mælt, at vinátta væri með jarli ok Þorkatli; ² vóru
 menn ok flestir vápnlausir inni, en margir áðr vinir
 Þorkels góðir. Bar þat til með auðnu þeirri, er Þor-
 katli var lagit lengra líf. Þorkell hafði þá lið, er hann
 kom út, engu minna en jarls-menn. ² Fór Þorkell
 þá til skips síns en jarls-menn í brott. Þorkell sigldi
 þann dag í brott ok austr í haf, ok var þat eptir
 vetrnætr. Koma þeir þá með heilu ok höldnu til
 Noregs; fór Þorkell þegar á fund Ólafs konúngs, ok
 fèkk hann þar góðar viðtökur. Lèt konúngr yfir þessu
 verki vel; var Þorkell með honum um vetrinn.

¹ Da sagde Islenderen, Tr. See | hafi . . jarls-menn] add. from OH.
 OH. I. c. | in accordance with the Tr.

² þríf at . . Þorkatli and Þorkell

11th
century
(early).

19. Eptir fráfall Einars jarls tók Brúsi jarl þann hluta lands, er áðr hafði haft Einarr jarl, þvíat þat var með margra manna vitorði hverjum skildaga þeir Einarr ok Brúsi höfðu fêlag gjört. Þorfinni jarli þótti þat rêttaſt, at hálfar Eyjar hefði hvárr þeirra, en þó hafði Brúsi þann vetr¹ hvárntveggja hlut Eyjanna. En um várit kallaði Þorfinnr til lands við Brúsa, at hann vill hafa helmíng landa, en Brúsi gaf eigi jákvæði við þetta; áttu þeir stefnur at þessum málum. Gengu þá at vinir þeirra at semja þetta mál; ok kom svá, at Þorfinnr 52. lét sér ekki annat líka, en hafa helmíng Eyja; en segir þat með, at Brúsi þurfti eigi meira en þriðj-úng með þat skaplyndi, sem hann hefir. “Ek unda “því,” segir hann, “at hafa þriðjúng lands, þann er “ek tók eptir föður minn í arf; kallaði ok engi til “í hendr mér; en nú hefi ek tekit annan þriðjúng “eptir bróður minn at rëttum máldögum. En þó at “ek sé vanfærr til at deila kappi við yðr, frændi, “þá mun ek þó annars í² leita, en játta undan mér “ríki at svá búnu.³ Þeir skildu at svá búnu mál- stefnu þessa. En er Brúsi sá, at hann mundi eigi standa jafnfætis við Þorfinn, þvíat hann hafði ríki miklu meira, ok traust af Skota-konúngi móður-föður sínum, þá rëð Brúsi þat af, at fara ór landi austr á fund Ólafs konúngs, ok hafði með sér Rögnvald son sinn, ok var hann þá tíu vetra. En er jarl hitti konúng, þá tók hann vel við honum. En er jarl bar upp eyrendi sín ok segir konúngi allan málavöxt, þann er var með þeim bræðrum; ok bað konúng veita sér styrk til at halda ríki sínu; bauð þar fram í móti fullkomliga sína vináttu. Konúngr svarar, ok tók þar fyrst til máls, er Haraldr hinn Hárfagri hafði eignast óðul öll í Orkneyjum, “En jarlar hafa síðan haft

¹ þann vetr] thus OH., Tr. (den vinter); ij. vetr, Fl. (badly).

² f] thus OH. l. c.; á, Fl.; raad, (i.e. annars ráðs í leita,) add. Tr.

³ at svá búnu] add. OH. and Tr.: saa snarligen.

“ í lèn, en aldri at eign ; ok er þat til jarteigna,” segir ^{11th} hann, “ at þá er Eirekr blóðöx ok synir hans vóru í ^{century} (early).
 “ Orkneyjum, þá vóru jarlar þeim lýðskyldir. En er
 “ Ólafr Tryggvason frændi minn kom þar,¹ þá gjörðist
 “ Sigurðr jarl faðir yðvarr hans maðr. Nú hefi ek
 “ tekit eptir hann allan arf. Nú vil ek gjöra þer
 “ þann kost at þú gjörist minn maðr; mun ek þá fá
 “ þer Eyjar í lèn; skulu vit þá freista, ef ek veiti þer
 “ minn styrk, hvárt betr skal at haldi koma, eðr
 “ Þorfinni bróðr þínum traust Skota-konúngs. En ef ^{54.}
 “ þú vill eigi þenna kost, þá mun ek eptir leita þeim
 “ eignum ok óðulum, er várir frændr hafa átt vestr
 “ þar.” Þessar ræður hugfesti jarl með sér, ok bar
 fyrir vini sína, ok leitaði ráðs við þá hverju hann
 skyldi játta, hvárt hann skyldi at þessu sættast við
 Ólaf konúng ok gjörast hans maðr: “ en hitt er mēr
 “ úsýnna hverr minn hlutr verðr at skilnaði várum,
 “ ef ek kveð nei við, þvíat konúngr hefir bert gjört
 “ fyrir mēr tilkall, at hann þykkist eiga Eyjarnar.
 “ En við stórræði hans, ok þat, at vēr erum hér kom-
 “ nir, þá mun honum lítið fyrir at gjöra þat af
 “ várum kosti, sem hann vill.” En þó at jarli þætti
 á hváru-tveggja annmarkar sýnir,² þá tók hann þann
 kost, at leggja allt á konúngs vald, bæði sik ok ríki
 sitt. Tók þá Ólafr konúngr af jarli vald ok forráð
 yfir öllum erfða-löndum, ok gjörðist jarl þá konúngs-
 maðr, ok batt þat svardögum.

20. Þorfinnr jarl spurði at Brúsi bróðir hans var
 farinn austr á fund Ólafs konúngs at sækja traust af
 honum; en fyrir því at Þorfinnr hafði farit fyrr á
 fund Ólafs konúngs ok komit sér þar í vináttu, þá
 þóttist hann eiga þar vel fyrir búit, ok vissi at þar
 mundi margir fylgja hans máli; gjörir Þorfinnr jarl þat
 ráð, at hann býr ferð sína sem skyndiligast, ok fór

A.D.
c. 1023.

¹ kom þar] add. Hkr; om. Cd.

² annmarkar sýnir] MO. in Lex. Run.; andmarkar, Fl.

11th
century
(early).

til Noregs, ok ætlaði at sem minstr skyldi verða misfari þeirra Brúsa, ok ekki skyldi eyrendi hans til lykta koma. Ok er Þorfinnr hitti konúng var þat annan veg en hann hafði ætlað; þvíat þá er hann kom á fund Ólafs konúgs var lokit ok gjört allt um

56. sáttmál þeirra konúgs ok Brúsa. Þorfinnr jarl vissi ok eigi at Brúsi hafði upp gefit ríki sitt¹ fyrr en Þorfinnr jarl var kominn á fund Ólafs konúgs. En þegar þeir hittust Þorfinnr jarl ok Ólafr konúgr, þá hóf konúgr upp hit sama tilkall til ríkis i Orkneyjum, sem hann hafði haft við Brúsa, ok beiddi Þorfinn þess hins sama, at hann skyldi játa konúgi þeim hluta landa, er hann átti áðr. Jarl svarar vel orðum konúgs, ok sagði svá, at honum þótti mikit undir um vingan hans: "Ok ef þèr, herra," sagði jarl, "þykkist þurfa liðveizlu minnar mót öðrum höfðingjum, þá hafi þér fullt til þess unnit; en mér er eigi hent, at veita yðr handgöngu, þvíat ek em áðr jarl Skota-konúgs, ok honum lýðskyldr." En er konúgr fann undandrátt í svörum jarls um þessa mála-leitan, er hann hafði upp hafit, þá mælti konúgr: "Ef þú, jarl, vill eigi gjörast minn maðr, þá er sá annarr kost, at ek setja þann mann yfir Orkneyjar, er ek vil; en ek vil at þú veitir þá svardaga, at kalla ekki til landa þeirra, ok láta þá í friði vera af þèr, er ek set yfir. En ef þú vill engan þenna kost, þá mun svá þykkja þeim, er ek set yfir, sem úfriðar muni þeim af þèr ván; má þèr þá eigi undarligt þykkja at dalr komi móti hólí."² Jarl svarar, ok bað konúg gefa sèr frest at hugsa þetta mál. Konúgr gjörði svá, gaf jarli stund ok orlof at ráða um þetta við vini sína. Þá beiddi jarl þess, at konúgr skyldi ljá honum frest til annars

¹ *sitt*] en, add. Cð.

² *at dalr komi móti hólí*] A proverbial expression, meaning "that

"as they have made their beds so

"they must lie."

sumars, ok færi hann heim þá fyrst: "Er heima ^{11th}
 "ráðuneyti mitt allt," segir hann, "en ek em bernsku-^{century}
 "maðr¹ fyrir aldrs sakir." Konúgr bað hann þá
 kjósa annat-hvært. Þorkell fóstri var þá með konúgi;
 hann sendi menn leyniliga til jarls, ok bað hann eigi
 þat fyrir ætlast, hvat[ki] er honum var í hug, at skiljast 58.
 svá við Ólaf konúg, at þeir væri eigi sáttir, svá sem
 hann var kominn í hendr konúgi. Þóttist hann sjá,
 at einbeygðr var kostur at láta konúg einn öllu ráða;
 þótti þeim sá þó eigi kjörvísligr, at eiga enga ván
 sjálfir til ættleifðar sinnar, ok veita swardaga til þess,
 at þeir hefði í friði þat ríki² er ekki vóru til bornir.
 En fyrir því at honum syndist úvíst um brottför sína,
 þá kjörð hann þat, at ganga til handa konúgi ok
 gjörast hans maðr sem Brúsi bróðir hans hafði gjört.
 Konúgr fann þat at Þorfinnr var miklu skapstærri
 en Brúsi; trúði hann því Þorfinni verr; sá konúgr
 þat, at hann mundi þykkjast eiga styrks ván af
 Skota-konúgi þó at hann brygðist þessu sáttmáli;
 skildi konúgr þat af vizku sinni. Brúsi gekk treg-
 ligar at öllu sáttmáli, en mælti þat eina um, at hann
 ætlaði sér at halda; en þar er Þorfinnr var, gekk hann
 glaðr at öllu, þegar hann hafði ráðið fyrir sér hvern
 hlut hann skyldi upp taka; þá gekk hann glaðr at³
 öllum skildaga, ok dró um þat engan hlut, er konúgr
 beiddi hit fyrsta kveld; en þat grunaði konúg, at
 hann mundi ætla at gjöra eptir sumar sættir.

21. Þá er Ólafr konúgr hafði hugsat fyrir sér allt
 þetta mál lét hann blása til fjölmennrar stefnu, ok
 lét þangat kalla jarla báða. Þá mælti hann: "Sáttmál
 "vart Orkneyínga-jarla vil ek nú birta fyrir alþýðu;
 "þeir hafa nú játað mínu eiginorði yfir Orkneyjum
 "ok Hjaltlandi ok gjörzt mínir menn, ok bundit þat

¹ *bernsku-maðr*] Lex. Run. and
 Hkr. l. c.; *bernskr maðr*, Fl. In
 Lex. Run. s. v. *ráðuneyti*, the
 whole passage runs thus: "sagði

"Þorfinnr jarl sem satt var, at

"heima var mest ráðuneyti hans."

² *ríki*] þat er, Cd.

³ Thus repeated.

11th
century
(early).

60. "svardögum; ok vil ek nú gefa þeim í lèn, Brúsa
 "þriðjúng en Þorfinni annan, svá sem þeir hafa fyrr
 "haft; en þann þriðjúng, er átti Einarr jarl, þann
 "læt ek falla undir mik, fyrir þá sök, at hann drap
 "Eyvind úrar-horn hirðmann minn ok félagsmann
 "kæran; vil ek sjá fyrir þeim hluta lands þat er
 "mèr sýnist. Þat vil ek ok til skilja við ykk bræðr
 "jarla mína, at þit takit sættir af Þorkatli Ámunda-
 "syni¹ fyrir dráp Einars bróður ykkars; vil ek at
 "dómr sè undir mik, ef þit vilit því játa." En þat
 var sem annat, at þeir játtuðu því öllu, er konúgr
 mælti. Gekk þá Þorkell fram, ok festi á konúgs
 dóm; ok sleit svá þessu þingi. Ólafr konúgr dæmdi
 bætr fyrir Einar sem fyrir þrjá lenda menn, en fyrir
 sakar skyldi niðr falla þriðjúngr gjalda. Þorfinur jarl
 bað sèr brottfarar-leyfis konúg. En er þat fækst,
 bjóst hann skyndiliga. En er hann var albúinn, þá
 varð þat einn dag, er jarl drakk á skipi, at þar kom
 fyrir hann váfeifliga Þorkell Ámundason, ok lagði
 höfuðit í knè honum, ok bað hann af gjöra slíkt er
 hann vildi. Jarl spurði, hví hann gjörði svá, "þar sem
 "vèr erum áðr sáttir at konúgs dómi, ok statt upp."
 Hann gjörði svá, ok mælti: "Sætt þeirri, er konúgr
 "gjörði milli vár, mun ek hlíta á milli vár Brúsa; en
 "þat sem til yðvarr kemr af, skulu þèr einir ráða.
 "Þó at konúgr hafi mèr skilit eignir mínar eðr
 "lands-vist í Orkneyjum, þá kann ek svá skaplyndi
 "yðvart, at mèr er úfært í Eyjarnar, nema ek fara í
 "trúnaði yðrum;² vil ek þat festa yðr," segir hann,
 "at koma aldri til Orkneyja, hvat sem konúgr mælti
 "um þat." Jarl þagnaði ok tók seint til máls ok mælti:
 "Viltú, Þorkell, at ek dæma um okkur mál, en hlíta
 62. "eigi konúgs dómi: þá mun ek þat hafa upphaf at
 "sætt okkarri, at þú skalt fara með mèr til Orkneyja,
 "ok vera með mèr, ok skiljast eigi við mik, nema mitt

¹ *Ámundasyni*] Öfundarsyni, Cd. | ² *yðrum*] yckrum, Cd.

“ leyfi sè til; vera skyldr til at verja land mitt, ok ^{11th}
 “ allra hluta, þeirra er ek vil gjöra láta, meðan vit ^{century}
 “ lifum báðir.” Þorkell svarar: “ þat skal á yðru valdi, ^(early).
 “ herra, sem allt annat, þat er ek má ráða.” Gekk
 Þorkell til, ok festi ¹ jarli þat allt, sem hann kvað á.
 Jarl segir at um fëgjöld mundi hann síðarr á kveða;
 en hann tók þá swardaga af Þorkatli, ok snerist hann
 þá þegar til ferðar með jarli; fór jarl þá þegar á braut,
 er hann var búinn, ok sást þeir Ólafr konúgr aldregi
 síðan. Brúsi jarl dvaldist þá eptir, ok bjóst í tómi
 meirr; en áðr hann færi á braut þá átti Ólafr konúgr
 stefnu vit hann, ok mælti: “ Þat lízt mër, jarl, at ek
 “ mun hafa þik at trúnaðar-manni þar fyrir vestan
 “ haft; ætla ek svá, at þú skalt hafa tvá hluti landa til
 “ forráða, þá sem þú hefir áðr haft, ok vil ek at þú sèr
 “ nú eigi minni maðr eðr úríkari, er þú ert mër hand-
 “ genginn, en áðr vartú; en ek vil festa þinn trúnað
 “ með því, at ek vil, at hær sè eptir Rögnvaldr son
 “ þinn; sè ek þá, ef þú hefir mitt traust, ok tvá hluti
 “ landa, at þú mátt vel halda þínu at réttu fyrir Þor-
 “ finni jarli.” Brúsi tók þat með þökkum at hafa tvá
 hluti landa. Dvaldist Brúsi litla hríð, áðr hann fór í
 braut, ok kom um haustið vestr til Orkneyja. Rögn-
 valdr son Brúsa var eptir með Ólafi konúgi; hann
 var allra manna fríðastr, hárit mikit ok gult sem
 silki. Hann var snimma mikill ok sterkr; manna
 var hann gjörfiligastr, bæði fyrir vits sakir ok svá
 kurteisi;² hann var lengi við Ólafi konúgi. Þessa 64.
 getr Óttarr svartí í drápu þeirri, er hann orti um Ólaf
 konúg:

“ Gegn ero þær at þegnum,
 þjóð-skjöldunga góðra
 “ haldit hæft á veldi,
 Hjaltlendingar kendir:

¹ festi] Here the text is again
 taken from Cod. 332. (cfr. cap. 8).

² svá kurteisi] allrar atgerfi, Fl.;

bæði sakir vitru ok framburðar,
 Lex. Run.

11th
century
(early).

“ eingi varð á jörðu,
ógnbráðr, áðr þær náði,
“ æztr¹ sá er Eyjum vestan
ýnglingr und sik þrýngi.”

Þá er þeir bræðr kómu vestr til Orkneyja, Þorfinnr ok Brúsi, þá tók Brúsi tvá hluti landa til forráða, en Þorfinnr þriðjung; hann var jafnan á Katanesi ok á Skotlandi, en setti menn sína yfir Eyjarnar; hafði Brúsi þá einn landvörn yfir Eyjunum. En í þann tíma var mjök herskátt, þvíat Norðmenn ok Danir herjuðu mjök í vestr-víking, ok kómu optliga víð Eyjarnar, er þeir fóru vestr eðr vestan, ok námu þar nesnám. Brúsi taldi ar því, er Þorfinnr hafði engar útgjörðir fyrir Orkneyjum eðr Hjaltlandi, en hafði skatta ok skyldir allt at sínum hluta. Þá bauð Þorfinnr honum þann kost, at Brúsi skyldi hafa þriðjung landa, en Þorfinnr tvá hluti, ok hafa einn landvörn.² En þótt eigi yrði þetta skipti bráðfengis,³ þá fór þó þetta skipti fram, at Brúsi hafði þriðjung en Þorfinnr tvá hlutina; var þetta þá er Knútr hafði ríki í Noregi, en Ólafr varð landflótti.

c. 1028.

22.⁴ Þorfinnr jarl gjörðist höfðingi mikill, hann var 66. manna mestr ok sterkast, ljótr,⁵ svartr á hár, skarp-leitr ok nefmikill⁶ ok nokkut skolbrúnn; hann var kappsmaðr mikill ok ágjarn, bæði til fjár ok metnaðar; hann var sigrsæll ok kæn í orrostum ok góðr áráðis; hann var þá fimm vetra gamall, er Melkólmr⁷ Skotakonúngr móður-faðir hans gaf honum jarls-nafn ok Katanes til yfirsóknar sem fyrr er ritað,⁸ en þá var

¹ æztr] austr, Hkr., Fl.

² landvörn] fyrir hönd beggja, add. Fl.

³ bráðfengis] bráðfengit, Lex. Run.

⁴ Chapp. 22, seq., are contained in col. 521-558 of the Cod. Fl. Fl. here adds: “Orkneyínga þátr,— Ólafr konúgr Haraldsson fækk

“ engu lýðskyldu af Þorfinni jarli
“ síðan er þeir skildu eptir sáttmál
“ þeirra Brúsa jarls allra-saman.”

⁵ ljótr] yfirsýndar, add. Fl.

⁶ ok nefmikill] om. Fl.

⁷ Melkólmr] Melkólfr, Fl. (less rightly).

⁸ sem . . . ritað] om. Fl. Cf. ch. 14.

[hann] xiiij. vetra, er hann hafði útgjörðir fyrir landi ^{11th} sínu, ok herjaði á ríki annarra höfðingja.¹ Svá segir ^{century} (early).
 Arnórr jarla-skáld :

“ Hilmir rauð í hjálma
 hreggi skelkvíngs² eggjar,
 “ fór áðr fimtán væri
 fet-rjóðr hugins vetra :
 “ görr læzt grund at verja
 gunnfrækn³ ok til sækja
 “ ærri⁴ Einars hlýra.⁵
 Öngr mannr und ský-ranni.”

Þorfinnr jarl hafði styrk mikinn af Skota-konúngi frænda sínum; dró þat mjök fram ríki hans í Orkneyjum, er sá styrkr var svá nærr. Skota-konúngr andaðist þá er þeir bræðr voru sáttir Brúsi ok Þorfinnr. Tók þá ríki yfir Skotlandi Karl Hundason; hann þóttist ok eiga Katanes, sem hinir fyrri Skota-konúngar; vildi hann hafa skatta af því ríki slíkt sem annarsstaðar, en Þorfinnr jarl þóttist eigi hafa of mikinn arf eptir móður-föður sinn; þótt hann hefði Katanes. Kallaði hann sér gefit hafa verit þat ríki, ok vildi hann enga skatta gjalda af; gjörðist nú af þessu fjandskapr mikill, ok herjuðu hvárir ríki annarra. Karl konúngr vildi setja þann höfðingja á Katanes ⁶⁸. er hêt Mumtan eðr⁶ Muddan; sá var systurson hans, ok gaf honum jarls-nafn. Reið þá Muddan ofan á Katanes⁷ ok efdist at liði í Suðrlandi; gengu þá njósnir til Þorfinns jarls; dró hann þá her saman um Katanes; kom þá ok utan af Orkneyjum Þorkell fóstri með mikit lið til móts við jarl; fór Þorfinnr þá til móts við Muddan, ok hafði þá⁸ meira her. Ok þegar

¹ ok . . höfðingja] add. Fl., as also the Tr.; this sentence must therefore have been overlooked by Asgeir Jonsson in his transcript.

² skelkvíngs] thus MO.; skilfíngs, Fl.

³ gunnfrækn] geðfrækn, Fl.

⁴ ærri] errinn, Fl.

⁵ hlýra] hlýri, Fl.

⁶ Mumtan eðr] om. Fl.

⁷ á Katanes] af Skotlandi, Fl.

⁸ þá] sýnu, add. Fl.

11th
century
(middle).

er Skotar vissu þat, at þeir höfðu lið minna, vildu þeir eigi berjast,¹ ok riðu upp aptr á Skotland. Þorfinnr jarl fór þá eptir þeim ok lagði undir sik Suðrland ok Ros, ok herjaði víða um Skotland; sneri þaðan aptr á Katanes, en Þorkell út í Eyjar. Leiðangrs lið fór ok heim. Jarlinn sat á Katanesi í Dungalsbæ, ok hafði þar fimm langskip, ok svá nokkut mart lið, at þau vóru vel skiput. Muddan kom á fund Karls konúgs í Beruvík ok segir honum sínar farar eigi slëttar. Karl konúgr varð þá reiðr mjök, er hann spurði, at land hans var herjat; gekk hann þá þegar á skip, ok hafði ellifu langskip ok mikit lið; hélt þá norðr fyrir Skotland. Hann sendi Muddan aptr til Kataness við mikit lið, ok reið hann it efra um Skotland; var svá stefnt, at hann skyldi þaðan at koma, ok skyldi Þorfinnr þá verða í klofanum. Ná er þat at segja frá Karli, at hann létti eigi fyrr en hann kom á Katanes; var þá ok skamt á milli þeirra Þorfinns. Tók þá Þorfinnr þat ráð, at stíg[a] á skip ok halda út á Petlandsfjörð ok ætlaði til Orkneyja; var þá svá skamt í milli þeirra, at þeir Karl sá seglin Þorfinns, er hann sigldi austr² á fjörðinn, ok sigldu þeir þegar eptir þeim. Þeir Þorfinnr höfðu eigi sët þeirra segl, ok austr stefndi hann með eyjunum ok ætlaði til Sandvíkr. Hann lagðist austan undir

70. Dýrnes, ok gjörði þegar Þorkatli orð, at hann skyldi liði samna. Brúsi hafði hinn nörðsta hlut Eyja, ok var hann þar.³ Þorfinnr lá undir Dýrnesi sem áðr var ritað ok hafði síð komit. En um morgininn, er ljóst var orðit, finna þeir eigi fyrr, en þeir Karl róa at þeim ellifu skeiðum.⁴ Vóru þá tveir kostir fyrir höndum: sá annarr, at hlaupa á land, ok leifa skipin úvinum sínum ok feit allt;⁵ hinn annarr, at leggja til móts,

¹ *vildu . . . berjast*] varð þeim seinna um árásina, Fl.

² *austr*] austan, Fl.

³ *Brúsi . . . þar*] om. Fl.

⁴ *skeiðum*] thus Fl., better; cp. the verse: skipum, Cod.

⁵ *allt*] þat er á var, add. Lex. Run.

ok láta þá auðnu¹ ráða. Þorfinnr heitr þá á sína menn, 11th century (middle).
 ok bað þá brjóta upp vápn sín; kvaðst eigi vilja á flóttu leggja; bað þá róa í móti vaskliga. Ok eptir þat tengja hvarir-tveggju skip sín. Þorfinnr jarl eggjaði mjök lið sitt, bað þá vera ákafa, ok gjöra harða hina fyrstu hriðina, kallaði Skota fár standast mundu. Þessi orrosta var bæði hörð ok löng, ok var þat lengi, er eigi mátti sjá, hvernig hníga mundi.² Orrostu³ þessar getr Arnórr í Þorfinns-drápu:

- “ Endr hygg ek Karli kendu
 kyndum jöfur⁴ brynju,
 “ land vara lofðungs kundar
 laust, fyrir Dýrnes austan :
 “ fimm snekkjum ræð frammi
 flugstyggir við hug dyggan
 “ rausnar-maðr at ræsis
 reiðr ellefu skeiðum.
 “ At lögðu skip skatnar
 skilit, fèll herr á þiljur,
 “ svómu járn í ámu⁵
 óðhörð⁶ Skota blóði :
 “ stall drapa, strengir gullu,
 stál beit, en rann sveiti,
 “ broddr fló, bifðusk oddar
 bjartir, þengils hjarta.”

Þorfinnr jarl eggjaði nú ákafliga sína menn; lagði 72.
 hann þá skip sitt at skipi Karls, ok var þar allhörð orrosta. Hældust þeir þá, Skotarnir, lítt fyrir framan siglu á konúngs-skipinu; ok þá hleypr Þorfinnr jarl or lyptíngunni ok fram í skipit, ok barðist alldjarfliga. Ok þá er hann sá, at þyntist á skipunum⁷ Karls,

¹ auðnu] auðit, Lex. Run.

² ok . . mundi] om. Fl.

³ Orrostu] orrostan. Þessa, Cd.
 The reading would then be “hver-
 nig hníga mundi orrostan. Þessa
 “ getr Arnórr, etc.”

⁴ jöfur] lofut, Fl.

⁵ ámu] so also MO. Cfr. Bisk-
 upa sögur, i. 411 (ámir bððkoflar);
 aumu, Fl.

⁶ óðhörð] so also MO.; óð borð,
 Fl.

⁷ á skipunum] skipanin, “Karl’s
 “ crews grew thin,” Fl. (rightly).

11th
century
(middle).

eggjaði hann sína menn til uppgöngu; ok er þat sá Karl konúgr, bað hann höggva tengslin, ok halda frá.¹ Þá kómu þeir Þorfinnr á stafoljám á konúngs-skipit. Bað Þorfinnr þá upp bera merki sitt, ok fylgði hann þar sjálfr, ok mikil sveit manna með honum. Þá hljóp Karl af skipi sínu með þá menn, er upp stóðu, en mestr hluti var fallinn á því skipi. Karl hljóp á annat skip, ok bað þá taka til ára, ok lögð-ust Skotar þá á flóttu, en Þorfinnr elti þá. Svá segir Arnórr: ²

“ Þima var þvigit skemri,
þat var skjótt at spjótum
“ mætr við minna neyti
minn dróttinn rak flóttu:
“ gól³ áðr grams menn fæli⁴
gunnmár um her sárum,
“ hann vá sigr fyrir sunnan
Sandvík, ruðu branda.”

Karl hêlt undan suðr til Breiðafjarðar, ok gekk þar á land, ok safnaði liði af nýju. Þorfinnr veik aptr eptir bardagann. Kom þá Þorkell fóstri til móts við hann, ok höfðu þeir þá lið mikit, sigldu þeir þá suðr til Breiðafjarðar eptir þeim Karli; ok þegar er þeir kvómu við Skotland, tóku þeir at herja. Þá var þeim sagt at Muddan var á Katanesi norðr í Þórsá, ok hafði þar her mikinn; hann hafði ok sent til Írlands eptir liði, þvíat hann átti þar frændr marga ok vini, ok beið hann þar þess liðs. Þá gjörðu þeir Þorfinnr þat ráð, at Þorkell fóstri fór norðr með Katanesi við suman herinn, en Þorfinnr lá eptir við Skotland ok herjaði þar. Þorkell fór leyniliga; var honum ok allt landsfólk trygt ok trútt á Katanesi; gekk engi njónn fyrir honum áðr hann kom í Þórsá á

¹ ok halda frá] ok leggja burt öllum skipaher sínum a[l]bra[d]-liga, taka til ára sinna ok leggja frá, Fl.

² MO. omits the following verse.

³ gól] gall, Fl.

⁴ fæli] fællu, Fl.

náttar-þeli, ok tók hús á þeim Muddan, ok báru eld ^{11th century (middle).}
 at. Muddan svaf í lopti einu; ok í því er hann
 hljóp út, ok ofan fyrir lopt-svalirnar, hjó Þorkell eptir
 honum, ok kom á hálsinn, ok tók af höfuðit. Eptir
 þat gáfust menn upp, en sumir kómust á braut af
 hlaupi. Þar var mart manna drepit; en þat var allr
 fjöldi, er grið vóru gefin. Dvaldist Þorkell þar
 skamma hríð áðr hann fór aptr til Breiðafjarðar;
 hafði hann þá her allan með sèr, þann er fækst á
 Katanesi, ok um Suðrland ok um Ros. Mætti hann
 þá Þorfinni jarli suðr við Merhæfi ok segir honum
 slíkt sem í hafði gjörzt hans ferðum. Þakkaði jarl
 honum vel sitt starf; lágu þeir þá þar báðir um hríð
 ok herjuðu.

Nú er at segja frá Karli konungi: at hann fór
 upp á Skotland eptir orrostu þeirra Þorfinns jarls, ok
 effdist þá at liði af nýju. Hann dró her allt sunnan
 af Skotlandi bæði hit eystra ok hit vestra, ok allt
 sunnan af Satiri. Þá kom ok til móts við hann herr
 sá af Írlandi, er Moddan¹ hafði eptir sent; sendi
 hann þá víða til höfðingja eptir liði, ok² stefndi her
 þeim öllum til móts við Þorfinn jarl, ok varð fundr
 þeirra á Torfnesi fyrir sunnan Breiðafjörð.³ Þar varð
 orrosta mikil, ok höfðu Skotar her miklu meira.
 Þorfinnr jarl var í öndverðri sinni fylking; hann
 hafði hjálm á höfði gullroðinn ok gyrðr sverði, spjót
 mikit í hendi, ok vá hann við því tveim höndum.⁷⁶
 Svá er frá sagt, at hann var fremstr allra sinna
 manna. Hann gekk þar at í fyrstu, sem fyrir var
 fylking þeirra Íranna; var hann svá ákafr⁴ með sína
 sveit, at þeir hrukku þegar fyrir, ok fengu aldri
 síðan viðrættu. Lèt Karl þá bera fram sitt merki
 til móts við Þorfinn; var þar þá harðr bardagi, ok

¹ Moddan] thus Cd.

² sendi . . ok] add. Fl.

³ Breiðafjörð] thus Cd.; Bæf-
 jörð, Banfirth? Fl.

⁴ ákafr] i fyrstu, add. Fl.

11th century (middle). lauk með því, at Karl lagðist á flóttu; en sumir menn segja, at hann hafi fallit. En Arnórr segir svá:

“ Úlfs tuggu rauð eggjar
eitt þar er Torfnæs heitir—
“ Úngr olli því þengill,
þat var Mánadag—fránar:
“ Súngu þar til þínga
þunn fyrir Ekkjal sunnan
“ sverð er siklíngur barðist
snarr við Skotlands harra.
“ Hátt bar Hjalta dróttinn
hjálmi at geira jálmí,¹
“ ógnstærir rauð Írum
odd, í ferðar broddi:
“ Minn dróttinn naut máttar
míldr und Brezkum skildi,
“ hendi Hlöðves frændi
hermenn, ok tók brenna.”²

Þorfinnr jarl rak flóttann langt³ upp á Skotland; ok eptir þat fór hann víða um landit ok lagði undir sik. Hann fór þá allt suðr á Fífi, ok lagði undir sik landit; gengu menn þá undir hann hvar sem hann fór. Ok þá er hann dvaldist á Fífi,⁴ sendi hann frá sér Þorkel sóstra með sumt liðit. Ok þá er Skotar vissu þat, at jarlinn hafði gjört frá sér suman herinn, 78. fóru þeir sömu at honum, er áðr höfðu undir hann gengit. Ok þegar er jarl varð varr við svik þeirra, heimti hann saman lið sitt, ok fór í móti þeim; varð Skotum þá seinna um árásina, er þeir vissu at jarl⁵ var við búinn. Þorfinnr jarl ræð þegar til bardaga, er hann mætti Skotum;⁶ en þeir nentu þá eigi at verja sik, slógust þegar á flóttu, ok flýðu⁷ á merkr ok

¹ jálmí] sálmi, Fl. (badly).

² ok tók brenna] en tokst senna, MO.

³ langt] allt, Fl.

⁴ ok lagði . . . Fífi] om. Fl.

⁵ jarl] Here begins fragm. a. (a single vellum leaf).

⁶ Skotum] Sköttum, a.

⁷ flýðu] víðs vegar, add. a.

skóga. Ok þá er Þorfinnr hafði rekit flóttann, heimti hann saman menn sína, ok segir at þá vill hann láta brenna þat hérað allt, er þá vóru þeir í staddir, ok gjalda svá Skotum¹ fjandskap ok svikræði. Fóru þá jarls menn um þorp ok um bæi, ok brendu svá hvarvetna at ekki kot stóð eptir; drápu þeir ok karlmenn þá, er þeir fundu, en konur ok gamalmenni dróst á merkr ok skóga með væl ok veinan.² Mart fólk gjörðu þeir ok hertekit, ok færðu í bönd, ok ráku svá fyrir sèr. Svá segir Arnórr:³

“ Týndust ból þá er brendi⁴—
bráskat þat dægr háski,
“ stökk í reyr enn rokna⁵
rauðr eldr—Skotta-veldi:
“ Morð-kennir galt mönnum
mein; á sumri einu
“ fengu þeir við þengil
þrim sinnum hlut minna.”

Eptir þetta fór Þorfinnr jarl norðr eptir Skotlandi til skipa, ok lagði undir sik landit hvar sem hann fór. Fór hann þá norðr á Katanes ok sat þar um vetrinn. En hvert sumar þaðan í frá hafði hann leiðangr úti ok herjaði um Vestrlönd, en sat optast um kyrt á vetrum.⁶

23. Þorfinnr jarl gjörði þat frama-verk í Orkneyjum, so. at hann veitti allri hirð sinni, ok mörgum öðrum ríkum mönnum, allan vetrinn⁷ gögnum, bæði mat ok mungát; svá at engi maðr þurfti í skytníng at ganga, svá sem konúngum eða jörlum er títt í öðrum löndum, at veita um jól hirð sinni ok gestum.⁸ Svá segir Arnórr:

“ Orms-felli drakk allan
alkostigr fen hrosta—

¹ Skotum] Skottum, a.

² með . . veinan] om. a.

³ Arnórr] jarlaskáld, add. a.

⁴ brendi] brendu, a.

⁵ enn rokna] thus MO.; en roknú, 382.

⁶ Vestrlönd . . vetrum] sumrum með líði sínu öllu, Fl.

⁷ vetrinn] vetr í, a.

⁸ ok gestum] om. a.

“raun drýgði þá ræsir—¹
Rögnvalds niðr í gögnum.”²

I þenna tíma andaðist Brúsi jarl, ok tók þá Þorfinnr undir sik allar Orkneyjar. En þat er at segja frá Rögnvaldi Brúsasyni, at hann var í orrostu á A.D. 1030. Stiklastöðum, þá er hinn helgi Ólafr konúngr fëll. Komst Rögnvaldr á braut með öðrum flóttamönnum. Hann flutti ór orrostu Harald Sigurðarson bróður Ólafs konúngs; var Haraldr sárr mjök. Rögnvaldr kom honum til lækningar at eins lítills búanda; en Rögnvaldr fór þá austr Kjöl til Jamtlands, ok þaðan til Svíþjóðar á fund Önundar konúngs. Haraldr var með búandanum þar til er hann var græddr; fëkk búandi þá son sinn til fylgdar við Harald; ok fóru þeir þá austr til Jamtlands, ok þaðan til Svíþjóðar, ok fóru mjök huldu höfði. Haraldr kvað, þá er þeir riðu um kjörr nokkur:³

“Nú læt ek skóg af skógi
skreiðast lítills heiðar;
“hverr veit nema ek verða
viða frægr um síðir.”

82. Haraldr kom í Svíþjóð til fundar við Rögnvald Brúsason; fóru þeir þaðan báðir austr í Garðaríki, ok mikit lið annat, þat er verit hafði með Ólafi konúngi. Þeir létu eigi fyrr en þeir kómu austr í Hólmgarð á fund Jarizleifs konúngs; tók hann vel við þeim fyrir sakir ens helga Ólafs konúngs. Gjörðust þeir þá landvarna-menn fyrir Garðaríki allir samt ok Eilífr⁴ jarl, sonr Rögnvalds jarls Úlfssonar.

24. Rögnvaldr Brúsason var eptir í Garðaríki þá er Haraldr Sigurðarson fór út í Miklagarð; hafði

¹ *drýgði þá ræsir*] thus MO. and fr. a.; *dugði þá ræsis*, Cd.

² *gögnum*] Fl. leaves out this strophe.

³ *riðu . . . nokkur*] þá er þeir skildu í kjörr einum, Fl.

⁴ *Eilífr*] Erlíng, Fl. (badly).

Rögnvaldr þá landvörn¹ um sumrum, en var í Hólmi- A.D. 1035. garði um vetrum. Jarizleifr konúgr virði hann mikils, ok þar eptir öll alþýða. Rögnvaldr var, sem áðr var ritað,² hverjum manni meiri ok sterkari; manna var hann ok fríðastr sjónum, atgervi-maðr mikill, svá at eigi fanst³ hans jafníngr. Svá segir Arnórr jarla-skáld, at Rögnvaldr ætti í Garðaríki x. fólkk-orrostur:

“ Deildist af svá at aldir,⁴

él grafnínga þélar⁵

“ gunnar njörðr⁶ í Görðum
gunnbráðr tíu háði.”

Þá er þeir Einarr Þamba-skelfir⁷ ok Kálfr Arnason sóttu Magnús Ólafsson austr í Garðaríki, var Rögnvaldr fyrir þeim í Aldeigjuborg. Var þá við sjálft at hann mundi ganga at Kálfi áðr Einarr gjörði hann varan við, hvernig⁸ af stóðst um ferðir þeirra. Lét Einarr segja Rögnvaldi, at Kálfr iðraðist glæps⁹ þess, er hann hafði felt hinn helga Ólaf konúgr frá landi, ok vill hann þat nú bæta á syni hans; segir Kálfr þá vilja hefja Magnús til ríkis í Noregi⁸⁴. ok efla hann móti Knytlingum. Ok eptir þat sefast Rögnvaldr. Beiðir þá Einarr þess, at hann skyli ráðast til ferðar með þeim upp til Hólmgarðs, ok flytja þeirra mál við Jarizleif konúgr; ok því játar Rögnvaldr. Eptir þat leiga¹⁰ þeir sèr eyki í Aldeigjuborg ok aka upp til Hólmgarðs,¹¹ ok finna þar Jarizleif konúgr; flytja þá fram örendi sín; ok segja at þeim er svá leitt orðit ríki Knytlinga ok mest Alfífu, at þess

¹ landvörn] nokkura stund, add. q.

² ritað] cfr. ch. 21.

³ fanst] fèkst, a.

⁴ svá at aldir] sem aldin, a.; svá at aldir, Fl.

⁵ þélar] a., Fl.; hvela, MO.

⁶ njörðr] vórðr, a., MO.

⁷ Þamba-skelfir] Þamba-skelmir, a. and Tr.

⁸ hvernig] hvernog, a.

⁹ glæps] síns, add. a.

¹⁰ leiga] leggja, a.

¹¹ ok flytja . . . Hólmgarðs] om. Fl. (a homotel.)

A.D. 1035-1036. gengr ekki yfir þá, at þeir vili þeim lengr þjóna.

Beiða þá þess, at Jarisleifr konúgr skyli fá þeim Magnús Ólafsson til höfðingja. Flytr þá Rögnvaldr þetta mál með þeim ok Íngigerðr drottning ok margir aðrir höfðingjar. Konúgr var traudr at fá Magnús í hendr Norðmönnum, svá sem þeir höfðu búit við hinn helga Ólaf konúgr föður hans; en þat tókst þó með því, at tólf¹ menn enir göfgustu svörðu Jarisleifi konúgi þess eiða at þetta var allt trygt ok trútt, ok² Jarisleifr konúgr gaf Rögnvaldi upp eiðinn fyrir trúnaðr sakir.³ Kálfr svarði þann eið Magnúsi, at hann skyldi honum fylgja utanlands ok innanlands, ok gjöra þá hluti alla, er Magnúsi þótti þá sitt ríki meira eðr frjálsara. Eptir þat tóku Norðmenn Magnús til konúgs, ok gjörðust honum handgengnir. Dvöldust þeir Kálfr í Hólmgarði þar til er leið jól; fóru þá ofan til Aldeigjuborgar ok öfluðu sér þar skipa. Fóru þegar austan, er ísa leysti um vart; ræðst þá Rögnvaldr Brúsason til ferðar við konúgi. Fóru þeir fyrst til Svíþjóðar, sem segir í sögu Magnúss konúgs,⁴ ok þaðan til Jamtlands, ok svá austan um Kjöl til Veradals. Ok

A.D. 1036. þegar er Magnús kom í Þrándheim, gekk allt fólk undir hann. Fór hann þá til Niðaross, ok var þar til konúgs tekinn á Eyra-þingi yfir allt land. Eptir þat fóru skipti þeirra Sveins konúgs sem segir í Æfi Noregs-konúnga.⁵

25. Þá er Rögnvaldr Brúsason kom í Noreg, spurði hann andlát Brúsa jarls föður síns; hann frétti ok þat, at Þorfinnr jarl hafði tekit undir sik allar Orkneyjar. Fýstist þá Rögnvaldr at fara til óðala sinna, ok beiðist at Magnús konúgr skyli veita

¹ tólf] thus also Tr.; xj., a.

² ok] en, a.

³ sakir] var hann ætlaðr til hinn xij., add. a; but Tr. om.

⁴ sem . . . konúgs] thus Cd. and a; om. Fl.

⁵ sem . . . konúnga] thus Cd. and a; om. Fl.

honum orlof til þess. Magnús konúgr sá at þetta var nauðsyn Rögnvalds, ok stóð vel undir þetta mál með honum. Gaf þá Magnús konúgr Rögnvaldi jarls-nafn¹ ok þrjú langskip ok öll vel skiput; fékk honum þá í lén² þann þriðjúng, er átt hafði Ólafr konúgr í Orkneyjum, ok hann hafði fengit Brúsa föður Rögnvalds. Hét þá Magnús konúgr Rögnvaldi fóstbróður sínum fullkominni vináttu sinni, ok kvað honum heimilan skyldu sinn styrk nær sem hann þyrfti. Skildust þeir við þvilíkum³ kærleikum, sem nú var ritað.⁴

A.D.
c. 1036.

26. Rögnvaldr Brúsason sigldi vestr til Orkneyja, ok fór fyrst til búa þeirra, er faðir hans hafði átt; gjörði þá orðsendingar til Þorfinns jarls frænda síns, ok beiddist at hafa þann þriðjúng af Eyjum, sem faðir hans hafði átt. Hann lét ok segja Þorfinni, at Magnús konúgr fékk honum í lén⁵ þann þriðjúng landa, er Ólafr konúgr hafði átt. Beiddist hann þessa⁶ tvá hluti lands í vild at hafa við Þorfinn frænda sinn. En í þenna tíma átti Þorfinnr jarl deilur miklar við Suðreyinga ok Íra; þóttist hann mjök þurfa liðsinnis manna; ok veitti hann þau annsvör sendimönnum Rögnvalds, at hann skal taka ss. at vísu þann þriðjúng Eyja, er hann átti at réttu, "En þriðjúng þann er Magnús kallar sèr, þá játuðu "vèr því⁷ Ólafi konúgi, meirr fyrir þat, at vèr "vórum þá komnir í greipr honum, en hitt at oss "þætti þat réttlígt. Mun þá ok samþykki okkat "Rögnvalds frænda vera mest, at vit innimst⁸ lítt "til um þann þriðjúng landa; hefir hann lengi at "deildum⁹ farit. Ok ef Rögnvaldr vill mèr vera

¹ *jarls-nafn*] jarldóm, *a.*

² *í lén*] om. *a.*

³ *þvilíkum*] om. *a.*

⁴ *sem . . . ritað*] om. *a.*

⁵ *í lén*] om. *a.*

⁶ *þessa*] þann þriðjúng ok, *a.*

⁷ *því*] þann, *a.*

⁸ *innimst*] thus *a.*, Fl.; minnimst,

Cd.

⁹ *deildum*] deilum, *a.*

A.D.
c. 1036.

“ hollr frændi ok styrks-maðr,¹ þá Þykki mér þat mitt
“ ríki vel komit, er hann hefir sêr til skemtunar ok
“ báðum okkr til styrks; er mér brátt liðsinni hans
“ við meira en skattar þeir er þar tek ek af.” Eptir
þat fara sendimenn aptr; ok sögðu Rögnvaldi, at Þor-
finnr hafði játað honum tveim hlutum landa, ef hann
vill vera honum styrks-maðr, sem vera ætti fyrir
frændsems sakar.² Rögnvaldr segir, at hann hafði til
þess eins kallat, er hann þóttist eiga. En fyrir þat,
er Þorfinnr gaf svá auðvelliga upp löndin, kvaðst hann
at vísu vilja vera honum liðsinnaðr ok fullkominn
vin, eptir því sem frændsemi þeirra stóð til. Tók nú
Rögnvaldr undir sik tvá hluti landa, ok stóð með því
um vetrinn. En snemmendis um vârit sendi Þorfinnr
jarl orð Rögnvaldi frænda sínum, ok beiðir þess, at
hann skyldi fara í hernað með honum, ok hefði fjöl-
menni slíkt sem hann fengi. Ok er Rögnvaldi kómu
þessi orð, brást hann þegar við, ok dró her saman,
ok safnaði at sêr skipum öllum þeim sem hann fêkk.
Ok þá er herr sá var³ búinn, fór hann til fundar við
Þorfinn jarl; hafði Þorfinnr þá ok búit sinn her. Tók
hann þá vel Rögnvaldi frænda sínum ok lögðu þeir
þá saman lag sitt.

90. 27. Þeir frændr Þorfinnr ok Rögnvaldr herjuðu um
sumarit um Suðreyjar ok Írland, ok víða um Skot-
lands-fjörðu. Lagði Þorfinnr undir sik þar sem þeir
fóru. Um sumarit áttu þeir orrostu mikla þar sem
heitir í Vatzfirði; var þar mannfall mikit. Tókst
orrosta snemmendis, ok fengu þeir frændr bjartan
sigr. Orrosta þessar getr⁴ Arnórr jarla-akáld í Þor-
finns-drápu. Hann var þar í orrostu:⁵

¹ styrks-maðr] sem vera ætti fyrir
frændsems sakar, add. a.

² sem . . sakar] ok slíkr frændi
sem samdi báðum, a.

³ sá var] here fragm. a ceases.

⁴ getr] Here many leaves are
wanting in Cod. 332. The text is
now taken from the Cod. Fl.

⁵ í Þorfinns-drápu . . . orrostu]
add. MO., in accordance with Tr.

“ Veit ek þar er Vatzfjörör heitir,
vask í miklum háska,
“ míns, við mannkyns reyni,
merkin dróttins verka :
“ Þjóð bar skjótt af skeiðum
skjaldborg Frjá-morgin ;¹
“ görla sá² ek at gínði
grár úlfr of ná sárum.”³

A.D.
c. 1037-
1045.

Eptir orrostu þessa vendu þeir aptr til Orkneyja ok sátu um kyrt þann vetr. Fór svá fram átta vetr at Rögnvaldr jarl hafði tvá hluti Eyja, svá at Þorfinnr jarl vandaði ekki um. En hvert sumar vóru þeir í hernaði, stundum báðir samt, en stundum sèr hvárr þeirra. Sem Arnórr segir :

“ Ymist vann sá er unni,
Írsk fèll drótt þá er sótti
“ baldrs eör Brezkar aldir,
brá eldr Skota veldi.”⁴

28. Með þeim frændum var ofallt vel, er þeir fundust ; en ef verri menn gengu á milli þeirra, þá vóru jafnan greinir talaðar. Sat Þorfinnr jarl löngum á Katanesi en Rögnvaldr í Eyjum. Þat var á einu sumri at 92. Þorfinnr jarl herjaði um Suðreyjar ok vestan um Skotland. Hann lá⁵ þar sem Gaddgeðlar heita, þar mætist Skotland ok England. Hann⁶ hafði gjört frá sèr lið suðr á England at strandhöggi. En þar sem hann

¹ *Frjá-morgin*] thus MO. and Tr. ; fira mörgum, Fl. (badly).

² *sá ek*] thus MO. ; frá ek, Fl.

³ *of ná sárum*] thus MO. ; um ná sáran, Fl.

⁴ MO. leaves out this half strophe.

⁵ *en Rögnvaldr . . . Hann lá*] is taken from the Tr. The careless copyist of the Fl. having here omitted and transposed a whole important passage. The suggestion of the late Norse Historian P. A. Munch is thus conclusively proved to be true, both as to the identifi-

cation of Gaddgeðlar = Galloway (the Tr. spells it Gaardgellar), as also to the unsound state of the text. Munch surmised that after “Katanesi” something, the copula “ok” or the like, had been dropped out. It now turns out that a whole sentence has been omitted or transposed.

⁶ We here follow the Tr., where the text runs thus :—Gaardgellar, der möðis Engeland oc Scotland. da haffde han sendt nogen af sin krigs folck hen paa Engeland, etc.

A.D.
c. 1037-
1045.

lá með liði sínu var fólk allt undan flýit,¹ en undan honum var rekit fê allt. En er Englismenn verða varir við ferð víkinga, söfnuðust þeir saman, ok fóru at þeim, ok tóku af þeim fê allt; en drápu af þeim menn alla, þá er dugandi vóru; en sendu apr ræingja² nokkura, ok báðu þá segja Þorfinni jarli hversu þeir leiddu víkingum rán ok ripsan; höfðu þar um mörg háðulig orð. Fóru síðan á fund Þorfinns jarls, ok sögðu honum sínar úfarar. Hann lét illa yfir því er menn hans höfðu týnzt, en kveðst þar ekki mega at hafa; en til þess kveðst hann allvel fallinn, at gjalda Englimönnum háð ok spott þat er þeir drógu hér at; en skilja kvað hann mundu fyrst at sinni með þeim. En ef hann væri heill at sumri sagði hann at þeir skyldu finnast.

29. Í þenna tíma var Hörða-Knútr yfir Englandi ok Danmörk. Eptir þat fór Þorfinnr jarl til Orkneyja ok sat þar um vetrinn. Snemma um várit hafði hann útboð um allt ríki sitt; sendi þá boð Rögnvaldi frænda sínum; ok því jatar Rögnvaldr. Rögnvaldr hafði útboð um allt sitt ríki. Þorfinnr jarl dró her saman um Orkneyjar ok Katanes; hann hafði ok mikinn her af 94. Skotlandi ok Írlandi, ok um allar Suðreyjar dróst honum lið. Helt hann her þeim öllum til Englands

The Fl. is here all confusion, thus : —“ Sat Þorf. jarl löngum á Katanesi þar sem Gaddg. heita, þar mættist Skotland ok England,” after which the text is broken up into a new chapter thus : — Af hernaði Þorfinns jarls. Þat er á einu sumri, er Þorfinnr jarl herjaði um Suðreyjar ok Skotland. Hann hafði gjört frá sèr, etc. The transcriber, having by this time bethought himself of his omission in the preceding sentence, tried to make it good, and headed the new chapter by the omitted words, “ Þat er á einu sumri,,” not taking into ac-

count the English topography, which requires these words in their due place between “Caithness” and “Galloway,” and not after.

¹ en þar . . . flýit] the Tr. : men der som han laa met sit folck, vaar all folcket hendragit oc dreff deris queg hen met dennem. Der de Engelske, sqq.

² ræingja] = vagabonds, rovers. This is no doubt the true word; the Tr. renders it by, “de som vore intit actendis,” = *those who were worth nothing*; opposed to the preceding “þá er dugandi vóru.” The Fl. has “ræingia” (*robbers*.)

svá sem hann hafði heitið þeim á hausti.¹ Hörða-
Knútr var Danmörk, er þetta var tíðenda. En þegar^{c. 1037-1045.}
at jarlar kómu við England, tóku þeir at herja ok at
ræna. En þeir höfðingjar, er þar voru til landvarnar
settir, fóru á mót þeim með liði; ok var þar orrosta
mikil ok hörð, ok fengu jarlar sigr. Eptir þat fóru
þeir víða um England ok herjuðu, drápu menn ok
brendu bygðina hvar sem þeir fóru. Þessa getr Arnórr
í Þorfinns-drápu:²

“ Enn er³ sú er Engla minnir
egghríð, nè mun síðan
“ hár⁴ með helmíng meira
hríng-drífr komið⁵ þíngat:⁶
“ Bitu sverð, en þar þurði,
þunngjör, fyrir Mön sunnan,
“ Rögnvalds kind und randir,
ramlig⁷ fólk, ins gamla.”⁸
“ Stöng bar jarl á Engla
ættgrund, en rauð stundum,
“ vè bað vísi knýja
verðúng, ara túngu:
“ Hyrr óx, hallir þurru,
herdrótt rak þar flótta,
“ eim⁹ hratt, en laust ljóma
lim-dólgr¹⁰ nær himni.
“ Margr varð¹¹ millum borga,
mildingr þröng at hildi,
“ horna-blástr þar er hristist
hug-sterks jöfurs merki:
“ Vætr¹² brá er vígljóst þótti
varg-steypis her greypum,

¹ á hausti] add. Tr.: om hösten
til forne.

² í Þorfinns-drápu] add. Tr.

³ Enn er] MO.; ein var, FL

⁴ hár] hátt, FL

⁵ komið] thus both MO. and FL

⁶ þíngat] FL; hingat, MO.

⁷ ramlig] thus MO.; ramligt, FL

⁸ gamla] cfr. Snorra Edda, p. 95.

⁹ eim] thus MO.; cimir, FL

¹⁰ lim-dólgr] thus MO.; limdólgs,
FL

¹¹ This last verse, “ Margr varð.
... ” is only found in MO. The
transcriber of FL. has left it out.

¹² Vætr] emend. for “ vátr ” in Cd.

“ skulfu járn, en úlfar,
Uggs-morgin, hræ tuggu.”

A.D.
c. 1045.

- Þorfinnr jarl átti tvær fólk-orrostur á Englandi; en mörg slög ok manndráp veitti hann í öðru lagi. Hann lá þar mjök svá allt sumar í gegnum; en um haustið fór hann heim til Orkneyja [ok var þar] um vetrinn.
96. 30. Í þenna tíma varð Kálfr Árnason landflótta fyrir Magnúsi konungi; fór hann vestr um haf til Þorfinns jarls mágs síns. Þorfinnr átti þá Ingibjörgu jarla-móður dóttur Finns jarls Árnasonar; var Kálfr þá í miklum kærleikum við Þorfinn jarl; hann hélt sveit mikla sinna manna; varð jarli þá kostnaðarsamt. Vóru þeir ok þá margir, er þat mæltu fyrir honum, at hann skyldi eigi Rögnvald hafa láta tvá hluti Eyja, svá mikinn fækostnað sem hann hafði sjálfr. Ok eptir þat sendi Þorfinnr jarl menn út í Eyjar, ok beiddist þess þriðjungs af Rögnvaldi jarli, er átt hafði Einarr jarl rangnuðr. En er sú orðsending kom, þá bar jarl þat fyrir vini sína ok ráðgjafa.¹ Eptir þat kallar hann þangat sendimenn Þorfinns jarls. Rögnvaldr segir, at þann hlut Eyja, er þeir kalla til, hefði hann tekit í lèn af Magnúsi konungi, ok konúngr kallaði þat sína föðurleifð. Nú kvað hann Magnús konúng vald á eiga, hvárr þeirra þann hlut Eyja skyldi hafa; en eigi kveðst hann láta skyldu, ef þat væri konúngs vili at hann hefði. Fóru sendimenn við þetta á brot, ok segja Þorfinni jarli þessi orð; kölluðu vísa-ván at þetta mundi eigi fást þrautarlaust. En er Þorfinnr jarl heyrði þetta, varð hann reiðr mjök, ok kvað þat úsannligt at Magnús konúngr ætti bróðurarf hans; kallar þat meirr verit hafa fyrir því játtað, at þeir Brúsi jarl² vóru þá komnir í greipr Ólafi konungi, heldr en þat væri rætt arfskipti: “Nú þykki mæR
98. “ látið hafa í frelsi ríkit um hríð, ef ek skal nú eigi

¹ ok ráðgjafa] add. Tr.

| ² Brúsi jarl] add. Tr.

“ ná bróðurarfi mínum, nema ek berjumst til.” Varð ^{A.D.} Þorfinnr jarl um þetta svá reiðr, at eigi miklu síðarr ^{c. 1045.} sendir hann menn í Suðreyjar ok upp á Skotland, ok dró at sèr lið; lýsti hann því, at hann mun fara á hendir Rögnvaldi jarli, ok heimta þá vægðarlaust þat er hann náði eigi, þá er hann leitaði með friði eptir. Ok nú er þetta [er] sagt Rögnvaldi jarli, at Þorfinnr jarl samnaði her á móti hónum,¹ þá stefndi hann at sèr vinum sínum, ok kærir þetta fyrir þeim þat er Þorfinnr jarl frændi hans ætlar at fara með her ok úfriði á hendir honum; leitaði hann þá eptir hvern styrk þeir vilja veita honum; kallast eigi vilja láta sitt at öllu úreyndu. En er hann beiddi órskurðar um þetta mál, þá lögðu menn hær allmisjafnt til. Sumir mæltu eptir Rögnvaldi jarli, ok töldu várkunn, at hann vildi eigi miðla ríkit; en hinir voru sumir, er þat mæltu, at várkunn væri, at Þorfinnr vildi hafa ríkit um hríð, er Rögnvaldr hafði áðr haft þann hlut er Einarr jarl hafði átt; töldu þat ok úráð, at Rögnvaldr legði til bardaga við Þorfinn við þat lið, sem hann fengi af tveim hlutum Eyja, þar sem Þorfinnr hafði þriðjúng ok Katanes ok mikinn hluta af Skotlandi ok allar Suðreyjar. Þeir menn voru at þat mæltu, at leitað mundi um sættir; beiða þess at Rögnvaldr jarl byði Þorfinni jarli helmíng Eyja, ok mætti þannveg enn semjast frændsemi þeirra. En er Rögnvaldr fann þat, at sitt lagði hverr til, en allir löttu hann uppreistar, þá birti hann vilja sinn: sagði at hann vill eigi miðla ríki sitt með neinu sáttmáli, læzt heldr mundu at sinni gefa upp ríkit, ok sækja á fund Magnúss konúngs fóstbróður síns, ok leita eptir hvern styrk er konúngr vill fá honum til at halda ríki sínu. Eptir þetta býr hann ferð sína, ok ferr austr til Noregs; 100. lættir eigi fyrr en hann kemr á fund Magnúss konúngs. Ok er hann er þar kominn, segir hann konúngi allan

¹ at Þorfinnr . . hónum] add. Tr.

málavöxt. Konúgr fagnaði vel Rögnvaldi jarli, ok bauð honum með sèr at vera svá lengi sem honum líkaði, ok taka lèn af sèr svá mikit at hann fengi vel haldit sig ok lið sitt; en Rögnvaldr jarl sagði konúgi, at hann vildi at hann fengi honum afla til at sækja ríki sitt. Magnús konúgr kveðst at vísu skyldu sinn styrk til leggja eptir því sem hann beiddi. Dvaldist Rögnvaldr skamma stund í Noregi, áðr en hann byrjaði ferð sína vestr til Orkneyja; hafði hann þá mikit lið ok frítt, er Magnús konúgr hafði veitt honum. Þat fylgði ok með, at hann sendi orð Kálfi Árnasyni, at hann skyldi hafa eignir sínar ok lands-vist í Noregi, ef hann veitti Rögnvaldi jarli í skiptum þeirra Þorfinns jarls.

A.D.
c. 1046.

31. Rögnvaldr jarl sigldi af Noregi vestr til Orkneyja; ok kom af hafi við Hjaltland, ok dró at sèr lið, ok fór þaðan suðr í Orkneyjar; stefndi til sín vinum sínum ok efldist þaðan at liði. Þorfinnr jarl var yfir¹ á Katanesi, ok kómu honum þegar njósnir um ferðir Rögnvalds jarls; dró hann at sèr lið um Skotland ok Suðreyjar. Rögnvaldr jarl lét þegar fara orðsending Magnúss konúgs til Kálfs Árnasonar; ok tók Kálfr því öllu líkliga er konúgr hafði mælt. Rögnvaldr jarl dró saman her sinn í Orkneyjum, ok ætlaði yfir á Nes. En er hann kom á Petlandsfjörð, þá hafði hann þrjá tigi stórskipa, öll mikil ok vel búin.² Þar 102. kom í móti honum Þorfinnr jarl ok hafði sex tigi skipa ok flest smá. Varð fundr þeirra fyrir Rauðahjörgum, ok lögðu þegar til bardaga. Þar var ok kominn Kálfr Árnason, ok hafði sex skip ok öll stór, ok lagði ekki til bardaga. Ok nú tekst hinn harðasti bardagi; eggjaði hvárr-tveggi jarl lið sitt. En er svá hafði fram farit um hríð, snýr mannfallinu á hendr Þorfinni jarli; var þat mest af því, at borðamunr [var] mikill. Þorfinnr hafði mikit skip ok vel búit, ok lagði hann

¹ yfir] add. Tr.

| ² öll mikil . . búin] add. Tr.

því fram alldjarfliga. En er ruddust hin smærri skipin,¹ c. 1046. þá var lagit at jarls-skipinu á bæði borð; vóru þeir þá staddir allnauðuliga. Föll þá fjöldi manns af skipi jarls, en sumir urðu mjök sárir; eggjaði Rögnvaldr jarl þá sína menn til uppgöngu. Enn er Þorfinnr sá í hvert úefni komit var, lét hann höggva skip sitt or tengslum, ok reri til lands. Hann lét leggja af skipi sínu sjau tigi líka. Þar gengu af allir þeir, er úvígir vóru fyrir sára sakir. Þá bauð Þorfinnr Arnóri jarla-skáldi at ganga af skipi. Hann var í jarls sveit ok í kærleikum miklum. Hann gekk á land ok kvað vísu:

“ Drengr er í gegn at ganga—
gótt er fylgja vel dróttni,
“ öld leynig því aldri—
ófúss syni Brósa:
“ Oss er ef jarlar þessir
ógnbráðir til ráðast—
“ hörð mun vinraun verða—
vandligr kostr fyrir handum.”²

Þorfinnr jarl skipar skip sitt af hinu bezta liði, er hann hafði til. Eptir þat ferr hann til fundar við Kálf, ok bað hann liðs; sagði svá, at Kálfr mundi ekki fá keypta vináttu Magnúss konúngs, er hann var orðinn 104. aðr landflótti, “Er þú fèkt þá eigi til gætt, er hann “ var³ áðr kominn í allmikla kærleika. Máttú svá ok “ ætla, ef Rögnvaldr sigrast á oss, ok gangi ríki þeirra “ Magnúss konúngs hær fyrir vestan hafit, at þú “ munt þá ekki hær vel kominn. En ef vèr sigrumst, “ þá skal yðr engan hlut skorta, er ek á kost; eru “ vit fyrir engum manni uppnæmir hær fyrir vestan “ hafit, ef vit erum báðir á einu ráði. Mantú ok “ eigi vilja vita þat á þik, at liggja hjá sem köttr í “ hreysi, þar er ek berjumst til frelsis hvárum-tveggjum.

¹ drog Rognvaldis folck frem
með de store skibe, or lagde alle
vegne om bord met Thorfin jarl, Tr.

² In the verse we follow MO.
³ *hann var*] thus, = þá var.

- c. 1046. "Eru þær ok tengdir með okkr, at hvárum samir
 "þat betr at veita lið öðrum, síðan venzla-lausir menn
 "eru í móti." En er Kálfr heyrði eggjan Þorfinns, hét
 hann á sína menn, ok bað þá leggja til bardaga með
 Þorfinni jarli. Sem Bjarni Gullbrár-skáld segir:¹

"Frágum Finns hve mági
 fylgðut² Kálfr um dylgjur,
 "ok léztú yðrum snekkjum
 árla lagt at jarli:
 "Áræði namtu eyða
 óðfuss syni Brúsa,
 "(hlæði hugr), en tæðut
 heipt-minnigr Þorfinni."

Greiddu nú atróðrinn háðir saman Þorfinnr jarl ok
 Kálfr. Ok er þeir kómu til orrostu var herr Þorfinns
 búinn at flýja, en fjöldi fallinn. Jarl lagði fram skip
 sitt á mót skipi Rögnvalds jarls, ok varð þar hin
 harðasta orrosta. Svá segir Arnórr:

"Hvárn-tveggja sá ek³ höggva
 hirð á Petlandsfirði—
 "vár⁴ þrifust mein at meiri—
 minn auðgjafa sína;
 "Sjárr blézt⁵ en dreif dreyri
 dökkur á saumför klökka,⁶
 "skaut á skjaldrim sveita,⁷
 skokkr var blóði stokkinn."

- Kálfr lagði at hinum smærrum skipum Rögnvalds,
 ok brauð þau skjótt, þvíat þar var borða-munr mikill.
 En er leiðangrs-lið þat, er ór Noregi var komit, sá
 106. roðin skip hjá sèr, þá leystu þeir skip sín⁸ or teng-
 slum, ok lögðu á flóttu, svá at fá ein skip vóru eptir

¹ *sem . . . segir*] add. Tr.; om. Fl., as well as the following verse, which is taken from MO.

² *fylgðut*] fylgði, MO.

³ *ek*] om. MO.

⁴ *vár*] mior, MO.

⁵ *blézt*] thus MO.; Sveinbjörn Egilsson, in his *Lexicon Poet.*, sub

voce, has by conjecture hit the true reading; blerr, Fl.

⁶ *saumför klökka*] Fl.; rumsþör klökkan, MO.

⁷ *skjaldrim sveita*] Fl.; skioldin hvíta, MO.

⁸ *sín*] sitt, Cd.

með jarls skipi. Tók þá orrostan at hallast. Svá A.D. 1046.
segir Arnórr jarla-skáld :

“ Gramr mundi sá gömlu
gunnbráðr und sik láði—
“ hann fèkk miklu minna
mannspjöll—koma öllu :
“ Ef ilendra Endils
ættstafr hafa knætti,
“ (vèlti herr um Hjalta),
hjálmpróttu lið (dróttinn).”¹

Ok nú er megin-herrinn hafði flýit, þá lögðu þeir Kálfr ok Þorfinnr jarl báðir at skipi Rögnvalds jarls, ok fellu þá mjök menn Rögnvalds jarls. Ok er Rögnvaldr jarl sá í hvert úefni komit var, ok hann mátti eigi sigrast á þeim Þorfinni ok Kálfi, þá lét hann höggva tengslin ok lagðist á flóttu. Var þá áliðinn mjök dagrinn, ok tók at myrkva. Rögnvaldr jarl sigldi þegar á haf um náttina ok svá austr til Noregs. Lætti eigi fyrr en hann kom á fund Magnúss konúngs; hann tók við honum vel sem fyrr, ok bauð honum með sèr at vera; ok þar dvaldist Rögnvaldr jarl um stund.

32. Nú er at segja frá Þorfinni jarli : at um morgininn eptir orrostuna lét hann róa um allar eyjar, at leita flóttu-manna. Vóru margir drepnir, en sumir gengu til griða. Lagði Þorfinnr jarl þá undir sik allar Eyjar; lét þá hvern mann² ganga sèr til handa, svá ok þá er verit höfðu áðr eiðsvarar Rögnvalds. Settist hann þá í Orkneyjar með fjölmenni mikit, ok dró fong at sèr 108. handan af Katanesi. En Kálf Árnason sendi hann í Suðreyjar, ok lét hann þar sitja til styrktar við sik. En er Rögnvaldr jarl hafði dvalizt í Noregi um hríð með Magnúsi konúngi, sagði hann konúngi at hann vildi leita aptr til Orkneyja. En er konúngr heyrði þetta, þá kallaði hann þat úráðligt at fara fyrr

¹ dróttinn] conj. drottins, Cd.

² Here begins fragm. 325, from which the text is now taken.

A.D. 1046. en vetri létti af,¹ en ísa leysti ok sjár tæki at þiðna; kallaðist þá vilja fá honum skip ok lið svá sem hann þurfti. Rögnvaldr segir svá; kvaðst nú eigi vilja týna liði Magnúss konúgs; kallaði þat ekki takast mega nema með miklu mannsPELLI, ef hann drægi her á hendr þeim Þorfinni ok Kálfi, svá mikit ríki sem þeir hafa þá vestr þar: "Ætla ek nú," sagði hann, "at halda vestr einu skipi, ok skipa þat sem "bæzt; væntir mik, at þá sé ekki borin njósn fyrir "oss. Mun þá vera annathvært, at vèr munum koma "á úvart, ok megum vèr þá vinna skjótt þann sigr er "vèr fám trautt eðr eigi unnit við liðs-fjölda. En ef "vart verðr við vára ferð, þá látu var enn hafit gæta "vár." Magnús konúgr bað hann fara sem honum líkaði, en koma enn til sín þegar er hann vildi. Ok eptir þat býr Rögnvaldr ferð sína ok vandar menn til; reðust þar til ferðar með honum hirðmenn konúgs nokkurir; hafði hann þá einvala lið. Ok er þeir vóru búnir, sigldu þeir í haf. Þat var á önd-verðum vetri.²

A.D.
c. 1046.

33. Rögnvaldr jarl kom af hafi við Hjaltland. Spurði hann þá, at Þorfinnr jarl var í Orkneyjum, ok hafði ekki ákafliga³ fjölment; var honum þá engi ván úfriðar of hávetr. Hèlt nú Rögnvaldr þegar í Orkneyjar suðr. Þorfinnr jarl var þá í Hrosseyju ok ugði ekki at sèr. En þegar er Rögnvaldr kom í Orkneyjar, hèlt hann þangat, er hann spurði til Þorfinns; ok kom svá á úvart, at eigi varð fyrr vart við, en þeir höfðu tekit allar dyrr á húsunum, þeim er Þorfinnr ok hans menn vóru inni. Þá var nótt, ok vóru flestir menn í svefni, en jarl sat þá enn ok drakk. Báru þeir Rögnvaldr eld at bænum. En er Þorfinnr varð varr við úfriðinn, sendi hann menn til dyranna

¹ en vetri létti af] add. Tr. Fl.

² vetri] ok fengu vel byri, add. Fl.; om. Tr.
ákafliga] om. Fl.

ok¹ lét frétta, hvern fyrir úfriðinum ræði. Var þá A.D. 1046. sagt, at Rögnvaldr jarl var þar kominn. Menn hljópu þá til vápna. Mátti þá ekki vörninni við koma, þvíat öllum var varit út at ganga. Tóku húsin skjótt at loga. Ræddi Þorfinnr þá um, at menn skyldi beiða útgöngu, þeir er griðum skyldi ná. Ok þess var leitað við jarl, ok lofaði hann konum öllum ok úfrjálsum mönnum; ² en kallaði þá hirðmenn Þorfinns jarls flesta, er honum mundi ekki betri lífs en dauðir.³ Vóru þeir þá út dregnir, er grið vóru gefin; tók ok þá brátt at loga bærinn. Þorfinnr jarl braut undan húsunum skjaldþili eitt, ok hljóp þar út; hann hafði Ingibjörgu, konu sína í faðmi sér. Niðamyrr⁴ var á, ok komat hann svá á brott með reykinum, at jarls-menn urðu ekki varir við. Reri hann þegar of nóttina yfir á Nes einn á báti. Rögnvaldr jarl brendi bæinn allan ok þá menn alla, er inni vóru,⁵ er eigi var útganga leyfð. Hugði engi maðr annat en Þorfinnr jarl hefði þar látizt. Eptir þat fór Rögnvaldr jarl um allar Eyjar ok lagði undir sik. Sendi hann ok þau orð yfir á Nes ok svá til Suðreyja, at hann ætlaði sér allt ríki þat, er Þorfinnr jarl hafði átt. Mælti því engi ^{112.} maðr í mót.⁶ Þorfinnr jarl var á Katanesi í ymissum stöðum á laun með vinum sínum; ok fór engi frétt frá því, at hann hefði komizt ór brennunni.

34. Rögnvaldr jarl sat í Kirkjuvági, ok dró þangat fong at sér, þau sem hann þurfti til vetrsetu; hafði hann fjölmenni mikit ok rausn mikla. En litlu fyrir jól fór Rögnvaldr jarl með sveit mikla⁷ til Papeyjar innar litlu eptir möltum, er heita skyidi til jóla. Ok um kveldit er þeir vóru í eyjunni, sátu þeir lengi við bakelda; ok ræddi sá um, er eldinn kyndi, at eldiviðr

¹ Here begins the first leaf of the vellum fragm. b, from which the text is now taken.

² *mönnum*] karlmönnum, 325.

³ *dauðir*] dauða, 325.

⁴ *Niðamyrr*] Náttmyrr, 325.

⁵ *er inni vóru*] add. 325; om. b.

⁶ *mælti þá ok engi maðr í mót honum*, 325.

⁷ *með sveit mikla*] add. 325.

A.D. 1046. tæki at fættast. Þá mælti jarl mismæli, ok tók til orða: "Þá eru vér full-gamlir, er þessir¹ eru brunnir." En hann vildi þat mælt hafa, at þá væri þeir full-bakaðir. Ok þegar er hann fann, mælti hann: "Ekki hefi ek mismæli mælt fyrr svá at ek muna. Kemr mæ'r þat í hug, er Ólafr konúgr fóstri minn mælti á Stiklastöðum þá er ek fann mismæli hans:² Ef svá berr til, at ek mælt mismæli, at ek skylda svá við búast at ek munda þá eiga skamt úlifat. Kann vera, at Þorfinnr frændi mín sè á lífi." Ok í því heyrðu þeir at bærinn var horfinn mönnum. Var þar kominn Þorfinnr jarl. Báru þeir þegar eld at húsum, ok hlóðu köst fyrir durunum. Þeir leyfðu útgöngu öllum nema mönnum jarls. Ok er menn vóru út dregnir flestir, gekk maðr í dyrnar í línklaðum,³ ok bað Þorfinnr jarl seilast í mót djákninum. En hann⁴ studdi höndum á bálkinn, ok stiklaði út yfir bálkinn ok mannhrínginn, [svá] at hann kom hvar fjarri niðr;⁵ ok hvarf í brott í náttmyrkrinu. Þorfinnr bað þá eptir halda; ok segir, at þar fór Rögnvaldr jarl, "Er þetta hans færleikr en einskis annars."⁶ Fóru þeir þá at leita hans; ok skiptust í sveitir, ok fór Þorkell fóstri með sænum at leita.⁷ Þeir heyrðu at rakki gó í sævar-urðunum. Rögnvaldr jarl hafði með sér skikkju-rakka⁸ sinn, ok sagði hann til jarls. Þeir gjörðu hann þegar líflátinn í urðunum; ok er þat sumra manna sögn at Þorkell fóstri vægi hann, þvíat eigi urðu aðrir menn til. En hann hafði þess svarit, at vinna öll þau verk er Þorfinni þætti sitt ríki þá frjál-sara en áðr.⁹ Þeir Þorfinnr dvöldust í eyjunni um

¹ *eldar*, add. 325.

² See Flatey book ii. 347.

³ *í línklaðum*] add. 325.

⁴ *hann*] sá, 325.

⁵ *bálkinn . . . niðr*] thus 325; om. b.

⁶ *er . . . annars*] add. 25; om. b.

⁷ *ok fór . . . leita*] add. 325; om. b.

⁸ *rakka*] here is a blank in Cod. 325.

⁹ *Þeir gjörðu . . . áðr*] Þorkell gjörði hann handtekinn, ok bað menn vinna at jarli, ok bauð fè til. Engi varð til at heldr. Þá vann Þorkell sjálf at honum, fyrir því at hann vissi at annarr-tveggja þeirra varð

nóttina;¹ var þar drepinn sveitir sú öll er Rögnvaldi A.D. 1046. hafði þangat fylgt. En of morguninn eftir tóku þeir byrðing,² ok hlóðu af malti; gengu þar á síðan, ok létu skjöldu við stafna þá er þeir Rögnvaldr jarl höfðu haft; létu ok eigi fleiri menn sjá á skipi en jarli höfðu fylgt. Reru þeir þá til Kirkjuvágs. Ok er þat sá sveitúngar Rögnvalds þeir er fyrir vóru, hugðu þeir³ at Rögnvaldr jarl mundi þar fara; gengu þeir þá í mót honum, ok flestir⁴ slyppir. Þorfinnr jarl lét þar taka á þriðja tigi⁵ manna ok drepa; vóru þat flestir hirðmenn Magnúss konungs ok vinir. Jarl gaf grið einum hirðmanni Magnúss konunga, ok bað þann fara austr til Noregs, ok segja Magnúsi konungi þessi tíðindi.

35. Lík Rögnvalds jarls var flutt til Papeyjar hinnar 116. meiri, ok þar jarðat; ok var þat mál manna, at hann hafi einn hverr verit vinsælastr ok bezt menntur af Orkneyja-jörlum. Var hann mörgum manni mjök harmdauði. Eftir þat lagði Þorfinnr jarl undir sik allar Orkneyjar; ok mælti nú engi maðr því í móti. Snemmendis um várit kvómu þessi tíðindi austr til Noregs; ok þótti Magnúsi konungi hinn mesti skaði eftir Rögnvald jarl;⁶ kveðst ok þegar skyldu hefna hans, er honum gæfi tórn til. En hann hafði í þenna tíma úfrið mikinn við Svein Ulfsson, er þá hafði látið taka sik til konungs yfir Danmörk.

36. Í þenna tíma kom í Noreg Haraldr Sigurðarson, frændi Magnúss konungs, ok gaf Magnús konúgr [honum] hálfan Noreg. Þeir vóru báðir konúngar í Noregi einn vetr. Þá buðu þeir út leiðangri af öllum Noregi, A.D. 1047.

ut lúta fyrir öðrum. Þorfinnr jarl kom þá at, ok lastaði ekki verkit, Fl. The Tr. here agrees with the text of b.

¹ *eyjunni um nóttina*] eyjunum um vetrinn, Fl. (badly).

² *byrðing*] Fl.; byrðinga, b.

³ *Ok . . þeir*] 325; hugðu þeir er fyrir vóru at, b.

⁴ *flestir*] allir, 325.

⁵ *á þriðja tigi*] xxx., 325; mere end xx. mend, Tr.

⁶ *jarl*] fóstbróðar síun, add. Fl.

A.D. 1047 ok ætluðu suðr til Danmarkar. En er þeir lágu í Seleyjum runnu¹ tvau langskip í höfnina, ok at skipi Magnúss konúnga. Gekk maðr af langskipinu í hvítum kufi, ok aptr eptir skipinu, ok svá upp í lyptíngina. Konúngr sat yfir mat. Þessi maðr kvaddi konúng, ok laut honum; tók til brauðhleifs eins,² ok braut ok át af. Konúngr tók kveðju hans, ok rétti at honum kerit, er hann sá at hann át brauðit. Þessi 118. maðr tók við kerinu ok mælti: "Grið viljum vær, " mótunautr."³ Konúngr leit til hans ok mælti: "Hverr ertú?" "Ek em Þorfinnr Sigurðarson." "Ertú Þorfinnr jarl?" segir konúngr. "Svá er kallat vestr þar," segir hann, "en ek em hér kominn með tvær tvitog-sessur, ok skipaðar heldr vel, at því er vèr eigum kosti. Nú man ek róa leiðangr þenna með yðr, ef þèr vilit þiggja lið at mèr. En allt mitt mál ok ek sjálfr skal á guðs valdi ok yðru, herra, fyrir þau stórmæli er ek hefig mót yðrum vilja brotið."⁴ Þá gengu menn til, ok heyrðu tal þeirra. Konúngr tók seint til orða, ok mælti svá:⁵ "Satt er þat, Þorfinnr jarl, ef fund okkarn bæri saman, sem nú er vorðit, at eigi ætlaða ek, at þú mundir kunna at segja frá skilnaði okkrum; en nú er svá við látið, at [eigi] byrjar minni tign at láta drepa þik; skaltú nú fara með mèr; en sætt okkra mun ek upp segja í tómi." Þorfinnr heilsaði á konúng⁶ ok gekk til skipa sinna. Konúngr lá mjök lengi í Seleyjum. Dróst þar þá herr til hans or Víkinni. Hann ætlaði þaðan at sigla suðr undir Jótland þá er byr gæfi. Þorfinnr jarl var þá löngum á tali við konúng; var konúngr þá vel til jarls, ok hafði hann mjök við ráðagjörð sína. Þat var einn dag⁷ at jarl gekk á

¹ runnu] reru, Fl.

² brauðhleifs eins] Fl.; brauðsins, b.

³ þessi . . mótunautr] om. Fl.

⁴ fjrir . . brotið] add. Fl.; om. b.

⁵ Konúngr . . sed] om. Fl.

⁶ Þorfinnr . . konúng] Þorfinnr þakkaði konúngi, Fl.

⁷ dag] Here the first leaf of fragment b. ends. The text is now taken from Fl.

konúnga-skipit ok aptr í lyptíngina. Konúgr bað A.D. 1047. hann sitja hjá sèr. Settist jarl niðr, ok drukku báðir saman ok vóru kátir. Maðr gekk í lyptíngina í rauðum kyrtli mikill ok vaskligr; sá kvaddi konúg. Konúgr tók blíðliga kveðju hans; var þat hirðmaðr konúnga einn. Þessi maðr tók til orða ok mælti: "Þik em ek kominn at finna, Þorfinnr jarl." "Hvat viltú mèr?" segir jarl. Ek vil vita hverju þú vill bæta mèr bróður minn, er þú lèzt drepa vestr í Kirkjuvági með öðrum hirðmönnum Magnúss konúnga." "Hefir 120. þú eigi heyrt þat," segir jarl, "at em ekki vanr at bæta þá menn fè, er ek læt drepa; finst þat í því, at mèr þykkir víðast sakir til hafa verit, er ek hefi mennina drepa látið." "Engu skiptir mik, hversu þú hefir við aðra menn gjört, ef þú bætir þenna, er ek á eptir at mæla: Lèt ek ok þar fè nokkut, en ek var leikinn sjálfr háðuliga; verðr mèr þat skyl-dast at mæla eptir bróður minn ok mik; vil ek hafa þar sæmdir fyrir. En konúgr má þat upp gefa, er til hans er gjört, ef honum þykkir þat ein-skis vert, er hirðmenn hans eru leiddir út, ok högg-nir niðr sem sauðir." Jarl svarar: "Skil ek þat, at þat mun mína kosti hèr fram draga, er þu átt ekki vald¹ á mèr. Ertú eigi sá maðr, er ek gaf þar grið?" "At vísu," segir hann; "kosti áttir þú at drepa mik þar sem aðra menn." Þá svarar jarl: "Þat er satt, sem mælt er, at 'marga hendir þat er minst varir.' Ætlaða ek þá, at ek munda hvergi þess koma, at ek munda þess gjalda, at ek væra of friðsamr við úvini mína; en nú geld ek þess, er ek hefi þèr grið gefit; eigi mundir þú hrópa mik fyrir höfðingjum í dag, ef ek hefða þik drepa látið sem aðra lögunauta þína." Konúgr leit við jarli ok mælti: "Þar kemr þó enn, Þorfinnr jarl, at þú þyk-kist of fá drepit hafa mína hirðmenn úbætta." Var

¹ ekki vald] engi völd, Lex. Run.

- A.D. 1047. konúgr þá svá rauðr sem dreyri. Jarl spratt þá upp, ok gekk ofan ór lyptígunni ok á skip sitt. Var þá kyrt um kveldit. En um morguninn er menn voru vaknaðir, var kominn á byrr. Reru menn þá
122. þegar or höfninni. Sigldi konúgr þá suðr í Jótlands-haf með öllum flotanum. Fór skip jarls mjök vestr¹ til hafs öndverðan daginn. En er á tók at líða á daginn, stefndi jarl vestr í hafit. Er frá honum ekki at segja fyrr en hann kom til Orkneyja, ok settist þar at ríki sínu. Magnús konúgr ok Haraldr sigldu til Danmerkr, ok dvaldist þar um sumarit. Vildi Sveinn konúgr ekki halda til móts við þá; var hann á Skáneyri með her sinn. Á því sumri tók Magnús konúgr sótt þá er hann leiddi til bana. Lýsti hann þá fyrir alþýðu, at hann gaf Haraldri föðurbróður sínum allt Noregs ríki.²
- A.D. 1047.
(Autumn.)

¹ *mjök vestr*] Tr. : meget vester paa ; nær til hafs, Fl.

² The Fl. has here left out a whole passage, which in the Danish Transl. runs as follows :—"men kong Svend gaf hand Danmark. Hand sende oc sin brodir Thori oc mange andre sine venner til kong Svend dennem som hand vilde at vel skulle vere tracteret. Men efter at kong Magnus vaar död giorde kong Harald det aabenbart at hand ville drage til Vebiarge ting oc lade sig der til konge tage offuer all Danmarck. oc sagde at da skulle de Norske altid vere offuer de Danske. oc taleden en lang oratz der om. Einer Thambeskelmer svarde hannem oc sagde: Det er mig mere i sind, oc det er jeg mere pligtig til, at före kong Mogens liig nor til Norge til den hellige kong Oluff hans fader end at slaes med kong Harald til andre kongers riige." Oc giorde der med ende paa sin tale at hannem töckte bedre at fölg

kong Mogens död end nogen anden konge leffuendis ; oc gick Einer hermed det samme til sit skib ; oc der hand gick hen ginge met hannem alle de hoffdinger som haffde hjemme Norden for Staden udi Norge. Saa kong Harald da ingén anden raad end drage först til Norge, oc tage först det riige under sig. Kong Svend vaar paa Skaaneyre den tid at hand hörde at kong Mogens vaar död. haffde hand da i sind at ride öster udi Sverige oc offuer giffue det konge naffn som hand haffde taget. oc der hand vaar færdig kom der en mand til hannem som sagde hannem at kong Mogens vaar död, oc all den Norske krigs hær vaar ud aff Danmarck. Daa suor kong Svend om Gud at aldrig der efter skulde hand opgiffue Danmarck for nogen saa lenge som hand vaar i lifue. vende hand da offuer til Sieland oc lagde riget under sig hvor som hand drog frem. der mötte hand Thori oc mange

37. Þorfinnr jarl ræð nú Orkneyjum ok öllu ríki ^{A.D. 1047-1064.} sínu. Kálfr Árnason var ok löngum með honum. Stundum var hann í vestrvíking ok herjaði um Skotland ok Írland. Hann var ok í Englandi, ok var um hríð fyrir Þingamanna-liði. Þá er Þorfinnr jarl spurði lát Magnúss konungs, sendi hann þá menn austr til Noregs á fund Haralds konungs með vinmálum; segir svá, at hann vill gjörast vin hans. En er orðsending kom til konungs, tók hann því vel, ok hæt konúgr honum sinni vináttu. Ok þá er þessi orðsending kom aptr til jarls, bjó hann ferð sína, ok hafði vestan tvær tvitög-sessur, ok meirr en hundrað manna, ok allfrítt lið. Fór hann þá austr til Noregs ok fann konúg á Hörðalandi. Tók hann við honum forkunnar vel; ok at skilnaði þeirra veitti konúgr honum góðar gjafar. Fór jarl þaðan suðr með landi, ok svá til Danmerkr. Fór hann þar um land, ok fann Svein konúg í Álaborg; bauð hann jarli til sín ok veitti honum dýrðliga veizlu. Þá gjörði jarl þat bert, ^{124.} at hann ætlaði suðr til Róms. En er hann kom í Saxland, fann hann þar Heinrek keisara; ok tók hann forkunnar vel við jarli, ok gaf honum margar stórgjafar. Hann fékk honum hesta marga; ræð¹ jarl þá til suðrfarar. Fór hann þá til Róms ok fann þar páfann, ok tók hann þar lausn af honum allra sinna mála. Vendi jarl þaðan til heimfarar, ok kom með heilu aptr í ríki sitt; ok var ferð sú hin frægasta. Jarl settist þá í kyrrsæti, ok gjörði frið um allt ríki sitt.² Lèt hann þá af herferðum; lagði þá hug á stjórn lýðs ok lands [ok] á laga-setning. Hann sat jafnan í

andre aff kong Mogenses mend som hand hæfde send til sammen. tog hand saare vel i mod dennem. oc vaar Thorer hos hannem lenge siden."—The contents of this passage, and partly the wording, are contained Hkr. Har. S. Harðr. ch. 29, 30.

¹ ræð] reið, Cd.

² ok var . . . sitt] add. Tr.: oc vaar den reise den ypperligste. Jarlen satte sig da udi rolighed oc giorde fred offuer sit rige . . . Fl. omits this passage; a homotel. (ríki sitt).

A.D. 1047-1064. Byrgishèraði ok lèt þar gjöra Kristakirkju, dýrðligt musteri. Þar var fyrst settr biskups-stóll í Orkneyjum. Þorfinnr jarl átti Íngibjörgu jarla-móður; hón var dóttir Finns Árnasonar.¹ Þau áttu tvá sonu, þá er ór barnæsku kómust; hét annarr Páll en annarr Erlendr; þeir vóru miklir menn ok fríðir ok meirr í móðurætt sína, menn vitrir ok lógværir. Jarl unni þeim mikit ok þar með öll alþýða.

38. Þorfinnr jarl hèlt öllu ríki sínu til dauða-dags. Er þat sannliga sagt, at hann hafi ríkastr verit allra Orkneyínga jarla. Hann eignaðist ix. jarldóma á Skotlandi, ok allar Suðreyjar, ok mikit ríki á Írlandi. Svá segir Arnórr jarla-skáld:

“ Hrafn fæði varð hlýða
herr frá Þussa-skerjum--
“ rétt segig þjóð hve þótti
Þorfinnr—til Dyflinnar.”

Þorfinnr jarl var þá fimm vetra gamall er Melkólmr² Skotakonúngr móðurfaðir hans gaf honum jarlsnafn;
126. en síðan var hann jarl lx.³ vetra. Hann andaðist á
A.D. c. 1064. ofanverðum dögum Haralds Sigurðarsonar. Hann er jarðaðr at Kristskirkju í Byrgishèraði, þeirri er hann hafði gjöra látið. Var jarl mjök harmdauði í Orkneyjum ok⁴ erfða-löndum sínum. En um þau lönd, er hann hafði lagt undir sik með hernaði, þá þótti mörgum úfrelsi mikit at búa undir ríki hans. Hurfu þá á brottu mörg ríki undan, þau er jarl hafði undir sik lagt; ok leituðu menn sèr trausts undir þá höfðingja, er þar vóru óðalbornir til ríkja. Gjörðist þá brátt auðsær missir at fráfalli Þorfinns jarls.

¹ *hón var . . sonar*] add. Tr.

² *Melkólmr*] Mækolfr, Cð.; Melkolm, Tr.

³ *lx.*] Conj. according to the chronology mentioned before; however, 'l.' would be the true reading

(A.D. 1014-1064), for Thorfinn seems to have died in that latter year; Fl. has lxx.; the Tr. “ner” lxxx. aar,” = nearly eighty years (both badly).

⁴ *Orkneyjum ok*] add. Tr.

¹ Þessar vísur voru kveðnar um orrostu þeirra Rögn- A.D. 1046-
valds jarls Brúsasonar ok Þorfinns jarls: 1064.

- “ Em ek sízt ýtar hnekðu
jarla sætt—er ek vætti
“ jöfn fengusk hræ hröfnum—
hegju trauðr² at segja :
“ Sleit fyrir Eyjar útan
allvaldr blá tjaldi
“ hafði hregg-svöl dúfa
hrími fastum³ líma.
“ Óskepnan varð uppi
endr, þá er mörgum kendi
“ hálígt róg at hníga,
hörd þar er jarlar börðust :
“ Nærr ræðust ástmenn órir—
oddhrið⁴ en varð síðan,
“ öld fékk mein hin milda
mörg—fyrir Rauðabjörgum.⁶
“ ⁵ Þjört verðr sól at sortna,⁶
sökkr fold í mar⁷ dökkvan,
“ brestr erfði Austra,⁸
allr brunar sjár með fjöllum :
“ Áðr at Eyjum fríðri,⁹
(inndróttar) Þorfinni
“ (þeim hjálpi guð geymi)
gæðingr muni fæðast.”¹⁰

128.

¹ The words from “Þessar vísur,” and the following verses, are left out in the Tr., as also in MO. In Fl. they have been twice inserted, in col. 529, and afterwards in col. 538 (Edit. ii. 421–22, and 439–440). The first verse, however, is only cited once.

² *hegju trauðr*] conj.; hægin truðr at sægja] (not lægia i.e. hlægja). See Dict. s. v. hegja.

³ *fastum*] emend.; fast um, Fl.

⁴ *oddhrið*], emend.; elldhrið, Cod.

⁵ The former half of this verse is also cited in Snorra Edda.

⁶ *sortna*] Fl., but in the second place, svartri.

⁷ *mar*] Sn. Edda; lög, Fl.

⁸ *Austra*] Sn. Edda; hit eystra, Fl.

⁹ *fríðri*] emend.; the dat. Þorfinni requiring a comparative; fríðum, Cd.

¹⁰ *gæðingr muni fæðast*] thus according to the reading in the latter place; gæðingar vel tædu, Fl. (here).

A.D. 1064-
1065.

39. ¹Nú tóku synir Þorfinns jarls ríki eptir hann. Var Páll þeirra ellri; var hann ok fyrir þeim í ráðum. Ekki skiptu þeir löndum með sèr, ok urðu þó lengstum vel sáttir á sín skipti. Íngibjörg jarla-móðir giptist eptir andlát Þorfinns jarls ²Melkólmi Skota-konúingi, er langháls var kallaðr. Þeirra son var Dungaðr Skota-konúngr, faðir Vilbjálms hins ágæta manns. Hans son hèt enn Vilbjálmr öðlíngr er allir Skotar vildu til konúngs taka. Páll jarl Þorfinnsson fékk dóttur Hákonar jarls Ívarssonar, ok áttu þau mörg börn. Son þeirra hèt Hákon. Þau áttu dóttur þá er Þóra hèt; hon var gipt í Noreg Halldóri syni Brynjúlfs [gamla] úlfalda. Brynjúlfr hèt son þeirra; hans son hèt Halldórr ³er átti Gyríði ⁴Dagsdóttur. Önnur dóttir Páls hèt Íngiríðr, er átti Einarr Vorsa-krákr. Herbjörg hèt hin þriðja dóttir Páls; hon var móðir Íngibjargar tignu ⁵er átti Sigurðr 130. á Vestnesi, ok vóru þeirra synir Hákon þík ok Brynjúlfr. Sigríðr var enn dóttir Herbjargar, móðir Hákonar barns ok Herborgar er Kolbeinn hrúga átti. Ragnhildr hèt hin fjórða dóttir Páls jarls; hon var móðir Bendiks, föður Íngibjargar, móður Erlíngs erkidjákns. Bergljót hèt enn dóttir Ragnhildar, er átti Hávarðr Gunnason; ⁶vóru þeirra synir Magnús ok Hákon kló, ok Dufnjáll ok Þorsteinn. Þetta eru allt jarla ættir ok gæðinga í Orkneyjum; ok koma þessir menn allir við sög[u]na síðarr. Erlendr jarl Þorfinnsson átti þá konu er Þóra hèt, ok var Sumarliða dóttir Óspaks sonar.

¹ A great uncial letter in Cd. Here begins the second section or part of the Orkney-Saga, containing an abridgment of the Life of St. Magnus.

² eptir . . . jarls] add. Tr.

³ hans . . . Halldórr] add. Tr.

⁴ Gyríði] it should be Sigríði, cp. Fms. vii. 271, and Fsk. in the

Arnmæðlingatal, 147, as also Fms. vii. 255. Her husband was a Gyrð Ámundason. This error, however, seems due to the author, not the transcriber of the Saga, wherefore we have left it as it stands.

⁵ tignu] emend.; rognu, Fl.

⁶ Gunnason] Gunnarsson, Fl.

Móðir Óspaks var Þórdís dóttir Halls á Síðu.¹ Erlíngtr A.D. 1066. ok Magnús voru synir þeirra, en dætr þeirra Gunnhildr ok Cecilia, er Ísakr átti, ok voru synir þeirra Endriði ok Kolr. Játvör hét dóttir Erlends² laungetin, Borgarr³ hét son hennar.⁴

40. Þá er þeir bræðr Páll ok Erlendr höfðu ríki tekit í Orkneyjum, kom austan ór Noregi Haraldr Sigurðarson með her mikinn. Hann kom fyrst við Hjaltland. Þaðan fór hann til Orkneyja. Þar lét hann eptir Ellisif drottningu ok dóttur þeirra Máriu ok Íngigerði. Ór Orkneyjum hafði hann lið mikit. Ræðust jarlar báðir til ferðar með konúgi. Fór konúgr þaðan suðr til Englands, ok lendi þar sem heitir [Klifland, ok vann Skarðaborg. Síðan lagði hann at við Hallornes,⁵ ok átti þar orrostu, ok fékk sigr. Miðvikudag næsta fyrir Mathiasmessu átti hann 132. orrostu í Jórvík⁶ við jarla Valþjóf ok Mörukára. Þar fëll Mörukári. Sunnudag eptir⁷ var sú borg gefin í vald Haraldi konúgi, er stóð við Stafnfurðubryggju. Mánadaginn eptir⁸ gekk hann á land at skipa staðinn. ⁹Setti hann eptir hjá skipum¹⁰ Ólaf son sinn, ok jarla Pál ok Erlend, ok Eysteinn orra mág sinn, Þorberg Árnason.¹¹ Í þeirri landgöngu kom í móti Haraldi konúgi Haraldr Guðínason með úvígjan¹² her. Tókst þegar mikil orrosta.¹³ Ok í þeim bardaga fëll Haraldr Sigurðarson. Eptir fall konúgs kom Eysteinn orri frá skipum ok jarlar, ok gjörðu allharða hríð. Sú orrosta var köllut Orra-él eðr Orra-

¹ Síðu] Cfr. Þorsteins Saga Síðuhallssonar (in fine).

² Erlends] emend.; Erlings, Fl.

³ Borgarr] emend.; Bergr, Fl.

⁴ The passage from "Játvör . . ." is left out in Tr., where well nigh one page is left blank, although the text is complete.

⁵ Hallornes] thus Tr.; Hallarnes, Fl.; Hellornes, Hkr. and Fms. vi. 406.

⁶ í Jórvík] om. Tr.

⁷ eptir] efter predicken, Tr.

⁸ Mánadaginn eptir] add. Tr.

⁹ Þar, add. Fl., but om. Tr.

¹⁰ hjá skipum] add. Tr.

¹¹ Þorberg Árnason] add. Tr.

¹² úvígjan] thus Hkr. and Tr.: utallig; allmikinn Fl.

¹³ Tókst . . . orrosta] add. Tr.: bleff der strax en stor slactning.

A.D. 1066-^{093.} hríð.¹ Þar fëll Eysteinn orri, ok mjök svá allr Norð-

manna-herr. Eptir þá orrostu leyfði Haraldr konúgr Ólafi syni Haralds ok jörlum brottför af Englandi ok her þeim öllum er eigi hafði flýit. Sigldi Ólafr út um haustið af Hrafseyri, ok svá til Orkneyja. Ok vóru þar þau tíðendi, at² þann dag ok á þeirri stundu, er Haraldr fëll, varð Mária bráðdauð dóttir hans; ok er þat mál manna, at þau hafi eins manns fjör haft.

A.D. 1067. Ólafr var um vetrinn í Orkneyjum, ok var hann hinn mesti vin jarla frænda sinna. Þær vóru bræðra-dætr, Þóra móðir Ólafs konúgs, ok Íngibjörg móðir jarla. Ólafr fór um várit austr til Noregs, ok var þar til konúgs tekinn með Magnúsi bróður sínum.

En er þeir bræðr rëðu Orkneyjum, þá var samþykki þeirra mikit ok gott langa hríð. En er synir þeirra tóku at megnast, þá gjörðust þeir ofstopamenn miklir Hákon ok Erlíngr. Magnús var þeirra kyrrlátastr. Allir vóru þeir miklir ok sterkir ok vel mentir um alla hluti. Hákon Pálsson vildi vera fyrirmaðr þeirra bræðra; þóttist hann vera meiri burðum en synir Erlends, þvíat hann var dótturson Hákonar jarls Ívarssonar ok

134. Ragnhildar, dóttur Magnúss konúgs góða. Vildi Hákon at vinir hans hefði or skiptum meira hlut þar, en þeir at hnigu til sona Erlends; en Erlendr vildi ekki at synir hans hefði lægra hlut þar í Eyjum. Kom þá svá, at þeir frændr máttu ekki ásamt vera, ok var með þeim ekki úhætt. Þá áttu feðr þeirra hlut at með [þeim]; þeir skyldu semja málit. Var þá fundr til lagðr; ok fanst þat brátt á, at hvárr þeirra hneigði eptir sínum sonum; ok urðu eigi ásáttir. Gjörðist nú úsamþykki með þeim bræðrum; ok skildust úsáttir, ok þótti þat mörgum mikill skaði.

41. Eptir þetta fóru góðgjarnir menn í milli þeirra, ok leita um sættir. Var þá lagðr sáttar-fundr með þeim

¹ sá orrostu . . . orra-hríð] add.
Tr.: oc bleff dan slactning kaldet
orre el eller orr-hríid.

² ok vóru . . . tíðendi at] add.
Tr., cp. Hkr. i. c.; ok þann dag,
Fl.

í Hrossey. Á þeim fundi gengu saman sættir þeirra A.D. 1066-
með því móti, at þá var skipt Eyjum í helmínga svá ^{1093.}
sem verit hafði með þeim Þorfinni ok Brúsa. Stóð
svá um hríð. Hákon var þá jafnan í hernaði síðan
hann þroskaðist. Gjörðist hann þá ofstopamaðr mikill;
ok leituðu mjök á þá menn, er þjónuðu undir þá
feðgana, Erlend ok sonu hans.¹ Kom þá enn svá, at
þeir urðu úsáttir, ok fórust at með fjölmenni. Hávarðr
Gunnason² ok allir aðrir gæðingar jarla gengu einn
dag á milli ok³ báru enn saman með þeim;⁴ ok báru
sáttmál á milli. Vildu þeir Erlendr⁵ feðgar þá eigi
sættað svá at Hákon væri þar í Eyjum. En með
því at vinum þeirra þótti mikit í ábyrgð um deilur
þeirra, þá feldu þeir bæn at Hákon, at hann lèti
þetta eigi fyrir sættum standa, ok færi heldr brott or 136.
Eyjunum; sögðu þat ráðligt, at hann færi austr um haf
at finna frændr sína, bæði í Noregi ok Svíþjóð. Ok
við umtölur manna, ok svá þat, at Hákon var öfund
á frændum sínum þar í Eyjunum en þótti gott at
kanna siðu annarra hofðingja, þá veitti hann þeim
bæn sína⁶ at hann færi brott or Eyjum at sinni.
Gekk þá enn sættin saman at góðra manna ráði. Eptir
þetta fór Hákon burt ór Eyjum, fyrst austr til Noregs,
ok fann þar Ólaf konung kyrra. Þetta var ofarliga
á hans dögum. Dvaldist Hákon þar nokkura stund.
Síðan fór hann austr til Svíþjóðar á fund Ínga konungs
Steinkelssonar, ok tók hann við honum vel. Hann
fann þar vini sína ok frændr. Hlaut hann þar hinn

A.D.
c. 1090.

¹ *Erlend . . hans*] add. Tr.

² *Gunnason*] thus Cd.; cfr. the preceding chapter.

³ Thus Tr.: Havarder Gunnesen oc andre af de synderlig gode mend udi Öerne ginge en dag mellem oc vilde haffue dennem forligte, men Erlender, etc.; Hávarðr Gunnason ok allir aðrir gæðingar. Jarlar báru . . , Fl.

⁴ *þeim*] emend.; sèr, Fl.

⁵ *Erlendr*] Erlingr, Fl.

⁶ In the Fl. a whole passage has been left out, (an homoteleuton, ok færi heldr brott or Eyjum . . at hann færi, etc.). The Danish Translation presents the text complete, closely in accordance with ch. 2 of the Minor Magnús Saga, which we have followed.

A.D. 1093. mesta heiðr af vinsældum Hákonar móðurföður síns. Hann hafði haldit ríki af Steinkatli Svía-konungi síðan er hann varð landflótti fyrir Haraldi Sigurðarsyni; hafði hann þar orðit hinn vinsælti, bæði af konungi ok landsmönnum. Annarr dótturson Hákonar jarls Ívarssonar var Hákon, er kallaðr var hinn norræni. Hann var faðir Eireks hins spaka, er konúgr var í Danmörku eptir Eirek konúng eymuna. Hákon dvaldist í Svíþjóð um hríð, ok var Íngi konúgr vel til hans. En er svá hafði fram farit um hríð, þá lèku honum landmunir at sækja vestr til Eyja. Þá var í Svíþjóð úng kristni; vóru þá margir menn þeir er fóru með forneskju, ok þóttust af því verða fróðir ok vísir margra hluta, þeirra er eigi vóru fram komnir. Íngi konúgr var vel kristinn maðr, ok vóru honum leiðir allir forneskju-menn. Lagði hann mikla stund á at eyða úvenjum þeim, er lengi höfðu fylgt heiðninni; en landshöfðingjar ok stórbændr kurrðu illa, er um var vandat úsiðu þeirra. Kom því svá, at bændr tóku sèr annan konúng þann er þá hèlt til blóta, Sveinn, bróðir drottningar, ok var kallaðr Blót-Sveinn. Fyrir honum varð Íngi konúgr landflótta í Vestra-Gautland. En svá lauk þeirra skiptum, at Íngi konúgr tók hús á Sveini ok brendi hann inni. Eptir þat tók hann allt land undir sik. Eyddi hann þá enn úsiðum mörgum.¹

138.

42. Þá er Hákon Pálsson var í Svíþjóð hafði hann frètt til, at þar í landi var sá maðr, er fór með vísindi ok spádóm, hvárt er hann hafði til þess fjölkýngi eðr aðra hluti. Honum gjörðist forvitni á mikil at finna þann mann, ok vita hvers hann yrði vís um forlög sín. Ok eptir þetta fór hann til þess manns; ok fann hann at lyktum í markbygð² nokkurri. Fór hann þar at veizlum, ok sagði bóndum um árferð ok aðra hluti.

¹ úsiðum mörgum] hedenske seder
oc ceremonier, Tr.

² markbygð] thus Tr.: markbyd,
as also Magn. S., l. c.; sjóbygð, Fl.

En er hann fann þenna mann, þá frétti hann eptir A.D. 1090-
 hversu honum mundi gangast til ríkis eðr annarrar ^{1094.}
 hamíngju. Vísinda-maðr spurði hvat manna hann væri.
 Hann sagði nafn sitt ok ætt sína, at hann var dóttur-
 son Hákonar Ívarssonar. Þá sagði vísinda-maðr: "Hví
 " muntú vilja taka af mér vísindi eðr sagnir? Veiztú
 " þat, at hinir [fyrri] frændr þínir hafa lítinn hug
 " haft á þess-háttar mönnum sem ek em, ok má þér
 " þörf vinna at þú leitir eptir at vita forlög þín af
 " Ólafi hinum digra Noregs-konungi¹ frænda þínum,
 " er þér hafit allan trúnað á. En grunr mundi mēr
 " á vera, at hann mundi eigi lítillæti til hafa at segja
 " þér þat er þik forvitnar, eðr vera eigi svá máttugr
 " ella, sem þér kallit hann." Þá svarar Hákon:
 " Ekki vil ek honum ámæla. Ætla ek þat meirr, at
 " ek mun eigi verðleika til hafa at taka af honum
 " vísindi, en hitt, at eigi muni hann vera svá völdugr,
 " at ek mætta taka fyrir þat af honum vísindi. En
 " því hefi ek á þinn fund farit, at mēr hefir þat í
 " hug komit, at hēr mun hvárrgi þurfa at öfunda
 " annan fyrir mannkosta sakir eðr trú-bragða." Sá ^{140.}
 maðr svarar: "Vel líkar mēr þat, at ek finn þat á,
 " at þú þykkist þar eiga allt traust, er ek em, ok
 " framarr en trúa sú, er þér hafit með farit, ok aðrir
 " frændr þínir. Er ok svá, at þeir er á slíkt stunda,
 " er undarliga farit; fara með föstur ok vökur, ok
 " ætla, at þar af muni þeim veitast þeir hlutir, er þeim
 " er forvitni á at vita. En þó at þeir stundi á slíkt,
 " þá verða þeir því síðr vísir þess, er þá forvitnar,
 " sem þá skiptir meira; en vēr leggjum oss í engar
 " meingjörðir, ok verðum vēr þó jafnan vísir þeirra
 " hluta, er vinum várum þykkir máli skipta, at þeir
 " gangi údulðir. Nú mun svá fara með okkr, at
 " þú munt þess njóta frá mēr, er ek skil þat, at þú

¹ *Noregs-konungi*] add. Tr.

A.D. 1090-1094. "þykkist heldr mega taka sannynði af mēr en kenni-

- " mönnum Ínga konúnga, þeim er hann þykkist allt
 " traust undir eiga. Skaltú koma á þriggja náttu
 " fresti; skulu vit þá freista, at ek kunna at segja
 " þér nokkura hluti, þá er þik forvitnar." Eptir þat
 " skilja þeir; ok dvelst Hákon þar í bygðinni. Ok at
 liðnum þremr nóttum, fór hann at finna vísinda-mann;
 var hann þá í húsi nokkuru einn saman, ok varpaði
 mæðiliga öndinni, er hann gekk inn; strauk hendinni
 um ennitt; sagði at hann hefði miklu til kostað, áðr
 hann yrði þeirra hluta viss, er hann skyldi forvitnast.
 Hákon kveðst þá heyra vilja sín forlög. Spámaðrinn
 tók til orða: "Ef þú vill forlög þín vita, þá er þar
 " langt um at tala, fyrir því at þau eru mikil; ok af
 " lífi þínu ok stundan munu mikil stór-tíðindi hljótask;
 " ok er þat mitt hugboð, at [þú] verðir einvalds-
 142. " höfðingi yfir Orkneyjum at lyktum; en kann vera
 " at þér þykki langt at bíða; hygg ek ok þat, at þar
 " muni þitt afkvæmi ríkja. En af vestr-för þinni,
 " þeirri er þú ferr næst til Orkneyja, munu mikil
 " stór-tíðindi af gjörast, þá er þeir hlutir verða fram
 " gengnir, er þar af mun leiða. Þú munt ok á þínum
 " dögum láta gjöra glæp þann, er þú munt annat-
 " tveggja fá bætt eðr eigi við þann guð, er þú trúir
 " á. En spor þín liggja lengra út í heim en ek fæ
 " sèt, en þó hygg ek at þú munir hær bera beinin
 " í norðr-hálfunni. Nú hefig sagt þér þá hluti, er ek
 " mun at sinni; nú ræðr þú hversu þú skalt við una
 " þitt eyrindi." Hákon svarar: "Mikla sögn segir
 " þú, ef sönn er; en þat ætla ek, at betr muni vera,
 " en þú segir, um minn hag; má ok vera, at þú
 " munir þetta eigi með sannyndum sèt hafa." Spá-
 maðr bað hann því af trúá sem hann vildi, en kvað
 þetta mundu fram fara.

43. Eptir þetta, fór Hákon til fundar við Ínga konúng; ok dvaldist með honum skamma stund, áðr

hann fýstist at fara í Vestr-lönd.¹ Tók þá orlof af A.D. 1090-
konúingi til brautfarar. Hákon fór fyrst til Noregs á ^{1094.}
fund Magnúss konúings frænda síns, ok tók hann vel
við honum. Þar frèttir hann þau tíðendi af Orkney-
jum, at Erlendr jarl ok synir hans ræði þar mestu, ok
vóru allvinsælir; en Páll faðir hans var heldr afskip-
ta-lítill um ríkit. Þat þóttist hann ok spyrja af þeim
mönnum, er vestan kómu, ok helzt mæltu trúnað fyrir
honum, at² Orkneyíngar mundu lítt langa til at hann
kæmi vestr þangat; ok höfðu þeir áðr³ frið góðan
ok kyrrsæti; en ugðu ef Hákon kæmi vestr, at af
honum mundi standa úfriðr ok styrjöld. En er Hákon 144.
hugsaði þetta fyrir sèr, þá þótti honum eigi örvænt,
at þeir frændr mundi halda ríki fyrir honum, en láta
honum eigi úhætt, ef hann kæmi vestr þangat eigi
með fjölmenni. Tók hann þat ráð, at sækja at
Magnús konúing, at hann kæmi honum til ríkis í
Orkneyjum.

Þetta var eptir þat er Magnús konúingr hafði látið A.D. 1094.
af lífi taka Steigar-Þóri ok Egil, ok frelsaði landit af
öllum úfriði. Hákon var vitr maðr, ok þóttist hann
skilja á ræðum Magnúss konúings, er þeir ræddust við,
at konúingr mundi vera stórráðr, ok ágjarn á ríki
annarra höfðingja. Hákon tók þær ræður fyrir kon-
úingi, at þat væri höfðings bragð at hafa leiðangr úti,
ok herja vestr um haf, ok leggja undir sik Eyjar,⁴
sem gjörði Haraldr hinn hárfagri. Segir ok, ef hann
fengi ríki í Suðreyjum, at þaðan væri hægt at herja á
Írland ok Skotland; ok ef hann kæmi undir sik Vestr-
löndum, at þaðan væri gott at eflast með styrk Norð-
manna á móti Englis-mönnum, "ok hefna svá Haralds
" Sigurðarsonar föður-föður þíns." En er þeir töluðu
þetta, fanst þat á, at konúingi féll þetta vel í skap;

¹ áðr . . . *Vestrlönd*] add. Tr.:
förend hand fick i sinde at drage i
Vesterlandene.

² at] ok, Cd.

³ áðr] add. Lex. Run.

⁴ *Eyjar*] Suðreyjar, .Tr., less
right; cp. Magn. S., ch. 7, l. c.

A.D. 1098. kallaði at þetta væri vel talat ok höfðingliga, ok nærr sínu skaplyndi. "En þat skaltú hugsa, Hákon," segir konúgr, "ef ek gjöri þetta fyrir orð þín ok áeggjan, "at fara með her vestr um haf, at þer skal ekki á "úvart koma, þótt ek borag frekan atsúg til ríkja "þeirra, er liggja vestr þar, ok gera ek at því engan "manna mun."¹ En er Hákon heyrði þenna órskurð, lét hann sèr fátt um finnast, ok grunaði hvar til mælt mundi. Lèt hann þá af at eggja konúng á né einar ferðir; þurfti þá ok lítills við; þvíat eptir þessa ræðu

146. sendi konúgr boð um allt ríki sitt, at leiðangr skyldi úti vera. Gjörði hann þat bert fyrir alþýðu, at hann ætlaði her þeim at halda vestr um haf, hvat sem síðarr gjörðist til tíðinda í hans ferðum. Bjoggust menn þá til þessarar ferðar af öllu landi. Magnús konungr hafði með sèr son sinn til þessarar ferðar átta vetra gamlan, er Sigurðr hèt. Hann var vel mannaðr.

Þá er þeir bræðr Páll ok Erlendr réðu Orkneyjum, kom austan ór Noregi Magnús konungr son Ólafs Kyrra.² Hann hafði her mikinn; honum fylgðu margir lendir menn: Viðkunnr Jónsson, Sigurðr Hranason, Serkr or Sogni, Dagr Eilífsson. Synir Skopta ór Gizka: Ögmundr, Finnr, ok Þórðr.³ Eyvindr ölbogi stallari konungs. Þar var ok⁴ Kali af Ögðum Sæbjarnar son, Þorleifs sonar ins spaka⁵ er Hallfreðr meiddi, ok Kolr son hans. Kali var spekingr mikill ok kær konungi, ok orti vel.—Þá er Magnuss konungr kom til Orkneyja, þá tók hann jarla, Pál ok Erlend, ok sendi þá austr til Noregs, en setti Sigurð son sinn yfir

¹ This whole passage is cited in Lex. Run., s. v. bora, and with slight variations, e. g. ef ek göra, . . . at þer skal eigi þat á úvart koma at ek bora skjótt frekan atsúg til ríkja þeirra er þar liggja fyrir vestan hafit, etc.

² son . . . Kyrra] add. Tr.

³ Synir Skopta . . . Þórðr] thus

Tr.; Skopti ór Gizka. Ögmundr . . . , Cd.

⁴ Þar var ok] add. Tr.

⁵ As to the pedigree, Tr. agrees,—der vaar oc Kali aff Augdum hvis fader vaar Sueinbjorn (sic) Thorleiffs søn; som mand kallede den spake eller viise som Hallfredir hafde saar gjort, etc.; cf. Fms. vii. 48.

Eyjar ok fékk honum ráðuneyti. Magnús konungr A.D. 1098. fór í Suðreyjar; ok fylgðu honum synir jarla: Magnús ok Erlingr synir Erlends jarls, ok Hákon Pálsson. En er Magnús konungr kom í Eyjar, tók hann at herja, fyrst í Ljóðhúsum ok vann þau.¹ Ok í þeirri ferð vann hann allar Suðreyjar, ok tóku höndum Lögmann [son] Guðröðar Suðreyja-konungs. Þáðan fór hann suðr undir Bretland; ok átti orrostu mikla í Öngulseyjar-sundi við jarla tvá Brezka, Huga inn digra ok Huga inn prúða. Þeir voru bræðr Costnama er þá var konungr á Írlandi á Ulaztiri.² Ok er menn brutu up vápn sín ok bjoggust til orrostu, settist Magnús Erlingsson niðr aptr í fyrir-rúmi ok vápnast 148. eigi. Konungr spyr hví hann sæti. Hann læt þar við engan mann sakir eiga. "Vil ek því eigi berjast." [Konungr mælti]: "Far þú undir þiljur niðr, ok ligg " eigi hær fyrir fótum mönnum, ef þú þorir eigi at " berjast, þvíat ek ætla þær eigi trú til ganga." Magnús tók saltara ok söng um bardagann; en hlífði sér ekki. Orrosta þessi var bæði hörð ok löng, ok var bæði skotið ok höggit. Var þat lengi, at eigi mátti sjá í millum, hvern veg hníga mundi. Magnús konungr skaut af handboga ok annarr maðr Háleyskr hjá honum. Hugi prúði barðist allhraustliga. Hann var svá búinn ok brynjaðr, at ekki var bert á honum nema augun. Magnús konungr bað inn Háleyska, at þeir skyti báðir senn til hans. Gjörðu þeir ok svá; kom önnur ör in í nefbjörgina, en önnur í augat, ³ok flaug aptr í gegnum höfuðit. Var skot þat konunginum kennt.

Þar féll Hugi prúði. Síðan flýðu Bretar, ok höfðu látið lið mikit; en Magnús konungr átti at ráða sigri

¹ þau] þar, Cd.

² Þeir voru bræðr . . . Ulaztiri] add. Tr., which here and below misreads 'Sadtsiri' for 'Uladziri.'

³ ok flaug aptr] Here begins the second and last vellum leaf of *b*, from which the text is now taken.

A.D. 1098. miklum, ok hafði þó látið marga góða menn, en fjölði varð sárr. Svá var þar um kveðit :

“ Dunði broddr á brynjur,
bragningr skaut af magni,
“ sveigði allvaldr Egða
álm; stökk blóð á hjálma :
“ Strengs fló hagl í bringa ;
hnè ferð, en lét ~~æt~~ verða
“ Hörða-gramr í harðri
hjarl-sókn banat jarli.”

Þá eignaðist Magnús konungr Öngulsey¹ sem inir fyrir Noregs-konungar höfðu lengst eignast suðr. Öngulsey er þriðjungr Bretlands. Kali Sæbjarnarson hafði fengit sár mörg í Öngulseyjar-sundi, ok eigi bráð-ban-
150. vænlig.² Síðan vendi Magnús konungr aptr it syðra með Skotlandi.

Magnús konungr hafði gjört Magnús Erlendsson skutilsvein sinn ok þjónaði hann jafnan at konungs-borði. En eptir bardaga í Öngulseyjar-sundi lagði Magnus konungr á hann ópokka mikinn ; kallaði hann hafa ódrengiliga farit. Þat var eina nótt at Magnús konungr lá við Skotland, at Magnús Erlendsson hljóp brott af skipi Magnúss konungs, þá er honum þótti hellzt færi á gefast at flýja frá konunginum. Hann hljóp fyrir borð ok svamm til lands, ok bjó svá um í hvílu sinni, at þar sýndist sem maðr lægi. En er hann kom til lands, hljóp hann til skógar, ok var í línklæðum sínum. Hann drap fæti, ok skeindist mjök, er hann var berfættr, ok mátti hann eigi fara lengra at sinni. Hann kom at trè einu miklu, ok fór þar í limar upp, ok batt þar um fót sèr, ok leyndist þar í limunum nökkura stund. En um morguninn, er menn gengu til matar á konungs-skipinu, spurði konungr hvar Magnús Erlendsson væri. Honum var sagt, at

¹ Öngulsey] allar Suðreyjar ok Öngulsey, Fl.

² bráð-banvænlig] thus b. as well as MO.; allbanvæn, Fl.

hann svaf í hvílu sinni. Konungr bað vekja hann, A.D. 1098. ok kvað til mundu bera fleira en svefn er hann lá lengr en aðrir menn. En er til rúms hans var komit, þá var hans saknat. Þá bað konungr leita hans, ok lét leysa sporhunda. En er hundarnir voru lausir, kvómu þeir þegar á sporit, ok runnu til skógar, ok kvómu at trè því er Magnús var uppi í. Þá rann einn hundrinn í hríng um eikina ok gó. Magnús hafði trèkefi í hendi sèr, ok kastaði til hundsins, ok 152. kom á síðuna. Hundrinn lagði halann milli fóta sèr ok hljóp ofan til skipa ok þar aðrir eptir. Fundu konungs-menn eigi Magnús. Leyndist hann um hríð á skóginum; ok kom fram um síðir í hirð Melkolms Skota-konungs,¹ ok dvaldist þar um hríð, en stundum var hann á Bretlandi með biskupi nökkurum. Stundun var hann á Englandi eðr í ymsum stöðum með vínnum sínum, ok kom eigi til Orkneyja meðan Magnús konungr lifði.

Magnús konungr hèlt sunnan með Skotlandi. Ok þá kvómu í móti honum sendimenn Melkolms Skota-konungs, ok buðu honum sættir. Sögðu svá, at Skota-konungr vildi gefa honum allar eyjar þær er liggja fyrir vestan Skotland, ok fara mætti stjórn-föstu skipi milli ok meginlands. En er Magnús konungr hèlt sunnan at Satíri, lét hann draga skútu yfir Satíris-eið. Konungr hèlt um hjalmun-völ ok eignaðist svá allt Satíri. Þat er betra en hin bezta ey í Suðreyjum, nema Mön. Hón gengr vestan af Skotlandi, ok eið mjótt fyrir ofan, svá at þar eru jafnan dregin skip yfir. Magnús konungr hèlt þaðan í Suðreyjar, en sendi menn sína í Skotlands-fjörðu; skyldi þeir

En eptir bardaga . . Melkolms Skota-konungs] this passage is much shorter in Fl.—Eptir bardagan í Öngulseyjar-sundi lagði Magnus konungr á hann óþokka mikinn. Hann hafði ekki sárr orðit þótt

hann hefði (sic) hlíft sèr. Leyndist hann í brott um nótt frá konungi, ok leyndist um hríð í skógum meðan konungs-menn leituðu hans. Hann kom fram í hirð Melkolls, etc.

A.D. 1098. ^{róa}svá með öðru landi út en öðru inn, ok eignaði Magnús konungr sèr svá allar eyjar fyrir vestan Skotland. Þá gjörði konungr þat bert at hann mundi sitja um vetrinn í Suðreyjum, en leyfði þeim mönnum, er honum þótti mest nauðsyn á vera, heim at fara. En er liðsmenn vissu þat¹ þá gjörðust þeir heimfúsir ok kurrðu illa um brottvist sína. Konungr átti þá tal við lið sitt ok ráðuneyti. Hann fór til at sjá sár manna sinna. Þá fann konungr Kala Sæbjarnarson, ok spurði at sárum hans. Kali kvað lítt
 154. gróa; ok lèz eigi vita til hvers draga mundi. Konungr kvaddi Kala ráða. Kali svarar: "Er eigi þat nú, konungr, at vinir þínir skjótist frá yðr?" Konungr lètzt eigi ætla at þat mundi. Kali bað konung eiga vápna-þing ok kanna lið sitt. Konungr gjörði svá, ok saknaði þá margra manna. Ok er konungr sagði þetta Kala, þá kvað Kali þetta:—

"Hve launa þèr þínir

þingríkir höfðingjar

"(vestr bifast rengr í röstum;

reynðú oss konungr) hnossir?"

Konungr svarar:—

"Auð hefig minn, þann er mönnum

marg-teitum røð ek veita,

"(húf lèt ek klökvan klífa

. kólgur)² illa fólgin."

Síðan hèlt konungr vörðu um brotför manna, ok lèt önga. . . .³ Þá er Magnús konungr var í Suðreyjum fèkk hann til handa Sigurði syni sínum Biaðmuniu dóttur Murkjartans⁴ Íra-konungs af Kunactum. Þá var Sigurðr ix. vetra en mærin v. vetra. Þenna vetr andaðist Kali Sæbjarnarson ór sárum. Í Önguls-

¹ *hjalmun vól . . vissu þat*] this passage, about ten lines in the vellum, are well nigh illegible in *b.*, the blank is filled up from *Fl.*

² *húf lèt ek klökvan klífa kólgur*]

thus *Fl.*; *hjól lèt ek kaldan klífa kólgur*, *b.*, as also *MO.* (against the alliteration).

³ Illegible in *b.*

⁴ *Murkjartans*] *Mur . . ans, b.*

eyjar-sundi hafði fallit Sigurðr sneis frændi Kala. A.D. 1099. Hann var lendr maðr á Ögðum.

Magnús konungr fór snemma um várit ór Suðreyjum. Hann fór fyrst til Orkneyja. Þar spurði hann andlát jarla¹ austan um haf. Erlendr² hafði andast í Níðarósi, ok var þar jarðaðr, en Páll í Björgvin. Um várit í Orkneyjum gipti Magnús konungr Gunnildi dóttur Erlends jarls Kol Kalasyni í föður-bætr, ok fylgðu henni heiman nökkurar eignir í Orkneyjum ok bú í Papuli. Erlingr son Erlends jarls segja sumir¹⁵⁶ menn at félli í Öngulseyjar-sundi; en Snorri Sturluson segir hann fallit hafa á Ulaztiri með Magnúsi konungi. Kolr Kalason gerðiz lendr³ maðr konungs, ok fór austr í Noreg með konungi, ok heim á Agðir með konu sína, ok settist at búum sínum. Þau Kolr ok Gunnhilldr áttu tvau börn; hét son þeirra Kali en dóttir Ingiríð. Bæði voru þau hin mannvænstu; ok fædd upp með ást mikilli.

Þá er Magnús konungr hafði ráðit landi ix. vetr, A.D. 1102-1103. fór hann ór landi vestr um haf ok herjaði á Írland, ok var um vetrinn á Kunnaectum. En um sumarit eptir fell hann á Ulaztiri Bartholomeus-messu-dag. En er Sigurðr konungr spurði fall föður síns í Orkneyjar, fór hann þegar austr til Noregs, ok var þar til konungs tekinn með bræðrum sínum, Eysteini ok Ólafi. Sigurðr lét eptir dóttur Íra-konungs fyrir vestan hafit. Einum vetri eðr tveimr eptir fall Magnús konungs, kom vestan um haf Hákon Pálsson, ok gáfu konungar honum jarls-nafn, ok ríki slíkt sem burðir hans stóðu til. Fór hann þá vestr um haf, ok tók undir sik ríki í Orkneyjum. Hann hafði jafnan fylgt Magnúsi konungi meðan hann lifði. Hann var með honum í

¹ jarla] Erl. (i.e. Erlends), b.

² Erlendr] Fl.; hann, b.

³ lendr] here b. ends. The following is now taken from Fl.,

where the closing passage runs thus: At brúðlaupi Kols gerðist Erlendr maðr konungs (badly).

A.D. 1106- hernaði austr í Gautlandi, sem segir í drápu þeirri er
1116. ort er um Hákon Pálsson.

Þá er Hákon jarl hafði ríki tekit¹ í Orkneyjum, kom ofan af Skotlandi Magnús son Erlends jarls, ok
158. beiddist at taka við föðurleifð sinni. Þat líkaði bónd-
um vel, þvíat hann var allvinsæll. Hann átti þar
marga frændr ok mága, þá er gjarna vildu honum til
ríkis halda. Þá átti móður hans göfugr² maðr er
Sigurðr hét; þeirra son var Hákon karl; þau áttu bú
í Papuli. Þá er Hákon jarl spurði at Magnús jarl var
kominn í Eyjarnar, dró hann lið at sèr, ok vildi eigi
upp gefa Eyjarnar eðr miðla þat ríki er hann átti
þar.³ Eptir þat fóru vinir á milli, ok leituðu um
sættir. Kom því svá, at þeir sættust at því, at Hákon
gaf upp ríki hálf, ef þat væri atkvæði Noregs-kon-
unga; ok með því settist úfriðr þessi.⁴ Magnús fór
þegar á vár til Noregs á fund Eysteins konungs, þvíat
Sigurðr var þá út farinn í Jørsala-heim. Eysteinn
konúgr tók við honum forkunnar vel, ok gaf honum
upp föðurleifð sína, hálfar Orkneyjar ok jarls-nafn.
Fór Magnús jarl vestr um haf á vit ríkis síns, ok
urðu þar fegnir frændr ok vinir ok öll alþýða; samdist
þá vel frændsemi þeirra Hákonar, er vinir áttu hlut í.
Var þá ár ok friðr góðr í Orkneyjum meðan vinátta
þeirra hêlzt.

48. Hinn heilagi⁵ Magnús Eyja-jarl var hinn ágætasti
maðr, mikill at vexti, drengiligr ok skýrligr at yfirlit-
um, siðgóðr í háttum, sigrsæll í orrostum, spekingr
at viti, málsnjallr ok ríklundaðr, örr af fê ok stórlýndr,
ráðsvinnr ok hverjum manni vinsælli; blíðr ok góðr við-
mælis við spaka menn ok góða; en harðr ok úeirinn
við ránsmenn ok víkinga; lét drepa mjök þá menn,

¹ *tekit*] emend.; haft, Cd.

² *göfugr*] thus Tr.: en ypperlig
mand, and the Minor Magn. Saga,
ch. 6; sá maðr er Sigurðr hét, Fl.

³ *Eyjarnar . . . átti þar*] Tr.;
cp. Magn. S. Minor, l. c.

⁴ *ok með . . þessi*] oc der med
bleff denne ufred stillit, Tr.

⁵ *Hinn heilagi*] om. Tr.

er herjuðu á bændr ok landsmenn ; lét hann taka A.D. 1106-
 morðingja ok þjófa, ok refsaði svá ríkum sem úríkum ^{1116.}
 rán ok þýfskur ok öll úknytti. Eigi var hann vin- ^{160.}
 hallr í dómum ; virði hann meira guðligan rétt en
 mann-virðingar mun. Hann var stórgjöfull við höfð-
 ingja ok ríka menn, en jafnan veitti hann þó mesta
 huggan fátækum mönnum. Í öllum hlutum hélt hann
 ríkuliga guðs boðorð ; þjáði sinn líkama í mörgum
 hlutum, þeim er í hans lofligu lífi vóru birtir fyrir
 guði en leynt fyrir mönnum. Sýndi hann þá ráða-
 gjörð sína, at hann bað sèr einnar meyar hinnar
 dýrðligstu ættar af Skotlandi, ok drakk brúðhlaup
 til ; bygði hann tíu vetr hjá henni svá at hann spilti
 hvárskis þeirra losta, ok var hreinn ok flekklauss allra
 saurlífs synda. Ok er hann kendi freistni á sèr, þá
 fór hann í kalt vatn, ok bað sèr fulltíngs af guði.
 Margir vóru þeir hlutir aðrir ok dýrðligir mannkostir,
 er hann sýndi sjálfum guði en leyndi mennina.

49. Þeir frændr Magnús ok Hákon höfðu landvörn
 nokkura hríð svá at þeir vóru vel samþykkir. Svá er
 sagt í kvæði því, er ort er um þá, at þeir hafi barizt
 við þann höfðingja er Dufnjáll hëti, ok var manni
 fyrnari en bræðrúngr jarla, ok fëll hann fyrir þeim.
 Þorbjörn hëtt göfgr maðr, er þeir tóku af lífi í Borg-
 arfirði á Hjaltlandi ; er þat margra manna sögn, at
 þeir hafi tekit hús á honum, ok brennt hann inni.¹
 Fleiri eru þau tíðendi, er kvæðit vísar á, at þeir hafi
 báðir samt at verit, þó at hër sè eigi greiniliga frá
 sagt. En er þeir frændr höfðu nokkura stund landi
 ráðit, þá var enn sem optarr, ok jafnan kann verða, at
 margir illgjarnir menn urðu til um at spilla frændsemi
 þeirra. Dróst Hákon þá úgiptumenn meirr á hendr,
 þvíat hann var mjök öfundsjúkr um vinsældir ok
 höfðingskap Magnúss frænda síns.

¹ er þat . . hann inni] add. Tr.: | . . , the Minor Magn. S. supplies
 oc er det mange mends tale ; at . . | the words.

162. 50. Tveir menn eru þeir til nefndir, er vóru með
 A.D. 1116. Hákoni jarli, er einna vest gengu á milli þeirra frænda,
 (Ann. Sigurðr ok Sighvatr sokki. Því¹ rógi kom svá með
 Reg.) umtali vándra manna, at þeir frændr drógu þá enn lið
 saman, ok fór hvárr í móti öðrum, jarla,² með miklu
 liði. Þeir höldu þá báðir til Hrosseyjar, þar sem
 þingstöð þeirra var Orkneyínga. En er þeir kómu
 þar, þá fylktu hvárir-tveggju liði sínu, ok bjoggust til
 bardaga. Þá vóru þar jarlar ok allt stórmenni, ok
 vóru þar margir beggja vinir, þeir er allan hlut áttu í
 at sætta þá; gengu margir þá á milli með drengskap
 ok góðvilja. Þessi fundr var á Langa-föstu litlu fyrir
 Pálmadag.³ En við þat er margir góðgjarnir menn
 áttu hlut at at skirra vandræðum með þeim, en veita
 hvárigum til úhæfu við annan, þá bundu þeir sætt
 sína með eiðum ok handsölum.⁴ Ok er þaðan liðu
 nökkurar stundir, þá eindagaði Hákon jarl með falsi
 ok fagræmælum stefnudag hinum sæla Magnúsi jarli, at
 eigi skyldi snúast eðr únýtast frændsemi þeirra ok
 staðfastliga nýgjörri friðr. Skyldi þessi fundr til stað-
 festu friðar ok sættar-gjörða þeirra á milli í Páska-viku
 um várit í Egilsey. Þetta líkaði Magnúsi jarli sem
 fullkomnum heilhuga, firðr⁵ allra grunsemda, svika ok
 ágirndar; ok skyldi hvárr þeirra hafa tvau skip ok
 jafnmarga menn; svörðu þess báðir, at halda þær
 sættir, er hinir vitrustu menn réðu upp at segja þeirra
 á milli. En er Pa[s]cha-tíðin gekk af, búast hvárir-
 tveggju til þessa fundar. Stefndi Magnús jarl til sín
 164. þeim mönnum öllum, er hann vissi vera góðgjarnasta,
 ok líkligsta til umbóta með þeim frændum. Hann
 hafði tvau skip ok jafnmarga menn, sem mælt var. Ok
 er hann var búinn, hæld hann til Egilseyjar. Ok er

¹ Því] Þeim, Cd.

² jarla] j., Cd.

³ litlu fyrir Pálmadag] add. Tr.:
 lit for Palmedag. The words are
 taken from Magn. S. Minor, l. c.

⁴ oc skulle de viseste mend döme
 me wellem dennem, add. Tr.

⁵ firðr] fdr = fridr, Cd. (badly).

þeir reru í logni ok sækyrru, þá reis boði á skipi því, A.D. 1116. er jarl stýrði, ok fëll yfir skipit þar er jarl sat. Menn jarls undruðust mjök þenna atburð, er boði fëll í logni, þar sem engi maðr vissi ván til at fyrri hefði fallit, ok djúpt var undir. Þá sagði jarl: "Eigi er þat kynligt, at þer undrist þetta; en þat er hugsan mín, at þetta sè fyrirboðan lífláts míns; kann vera, at þat komi fram, er fyrir er spáð um Hákon jarl. Skulum vær svá hugsa vart mál, at ek get at Hákon frændi mun búa eigi um heilt við oss á þessum fundi." Menn jarls urðu hryggir við þessi orð, er hann sagði svá bráðar vánir síns lífláts, ok báðu hann gæta lífs síns, ok fara eigi á trúnað Hákonar jarls. Magnús jarl svarar: "Fara skal nú at sinni; ok verði allt at guðs vilja um várar ferðir."

51. Nú er at segja frá Hákon jarli, at hann stefndi at sèr liði miklu, ok hefir herskip mörg, ok öll skiput sem til bardaga skyldi leggja. Ok er liðit kom saman, gjörir jarl þat bert fyrir mönnum, at hann ætlaði at á þeim fundi skyldi um skipta með þeim Magnúsi jarli, svá at þeir skyldu eigi báðir fyrir Orkneyjum. Margir hans menn létu vel yfir þessi ráða-gjörð, ok lögðu, til mörg orð ferlig; vóru þeir með vestum til-lögum, Sigurðr ok Sighvatr sokki. Tóku menn þá róðr mikinn ok fóru ákaflega. Hávarðr Gunnason var 166. á jarls skipi, vinr ok ráðgjafi jarla; ok var báðum þeim jafnhollr. Hákon hafði leynt hann þessu úráði, er Hávarðr vildi víst eigi við sæma. Ok er hann vissi jarl svá staðfastan í þessu úráði, þá hljóp hann af jarls skipinu á sund ok svamm í ey eina úbyggða. Magnús jarl kom fyrr til Egilseyjar með lið sitt; ok er þeir sá ferð Hákonar jarls, sá þeir at hann hafði átta herskip; þóttist hann þá vita, at um svik mundi búit. Sótti Magnús jarl þá upp á eyrna með lið sitt, ok til kirkju til bænar, ok var þar um nóttina; en menn hans buðu at verja hann. Jarl svarar: "Leggja vil ek eigi líf yðvart í hættu fyrir mik; ok ef eigi verðr friðr settr með okkr frændum, þá verði sem guð vill."

A.D. 1116. Mönnum hans þótti sannast þat er hann hafði sagt þá er boðinn féll at þeim.¹ Nú af því at hann vissi fyrir um lífs-stundir sínar, hvárt er þat var heldr af hugspeki hans eðr guðligri vitran, þá vildi hann eigi flýja ok eigi fara langt frá fundi úvina sinna.² Hann baðst fyrir rækiliga ok lèt sýngja sér messu.

52. Hákon ok hans menn hljópu upp um morguninn, ok runnu fyrst til kirkjunnar, ok rannsökuðu hana, ok fundu jarl eigi. Hann hafði við þriðja mann gengit annan veg á eyrna í leyni nökkut. Ok er hinn helgi Magnús jarl sá at þeir leituðu hans, þá kallar hann á þá, ok segir hvar hann var; bað hann þá eigi annars [staðar] leita. Ok er Hákon sá hann, þá hljópu þeir þangat með ópi ok vápna-braki. Magnús jarl var þá
 168. á bæn sinni er þeir kómu til hans. Ok er hann lauk bæn sinni, þá signdi [hann] sik ok mælti til Hákonar jarls með staðföstum hug: "Eigi gjörðir þú vel, " frændi, er þú gékt á eiða þína; ok mikil ván, at þú " gjörir þetta meirr af annarra ílsku en þinni. Nú vil " ek bjóða þér þrjá kosti, at þú gjörir þenna nokkurn " heldr en spillir eiðum þínum ok látir drepa mik " saklausan." Menn Hákonar spurðu hvern hann byði. " Sá er hinn fysti, at ek mun ganga suðr til Róms, " eðr allt út í Jórsala-heim, ok sækja heim helga staði, " ok hafa tvau skip ór landi með því sem vèr þurfum " at hafa, ok bæta hvárs-tveggja okkars sál. Þess mun " ek sverja at koma aldri til Orkneyja." Þessu var skjótt neitað. Þá mælti Magnús jarl: Nú með því, " at líf mitt er á yðru valdi, ok ek hefi í mörgum " hlutum til sekta gjört við almátkan guð, þá sentú " mik upp í Skotland til vina okkarra beggja, ok sè

¹ þá er . . . þeim] add. Tr., Magn. S. Minor, l. c.

² han gick icke for nogen aarsag til Kirken end (sic) at han vilde forsvare sit lif. der gjorde han sin bøn inderlig til Gud oc befalede sig hannem i hand. Aarle om

morgin derefter gick hand ud aff Kirken oc to andre met hannem, en anden veg med til stranden udi en hemmelig sted oc gjorde da sin bøn igen til Gud, add. Tr. See Magn. S., ch. 24.

“ ek þar varðveittr ok tveir menn með mér til skemt- A.D. 1116.
 “ anar ; sjá þú svá fyrir at ek nái eigi ór þeirri varð-
 “ veizlu at koma.” Þessu var skjótt neitað. Magnús
 mælti: “ Enn er eptir einn kostrinn sá er ek mun
 “ bjóða þér ; ok veit guð, at meirr sè ek fyrir yðvarri
 “ sál en lífi mínu, en betr samir þér þat þó, en týna
 “ lífi mínu : lát mik aflima sem þér líkar eðr augum
 “ ræna, ok set mik í myrkva-stofu.” Þá mælti Hákon
 jarl: “ Þessa sætt tek ek, ok eigi beiði ek framarr.”
 Höfðingjar hljópu þá upp, ok mæltu til Hákonar jarls:
 “ Drepa munu vèr nú annan-hvárn ykkarn, ok eigi
 “ skulu þit háðir frá þessum degi löndum ráða.” Þá
 svarar Hákon jarl: “ Drepit hann heldr, því at fyrr
 “ vil ek ráða ríki ok löndum en deyja svá brátt.”
 Svá segir Holdboði, rëttorðr bóndi, í Suðreyjum frá
 viðræðu þeirra. Hann var þá með Magnúsi annarr 170.
 hans manna, er þeir gjörðu hann handtekinn.

53. Svá var hinn virðuligi Magnús jarl glaðligr,
 sem honum væri til veizlu boðit; hvárki mælti hann
 með stygð nè reiði-orðum. Ok eptir þessa ræðu féll
 hann til bænar ok laut í gaupnir sèr, ok helti út
 mörgum tárur í guðs augliti. Þá er hinn helgi Mag-
 nús jarl var til dauða ráðinn, bauð Hákon Ófeigi
 merkis-manni sínum at drepa jarl; en hann neitti með
 hinni mestu reiði. Þá neyddi hann Lífólf steikara
 sinn til at bana Magnúsi; en hann tók at gráta
 hástöfum. “ Eigi skaltú gráta þetta,” sagði jarl, “ því-
 “ at frægð er í at vinna slíkt; vertú með staðföstum
 “ hug, þvíat þú skalt hafa klæði mín, sem siðr er til
 “ ok lög hinna fyrri manna.¹ Ok eigi skaltú hræðast,
 “ þvíat þú gjörir nauðigr; ok sá er þér nauðgar,
 “ misgjörir meira en þú.” En er jarl hafði þetta mælt,
 steypti hann af sèr kyrtlinum ok gaf Lífólfi. Síðan
 bauð hann sèr leyfis at biðjast fyrir; ok þat var honum
 veitt. Hann féll til jarðar, ok gaf sik guði ok færði

¹ at den skal haffue ens vaaben oc kleder som hannem slaar ihjel,
 add. Tr.

A.D. 1116. honum sjálfan sik í fórn. Eigi at eins bað hann fyrir sèr eðr vinum sínum heldr ok þar með fyrir úvinum sínum ok bana-mönnum, ok fyrirgef þeim af öllum hug þat er þeir misgjörðu með hann, ok játti guði sínar misgjörðir, ok bað þær af sèr þvask í úthellíngu blóðs síns, ok fal önd sína guði á hendi, ok bað guðs engla koma í mót sál sinni ok færa hana í hvíld Paradísar. Þat segja sumir menn, at hann tæki *corpus Domini* þá er honum var messan súngin. Þá er guðs

172. vinr var til höggs leiddr mælti hann til Lífólfs: "Stattú fyrir mēr, ok högg mjk í höfut mikit sár, "þvíat eigi samir at höggva höfðingja sem þjófa; "styrkstú aumr, þvíat ek hefir beðit fyrir þær til "guðs, at hann líkni þær." Eptir þat signdi hann sik, ok laut hann undir höggit. Ok leið önd hans til himins.

54. Sá staðr var áðr mosótttr ok grýtttr. En litlu síðarr birtust verðleikar Magnuss jarls við guð, svá at þar varð grænn völlr, er hann var veginn; ok sýndi guð þat, at hann var fyrir rættlæti veginn, ok hann öðlaðist fegrð ok grænleik Paradísar, er kallast jörð lifandi manna. Hákon jarl leyfði eigi at jarl væri til kirkju færðr. ¹ Andláts-dagr Magnúss jarls er tveim náttum eptir Tiburcius-messu. Þá hafði hann jarl verit yfir Örneyjum vij. vetr ok þeir Hákon báðir saman. Þá var liðit frá falli Ólafs konúngs fjórir vetr hins átta tigar.² Þá vóru konúngar yfir Noregi Sigurðr ok Eysteinn ok Ólafr. Þá var liðit frá burði Crists M. ok níu tigur ok einn vetr.³

55. Eptir fundinn þá hafði Þóra móðir Magnúss jarls boðit báðum jörlum til veizlu.⁴ Ok nú kom Hákon

¹ The remainder of the chapter om. Tr. and Magn. S. Minor.

² Thus Cd. Cfr. Magnús Saga. Eyja-jarls, cap. 27.

³ This last date is wrong; the true date probably was 1116. See Ann. Reg.

⁴ Instead of this Tr. runs thus:

Det sige vise mend, at udi foraaret efter at de skulle haffue verit forligte haffde Thora Mogensis moder bødet dennem begge til gest, oc de skulle komme strax til hender naar de vaare forligte oc komme igen til bage fra Egilsø. Cp. Magn. S. Minor, ch. 14.

jarl til veizlunnar eptir víg hins helga Magnúss jarls. A.D. 1116. Þóra gekk sjálf um beina, ok bar jarli drykk ok hans mönnum þeim er at víginu höfðu verit sonar hennar. Ok er drykkur fëkk á jarl, þá gekk Þóra fyrir hann ok mælti: "Nú ertú einn kominn hingat, herra, en ek " vænta ykkar beggja; muntú nú vilja gleðja mik at 174. " Guðs vitni ok manna; ver mēr nú í sonar stað, en " ek mun þér í móður stað; þarf ek nú mjök þinnar " miskunnar, ok at þú leyfir mēr, at son minn sè til " kirkju færðr; ver mēr nú svá bæna, sem þú vill at " guð sè þér á dóms-degi." Jarl þagnar ok hugsar málit;¹ ok fanst at þessum úverkum,² er hon bað svá mjúkliga grátandi, at hon næði son sinn til kirkju at færa. Hann leit við henni, ok feldi tár ok mælti við hana: " Graf son þinn þar er þér líkar." Síðan var Magnús jarl færðr til Hrosseyjar, ok grafinn at Kristis-kirkju þeirri, er Þorfinnr jarl lét gjöra. Brátt eptir þat sýndist optliga himneskt ljós skína yfir grepti hans. Síðan tóku menn at heita á hann opt, ef í háska vóru staddir; ok greiddist þegar þeirra mál sem þeir beiddu. Jafnan var ok kendr himneskr ilmr við gróf hans, ok fengu þaðan sjúkir menn heilsu. Því næst gjörðu menn ferð sína, bæði af Orkneyjum ok Hjaltlandi, þeir er vanheilir vóru, ok vöktu at leiði ins helga Magnúss jarls, ok tóku bót sinna meina. En þó þorðu menn eigi þessu³ upp at halda meðan Hákon jarl lifði. Svá er ok sagt, at þeir menn, er mest vóru í svikum við inn helga Magnús jarl, at flestir dó illum dauða ok herfiligum.—Í þenna tíma var Vilhjálmr biskup í Orkneyjum; hann var þar fyrstr biskup; þá var biskups-stóll at Kristis-kirkju í Byrgis-héraði. Vilhjálmr var biskup vj. vetr ins vij. tigar. Hann tortrygði

¹ málit] Here the vellum fr. 325 begins again, from which the text is now taken (eff. p. 52).

² ok . . úverkum] om. Fl.

³ þessu] mjök, add. Fl.

A.D. 1116-1126. lengi heilagleik Magnúss jarls.¹—Eptir víg Magnúss

jarls tók Hákon ríki allt undir sik í Orkneyjum; lét hann þá alla menn ganga til eiða við sik,² þá er áðr 176. höfðu þjónat Magnúsi jarli; gjörðist hann þá höfðingi mikill, ok hafði álög mikil við vini Magnúss jarls, þá er honum þóttu mest hafa verit í móti sèr í þeirra skiptum. En nokkurum vetrum síðarr byrjaði Hákon ferð sína ór landi, ok fór suðr til Róms. Í þeirri ferð fór hann út til Jórsala; sótti þangat helga dóma, ok laugaðist í ánni Jórdan, svá sem siðr er til pálmara.³ Eptir þat vendi hann aptr til óðala sinna, ok tók undir sik ríki í Orkneyjum. Hann gjörðist þá stjórnsamr, ok friðaði vel ríki sitt. Setti hann þá í Orkneyjum ný lög, þau er bóndum hugnuðu miklu betr, en þau er áðr vóru. Tók[u] við slíkt at vaxa vinsældir hans; kom þá svá, at Orkneyíngar stundudu á ekki annat, en hafa Hákon at höfðingja ok hans afspríngi.

56. Í þenna tíma, er Hákon jarl hafði ríki í Orkneyjum, bjó sá maðr í Dali á Katanesi, er Moddan⁴ hèt, göfugr maðr ok vellauðigr. Hans dætr vóru þær Helga ok Frakökk⁵ ok⁶ Þorleif. Helga Moddandsdóttir⁷ var frilla Hákonar jarls; ok var þeirra son Haraldr, er kallaðr var inn slèttmáli; en Íngibjörg dóttir þeirra, er átti Ólafr bitlíngr Suðreyja-konúng, ok Margrèt var ok þeirra dóttir. Frakökk Moddandsdóttir⁸ var gipt þeim manni, er Ljótr hèt níðíngi í Suðrlandi; ok var þeirra dóttir Steinvör in digra, er átti Þorljótr í Rekavík. Þeirra son var Ólvir rósta, ok Magnús, Ormr

¹ jarls] þar til er birtust hans verðleikar svá framarliga, at guð lét hans heilagleik þeim mun hærra vaxa sem meirr var til reynt, ok segir í Jarteina-bók hans, add. Fl., but om. Tr.

² sik] ok trúnaðar, add. Fl.

³ svá . . . pálmara] thus Lex. Run. s. v. Pálmari. In Cd. the sen-

tence is displaced, and put after "Jórsala."

⁴ Moddan] Maddan, Fl.

⁵ Frakökk] Frakavck, Cd.; Frakörk, Fl., in this place.

⁶ ok] om. Fl.

⁷ Moddandsd.] Maddadar dóttir, Fl.

⁸ Frakökk Moddandsdóttir] Frakörk Maddadardóttir, Fl.

ok Moddan, Einriði; ok Auðhildr [dóttir]. Önnur A.D. 1116-
 dóttir Frakakkar var Guðrún, er átti Þorsteinn höldr ^{1126.}
 fjarans-muðr;¹ þeirra son var Þorbjörn klerkr. Þor-
 leif Moddansdóttir átti ok dóttur er Gunnhildr hét.²
 Hákon jarl átti ok annan son er Páll hét, ok var kallaðr
 inn úmálgi; hann var fályndr ok vinsæll. Með þeim ^{178.}
 bræðrum var jafnan fátt, er þeir óxu upp. Hákon jarl
 Pálsson varð sótt-bitinn þar í Eyjunum. Þótti mönnum
 þat skaði mikill, þvíat of hans daga ofanverða var
 góðr friðr; en bændum var mikill grunr of samþykki
 þeirra bræðra Páls ok Haralds.

57. Eptir lát Hákonar jarls tóku synir hans ríki; ok
 vóru þeir snemmendis úsamþykkir ok skiptu ríkinu í
 helmínga. Þar gjörðust brátt greinir miklar með
 stórmenni, ok hurfu gæðingar mjök í tvá staði.
 Haraldr jarl hæld Katanes af Skota-konúngi; var hann
 þar löngum;³ en stundum uppi á Skotlandi, þvíat
 hann átti þar marga frændr ok vini. Þá er Haraldr
 jarl var staddr í Suðrlandi kom til hans sá maðr er
 Sigurðr hét, er kallaðist son Aðalbrigðs⁴ prests; hann
 var kalladr slembi-djákn; hann kom þá ofan af Skot-
 landi; ok hafði verit með Davíð Skota-konúngi, ok
 hafði hann lagt á hann virðingar miklar. Haraldr
 jarl tók við honum forkunnar vel. Fór Sigurðr út í
 Orkneyjar með Haraldi jarli, ok svá Frakökk Modd-
 ansdóttir,⁵ því at þá var dauðr Ljótr níðingr búandi⁶
 hennar; höfðu þær Helga systir þá mikil landráð með
 Haraldi jarli. Sigurðr slembir var í miklum kærleikum
 við öll þau. Þá fylgði honum Auðhildr dóttir Þorleifar
 Moddansdóttur; ok var þeirra dóttir Íngigerðr, er
 síðan átti Hákon kló. Auðhildi hafði átta Eirekr

¹ *fjarans-muðr*] Tr. reads *fiatans*.

² *Þorleif . . hét*] add. Tr.

³ *lōngum*] Fl.; jafnan, Cd.

⁴ *Aðalbrigða*] Adalbriks, Fl.

⁵ *Moddansdóttir*] thus also Fl. in
 this place.

⁶ *búandi*] bróðir, Fl. (badly).

A.D. 1116-1126. streita;¹ þeirra son var Eirekr stagbrellr.² Þá er þau

180. Sigurðr ok Frakökk kómu í Eyjarnar gjörðist brátt sveitar-dráttir mikill, ok heimta hvárir-tveggi jarlar sem flesta vini sína at sèr. Þeir vóru kærstir Páli jarli, Sigurðr á Vestnesi, er átti Íngibjörgu ina tignu frændkonu jarla, ok Þorkell Sumarliðason, er jafnan var með Páli jarli, ok kallaðr fóstri. Hann var náfrændi Mágnuss ins helga, ok manna vinsælastr. Svá virðu vinir Haralds jarls sem Þorkell mundi þá bræðr síst spara til deilu, fyrir sakir harma þeirra, er hann hafði beðit af Hákonu jarli föður þeirra. Þessu kom svá, at þeir Haraldr jarl ok Sigurðr slembir gjörðu til Þorkels fósttra ok drápu hann. En er þat spurði Páll jarl, lét hann sèr allmjök misboðit; ok samnaði þegar liði at sèr. En þá gengu þegar njósnir til Haralds jarls, ok dró hann ok lið at sèr.³ En er þessa urðu varir vinir þeirra beggja, fóru þeir til ok leituðu um sættir; áttu þá ok allir menn hlut í at þeir skyldu sættast. Páll jarl var svá reiðr, at hann vildi eigi sættast, nema þeir menn væri allir brott gjörfir er at víginu höfðu verit. En með því at bóndum þótti stór mein á vera of deilur þeirra, þá lögðu allir menn orð til, at þeir skyldu sáttir vera. Kom því svá, at Sigurðr var á brott gjörð ór Eyjunum ok þeir menn aðrir er Páli jarli þóttu mest sakaðir of verkit. Haraldr jarl hēlt upp bótum eptir víg Þorkels. Þat var ok inælt í sætt þessi, at batna skyldi frændsými þeirra bræðra Páls ok Haralds, ok skyldu þeir vera báðir samt of Jól ok allar inar stærstu hátíðir.

182. Sigurðr slembir fór á brott ór Orkneyjum ok upp á Skotland, ok dvaldist þar um hríð með Melkólmi⁴ Skota-konungi í góðu yfirlæti; ok þótti hann þar inn mesti afreks-maðr at öllum karlmannligum ífróttum.

¹ *streita*] *stræta*, Fl.; *strenta*, Tr.

² *stagbrellr*] thus always 325, as also Tr.; *slagbellir*, Fl.

³ *en þá . . sèr*] om. Fl.

⁴ *Melkólmi*] thus always 325; *Melkóla* always, Fl.

Dvaldist hann of hríð í Skotlandi áðr hann fór út í A.D. 1120. Jórsala-heim.

58. Þat var of daga þeirra bræðra Haralds jarls ok Páls, at þeir skyldu taka Jóla-veizlu í Örfjöru¹ at búi Haralds jarls, ok skyldi hann þeim halda kostinn fyrir beggja þeirra hönd. Hann var þar í viðbúnaði miklum ok starfa. Þær systur voru þar, Frakökk² ok Helga móðir jarls,³ ok sátu í litlu-stofu at saumum sínum. Haraldr jarl gekk þá í stofuna, en þær systur sátu á þver-palli; ok lá línklaði ný-saumat á meðal þeirra, hvítt sem fönn.⁴ Jarl tók upp klaði, ok sá at þat var víða gull-saumat. Hann spurði: "Hverr á gersimi þessa?" Frakökk segir: "Þat er ætlat Páli bróður þínum." Jarl segir: "Hví vandi þér honum svá mjök klaði? Eigi leggi þér jafnmikla stund á at gjöra mér klaði." Jarl [var] ný-staðinn upp, ok var í skyrtu einni ok línbrókum, ok hafði kastað mötli á herðar sér. Hann kastaði af sér mötlinum ok rakti í sundr línklaði. Móðir hans þreif til, ok bað hann eigi öfunda þótt bróðir hans ætti góð klaði. Jarl hnykti af henni, ok bjóst til í at fara. Þá hnyktu þær af sér faldinum, ok reyttu sik;⁵ ok kváðu líf hans við liggja, ef hann færi í klaði. Þær grētu þá báðar mjök. Jarl fór í eigi at síðr, ok lét falla ofan um sik. En jafnskjótt sem klaði hrundi ofan um hann, kom hrollr í hörund honum; ok brátt fylgdi þar verkr 184. mikill. Ok af því lagðist jarl í rekkju, ok lá skamma stund áðr hann andaðist. Þat þótti vinum hans skaði mikill. En þegar eptir andlát Haralds jarls tók Páll jarl, bróðir hans, ríki allt undir sik með samþykki allra bónda í Orkneyjum. Páll jarl virði svá sem þær

¹ Örfjöru] thus also Fl. in this place.

² Frakökk] Frakaurk, Fl. (wrongly).

³ móðir jarls] með jarli, Fl. (badly).

⁴ fönn] drift, Fl.

⁵ þá hnyktu . . sik] þá hnykti Frakök af sér faldinum ok reytti sik, Fl. (less rightly).

Frakökk systir hefði honum ætlat gersimi þessa, er Haraldr jarl hafði í farit; ok fyrir þær sakir vildi hann ekki vistir þeirra þar í eyjunum. Fóru þær þá í brott með allt skulda-lið sitt, ok fyrst á Katanes ok þaðan upp í Suðrland¹ til búa þeirra er Frakökk átti þar. Þar fæddist upp með henni Erlendr, son Haralds ins slèttmála,² meðan hann var yngstr. Þar fæddist ok upp Ölvir rosta, son Þorljóts ór Rekavík, ok Steinvarar dóttur³ Frakakar. Ölvir var manna mestr, ok ramr at affi ok uppivöðslu-maðr mikill ok víga-maðr mikill. Þar fæddist upp Þorbjörn klerkr, son Þorsteins hölds ok Guðrúnar dóttur Frakakar.⁴ Þar fæddist upp ok Margrèt, dóttir Hákonar jarls ok Helgu⁵ Moddandsdóttur, ok Eirekr stagbrellr, frændi Frakakar.⁶ Þessir menn voru allir ættstórir ok miklir fyrir sèr; ok þóttust allir eiga mikit tilkall í Orkneyjar til ríkja þeirra, er átt hafði Haraldr jarl frændi þeirra. Þeir voru bræðr Frakakar, Engus⁷ inn örvi, ok Óttarr jarl í Þórsá;⁸ hann var göfugr maðr.

59. Páll jarl røð þá Orkneyjum, ok var allvinsæll. Hann var maðr fámálugr ok ekki talaðr á þingum; hann lét mjök aðra menn ráða ríkjum með sèr; jarl var hógværr ok dæll öllu lands-fólkinu; mildr af fè, ok sparði engan hlut við vini sína; hann [var] óherskár ok sat mjök í kyrrsetu. Þá var í Orkneyjum mart
186. göfgra manna, þeirra er komnir voru af jarla-ættum. Þá bjó á Vestnesi í Hrólfsøy göfugr maðr, er Sigurðr hèt; hann átti Íngibjörgu ina tignu; en móðir hennar hèt Herbjörg,⁹ dóttir Páls jarls Þorfinnssonar. Synir

¹ *Suðrland*] thus also Tr.; Skotland, Fl.

² *Haralds ins slèttmála*] conj.; both Cd. and Fl. read "hennar inn "slèttmáli;" already suggested by Munch N. H. iii.

³ *Steinvarar dóttur*] thus Tr.; Steinvör dóttir, Cd.

⁴ ok . . *Frakakar*] om. Fl.

⁵ *Helgu*] Helga, Fl. (badly).

⁶ *frændi Frakakar*] add. Tr.

⁷ *Engus*] Magnús, Fl. (badly)

⁸ *Þórsá*] thus Tr.; Þjórsá, Cd.; Þórsey, Fl. (badly).

⁹ *Herbjörg*] Herborg, Fl., Tr.

Þeirra voru þeir Brynjúlfr ok Hákon þík. Þeir voru allir gæðingar Páls jarls. Synir Hávarðs Gunnasonar voru ok vinir Páls jarls: Magnús ok Hákon kló, Þorsteinn ok Dufnjall.¹ Móðir þeirra var Bergljót; en hennar móðir var Ragnhildr dóttir Páls jarls. Erlíng² hæt maðr, hann bjó á Tannskara-nesi í Hrossey;³ hann átti fjóra sonu ok alla vel menta. Ólafr hæt maðr, ok var Hrólfs-son, er bjó í Gareksey; annat bú átti hann í Dungalsbæ á Katanesi. Ólafr var it mesta afar-menni, ok hafði miklar virðingar af Páli jarli. Ásleif hæt kona hans; hon var vitr ok ættstór, ok in mesta fyrir sèr; Valþjófr hæt son þeirra, annarr Sveinn, þriði Gunni; allir voru þeir vel mentir. Íngigerðr hæt systir þeirra. Sigurðr jarls-mágr átti Þóru móður Magnúss ins helga; þeirra son var Hákon karl. Þeir feðgar voru höfðingjar miklir. Í Rínansey⁴ bjó sú kona er Ragna hæt, göfug húsfreyja. Þorsteinn hæt son hennar, gildir maðr fyrir sèr. Kúgi⁵ hæt búandi í Vestrey, vitr maðr ok auðigr, í Hreppisnesi.⁶ Helgi hæt búandi skilgóðr ok ríkr, er þar bjó í Vestrey í þorpi því er þar var þá. Þorkell flatr⁷ hæt búandi í Vestrey, údæll ok mikilhæfr; Þorsteinn ok Hafliði voru synir hans; þeir voru⁸ úvinsælir. Í Svíney á Pét-¹⁸⁸ landsfirði bjó Grímr,⁹ félítill maðr; hans synir voru þeir Ásbjörn ok Margaðr, inir vaskligstu menn. Í Friðarey bjó sá maðr er Dagfinnr hæt. Þorsteinn hæt maðr, er bjó á Flyðrunesi¹⁰ í Hrossey; hans synir voru

¹ *Þeir voru allir . . . Dufnjall*] thus emend. in accordance with the Tr. In Cd. both text and interpunction are confused thus,—þeir voru allir gæðingar Páls jarls synir Hávarðs Gunnasonar; voru þeir ok vinir Páls jarls Magnús ok Hákon kló, etc.

² *Erlíng*] Fl., Tr.; Erlendr, Cd.

³ *Tannskara-nesi í Hrossey*] Katanesi, Fl. (badly).

⁴ *Rínansey*] Rínansey, Fl. (less rightly).

⁵ *Kúgi*] thus Fl.; Hugl, Cd., Tr. (badly; cfr. below, ch. 69).

⁶ *Hreppisnesi*] Gefsisnesi, Fl.

⁷ *flatr*] fletta, Fl.; fletta, Tr.; flettir would be better; cfr. below, ch. 77.

⁸ *synir . . . voru*] om. Fl. (badly).

⁹ *Grímr*] add. after ch. 69 and 86; the Tr. also omits the name.

¹⁰ *Flyðrunesi*] thus Tr., cp. ch. 70 and 91; Cd. has Flugunes.

þeir Ásbjörn krókauga ok Blían;¹ þeir voru allir údælir menn. Jaddvör, hón var laundóttir Erlends jarls þrælborin,² bjó á Knarrar-stöðum ok Borgarr son hennar; þau voru heldr úvinsæl. Jóan vengr bjó í Háey á Upplandi. Ríkarðr bróðir hans⁴ bjó at Brekkum í Strjónsey.⁵ Þeir voru gildir menn,⁶ frændr Ólafs Hrólfs-sonar. Grímkell hæt maðr er bjó á Glettunesi. Þessir voru allir vinir Páls jarl, ok þar með öll alþýða.⁷ Þessir menn allir koma við söguna síðarr.⁸—Þá var Viljálmr biskup í Orkneyjum, ok var biskups-stóll at Kristskirkju í Byrgis-héraði; þar urðu þá jafnan stórar jarteinir af heilagleik Magnúss jarls, er menn vöktu yfir leiði hans. En lítt var þat á lopt borit fyrir ríki Páls jarls. Viljálmr biskup drap ok mjök í egg því er menn sögðu frá jarteinum Magnúss jarls, ok kallaði aftrú mikla at fara með slíku.

⁹ Nú munu vèr fyrst láta dveljast söguna of hríð, ok 190. segja heldr nakkvat frá þeim jartegnum háleitum, er guð hefir veitt fyrir verðleika sakir ins helga Magnúss jarls:—

60. BERGFINN Skatason hæt búandi á Hjaltlandi ok var blindr; hann flutti suðr í Orkneyjar kryplínga tvá, hæt annarr Sigurðr en annarr Þorbjörn, þeir vöktu allir yfir leiði Magnúss jarls. Þeim vitraðist öllum inn helgi Magnús jarl, ok gaf þeim heilsu sína

¹ *Blían*] *Blían*, Cd.; *Blan*, Tr.; *Blíann*, Fl.; cfr. below ch. 70, where *Blánn* is read.

² *hón var . . . þrælborin*] add. Tr.; han vaar Erlend jarls slegfred-dotter trel baaren; Jadvor dóttir Erlends jarls, Cd.

³ *Knarrarstöðum*] Tr.

⁴ *bróðir hans*] om. Fl.

⁵ *Strjónsey*] *Straumsey*, Fl.

⁶ *gildir menn*] úríkir menn ok, Fl.

⁷ *Þessir . . . alþýða*] add. Tr., which again omits the following passage—*þessir . . . síðarr*.

⁸ Here Fl. inserts the following verses:

Em ek sízt ýtar hnektu," etc.
[as before, page 59.]

"Frágut Finns hve mági, etc.
[as before, page 48.]

Úskepnan varð uppi," etc. [as before, page 59.]

Björt verðr sól at svartri," etc.
[as before, page 59.]

⁹ The following, "Nú munu vèr . . . Magnúss jarls," om. Tr.

með guði, ok varð Bergfinnr svá skygn, at hann sá handa sinna deili, en hinir réttust báðir. En nokkuru síðarr fyrir andláts-dag Magnúss jarls vöktu yfir leiðinu iiij. mennok xx. vanheilir ok fengu allir heilsu-bót. Þá tjáðu margir menn þat fyrir biskupi, at hann láti um verða talat við Pál jarl, at hann leggi lof á, at til væri leitað leiðisins ok væri upp tekinn heilagr dómr Magnúss jarls. Biskup tók því þungliga er þat var mælt. Þat var eitt sumar at Viljálmr biskup fór austr til Noregs; ok er hann fór aptr, varð hann síð-búinn ok kom til Hjaltlands um haustið litlu fyrir vetr. Þá lögðust á andviðri ok stormar miklir, en biskup kunni illa þarvist sinni, ok var honum annt heim. Þá rak á hríðir ok vetraði. Þá mælti stýrimaðr við biskup, ef hann vildi því heita til at þeim gæfi, at mæla eigi í móti, at upp væri tekinn heilagr dómr Magnúss jarls; því játaði biskup, ef veðrátta batnaði svá at hann mætti sýngja heima messu annan sunnudag at biskupstóli sínum. Ok þegar er fest var heitið tók [at] snúast veðrátta, ok gekk þeim í hag, ok gaf þeim byri til Orkneyja svá skjótt at biskup söng heima messu inn næsta sunnudag. En er honum veittust slíkir hlutir, þá vildi hann eigi at heldr trúa heilagleik Magnúss jarls. Páll jarl lagði ok úþokka 192. á alla þá menn, er slíkt fluttu. Sá atburðr varð at Krists-kirkju í Byrgis-héraði einn dag, at biskup gekk til kirkju ok var á bæn sinni; hann var einn maðr í kirkju; en er hann stóð upp ok sætlaði á brott at ganga, þá varð hann blindr, ok fat eigi til duranna; hann fór lengi at leita um, ef hann mætti í brott komast. Þá sló á hann hræzlu mikilli; ok við þat fór hann til leiðis Magnúss jarls, ok baðst þar fyrir með tárnum, ok hēt því, at hann skyldi upp taka helgan dóm Magnúss jarls, hvárt er þat líkaði Páli jarli vel eðr illa. Ok eptir þat tók hann sýn sína þar á leiðinu. Eptir þat heimti biskup at sèr alla ina göfgustu menn í Orkneyjum, ok gjörði þá bert fyrir þeim, at hann vildi þá leita til leiðis Magnúss jarls. Ok er til var

gráfit, var kistan upp komin or jörðu; lét biskup þá þvá beinunum ok vóru allvel lit. Hann lét þá taka einn köggul, ok reynir í vígðum eldi þrysvar, ok brann eigi, heldr varð hann álits sem gull. Þat er sumra manna sögn, at hann veri þá runninn í kross. Þar urðu þá margar jarregnir at helgum dómi Magnúss jarls. Var þá líkaminn í skrin lagðr, ok sett yfir altari. Þat var Luciu-messu-dag. Þá hafði hann í moldu legit i. vetr ok xx. Var þá í lög tekit at halda hvárn-tveggja daginn, upptöku-daginn ok andláts-daginn. Heilagr dómr Magnúss jarls var þar varðveitt nokkura hríð.—Þat var til tíðinda, at mann dreymdi í Vestrey, er Gunni hèt, góðr búandi, at inn helgi Magnús kæmi at honum ok mælti við hann. “Þat

194. “skaltú segja Viljálm biskupi, at ek vil á brott fara ór “Byrgis-héraði¹ ok austr í Kirkjuvág; ok trúi ek því, “at almáttigr guð mun þat veita mér af sinni miskunn, “at þeir menn verði heilir meina sinna, er þangat “sækja vanheilir með rætti trú. Þenna draum skaltú “djarfliga segja.” En er Gunni vaknaði, skaut honum því í hug, at hann mundi eigi segja drauminn; þvíat hann ugði, at Páll jarl mundi leggja úþokka á hann. En ina næstu nótt eptir sýndist honum Magnús jarl í svefni; var hann þá reiðuligr mjök, [ok mælti]: “Þú “skalt fara í Byrgis-hérað² ok segja draum þinn, þá er “flestir menn eru hjá; en ef þú ferr eigi, muntú víti “á þær taka þessa heims, en meira annars heims.” Þá vaknaði Gunni ok var felms-fullr; ok fór þegar til þess er hann kom í Byrgis-hérað at segja draum sinn fyrir allri alþýðu at messu; ok var þar Páll jarl ok mart annarra ríkra manna. Þá báðu margir at biskup skyldi við skipast, ok færa helgan dóminn austr í

¹ *Byrgis-héraði*] thus Tr. and Magn. S. Minor, ch. 19; Byrgisey, Fl., probably erroneously, for the modern Birsay is a corruption from -hérað, not -ey, qs. Birera, Birsá.

The name “Birgisey” is nowhere else attested, save here twice in the Fl.

² *Byrgis-hérað*] thus Tr.; Byrgisey, Fl.

Kirkjuvág sem jarl hafði vitrað. Páll jarl þagði hj, sem hann hefði vatn í munni, ok setti dreyr-rauðan. Eptir þetta fór Viljálmr biskup austr í Kirkjuvág með göfgu föruneyti, ok flutti þangat helgan dóm Magnúss jarls, ok settu skrin yfir há-altari í kirkju. Kaupstaðr-inn var lítt húsaðr í þann tíma í Kirkjuvági. Þar urðu þá þegar margar jarteinir. — Litlu síðarr fór Ber[g]finnr Skatason norðan af Hjaltlandi í annat sinn at vaka yfir helgum dómi Magnúss jarls, ok hafði með sér son sinn líkþrán¹ er Hálfðan hét. Magnús jarl vitraðist þeim báðum, ok fór höndum um þá; varð þá Hálfðan alheill; en Bergfinnr tók sýn sína, svá at ^{196.} hann varð skygn maðr.² — Ámundi hét maðr af Hjaltlandi norðan; hann hafði líkþrá á öllum líkam sínum; hann fór í Kirkjuvág ok vakti hjá skríni Magnúss jarls ins helga ok bað sér hjálpar ok heilsu. En inn helgi þjónn guðs Magnús jarl sýndist honum í svefni, ok fór höndum of allan líkama hans. Ok þá er hann vaknaði, var hann alheill, ok kendi sér hvergi meins, ok lofuðu allir guð ok inn helga Magnús jarl. — Þorkell hét maðr, er bjó í Orkneyjum, hann féll af bygg-hjálmí sínum ofanverðum, ok allt á jörð niðr, ok var lamiðr allr öðrum-megin; hann var færðr til skríns hins sæla Magnúss jarls, ok tók hann þar heilsu sína. — Sigurðr hét maðr norðan or Fetilar;³ hönd hans var krept svá at allir fíngir lágu í lófa; hann fór til Kirkjuvágs ok varð þar heill. — Þorbjörn hét maðr, en Gyrðr hét faðir hans, hann var af Hjaltlandi ok var ærr, ok var færðr til Magnúss jarls, ok varð þegar heill. — Þórðr hét maðr, er kallaðr var dreka-skottr, hann var leigumaðr Bergfinns af Hjaltlandi; hann barði korn af hálmí í bygg-húsi inn næsta dag fyrir Magnús-messu ok Luciu. En at öðrum lit dags, þá gekk Bergfinnr

¹ *líkþrán*] add. Tr., Magn. S.

² The Tr. omits all the rest of the miracles, and proceeds—Cecilia heð, sqq. See ch. 61 beginning.

³ *Fetilar*] thus M. S. Minor, ch. 33; Færeyjum, Cd. (badly).

- búandi út þangat í húsit, ok bað hann hætta verkinu. Þórðr segir: "Þat er sjallnast, at þær þykki ek of lengi "vinna." Bergfinnr mælti: "Magnús-messa er á "morgin, er vër eigum at halda með slíkri dýrð allri "sem vër kunnum bazi." Þá gekk Bergfinnr í brott, en Þórðr vann þá allra sýsligast. En er skamt var frá liðit, þá fór Bergfinnr í annat sinn ok mælti við Þórð af reiði mikilli: kvað sèr fjándskapr þykkja í því "Er "þú vinnr nú á helgum tíðum; ok lát nú af þegar!"
198. Þá gekk Bergfinnr reiðr í brott. En Þórðr vann sem áðr. En þá er menn vóru undir borð komnir, ok mettir, kom Þórðr inn, er menn tóku til drykkju, í herfiligum klæðum, ok tók þegar at drekka. En þá er hann hafði drukkit eitt full, þá var hann þegar sarr, svá at menn urðu at halda honum, ok í bönd at færa, ok hēlt þat sex dægr. Þá hēt Bergfinnr fyrir honum at gefa hálfa mörk silfrs til skríns Magnúss jarls, ok láta Þórð vaka þrjár nætr ef yrði heill. En Þórðr varð þegar heill á þeirri nótt, er heitið var of aptaninn áðr.—Tveir menn tóku gull af skríni Magnúss jarls, annarr Orkneyskr en annarr Katneskr; enn Katneski fórsk¹ á Pétlandsfirði, sá hēt Gilli. Inn Orkneyski særðist, ok sagði í órunum hvat þeir hefði gjört; ok var þá heitið fyrir honum suðrgöngu, ef hann yrði heill hjá skríni Magnúss jarls. Nú var hann þangat færðr, ok var þegar heill.—Ögmundr hēt maðr Hjaltlenzkr er þvertrè fēll í höfuð, ok lamdist haussinn mjök; en Bergfinnr hēt fyrir honum; ok hlutaði, hvárt heita skyldi suðrgöngu eðr man-frelsi, eðr gefa fē til skríns Magnúss jarls, ef hann yrði heill. En sá kom upp, at gefa fē til skríns Magnúss jarls; ok þar varð hann heill. En Bergfinnr móður-bróðir hans gaf hálfa mörk, sem hann hafði heitið.—Sigríðr hēt kona Sigurðar-dóttir norðan af Hjaltlandi, er blind var fr barns-aldri ok til þess er hon var tvítög, þá fylgði faðir hennar henni til

¹ *fórsk*] forck, Cd.

Magnúss jarls, ok lét hana vaka þar, ok gaf fê mikit til skríns Magnúss, ok tók hon þar sýn sína.—Sigríðr hêt enn kona af Hjaltlandi, er fótlegggr brotnaði í tvá hluti, ok var henni fylgt til Magnúss; ok tók hon þar²⁰⁰ heilsu sína.—Sigríðr hêt in þriðja kona norðan af Hjaltlandi or Örmstr; hon var með Þorláki, er bjó á Ballastöðum;¹ hon saumaði þá er aðrir menn létu af verki fyrir messu-dag Magnúss jarls; en Þorlákr spurði hví hon ynni svá lengi; hon læzt þá mundu hætta. Hann gekk í brott, en hon saumaði sem áðr. Þá fór Þorlákr öðru sinni, ok spurði hví hon gjörði svá illa. “Ok farðú í brott,” segir hann “ok vinn eigi í mínum hýbýlum.” Hon kvað þá lítið úsaumat; ok vann sem áðr, unz myrkt var orðit, ok sat í rúmi sínu. En þá er eldar vóru gjörvir, ok menn bjoggust til áts ok drykkju, þá ærðist hon ok var færð í bönd, ok var hon ær til þess er Þorlákr hêt fyrir henni. Hann hlutaði, hvárt heita skyldi suðrgöngu eðr manfrelsi, eðr gefa fê til skríns ins helga Magnúss jarls; en sá kom upp at gefa fê til skríns Magnúss jarls. Þorlákr færði hana þangat, ok varð hon þar heil, ok gekk suðr síðan.—Í Englandi óru² tveir menn þeir er mikit fê lögðu við kast, ok hafði annarr látið mikit fê. Þá lagði hann út kugg einn, ok allt þat sem hann átti, í móti því öllu, er hann hafði áðr látið. En hinn kastaði fyrir sex tvau. Þá þótti hinum sêr úvænt horfa, ok hêt á inn helga Magnús jarl, at hann skyldi eigi láta sína eigu alla; ok kastaði síðan. En tennínginn hraut í sundr annarr, ok kómu upp tvau sex ok áss; ok hlaut hann allt þat er við lá, ok síðan gaf hann Magnúsi jarli mikit fê.—Gróa hêt kona í Hrossey, hón var óð, ok var færð til hins helga Magnúss jarls, ok fêkk þar heilsu sína, ok var þar síðan alla æfi sína, ok lofaði guð.—Sigurðr²⁰²

¹ *Ballastöðum*] Perhaps *Baltastöðum* should be read, *Baltistead*, which would then answer to the

neighbourhood of the present *Baltastöðum*, in *Unst*.

² *óru*] emend.; *eru*, Cd.

hèt maðr, ok var Tandarson; hann bjó norðr á Hjaltlandi; hann varð djöful-óðr, ok var rifaðr í húð innan, ok var færðr síðan norðan¹ í Kirkjuvág til hins helga Magnúss jarls; ok fëkk hann þar heilsu sína, ok lofuðu allir guð þeir er hjá vóru, ok inn helga hans ástvin, Magnús jarl.

Nú er lokit hær at segja frá þeim jarteinum inum háleitum, er guð veitir fyrir sakir ins helga Magnúss Eyja-jarls. Nú mun ok endr undið² þessari frásögn með þeim formála, at sá er þessa sögu ritaði, ok sá er sagði, ok svá hverr er hlýddi, hafi árnan ok bæna fulltíng af inum helga guðs riddara Magnúsi jarli, sèr til synda-lausnar ok eilífs fagnaðar, en af allsvaldanda Drotni várum Jesu Cristo hjálp ok miskunn, frið ok fagnað, bæði nú ok á lengdar, þeim er var ok er, ok vera mun, einn ok sannr ok eilífr Guð, veitandi ok viljandi, ok megandi alla góða hluti, um allar aldir alda. *Amen.*³

61. CECILIA hèt systir Magnúss jarls skilgetin; hon var gipt austr í Noreg; ok átti hana sá maðr er Isakr hèt. Kolr hèt son þeirra.⁴ Kolr⁵ sat at búum sínum á Ögðum, sem fyrr var ritað,⁶ ok var allra manna vitrastr; hann fór ekki í Orkneyjar. Kolr var spekingr mikill.⁷ Kali son hans óx þar upp, ok var inn efniligsti maðr, meðal-maðr á vöxt, kominn vel á sik,

¹ *norðan*] emend, *norðr*, Cd.

² *undið*] *váiþ* = *undit*, Cd.

³ Þá er Viljálmr biskup, sqq., forming the end of ch. 59, and the whole of ch. 60, are omitted in the Cod. Fl. These miracles are inserted in Cod. 325, no doubt, from the "Jarteina-bók Magnúss Eyja-jarls" mentioned in the extract from the Cod. Fl. in the note to chap. 55 (page 82).

⁴ *Cecilia hèt . . þeirra*] add. Tr.: Cecilia heed Mogens jarls söster

ecte föd; han var gift öster i Norge, oc haffde en mand som heed Isaker, deris sön heedi Kolur.

⁵ *Kolr*] A great uncial letter K in Cd. 325. Comp. above, ch. 45. M.O. runs thus—Kali hét maðr, Kols son, Kala sonar, Sæbjarnar sonar. Kali var son Gunnildar dóttur Erlenda jarla Þorfinns sonar Orkn. jarls sem eptir á nefndist Rögnvaldr; hann var . . .

⁶ *sem . . ritað*] om. Fl.

⁷ *Kolr . . mikill*] add. Fl.

limaðr manna bezt, ljósjarpr á hár ; manna var hann¹ A.D. 1108-
vinsælastr ok atgervi-maðr meiri en vel-flestir menn^{1123.}
aðrir. Hann orti vísu þessa : 204.

“ Tafl em ek örr at efla,
íþróttir kann ek nú,
“ týni ek traudla rúnum,
tíð er mēr bók ok smíðir :
“ Skríða kann ek á skíðum,
skýt ek ok ræk svá at nýtir,
“ hvárt-tveggja kann ek hyggja
harp-slátt ok brag-þáttu.”

Kali var jafnan með Sölmundi frænda sínum, syni Sigurðar sneisar, hann var gjallkeri í Túnssbergi, ok átti bú á Austr-Ügðum, hann var höfðingi ok hafði sveit mikla. Þeir voru mjök jafnaldrar frændr.²

62. Þá var Kali xv. vetra, er hann fór með kaup-
mönnum vestr til Englands, ok hafði góðan kaupeyri. A.D.
c. 1120.
Þeir höldu til þess staðar³ er Grímsbær heitir. Þar kom mikit fjölmenni, bæði af Noregi,⁴ Orkneyjum ok af Skotlandi, ok svá ór Suðreyjum. Þar fann Kali þann mann, er nefndist Gilli-kristr ; hann spurði þá margt af Noregi ; ok talaði flest við Kala ; gjörðist þar félagskapr mikill. Hann sagði Kala í trúnaði, at hann hét Haraldr, ok Magnús konúgr berbeinn var faðir hans, en móðurætt⁵ hans var í Suðreyjum, ok sum á Írlandi.⁶ Hann^{206.} spurði Kala hversu honum mundi fagnat ef hann kæmi til Noregs. Kali segir, at honum þætti líkligr Sigurðr konúgr til at fagna honum vel, ef eigi spilti aðrir menn um. Þeir Gilli-kristr ok Kali skiptust gjöfum við at skilnaði þeirra ; hét hvárr öðrum sinni vinátta fullkominni, hvar sem enn bæri fundi at. En ekki segir Gilli-kristr fleirum mönnum þar trúnað sinn.⁷

¹ hann] lítilátastr, add. Fl.

² Þeir . . frændr] om. Fl.
staðar] kaupstaðar, Fl.

⁴ Noregi] add. Fl.

⁵ móðurætt] móðir, Fl.

⁶ ok . . Írlandi] om. Fl.

⁷ En . . sinn] om. Fl.

A.D. 63. Eptir þetta fór Kali vestan á enu sama skipi,
c. 1123. ok kómu utan at Ögðum, ok hældu þaðan norðr til
Björgynjar. Þá kvað Kali vísu þessa:¹

“ Vær höfum vaðnar leirur
vikur fimm megin-grimmar,
“ saurs vara² vant er várum
viðr, í Grímsbæ miðjum :
“ Nú er þat er márs³ of mýrar
megin-kátliga látum
“ branda-elg of bylgjur
“ Björgynjar til dynja.”

En er þeir kómu til bæjarins var þar fyrir fjölmenni mikit, bæði norðan ór landi ok sunnan, ok fjöldi af öðrum löndum, er þangat hafði flutt gæsku mikla. Gengu þeir skipverjar í skytnínga at skemta sèr. Kali var þá skarta-maðr mikill, ok hafði sundrgjörðir miklar, er hann var ný-komin af Englandi. Fanat honum þá mikit um sik ok mörgum öðrum, þvíat hann var góðrar ættar, ok sjálfr vel mentr. En í þeim skytníngi er hann drakk, var fyrir einn göfugr maðr úngr, er Jón hét; hann var son Petrs Serkssonar or Sogni; hann var þá lendr maðr. Móðir hans hét 208. Helga, dóttir Háreks af Sætrum.⁴ Jón var áburðar-maðr mikill. Unnr hét húsfreyja göfug er garðinn átti þann er þeir drukku í. Gjörðist þá með þeim Jóni ok Kala félagskapr mikill, ok skildust með kærleikum. Fór Jón þá suðr⁵ í Sogn til búa sinna, en Kali austr á Agðir til föður síns. Kali var ok löngum með Sölmundi frænda sínum. Gekk svá fram nökkur misseri, at Kali var á sumrum í kaupferðum, en heima of vetrum eðr með Sölmundi frænda sínum.

¹ MO. om. this verse.

² vara] var elgi, Cd.; er eigi, Fl.

³ márs] mäs, Fl., “mäs” for the sake of the rhyme.

⁴ Sætrum] Fl.; cfr. below, cap.

64; p. 220. The reading in the Cd. seems to be sörum.

⁵ suðr] thus Cd.; it should be norðr.

64. Þat var eitt sumar, er Kali hafði farit norðr¹ til Þrondheims, at hann lá veðrfastr undir ey þeirri, er Dollz² heitir. Í eyjunni var einn hellir mikill, er Dollz-hellir er kallaðr; í hell[i]num var fêván mikil.³ Þeir kaupmenninir ræðu til ok gengu [i] hellinn, ok höfðu þar it mesta torfæri. Þeir kómu at þar er vatn var um þveran hellinn; ok treystust engir at fara yfir vatnit, nema Kali, ok annarr maðr er Hávarðr hét, húskarl Sölmundar. Þeir lögðust yfir vatnit, ok höfðu snæri á meðal sín.⁴ Kali lagðist fyrir, ok hafði eldi-skíð í hendi loganda, ok elds-virki⁵ meðal herða sèr. Þeir lögðust yfir vatnið, ok kómu á land; þar var hraunótt ok ódaunn mikill;⁶ fengu þeir ok varla tandrat⁷ ljósit. Þá ræddi Kali um, at þeir mundi eigi fara lengra, ok bað þá gera þar varða⁸ til minnis. Þá kvað Kali vísu:

A.D.
c. 1128.

“ Hèr hefig⁹ háfan reistan

harð-geðjuðum varða

“ Dollz í dökkum helli

draug; leita'g¹⁰ svá bauga:

210.

“ Eigi veit¹¹ hverr ýtir¹²

unn-skíða¹³ ferr síðan

“ langa braut ok ljóta

leið yfir vatn it breiða.”

Eptir þat hurfu þeir aptr, ok kómu heilir til manna sinna; fóru síðan ór hellinum; er ekki getið um þeirra ferð, at til tíðinda yrði á því sumri.¹⁴ Kómu aptr til Björgynjar, ok fór Kali í inn sama skytníng til Unnar húsfreyju. Þar var ok fyrir Jón Petrssen ok heima-maðr hans, er Brynjúlfr hét; mart var þar annarra hans manna, þótt eigi sè nefndir.—Þat var eitt

¹ norðr] vestr, Fl. (badly).

² Dollz] Dollzey, MO.

³ Í eyjunni . . . mikil] var þar köllut fêván, Fl.

⁴ sín] þf=þeir, add. Cd.

⁵ elds-virki] elds-færi, MO.

⁶ ódaunn mikill] ódaunan mikit, Fl. and MO.

⁷ tandrat] tendrat, Fl. and MO.

⁸ varða] MO.; vörðu, Cd.

⁹ hefig] MO.; hefi ek, Cd.

¹⁰ leita] MO.; leita ek, Cd.; MO. reads draugs.

¹¹ veit] Fl.; ek, add. Cd.

¹² ýtir] MO.; ýta, Cd.

¹³ unn-skíða] Fl.; undskíða, Cd.

¹⁴ á því sumri] annat, Fl.

A.D. 1128. kveld er þeir Jón Petrssón ok Kali vóru gengnir at sofa, en margir sátu eptir ok drukku. Þá var mælt talat, er menn vóru druknir mjök; ok kom þar, at rætt var um mann-jöfnuð, ok þat, hverir þá þóttu göfgastir menn af lendum mönnum í Noregi. Flutti Brynjúlfr þat fram, at Jón Petrssón væri bæt mannaðr ok ættborinn af inum yngum mönnum fyrir sunnan Stað; en Hávarðr fælagi Kala taldi til Sölmund, ok taldi hann öngu verr mentan en Jón; kallaði ok, at Víkverjar mundi hann miklu meira virða en Jón Petrssón. Hér af gjörðist deila mikil. Ok er ölit mælti með þeim, þá varð eigi betr til gætt¹ en svá, at Hávarðr hljóp upp ok fékk sèr trè-eitt, ok setti þegar í höfuð Brynjúlfi,

212. svá at hann féll þegar í úvit; ok hljópu menn til hans. En Hávarðr varð í brott skotið á fund Kala, ok sendi Kali hann suðr í Alviðru til prests þess er Ríkarðr hét, "Ok ber honum," segir hann, "orð mín til, at hann taki við þèr þar til er ek ferr heim austr." Kali fékk honum mann til föruneftis ok bát einn; ok róa þeir suðr þar til er þeir koma í Græninga-sund.² Þá mælti Hávarðr við förunaut sinn: "Nú eru vit komnir ór hunda-hljóði; ok munu vèr hér hvíla³ okkr," ok leggjast til svefns.—Nú er þar til at taka, at Brynjúlfr vitkaðist, ok var honum fylgt á fund Jóns, ok segir hann honum atburð þenna; ok svá at þá var manninum í brott skotið. Jón gat ins sanna um ferðir hans; ok lét taka róðrar-skútu; ok gengu þar á tíu menn; var þar Brynjúlfr fyrir mönnum. Þeir róa síðan suðr, ok koma suðr í Græninga-sund er ljóst var af degi. Þá sá⁴ þeir at skip lá fyrir þeim á fjörunni. "Ok má vera," segir Brynjúlfr, "at þessir kunni oss at segja nakkvat frá Hávarði." Gengu þeir upp, ok fundu þá; vóru þeir Hávarðr þá ný-vaknaðir. Brynjúlfr

¹ til gætt] stillt, Fl.

² Græninga-sund] The sound near the island of Græning, now Grön-

ningen, north of Mostr in South Hórdaland.

³ hvíla] hlífa, Fl. (badly).

⁴ Þá sá] Fl.; ēða, Cd.

bar þegar vápn á Hávarð; ok vóru þeir fèlagar báðir A.D. 1128. vegnir á þeim fundi. Ok nú fóru þeir Brynjúlfr við þessum tíðindum aptr til Björgynjar, ok segja Jóanni;¹ ok eptir þetta vissi þetta allr bæjar-lýðr. Kali lét sér mjök misboðit í þessum vígum. Ok er menn fóru í millum þeirra Jóns, segir Jón, at hann vill at Kali dæmi einn um þat, er honum þykkir sér misboðit í; þar skyldi utan konúngs rétt[r] ok aðildar-manna.² Ok tók Kali þenna kost; en þó vóru engir kærleikar með þeim Jóni.³ Þá fór Kali heim austr brátt eptir þetta.^{214.} Ok er þeir feðgar fundust, ok Kali hefir sagt frá þessum tíðindum ok mála-lyktum, þá segir Kolr: "Undarliga" þótti mér þér sýnast, er þú tókt nokkura sætt fyrr "en Sölmundr frændi þinn væri við; þykki mér þú" nú vant við kominn, ok mega lítinn blut í eiga, "nema leita um sættir; ok eigi mundi Sölmundr svá" gjöra, ef þinn húskarl væri drepinn ok hans skipverir." Kali segir: "Þetta mun vera sann-mæli, faðir, at ek" mun hafa skjótt á litið; ok vartú fjarri at kenna" mér ráðin; mun opt sýnast at ek em eigi jafn-djúpvitr" sem þú. En ek hugsaða þat, at Sölmundr væri-eigi" at nærr sínum sóma, þótt ek hafnaða þeim, er mér" var boðinn; ok eigi kalla ek ykkir Sölmundi sví-" virðing í, at þiggja einsköpun af Jóni fyrir ykkarn" mála-hlut ef hann býðr ykkir; en grunnr⁴ er mér á" hvárt nakkvat þarf til þess at taka; en vandalaust" kalla ek mér við Brynjúlfr, meðan ek hefir engum" ummælum upp lokit, ok við engu fè tekit." Mart" töluðust þeir við feðgar, ok tengdi nakkvat síns vegar" hvárr⁵ þeirra. Sendu þeir menn síðan at segja Sölmundi tíðindi þessi. Eptir þat fundust þeir feðgar ok Sölmundr. Vildi Kolr at menn væri sendir til Jóns, at leita um sættir; en Sölmundr ok Hallvarðr bróðir

¹ Jóanni] = Jóni.² þar . . . aðildar-manna] þar skyldi fyrir utan konúngs réttir ok aðilar máls, Fl.³ Jóni] þaðan í frá, add. Fl.⁴ grunnr] ef, Fl.⁵ tengdi . . . hvárr] þótti sinn veg hvárum, Fl.

A.D. 1128. Hávarðs vildu ekki nema mannhefndir, ok kölluðu úfellt at biðja Sygni¹ sætta. En þó var þat ráð² tekit, sem Kolr vildi, með þeim kosti, at Kolr hæt því, at skiljast eigi við þessi mál, fyrr en Sölmundr hefði sinn sóma; skyldi þá ok Kolr öll ráð fyrir gjöra málinu. En er sendimenn kómu aptr, segja þeir at þungliga var tekit þeirra örindi; ok synjaði Jón þverliga at bæta þenna mann fê, er áðr hafði sêr til óhelgi verkat. Sölmundr kvað þetta hafa farit eptir getu sinni, at eigi mundi þat til sæmdar, at biðja Jón sætta;³ bað nú Kol til leggja þau ráð at dygði. Kolr segir: "Vill Hallvarðr sik í nokkura hættu leggja til hefnda eptir bróður sinn, ok kann vera, at þó verði lítt fram gengt." Hallvarðr⁴ kvaðst ekki sik vilja spara til hefnda eptir bróður sinn, "þótt þat sê nokkur mann-hætta." Kolr segir: "Þá skaltú fara norðr í Sogn leyniliga til þess manns, er Uni heitir; hann býr skamt frá Jóni; hann er vitr maðr ok nakkvat fêvani, þvíat Jón hefir lengi þröngt kosti hans; hann er vin [minn] mikill, ok nú hniginn nakkvat á aldr." Honum skaltú fêra sex merkr vegnar, er ek sendi honum til þess, at hann leggi ráð til, attú komir hefndum fram við Brynjúlf eðr annan heima-mann Jóns, þann er honum þætti eigi minna lát í. En ef þetta verðr fram gengt, þá skal Uni koma þer á Stuðlu⁶ til Kyrþinga-Orms frænda míns, ok sona hans, Ögmundar ok Erlíngs; ok þykki mér sem þú sêr þá heim kominn. Bið Una síðan selja jörð sína ok ráðast hingat til mín." Hallvarðr býst nú til ferðar þessar. Ok er frá ferð hans eigi sagt eðr nátt-stöðum fyrr en hann kom einn dag at kveldi til Una, ok nefndist ekki sínu nafni. Þeir Uni spyrjast almæltra tíðinda. Ok um kveldit, er menn sátu við elda, þá

¹ Sygni] om. Fl.

² ráð] ráða, gen. pl., Fl.

³ sætta] Fl.; sæmda, Cd.

⁴ Hallvarðr] Hávarðr, Cd.

⁵ hniginn . . . aldr] Fl.; nakkvat fêvani, Cd.

⁶ Stuðlu] Stuðla, now Stöle, in South Hordaland.

frétti gestrinn mjök eptir tignum mönnum þar í Sogni A.D. 1128. ok Hörðalandi. Uni sagði, at þar þótti engi lendr maðr ríkari en Jón, bæði fyrir ættar sakir, ok þó újafnaðar; 218. ok spurði hvárt þeir hefði þess öngar minjar¹ suðr í landit. Hann gestrinn var fár umb,² er hann mælti svá. Ok eptir þat drifu menn frá eldunum, svá at þeir urðu tveir eptir. Þá tók Uni til orða ok mælti svá: "Hvárt nefndist þú Hallvarðr?" segir hann, "Nei," segir hann gestrinn; ok nefndist sem um kveldit. Uni mælti: "Af er þá minn vandi," segir hann, "ok þat munda ek ætla, ef ek hêta Brynjúlfr, attú hêtir Hallvarðr; en þó skulu vit nú ganga at sofa." Gestrinn tók þá til hans ok mælti: "Eigi skulu vit enn ganga;" Seldi þá fram feskjóðinn, ok segir at Kolr sendi honum silfr þat með kveðju sinni "Til þess, attú leggir ráð til með mër, at ek koma fram hefndum eptir bróður minn;" ok segir honum þá allt ráð Kols. Uni mælti: "Makligr væri Kolr góðs frá mër; en eigi má ek vita, hvers þer verðr af auðit um hefnd við Brynjúlfr; en hingat er hans ván á morgin eptir klæðum frillu sinnar." Ok nú fylgdi Uni honum út til hrossa-húss, er stóð fyrir durum úti, ok fal hann þar í etu-stalli. Þat var áðr menn stóðu upp; en inni hafði hann legit um nóttina. Þá er Hallvarðr hafði litla stund verit í hrossa-húsinu, sá hann, at maðr ferligr³ var kominn á bæinn, ok kallar, at konan skyldi búast. Hon tók klæði sín, ok berr út. Þykkist Hallvarðr þá vita, hverr vera mun. Gengr hann þá út. Brynjúlfr hafði lagit af sêr vápnin, er hann batt klæðin konunnar. Ok þegar er þeir finnast, höggr Hallvarðr Brynjúlfr banahögg; gekk þá aptr í hrossa-húsit ok fal sik þar. Meðan vígit varð, hafði konan gengit inn at minnast við²²⁰. heima-menn. Ok er hon kom út, sá hon verks ofmerki; ok hljóp inn með ópi miklu ok felmti, svá at⁴

¹ minjar] raunir, Fl.² umb] við, Fl.³ ferligr] fráligr, Fl.⁴ at] thus Fl.; mjök, Cd.

- A.D. 1128. henni helt við úvit, ok sagði þó tíðindin. Uni bóndi hljóp út, ok sagði at gestrinn mundi verit hafa flugu-maðr; ok sendi þegar mann Jóni, at segja tíðindin; ok eggjaði sem mest at leita eptir manninum; ok fyrir þat grunaði engi maðr hann of þessi ráð. Hallvarðr var í hrossa-húsinu þar til er af leið hin mesta leitin. En eptir þat fór hann með ráði Una til þess er hann kom á Stuðlu til þeirra Orms feðga, ok fengu þeir honum föruneysi heim austr. Tóku þeir Kolr ok Sölmundr vel við honum, ok undu nú vel sínum hlut; ok nú spyrjast tíðindi þessi, ok verða menn vissir ins sanna. Líkar nú Jóni allþúngt. Ok líða svá þau misseri.
- A.D. 1129. Ok annan vetr, er dró at Jólum, bjóst Jón heiman með þrjá tigi manna; ok brá á þat, at hann mundi fara kynnis-ferð upp á Sætr¹ til Háreks² móður-föður síns. Ok svá gjörði hann, ok fær þar góðar viðtökur. Ok er þeir talast við frændr, segir Jón, at hann ætlar þaðan á Austr-Agðir á fund Sölmundar. Hárekr³ latti þess, ok sagði at hlutr hans lá ekki undir, þótt þeir væri nú skildir. Jón læzt eigi því una, at Brynjúlfs væri óhefnt. Hárekr³ læzt ætla, at hlutr hans mundi eigi batna, þótt þeir ættist fleira við. En þó hafði hann þaðan þrjá tigi manna; ok fóru með hálft 222. hundrað manna austr it efra, ok ætluðu at koma á úvart þeim Sölmundi ok Kol. En er Jón var ný-farinn heiman, brást Uni við, ok fór suðr á Stuðlu á fund Orms; ok fengu þeir feðgar honum föruneysi suðr til Kols; ok kom hann þar at Jólum, ok sagði at hann hugði at Jón væri í atferð til þeirra. Kolr gjörir þegar njósnir á alla vega frá sèr, þagat⁴ er honum var Jóns ván; ok fór hann til fundar við Sölmund, ok sátu þeir frændr með fjölmenni. Þeim kom njósn um ferðir Jóns, ok fóru þeir í móti honum; varð fundr þeirra við skóg einn; slær þar þegar í bardaga; vóru

¹ *Sætr*] thus here, Cd.; om. Fl.² *Háreks*] Ólaf, Fl.³ *Hárekr*] Ólaf, Fl.⁴ *þagat*] Fl.; þá, Cd.

þeir Kolr miklu fleiri ok höfðu sigr. En Jón lét A.D. 1129. marga menn, ok flýði sjálfr á skóg. Hann varð sárr á fæti, ok gróri þat svá illa, at hann var jafnan haltr síðan; ok kallaðr Jón fótr. Hann kom heim norðr á Langa-föstu, ok þótti hans ferð in hæðiligsta. Nú leið svá þessi vetr. En of sumarit eptir lét Jón drepa tvá frændr Kols, Gunnar ok Áslák. Litlu síðarr kom Sigurðr konúgr til bæjarins, ok var þá kært fyrir honum þetta vankvæði. Eptir þat gjörði konúgr orð hvárum-tveggjum, ok stefndi þeim til sín. Kómu þeir þá til konúgs með frændr sína ok vini; var þá leitað um sættir; ok kom því svá, at konúgs dómr skyldi vera á málum þeirra öllum, ok gengu hvárir-tveggju til festa við aðra. Sigurðr konúgr gjörði sætt þeirra með ráði inna beztu¹ manna. Var þat bundit í sætt þeirra, at Jón Petrsson skyldi fá Íngiríðar Kols dóttur; skyldi þá takast vinátta með tengdum, en víg fallast í faðma. Atfötr við Kol² ok sár Jóns var líkt manna-²²⁴. láti³ austr þar; en sárum var saman jafnat, en bættr skakki. Skyldu ok hvárir-tveggju öðrum lið veita, bæði utan-lands ok innan-lands. Þat fylgdi ok þessi sætt, at Sigurðr konúgr gaf Kala Kolssyni Orkneyjar hálfar við Pál jarl Hákonarson, ok jarls-nafn með. Hann gaf honum ok nafn Rögnvalds jarls Brúsasonar, þvíat Gunnhildr móðir hans sagði hann verit hafa gjörfiligastan allra Orkneyínga-jarla, ok þótti þat heilla-vænligt. Þenna hlut Orkneyja hafði átt Magnús inn helgi móður-bróðir Rögnvalds⁴ Kala. Eptir þessa sætt skildust þeir með kærleikum miklum, er áðr vóru fjándmenn.

65. Þenna vetr eptir sat Sigurðr konúgr í Oslu. A.D. 1130. En um várit á Langa-föstu tók hann sótt ok andaðist einni nótt eptir Máriu-messu. Þá var Magnús son

¹ beztu] vitrustu, Fl.

² Kol] var, add. Cd.

³ var líkt manna-láti] var líkat við manna-lát, Fl.

⁴ Rögnvalds] om. Fl., T.

- A.D. 1180- hans þar í bænum, ok átti þegar þing, ok var til
 1134. konungs tekinn of allt land eptir því sem menn höfðu
 svarit Sigurði konungi. Tók hann þá konungs ræhirzlur
 í sitt vald. Haraldr gilli var þá í Túnsbergi, er
 hann frètti andlát Sigurðar konungs; þá hafði hann
 stefnur við vini sína. Sendi hann þá eptir þeim Rögn-
 valdi frændum, þvíat hann hafði jafnan verit vin hans,¹
 síðan þeir fundust í Englandi. Þeir feðgar höfðu ok
 mestu til leiðar komit of skírslu Haralds við Sigurð
 konúng, með fulltingi annarra lendra manna, Íngimars
 Sveinssonar ok Þjóstólfs Álasonar. Var þat ráð þeirra
 Haralds at eiga Hauga-þing þar í Túnsbergi. Var þar
 Haraldr til konungs tekinn yfir hálft land. Vóru þat
 þá kallaðir nauða-eiðar; er hann hafði svarit föður-
 leifð sína af hendi sèr, áðr hann næði skírslunni.
 Drifu þá menn til hans ok gjörðust honum handgengn-
 ir, ok varð hann allfjölmennr. Þá fóru orð á meðal
 226. þeirra frænda. Ok stóð svá vij. nætr² áðr sættum varð
 á komit, með því móti at hálft land skyldi hafa hvárr
 þeirra við annan, en Magnús konúngr hafði langskip
 Sigurðar konungs ok borðbúnað ok allar fehirðslur;
 ok undi hann þó verr við sinn hlut. Hann fjánd-
 skapaðist á alla vini Haralds. Magnús konúngr vildi
 ok eigi haldast láta gjöf þá, er Sigurðr konúngr gaf
 Rögnvaldi Orkneyjar ok jarlsdóm; þvíat hann fylgdi
 fastast málum Haralds í öllum skiptum þeirra, ok
 skildist aldregi við mál hans³ áðr lauk öllum skiptum
 þeirra. Þeir Magnús ok Haraldr vóru þrjá vetr konúngar
 yfir Noregi svá at hëlzt sætt þeirra at kalla, en it
 1134. fjórða sumar börðust þeir á Fyrileif. Þá hafði Magnús

¹ *Sendi . . . hans*] sende hand bud
 efter Kale som den tid kaldis
 Rognvalder oc hans fader Kol, thi
 Rognvalder hafde altid veret hans
 ven, Tr.

² *vij. nætr*] thus Hkr. Har. s. Gilla,

ch. 1; fjóra vetr, Fl. (badly): The
 Tr. has the true number, vii., but,
 strange to say, adds "ar" = years,
 like the Fl.

³ *ok . . . hans*] om. Fl.

konúgr nærr sex tigi hundraða¹ manna, en Haraldr A.D. 1134-
1135.
228. fimtán hundruð manna. Þessir höfðingjar voru með Haraldí: Kriströðr bróðir hans, Rögnvaldr jarl, Íngimarr af Aski, Þjóstólfr Álason, ok Sölmundr. Magnús konúgr fèkk sigr, en Haraldr konúgr flýði. Þar féll Kriströðr, ok Íngimarr. Hann kvað vísu þessa.

“ Flögð hvöttu mik
til Fyrileifar;
“ æ var ek ófúss
til orrostu:
“ Mik bitu örvar
af álmboga;
“ mun ek aldregi
á Ask² koma.”

Haraldr konúgr flýði austr í Vík til skipa sinna, ok fór suðr til Danmerkr á fund Eireks konúgs eyrnuna; hann veitti honum Halland³ til yfirsóknar ok átta langskip reiðalaus. Þjóstólfr Álason seldi jarðir sínar til skipa ok vápna, ok sótti til Haralds konúgs suðr til Danmerkr of haustið. Haraldr konúgr kom at Jólum til Björgynjar, ok lá í Flóru-vágum⁴ of Jólin. En eptir Jólin leggja þeir til bæjarins, ok varð þar lítil viðtaka; varð Magnús konúgr handtekinn á skipi sínu ok meiddr, en Haraldr konúgr tók land^{1135.} allt undir sik. En of várit eptir endr-nýjaði Haraldr konúgr gjöfina við Rögnvald um Eyjarnar ok svá jarls-nafnit.

66. Þat ráð gjörði Kolr at senda menn til Orkneyja þegar eptir þetta;⁵ ok beiddi Pál jarl, at hann gæfi upp hálfar Eyjarnar, svá sem Haraldr konúgr hafði gefit honum; skyldi ok þá takast með þeim vinátta

¹ *sextigi hundraða*] thus also Hkr. Har. S. Gilla, ch. 2; 4,000, Tr.

² *Ask*] Now Askøe, an island off the town of Bergen.

³ *Halland*] Of old a Danish, and now a Swedish province of the

same name on the coast of the Cattegat.

⁴ *Flóru-vágum*] A creek or “vøe” near Bergen.

⁵ *þegar eptir þetta*] om. Fl.

A.D. 1134. ok heil frændsými. En ef Páll jarl varnaði þessa, þá skyldu þessir inir sömu menn fara til fundar við þau Frakökku ok Ölvi rostu, ok bjóða þeim helmíng landa við Rögnvald jarl, ef þau vildi sækja með her af Páli jarli. En er þessir menn kómu til Orkneyja á fund

230. Páls jarls, ok báru þar fram sín eyrindi, þá svarar Páll jarl: "Skil ek tilkall þetta, at þat er efnat með " mikilli undirhyggju; hafa þeir sótt at því Noregs- " konunga at hafa ríki undan mēr. Vil ek nú eigi því " launa þann útrúnað, at gefa ríki mitt þeim, er eigi " er nærr kominn en Rögnvald er, en varna bróður- " syni mínum ok systur-syni. Þarf hēr eigi langt um " at tala, þvíat ek mun verja Orkneyjar með styrk " vina minna ok frænda meðan guð ann mēr lífs til." Sá þá sendimenn sitt eyrindi hvert þangat mundi verða. Fóru þeir þá í brott ok suðr yfir Pétlandsfjörð til Kataness, ok svá í Suðrland¹ á fund Frakakkar, ok segja þar upp sín eyrindi, at þeir Rögnvaldr jarl ok Kolr bjóða þeim Ölvi hálfar Orkneyjar ef þau vilja vinna aptr af Páli jarli. Frakökk segir svá: " Satt er þat, at Kolr er spekingr mikill, ok vitrliga " er þetta ráð sèt, at leita hingat til afla, þvíat vēr " frændr höfum afla² mikinn ok marga tengða-menn. " Ek hefi nú gipta Margrētu Hákonar-dóttur Moddani³ " jarli af Atiaktum,⁴ er göfgastr er allra Skota-höfð- " íngja at settum. Melmari⁵ faðir hans var bróðir " Melkólms Skota-konúnga, föður Davíðs, er nú er Skota- " konúngr," sagði hon. " Höfum vēr ok mörg sannlig " tilköll til Orkneyja, en erum sjálf nokkurir ráðamenn, " ok kölluð heldr djúpvitr; kemr oss ok eigi allt á úvart " í úfriðinum; en þó þykki mēr gott at gjöra fèlag við " þá feðga fyrir margra hluta sakir. Skolu þer þau

¹ *Suðrland*] í land, Fl. (badly).

² *frændr höfum afla*] höfum frændast, Fl.

³ *Moddani*] Modadi, Fl.

⁴ *Atiaktum*] thus Cd.; Atjök-lum, Fl.

⁵ *Melmari*] thus Melmi, Cd.; Melkólmr, Fl.

“ segja mín orð þeim feðgum, at vit Ölvir munum A.D. 1134.
 “ koma til Orkneyja annat sumar at miðju sumri með
 “ her á hendir Páli jarli; komi þeir Rögnvaldr þar
 “ til móts við oss, ok látum þá deila um stafn við Pál ²³².
 “ jarl; en ek mun í vetr draga afla at mætt af Skot-
 “ landi ok Suðreyjum af frændum mínum ok vinum
 “ ok mágum.” Fara nú sendimenn aptr austr til Nor-
 eggs, ok segja þeim feðgum svá komit.

67. Þenna vetr eptir býst Rögnvaldr jarl til vestr- A.D. 1135.
 farar, ok þessir höfðingjar með honum: Sölmundr ok
 Jón. Þeir fóru of sumarit eptir ok höfðu frítt lið ok
 ekki mikit; fimm skip eðr sex. Þeir koma við Hjalt-
 land at miðju sumri, ok frétu ekki til Frakkakkar.
 Þá lögðust á andviðri stór; lögðu þeir skipum sínum
 í Álasund, en fóru at veizlum of landit, ok fögnuðu
 bændr þeim vel. En þat er at segja frá Frakkök, at
 hon ferr of várit út í Suðreyjar, ok eðlast þau Ölvir
 þaðan at liði ok skipum; þau fengu tólf skip ok öll
 smá ok heldr lítt skipuð. Ok nær miðju sumri höldu
 þau til Orkneyja, ok ætla til móts við Rögnvald jarl,
 sem mælt var; gefr þeim heldr seint. Þar var Ölvir
 rosta höfðingi fyrir því liði, ok var honum ætlaðr jarl-
 dómr í Orkneyjum, ef þau fengi þat. Þar var Frak-
 ökk í ferð ok mart hennar skulda-lið.¹

68. Þá var Páll jarl í Hrólfsæy á Vestnesi at
 Sigurðar á veizlu, er hann spurði at Rögnvaldr jarl
 var kominn við Hjaltland; þá var ok spurt at herr
 samnaðist ór Suðreyjum á hendir þeim. Gjörði jarl þá
 orð Kúga² í Vestrey ok Þorkatli³ fletti;⁴ þeir voru
 vitrir menn; ok mörgum öðrum gæðingum stefndi
 hann til sín. Á þessari stefnu leitaði jarl ráða við
 vini sína. En þat sýndist eigi öllum einn veg; sumir ²³⁴.
 vildu miðla ríki við aðra-hvára, ok hafa eigi hvára-

¹ Here is a blank leaf left in Tr.,
 although nothing is wanting.

² *Kúga*] thus Fl.; Huga, Cd.
 (badly).

³ *Þorkatli*] Þorkeli, Cd.

⁴ *fletti*] thus Cd. and Fl.

A.D. 1185. tveggju í mótí sèr; en sumir røðu at jarl færi yfir á Nes til vina sinna, ok vita hvern afla hann fengi þar. Páll jarl svarar: "Eigi vil ek nú bjóða þeim ríki mitt, "er ek neitta þá þverliga; er þeir leituðu með góðu; "þykki mér ok úhöfðingligt at flýja land mitt at "öllu úreyndu. Vil ek hitt ráð taka, at senda menn ¹ "í nótt of allar Eyjar at samna liði; ok förum sem "fyrst í mótí þeim Rögnvaldi, ok látum sverfa til "stáls með oss áðr Suðreyingar koma." Var þetta ráð haft sem jarl mælti. Sá maðr var þá með Páli jarli er Sveinn hæt, brjóst-reip; hann var hirðmaðr jarls ok metinn vel af honum; hann var jafnan í víkingu á sumrum en á vetrum með Páli jarli. Sveinn var mikill maðr ok sterkr, svartir ok heldr úhamíngju-samligr; hann var forn mjök, ok hafði jafnan úti setið; hann var stafnbúi jarls. Þessir höfðingjar kómu þegar of nóttina til Páls jarls: Eyvindr Melbrigdason, hann hafði langskip alskipat; annat hafði Ólafr Hrólfs²son or Gareksey; þriðja Þorkell flettir; ³fjórða Sigurðr þar búandi; fimta hafði jarl sjálfr. Þessum fimm skipum halda þeir til Hrosseyjar, ⁴ok koma þar Fimta-aptan⁵ við sólarfall; drózt þeim þá lið at of nóttina, en skipin fengust eigi fleiri. Þeir ætluðu of daginn eptir at sigla til Hjaltlands í mótí þeim Rögnvaldi. En um morguninn, er ljóst var orðit, ok sól var skamt farin, kómu þeir menn til jarls, er sèð kóðust hafa langskip fara sunnan á Pétlands-fjörð; ⁶lètust eigi vita hvárt vóru tíu eðr

236. tólf. Þeir jarl þóttust vita, at þar mundi fara herr Frakkakkar; bað jarl þá ráðast í mótí þeim sem harðast. Þeir Ólafr ok Sigurðr báðu þá fara tómliga, ok sögðu lið mundu koma at þeim á hverri stundu. Ok þá er þeir réru austr frá Tannskara-nesi, sigldu langskip í

¹ menn] of, add. Cd.

² Hrólfs²son] thus Fl.; Háreksson, Cd. (badly).

³ flettir] thus Fl. (rightly); flectir, Tr.; flectr, Cd.

⁴ Hrosseyjar] Hrólfs²eyjar, Fl. (badly).

⁵ Fimta-aptan] i. e. Thursday evening.

⁶ á Pétlandsfjörð] af Pétlandsfirði, Fl.

móti þeim austan frá Múla¹ ok vóru tólf saman. Þeir A.D. 1135. jarl tengdu þá saman skip sín. Þá kom til hans Erlíngur búandi af Tannskara-nesi ok synir hans, ok buðu honum lið sitt. Þá höfðu þeir svá þröngt á skipum sínum, at þeir þóttust eigi mega fleirum mönnum við koma. Bað jarl þá Erlíng flýta at þeim grjóti, meðan þeim væri við engu hætt.² Ok þá er þeir höfðu um búizt, komu þau Ölvir; ok greiddu þegar atróðr, ok höfðu þau lið miklu meira ok skip smærri. Ölvir hafði mikit skip, ok lagði hann þat at skipi jarls. Varð þar in harðasta orrosta. Ólafr Hrólfsson³ lagði sitt skip at inum smærrum skipum Ölvis, ok var þar borða-munr mikill, ok hrauð hann á skammri stundu þrjú skip. Ölvir lagði svá fast at skipi jarls, at frambyggvar allir hrukku apr of siglu. Þá eggjaði Ölvir sína menn til uppgöngu, ok gengr sjálfr fyrstr upp. Sveinn brjóst-reip var fremstr allra jarls-manna ok barðist all-hraustliga. Páll jarl sèr nú at Ölvir var kominn á skipit, ok eggjar fast sína menn; hleypr sjálfr ór lyptíngunni ok fram á skipit. Ok er Ölvir sá þat, þreif hann upp fletti-skeptu⁴ ok fleygði til jarls, ok kom á skjöldinn, ok fèll hann þegar á þiljurnar. Þá varð óp mikit. Ok í því þreif Sveinn brjóst-reip upp stein einn mikinn, ok fleygði til Ölvis, ok kom fyrir²³⁸. brjóst honum; var höggit svá mikit, at hann hraut þegar útbyrðis ok á kaf. Hans menn gátu tekit hann; ok var hann þá upp dreginn í skip, ok lá hann í úviti, ok vissu menn eigi hvárt hann var dauðr eðr lífs. Þá hljópu sumir til, ok hjoggu tengslin, ok vildu flýja, ok þá vóru ofan reknir allir Ölvis menn af skipi jarls. Tóku þeir þá at flýja. Ölvir raknaði þá við, ok bað þá eigi flýja. En þá lèt engi sem vissi hvat hann mælti. Jarl rak flóttann austr af Hrossey, ok svá

¹ frá Múla] add. Fl.

² meðan þeim . . . hætt] meðan þeir mætti fyrir úfriði, Fl.

³ Hrólfsson] thus in this place, Cd.; cfr. above, p. 108, note 2.

⁴ fletti-skeptu] flettum-skiptu, Cd.

A.D. 1135. fyrir austan Hrossey ok Rögnvaldsey, ok svá á Pétlands-fjörð; dró þá í sundr með þeim. Snýr jarl þá aptr. Ok þar er þeir höfðu barizt, lágu auð skip þeirra Ólvis fimm. Tók jarl [þau] til sín ok skipaði sínum mönnum. Föstudagiun var barizt; en of nóttina lét jarl búa skipin; samnaðist þá til hans mart manna, ok tvau langskip. Hafði hann of morguninn tólf skip ok öll vel ekipuð. Laugardaginn sigldi hann til Hjaltlands, ok kom of nóttina í Álasund¹ á úvart þeim er gættu skipa Rögnvalds jarls; lét Páll jarl þar drepa mennina, en tók fæit til sín ok skipin. En of morguninn kom þeim Rögnvaldi njósn. Hlaupa þeir saman ok höfðu búanda samnað mikinn; fóru síðan ofan til strandar, ok eggja þá Pál jarl, at ganga á land ok berjast við sik. En Páll jarl trúði eigi Hjöltum, ok vildi því eigi á land ganga, en bauð, at þeir fengi sér skip ok berðist þeir á skipum. En þeir Rögnvaldr jarl sá,² at þeir fengu ekki skip til þess, svá at þeim væri þat
 240. færi. Ok skildust þeir við svá búit. Fóru þeir Páll jarl til Orkneyja; en þeir Rögnvaldr jarl voru á Hjaltlandi um sumarit, en fluttust of haustið til Noregs á skipum með ymsum kaupmönnum; ok þótti þeirra ferð heldr hæðilig. En er Rögnvaldr jarl kom heim, ok þeir fundust feðgar, spyrr Kolr hvárt Rögnvaldr ynði illa sínum hlut. Hann segir, læzt sitt eyrindi þykkja lítið orðit, ok heldr úvirðiligt. Kolr segir: "Eigi
 " þykki mér svá þó; mér þykkir eyrindit gótt, ok
 " mikit at gjört, ef³ Hjaltar eru vinir yðrir; ok betra
 " farit en úfarit." Rögnvaldr segir: "Ef þú lofar
 " þessa för, þá mun vera annat-hvárt, at þú munt vera
 " úvandari at várum hlut en ek hugða, eðr þú munt
 " sjá nakkvat þat í várri ferð, er vèr hugsum eigi
 " eptir; vil ek nú gjarna attú gjörir ráð fyrir oss ok
 " verðir sjálfr í ferð með oss. Kolr segir: "Eigi skal

¹ of . . . Álasund] om. Fl.

² sá thus Fl.; segja, Cd.

³ ef] er, Fl. (better?).

“ nú bæði gjöra, auðvelda allt fyrir yðr, en koma sjálfr A.D. 1185.
 “ hvergi¹ nær; mun ek vilja mjök mín ráð hafa, þess
 “ at ek halla² ekki yðvarri sæmd í.” Rögnvaldr svarar:
 “ Gjarna viljum vèr þínum ráðum fram fara.” Kolr
 segir: “ Þat er it fyrsta mitt ráð, attú gjörir orð til
 “ Haralds konúngs ok annarra vina þinna, at þeir fái
 “ þèr lið til vestr-fara ok skip snemma í vár; en vèr
 “ drögum at oss allan afla þann er vèr megum til fá
 “ í vetr, ok ráðum svá til í annat sinn, at annat-
 “ tveggja sè, at vèr fáim Orkneyjar, eðr liggim þar
 “ eptir ella.” Rögnvaldr svarar: “ Þat býr mèr í
 “ skapi, at fara eigi margar slíkar ferðir sem þessa, er
 “ vèr fórum nú; ætla ek ok þeim flestum þat í hug,
 “ er nú fóru.”

69. Páll jarl fór til Orkneyja eptir þat er hann
 hafði tekit skip þeirra Rögnvalds jarls; hann átti þá
 at hrósa sigri miklum. Þá hafði hann boð³ mikit ok 242.
 bauð til sín gæðingum sínum. Þar var þat ráðs tekit
 at hlaða⁴ vita í Friðarey; skyldi þar eldi í slá ef
 herr væri sènn [fara], frá Hjaltlandi. Þá var annarr á
 Rínansey,⁵ ok svá í fleirum eyjum, svá at sjá mátti
 of allar Eyjar, ef úfriðr færi at. Þá voru ok skipaðir
 menn til uppkvaða um allar Eyjar;⁶ skyldi Þorsteinn
 Hávarðs son, Gunna sonar, hafa Rínansey;⁷ en Magnús
 bróðir hans Sandey; en Kúgi⁸ um Vestrey; Sigurðr á
 Vestnesi Hrólfsøy. Ólafr Hrólfsson fór til Kataness í
 Dungalsbæ ok hafði þar yfirsókn. Valþjófr son hans
 bjó þá í Strjónsey. Páll jarl veitti þá gjafar vinum
 sínum, ok hētu allir honum sinni vináttu fullkominni.

¹ *hvergi*] í, add. Cd.

² *halla*] thus Fl.; halda, Cd.

³ *boð*] vina boð, Fl.

⁴ *hlaða*] Fl.; halda, Cd. The Tr. paraphrases the passage,—Da bleff det raad giort, at de skulle bere til haabe lyng, tre, oc töre paa de høyste bierge udi Friderö, oc giøre der aff en lade eller vidkast; den

kaldede de vite. This is a commentary rather than translation of the word viti.

⁵ *Rínansey*] Rínansey, Fl.

⁶ *ef . . . eyjar*] om. Fl.

⁷ *Rínansey*] Rínansey, Fl.

⁸ *Kúgi*] thus Cd. rightly in this place.

A.D. 1135. Hann hafði fjölment of haustið þar til er hann spurði at þeir Rögnvaldr vóru í brottu af Hjaltlandi. Var þá tíðindalaust í Eyjunum, ok leið svá fram at Jólunum. Páll jarl hafði Jóla-boð mikit, ok efnaði til at búi sínu því er heitir í Örfuru;¹ hann bauð þangat mörgum göfgum mönnum. Þangat var boðit Valþjófi Ólafssyni ór Strjónsey.² Þeir fóru tíu á teinæringi, ok týndust allir á Vestfirði atfangs-dag Jóla, ok þótti þat mikil tíðindi, þvíat Valþjófr var manna bazt mentr. Ólafr faðir hans hafði sveit mikla á Katanesi. Þar vóru synir hans, Sveinn ok Gunni; ok synir Gríms ór Svíney, Ásbjörn ok Margaðr; en Ásleif húsfreyja ok Gunni son hennar vóru farin til heimboðs skamt í brott til vina sinna. Þau tíðendi görðust í Dungalsbæ³ þrem nóttum fyrir Jólin at Sveinn Ólafsson var róinn til fiska ok þeir Ásbjörn ok Margaðr með honum; þeir fylgdu honum jafnan ok vóru inir vaskligstu menn.⁴ En of nóttina eptir er þau vóru í brott farin, kom

244. Ölvir rosta í Dungalsbæ með sveit þá er honum hafði fylgt í víkingu of sumarit, ok tók hús á Ólafi; ok báru þegar eld at, ok brendu hann inni við setta mann, en leyfðu öðrum mönnum útgöngu. Þeir tóku þar lausa-fé allt, ok fóru við svá búit í brott. Sveinn, er síðan var kallaðr Ásleifarson, kom heim fyrir atfangs-dag Jóla, ok fór þegar norðr á Pétlands-fjörð. Kom hann of miðnætti í Svíney⁵ til Gríms föður þeirra Ásbjarnar. Steig Grímr á skip með þeim, ok fluttu þeir Svein til Skálpeiðs á Knarrarstaði. Arnkell hét maðr sá er þar bjó, ok synir hans Hánefr ok Sigurðr. Þeir Grímr feðgar snöru þaðan aptr, ok gaf Sveinn Grími fingr-gull. Þeir Hánefr ok Sigurðr bræðr fylgdu Sveini í Örfuru;⁶ þar var honum vel

¹ Örfuru] Jorðöru, Fl.

² ór Strjónsey] add. Tr.; úr Straumsey (badly), Fl.

³ Þau tíðendi . . . Dungalsbæ] thus Tr.; Þat var, Cd.

⁴ þeir . . . menn] om. Fl.

⁵ Svíney] Svefney, Fl. (badly).

⁶ Örfuru] Jorðöru, Fl.

fagnat; fylgdu menn honum til Eyvindar Melbrigða-^{A.D. 1135.}
sonar, frænda Sveins. Eyvindr leiddi Svein fyrir Pál^{Dec.}
jarl; ok fagnaði jarl vel Sveini ok frètti hann at
tíðindum; en Sveinn segir lát föður síns með þeim at-
burðum sem vóru. Jarl lét illa yfir þessu, ok kvað
mjök af sèr hlotizt hafa. Bauð hann Sveini með sèr
at vera, ok læt skyldu gjöra [til hans mikinn] sóma.¹
Sveinn þakkar vel jarli boð sitt, ok kvaðst þat mundu
þiggja.

70. Eptir þat fóru menn til aptan-söng[s]. Þar var
mikill húsa-bær, ok stóð í hallendi,² ok var brekka á
bak húsum. Ok þá er á kom leitið, var fyrir ofan
Örriðafjörð; á honum liggr Damisey.³ Þar var kast-
ali í eyjunni, ok gætti sá maðr, er Blann⁴ hèt, son
Þorsteins á Flyðrunesi. Þar í Örfjöru⁵ var drykkju-
skáli mikill; ok vóru dyrr við eystra gafflað sunnan á
hliðvegg, ok stóð kirkja dýrðlig fyrir skála-durum, ok
niðr at ganga til kirkjunnar frá skálanum. En er inn^{246.}
gekk í skálann, var á vinstri hönd hella mikil; en
fyrir innan ölker bæði mörg ok stór; en í gegn úti-dur-
um var stofa.⁶ Þá er menn kómu frá aptan-söng var
mönnum skipat í sæti. Lèt jarl Svein Ásleifarson sitja
et næsta sèr innar frá; en utar frá jarli sat Sveinn
brjóst-reip it næsta; en þá Jón, frændi Sveins brjóst-
reips. Þá er borð vóru upp tekin, kómu menn þeir,
er sögðu druknun Valþjófs Ólafssonar; ok þótti jarli
þat mikil tíðindi. Þá bað jarl, at engi skyldi þægja⁷

¹ ok læt . . . sóma] This sen-
tence is almost illegible; om. Fl.

² hallendi] Here many leaves are
wanting in Cd. 325. The text is now
taken from Fl.

³ Damisey] thus Fl. for Damins-
ey.

⁴ Blann] thus Cd.; cfr. above,
cap. 59.

⁵ í Örfjöru] Jorðföru, thus al-
ways Flat.

⁶ The Tr. renders thus—en stor
helle eller flad steen : mellem den
oc stoffuen vaare mange oc store
ölkar; men tuert offuer fra døren
naar mand gick ind vaar en anden
liden stue. (Was the text from
which he translated different?)

⁷ þægja] thus emend.; segja,
Cd.; the meaning is, the earl
begged that none should, during
the Yule, push him roughly, i.e.

- A.D. 1135. Sveini Ásleifarsyni um Jólin, ok kvað honum þó ærit
 Dec. margt til áhyggju. Ok um kveldit, er menn höfðu drukkit, gekk jarl at sofa ok flestir menn. En Sveinn brjóst-reip gekk út, ok sat úti um nóttina eptir venju sinni. Ok um náttina stóðu menn upp, ok gengu til kirkju,¹ ok hlýddu tíðum, ok eptir hámessu gengu menn til borða. Eyvindr Melbrigðason hafði mest forráð á veizlunni með jarli, ok sat ekki upp. Skutil-sveinar ok kerti-sveinar stóðu fyrir borði jarls, en Eyvindr skenkti þeim nöfnum sitt ker hvárum þeirra. Þá þótti Sveini brjóst-reip Eyvindr skenkja herra í sitt ker; en vildi eigi taka fyrr við en Sveinn Ásleifarson hafði drukkit af sínu keri, ok kallaði Svein drekka sleituliga. Þar hafði lengi verit fátt með þeim Sveini brjóst-reip ok Ólafi Hrólfsyni, ok svá þeim nöfnum síðan er Sveinn Ásleifarson þroskaðist. Ok er drukkit hafði verit um stund, þá var farit til nónu. En er menn kómu inn, þá var mælt fyrir minnum, ok drukkit af hornum. Þá vildi Sveinn brjóst-reip
 248. skipta hornum við nafna sinn, þótti þat vera lítið. Eyvindr vatt þá miklu horni í hönd Sveini Ásleifarsyni, ok bauð [hann] þat nafna sínum. Þá reiddist Sveinn brjóst-reip, ok mælti fyrir munni sér, svá at nokkurir menn heyrðu ok svá jarl: "Sveinn " mun Sveini at bana verða, ok Sveinn skal Sveini at " bana verða?" Þessu var á dreif drepit. Var nú drukkit allt framan til aptan-söngs. Ok er jarl gekk út, þá gekk Sveinn Ásleifarson fyrir honum, en Sveinn brjóst-reip sat eptir ok drakk. En er þeir kómu fram í ölstofuna, kom Eyvindr eptir þeim, ok brá Sveini á einmæli. Hann spurði: "Heyrðir þú hvað nafni þinn " mælti þá er þú hafðir boðit honum hornit?" "Eigi," sagði hann. Eyvindr hermdi þá orðin, ok sagði at þat

worry or vex Sweyn, in his present bereavement. The Tr. has caught the meaning, rendering "klage

paa,"—*accuse, worry*. See Icel. Dict. s. v. þægja.

¹ ok gengu . . kirkju] add. Tr.

mundi fjándinn hafa mælt fyrir munn honum um nótt- A.D. 1135.
tina: "Mun hann ætla þér dauða; en þú skalt verða Dec.
"fyrir á bragði ok drepa hann." Fækk Eyvindr honum
öxi í hönd, ok bað hann þar standa hjá hellunni í
skugganum; ok bað hann höggva framan í mót Sveini,
ef Jón gengi fyrir honum; en ef Jón gengi síðarr, þá
bað hann Svein höggva eptir nafna sínum. Jarl gekk
til kirkju, ok gaf engi gaum at þeim Eyvindi. En þeir
Sveinn brjóst-reip ok Jón gengu út litlu síðarr en jarl.
Sveinn¹ brjóst-reip hafði sverð í hendi, þvíat hann bar
jafnan sverð, þótt aðrir væri vápnlausir; ok gekk Jón
fyrri. Ljós bar at úti-durunum, en veðr var þúngt.²
Ok er Sveinn brjóst-reip kom at úti-durunum, hjó
Sveinn Ásleifarson framan í enni honum; ok rasaði hann
við en fëll eigi. Ok er hann rëtti við, þá sá hann
mann standa í durunum, ok hugði at sá hefði særðan
hann. Þá brá hann sverðinu, ok hjó í höfuð honum,
ok klauf hann [í] herðar niðr. Varð þar fyrir Jón,
frændi hans; ok féllu þeir þar báðir. Eyvindr kom 250.
þá at, ok leiddi Svein Ásleifarson í stofu þá, er gegnt
var úti-durum, ok var hann þar dreginn út um skjá-
vindauga.³ Þar hefir Magnús Eyvindarson hest búinn
til reiðar, ok fylgdi honum á brott á bak bænum, ok
svá í Örríðafjörð. Tóku þeir þá skip, ok flutti Magnús
Svein í Damisey,⁴ ok flutti hann þar í kastala; en
Blánn fylgdi honum um morgininn norðr til Egils-
eyjar á fund Vilhjálms biskups. Þá var biskup at
tíðum, er þeir koma þar. Ok eptir messu var Sveini
fylgt leyniliga til biskups, ok segir Sveinn honum
tíðindin, lát föður síns ok Valþjófs, ok víg þeirra
Sveins, ok hæt á biskup til trausts. Biskup þakkaði
honum fyrir víg Sveins brjóst-reips, ok kvað þat land-

¹ Sveinn] hafði, add. Cd.

² Here the Tr. reads—ljús vaar
udi dörren, thi det vaar got veder oc
stille (perhaps he did not quite
understand the phrase "ljós bar").

³ var hann . . . skjá-vindauga]
hann var þar dreginn upp í ljóran,
Lex. Run. s. v. ljóri.

⁴ Damisey] thus Cd., as above.

A.D. 1135. hreinsun verit hafa. Lèt biskup Svein þar vera um
Dec. Jólin; en eptir þat sendi biskup hann til Suðreyja í
Týrvist til þess manns er Holdboði hét ok var Hun-
dason; var hann þar höfðingi mikill, ok tók allvel við
Sveini. Dvaldist hann þar um vetrinn, ok var vel
virðr af allri alþýðu.

A.D. 1136. 71. Nokkuru síðarr en vígin höfðu verit í Örfjörü
hljópu menn til frá kirkjunni, ok var Sveinn borinn
inn í hús, þvíat hann var enn eigi örendr, ok vissi
þó ekki. Andaðist hann um nóttina. Þá lèt jarl skipa
mönnum í sæti, ok vildi viss verða hverr valdit hefði
vígumum, ok var þá saknat Sveins Ásleifarsonar.
Þóttust menn þá vita at Sveinn hafði vegit. Þá kom
Eyvindr at ok mælti: "Þat megu menn sjá at Sveinn
252. "brjóst-reip mun veitt hafa Jóni líflát." Jarl mælti, at
eingi maðr skyldi blása hár af höfði Sveins, ok segir
hann eigi þetta fyrir sakleysi gjört hafa. "En ef hann
"forðast minn fund," segir hann, "þá mun hann sèr
"illa geta í því."¹ Þótti mönnum þat líkligast, at
Sveinn mundi farit hafa í Papuli til Hákonar karls
bróður hins helga Magnúss jarls; hann var höfðingi
mikill, spakr ok hófsamr. Ekki spurði jarl til Sveins
á þeim vetri, ok lét hann gjöra Svein útlægan. Þá er
vára tók, fór jarl víða um Norðr-eyjar at lands-skyld-
um sínum. Hann vingaðist þá mjök við stórmenni,
ok gaf nær á tvær hendr. Jarl kom í Strjónsey,² ok
gaf Þorkatli fletti bú þat, er átt hafði Valbjófr Ólafsson,
til þess at hann skyldi viss verða, hvar Sveinn væri
niðr kominn. Þorkell mælti: "Eigi kemr nú at því,
"sem mælt er, at 'mörg eru konúnga eyru.' En þótt
"þú sèr jarl, þá þykkir mèr undarligt, at þú hefir ekki

¹ þá mun . . . þv] the Tr.—da er
hand sig sielff noget ont med vid-
endis, oc kjender sig skyldig, ellers

vil jeg ikke tro at hand haaffuer
giørt dette uden aarsag.

² Strjónsey] Straumsey, Cd.
(badly).

“frétt til Sveins; en ek vissa þegar, at Vilhjálmr A.D. 1136.
 “biskup sendi hann til Suðreyja til Holdboða Hun-
 “dasonar, ok hefir hann þar verit í vetr.” Jarl
 mælti: “Hvat skal ek gjöra við biskup er slíku hefir
 “bellt?” Þorkell svarar: “Eigi er at gefa biskupi sakir
 “á þessu, við þat sem nú liggr á; muntú þurfa allra
 “vina þinna, ef þeir Rögnvaldr koma austan.” Jarl
 segir at slíkt er satt. Páll jarl fór þaðan til Rínans-
 eyjar,¹ ok þá veizlu at Rögnu húsfreyju ok Þorsteini
 syni hennar. Ragna var vitr kona. Þau áttu annat
 bú í Papey. Þar sat jarl þrjár nætr, þvíat honum gaf
 eigi til Kúga í Vestrey. Þau jarl ok Ragna töludu 254.
 mart; segir hon jarli, at honum var lítill skaði at um
 Svein brjóst-reip, þótt hann væri garpr mikill: “Hlauzt
 “þú af honum úvinsældir miklar. Væri þat mitt ráð,
 “við² þann vanda, sem at yðr horfir, at þér gjörðit
 “yðr vini sem flesta ok værit úsakgæfir.³ Vilda ek
 “at þér gæfit eigi sakir Vilhjálmi biskupi eðr öðrum
 “frændum Sveins Ásleifarsonar; heldr vilda ek, at þú
 “gæfir upp biskupi reiði þína; ok því framarr, at þú
 “létir senda orð í Suðrey[jar] eptir Sveini, ok gefa
 “honum upp reiði þína ok eignir sínar, til þess, at
 “hann væri þér þvílíkr sem faðir hans. Hefir þat
 “lengi verit siðr hinna göfgustu manna, at gjöra mikit
 “fyrir sakir⁴ vina sinna, ok afla sèr svá trausts ok
 “vinsælda.” Jarl svarar: “Vitr kona ertú, Ragna,
 “en eigi hefir þú hlotið jarls-nafn í Orkneyjum; eigi
 “skaltú hère landráðum stýra. Heyr á endemi! at ek
 “munda Sveini fè til sætta gefa, ok ætla, at þat
 “mundi mèr vega sigr til handa.” Hann gjörir sik
 hère reiðan um ok mælti: “Guð skipti með okkr
 “Rögnvaldi jarli frænda, ok láti svá ganga hvárum
 “sem gert hefir; ef ek hefi við hann misgjört, þá er

¹ Rínansseyjar] Rínarseyjar, Cd.

² við] thus Lex. Run. s. v. ósak-
 gæfr; Ƿ = um, Cd.

³ úsakgæfir] Lex. Run. s. v.;
 úsakgjafir, Cd.

⁴ sakir] orð, Lex. Run. s. v.
 traust.

A.D. 1136. " nú mál at bæta ; en ef hann vill ganga á ríki mitt,
 (the win- " þá þykki mér sá minn vinr mestr, er mik eflir til
 ter.) " þess, at ek fá haldit ríki mínu. Ek hefi Rögnvald
 " aldri sènan ; hefir ek því síðr at minni vitund honum
 " misboðit, at þat er frændr várir hafa gjöra látið, þá
 " vita menn, at ek átta þar engan hlut at." Margir
 svöruðu, at mjök væri úsynju á hann leitað at berjast
 256. til ríkis við hann ; en engi mælti í móti. Þá er á
 tók líða várit, lét Páll jarl hlaða¹ vita á Friðarey ok
 Rínanseý, ok nær í öllum eyjum, svá at hvern mátti
 sjá frá öðrum. Maðr hèt Dagfinnr Hlöðversson, er
 bú átti í Friðarey, vaskligr maðr ; hann skyldi gæta
 þess vitans ok slá eldi í, ef herr væri sènn fara frá
 Hjaltlandi.

Rögnvaldr jarl sat um vetrinn heima á Ögðum at
 búum þeirra feðga ; ok gjörði orð til frænda sinna ok
 vina ; en suma fann hann, ok beiddi, at þeir mundi
 efla hann til vestr-farar at liði ok skipum ; ok vikust
 1136. flestir vel við nauðsyn hans. En um Góí sendi Kolr
 (Febr.) tvá byrðinga ór landi, annan vestr til Englands at
 kaupa vist ok vápn ; en öðrum hèlt Sölmundr suðr
 til Danmerkr at kaupa þar slíkt sem Kolr sagði fyrir ;
 því at hann hefir nú alla ætlun á búnaði þeirra. Svá
 var ætlað, at þessir byrðingar skyldu komnir í land
 at Páskum ; en þeir ætla at búa ferðina eptir Páska-
 viku. Svá var gjört ; ok héldu þeir austan eptir
 Páska-viku.² Hafði sitt langskip hvárr þeirra feðga,
 en Sölmundr hafði hit þriðja. Þeir Kolr höfðu ok
 vista-byrðing. En er þeir kómu til Björgynjar, var þar
 fyrir Haraldr konúngr ; hann fékk Rögnvaldi langskip
 alskipat. Jón fótr hafði ok langskip. Et setta hafði
 Áslákr, son Erlends ór Hernum ; hann var dóttur-son
 Steigar-Þóris ; hann hafði ok vista-byrðing. Þeir höfðu

¹ hlaða] thus Lex. Run. s. v.
 viti ; halda, Cd.

² Svá Páska-viku] add.
 Tr. ; om. Cd. (an homoteleton).

sex¹ stór skip, fimm skútur, en þrjá byrðinga. Þá er A.D. 1136. þeir lágu til byrjar í Hernum, kom skip vestan; ok spurðu þeir tífundi af Orkneyjum ok Hjaltlandi,² ok svá hvern viðrbúnað Páll jarl hafði, ef Rögnvaldr jarl kæmi vestr þangat með her um sumarit.³

72. Rögnvaldr jarl lét blása til húspíngs, er þeir 258. lágu í Hernum; ok talaði þá um viðrbúnað Páls jarls, ok hve mikinn fjándskap Orkneyingar sýndu við hann, er þeir ætluðu at verja honum frændleifð sína, þá er Noregs-konungar höfðu honum gefit at réttu. Ok talar þar um langt örindi ok snjallt:—"Ek ætlaða," sagði hann, "svá at fara⁴ til Orkneyja at fá þær eðr látast ella." Gjörðu menn góðan róm at máli hans ok hétu honum traustri fylgd. Þá stóð Kolr upp ok mælti: "Spurt höfum vèr af Orkneyjum, at þar vilja allir menn á mót yðr rísa, ok verja ríki yðvart með Páli jarli; vilja þeir seint af láta þeim fjándskap, er þeir hafa upp tekit við yðr, frændi. Nú er þat mitt ráð at leita þangat trausts, er gnógt er til, at sá unni yðr ríkis, er á at réttu; en þat er inn helgi Magnús jarl, móður-bróðir yðvarr. Vil ek at þú heitir á hann, at hann unni yðr frænd-leifðar þinnar, ok sinnar erfðar: at þú látir gjöra stein-musteri í Orkneyjum í Kirkjuvági, ef þú fær þar ríki, þat er ekki sè annat dyrðligra í því landi; ok látir Magnúsi jarli helga frænda þínum; ok leggir þar fè til, svá at sá staðr mætti eflast, ok yrði þangat komit hans helgum dómi ok biskups-stólinum með." Þetta þótti öllum ráðligt. Ok var þetta heit fest. Eptir þat létu þeir í haf; ok gaf þeim byr góðan; ok tóku Hjaltland; ok urðu þar hvárir öðrum fegnir. Kunnu Hjaltar 260.

¹ sex] sin, i.e. seven, Tr.

² ok Hjaltlandi] add. Tr.

³ með sumarit] add Tr.:
met sit folk efter om sommeren
eller icke.

⁴ Ek ætlaða fara] thus
emend. from Tr.; ok ætlaði svá at
fara, Fl.

A.D. 1186. at segja þeim mörg tíðindi af Orkneyjum. Ok dvöldust þeir þar nokkura hríð.

73. Þat var eitt sinn at Kolr spyrr Una, þvíat hann var þá þar, ok hafði ráðizt til þeirra Kols feðga,¹ eptir er hann hafði verit í fjörráðum við Brynjúlf. Þá spyrr Kolr: "Hvárt viltú, Uni, gefa til ráð, at brug-
" ðit verði vitanum í Friðarey; eðr annast þat, at
" eigi verði annarr kveiktr. Kveð ek þik at þessu
" fyrir því, at ek veit at þú ert vitrari² en þeir flestir
" aðrir er hær eru nú, þótt hær sè nú virðingar-menn
" meiri." Uni svarar: "Engi em ek ráða-maðr, enda
" vil ek eigi gjöra herhlaup með mínum ráðum. Vil
" ek því þat kjósa, sem síðarr skal at gjöra, at ek
" ætla þat heldr af sjálfum mér til at taka."³ Ok
litlu síðarr, einn dag er veðr var fagrt,⁴ lét Kolr búa
mörg smá-skip, ok snéri á leið til Orkneyja. Þar vóru
engir höfðingjar í för nema Kolr. Ok er þeir koma
svá langt, at þeir ætluðu at sjá mundi ferð þeirra frá
Friðarey, þá lét Kolr draga segl upp á öllum skipum;
en skipaði til mönnum at hamla, svá at sem minst
gengi skipin, þótt vindr legðist eptir; ok lét hann eigi
setja hærra en í mitt trè; en draga svá upp, sem þeir
höfðu lengr farit. Segir Kolr, at þá mun sèn verða för
þeirra ór Friðarey, "Sem þangat nálgist meirr skipin."⁵

¹ þvíat . . . Kols feðga] thus emend., chiefly from the Tr., which runs thus—thi hand vaar der, oc haffde draget effter det til Kol, at hand haffde, etc. The text of the Fl. is here grossly corrupted,—“er fyrr
“ var getið, hann var þá er hann rezt
“ þegar hniginn at aldri.” The text cannot be exactly restored; in
“þegar hniginn at alldri,” one may guess at “feðga, & Ogðum,” or the like.

² vitrari . . . aðrir] vitraðr ramarr öðrum, Lex. Run. s. v.

³ enda . . . taka] The Tr. runs

thus,—icke heller vil jeg drage did med krigs folk, derfor vil jeg komme siden met min raad, om jeg kan tenke da noget udaff mig self.

⁴ einn . . . fagrt] add. T.

⁵ sem þangat nálgist meirr skipin] in Tr. the stratagem of Kol is clearer and more minutely described,—Lige som skibene kom da oc da nær mere, effter som de heise de seglene, endog de komme icke möget aff sted. Kan det da, etc., we have therefore altered “nalgast” into “nalgist,” subjunctive.

“ Kann þá vera at þeir slái eldi í vitann, ok verði her- A.D. 1136.
 “ hlaup um allar Eyjar. Þá sá Dagfiðr ór Friðarey siglingina ; 262.
 “ Sló hann þegar eldi í vitann, en fór sjálf til jarls, ok sagði
 “ hónum.”¹ Ok þegar senn var vitinn á Friðarey, þá lét
 Þorsteinn Rögnuson kynda vita á Rínansey. Ok eptir
 þat var kveiktr hverr at öðrum um allar Eyjar. En
 bæendr allir fóru til jarls. Ok var þetta hit mesta
 herhlaup. En er Kolr sá at vitinn brann, bað hann
 sína menn aptr fara ; kvað vera mega, at þetta yrði
 nökkurum at sundrþykki. Ferr Kolr aptr til Hjalt-
 lands við svá búit, ok segir at nú skal Uni taka til
 sinna ráða. Uni kveðr til farar með sèr þrjá menn
 Hjaltlenzka ; þeir taka sexæring einn, ok nökkur fong
 önnur ok veiðar-færi. Þeir fóru til Friðareyjar, ok
 sagðist Uni vera Norænn maðr ; en kveðst hafa kván-
 gast í Hjaltlandi ok átt þar sonu ; kveðst hafa verit
 rænt af mönnum Rögnvalds jarls ; ok mælir hit harð-
 asta til þeirra. Hann tekr sèr þar húsa-vist ; ok róa
 synir hans til fiska ; en hann er heima, at gæta fanga
 þeirra. Hann kemr sèr í tal ok kunnleika við þá
 menn, er þar eru fyrir ; ok þokkaðist hann vel.

74. Eptir þat er Dagfinnr hafði brent vitann, fór hann
 á fund Páls jarls, sem fyrr var getið ; ok þar kómu
 allir gæðingar jarls. Var þá haldit til fréttum um
 ferðir þeirra Rögnvalds jarls ; ok þótti mönnum undar-
 ligt, er þeir kvómu hvergi fram. En þó hældu þeir
 saman liðinu þrjá daga. Þá tóku bæendr at kurra illa ;
 ok segja, at þar var fólkska mikil at brenna vita, þótt
 fiski-menn sæist fara með bátum sínum. Var þá skelt ^{264.}
 á Þorstein Rögnuson, at honum hefði illa tekizt, er
 hann hafði kveikt vitann á Rínansey. Þorsteinn sva-

¹ ok verði . . . hónum] thus ac-
 cording to Tr.,—oc löbe de da til
 haabe forgeffuis. Da saa Dagfider
 paa Friderö seilatzten ok tendte
 strax ilden, oc drog selff hen til
 jarlen. The text of the Fl. is here

mangled and defective,—en fari
 sjálfir á fund Páls jarls ok segi
 honum. The words “ok verði
 herhlaup” we have borrowed from
 Hkr. Hásk. S. Góða, ch. 22. See
 also below.

A.D. 1186. rar, ok kveðst eigi annat kunna en elda vitann, er hann sá brendan á Friðarey, ok kvað þetta af Dagfinni hlotizt hafa. Dagfinnr svarar: "Miklu optarr "hljóta menn illt af þér, en þú megir mér þat kenna." Þorsteinn bað hann þegja; ok hljóp upp með öxi, ok hjó hann þegar bana-högg. Þá hljópu menn til vápna, ok varð þar bardagi. Þetta var [í] Hrossey skamt frá Kirkjuvági. Sigurðr af Vestnesi, ok synir hans, Hákon pík¹ ok Brynjúlfr, veittu Hlöðve föður Dagfinns; en Þorsteini veittu frændr hans. Þá var sagt jarli; ok fór hann til; ok var lengi áðr hann gæti skilit þá. Þá talar Kúgi ór Vestrey langt örindi, ok sagði svá: "Gjörir eigi jarli skömm þessa, at þér "sjálfir berist sín á millum, þvíat þurfa munu þér "allra yðvarra manna² innan lítils tíma; gætum þess "þá, at vèr sèmm eigi úfærir eðr rangsáttir. En þetta "mun hafa gengit eptir vilja ok ráðum úvinna várar, "ok verit prettr þeirra, til þess at eyða svá vitunum. "En nú er ván þeirra á hverju dægri, at þeir komi; "ok gjörum svá vart ráð. Dagfinni mun hær hafa "enginn³ illvili til gengit, en verit nökkuru bráðari "en skyldi." Gat Kúgi hær alls til hins sanna; ok fór um mörgum orðum vitrligum. Kom þá svá, at hvárir-tveggju vildu at jarl skipaði. En þó var þat ráðit, at þeir rufu samnaðinn, ok fóru menn heim. En sá maðr var til fenginn at gæta vitans í Friðarey, er Eirekr hæt. Ok þá er Uni hafði litla hríð verit í Friðarey, kom hann at Eireki ok mælti: "Viltú at ek 266. "gæta vitans, síðan ek gjörir ekki annat, ok má ek "vel sitja ein-tómi við." Eirekr þá þat. En þegar er menn voru eigi nær þar, bar Uni vatn í vitann, ok gerði svá vatan, at hvergi festi eld á.

¹ pík] emend.; kló, Cd.; ko (sic), Tr.; cfr. cap. 59.

² manna] vina, Lex. Run., s. v. rangsáttir, where: "jarl mun þurfa "alla vini sína á lítilli stundu.

³ Dagfinni . . . enginn] thus emend. by way of conj.; Dagfinnr mælti: hær hefir eingum, Cd.

75. Þeir Rögnvaldr jarl mæltu, at þeir mundi þess A.D. 1136. bíða, er á stæðist misganga straumanna ok austan-veðr; þvíat þá er varla fært á milli Vestreyjar ok Hrosseyjar; en austan-veðr má sigla frá Hjaltlandi til Vestreyjar. Ok þess neyttu¹ þeir Rögnvaldr jarl, ok kómu á Frjádags aptan í Vestrey í Höfn til Helga er þar bjó. Þá varð engum vita upp skotið; þvíat þá er seglin vóru sèn ór Friðarey, bjóst Eirekr at fara til Páls jarls, en sendi menn til Una at elda vitann; ok er sá kom þar, þá var Uni á brottu. En er sá vildi elda vitann, þá var svá vátr, at eigi mátti eld á festa. Ok er Eirekr spyrr þetta, þykkist hann sjá hversu farit hefir. Ferr síðan á fund Páls jarls, ok segir honum.² En er Rögnvaldr jarl var kominn til Vestreyjar, hljópu þeir saman Eyjar-skeggjarnir, ok gjöra þeir Kúgi ok Helgi ráð fyrir þeim. Þat er hit fyrsta, at leita griða til jarls. Ok fara svá skipti þeirra, at Vestreyíngar ganga undir Rögnvald jarl ok sverja honum eiða.

76. Sunnudaginn eptir³ hafði Rögnvaldr jarl tíðir þar í þorpinu, ok stóðu þeir úti hjá kirkjunni. Þá sá þeir hvar gengu sextán menn slyppir ok kollóttir. Þeim þóttu þeir undarlíga búnir. Jarls-menn ræddu 268. um hverir vera mundi. Þá kvað jarl vísu:

“ Sextán hefir ek sènar
senn ok topp í enni
“ jarðar elli⁴ firðar
orm-vangs saman ganga:
“ Þat báru vèr vitni
vestr at hér sè flestar,
“ (sjá liggr út við élum⁵
ey) kollóttar meyar.”

¹ neyttu] thus emend. according to the Tr.: det 'nyttede,' Tr.; væntu, Fl.

² ferr síðan . . honum] perhaps somewhat corrupted; skynded hand

sig da hen til Pal jarl alt hvad hand kunde, Tr.

³ eptir] add. Tr.

⁴ elli] thus MO.; eldi, Fl. (badly).

⁵ élum] thus, or elu, MO., adding,

A.D. 1136. Eptir helgina fóru menn Rögnvalds jarls þar um hinar næstu bygðir. Ok gengu allir menn undir jarl. Þat var eina nótt í Vestrey, at jarls-menn höfðu njósn af at eyjar-menn mundu eiga launþing til svikræða við Rögnvald jarl. En er jarl fékk njósn af, þá stóð hann upp, ok fór til þingsins. En þat var tíðinda, at jarls-menn höfðu barða marga Eyjar-skeggja, en tekit Kúga bónda ok settan í fjötra; ok kváðu hann verit hafa upphafs-mann at þessu ráði. En er Rögnvaldr jarl kom á þingit, fèll Kúgi til fóta honum, ok bauð allt sitt mál vera á Guðs valdi ok jarls; sagði at hann var færðr nauðigr á þingit, því at allir bæendr vildu at hann görðist upphafs-maðr at þessu ráði.¹ Flutti Kúgi mál sitt orðfærliga, ok fluttu margir aðr[ir] þat ok sönnuðu með honum. Þá kvað jarl þetta:

“Liggja sè ek á leggjum,
láss bannar þær rásir,
“kveld-förlöstum karli,
Kúga,² járn in bjúgu:
“Eigið³ alldri, Kúgi,
(aptr muntú settr af prettum;
“nauðr er at nýta eiða)
“nátt-þing; ok halt sáttir.”

270. Jarl gaf þar öllum mönnum grið. Bundu þeir þá at nýju fêlag sitt.

77. Þá er Rögnvaldr jarl var kominn í Orkneyjar, ok margir menn höfðu undir hans vald gengit, þá var

by way of commentary, in the margin, “þessi ey liggir út við elum, það er, “á móti vestri, sem jêlast;” *Elon*, *Fl.*; as if it were a local name. The sense, as *MO.* duly surmises, is—This island is situated towards the tempests, towards the extreme west (the ocean).

¹ *En er Rögnvaldr . . ráði*] thus from *MO.* and *Tr.* the former part

of the sentence is taken from *MO.*; the latter part, in small type, from the *Tr.*; the *Fl.* leaves out the whole sentence,—partly an homoteleuton, “upphafsmaðr” being repeated.

² *Kúga*] *Kugi*, *Fl.*

³ *Eigið*] thus *MO.*; ægit, *Cd.* The construction then would be: eigit alldri náttþing.

Páll í Hrossey, ok höfðu þeir þar þing ok ráða-gjörð A.D. 1136. við sína menn. Beiddi jarl umráða, hve með skal fara þessu vandmæli. En menn tóku þar misjafnt á; ok var þat sumra ráð, at skipta skyldi löndum við Rögnvald jarl; en flestir ríkis-menn, ok svá bændr, vildu kaupa Rögnvald á brott með fê, ok buðu þar sína kosti til. Sumir fýstu at berjast skyldi; ok kölluðu þat fyrr hafa vel tekizt. Rögnvaldr jarl hafði haft njósnar-mann á þinginu. Ok er þeir koma til hans, spurði hann tíðinda. Skáld eitt svaraði jarli er verit hafði á þinginu.¹

“ Heyri ek hitt, (en ærit²
hafa dólgar skap fólgt)
“ þengill ríkr, af þingi
þann kvitt búand-manna:
“ At valdandar vildi
varg-seðjandi margir
“ at þú vigg á brim³ byggir
brands, en Páll⁴ at landi.”

Eptir þetta sendi Rögnvaldr jarl menn á fund biskups, ok beiddi hann meðal-ferða, ok sendi eptir Þorsteini Rögnusyni ok Þorsteini Hávarðssyni ór Sandey, ok bað þá fara með hónum ok leita um sættir; ok veita hvár- 272. igum at göra nökkurn úfrið. Ok er þeir kómu til biskups, fóru þeir allir samt til Hrosseyjar á fund Páls jarls; ok leitaði hann⁵ um sættir með þeim frændum. Kom biskup því á leið, at sett vóru hálfs-mánaðar-grið til umleitanar lengri sætta. Varð þá skipt Eyjunum, hvar hvárir skyldu kostnað á hafa þessa stund. Fór þá Rögnvaldr jarl til Hrosseyjar, en Páll jarl fór í Hrólfsøy. Ok í

¹ spurði . . þinginu] thus MO.; frétti jarl skáld eitt er þar hafði verit, Fl. The Fl. also corrupts 'en ærit' into 'at órir.'

² en ærit] en órir, Fl. (badly).

³ vigg á brim] thus Fl.; vigs a brun, MO.

⁴ Páll] or Pál, Fl.

⁵ fara með . . leitaði hann] add. Tr.; in Fl. the whole is left out, an homoteleton, 'leita um sættir' being repeated.

A.D. 1136. Þenna tíma urðu þau tíðindi þar í Eyjunum, at þeir frændr Sveins Ásleifarsonar, Jón¹ vængr af Upplandi ór Háey ok Rikgarðr frá Brekkum ór Strjónsey, fóru at Þorkatli fletti, til bús þess, er Valþjófr hafði átt, ok brendu hann inni með níunda mann. Þeir fóru eptir þat á fund Rögnvalds jarls; ok gjörðu honum þann kost, at þeir mundu fara til Páls jarls með frænda-bálk sinn, ef Rögnvaldr jarl vildi eigi við þeim taka. Jarl veik þeim eigi af hendi. Ok þá er þat spurði Hafliði Þorkelsson, fór hann þegar á fund Páls jarls, er hann spurði brennu föður síns; ok tók Páll jarl við honum. Eptir þetta bundust þeir Jón á hendi Rögnvaldi jarli. Gjörðist hann þá brátt fjölmennr þar í Eyjunum ok vinsæll. Rögnvaldr jarl leyfði heimför þeim Jóni, ok Sölmundi, ok Ásláki, ok mörgum öðrum liðs-mönnum sínum. En þeir vildu bíða umskipta. Þá sagði Rögnvaldr jarl: "Þat hygg ek, ef guð vill at ek fá ríki í Orkneyjum, at hann muni gefa mér styrk til, ok hinn helgi Magnús jarl frændi minn, at halda því, þótt þér farit heim til eigna yðvarra." Eptir þat fóru þeir heim til Norega, hverr til sinna heimkynna.²

78. Um várit snemma hafði Sveinn Ásleifarson farit ór Suðreyjum ok upp á Skotland at finna vini sína.
 274. Hann dvaldist lengi [1] Atiöklum með Moddadi jarli ok Margrètu Hákonar-dóttur, ok töluðu þau marga hluti leyniliga. Þar frètti Sveinn úfrið ór Orkneyjum; ok gjörðist hann þá fúss þangat at fara, ok finna frændr sína. Hann fór fyrst til Kataness í Þórsá,³ ok með honum göfgr maðr er Ljótólfr hèt; með honum hafði Sveinn verit lengi um várit. Þeir kómu til Öttars jarls í Þórsá,³ bróður Frakkakar; ok leitaði

¹ at þeir . . Jón] emend. The Flatey Book reads "at þeir frændr, "Sveinn Ásleifarson ok Jón," &c. But it is plain from the context

that Sweyn was not at Thorkel's burning.

² hverr . . heimkynna] add. Tr.

³ Þórsá] Þórsey, Cd.

Ljótólfr um sættir með þeim Óttari ok Sveini um þat, A.D. 1136. er Frakkök hafði gjöra látið; ok hêlt Óttarr jarl þar bótum upp af sinni hendi. Jarl hêt¹ ok vináttu sinni Sveini; en Sveinn hêt því Óttari jarli, at hann skyldi styrkja Erlend, son Haralds hins slètt-mála, til þess at hann fengi föðurleifð sína í Orkneyjum, þá er hann vildi til kalla. Sveinn skipti þar skipum, ok hafði þaðan byrðing, ok á þrjá tigi manna. Tók hann þaðan útnyrðing yfir Pétlandsfjörð; ok svá fyrir vestan Hrossey; ok svá til Effju-sunds,² ok eptir sundinu til Hrölfseyjar. Á eyjar-endanum var höfði mikill, ok urð stór undir niðri. Þar lá opt otr í urðinni. Ok er þeir Sveinn rëru eptir sundinu, tók hann til orða: “Menn “eru þar á höfðanum; ok munu vër þar at leggja, “ok vita tíðindi af þeim. Vil ek at menn breyti “nokkut umbúningi sínum; skulu vër rækja³ húðföt “vár, ok skulu þar niðr leggjast tuttugu menn, en “tíu skulu róa;⁴ vër skulum fara hófsamliga.” En er þeir dragast at eyjunni, kalla menn af höfðanum, at þeir skyldi róa til Vestness, ok færa Páli jarli þat er þeir höfðu á skipinu;—þeir þóttust mæla við kaupmenn. En Páll jarl hafði verit um náttina á Vestnesi at Sigurðar á veizlu. Jarl hafði staðit upp snimma, ok höfðu þeir tuttugu menn farit suðr á eyna, at 276. veiða otr, er lá í urðinni undir höfðanum. Þeir ætluðu heim til dag-drykkju. Byrðings-menn rëru at landi; ok spurðust þeir almæ[]tra tíðinda ok hve þeir menn hétu er fyrir voru. Sögðu⁵ byrðings-menn hvaðan þeir væri at komnir; frétta þeir ok hvar jarl væri. Þeir segja, at hann væri þar á urðinni. Þetta heyrðu þeir Sveinn þar er þeir lágu í húðfötunum. Bað Sveinn þá þar at leggja, er eigi mætti sjá af höfðanum. Þá mælti Sveinn at þeir skyldu vápnast, ok vinna þegar á

¹ hêt] helt, Cd.

² Effju-sunds] Esju-sunds, Tr.

³ rækja] thus Cd.; perhaps it should be ‘sækja,’ the Tr. has—vi skulle tage vore senger op.

⁴ róa] vi skulle oc tage vor segel ind, add. Tr.

⁵ ok hve . . . sögðu] add. Tr.

A.D. 1136. jarls-mönnum er þeir fyndist. Ok svá gjöra þeir. Þar drápu þeir nítján menn; en sex fëllu af Sveini. Þeir tóku Pál jarl með valdi; ok leiddu á skip, ok snéru stafn-hafi; ok fóru aptr hina sömu leið fyrir vestan Hrossey;¹ ok viku á milli Háeyjar ok Grímseyjar; ok svá fyrir austan Svelg; þaðan suðr² til Breiðafjarðar, ok eptir honum til Ekkjals-bakka. Þar lét hann eptir skip sitt ok tuttugu menn. En þeir fóru þar til er þeir kómu til Atiokla³ á fund Maddaðar jarls ok Margrëtar systur Páls jarla. Var þeim þar vel fagnat; ok setti Maddaðr jarl Pál jarl í háseti sitt. Ok er þeir höfðu niðr sezt, kom Margrët inn gangandi með mikla kvenna-sveit, ok hvarf til bróður síns. Eptir þat vóru menn fengnir til skemtunar við þá. Var Páll jarl heldr fár, sem eigi var undarligt at hann mundi hafa áhyggjur miklar. Ekki er getið orða þeirra Páls jarls ok Sveins meðan þeir fóru báðir saman. Þau Maddaðr jarl, ok Margrët, ok Sveinn Ásleifarson, gengu í stofu eina⁴ á tal. En um kveldit eptir drykkju þá var þeim Sveini 278. fylgt til svefn-húss einum saman, ok vóru þar læstir. Ok fór svá hvert kveld meðan þeir vóru þar.

79. Þat var einn dag, at Margrët lýsti því, at Sveinn Ásleifarson skal fara til Orkneyja á fund Rögnvalds jarls, ok bjóða honum kost á, hvárn hann vill heldr til ríkis með sèr í Orkneyjum, Pál jarl, eðr Harald, son þeirra Maddaðar, þrèvetran at aldri. Ok er Páll jarl varð áheyrslí, svarar hann: "Þat er frá mínu skapi at segja, at ek em svá farinn frá ríki mínu, at eigi " munu menn til slíkra ferða spurdaga haft hafa; vil " ek ok aldri koma síðan til Orkneyja. Sè ek at þessi " hefnd mun af guði gefin fyrir þjófnað várn frænda. " En ef guði þykkir þat mitt ríki, þá vil ek gefa þat " Haraldi, ef hann má njóta; en ek vil at mèt sè

¹ *Hrossey*] thus Tr. (see above); Hrolfsey, Fl.

² *suðr*] add. Tr.

³ *En þeir fóru . . Atiokla*] men hand drog self elfte, (= en hann fór við ellifta mann,) Tr. (erron.).

⁴ *í stofu eina*] add. Tr.

“ fengit fè at staðfesta mik í múnklífi nokkuru ; ok A.D. 1136.
 “ hafi þær vörð á, svá at ek komumst eigi á brott
 “ þaðan. En ek vil, Sveinn, at þú farir í Orkneyjar,
 “ ok segir, at ek sè blindaðr, ok þó at fleira meiddr ;
 “ þvíat vinir mínir munu sækja mik, ef ek em heill
 “ maðr. Kann þá vera, at ek mega eigi synja at fara
 “ til ríkis míns með þeim : þvíat ek get, at þeim muni
 “ þykkja meiri skaði at skilnaði várum, en þeim mun
 “ vera.” Ekki er getið fleiri orða jarls en þessa.
 Eptir þat fór Sveinn Ásleifarson til Orkneyja. En
 Páll jarl var eptir í Skotlandi.—Ok er þetta frásögn
 Sveins um þenna atburð. En er sögn sumra manna,
 er verr samir, at Margrèt hafi ráðit til Svein Ásleifar-^{230.}
 son at blinda Pál jarl bróður sinn, ok setja í myrkva-
 stofu ; en síðan ræði hon til mann annan, at veita
 honum þar lífát. En eigi vitum vér, hvárt sannara er.
 En þat er mönnum kunnigt, at aldri síðan kom hann
 til Orkneyja, ok ekki ríki hafði hann á Skotlandi.

80. Þat var tíðinda á Vestnesi, þá er seinkaðist
 heimkváma jarls, þá lét Sigurðr bóndi senda menn at
 leita þeirra. En er þeir kómu þar er urðin var, sá
 þeir mannfallit. Þá hugðu þeir at jarl mundi þar fallit
 hafa. Fóru heim, ok sögðu þessi tíðindi. Sigurðr fór
 þegar til at kanna valinn, ok fundu þar níttján jarls-
 menn, en þeir voru sex menn þar, er þeir kendu eigi.
 Eptir þat sendi Sigurðr menn til Egilseyjar á fund
 biskups, at segja honum þessi tíðindi. Ok fór biskup
 þegar á fund Sigurðar, ok tóku tal um þessi tíðindi ; ok
 gat Sigurðr, at þetta mundi vera af ráðum Rögnvalds
 jarls. En biskup svarar því, at önnur raun mundi á
 verða, en Rögnvaldr jarl mundi svikit hafa Pál jarl
 frænda sinn ; “ Get ek,” segir biskup, “ at aðrir nökkurir
 “ muni þetta úverkan gjört hafa.” Borgarr, son Játh-
 varar Erlends dóttur, er bjó at Geitabergi,¹ hann hafði

¹ Geitabergi.] In ch. 59 they are said to have lived at Knarstead.

A.D. 1136. sèt byrðinginn, er sunnan fór, ok suðr aptr. En er þat spurðist, þá hugðu menn, at vera mundi af ráðum Frakkakar ok Ölvis rostu. En er þessi tíðindi spurðust um Eyjarnar, at Páll jarl var á brottu, ok enginn vissi hvat af honum var vordit, þá leituðu þeir sèr
 282. ráða; ok vóru þeir flestir, er þá fóru á fund Rögnvalds jarls, ok svörðu honum hlýðni. En Sigurðr á Vestnesi ok synir hans, Brynjúlfr ok Hákon pík,¹ kvóðust engum manni mundu eiða sverja, meðan þeir vissu ekki til Páls jarls, hvárt hans væri ván til eðr eigi. Fleiri menn vóru þeir, er neittu swardögum við Rögnvald jarl. En þeir vóru sumir, er stund á kvæddu, eðr á dag, nær þeir mundi til handa ganga, ef þá spurðist ekki til Páls jarls. En er Rögnvaldr jarl sá, at við mart stórmenni var at eiga, þá tók hann á engu þverliga, því er bændr beiddu. Ok liðu svá fram stundir, at hann átti jafnan þing við bændr, ok gengu æ nokkurir honum til handa á hverju þingi.

Þat var til tíðinda einn dag í Kirkjuvági, at Rögnvaldr jarl átti þing við bændr; ok er menn vóru á þinginu, var sèt at ix.² menn vápnaðir gengu frá Skálp-eiði til þingsins. Ok er þeir kómu á þingit, kendu þeir þar Svein Ásleifarson; ok var mönnum forvitni á, hvat hann segði tíðinda. Sveinn hafði á skip[i] farit sunnan til Skálp-eiðs, ok látið þar eptir skipit; en þeir gengu til Kirkjuvágs síðan. Ok er þeir kómu á þingit, þá hurfu at honum frændr hans ok vinir, ok spurðu hann tíðinda; en hann svaraði fá; ok bað kalla biskup til sín. En biskup fagnaði Sveini vel, þvíat þar hafði lengi verit vinátta. Gengu þeir á tal tveir, ok [segir] Sveinn biskupi þá allt um sínar ferðir, þat er satt var; ok bað hann nú um ráða með sèr þenna vanda-hlut. Biskup mælti: “Þetta eru mikil tíðindi, er þú segir,

¹ pík] emend. according to ch.
 39; kló, Tr. and Cd., but cfr. cap.
 59.

² ix] Tr.; lx. Fl.

“ Sveinn ; ok er meiri ván, at vit verðim okkr eigi A.D. 1136.
 “ einhlítir um þetta mál ; ok vil ek at þú bíðir mín
 “ hær ; en ek mun flytja mál þitt fyrir alþýðu ok ²⁸⁴.
 “ Rögnvaldi jarli.” Gengr þá biskup til þings, ok
 kveðr sèr hljóðs. Ok er þat fækst, þá talar biskup
 um mál Sveins ; ok sagði fyrir hvat hann hafði farit ór
 Orkneyjum, eðr hvert áfelli Páll jarl hafði veitt honum
 fyrir víg Sveins brjóst-reips hins vesta manns. Beiddi
 biskup þá Rögnvald jarl griða til handa Sveini, ok
 alla alþýðu. Þá svarar Rögnvaldr jarl : “ Heit ek
 “ Sveini griðum þrjár nætr fyrir mik. En svá þykki
 “ mèr þú, biskup, undir brún at líta, sem þit Sveinn
 “ munit kunna at segja frá nokkurum þeim stor-tíð-
 “ indum sem enn er[u] eigi upp borin. Vil ek at þú
 “ takir Svein í vald þitt, ok ábyrgist hann ; en ek vil
 “ eiga tal við hann á morgin.” “ Já, já,” sagði biskup,
 “ gjarna vill hann við yðr tala, ok sem fyrst ; ok þinn
 “ maðr vill hann gjörast, ef þèr vilit við honum taka.”
 Jarl svarar : “ Ekki þykkja mèr of margir mínir vinir
 “ í þessu landi ; en þó munnu vèr fleira tala,¹ áðr en ek
 “ játta því.” Síðan ganga þeir á tal fjórir : Rögnvaldr
 jarl, Kolr faðir hans, biskup, ok Sveinn Ásleifarson.
 Segir Sveinn þá ljúft ok leitt sem farit hafði með þeim
 Páli jarli. En þeir gjörðu þat ráð, at láta fara af þín-
 ginu hit mesta fjölmenni. Jarl stendr upp um morgininn
 eptir, ok gaf mönnum þá heimfarar-leyfi. En er raufst
 fjölmenni á þínginu, þá heimti biskup² sèr hvern
 mann til máls við þá ; ok lèt áðr alla menn heita
 Sveini griðum, þá er við vóru, en³ hann segði tíðindin. ²⁸⁶.
 En um morgininn eptir var til fenginn Hákon⁴ karl
 bróðir hins heilaga Magnúss jarls, at segja Sigurði á
 Vestnesi ok sonum hans um farar jarls, ok þat, at

¹ en . . tala] men tale vil jeg
 met hannem, Tr.

² biskup] Tr. ; hann, Fl.

³ en] Tr. : förend ; meðan, Fl.

⁴ Hákon] emend. ; cfr. cap. 59 ;
 Magnus, Cd. (badly).

A.D. 1136. hans var ekki ván til ríkis, ok hann var meiddr.¹ Sigurðr segir: " Mikil tíðindi þykkir mér um fráferð " jarls; en hitt þykkir mér þó þýngst, er hann er " meiddr, þvíat þess mundi hann hvergi kominn, at " ek munda eigi fara á hans fund, ef hann væri heill."² Ok svá hefir hann sagt vinum sínum síðan, at Hákon mundi eigi úmeiddr á brott hafa farit, ef hann hefði liðs-afla til haft, þá er hann sagði honum þessa sögu; svá þótti honum mikils um vert.

En eptir þessi tíðindi gengu allir menn í Orkneyjum til handa Rögnvaldi jarli; ok gjörðist hann nú einn höfðingi yfir þessu ríki, er átt hafði Páll jarl. Ok eigi miklu síðarr var markaðr grundvöllr til Magnús-kirkju, ok aflat smíða til; ok fór svá mikit fram verkinu á þrem³ misserum, at minna gekk á fjórum eðr fimm þaðan í frá. Kolr var þar mestr tilannaðar-maðr smíðarinnar, ok hafði mest forsögn á. En er fram tók at líða smíðinni, varð jarli kostnaðar-samt; ok eyddust mjök fein. Þá leitaði jarl ráða við föður sinn. En Kolr lagði þat til, at jarl skyldi færa lög á því, at jarlar höfðu tekit óðul öll í erfð eptir menn; en erfingjar leysti⁴ til sín; ok þótti þat heldr hart. Þá lét Rögnvaldr jarl kveðja þings, ok bauð bændum at kaupa óðulin, svá at eigi þurfti at leysa. Ok kom þat ásamt með þeim, svá at öllum líkar vel. En 288. gjalda skyldi jarli mörk af hverju plógs-landi um allar Eyjar. En þaðan í frá skorti eigi fê til kirkju-smíðar. Ok er þat smíði all-mjök vandat.

A.D. 1136 81. Þá er Rögnvaldr jarl hafði ráðit tvá vetr Orkneyjum, þá tók hann Jóla-veizlu at búi sínu, því er heitir á Knarrar-stöðum. Þat var hinn sætta dag Jóla, -1138.

¹ meiddr] blindet oc end da mere saare giord, Tr.

² ef . . heill] add. Tr.

³ á þrem] thus Tr.: i de tree half-aare; á þeim, Fl.

⁴ leysti] thus Tr.: skulle löse; leystu, Fl.

at skip var sèt fara sunnan af Pétlands-firði. Veðr var ^{A.D. 1138,}
gótt, ok stóð jarl úti ok mart manna hjá honum, ok ^{1139.}
hugðu at skipinu. Þar var sá maðr er Hrólfr hét ok
var hirðprestr jarls. Ok er þessir menn tóku land, þá
gengu þeir frá skipi, ok höfðu jarls-menn töl á, at
vera mundu xv. menn eðr xvi. En í öndverðu liðinu
gekk maðr í blárri¹ kápu, ok hafði brugðit hári undir
húfu; hann hafði rakat skegg um hökuna framanverða,
en úrakaða hváptana ok kinnr,² ok hëkk þar sitt ofan.
Þessi maðr þótti þeim [jarls-mönnum] nokkut undar-
ligr. En Hrólfr prestr kendi þenna mann; ok³ segir at
þat var Jón biskup ofan af Skotlandi af Atioklum.⁴
Þá gekk jarl á móti þeim, ok fagnar vel biskupi;
setti jarl biskup í há sæti sitt, en þjónar sjálfir fyrir
borði sem skutil-sveinn. Um morgininn eptir veitti
biskup tíðir snimma. Ok þá fór hann norðr til Egils-
eyjar á fund Vilhjálms biskups, ok var þar til tíunda
dags Jóla. Þá fóru þeir báðir biskuparnir á fund
Rögnvalds jarls með virðuligu föruneysi, ok báru upp
örindi sín. Þeir segja frá einka-málum Sveins Ásleifar-
sonar ok Maddaðar jarls, þat at Haraldr son þeirra
skyldi fara út í Orkneyjar til fóstrs með Rögnvaldi jarli;
með þeim skildaga, at Haraldr skyldi⁵ bera jarls-nafn, ok
hafa Orkneyjar hálfar við Rögnvald jarl; en hvárr-^{290.}
tveggi skyldi hafa eina hirð;⁶ en Rögnvaldr jarl skyldi ráð
hafa fyrir þeim; ok svá, þótt Haraldr þroskaðist, ok
vildi sitt hvárr þeirra, þá skyldi Rögnvaldr jarl ráða;
var Sveinn ok þar með, ok bar þetta með biskupi.
Gjörðu þeir Rögnvaldr jarl þat ráð, at fundr var lagiðr
um várit á Langa-föstu á Katanesi; ok gekk þá saman
sættin með þessum skildaga, ok var bundin eiðum
hinna beztu manna af Orkneyjum ok af Skotlandi.

¹ blárri] bla, Tr.; brarri, Cd.
(badly).

² ok kinnr] add. MO.

³ prestr kenndi . . ok] add. MO.;
ep. the Tr.; om. Fl.

⁴ Atioklum] Atjötum, MO.

⁵ fara . . skyldi] add. Tr.; om.
Fl.; an homoteleton (skyldi fara
. . . skyldi bera).

⁶ en . . hirð] add. Tr.

A.D. c.
1139.

Fór þá Haraldr Maddaðarson út í Orkneyjar með Rögnvaldi jarli, ok var honum þá gefit jarls-nafn. Þá fór í Eyjarnar með Haraldi jarli Þorbjörn klerkr; hann var son Þorsteins hölds, ok Guðrúnar, dóttur Frakkakar; hann var vitr maðr ok mikill fyrir sèr; hann fóstaraði þá Harald jarl, ok ræð mjök fyrir honum. Þorbjörn kvángaðist í Orkneyjum, ok fékk Íngiríðar¹ Ólafs-dóttur, systur Sveins Ásleifarsonar. Var Þorbjörn þá ýmist út í Orkneyjum, eðr uppi í Skotlandi; ok var hinn fræknasti maðr, ok hinn mesti újafnaðar-maðr um flesta hluti. Sveinn Ásleifarson tók undir sik eignir þær allar, er átt hafði Ólafr, faðir hans, ok Valþjófr, bróðir hans; gjörðist hann þá höfðingi mikill, ok hafði jafnan fjölment með sèr. Hann var vitr maðr ok forspár um marga hluti, újafnaðar-maðr ok úfyrirleitinn. Eigi vóru í þann tíma þeir tveir menn fyrir vestan haf, þeirra er eigi vóru meiri ættar² er meira háttar þætti vera en þeir Sveinn ok Þorbjörn mágar. Vóru þá með þeim kærleikar miklir.

A.D. 1140-
1148.

292.

82. Þat var eitt sinn, at Sveinn Ásleifarson kom at máli við Rögnvald jarl, at hann skyldi fá honum manna afla ok skip til þess at hefna þeim Ólvi ok Frakkök brennu Ólafs feðr síns. Jarl mælti: "Ætla³ þú eigi þat, Sveinn, at okkr muni nú⁴ verða mein at Ólvi ok Frakkök kerlingu þeirri er til einkis er fær." Sveinn svarar: "Jafnan munu mein at þeim meðan þau lifa; enda ætlaða ek þá til annars, er ek gjörða stærst fyrir þínar sakir, [en] at þú mundir eigi slíkt veita." Jarl svarar: "Hvat legg ek þá til er þèr líkar?" Sveinn svarar: "Tvau skip vel búin." Jarl kvað svá vera skyldu sem hann beiddi. Ok eptir þat býr Sveinn tór sína. Ok

¹ *Íngiríðar*] thus Cd., and Tr. Again in ch. 59 she is called *Íngirerðr*; cfr. below, cap. 86.

² *þeirra . . ættar*] add. from Tr.

³ *Ætla*] emend.: men du ikke det! Tr.; ætlar, Cd.

⁴ *nú*] ekki, add. Cd., but wrongly, as seen from the Tr.

er hann var búinn, sigldi hann suðr til Breiðafjarðar,¹ A.D. c. 1139-1148.
 ok tók útnyrðing til Dufeyra. Þat er kaupstaðr á Skotlandi. En þaðan fór hann inn fyrir Mærhæfi, ok því næst² til Ekkials-bakka. Þaðan fór hann til Atiokla, ok lá þar sem Elgin heitir,³ til Maddaðar jarls. Þá fékk hann Sveini leiðtoga, þá er leið kunnu um fjöll ok merkr, þar sem hann vildi fara. Fór hann þaðan hit efra um fjöll ok skóga fyrir ofan allar bygðir, ok kom fram í Hjálmundal nær miðju Suðrlandi. En þau Ölvir höfðu hvervetna haft njósnir, þar er þeim þótti úfriðar ván ór Orkneyjum; en þessa leið var þeim eingi ván hermanna. Urðu þau eigi fyrr vör við herinn, en þeir Sveinn voru komnir í hlíð nokkura á bak bænum Frakkakar. Þar kom í mót þeim Ölvir rosta með sex tígum manna. Slær þar þegar í bardaga, ok verðr lítil viðtaka; brökkva þeir Ölvir heim at bænum, þvíat þeir náðu ekki²⁹⁴ skóginum. Þar varð mannfall mikit.⁴ En Ölvir hljóp upp til Hjálmundals-ár; ok svamm yfir ána, ok svá upp í fjallit; ok fór þaðan til Skotlands-fjarðar; ok svá út til Suðreyja. Ok er hann ór sögunni. En er Ölvi dró undan, fóru þeir Sveinn heim á bæinn, ok ræntu þar hvívetna; en eptir þat brendu þeir bæinn, ok alla þá menn, er inni voru. Ok lét Frakkök þar líf sitt. Þeir Sveinn gjörðu þar hit mesta hervirki í Suðrlandi, áðr þeir fóru til skipa sinna. Eptir þat lágu þeir úti um sumarit, ok herjuðu um Skotland. Kom Sveinn at hausti til Orkneyja á fund Rögnvalds jarls; tók hann vel við Sveini; fór Sveinn þá yfir á Nes í Duggalsbæ,⁵ ok sat þar um vetrinn. Í þenna tíma kom til Sveins orðsending Holdboða ór Suðrey-

¹ *Breiðafjarðar*] thus Tr.; Borgarfjarðar, Fl. (badly).

² *því næst*] add. Tr.: dernest.

³ *ok lá þar sem Elgin heitir*] add. Tr.: oc laa der som kaldis Elgin.
nannfall mikit] conj.; mann-

foldi mikill, a great gathering of men, Cd.

⁴ *ok svamm yfir ána*] add. Tr.: oc svömmede offuer aen, oc löb.

⁵ *Duggalsbæ*] thus Cd.

A.D. 1189-
1148. jum, at Sveinn skyldi koma til liðveizlu við hann; þvíat þangat til Tyrvistar¹ hafði komit höldr² af Bretlandi, ok hafði eltan Holdboða ór búum sínum ok rænt fè miklu. Sá maðr hèt Roðbjart, er sendr var, Enskr at kyni. Sveinn brá skjótt við, er honum voru send orðin, ok kom út í Orkneyjar til móts við Rögnvald jarl, ok bað Rögnvald jarl, at hann skyldi fá honum lið ok skip. Jarl spurði, hvat Sveinn vildi þá at hafast. Hann kvað þann mann hafa sèr orð sent, er sízt átti hann ní við at kveða, ok honum hafði þá bezt gefist, er hann þurfti mest við, er flestir fóru á hendr honum. Jarl svarar: "Vel væri þá, ef þit skildist vinir; en útrúir eru flestir Suðrey-
" íngar; en gæta³ máttú dreng-skapar þíns; en ek mun fá þèr tvau skip al-skiput." Þetta líkar Sveini
296. vel. Ok fóru þá til Suðreyja, ok fann eigi Holdboða fyrr en hann kom vestr í Mön, þvíat hann hafði þangat stokkit. En er Sveinn kom í Mön, þá varð Holdboði honum feginn. Ok þar í Mön hafði höldrinn sá hinn Brezki gjört hervirki mikit í ránum ok manndrápum, ok víða í Suðreyjum.⁴ Fyrir honum hafði fallit göfugr maðr, er Andres hèt; Hann átti eptir konu, er Íngiríð hèt, ok son er hèt Sigmundur öngull.⁵ Íngiríð húsfrú átti fè mikit ok bú stór. Þat ráð gjörði Holdboði, at Sveinn⁶ bæði hennar. En er þat var vakit við hana, þá mælti hon, at Sveinn skyldi þat til ráðahags vinna at hefna Andres bónda síns. Sveinn svarar, at han mætti gjöra Bretum skaða nokkurn, "En eigi má ek vita hvers af verðr auðit um manna-lát." Ok eptir þat fara þeir Sveinn ok Holdboði í hernað ok höfðu fimm skip. Þeir herjuðu um Bretland; ok gengu þar upp er heitir Jarlsnes, ok gjöra þar hervirki mikit. Þat var

¹ þangat til Tyrvistar] thus Tr.; þar, Cd.

² höldr] haulldr, Cd. ?

³ gæta] emend.; gæta, Cd.

⁴ Suðreyjum] emend.; Suðr-ríki, Cd.

⁵ öngull] add. Tr.

⁶ Sveinn] Tr.; hann, Cd.

sinn morgin, at þeir gengu upp í þorp nokkurt ok ^{A.D. 1189-}var þar lítil viðtaka. Flýðu bændr ór þorpinu; en ^{1148.}þeir Sveinn ræntu þar hvívetna, ok brendu sex bæi fyrir dagverð sinn. Þá var þar með Sveini Íslenzkr maðr, er Eirekr hét, ok kvað þetta:

“ Bæir eru brendir, en búendr rændir,
 “ (svá hefir Sveinn hagat), sex í morgin:
 “ Gjörði hann einum ærinn þeirra,¹
 “ leigir þar kol leigu-manni.”

Eptir þetta fóru þeir til skips síns, ok lágu úti um ^{298.}sumarit, ok fengu mikit herfang. En höldrinn hljóp í ey þá, er Lund heitir; þar var vígi gott. Sátu þeir Sveinn þar um nökkura hríð ok fengu ekki at gjört. Ok fóru heim um haustið í Mön.

83. Þenna vetr gjörði Sveinn brúðkaup til Íngiríðar; ok sat þá með sæmd mikilli. Um várit dró hann menn at sèr, ok fór á fund Holdboða,² ok beiddi hann liðs. En hann taldist undan; ok lèt at menn væri í athöfnum margir, en sumir í kaupferðum; ok fékk Sveinn þar ekki af. En þat var raunar, at þeir höldrinn höfðu sæzt á laun, ok bundit lag sitt með fè-gjöfum. En Sveinn fór eigi at síðr; ok hafði þá þrjú skip, ok varð lítið til fjár öndvert sumar. En er á leið, fóru þeir suðr undir Írland; ok tóku þar kugg einn er múnkar áttu ór Syllingum, ok ræntu. Hann herjaði ok víða á Írlandi; ok tóku þar mikit fè. Ok fóru um haustið heim í Mön, ok höfðu mikit lið.³ Þá hafði Sveinn Ásleifarson skamma stund heima setið, at hann heyrði þann kvitt, at Holdboði⁴ mundi honum eigi trúr. En Sveinn duldist við þat. Ok eina nátt um vetrinn,⁵ var þat tíðinda, at varðmenn Sveins kómu,

¹ þeirra] somehow corrupted; a noun is wanted. The meaning is, he made them charcoal enough, more than they wanted.

² Holdboða] thus Tr.; Hornboða, Cd.

³ ok höfðu mikit lið] add. Tr.

⁴ Holdboði] Tr.; Hornboði, Cd.

⁵ vetrinn] thus Tr.: vinteren; várit, Cd.

A.D. 1139-
1148. 300. ok sögðu, at úfriðr fór at þeim. Þeir Sveinn hljópu til vápna ok út. Þeir sá hvar menn fóru með eld at bænum, ok höfðu lið mikit. Þá hljópu þeir Sveinn á hól einn, ok vörðust þaðan; þeir höfðu lúðr ok blæsu. En þar er þykktbýlt; ok drifu menn til liðs við þá Svein, svá at þar kom, at þeir létu frá er til vóru komnir. Slógust þeir Sveinn eptir ok eltu þá. Þar féll mart manna í flóttanum; en fjöldi var sárt af hvarum-tveggjum áðr þeir skildu. En fyrir þessu liði reð Holdboði,¹ ok hafði hann dregit undan í flóttanum. Fór hann þar til er hann kom í Lundey; tók höldrinn vel við honum, ok hældust þeir saman. Sveinn fór heim, ok hafði fjölment, ok varðhöld mikil, þvíat þvíat hann trúði illa Suðreyíngum. Þá er fong þeirra Sveins tóku at þverra, þústnaði fólkit við hann;² ok seldi [hann] jarðir sínar, er á leið vetrinn, til lausafjár; ok fór snimma um várit sunnan til Ljóðhúsa, ok dvöldu þar langa hríð.³ Hafði hann gjört mikit hervirki í þessari ferð.

84. Þá er Sveinn var í Suðreyjum, hafði Rögnvaldr jarl farit á Katanes, ok tók veizlu í Vík með þeim manni, er Hróaldr hét; kona hans hét Arnljót;⁴ Sveinn hét son þeirra, ok var hinn vaskligsti maðr. En er jarl var á veizlu, kómu þeir Þorbjörn klerkr ofan af Skotlandi; ok sagði þau tíðindi, at Þorsteinn höldr faðir hans var drepinn, ok hafði jarl einn Skozkr⁵ drepit hann, en jarl sá hét Valþjófr.⁶ En þat höfðu menn á máli, hve tíð-rætt þeim Rögnvaldi jarli var ok

¹ Holdboði] Hornboði, Cd.

² Þá er fong . . . við hann] om. Cd., but is found in Lex. Run. s. v. þústna. In the Tr. the whole passage runs thus: hafði de oc saa haard vilkord den tid svends fetalie minskedes, oc hands folck begynte at lade ilde deroffuer. The identity of this passage and the entry in

Lex. Run., although no authority is there expressly stated, admits of no doubt.

³ ok . . . hríð] add. Tr.

⁴ kona . . . Arnljót] add. Tr.

⁵ Skozkr] add. Tr.: en Skotte-jarl.

⁶ en jarl . . . Valþjófr] add. Tr.; cp. ch. 88.

Þorbirni; þvíat jarl gáði varla at lúka málum sínum A.D.1139-
 fyrir tali þeirra. Fór Þorbjörn þaðan út í Eyjar með ^{1148.}
 jarli; en Sveinn Hróaldsson gjörðist þá skutil-sveinn ^{302.}
 jarls. Þorbjörn hafði þá verit um hríð á Skotlandi.
 Hann hafði drepa látit tvá menn, þá er verit höfðu
 at brennu Frakkakar með Sveini Ásleifarsyni. En er
 Sveinn kom ór Suðrey[jum], þá fór hann heim í
 Gareksey til bús síns; en ekki á fund Rögnvalds jarls,
 sem hann var vanr er hann kom ór hernaði. En er ¹
 jarl spurði, at hann var heim kominn, spurði hann
 Þorbjörn hvat hann ætlaði, hví Sveinn mundi eigi
 finna hann. Þorbjörn svarar: "Þess get ek, at Sveini
 " mislíki við mik, þvíat ek lét drepa þá menn er verit
 " höfðu með honum at brennu Frakkakar." Jarl
 mælti: "Eigi vil ek, at þit sèt missáttir." Ok eptir
 þat fór Rögnvaldr jarl [í] Gareksey, ok leitaði um
 sættir með þeim; ok var þat auðvelt, þvíat báðir þeir
 vildu at jarl skipaði. Síðan gjörði hann þá sátta at
 sinni. Ok hêlt sú sætt lengi síðan.

85. Í þenna tíma kom til Orkneyja Íslands ² far eitt.
 Þar var á sá maðr, er Hallr hêt, son Þórarins breið-
 maga. Hann fór til vistar í Rínansey til þeirra Þor-
 steins ok Rögnu. Hann undi þar illa; ok bað Þorstein,
 at hann kæmi honum til Rögnvalds jarls. Þeir fóru á
 hans fund, ok vildi jarl eigi við Halli ³ taka. En er
 þeir kómu heim, þá spyrr Ragna hve farist hafði.
 Hallr kvað þá vísu:

" Senda ek son þinn, Ragna!
 (sönn koma mál ⁴ fyrir bragna;
 " hans var haglig ⁵ iðja)
 hirðvistar mér biðja :

304.

¹ *En er jarl*] emend. in accordance with Tr.; en er Sveinn kom ór Suðreyjum um sumarit, ok jarl spurði, Fl., a repetition from the preceding.

² *Íslands*] Islenskt, Cd.

³ *Halli*] MO.; honum, Cd.

⁴ *mál*] om. MO.

⁵ *haglig*] MO.; hálíg, Cd.

A.D. 1139-
1148.

“ Hafa kveðst hokka rýrir
hin er hæstum¹ veg stýrir,
“ neitti hann grúpans² gran[n]a,
gnótt vígligri³ manna.”

Litlu síðarr fór Ragna á fund Rögnvalds jarls at örindum sínum. Hon var svá búin, at hon hafði gaddan rautt á höfði, gjört af hrossa-hári. Ok er jarl sá þat, kvað hann:

“ Aldr hefig frètt þar er feldu
fránstall⁴ konur allar
“ (verðr-at menja myrðir
mjúk-orðr) höfuð-dúkum:
“ Nu tær hlökk um hnakka
hauk-strindar sèr⁵ binda,
“ (skryðist brúðr við bræði
ben-gagls) merar-tagli.”

Ragna mælti: “ Hèr kemr nú at því sem mælt er, at “ Fár er svá vitr, at allt sjái sem er;’ þvíat þetta er “ af hesti en eigi af meri.” Hon tók þá silki-dúk ok faldaði sèr með,⁶ ok talaði eigi at síðr mál sitt. Jarl tók henni heldr seint í fyrstu; en mýktist ræðan svá sem á leið; ok fékk hon þat örindi, sem hon vildi, ok⁷ hirðvist Halli. Ok var hann lengi síðan með Rögnvaldi jarli.—Þeir örtu báðir saman Háttal-lykil hinn forna,⁸ ok létu vera fimm vísur með hverjum hætti. En þá þótti of langt kveðit, ok eru nú tvær⁹ kveðnar með hverjum hætti.

306. 86. Þat er sagt, at Sveinn Ásleifarson spurði at Holdboði¹⁰ var kominn í Suðrey[jar], þá bað hann

¹ hæstum] Fl.; mestum, MO.

² grúpans] thus Fl.; gildum, MO.

³ vígligri] MO.; víglegra, Cd.

⁴ fránstall] thus emend.; fránstallz MO.; framstallz, Cd.

⁵ hauk-strindar sèr] MO.; hodd-strindar sem, Cd.

⁶ faldaði sèr með] vafði at höfði sèr, MO.

⁷ ok] MO.; er hon fékk, Cd.”

⁸ háttal-lykil hinn forna] háttal-it forna, MO. The Tr. has ‘hattar-lykil hin forne.’

⁹ tvær] iij. vísur, MO.; tre, Tr. Two is the number, such as the poem now exists.

¹⁰ Holdboði] Hornbogi, Cd.

Rögnvald jarl fá sèr lið til at hefna sín. Jarl fèkk ^{A.D. 1139-1148.} honum fimm skip; ok stýrði einu Þorbjörn klerkr; en öðru Hafiði son Þorkels flettis; þriðja Dufnjáll son Hávarðs Gunnasonar; fjórða Ríkgarðr Þorleifarson; fimta Sveinn Ásleifarson. En þegar er Holdboði spurði til Sveins, þá flýði hann suðr aptr til Lundeyjar; ok tóku fèlagar hans hann til sín.¹ Þeir Sveinn drápu mart manna í Suðreyjum; en ræntu víða ok brendu. Þeir fengu mikit fè, en náðu eigi Holdboða,² ok aldri kom hann í Suðreyjar síðan. Sveinn vildi vera í Suðreyjum um vetrinn; en þeir Þorbjörn vildu heim; ok fóru þeir síð³ um haustið sunnan til Kataness, ok kómu í Dungalsbæ. Ok er þeir skyldu skipta herfangi sínu, þá mælti Sveinn, at allir skyldu jafn-mikit hafa, nema hann hefði höfðingja-hlut; þvíat hann kveðst einn hafa fyrir verit; ok sagði jarl hafa fengit þá til liðs við sik. Hann lèzt ok einn hafa sakir átt við Suðreyinga, en þeir engar. En Þorbjörn þóttist engum mun síðr hafa til unnit, ok verit eigi síðr fyrirmaðr en Sveinn. Vildu þeir ok [at] allir skipstjórnar-menn hefði jafnan hlut. En svá varð at vera sem Sveinn vildi; þvíat hann var miklu mann-fleiri þar á Nesinu. En Þorbjörn fór út í Orkneyjar á fund Rögnvalds jarls, ok sagði hve farit hafði með þeim Sveini; ok líkaði þeim illa, er hann hafði gjört þá hlut-ræningja. Jarl kvað þat eigi mundu einu sinni finnast á, at Sveinn væri engi jafnaðar-maðr, “En þar mun enn koma, at hann mun ^{308.} taka gjöld fyrir sitt ranglæti. En eigi skulu þer um þetta deila. Ek skal fá yðr jafn-mikit af mínu, sem þer missit við hann; vil ek ok ekki, at þer kallit á hann um þetta; ok væri vel, ef eigi leiddi stærri vandkvæði af honum; uggi ek þó, at þess muni eigi langt at bíða.”⁴ Þorbjörn svaraði: “Guð þakki yðr,

¹ *suðr . . . sín*] add. Tr.; or Suðreyjum, Cd.

² *Holdboða*] Hornboða, Cd.

³ *síð*] add. Tr.

⁴ *uggi . . . bíða*] add. Tr.: men alt tenker jeg at der skal icke vere langt til.

A.D. 1139-1148. " herra, þann sóma, er þér gjörít til vár; ok eigi munu vèr deila við Svein um þetta; en aldri síðan skal ek vera vin hans; ok gjöra skal ek honum nokkura svívirðing hér á móti." Ok eptir þetta segir Þorbjörn skilit við Íngirði¹ systur Sveins; ok sendi hana yfir á Nes til Sveins. Tók hann við henni vel; en þótti gjör til sín svívirðing mikil. Var þá með þeim fjándskapr. Kom þar at því sem mælt er, "at 'Foruðin sjást bezt við.'" En þó leitaði nú hvárrgi berliga á annan.²

Þá er Sveinn var í Suðreyjum, þá hafði hann sett Margað Grímsson í Dungals-bæ til forráða, ok fengit honum í hendr sýslu þá, er hann hêlt af Rögnvaldi jarli. En Margaðr var sakgæfinn ok áleitinn, ok varð hann úvinsæll við sinn újafnað. En þeir er mest urðu fyrir újafnaði hans, stukkðu á fund Hróalds bónda³ ok hêldu sik þar. Af því gjörðist fjándskapr með þeim Hróaldi ok Margaði. Litlu síðarr en Sveinn var heim kominn⁴ fór Margaðr suðr til Víkr við tugtugta mann at örindum sínum. Ok áðr hann kom sunnan, veitti hann heimsókn Hróaldi bónda, ok drap hann, ok nokkura menn fleiri. Fóru síðan til Dungals-bæjar á fund Sveins. Þá safnar Sveinn mönnum, ok ferr til Lamba-borgar, ok býst þar um. Þar var vígi gott, ok sat hann þar með sex tigi manna, ok 310. flutti at sèr vistir ok önnur fong þau er þeir þurftu at hafa. Borgin stóð á sævar-hömrum nökkurum; en steinveggr var fyrir ofan, vel smíðaðr. Björgin gengu langt með sjánum annan veg. Þeir gjörðu þá margar úspektir á Katanesi í ránum, ok fluttu þangat í borgina, ok gjörðust úvinsælir.

87. Tíðindi þessi koma til eyrna Rögnvaldi jarli ok Sveini Hróaldssyni; beiddi Sveinn jarl fulltíngs, at

¹ Íngirði] Tr.; Íngigerði, Cd.

² En þó . . annan] add. Tr. and MO. in Lex. Run. s. v. berliga.

³ bónda] add. Tr.

⁴ en Sveinn . . kominn] add. Tr.

hann leiðrætti þetta mál; fluttu þetta margir menn ^{A.D. 1139-1148.} með Sveini. Kom því svá, at Rögnvaldr jarl brást við, ok fór yfir til Ness, ok þessir höfðingjar með honum: Þorbjörn, Haffiði Þorkelsson, Dufnjall Hávarðsson, ok Ríkgarðr,¹ ok vóru þeir hinir tillaga-verstu á hendr Sveini. Þeir fóru til Dungals-bæjar; ok var Sveinn þá í brottu. Var þat sagt, at hann var farinn suðr til Víkr; fóru þeir þangat. Ok er þeir kvómu þar, spurðu þeir² at Sveinn var í Lamba-borg. Fóru þeir jarl þá þangat. Ok er þeir kómu til borgarinnar, þá spyrr Sveinn hverr fyrir liðinu ræð. Honum var sagt at Rögnvaldr jarl ræð fyrir. Sveinn fagnaði honum vel, ok³ frætti jarl eptir örindum. Jarl svarar, at hann vill at hann seli Margad fram í vald þeirra. Sveinn spyrr hvárt hann skal grið hafa. Jarl læzt því eigi vilja heita. Þá mælti Sveinn: "Eigi nenni ek at selja Margað fram í vald þeirra Sveins Hróaldssonar, eðr annarra úvina minna, þeirra sem með yðr eru; en gjarna vilda ek vera sáttr við yðr, herra." Þá svarar Þorbjörn klerkr: "Heyr hvat dróttins-svikinn mælir! at hann vildi gjarna sáttr vera; en hefir áðr rænt land hans, ok lagizt út sem þjófr. Launar þú illa jarli margan sóma, er hann hefir til þín gjört, sem þú munt öllum þeim, er þú mátt því við koma." Sveinn svarar: "Eigi þarftú, Þorbjörn, hær svá mart til at leggja; þvíat ekki mun fyrir þín orð gjört. En þat er hugboð mitt, at þú ^{312.} munir honum verstu launa þann sóma, er hann hefir til þín gjört, áðr þit skilit; fyrir því at engir munu gæfu af þær hljóta þeir er nokkut eigu við þik." Þá mælti Rögnvaldr jarl, at menn skyldu ekki skatyrðast. Eptir þat settust þeir um borgina, ok bönnuðu allar atflutningar; ok gekk svá mjök lengi, at ekki mátti atsókn við koma. Ok er eyddust vistir þeirra, þá kallaði Sveinn saman sína menn, ok leitaði

¹ ok Ríkgarðr] add. Tr.³ fagnaði . . ok] add. Tr.² var þat . . . spurðu þeir] add.

Tr.; þeir spurðu, Cd.

A.D. 1139-
1148.

ráða við þá; en allir menn mæltu eins munni, at hans forsjá vildu hafa, meðan hennar væri kost. Þá tók Sveinn til orða ok mælti: "Þat sýnist mér úvirðuli-
" gast at svelta hér, en ganga síðan á vald úvina
" sinna. Hefir ok þetta svá farit sem líkligt var, at
" oss mun bæði skorta við Rögnvald jarl, vit ok
" gæfu. En hér hefir verit leitað um sættir ok grið,
" ok hefir hvártki fengist Margaði¹ félaga mínum.
" En veit ek at kost mun hér öðrum mönnum griða;
" en ek nenni eigi, at selja hann fram undir öxi.
" Nú er þat eigi rétt, at hér [gjaldi] svá margir hans
" vandræða, þótt ek nenna eigi at skiljast við hann
" at sinni." Ok eptir þetta tók Sveinn þat ráð, at
knýta saman snæri þau, er þeir höfðu. En um nát-
tina létu þeir þá Svein ok Margað síga ofan ór bor-
ginni á sjáinn. Ok eptir þat tóku þeir sund, ok
lögðust fram með björgunum þar til er þraut ham-
rana. Eptir þat stigu þeir fótum á land, ok fóru
upp í Suðrland; ok svá til Mærhæfi; ok þaðan til
Dufeyra. Þar fundu þeir Orkneyska menn á byrðingi;
hét sá Hallvarðr, er fyrir þeim var, en annarr Þorkell;
þeir vóru tíu saman. Þeir Sveinn gengu á skip með
þeim, ok fóru tólf saman á byrðingi suðr fyrir Skotland,
þar til er þeir koma í Máeyjar.² Þar var þá múnk-lífi.

314. Baldvini hét ábóti sá er fyrir ræð. Þar vóru þeir
Sveinn ok hans menn sjau nætr veðrfastir,³ ok sögðust
vera sendir á fund Skota-konúnga af Rögnvaldi jarli.
Múnkar grunuðu sögn þeirra, ok ætluðu vera ráns-
menn; ok sendu til lands eptir mönnum. En þá er
þeir Sveinn verða þess varir, þá hlaupa þeir á skip, ok
ræntu staðinn fê miklu. Þeir fóru á brott ok inn eptir
Myrkva-firði. Þeir fundu í Eiðina-borg⁴ Davíð Skota-

¹ *Margaði*] Margardi, Cd.

² *Máeyjar*] thus (plur.) Fl.;
Manðer, Tr. (less right).

³ *Þar vóru . . veðrfastir*] Þeir
Sveinn vóru fjóra daga veðrfastir í

Máeyjum, Lex. Run. s. v. veðr-
fastr.

⁴ *Eiðina-borg*] Edenborg, Tr.
This, and ch. 101, are the sole in-
stances where this name occurs in
old Icelandic writers.

konung. Tók hann vel við Sveini, ok bauð þeim at A.D. 1138-
vera með sèr. Sveinn sagði konúngi allan mála-vöxt ^{1148.}
þangat-kvámu sinnar; ok hve farit hafði með þeim
Rögnvaldi jarli, áðr þeir skildust; ok svá þat er þeir
höfðu rænt í Máeyjum.¹ Vóru þeir Sveinn um hríð
með Skota-konúngi í góðu yfirlæti. Davíð konúgr
sendi menn til þeirra manna, er fjár höfðu mist fyrir
Sveini í ferðinni, ok lét þá sjálfa virða skaða sinn,
en bætti sínu fè hverjum sinn missi. Davíð konúgr
bauð Sveini at sækja konu hans í Orkneyjar, en fá
honum slíkar sæmdir í Skotlandi, at hann mætti vel
við una. Sveinn birti vilja sinn fyrir konúngi; ok
sagði svá, at hann vildi, at Margaðr væri þar eptir
með konúngi; en hann sendi orð til Rögnvalds jarls,
at hann tæki sættum við hann; en Sveinn læzt vilja
leggja allt sitt mál á vald Rögnvaldi jarli; kvezt
þá jafnan vel viðr una, er þeir vóru sáttir, en þá
illa, er þeir vóru úsáttir. Davíð konúgr svarar:
" Bæði er nú, at jarl þessi mun vel vera, enda þykkir
" yðr þat eina vera, er til hans veit;² hættir þú nú
" á hans trúnað, en fyrir-lætr þat er vèr bjóðum þèr."
Sveinn læzt hans vingan aldri láta vilja; en sagðist ^{316.}
þó vilja biðja konúng, at hann veitti þetta. Kon-
úgr kvað svá vera skyldu. Davíð konúgr sendi
menn norðr í Orkneyjar með gjöfum, ok þeirri orð-
sending, at jarl skyldi taka sættum við Svein. Fór
þá ok Sveinn í Eyjar norðr, en Margaðr var eptir
með konúngi. Sendimenn Davíðs konúgs fóru á fund
Rögnvalds jarls. Tók hann vel við þeim, ok svá gjöfum
þeim, er konúgr sendi honum, ok hèt sættum. Tók
hann síðan Svein í frið ok fulla vináttu; ok fór hann
þá til búa sinna.

88. Þá er þeir Sveinn ok Margaðr vóru á brottu ór

¹ *Máeyjum*] thus plur.; Maðer, |
Tr.

² *hans veit*] tyckes mig at du
men at der er ingen hans lige, Tr.

A.D. 1138-1148. Lamba-borg, tóku þeir er í borginni vóru þat ráð, at gefa upp staðinn í vald Rögnvalds jarls. Spurði hann

hvat þeir vissu til Sveins, ok þeirra Margaðar, síðast; en þeir sögðu sem var. Ok er jarl heyrði þat, mælti hann: "Satt er þat at segja, at engra manna jafnþingi er Sveinn, þeirra er vèr eigum kosti hèr með oss; eru slík brögð bæði drengilig ok harðfenglig. En eigi vil ek níðast á yðr, þótt þèr hafit vafizt í þessu vandkvæði með Sveini; skal hverr yðvarr fara í friði fyrir mèr." Fór jarl þaðan heim í Orkneyjar, en sendi Þorbjörn klerk með fjóra tigi manna á skipi suðr til Breiðafjarðar at leita þeirra Sveins; ok spurðist ekki til hans. Þá talar Þorbjörn fyrir þeim, at þeir færi undarliga: "Rekumst eptir Sveini á leið fram, en höfum spurt at Valþjófr jarl, föður-bani minn, er skamt hëðan með litla sveit manna. Ok ef þèr vilit fara at honum með mèr, þá vil ek því

318. heita yðr, at mèr skal eigi fara sem Sveini, at ek gjöra yðr hlut-ræningja, ef oss berr herfang í hendr; þvíat fè þat, er vèr fám, skolu þèr hafa; en skipta mèr því einu til handa er þèr vilit; þvíat mèr þykkir betri frægð en fè." Eptir þat fóru þeir þar til er Valþjófr jarl var á veizlu; ok tóku hús á þeim, ok báru þegar eld at. Þeir Valþjófr hljópu til duranna, ok spurðu hverr fyrir eldinum ræði. Þorbjörn sagði til sín. Valþjófr bauð bætr fyrir víg Þorsteins; en Þorbjörn kvað ekki þurfa um sættir at leita. Þeir Valþjófr vörðust vel um hríð. En er eldrinn sótti þá, hljópu þeir út; ok varð þá skamt um vörn þeirra, þvíat þeir vóru þrekaðir mjök af eldi. Fèll þar Valþjófr jarl ok þrír tigur manna með honum. Þar fengu þeir Þorbjörn fè mikit; ok hèlt hann öll heit sín drengiliga við sína menn. Fóru þeir eptir þat út í Orkneyjar á fund Rögnvalds jarls; ok lèt hann vel yfir þeirra erindi. Var þá kyrt í Eyjunum ok friðr góðr.

Í þenna tíma bjó í Vigr í Orkneyjum Kolbeinn A.D. 1138-
hrúga, Norœnn maðr,¹ ok var hit mesta afar-menni.^{1148.}
Hann lét þar gjöra stein-kastala góðan; var þat öruggt
vígi. Kolbeinn átti Herbjörgu² systur Hákonar barns,³
en móðir þeirra var Sigríðr⁴ dóttir Herborgar Páls-
dóttur. Þessi voru börn þeirra: Kolbeinn karl,⁵ Bjarni
skáld, Sumarliði, Áslákr, Fríða. Þau voru öll mikils-
háttar.

89. Í þann tíma réðu synir Haralds gilla í Noregi. A.D.
Þeir Ingi ok Sigurðr voru börn at aldrí. Þá völdust c. 1148.
lendir menn til ráðu-neytis við þá bræðr.⁶ Var Ey-
steinn þeirra elztr. En Ingi var skilgetinn, ok höfðu
lendir menn á honum mestar virðingar; lét hann þá^{320.}
ráða öllu því er þeir vildu. Í þenna tíma höfðu þessir
lendir menn mest ráð með honum: Ögmundr ok Er-
líng, synir Kyrpínga-Orms. Þeir gjörðu þat ráð
með Ínga konungi, at hann skyldi senda orð Rögn-
valdi jarli, ok veita⁷ honum sæmiligt heimboð. Sögðu,
sem satt var, at jarl hafði verit mikill vin föður
hans; ok báðu hann gjöra sèr við jarl sem kærast,
svá at [hann] væri hans vin meiri en bræðra hans,
hvat sem í kynni at gjörast með þeim. Jarl var
frændi þeirra bræðra ok hinn mesti vin þeirra. En
er þessi orð kómu til Rögnvalds jarls, veikst hann við
skjótt, ok bjó ferð sína; þvíat hann var fúss at fara
til Noregs, at finna frændr sína ok vini. Til þessar
ferðar beiddist Haraldr jarl fyrir forvitnis sakir ok
skemtanar; hann var þá fjórtán eðr fimtán⁸ vetra

¹ Í *Vigr* . . maðr] thus Tr.: udi
denne tid bode udi Viger i Orknøer
Kolbein hruga, en Norsk mand, oc
møget mandelig. The text of the
Fl. is here mangled and corrupted—
I þann tíma bjó einn 'ánger maðr' í
Eyjunum er Kolbeinn hrúga hét,
etc. This 'ánger' is evidently mis-
read for 'fulgr' (i.e. í Vigr).

² *Herbjörgu*] Herborgu, Tr.

³ *barns*] bæns, Cd.

⁴ *Sigríðr*] add. Tr.

⁵ *karl*] thus, not Kolbeinn, Karl.,
cp. Sturl. 8., p. 210, Oxford edition.

⁶ *þeir Ingi* . . bræðr] add. Lex.
Run. s. v. lendir menn.

⁷ *veita*] veitti, Cd.

⁸ *fjórtán eðr fimtán*] thus Tr.:
'14 eller 15'; Fl. reads 'xix.' i.e.
nineteen, which is clearly wrong.

A.D. 1148. gamall. Ok er jarlar voru búnir, fóru þeir vestan með kaupmönnum; ok höfðu sæmiligt föruneysi; ok kómu um várit snemma til Noregs. Fundu þeir Ínga konúng í Björgyn; tók Íngi konúgr allvel við þeim. Fann Rögnvaldr jarl þar marga vini sína ok frændr; dvaldi hann þar um sumarit mjök lengi. Þat sumar kom útan af Mikla-garði Eindriði úngi; hann hafði þar verit lengi á mála; kunni hann þeim þaðan at segja mörg tíðindi; ok þótti mönnum skemtan at spyrja hann útan ór heimi. Jarl talaði jafnan við hann. Ok eitt-hvert sinn er þeir töluðu, þá mælti Eindriði: "Þat þykki mér undarligt, jarl, er þú vill eigi fara út í Jórsala-heim, ok hafa eigi sagnir einar til

322. "þeirra tíðinda, er þaðan eru at segja. Er slíkur "mönnum bezt hent þar sakir yðvarra lista; muntú "þar bezt virðr sem þú kemr með tígnum mönnum." Ok er Eindriði hafði þetta mælt, fluttu þetta margir aðrir með honum; ok eggjuðu, at hann skyldi gjörast fyrirmaðr at ferð þessi. Erlíngr lagði hér mörg orð til; ok sagði, at hann mundi ráðast í ferðina, ef jarl vildi gerast fyrirmaðr. Ok er þessa fýstu svá göfgir menn, þá hæt jarl ferðinni. Ok er þeir jarl ok Erlíngr ræðu þetta með sèr, þá völdust margir göfgir menn til þessar ferðar. Þessir lendir menn: Eindriði úngi skal leið segja, Jón Petráson, Áslákr Erlends-son, Guðormr Maulu-kollr af Hálogalandi.¹ Svá var mælt, at engi þeirra skyldi meira skip hafa en þritögt at rúma-tali, nema jarl; ok engi skyldi hafa búit skip nema hann. Því skyldi svá gjöra, at engi skyldi annan öfunda fyrir þat, at sitt lið eðr skip hefði betr búit, annarr heldr en annarr. Jón fótr skal gjöra láta jarli útfarar-skip, ok vanda sem mest.

Rögnvaldr jarl fór heim vestr um haustið, ok ætlaði at sitja tvá vetr² í ríki sínu. Íngi konúgr gaf jarli

¹ *Maulu-Kollr af Hálogalandi*] thus Tr.; Guðormr Mölr, Kollr af Hallandi, Fl. (badly); Maula or

Mjóla is an island in Helgeland in Norway.

² *tvá vetr*] ii. vetr., Fl.; om vintere, Tr.

langskip tvau heldr lítil ok einkar-fögr, ok gjör mest til A.D. 1148. róðrar, ok vóru allra skipa skjótust. Rögnvaldr jarl (Autumn.) gaf Haraldi jarli annat skipit; þat hét Fífa, en annat hét Hjálp. Þessum skipum höldu jarlar vestr um haf. Rögnvaldr jarl hafði ok þegit stór-gjafir af vinum sínum. Þat var Týrsdags-kveld,¹ er jarlar létu í haf; ok sigldu allgóðan byr um náttina; ok tók vindr at vaxa.² Miðvikudag var stormr mikill, en Þórsdags-nóttina³ urðu þeir við land varir. Þá var myrkr mikit. Þeir sá boða-slóðir öllum-megin hjá sèr. Þeir höfðu áðr samfloti haldit. Þá var engi kostur annarr en sigla til brots báðum skipunum; ok svá gjörðu þeir. Þar var 324. urð fyrir, en lítið forlendi; en hamrar hit efra. Þar höldust menn allir, en týndu fê miklu; sumt rak upp um náttina. Rögnvaldr jarl bargst þá enn allra manna bezt, sem jafnan. Hann var svá kátr, at hann læk við fingr sína, ok orti nær við hvert orð. Hann dró fingr-gull af fingri sèr með vörrunum;⁴ ok kvað vísu:⁵

“ Hengi ek hamri kringðan
hanga rjúpu tangar
“ grímnis sylgs á gálga
ginnúng brúar linna:
“ Svá hefir gló-raddar gladdan
gagl-fellis mik þella
“ lóns at ek leik við mínar
lautir hellis-gauta.”

¹ Týrsdags-kveld] Tr.: Tisdag-aften; Þriðja-dags-kveld, Fl.

² ok tók . . vaxa] add. Tr.: oc begynte vinden at vaxe. oc Onsdagen var en stor storm.

³ en Þórsdags-nóttina] thus Tr.: men Thorisdag-nat bleffue de land vare, i.e. the night between Wednesday and Thursday.

⁴ með vörrunum] add. MO. and Tr.: met leberen.

⁵ In the following verses we, as

usual, follow the text of MO. The text of Fl. is here mangled and corrupt, e. g. ‘sylv’ for ‘sylvgs,’ ‘ginnungs’ for ‘ginnung,’ ‘gagl-fellz,’ ‘lóns’ for ‘lóns,’ ‘mína’ for ‘mínar,’ ‘bæði lesti’ for ‘boði lesti,’ ‘aurum’ for ‘órum,’ ‘fengr . . ungum’ for ‘nærgi . . úrgum,’ ‘skrautligir’ for ‘skrautligar,’ ‘gjalfrs’ for ‘gjalfr,’ ‘hrazt í heitum’ ‘hugþekkr’ for ‘vazt . . . var hann þekkr;’ and so on.

A.D. 1148. Ok er þeir höfðu upp borit fongin, fóru þeir á land (Autumn.) at leita bygða; þvíat þeir þóttust vita, at þeir mundu við Hjaltland komnir. Þeir fundu brátt bæi. Ok er þá skipt mönnum í bygðir. Þar urðu menn jarli fegnir, er hann kom; ok spurði húsfreyja¹ at um ferðir hans. Jarl kvað vísu:

“ Brast þá er boði lesti
 (bauð hrönn skaða mönnum,
 “ sút fékk veðr it váta
 vífum) Hjálpr ok Fífu:
 “ Sökk at sjá man þykkja
 snar-lyndra för jarla
 “ (sveit gat vás at vísu
 vinna) höfð at minnum.”

326. Húsfreyja bar skinnfeld at jarli fyrir skikkju.² Hann tók við hlæjandi; ok rætti hendr á móti; ok kvað:

“ Skökk ek skinnfeld brokkinn;
 skraut er mitt afar-lítið;
 “ stærir,³ sá er stendr yfir órum,
 stafn-völlr, yfirhöfnun:
 “ Nærgi er enn af úrgum
 ál-vangs mari gangim
 “ (brim rak hest við hamra
 húns) skrautligar búnir.”

Þá voru gjörvir fyrir þeim eldar stórir; ok bökuðust þeir við eldana.⁴ Ása hét heima-kona; Hón gækk út til vatn, ok önnur kona með henni. En [er] þær kvomu til vatnins, steypist Ása í brunninn í fjúkinu; en hon hljóp heim kalin mjök,⁵ ok mælti í skjálptanum; ok

¹ spurði húsfreyja] thus MO. and Tr.; ok spurðu menn, Fl.

² Húsfreyja . . . skikkju] thus MO.; Husfrúin bar skinn-feldar-skikkju at jarli, Fl.

³ stærir] emend.; stór er, MO.; better would be, stærir þann . . .

stafnvöll; cp. stærir sterkar bárrur, Ba., i. 483, the verse.

⁴ við eldana] MO.; þar við, Fl.

⁵ Ása hét . . . kalin mjök] add. MO.; Griðkona kom inn ok skalf mjök, Fl. (badly).

skildu menn eigi hvat hon mælti. Jarl kveðst skilja A.D. 1148.
túngu hennar; ok kvað:¹ (Autumn.)

“ Dúsið er, en Ása,
atatata! liggr í vatni;
“ hutututu!² hvar skal ek sitja
(heldr er mér kalt) við eldinn?”

Jarl sendi menn sína tólf til Einars í Gullberu-vík; en hann læzt eigi mundu við þeim taka nema jarl kæmi sjálfr. Ok er Rögnvaldr jarl spyrir þetta, þá kvað hann:

“ Ala kveðst Einarr vilja
engan Rögnvalds drengja,
“ (mér fellr Gauts á góma:
gjálfr) nema jarlinn sjálfan:
“ Veit ek at vaxt í heitum;
var hann þekkr firum ekki;
“ inn gekk ek³ þar er brunnu
eldar síð á kveldum.”

“ Sá atburður varð einn dag suður í Dynrastar-vági á Hjaltlandi, at einn bóndi gamall⁴ ok féltíll beið lengi skipanar sinnar,⁵ en allir bátar aðrir réru út, hverr sem búinn varð. Þá kom maður at enum gamla bónda í hvítum kofli; ok spurði hví hann réri eigi til fiskjar⁷ sem aðrir menn. Bóndi segir, at skipan⁸ hans var eigi komin. “ Bóndi,” segir kofmaður, “ viltú at ek róa “ með þér?” “ Vil ek þat,” segir bóndi; “ en þó vil “ ek hafa hlut af skipi mínu; þvíat ek á börn mörg “ heima, ok starfa ek fyrir þeim slíkt er ek má.” Síðan réru þeir út fyrir Dynrastar-höfða, ok fyrir innan

¹ ok kvað] add. MO.

² hutututu] thus Fl.; utututu, MO. (and so Asbjørnsen and Moe in their Fairy Tales), but here the alliteration requires an h.

³ inn gekk ek] Fl.; inn gekk Yggs þar er brunnu eldar síð á kveldi, Fl.

⁴ The following fishing episode

is taken from MO.; om. Fl. and Tr. Cp. also the entries in Lex. Run. s. v. kufi, ógipta, mæ, röst.

⁵ gamall] add. by conj. as required by the following copula; cfr. below.

⁶ skipanar sinnar] emend.; skipara sinna, Cd.

⁷ fiskjar] emend. fiska, Cd.

⁸ skipan] emend. skipari, Cd.

A.D. 1148. Hundhólma. Þar var straum-mikit, er þeir sátu, ok
 (Autumn.) iður stórar; skyldi sitja í iðunni, en fiskja ór röstinni.
 Kofmaðr sat í hálsi, ok andæfði; en bóndi skyldi
 fiskja. Bóndi bað hann gæta, at þá bæri [eigi] í rös-
 tina; kvað þá við váða búit vera. Kofmaðr fór ekki
 at hvat [er] hann sagði; ok hirti eigi, þótt bóndi
 kæmi í nökkura raun. Litlu síðarr bar þá í röstina;
 ok varð bóndi hræddr mjök, ok mælti: "Aumr var¹
 " ek ógiptu minnar, er ek tók við þér í dag til róðrar;
 " þvíat ek mun hær deyja; en lið mitt er heima, bjarg-
 " laust, ok allt á fátæki² ef ek látumk." Ok varð
 bóndi svá hræddr, at hann grèt; ok hann ugðði bana
 sinn. Kofmaðr svarar: "Ver kátr, bóndi, ok grát eigi;
 " þvíat sá mun okkr ór draga röstinni, er okkr lét í
 " koma." Síðan reri kofmaðr ór röstinni, ok varð
 bóndi því all-feginn. Þá reru þeir at landi, ok settu
 upp bátinn. Ok bað bóndi kofmanninn at ganga til
 ok skipta fiskum. En kofmaðr bað bónda at skipta,
 sem honum líkaði; kvezk eigi vilja hafa meirr en
 þriðjung sinn. Þar var mart manna komit til strandar,
 bæði karlar ok konur, ok mart fátækt folk. Kofmaðr
 gaf fátækum mönnum alla þá fiska er hann hafði hlotið
 um daginn; ok bjóst síðan til brotferðar. Þar var at
 ganga upp á brekku eina; ok sátu konur margar í
 brekkunni. En er hann gekk upp í brekkuna, spratt
 hónum fótr, er hált var af regni; ok fèll hann ofan
 ór brekkunni. Kona ein sá þetta fyrst, ok hló mjök
 at hónum; ok síðan annat fólk. En er kofmaðr heyrði
 þetta, kvað hann:

" Skelk aflar Sif silkis
 sinn at umbúð minni;
 " hlær stórum mun meira
 mær en fallit væri:

¹ var] Lex. Run. s. v. ógipta; | ² á fátæki] slightly mended; a
 varð, Cd. | fátæki, Cd.

“ Fár kann jarl (en árla
ör-lyndr¹) at síá gjörla
“ (hlunns dró ek eik af unnum
áðr) í fiski-váðum.”

A.D. 1148.
(Autumn.)

Síðan fór kofmaðr í brott; ok urðu menn þess seinna varir, at þessi kofmaðr hafði verit Rögnvaldr jarl. Er þat ok síðan mörgum manni kunnigt orðit, at þau hafa mörg verit hans brögð, er bæði vóru hjálpsamlig fyrir Guði, ok skemtilig fyrir mönnum. Menntu kenndu ok orðs-kvið þann, er stóð í vísunni, at “Fár kennir jarl í fiski-váðum.”

Jarl dvaldist mjök lengi á Hjaltlandi; ok fór um 1148, 1149. haustið suðr til Orkneyja, ok sat í ríki sínu. Þat haust (Winter.) kómu til hans Íslenzkir² menn tveir; hét annarr 328. Ármóðr ok var skáld, annarr Oddi hinn litli Glúmsson, Breiðfirzkr maðr,³ ok orti enn vel. Jarl tók við þeim báðum til hirðvistar. Jarl hafði Jóla-boð mikit, ok bauð mönnum til, ok gaf gjafir. Hann rætti gullrekit spjót at Ármóði skáldi, ok skelfdi við, ok bað hann yrkja vísu á móti. Ármóðr kvað:

“ Eigi metr inn ítri
allvaldr gjafar skáldi
“ yggs við aðra seggi
él-stærir⁴ mer fœra :
“ Snjallr bar glæst með golli
grundar-vörðr at mundum
“ buðlúngr nýztr it bezta
blóð-kerti Ármóði.”

Þat var einn dag um Jólin, at menn hugðu at tjöldum. Þá mælti jarl⁵ við Odda hinn litla : “ Kveð⁶ vísu um athöfn þess manns, er þar er á tjaldinu, ok haf þú kveðna þína vísu þá er ek hefi lokit minni vísu;

¹ ör-lyndr] better ‘ör-landr,’ a
‘kenning’ of a man (?)

² Íslenzkir] MO.; Hjaltenskir,
Fl.

³ Breiðfirzkr maðr] add. MO.

⁴ él-stærir] elstærir, MO.

⁵ mælti jarl] mæltu jarlsmenn,
MO.

⁶ kveð] MS.; gjörðu, Fl.

A.D. "haf ok engi þau orð í þinni vísu, er ek [hefi] í
1148, 1149. "minni vísu."¹ Jarl kvað:

"Lætr um öxl sá er útar
aldrænn stendr² á tjaldi
"sigr-freyr. Svölnis vára³
slíðr-vönd ofan ríða:
"Eigi mun þó at Ægis⁴
ör-beiðanda reiðist
"blik-ruðr böðvar jökla
bein-rangr framarr ganga."

Oddi kvað:

330. "Stendr ok hyggv at höggva
herði-lútr með sverði
"band-álfr beiði-rindi
baldr⁵ við dyrr á tjaldi:
"Fírum mun hann með hjörvi
hætr;—nú er mál at sættist
"hlœðendr hleypi-skíða
hlunns áðr geigr sè unninn."

Þat var einn dag, at óðr maðr varð lauss ór böndum,
ok hljóp at Rögnvaldi jarli; ok greip til hans, svá
fast, at jarlinn rataði mjök svá til falls. Þá kvað
jarl vísu:

"Fékk í fylkis skikkju
fang-ramligr slangi;
"rekkr ræð hart at hnykkja
hildingi fé-mildum:
"Sterkr var stála-Bjarki,
staka kvóðu menn nakvað;
"afi hefir eggja skyfir
orðvandr fyrir hyggjandi."⁶

¹ More terse in MO.,—kveð vísu um afhöfn þess manns er þar stendr á tjaldinu, ok haf eigi síðarr lokit þinni vísu, en ek minni; haf ok ei[n]gi þau orð í þinni vísu er ek hefi í minni. Þá kvað jarlinn.

² stendr] maðr, MO.

³ sigr . . vára] MO.; sigfreyr saðvins vára, Fl.

⁴ Ægis] Ægir, MO.

⁵ baldr] Here fr. 825 begins again (vide cap. 70), from which the text is now taken.

⁶ This episode—"Þat var einn dag," and the following verse, adds MO, cp. also the entry in Lex. Run. s. v. óðr; om. Fl. and Tr.

Jarl hafði ok Vilhjálmm biskup í boði sínu of Jólin A.D. 1148, ok marga gæðinga sína. Þá gjörði hann ok bert of ^{1149.} ráða-gjörðir sínar, at hann ætlaði ór landi, ok út til Jórsala-heims. Bað hann biskup til ferðar með sér. Biskup var Paris-klerkr; ¹ ok vildi jarl einkum at hann væri túlkr þeirra. Biskup ² hèt ferðinni.

90. Þessir menn ræðust til ferðar með Rögnvaldi jarli: Magnús son Hávarðs Gunnasonar, ok Sveinn Hróaldsson; þeir voru skipstjórnar-menn báðir. ³ Þessir fóru af inum minnum svá at nefndir sè: Þorgeirr sava-kollr. ⁴ Oddi inn litli, Þorbjörn, ⁵ svartí ok Armóðr; þessir voru skáld jarls. Þá voru þessir menn: ⁶ Þorkell krókauga; ⁷ ok Grímkell af Glettunesi; ⁸ ok Blán ⁹ son Þorsteins af Flyðrunesi. ¹⁰—Ok er þessir tveir vetr voru A.D. 1148-liðnir, er þeir skyldu til búnaðar hafa, fór Rögnvaldr ^{1150.} jarl ór Orkneyjum snemma of várit ok austr til (Spring.) Noregs; ok vildi vita hvat þeim liði inum lendum mönnum um búnaðinn. Ok þá er jarl kom til Björgynjar, voru þeir þar fyrir Erlíngr skakki ok Jón fótr, mágr jarls. Þar var ok Áslákr kominn; en Guðþormr kom litlu síðarr. Þar var ¹¹ ok skip þat fyrir bryggjum, ¹² er Jón hafði látið gjöra jarli; var þat hálf-fer-332. tögt at rúma-tali ¹³ ok vandat forkunnar mjök at smíð; ok búit allt; ok gulli lagt allir enni-spænir ok veðrvitar, ok víða annars-staðar búit. Var skipit in mesta gersimi þess-konar. Eindriði kom jafnan til bæjarins of sumarit; ok segir æ, at hann ¹⁴ mundi ina síðari viku búinn. En menn létu illa er þeir þurftu at bíða

¹ *Paris-klerkr*] góðr, good, add. Fl.

² *Biskup*] hann veitti jarli þetta ok, Fl.

³ *þeir . . báðir*] om. Fl.

⁴ *sava-kollr*] Skotakollr, Fl.

⁵ *Þorbjörn*] Þorbergr, Fl. (badly).

⁶ *Þessir . . menn*] skáld, Fl.

⁷ *Þorkell krókauga*] so also Tr.; but in ch. 59 he is called Asbjörn.

⁸ *Glettunesi*] Flettunesi, Fl.; cfr. cap. 59.

⁹ *Blán*] thus emend. according to cap. 59; Bjarni, Cd. et Fl.

¹⁰ *Þorsteins af Flyðrunesi*] hans, Fl.

¹¹ *var*] kom, Fl.

¹² *bryggjum*] Björgyn, Fl.

¹³ *var . . rúmatali*] om. Fl.

¹⁴ *hann*] at, Cd.

A.D. 1150. svá lengi. Vildu sumir at eigi væri beðit hans; ok sögðu, at menn höfðu slíkar ferðir farit, þótt eigi væri Eindriði í ferð. Ok nokkuru síðarr kom Eindriði til bæjarins, ok kallaðist þá búinn; bað jarl þá sigla þegar er honum þætti byrvænligt. Ok er sá dagr kom at þeim þótti leiði gott, lögðu þeir ór bænum, ok tóku til segla.¹ Var heldr veðr-lítið; gekk skipit jarls lítið, því at þat þurfti byr mikinn. Aðrir höfðingjar minkuðu siglínina, ok vildu eigi sigla undan jarli. Ok er þeir drógust út of eyjarnar, tók at hvesa veðrit; gjörðist þá svá hvast, at þeir urðu at svipta seglunum á inum smærum skipunum; en jarls skip tók þá at ganga mikit. Þá sá þeir sigla eptir sér tvau skip mikil, ok gengu þegar eptir þeim ok um þá fram. Þat skip var annat vandat mjök, þat var dreki; var bæði höfuðin, ok krókar aptr,² mjök gullbúit; þat var hlýr-birt,³ ok steint allt fyrir ofan sjó þat er bæta þótti. Jarls-menn mæltu, at þar mundi Eindriði fara, "Ok hefir hann þat lítt haldit er fyrir mælt var, at engi skyldi búit skip hafa, nema þær, herra." Jarl segir: "Mikill er ofsi Eindriða. Nú er þat várkunn, at hann vili ekki við oss jafnast,⁴ svá mjök sem vèr erum van-farnir hjá honum; en vant er þat at sjá, hvárt gæfan ferr fyrir honum eðr eptir; skulu vèr ekki

334. "skapa ferð vára eptir ákefðum hans." Bar þá Eindriða skjótt undan fram á inu meira skipinu. En jarl 1151. hélt samfloti skipum sínum; ok fórst þeim vel. Kómu þeir um haustið til Orkneyja með heilu ok höldnu. Þat var þá ráðit, at þeir mundi þar sitja um vetrinn; sátu sumir á sínum kostnaði, en sumir voru með bóndum, en margir með jarli.—Í Eyjunum var sveim-mikit um vetrinn, ok skildi á Austmenn ok Orkneyínga um kaup ok um kvenna-mál, ok mart varð þeim til. Bar

¹ ok tóku . . . segla] undu á segl
sín, Fl.

² aptr] fyrir, Fl.

³ hlýrbirt] thus Lex. Run. s. v.;
hlýrbjart, Cd.

⁴ jafnast] sam-jafnast, Lex. Run.

jarl þar mikinn vanda at gæta til með þeim, er hvárir- A.D. 1150
tveggju þóttust honum eiga allt gott at launa, ok all[s] ^{-51.}
góðs frá honum verðir.—Frá þeim Eindriða er þat at (Winter.)
segja, at þeir kómu við Hjaltland; ok braut hann þar
it góða skip í spán, ok týndi miklu fê; en it minna
skip hêlt. Eindriði var um vetrinn á Hjaltlandi, ok
sendi menn austr til Noregs, at láta gjöra sêr útfarar-
skip.¹

Maðr hêt Árni spýtu-leggr, skipveri Eindriða,² hann
fór suðr í Orkneyjar of vetrinn ok þeir fêlagar tíu.
Árni var ójafnaðar-maðr mikill, ok hraustr maðr.³
Þeir fêlagar sátu á sínum kostnaði í eyju einni⁴ of
vetrinn. Árni kaupir malt ok slátr-fê at landseta Sveins
Ásleifarsonar; en er hann heimti verðit, dró Árni þat
undan. Ok í annat sinn er hann heimti, vóru honum
goldin afaryrði; ok áðr þeir skildi, laust Árni hann
öxarhamars-högg; ok mælti þetta: "Far nú, ok seg
" garpnum Sveini⁵ er þú hætir jafnan, ok lát hann rêtta
" þinn hlut; eigi muntu meira við þurfa." Húsbónd-
inn fór, ok segir Sveini, ok bað at hann mundi rêtta
hlut hans. Sveinn svarar fá um, ok lèzt engu kunna
at heita um þat. Þat var einn dag um várit, at
Sveinn fór at landskyldum sínum; þeir vóru fjórir á
áttæringi.⁶ Leið þeirra lá hjá eyju þeirri, er þeir Árni 336.
sátu í; ræddi hann um Sveinn, at þeir mundi at
leggja; en fjara var á mikit. Sveinn gekk up [einn],
ok hafði hand-öxi í hendi ok ekki fleira vápna.⁷
Hann bað þá gæta skips, svá at eigi fjaraði uppi.
Þeir Árni sátu í skemmu einni skamt frá sænum.
Sveinn gekk til skemmunnar, ok inn. Þeir Árni vóru
þar inni fimm, ok heilsuðu Sveini; hann tók
kveðju þeirra, ok ræddi um við Árna, at hann skyldi

¹ *útfarar-skip*] austrfarar-skip, Fl.

² *Eindriða*] Erlends, Fl. (badly).

³ *maðr*] ok harðráðr, add. Fl.

⁴ *í eyju einni*] om. Fl.

⁵ *garpnum Sveini*] garpnum
þeim, Cd.; kappanum Sveini, Fl.

⁶ *áttæringi*] so also Tr.; teinær-
íngi, Fl.

⁷ *ok ekki fleira vápna*] add. Tr.,
Fl.; instead of handoxi, Fl. reads
öxi eina á légu skapti.

A.D.
1150-51.
(Winter.)

greiða mál hans búandans. Árne kvað gott tóm at því vera. Sveinn bað hann gjöra fyrir sín orð, at greiða málit. Árne kvaðst þar ekki mundu fyrir gjöra. Sveinn kvaðst lítils mundu um beiða; ok í því setti hann öxina í höfuð Árna svá at á hamri stóð, ok varð honum laus öxin. Sveinn hljóp út; en förunautar Árna tóku til hans, en sumir hljópu eptir Sveini ofan á leiruna. Hljópu þeir svá eptir fjörunni, ok varð einn¹ skjótastr. Var þá [í] hendíngum með þeim Sveini. Þönglar stórir lágu í fjörunni í leirinu.² Sveinn greip upp einn þöngulinn, ok rak í andlitið þeim er næst honum var með leirinu öllu. Þessi greip til augnanna báðum höndum, ok þerði ór leirinn.³ En Sveinn dró undan til skips síns, ok fór heim í Gareksey til bús síns. Litlu síðarr fór Sveinn yfir á Nes at örindum sínum. Hann sendi orð Rögnvaldi jarli, at hann skyli sættast á víg Árna spýtu-leggs. Ok þegar er honum kómu þessi orð, stefndi hann til sín öllum þeim, er eptirmál áttu um víg Árna; ok samdi við þá, svá at þeim hugnaði; ok hēlt sjálfr bótum upp. Marga úspekt aðra bætti jarl með sínu fē, þá er þar var gjör of vetrinn bæði af Austmönnum

338. ok Orkneyíngum, þvíat þeir höfðu all-illa saman gengit.⁴ Um várit snemmendis stefndi jarl þíng fjölment í Hrosseyju; kómu þangat til allir höfðíngjar, þeir er voru í ríki hans. Gjörði hann þá bert fyrir þeim, at hann ætlaði ór landi út til Jórsala-heims; segir at hann mundi ríki sitt í hendr fá Haraldi jarli Maddaðarsyni frænda sínum. Bað hann þess, at allir skyldu fylgja honum sem manndómligast, hvers sem hann kunni við at þurfa, meðan hann væri í brottu. Haraldr jarl var þá nær tvítögum manni. Hann var mikill maðr vexti, ok sterkr, ljótr maðr ok vel vitr, ok þótti mönnum hann vænligr til höfðíngia. Þor-

¹ einn] thus Tr.; hann, Cd.

² leirinu] leirinum, Cd.

³ leirinn] better, leirit.

⁴ þóat . . gengit] om. Fl.

björn klerkr hafði þá mest landráð með honum fyrst A.D. 1151.
er Rögnvaldr jarl fór ór Orkneyjum.¹ (Summer.)

91. Rögnvaldr jarl bjóst um sumarit ór Orkneyjum; ok varð heldr síð-búinn; þvíat þeir urðu lengi at bíða Eindriða, er skip hans kom eigi austan ór Noregi þat er hann hafði gjöra látið um vetrinn.² En er þeir vóru búnir, höldu þeir á brott ór Orkneyjum fimtán stór-skipum. Þessir vóru þar skipstjórnar-menn: Rögnvaldr jarl, Viljalmr biskup, Erlíngr skakki, Áslákr Erlendsson, Guðþormr, Mjólu-Kollr af Hálogalandi,³ Magnús Hávarðsson, Sveinn Hróaldsson, Eindriði úngi, Jón Petrusson fótr;⁴ ok þeir fimm er eigi eru nefndir; þeir vóru menn Eindriða.⁵ Þeir sigldu ór Orkneyjum, ok suðr til Skotlands, ok svá til Englands. Ok er þeir sigldu fyrir Norðimbraland fyrir Humruminni⁶ kvað Ármóðr vísu:⁷

“ Hrönn var fyrir Humru-mynni,⁸

háleit þar er vèr beitum;

“ sveigir lauk, en lægjast

lönd fyrir Veslu-söndum:⁹

“ Eigi drífr í augu

alda lauðri faldin

“ (drengr ríðr þurr¹⁰ af þíngi)

þeim er nú sitr heima.”

340.

Þeir sigldu þaðan suðr fyrir England ok til Vallands. Ekki er sagt frá ferðum þeirra, fyrr en þeir koma til

¹ Þorbjörn . . . Orkneyjum] om. Fl.

² þat . . . vetrinn] om. Fl.

³ Mjólu-Kollr af Hálogalandi] thus MO., cp. ch. 89; myklu kollr, Cd.

⁴ Jón Petrusson fótr] om. Fl.; add. MO.; making up the ten captains who were to be named.

⁵ þeir vóru menn Eindriða] add. Tr.

⁶ fyrir . . . minni] add. Tr.; Hveru-minni (1), Fl.

⁷ Tr. thus:—de seglede synden for Skotland oc Nordymbreland, dernest for England, oc siges der intit om deris reise, sqq., omitting the verse.

⁸ Humru-mynni] so also MO.; Hverumynni, Wearmouth, Fl. (badly).

⁹ Veslusöndum] Vetu-söndum, MO., perhaps better; Veislu-söndum, Fl.

¹⁰ þurr] so also MO.; þrátt, often, Fl. (badly).

A.D. 1151. sæborgar þeirrar er Narbon¹ hét. Þar var þat til (Autumn.) tíðinda, at jarl sá, er fyrir hafði ráðit staðnum, var andadr; hann hét Germanus.² Hann átti eptir dóttur eina únga ok fríða er Ermingerðr hét. Hon varðveitti þá föðurleifð sína með ráði inna göfgustu manna, frænda sinna. Þeir gjörðu þat ráð með drotningu, at hon skyldi bjóða jarli til veizlu virðiligrar; sögðu at við þat mundi hon fræg verða, ef hon fagnaði vel svá göfgum mönnum þeim er svá langt vóru til komnir, ok enn mundu víða bera frægð hennar. Drotning bað þá fyrir þessu sjá. Ok er þetta var ráðit fyrir þeim, vóru sendir menn til jarls, ok sagt at drotning byði honum til veizlu með svá mikit fjölmenni sem hann vill til hafa sótt. Jarl tók því þakksamliga; valdi hann allt lið sitt it bezta til þessar ferðar með sér. Ok er þeir kómu til veizlunnar, var þar inn bezt fagnaðr, ok engi hlutr sparaðr til sá er jarli var þá meiri sómi en áðr. Þat var einn dag er jarl sat at veizlunni, at drotning gekk inn í höllina, ok margar konur með henni; hon hafði borðker í hendi af gulli. Hon var klædd inum bestum klæðum, hafði laust hárit, sem meyjum er títt at hafa, ok hafði lagt gullhlað
^{342.} um enni sér. Hon skenkti jarli; en meyjarnar lèku fyrir þeim. Jarl tók hönd hennar með kerinu, ok setti hana í knè sér; ok töluðu [þau] mart³ um daginn. Þá kvað jarl vísu:

“ Víst er at frá ber flestu
 Fróða meldrs at góðu
 “ vel-skúfaðra vífa⁴
 vöxtr þinn, konan svinna:
 “ Skorð lætr hár á herðar
 hauk-vallar sér falla

¹ *Narbon*] thus MO.; Æbon, Cd.; Nerbon, Fl.; Narbona, Tr. Edit. Havn. has badly “Verbon.”

² *Germanus*] so also MO.; Geirbjörn, Fl. (badly).

³ *mart*] lengi, MO.

⁴ *Fróða . . . vífa*] fegrð þín konan svinna, vel skapaðra, MO., erroneously, by way of repetition.

“ (át-gjörnum rauð ek erni
ilka) gult sem silki.”

A.D. 1151.

Jarl dvaldist þar mjök lengi í all-góðum fagnaði. Staðar-menn fýstu jarl at staðfestast þar; ok mæltu mjök á veðr¹ um, at þeir mundi gipta honum frúna. Jarl kvaðst fara vilja ferð þá, er hann hafði ætlat; en kvaðst koma mundu þar, er hann færi aptr; ok mundu þau þá gjöra ráð sín sem þeim líkaði. Eptir þat býst jarl á brott þaðan með föruneysi sínu. Ok er þeir sigldu vestr² fyrir Þraanes, hafa þeir byr góðan. Sátu þeir þá ok drukku ok vóru all-kátir. Þá kvað jarl vísu:

“ Orð skal Ermingerðar
ítr drengr muna lengi,
“ brúðr vill rökk³ at ríðim
Rán-heim til Jórdánar:
“ En er aptr fara runnar
unn-viggs of haf sunnan
“ rístum heim at hausti
hval-frón til Nerbónar.”⁴

Þetta kvað Ármóðr:

“ Ek mun Ermingerði,
nema önnur⁵ sköp verði,
“ (margr elr sorg⁶ of svinna),
síðan alldri finna:
“ Væra ek sæll ef ek svæfa
(sýn væri þat gæfa)
“ (brúðr hefir all-fagrt enni)
eina nótt hjá henni.”

344.

Oddi inn litli kvað vísu:

“ Trautt eru vèr, sem ek vætti,
verðir Ermingerðar;

¹ mæltu . . veðr] töluðu líkliga,
Fl.

² vestr] austr, Fl. (badly).

³ rökk] rök, MO.

⁴ Nerbónar] thus MO.; Nerbu-
nar, Cd.

⁵ önnur] annars, MO.

⁶ sorg] súr, MO.

A.D. 1151.
(Autumn.)

“ veit ek at horsk má heita
hlað-grund konúgr sprunda :
“ Þvíat¹ sómir bil bríma²
bauga-stalls at allu
“ (hon lifi sæl und sólar
setri) miklu betra.”³

92. Þeir fóru þar til er þeir kómu vestr á Galizu-land of vetrinn⁴ fyrir Jól; ok ætluðu þar at sitja of Jólin. Þeir leituðu við landsmenn, at þeir mundi setja þeim torg til matkaupa; þvíat landit var skarpt; ok illt⁵ matland; ok þótti landsmönnum þúngt at fæða þar her mannz.⁶ En þar var þat tíðinda, at í landinu sat höfðingi sá, er þar var útlendr, í kastala einum; ok hafði á lands-mönnum pyndingar miklar. Hann herjaði á þá [þegar], ef þeir játtu eigi öllu því er hann beiddi; bauð hann þeim it mesta ofríki ok kúgan. Ok er jarl leitaði eptir við landsmenn of matkaup, gjörðu þeir honum þann kost, at þeir mundi setja þeim torg framan til Föstu, en þeir skyldi⁷ ráða af höndum þeim kastala-mennina⁸ með nokkuru móti; ok skyldi Rögnvaldr jarl brjóta straum fyrir, at hafa fê allt þat er fengist af þeim. Þetta berr jarl upp fyrir sína menn, ok leitaði ráðs við þá hvern upp skal taka. En flestir vóru fúsir at leita⁹ á kastala-menn, ok þótti 346. þat vænligt til fê-fanga.¹⁰ Ok gengu þeir Rögnvaldr jarl at þeim kosti við landsmenn. En er leið at Jólum¹¹ kallar jarl sína menn á tal ok mælti: “ Nú höfum vèr

¹ Þvíat] so also MO.; Þat, Fl. (less rightly).

² bríma] báru, MO.

³ betra] MO.; betri, Cd.

⁴ of vetrinn] thus MO.; v. nát-tum, Fl. (badly).

⁵ þvíat . . illt] MO.; en þat er ill (sic), Cd.

her manaz] MO.; her svá margan, Cd.

⁷ skyldi] Here is a blank in 325; the text is now taken from the Fl.

⁸ ráða . . mennina] thus MO., in accordance with the Tr.; corrupted in Fl.: en þeir skyldi þó ráða við þá öðrum hlutum.

⁹ at leita] add. Lex. Run. s. v. ván.

¹⁰ fê-fanga] Lex. Run. s. v. vón; fanga, Cd.

¹¹ leið at Jólum] emend.; see below “var komit fram at Jólum;” á leið Jólin, Fl.

“ setið hér um hríð, ok höfum ekki átt við kastala- A.D. 1151.
 “ menn; en landsmenn letjast heldr á kaupum við oss; (The Yule
 “ þykki mér sem þeir hugsi at þat verði lokleysa, sem Dec.
 “ vèr hætum þeim; er þat þó ekki drengiligt, at leita
 “ ekki við þat er vèr höfum heitið. Nú vil ek, Erlingr
 “ frændi,¹ hafa ráð við yðr hvern veg vèr skulum vinna
 “ kastalann; þvíat ek veit at þèr erut hér ráðagjörðar-
 “ menn mestir; en þó vil ek þess biðja þá menn sem
 “ hér eru, at hverr leggi til þat er líkligast er at
 “ dugi.” Erlingr svaraði ræðu jarls: “Eigi vil ek
 “ þegja við yðru boði; en engi em ek ráðagjörða-
 “ maðr; er ok heldr at kveðja, at þessu þá menn, er
 “ fleira hafa sèt, ok vanari er[u] slíkum ferðum; sem
 “ er Eindriði úngi. En hér mun fara sem mælt er, at
 “ ‘Skjóta mun verða til fugls áðr fáí.’ Megum vèr
 “ ok freista at gefa til nokkut ráð, fyrir hvat sem kemr.
 “ Skulum vèr í dag, ef yðr sýnist þat eigi úrásðligt
 “ eðr öðrum skipstjórnar-mönnum, ganga til skógar
 “ allir; ok beri hverr þrjár axl-byrðar á baki undir
 “ kastalann; þvíat mér lízt svá sem límit muni eigi
 “ traust vera, ef mikill eldr er at borinn. Skulum vèr
 “ svá láta ganga þrjá daga hina næstu, ok sjá hvat at
 “ skipast.” Þeir gjörðu sem Erlingr bauð. Ok er því
 starfi var lokit, var komit fram at Jólum. Vildi biskup
 eigi láta þeim atgöngu veita meðan Jóla-hátíðin stæði
 yfir.

Sá höfðingi hèt Guðifreyr er kastalann bygði; hann
 var vitr maðr, ok hniginn nokkut á aldr. Hann var
 klerkr góðr, ok hafði farit víða, ok kunni margar tún-
 gur. Hann var maðr ágjarn, ok újafnaðar-maðr mikill.
 Hann kallar saman menn sína, er hann sá tiltekjur 348.
 þeirra, ok mælti við þá: “Þetta ráð sýnist mér vitr-
 “ ligt, ok oss skaðsamligt, er Norðmenn hafa upp
 “ tekit; mun oss svá gefast, ef eldr er at borinn, at
 “ stein-veggrinn mun vera útraustr um kastalann, en

¹ *Erlingr frændi*] add. Tr.

- A.D. 1151. " Norðmenn sterkir ok hraustir; munu vèr eiga ván
Dec. " af þeim snarprar orrostu, ef þeir komast í færi; vil
" ek nú ráðast um við yðr hvern upp skal taka í
" þessum vanda sem [at] oss er fallinn." En hans menn
allir báðu hann fyrir sjá. Þá tók hann til orða: " Þat
" er hit fysta mitt ráð: at þèr skulut knýta um mik
" snæri, ok láta mik síga ofan fyrir kastala-vegginn
" í nótt.¹ Skal ek hafa vánd klæði, ok fara í herbúðir
" Norðmanna, ok vita hvers ek verða viss." Þetta
var ráð tekit, sem hann sagði fyrir. Ok er Guðifreyr
kom til Rögnvalds jarls, ok sagðist vera stafkarl einn,
ok mælti á Völsku; þat skildu þeir helzt. Hann fór
um allar búðir, ok bað sèr matar. Hann skildi at
með Norðmönnum var öfund mikil ok sveitar-drátt;
var Eindriði fyrir annarri en jarl fyrir annarri. Guði-
freyr kom til Eindriða; ok kom sèr í tal við hann;
kærði hann fyrir honum, at höfðingi sá er kastalann
hèlt hefði sent hann þangat; " Vill hann eiga við þik
" félagskap; ok væntir þess, at þú munir honum grið
" gefa, ef kastalinn verður unninn; ann hann þèr betr
" gersima sinna, ef þú vilt slíkt á mót leggja, en þeim
" er hann vilja hafa at dauða-manni." Slíkt töluðu
þeir ok mart annat. En jarl var leyndr; fór þetta
allt af hljóði í fyrstu. Ok er Guðifreyr hafði dvalizt
um hríð með jarls-mönnum, þá snöri hann aptr til
sinna manna. En því fluttu þeir ór kastalanum ekki
350. þat er þeir áttu, at þeir vissu eigi hvárt atlagan mundi
takast; þeir máttu ok ekki trúa landsfólkinu.

- A.D. 1152. 93. Þat var tíunda dag Jóla, er Rögnvaldr jarl stóð
Jan. upp. Var veðr gott. Bað hann þá menn sína vápnast,
ok lét blása liðinu upp [til] kastalans. Drógu þeir²
þá viðinn at, ok hlóðu bál umhverfis veggina. Skipaði
jarl mönnum til atgöngu, hvar hverigir skyldu at
ganga. Jarl gengr at sunnan með Orkneyínga; Erlíngr

¹ [nótt] add. Tr.: i nat.| ² þeir] MO.; þar, Cd.

ok Áslákr vestan; Jón ok Guðþormr austan; Eindriði ^{A.D. 1151.}
 úngi norðan, með sínar sveitir.¹ Ok er þeir vóru búnir ^(Jan.)
 til atsóknar, slógu þeir eldi í bálíð.² Þá kvað jarl.³

“ Vín bar hvítt hin hreina
 hlað-nipt alin-driptar ;

“ sýndist fegrð, er fundust
 ferðir, Ermingerðar :

“ Nú tegask öld með eldi
 eljun-frækn at sækja

“ (ríða snörp or slíðrum
 sverð) kastala-ferðir.”

Þeir taka nú at sækja fast at bæði með eldi ok vápn-
 um. Skutu þeir þá hart í virkit; þvíat eigi mátti
 annarri atsókn við koma. Kastala-menn stóðu laust á
 vegginum; þvíat þeir urðu at gæta sín við skotum.
 Þeir steyptu ok út brennanda biki ok brennu-steini;
 ok varð jarls-mönnum lítið mein at því. Fór þat svá
 sem Erlíngr gat, at kastala-veggrinn hrundi fyrir
 eldinum, er límit þoldi eigi; ok urðu á stór hlið.
 Sigmundr öngull hèt hirðmaðr jarls; hann var stjúp-
 son Sveins Ásleifar-sonar; hann var drengiligr maðr, ok
 þó eigi allt full-vaxinn.⁴ Hann sótti einna manna fastast ^{352.}
 at kastalanum, ok gekk jafnan fram fyrir jarlinn.⁵
 Ok er atsókn hafði verit um hríð, þá hrukku allir
 menn af kastala-vegginum. Veðr var á af suðri, ok
 lagði reykin at þeim Eindriða. Ok þá er eldrinn
 tók sem fastast at sækja, lét jarl bera vatn í, ok kæla

¹ með sínar sveitir] add. MO.

² slógu . . bálíð] add. MO.

³ In the verses we, as usual,
 follow MO., the Fl. being very cor-
 rupt, e. g. ‘skögul dripta,’ ‘fögr
 ‘er fundumst ferðum,’ ‘eikum
 ‘fremr.’

⁴ hirðmaðr . . . vaxinn] thus

MO. and Tr. In Fl. corrupt and
 maimed, — Sigmundr öngull hèt
 maðr stjúpson jarls; hann sótti,
 etc.

⁵ hann var þá varla roskinn, add.
 Fl., being a part of the sentence,
 which was left out above.

A.D. 1152. grjótið þat er brunnit var. Ok var þá hvíld á atsókninni.¹ Rögnvaldr jarl kvað þá vísu:²

“ Muna mun ek Jól þau er ólumst
austr gjaldkera hraustum,
“ Ullr! at Egða-fjöllum
und-leygs³ með Sölmundi:
“ Nú görig enn of önnur
jafn-glaðr sem ek var þaðra
“ sverðs at sunnan-verðum
svarm kastala-barmi.”

Ok enn kvað hann:

“ Unða ek vel þá er vanðisk
vín-eik tali mínu,
“ (gæfr var ek Völsku vífi)
vánar-laust á hausti:
“ Nú göri'g enn, þvíat unnum
ætt-góðu vel fjjóði,
“ (grjót verðr laust at láta
lím-sett) ara mettan.”

Þá kvað Sigmundr öngull:

“ Ér berit aptr er órar⁴
orð þau skögul borða
“ fjall-rifs fægi-þellu
fley-vangs til Orkneyja:
“ At engr þar er slög súngu
seggr und kastala veggi[um],
“ ár þótt ellri væri
ítr drengr framarr gengi.”

354. Eptir þat ræð jarl til uppgöngu ok Sigmundr öngull.
Varð þar lítil viðrtaka; ok kómust þeir í kastalann.
Var þar mart manna drepit; en þeir er lífit þágu, gáfu

¹ ok kæla . . . atsókninni] ok kæla grjótið þar er runnit (thus) var, áðr þeir réðu til uppgöngu. En meðan hvíldin var, kvað jarl vísu þessa, MO. (better?).

² In these verses, too, we follow MO., the Fl. being corrupt,—thus,

‘ólum’ for ‘ólumst,’ ‘um aðra’ ‘jafnlengd sem ek var þeirra,’ ‘gefinn’ for ‘gæfr’ (gæfr, MO.), ‘eir’ for ‘ár.’

³ und-leygs] undlög, MO.

⁴ órar] emend.; várar, MO.

sik upp í vald jarli. Þar tóku þeir mikit fê; en ekki fundu þeir höfðingjann, ok nær enga dýrgripi. Var þá þegar mikil umræða, hversu Guðifreyr mundi hafa undan komizt. Höfðu þeir þá þegar hinn mesta grun á Eindriða únga, at hann mundi honum hafa undan skotið, ok mundi hann hafa farit brott með reykt til skógar.

Eptir þetta dvöldust þeir Rögnvaldr jarl skamma stund á Galiciu-landi; ok hældu vestr fyrir Spán. Þeir herjuðu víða um Spánland hit heiðna, ok fengu þar mikit fê. Þeir runnu upp í þorp eitt, sem jarl sagði þeim.¹ En þeir er bygðu þorpit, hljópu saman ok ræðu til bardaga. Var þar hart viðrám, ok flýðu landsmenn at lyktum, en mart var drepit. Þá kvað jarl vísu:

“ Væni’g,² (út á Spáni
var skjótt rekinn flótti,
“ flýði margr af mæði
men-lundr) konu fundar:
“ Því erum vær at vóru
væn hljóð kveðin þjóðum,
“ (valr tók völl at hylja)
verðir Ermingerðar.”

Eptir þat sigldu þeir vestr³ fyrir Spán, ok fengu þar storm mikinn; ok lágu þar þrjá daga um akkeri, svá at þeir höfðu all-mikit vás; ok lagði nær at þeir mundi brjóta skipin. Þá kvað jarl:⁴

“ Skalk-a-ek hryggr í hreggi,
hlín! meðan strengr ok lína
“ svörðr fyrir snekkju borði
sal-teigar brestr eigi:

¹ sem . . þeim] add. Tr.

² MO. omits this verse; it is somehow wrong, but having only the Fl., we have no means, save conjecture, to restore it.

³ vestr] út, Tr.: ud for Spaniam, perhaps better.

⁴ In the following verse the Fl. has many errors, — ‘suðr’ and ‘sveðju’ for ‘svörðr’ ‘snekkju,’ ‘svalteigar’ for ‘sal-teigar,’ ‘beint’ ‘nam’ for ‘því ræð.’

A.D. 1152.
356.

“ Því ræð ek hvít at heita
hör-skorð, er ek fór norðan,
“ (vindr berr snart at sundi
súð-mar,)¹ konu prúðri.”

Eptir þat undu þeir segl sín, ok beittu út at Nörva-
sundum all-þveran² byr. Þá kvað Oddi hinn litli:³

“ Hafði hollvinr lofða
hinn er mjöð drekk inni
“ sunda-logs með sveigi
sjau dægr muni hægri:
“ En ríklundaðr rendi⁴
Rögnvaldr með lið skjaldat
“ hesti halli glæstum
hlunns at Nörva-sundum.”

Ok er þeir beittu at sundinu, kvað jarl vísu:⁵

“ Vindr hefir Völsku sprundi
vetrar-stund frá mundum
“ (út berum ás at beita)
austrænn skotið flaustum:
“ Verðum vèr at gyrða
vánar-hart fyrir Spáni,
“ (vindr rekr snart at sundi
Sviðris) við rá miðja.”

Þeir sigldu í gegnum Nörva-sund, ok tók þá at hægja
veðrit. Ok þá er þá bar ór sundunum, þá skildist
Eindriði úngi frá föruneysi jarls með sex skipum.
Sigldi hann yfir hafit til Marseliar; en þeir Rögnvaldr
jarl lágu eptir við sundin; ok töluðu menn mart um,
at Eindriði hefði nú sjálfr skírslu til gjört, hvárt hann
hefði Guðifrey undan komit. Jarl lét þá vinda segl

¹ *súðmar*] Fl.; súð manns, MO.

² *allþveran*] MO.; thi vinden
vaar dennem möget paa side, Tr.;
all-fagran, Fl. (badly).

³ *hinn litli*] add. MO.

⁴ *rendi*] reyndi, MO.

⁵ MO. omits this verse; we have
therefore only the Fl. to rely on;
the verse is evidently somehow cor-
rupt.

sín, sigldu þeir á haf, ok stefndu hit syðra með Serk- A.D. 1152.
landi.¹ Þá kvað Rögnvaldr jarl :² 858.

“ Landi víkr (en leika
lögr tær á við fögrum,
“ síð mun³ seggr at hróðri
seina) norðr at einu :
“ Þenna ríst ek með þunnu
(þýtr jarðar-men) barði
“ einum út frá Spáni
öfund-krók í dag hróki.”

Ekki er getið um ferð þeirra jarls, fyrr en þeir koma suðr fyrir Serkland ; ok lágu í nánd Sardínar-ey ; ok vissu ekki til landa. Þann-veg var veðri farit, at á lögðust logn mikil, þokur ok silægjur ;⁴—þá var ljós nótt,⁵—ok sá þeir nær ekki frá skipum, ok fórst þeim því seint. Þat var einn morgin at af lypti þokunni. Stóðu menn upp, ok lituðust um. Þá spurði jarl, ef menn sæi nökkut tíðenda. Þeir kvóðust ekki sjá, nema eyjar tvær, lítlar ok sæbrattar.⁶ Ok er þeir sá til eyjanna í annat sinn ; þá var horfin önnur eyin. Þetta sögðu þeir jarli. Hann tók til orða : “ Þat munu “ engar eyjar verit hafa ; þat munu vera skip þau er “ menn hafa út hingat í heim, er þeir kalla Drómunda ; “ eru þau skip svá mikil sem hólmar til at sjá. En “ þar er annarr drómundrinn hefir legit, þar mun “ lagzt hafa á⁷ vindr á hafit, ok munu þeir hafa siglt “ á brott. En þessir munu vera farandi menn ; annat- “ hvárt kaupmenn, eðr fara annan veg at örendum

¹ með *Serklandi*] með Africa, þat köllu vèr Serkland hit Mikla, MO.

² The Fl. is very corrupt ; ‘lauka’ for ‘leika,’ ‘þítt’ for ‘þýtr,’ ‘fyrir’ for ‘frá.’

³ ek, add. MO.

⁴ *silægjur*] thus emend. ; qs. *silægjur*, *sil* cp. Goth. *ana-silan* ; Lat. *silere* ; and *ægir* ; *silægja* means *calm sea, dead calm* ; *sælægjur*, Fl.

The word is still used in Iceland, and pronounced *silægja*.

⁵ Þá . . nótt] add. MO., Tr. (read, þó var ljós nótt?) ; in the preceding sentence MO. reads “ þokur stórar,” omitting “ sælægjur.”

⁶ Þá spurði . . sæbrattar] thus MO., in accordance with the Tr. ; Fl. corrupt,—ok sá þeir tvær eyjar, ok . . .

⁷ á] add. MO.

A.D. 1152. "sínun."¹ Eptir þat lætr jarl kalla til sín biskup ok alla skipstjórnar-menn. Tók hann þá til orða: "Yðr
 "kveð ek at þessu, herra biskup, ok Erlíng frænda
 "minn: Sjái þer nokkut ráð eðr efni vár, at vèr
 "megim nokkurn sigr á þeim vinna, er á drómund-
 "inum eru?" Biskup svarar: "Torvelt get ek yðr
 "verða at leggja langskipin undir drómundinn, þvíat
 360. "þer munut eigi geta betr en krækt breiðöxi² á
 "borðit; en þeir munu hafa brennu-stein ok vellanda
 "bik, at færa undir fætr yðr ok yfir höfuð. Megu
 "þer sjá, jarl, svá vitr sem þer erut, at þat er hin
 "mesta úfæra at leggja lið sitt ok sjálfan sik í svá
 "mikla hættu." Þá tók Erlíngr til orða: "Herra
 "biskup," segir hann, "líkligt er þat, at þer munit
 "þetta gjörst kunna at sjá, at úsigrvænligt mun vera
 "at leggja at þeim. En þann veg hyggst mèr at, þótt
 "vèr freistim at leggja undir drómundinn, at mèr
 "þykkir vera mega, at hinn mesta vápna-burðinn
 "beri út af skipunum várum, ef vèr síbyrðum við.
 "En ef eigi er svá, þá megum vèr skjótt frá leggja,
 "þvíat þeir munu ekki elta oss á drómundinum."
 Jarl tók til orða: "Þetta er drengiliga mælt, ok nær
 "mínu skaplyndi. Vil ek þat nú bert gjöra fyrir
 "skipstjórnar-mönnum ok allri alþýðu, at hverr maðr
 "skal búast í sínu rúmi, ok vápna sik með hinum
 "bestum fögum. Síðan skulum vèr leggja at þeim.
 "En ef þeir eru kristnir kaupmenn, þá er kostur at
 "gjöra frið við þá; en ef þeir eru heiðingjar, sem
 "mik varir, þá mun almáttigr guð vilja veita oss þá
 "miskunn, at vèr munum vinna sigr³ á þeim. En
 "af herfangi því er vèr fám, þar skulum vèr fá fá-
 "tækum mönnum hinn fimmtöganda⁴ penning." Eptir

¹ *farandi . . . eyrendum sínum*] thus Lex. Run. s. v. eyrendi, in accordance with the Tr. In Fl. corrupt,—nokkurs framandi menn.

² *breiðöxi*] MO., Tr.; brandöxi,

Fl. (badly),—a word occurring nowhere else.

³ *at vèr . . . sigr*] at vèr sigrumz, MO.

⁴ *fimmtöganda*] fimmtögunda, MO.

þat brutu menn upp vápn sín, ok víg-gyrðluðu skip A.D. 1152. sín, ok bjoggust um eptir þeim efnum, sem þeir höfðu til. Skipar-jarl til, hvar hverigir skyldu at leggja. Greiddu þeir þá atróðr, ok lögðu at sem vaskligast.

94. En er þeir sá þat, er á drómundinum vóru, at skipin röru at þeim, ok menn ætluðu til atsóknar við þá, tóku þeir pell ok dýrgripi, ok báru út á borðin, 362. ok gerðu þá háreysti mikit; ok þótti jarls-mönnum sem þeir eggjaði Norðmenn á hendr sér. Rögnvaldr jarl lagði sitt skip aptr með drómundinum á stjórn-borða, en Erlíngr á bak-borða aptr þar. Þeir Jón ok Aslákr [lögðu] fram á sitt borð hvárr; en aðrir um mitt skip á bæði borð; ok sýbyrðu við öllum skipunum. Ok er þeir kómu undir drómundinn, var hann svá borðhár at þeir máttu ekki vápnum við koma. En þeir steypu loganda brennu-steini ok loganda biki yfir þá. Ok var þat svá sem Erlíngr gat til, at mestan vápna-burðinn bar út af skipunum; ok þurftu þeir ekki at hlífa sér þannig er vissi inn at drómundinum. En þeir er vóru á annat borð, höfðu skjöldu yfir höfðum sér, ok hlífðu sér þannig.¹ Ok er þeim ortist ekki á um sóknina, lagði biskup frá sitt skip ok tva[u] önnur; ok völdu þeir þan-gat bogmenn sína; ok lögðu þeir í skotmál, ok skutu þaðan á drómundinn; ok var sú þá mest atsóknin. Færðu þeir þá við hlífarnar; en hugsuðu lítt um hvat er þeir höfðust at, er undir drómundinn höfðu lagt. Rögnvaldr jarl hæt þá á sína menn, at þeir skyldu taka öxar sínar, ok höggva borðin á drómundinum þar er minst væri járna-farit á. En er menn á öðrum skipunum sá athöfn jarls-manna, tóku þeir ok slíkt ráð. Þar er þeir Erlíngr höfðu at lagt, hëkk akkeri

¹ *er vissi . . þannig*] add. Tr. : skíule dennem som var paa den side aff deris skibe som vende ind til dromunden; men de som vare paa den anden side, haaffde skjolde, oc

holde dennem offuer deris hoffueder, oc bleffue de der med forvarede; om. Fl., evidently an homoteleuton, "hlífa sér þannig" ('skíule dennem,' and 'forvarede' of the Danish).

A.D. 1152. mikit á drómundinum, ok var krækt fleininum¹ á borðit, en leggrinn vissi ofan at skipi Erlíngs. Auðunn hinn rauði hēt stafnbúi Erlíngs; honum [var] lypt á akkeris-stokkinn. En síðan heimti hann [at] sèr fleiri menn, svá at þeir stóðu sem þeir máttu þreyngat á stokk-
 364. inum, ok hjoggu þáðan borðin sem þeir máttu; ok var þat höggit miklu efst. Ok er þeir höfðu höggit svá stórar dyrr, at þeir máttu ganga inn í drómundinn, reðu þeir þá til uppgöngu; ok kómu þeir jarl í hin neðri rúmin, en þeir Erlíngr í hin efri. Ok er hváirtveggju koma upp í skipit, verðr þar orrosta bæði mikil ok hörð. Á drómundinum vóru Saraceni.—Þat köllum vèr Maumets villumenn. Þar var mart Blámanna; ok veittu þeir hina hörðustu móttöku. Erlíngr fèkk þar sár mikit á hálsinn við herðarnar, er hann hljóp upp í drómundinn. Þat gréri svá illa, at hann bar jafnan hallt höfuðit síðan. Því var hann Skakkr kallaðr. Ok er þeir kómu saman, Rögnvaldr jarl ok Erlíngr, hrukku Saraceni undan fram í skipit, en jarls-menn gengu þá upp hverr at öðrum. Urðu þeir þá fleiri, ok gengu at fast. Þeir sá, at á drómundinum var einn maðr sá, at bæði var meiri ok fríðari en aðrir; þat höfðu Norðmenn fyrir satt, at sá mundi vera höfðingi þeirra. Rögnvaldr jarl mælti, at þeir skyldu eigi bera vápn á hann, ef þeir mætti öðru-vísi fá hann. Þá báru þeir skjöldu at honum; ok varð svá tekinn, ok færðr síðan á skip biskups, ok fáir menn með honum. Þeir drápu þar mart fólk,² ok fengu mikit fè, ok margar gersimar. Þá er þeir höfðu lokit hinu mesta starfi, settust þeir niðr, ok hvíldu sik. Þá kvað jarl þetta :

“ Erlíngr gékk, þar er okkur,
 ógn-sterkr, ruðust merki,

¹ *fleininum*] *flelene*, plur., Tr.

² *Þeir drápu mart fólk*]

born annat, FL, which is evidently wrong. See 174, note 3; of the selling of the captives.

“ frægr með fremð ok sigri
 flein-lundr at drómundi :
 “ Hlóðu vèr (en víða
 var blóð numit þjóðum,
 “ sverð ruðu snjallir¹ fyrðar
 snörp) Blámanna görpum.”

A.D. 1152.

366.

Ok enn kvað hann :

“ Nennu vèr at vinna
 (valfall má nú kalla)
 “ (ár hefir drengr í dreyra)
 drómund (roðit skjóma) :
 “ Þat mun norðr ok norðan
 nadd-regn konan fregna
 “ (þjóð beið ljót af lýðum
 líftjón) til Nerbónar.”

Menn ræddu um tíðindin þessi er þar höfðu gjörzt. Sagði þá hverr þat er sèt þóttist hafa. Ræddu menn ok um, hverr fyrstr hafði upp gengit á drómundinn,² ok urðu eigi á þat sáttir. Þá mæltu sumir, at þat væri úmerkiligt, at þeir hefði eigi allir eina sögn frá þeim stór-tíðindum. Ok þar kom, at þeir urðu á þat sáttir, at Rögnvaldr jarl skyldi ór skera; skyldu þeir þat allir flytja síðan.³ Þá kvað jarl :

“ Gekk á drómund dökkvan,
 (drengr røð snarr til fengjar)
 “ upp með cernu kappi
 Auðunn fyrstr inn rauði :
 “ Þar náðu vèr þjóðar
 (því hefir aldar guð valdit ;
 “ bohr fèll blár á þiljur)
 blóði vápn⁴ at rjóða.”

Þá er þeir höfðu ruddan drómundinn, þá lögðu Þeir í hann eld, ok brendu. Ok er þat sá maðrinn, sá hinn

¹ *snjallir*] Fl.; *snarpir*, MO. (re-
 peating).

² *á drómundinn*] add. MO.

³ *síðan*] add. MO.

⁴ *vápn*] Fl.; *völl*, MO. (the en-
 gagement being on the sea !).

A.D. 1152. mikli, er þeir höfðu hertekit, brá honum við mjök, ok gjörðist litverpr, ok mátti sik eigi kyrran hafa. En þó at þeir leitaði orða við hann, þá mælti hann ekki, 368. ok engan veg bendi hann; ok ekki brá hann sèr við, hvárt er þeir hētu honum góðu eðr illu. En þá er drómundrinn tók at loga, sá þeir at svá sem logandi stor¹ hlypi í sjóinn. Þat fekk mikils hinum hertekna manni. Þat höfðu þeir fyrir satt, at þeir hefði úvandliga leitað fjárens; ok nú hefði runnit málmrinn í elds-ganginum, hvárt er verit hefði gull eðr silfr. Þeir Rögnvaldr jarl sigldu þaðan suðr undir Serkland; ok lágu undir sæborg² einni, ok gjörðu þar sjau náttu grið við staðar-menn; ok áttu við þá kaup, ok seldu þeim mans-fólk.³ Engi maðr vildi kaupa hinn mikla mann. Ok eptir þat gaf jarl honum fararleyfi við fimta mann. Hann kom ofan um morgininn eptir með sveit manna, ok sagði þeim, at hann var öðlingr af Serklandi, ok hafði þaðan verit leystir með drómundinum ok öllu því fè er þar var á. Lèzt honum ok þat vest þykkja, at þeir brendu drómundinn; ok fóru þar svá illa miklu fè, at engi naut: "En nú á ek mikit vald á yðru máli. Þèr skulut nú frá mèr þess mest njóta, er þèr gáfut mèr líf, ok leituðut mèr slíkrar sæmdar, sem þèr máttuð; en gjarna vilda ek, at vèr sæimst aldri síðan. Ok lifit nú heilir ok vel!" Eptir þat reið hann á land upp. En Rögnvaldr jarl sigldi þaðan suðr til Krítar; ok lágu þar í ofviðri

¹ *stor*] evidently thus, not *sjór*. In a vellum *stor* (molten metal) and *sjór* (sea) would look alike (*stor*). The context is here decisive. The Tr. has,—lige som vellendis eller skommendis sø; for the ancient obsolete word, *sfa*, could not but have been unknown to the Danish or Norse Translator. See my remarks in Icel. Dict. s. v. *sfa*.

² *sæborg*] Tr., Sösted; Serkländs-borg, Fl. (badly).

³ *mans-fólk*] thus emend. by way of conjecture. The Tr., namely, has,—oc solde dennem fangerne= and sold the captives to them. The Fl. has,—ok seldu þeim silfr 'ok 'annat fè'= 'and sold them silver and other goods,' which is palpably wrong. We surmise that in 'annat fè' lies hidden 'mans-fólk.' The Norsemen, namely, sold to them the surviving captives from the Dromedary.

miklu. Þá kvað Armóðr vísu, er hann hœlt vörð um A.D. 1152.
náttina á jarls skipi:¹ (The summer.)

“ Eigu vör, þar er vági
verpr inn um þröm stinnan,
“ (þann² höfum vær at vinna,
varðhald á skæ barða:
“ Meðan í nótt hjá nýtri
nám-dúks hörund-mjúkri
“ lókr sefr lind hinn veyki
lít ek um öxl til Krítar.”

95. Þeir jarl lágu undir Krít þar til er þeim gaf 370.
byr til Jórsala-lands,³ ok komu til Akrs-borgar
Frjádag⁴ snemma, ok gengu þá upp með prís miklum
ok farar-blóma þeim er þar var sjald-senn. Þorbjörn
svarti orti þá vísu:⁵

“ Var ek í hirð⁶ með herði
hjör-þeys í Orkneyjum;
“ (rèð fólk-starra fæðir)
fyr of vetr⁷ (til styrjar):
“ Nú berum rönd með reyndum
raun-snarliga jarli
“ ört á úrga vörtu⁸
Akrs-borg Frjá-morgin.”

Þeir jarl dvöldust í Akrs-borg um hríð. Þar kom sótt
í lið þeirra, ok önduðust margir göfgir⁹ menn. Þar
andaðist Þorbjörn svartí, lendr maðr.¹⁰ Oddi hinn litli
kvað:

“ Báru lúng lendra manna
“ fyrir Þrasnes Þorbjörn svarta:
“ Trað hlunn-björn und höfuð-skáldi.
“ Áta jörð [til] Akrs-borgar.

¹ á jarls skipi] add. MO.

² þann] Fl.; þat, MO.

³ Jórsala-lands] MO.; Jórsala, Cd.

⁴ Frjádag] MO.; Föstudags-
morgin, Fl.

⁵ In the following verses we fol-
low the text of MO.

⁶ Var ek í hirð] MO.; Varð ek
um hríð, Fl. (badly).

⁷ of vetr] MO.; um nætr, Fl.
(badly).

⁸ vörtu] or 'portu,' MO.; 'varta'
here means port, or gate. Cp.
Gull-varta in Constantinople.

⁹ göfgir] add. MO.: ypperlige,
Tr.

¹⁰ lendr maðr] add. MO.

A.D. 1152.
(The summer.)

“ Þar sá ek hann at höfuð-kirkju
“ síklíngs vin sandi ausinn :
“ Nú þrumir grund grýtt of¹ hánúm
“ sólu birt² á Suðr-vegum.”³

Þeir Rögnvaldr jarl fóru þá ór Akrs-borg, ok sóttu alla hina helgustu staði á Jórsala-landi. Þeir fóru allir
372. til Jórdanar, ok lauguðust þar.⁴ Þeir Rögnvaldr jarl ok Sigmundur öngull lögðust yfir ána ; ok gengu þar á land, ok þangat til sem var hrís-kjör nokkurr, ok riðu þar á knúta stóra. Þá kvað jarl :

“ Ek hefi lagða lykkju,
leiðar-þvengs ok heiðar⁵
“ (snotr minnist þess svanni)
sút, fyrir Jórdan útan :
“ En ek hykk at þó þykki
þangat langt at ganga
“ (blóð fellr varmt á víðan
völl) heimdrögum öllum.”

Þá kvað Sigmundur :

“ Knút mun ek þembi-þrjóti
þeim er nú sitr heima,
“ satt er at heldr höfum hætta,
hans kind, í dag binda.”

Jarl kvað :

“ Knút ríðum vit kauða,
kom ek móðr í stað góðan,
“ þann í þykkum⁶ runni
þessa Lafranz-messu.”

Síðan fóru þeir aptr til Jórsala-borgar. Ok er þeir kómu útan at borginni,⁷ þá kvað Rögnvaldr jarl :

“ Kross hangir þul þessum,
(þjóst skyli lægt)⁸ fyrir brjósti

¹ of] at, MO. ; yfir, Fl.

² birt] signuð, Fl. (better ?).

³ Suðr-vegum] Suðrlondum, Fl.

⁴ Þeir fóru . . lauguðust þar]
Jarlinn fór með lið sitt út til Jórdanar, ok lauguðust þar allir, MO.

⁵ ok heiðar] MO. ; um heiði, Cd.

⁶ þykkum] Fl. ; þunnum, MO.

⁷ Síðan . . borginni] thus MO., in accordance with the Tr. The Fl. reads,—Ok þá er þeir fóru útan af Jórsala-landi, þá kvað, etc.

⁸ þjóst skyli lægt] thus Fl. ; þjóst skyn (sic) lægst, MO.

“ flykkist fram á brekkur
ferð) en pálmr meðal herða.”

A.D. 1152.

96. Þeir Rögnvaldr jarl fóru um sumarit af Jórsala-landi; ok ætluðu norðr til Mikla-garðs; ok kómu um haustið til þess staðar, er heitir í¹ Imbólum. Þeir 374. dvöldust þar mjök lengi í staðnum. Þar var þat orðtak haft í staðnum,² ef menn gengust á móti þar er þröng var, ok þóttist annarr þurfa at [sá vægði göngunni, er á móti gekk, þá segir hann svá: “Miðhæfi! “ miðhæfi!” Þat var eitt kveld er þeir jarl³ gengu ór bænum. Ok er⁴ Erlíngr skakki gekk út á bryggjuna til skips síns,⁵ gengu staðar-menn í móti honum, ok mæltu: “Miðhæfi! miðhæfi!” Erlíngr var drukkinn mjök, ok lét sem hann heyrði eigi. Ok er þá bar saman, stökk Erlíngr af bryggjunni, ok ofan í leirinn, er undir var; ok hljópu menn hans til at draga hann upp, ok urðu at færa hann af hverju klæði, ok þvá.⁶ Um morgininn eptir, er þeir jarl fundust, ok honum var sagt, brosti hann at, ok kvað:

“ Vill eigi vinr minn kalla,
(varð allr í drit falla),
“ (nær er í því ærin
úgæfa) Miðhæfi!
“ Lítt⁷ hykk at þá þætti
þengils mágr er hann rengðist,
“ (leir fëll grár af gauri⁸)
góligr í Imbólum.”

Þau tíðindi urðu nökkuru síðarr þar í staðnum, er þeir gengu ór staðnum mjök druknir, at⁹ menn Jóns

¹ [add. MO.

² Þar . . staðnum] thus MO., in accordance with Tr. The Fl. omits the passage, an homoteleton from ‘staðnum’ to ‘staðnum.’

³ jarl] add. MO.

⁴ er] add. MO.

VOL. I.

⁵ til skips síns] MO.; til skip-sins, Fl.

⁶ ok þvá] add. MO. and Tr.: oc lode hannem to.

⁷ Lítt] Fl.; hitt, MO.

⁸ af gauri] of geira, Fl.

⁹ at] Tr.; en, Fl.

M

A.D. 1152. fótis söknuðu hans, en einkis manns¹ annars. Þeir sendu
 376. þegar at leita hans á önnur skipin um nóttina,² ok fanst
 hann eigi; en ekki máttu þeir hans á land upp leita
 um nóttina.³ En of morguninn stóðu þeir upp þegar
 er ljóst var, ok fundu hann skamt frá borgar-veggnum;
 ok var hann örendr; ok fundu þeir sár á honum.⁴ En
 þess varð aldregi víst hverr honum hafði geig⁵ veittan.
 Veittu þeir þá umbúnað líki hans ok gróft at⁶ kirkju.
 Eptir [þat] fóru þeir á brott þaðan. Ok er ekki getið
 of ferð þeirra, fyrr en þeir kómu norðr til Engils-ness.⁷
 Þar lágu þeir nokkurar nætr, ok biðu byrjar þess er
 þeim þótti góðr vera norðr eptir hafinu til Mikla-garðs.
 Þeir vönduðu þá mjök siglíngrina; ok sigldu þá með
 þrís miklum, sem þeir vissu at gjört hafði Sigurðr
 Jórsala-fari. Ok er þeir sigldu norðr eptir hafinu, kvað
 Rögnvaldr jarl vísu:

“ Ríðum Ræfils vakri,
 rekum eigi plóg ór akri,⁸
 “ erjum úrgu barði,
 út at Mikla-garði:
 “ Þiggjum þengils mála,
 þokum fram í gný stála,
 “ rjóðum gylðis góma,
 gjörum ríks konungs sóma.”

97. Þá er þeir Rögnvaldr jarl kómu til Mikla-garðs,
 var þeim þar vel fagnat af stól-konungi ok Væring-
 jum. Þá [var] Menelias⁹ konúgr yfir Miklagarði, er
 vèr köllum Manula; hann veitti jarli mikit fè ok bauð

¹ *manns*] Here the vellum fr. 325 begins again, (cfr. cap. 92, p. 162, note 7,) from which the text is now taken.

² *um nóttina*] om. FL.

³ *um nóttina*] add. FL.

⁴ *ok var . . honum*] veginn, FL.

⁵ *geig*] bana, FL.

⁶ *at*] heilagri, add. FL.

⁷ *Engilness*] thus MO., in ac-

cordance with Sig. S. Jórsala f. ch. 11, both in Heimskr. and in Fms. vii. 44. The Hrokkinsk. l. c. has Aungulness. The FL. reads here Ægissness; Egilness, 325; both dropping the *a*.

⁸ *ór akri*] MO.; af akri, 325.

⁹ *Menelias*] Menelaus, FL. and Tr.

þeim mála-gjöf, ef þeir vildi þar dveljast. Þeir dvöldu A.D. 1152, ust þar of hríð¹ of vetrinn í all-góðum fagnaði. Þar^{1153.} var Eindriði úngi ok hafði all-miklar virðingar af stóla-konúngi. Hann átti fátt um við þá Rögnvald jarl, en afþokkaði heldr fyrir þeim fyrir² öðrum mönnum. Rögnvaldr jarl byrjaði ferð sína of vetrinn ór Miklagarði, ok fór fyrst vestr til Bolgara-lands til Dyrakksborgar. Þaðan sigldi hann vestr yfir hafit á Púl. Þar gekk Rögnvaldr jarl af skipum, ok Viljálmr biskup, ok Erlíngr,³ ok allt it göfgara lið þeirra; ok öfluðu sér hesta, ok riðu þaðan fyrst til Róma-borgar, ok svá útan Róma-veg þar til er þeir koma í Danmörk; ok fóru þaðan norðr í Noreg. Urðu menn þeim þar fegnir. Ok varð þessi ferð in frægsta;⁴ ok þóttu þeir miklu meira háttar menn síðan, en áðr, er farit höfðu. Meðan þeir höfðu verit í ferðinni, hafði andazt Ögmundr drengr,⁵ bróðir Erlíngs skakka; hann þótti meira háttar þeirra bræðra meðan þeir lifðu báðir. Erlíngr ræðst þegar til félags við Ínga konúng, þvíat hann var mest undir hann hallr at allri vináttu þeirra bræðra, ok skilðu eigi meðan þeir lifðu báðir.⁶

En eptir fall Ínga konúngs var til konúngs tekinn A.D. 1161. yfir flokk þann Magnús, son Erlíngs ok Kristínar dóttur Sigurðar konúngs Jórsala-fara; en Erlíngr einn hafði þá öll landráð í Noregi. Valdamarr Dana-konúngr gaf Erlíngi jarls-nafn. Gjörðist hann hinn mesti maðr síðan, ok ríkr höfðingi; sem ritað er í sögu hans.⁷ Eindriði úngi kom útan nökkurum vetrum síðarr en þeir Rögnvaldr jarl; ok ræzt hann þá til Eysteins konúngs; þvíat hann vildi eigi eiga við Erlíng. En eptir fall Eysteins konúngs, efiðu þeir Eindriði úngi

¹ of hríð] mjök lengi, Fl.

² fyrir] Fl.; en, Cd.

³ ok Erlíngr] om. Fl.

⁴ frægsta] Here Cd. 332 begins again, from which the text is now

taken (vide ch. 27, p. 40, note 4).

⁵ drengr] add. Fl. and 325.

⁶ Erlíngr . . báðir] om. Fl.

⁷ sem . . hans] thus Cd. and 325; om. Fl.

ok Sigurðr, son Hávarðs hölds af Reyri, flokk, ok tóku til konúnga Hákon herði-breið, son Sigurðar konúnga
 880. Haraldssonar. Þeirfeldu Gregoríus Dagsson ok Ínga
 A.D. 1161. konúng. Þeir Eindriði ok Hákon börðust við Erlíng
 1162. skakka undir Sekk. Þar fæll Hákon, en Eindriði flýði.
 Erlíngur jarl lét drepa Eindriða únga nokkoru síðarr í Vík austr.

A.D. 1153. 98. Rögnvaldr jarl dvaldist á Hörðalandi mjök lengi
 (Summer.) um sumarit, er hann kom í land, ok frètti þá mörg tíðindi ór Orkneyjum. Var honum sagt, at þar var ófriðr mikill; ok gengu gæðingar í tvá flokka; en þeir voru fáir, er hjá sátu, svá at engan hlut áttu í. Var Haraldr jarl öðrum-megin at, en öðrum-megin Erlendr jarl ok Sveinn Ásleifarson. Ok er jarl heyrði þetta sagt, kvað hann vísu þessa:

“ Nú hafa gæðingar gengit
 (guð-fjón er þat ljónum,¹
 “ upp grafast ill ráð greppa),
 ærit mörg á særi:
 “ Þat mun þeygi sjatna
 þeim er² svik viðr heima,
 “ stígum lætt³ á lágan
 legg, meðan upp held⁴ skeggi.”

Jarl hafði engan skipa-kost. Leitaði hann þá við frændr sína ok vini,⁵ at þeir skyldu láta gjöra honum langskip nokkur um vetrinn. Gengu þeir ok vel undir þat, ok játuðu honum þar um slíku öllu sem hann beiddi. Jarl bjóst um sumarit at fara vestr til Orkneyja í ríki sitt; ok varð hann síð-búinn mjök, þvíat hann dvaldi mart. Hann fór vestr á kaupskipi því er átti Þórhallr Ásgrímsson; hann var Íslenzkr maðr ok kyn-stórr,⁶ ok átti bú suðr í Biskups-túngum. Jarl

¹ *ljónum*] ljóna, Cd.

² *er*] om. MO.

³ *lætt*] líttr, MO., Fl.

⁴ *held^k*] thus, held ok, MO.; heldr, Cd.

⁵ *Leitaði . . vini*] om. Fl.

⁶ *ok kyn-stórr*] at kynslóð, 325 (less rightly).

hafði þó sveit mikla á skipi¹ ok göfugt föruneysi. A.D. 1153. Þeir tóku Skotland þá er mikit var af vetri, ok lágu (End of the year.) lengi við Skotland undir Torfnesi. Jarlinn kom litlu 382. fyrir Jól í Orkneyjar í ríki sitt.

99. Nú skal segja hvat til tíðinda gjörðist í Orkn- A.D. 1151. eyjum meðan Rögnvaldr jarl var í útförinni:—

Sumar þat er jarl var farinn ór landi, kom austan af Noregi Eysteinn konúgr, son Haralds gilla; hann hafði her mikinn. Ok er hann kom í Orkneyjar, lagði hann herinum til Rögnvalds-eyjar.² Þá spurði hann, at Haraldr jarl Maddaðarson var farinn yfir til Kataness með tvítog-sessu, ok hafði átta tigi manna; hann lá í Þórsá. En er Eysteinn konúgr spurði til hans, skipaði hann þrjár skútur, ok fór vestr yfir Pétlands-fjörð, ok svá til Þórsár. Hann kom þar svá, at þeir jarl urðu eigi fyrr varir við en konúgs-menn gengu upp á skipit at þeim, ok gjörðu jarlinn handtekinn. Hann var leiddr fyrir konúg. Ok fóru þeirra skipti svá, at jarlinn leysti sik út þrem mörkum gulls, en hann gaf ríki sitt í hendr Eysteini konúgi, svá at hann skyldi af honum halda jafnan síðan. Gjörðist jarl þá maðr Eysteins konúgs, ok batt þat sverdögum. Ok eptir þetta fór Eysteinn konúgr til Skotlands, ok herjaði þar um sumarit. Hann herjaði víða um England í ferð þeirri, ok þóttist hann hefna Haralds konúgs Sigurðarsonar. Eptir þat fór Eysteinn konúgr í ríki sitt austr til Noregs. Ok var all-misjamnt rætt um hans ferð. Haraldr jarl var eptir í Orkneyjum í ríki sínu, ok var hann vel þokkaðr af flestum mönnum. Þá var andaðr Maddaðr jarl, faðir hans, en Margrèt, móðir hans, var komin út í Orkneyjar. Hon var fríð³ kona ok svarri⁴

¹ skipi] thus Fl.; skipit, Cd.

² Rögnvalds-eyjar] thus Cd. and Tr.; R.eyjar, Fl. From this and other passages is seen that "Rögn-

"valdsey" is meant whenever the Flat. abbreviates R.ey.

³ fríð] væn, Fl.

⁴ svarri] svarkr, 325, a synonymous word.

A.D. 1151-^{53.} mikill. Í þann tíma andaðist Davíð Skota-konúgr, ok var þar til konúgs tekinn Melkólmr son hans; ^{384.} hann var barn at aldri þá er hann tók ríki.

100. Erlendr, son Haralds hins slèttmála, var lengs-tum í Þórsá; en stundum var hann í Suðreyjum, eðr í hernaði, síðan er Óttarr jarl var andaðr. Hann var hinn mann-vænsti maðr, ok görr at sèr um flesta hluti; mildr af fè, blíðr ok ráðþægr, ok allra manna vinsælastr af sínum mönnum. Hann hafði sveit mikla. Anakol hèt maðr; hann var fóstri Erlends ok ræð mestu við hann. Anakol var víkingr, ok maðr ættstórr ok harð-fengr, Suðreyskr at kyni;¹ hann var ráðgjafi Erlends.

Þá er Erlendr spurði, at Rögnvaldr jarl var farinn ór ríki sínu út í Jórsala-heim, fór hann á fund Melkólms Skota-konúgs, frænda síns, ok beiddi at hann gæfi honum jarls-nafn ok Katanes til yfir-sóknar, svá sem haft hafði Haraldr, faðir hans, af Davíð konúgi, föður-föður² Melkólms konúgs. Þá var Melkólmr konúgr barn at aldri. En við þat er Erlendr átti þar frændr göfga, þé er fluttu hans mál, gekst þat við, at Skota-konúgr gaf Erlendi jarls-nafn, ok veitti honum Katanes hálfv við Harald frænda sinn. Fór Erlendr þá á Katanes, ok fann þar vini sína. Eptir þat dró hann lið at sèr, ok fór út í Orkneyjar. Hann beiddi sèr þar viðröku; en Haraldr jarl Maddaðarson dró lið at sèr, þegar er hann spurði til Erlends, ok gjörðist fjölmennr. Fóru þá menn á milli þeirra frænda, ok leituðu um sættir; beiddist Erlendr hálfra Eyja við Harald; enn hann vill eigi upp gefa; ok kom svá, at grið vóru sett þau missari. En þat var ráð, at Erlendr skal fara austr í Noreg á fund Eysteins³ konúgs, ok beiðast helmíngs ^{386.} þess, er Rögnvaldr átti; ok læzt Haraldr þann mundu

¹ *Suðreyskr at kyni*] om. Fl.

² *föður-föður*] thus emend. according to Tr., which, however, misreads,—far fader fader (!): af

Melkolms far fader fader David; föður, Cd.; Fl. om. the sentence.

³ *Eysteins*] Noregs, Fl.

upp gefa. Fór þá Erlendr austr í Noreg, en Anakol, A.D. 1151-
ok sum sveitin, var eptir í Orkneyjum. Gunni Ólafs-
son, bróðir Sveins Ásleifarsonar, hafði getið barn¹ við
Margrētu, móður Haralds jarls; en jarlinn gjörði hann
útlaga. Af því tókst óvinátta með þeim Sveini ok
Haraldi jarli; ok sendi Sveinn Gunna suðr í Ljótðús
til Ljótólfs vinar síns, er Sveinn hafði verit með fyrr.
Fogl [hèt] son Ljótólfs; [hann] var með Haraldi jarli;
ok var þar fát með þeim Sveini. Þá er Erlendr jarl
fór austr til Noregs, fór Haraldr jarl yfir á Katanes,
ok sat í Vík um vetrinn. Sveinn Ásleifarson var þá
í Þrasvík á Katanesi, ok varð-veitti þar bú stjúp-sona
sinna. Hann átti fyrr² Ragnhildi Ögmundar³ dóttur;
þau voru skamma hríð á samt. Ólafr var son þeirra. Síð-
arr átti hann Íngirði Þorkelsdóttur. Andreas var son
þeirra. Þat var Óðinsdag í Efstu viku, at Sveinn var
genginn upp í Lamba-borg með nokkura menn. Þeir
sá hvar byrðingr fór austan⁴ af Pétlands-firði; þóttist
Sveinn vita, at þar mundi vera menn Haralds jarls,
þeir er hann hafði sent eptir skatti til Hjaltlands.⁵
Sveinn bað sína menn ganga til skipa, ok leggja at
byrðinginum. Ok svá gjörðu þeir; tóku þeir byrðin-
ginn ok allt þat, er fëmætt var; en skutu á land
mönnnum Haralds jarls, ok gengu þeir austr⁶ til Víkr,
ok sögðu honum. Haraldr jarl svaraði fá um; ok segir,
at þeir Sveinn mundi ymsir fè hafa; ok skipti hann
mönnnum sínum á veizlur um Páskana. Þá kölluðu
Katnesíngar, at jarl væri á kunn-miðum.⁷ En þegar A.D. 1152.
eptir Paska⁸ fór Sveinn á byrðinginum ok róðrar-skútu
út í Orkneyjar. Ok er þeir kómu á Skálp-eið,⁹ tóku

¹ barn] Tr.: et barn; börn, Fl.

² átti fyrr] thus Fl.; cp. Tr.:
hand haffde faaet til egte; Cd. om.
fyrr.

³ Ögmundar] thus Cd. and 325;
Ægmundar, Fl. (badly).

⁴ austan] so also Tr.; norðan,
Fl.

⁵ Hjaltlands] í Skotland, add.
325.

⁶ austr] om. Fl.

⁷ Þá kölluðu . . . á kunn-miðum]
om. Fl. and Tr. The passage seems
somehow corrupt.

⁸ Paska] Páska-viku, Fl.

⁹ Skálp-eið] Klifs-eið 325.

- A.D. 1152. þeir þar skip af Fogli Ljótólfsyni; hann var þá kominn sunnan ór Ljóðhúsum frá föður síns,¹ ok ætlaði til Haralds jarls. Ok í þeirri för tóku þeir til tólf aura gulls af Sigurði klaufa, húskarli Haralds jarls; þat fæ hafði verit fært á bæ;² en þeir voru í Kirkjuvági er áttu. Síðan fór Sveinn yfir á Nes ok upp á Skotland, ok fann Melkolm Skota-konúng í Apar-dion;³ Hann var þá nýu vetra gamall. Þar var Sveinn mánuð í allgóðu yfirlæti; ok bað Skota-konúgr hann fá þau gæði öll á Katanesi, er hann hafði áðr haft en hann varð ósáttir við Harald jarl. Sveinn þakkaði konúngi.⁴ Bjóst Sveinn eptir þat á brott; ok skildust þeir Skota-konúgr með kærleikum miklum. Fór Sveinn þá til skipa sinna, ok sigldi sunnan til Orkneyja. Þá var Anakol á Dýrnesi, er þeir Sveinn sigldu sunnan, ok sá þeir seglin fyrir austan Múla. Þeir sendu til þeirra Sveins Gauta búanda af Skeggbjarnar-stöðum; ok beiddi Anakol, at Sveinn skyldi sættast við Fogl um skip-tökuna; þvíat þar var frændsemi; ok var Fogl þá með Anakol. En er Gauti fann þá Svein, ok sagði orð⁵ Anakola, þá bað Sveinn at þeir færi til Sandeyjar ok fyndist þar, þvíat hann læzt þangat fara mundu í hríðinni.⁶ Þar var sættarfundr fjölmennr; ok gekk seint⁷ saman sættin. En svá kom, at Sveinn skyldi einn gjöra þat er hann vildi. Eptir þat ræð Anakol til liðs með Sveini, ok
390. bazt í því, at koma saman sætt þeirra Erlends jarls, er hann kæmi austan; þvíat þar var fjándskapr af brennu Frakakkar.⁸ Þeir Sveinn ok Anakol fóru til Strjóns-eyjar, ok lágu við Hofsnæs⁹ nokkurar nætr.

¹ *stns*] thus Cd. and Fl., i.e., frá with gen.

² *a bæ*] í Bæ, Fl. (as a pr. name?).

³ *Apar-dion*] ardion, Fl. (badly).

⁴ *Sveinn þakkaði konúngi*] add. Fl.

⁵ *ok sagði orð*] þá sendi hann orð til, Fl.

⁶ *í hríðinni*] om. Fl., 325.

⁷ *seint*] om. Fl.

⁸ *Frakakkar*] Frakukar, Cd.

⁹ *Hofsnæs*] Höfn, Fl., 325.

Þá bjó í Strjónsey Þorfinnr Brúsason;¹ hann átti þá A.D. 1152. Íngigerði, systur Sveins, er Þorbjörn klerkr hafði eina látið. Þá er þeir Sveinn lágu við Hofsnæs,² sigldi þar af hafi Erlendr jarl; ok fóru þeir Anakol ok Þorfinnr Brúsason³ þegar á fund hans, ok leituðu um sættir með þeim Sveini; ok tók jarlinn þungliga á sættinni; kvað Svein jafnan verit hafa and-streyman þeim frændum; en haldit eigi þat er þeir Óttarr jarl höfðu við mælt, at styrkja sik til ríkis. Sveinn bauð þá jarlinum fylgð sína ok ráðuneyti; ok var þar um leitað allan⁴ dag; ok gekk eigi fyrr saman sættin en þeir Anakol ok Þorfinnr lýstu því báðir, at þeir myndu fylgja Sveini ór Eyjunum, ef jarl vildi eigi sættast við hann. Erlendr jarl segir austan þau orð Eysteins konungs, at hann skyldi hafa þann hlut Orkneyja, er áðr hafði Haraldr jarl. Sveinn gaf þat ráð, þá er þeir jarlinn vóru sáttir, at þeir skyldu þegar⁵ fara á fund Haralds jarls áðr hann spurði þetta af öðrum, ok beiða hann gefa honum upp ríki. Svá var gjört sem Sveinn mælti. Þeir fundu Harald jarl fyrir Kjarreks-stöðum, ok lá hann á skipum. Þat var Mikals-messu-morgin⁶ Sept. 29. at þeir Haraldr jarl sá at langskip fóru at þeim, ok grunuðu at úfriðr mundi vera. Þeir hljópu af skipunum, 392. ok í kastalann er þar var þá. Árni Hrafnsson hét maðr, er hljóp af skipi Haralds jarls ok til Kirkjuvágs; hann var svá hræddr, at hann fann eigi fyrr at⁷ hann hafði skjöldinn á baki sér, en hann stóð fastr í kirkju-durum. Þorgeirr hét maðr, er þar var inni fyrir. Þat hugðu lögu-nautar Árna, at hann væri týndr, ok leituðu hans tvá daga.⁸ Þeir Erlendr jarl ok Sveinn

¹ *Brúsason*] sic Cd. et 325; Beesason, Fl.

² *Hofsnæs*] thus here Fl. and Cd. and 325.

³ *Brúsason*] so also 325; om. Fl.

⁴ *allan*] annan, 325.

⁵ *þegar*] here again is a blank in 332. Cfr. ch. 97, p. 179, note 4. In

the Danish Translation, too, at this very word, stands,—“Hic quædam desunt.” The text is now taken from Cd. 325.

⁶ *morgin*] aptan, Fl.

⁷ *at*] thus Fl.; en, Cd.

⁸ *Þorgeirr . . daga*] om. Fl.

A.D. 1152. hljópu af skipum sínum eptir þeim Haraldi jarli til kastalans; ok sóttu at þeim of daginn, bæði með eldi ok vápnum. Þeir vörðust all-hraustliga, ok sleit nátt-myrkri¹ með þeim. Þar urðu margir menn sárir af hvárum-tveggjum; ok vóru þeir Haraldr jarl mjök upp gefnir fyrir þeim, ef lengr hefði verit atsóknin. En of morgininn kómu til búendr, vinir hvárra-tveggju, ok leituðu of sættir með þeim; ok vóru þeir Erlendr jarl ok Sveinn traudir at sættast. En þó fór þat fram, at þeir sættust á þat,² at Haraldr jarl sór þess eiða, at Erlendr skyldi hafa hans hlut Eyjanna, ok hann skyldi aldregi kalla til ríkis í hendr honum. Fóru þessir eiðar fram með mörgum vitnum inna beztu manna þar í Eyjunum. Ok eptir þat fór Haraldr jarl yfir á Nes, ok svá upp í Skotland til frænda sinna; fór þá fátt Orkneyínga með honum. Erlendr jarl ok þeir Sveinn stefndu þing við búendr í Kirkjuvági; ok sóttu bændr til of allar Eyjar. Flutti Erlendr jarl sitt mál, ok svá margir aðrir vinir hans ok frændr.³ Sagði jarl þá, at Eysteinn konúgr hafði gefit honum ríki í Orkneyjum þat er Haraldr jarl hafði áðr at varðveita; beiddi hann þá bændr sèr viðtöku. Hafði hann þar brèf Eysteins, þau er þat sönnuðu með

394. honum. Sveinn flutti ok mál jarls, ok margir aðrir vinir Sveins ok frændr.⁴ Kom þá svá, at bændr játuðu Erlendi jarli hlýðni. Tók hann þá undir sik allar Orkneyjar, ok gerðist höfðingi yfir. En svá var mælt með Erlendi jarli ok bøndum, at hann skyldi eigi verja Rögnvaldi jarli þann helmíng ríkis, er hann átti, ef honum yrði auðit til at koma. En ef Rögnvaldr jarl kallaði á meira en hálf, þá skyldu bændr þat verja með Erlendi jarli. Sveinn Ásleifarson var jafnan með Erlendi jarli; ok bað hann vera varan, ok trúá eigi of

¹ *all-hraustliga . . myrkrit*] all-sköruliga, ok skildi nótt, Fl.

² *á þat*] at því, Fl.

³ *ok margir . . frændr*] om. Fl.

⁴ *Sveinn . . frændr*] add. Fl.

vel Haraldi jarli eðr Skotum. Þeir lágu lengstum of A.D. 1152.
vetrinn á skipum, ok höldu njósnir fyrir sér. En er ^(Early winter.)
dró at Jólum ok veðráttá tók at harðna, þá fór Sveinn
heim í Gareksey¹ til bús síns, en það jarl vera eigi at
óvarara þó þeir skildi. Ok svá gjörði jarl, at hann lá
lögum á skipum, ok efnaði hvergi í einum² stað til
Jóla-veizlu sinnar.

101. Þat var tíðinda inn tíunda³ dag Jóla í Gareksey, A.D. 1153.
at Sveinn Ásleifarson sat ok drakk með húskörlum ^{3rd Jan.}
sínun. Hann tók til orða, ok gneri nefit: "Þat er
"ætlan mín, at nú sè Haraldr jarl á för til Eyjanna."
Þeir segja, húskarlar hans, at þat væri úlíkligt fyrir
sakir storma þeirra er á lágu. Hann kvaðet vita, at þeim
mundi svá þykkja: "Mun ek nú ok," segir hann, "eigi
"gjöra jarli njósn fyrir hugboð mitt eitt saman; en þó
"grunar mik at því sè verr ráðit."⁴ Föll þá niðr þat
tal; ok drukku þeir sem áðr.—Haraldr jarl byrjaði ferð
sína, at Jólum út í Orkneyjar; hann hafði fjögur skip ok
tíu tigi manna, hann lá tvær nætr við Grímsey.⁵ Þeir
lendu í Hafnar-vági í Hrossey. Þeir gengu þaðan inn ^{396.}
þrettánda dag Jóla í Fjörð. Þeir vóru í Orka-haugi,
meðan éll dró á;⁶ ok sərðust þar tveir menn fyrir
þeim; ok var þeim þat farar-tálmi mikill. Þá var af
nótt, er þeir kómu í Fjörð. Var þar þat tíðinda, at
Erlendr jarl var kominn á skip sitt; en hann hafði
drukkit of daginn uppi at húsi. Þeir Haraldr jarl
drápu þar tvá menn, ok hət annarr Ketill;⁷ en þeir
tóku höndum fjóra menn: Arnfinn bróður Anakols,
Ljótr⁸ hət annarr, ok tvá aðra. Haraldr jarl fór aptr
í Þórsá, ok þeir Þorbjörn klerkr. En þeir bræðr fóru

¹ í Gareksey] add. Fl.

² einum] eyjum, Fl.

³ tíunda] ellefta, Fl.

⁴ því . . ráðit] þeir muni þurfa,
Fl.

⁵ Grímsey] Gareksey, Fl. (badly).

⁶ éll dró á] Jóla-helgin stóð, Fl.
(badly).

⁷ Ketill] en annarr er eigi nefndr,
add. Fl.

⁸ Ljótr] Ljótólfr, Fl.

A.D. 1159. til Lamba-borgar, Benedikt ok Eirekr; ok höfðu Arnfinn með sér. Þegar of nóttina, er Erlendr jarl varð varr við úfriðinn, þá sendi hann menn til Gareks-eyjar, at segja Sveini. Ok lét hann þegar eptir of daginn hrinda skipum á sjá; ok fór til fundar við Erlend jarl, sem hann hafði orð til sent; ok vóru þeir þá á skipum lengi vetrar. Þeir Benedikt, bræðr, sendu þau orð, at Arnfinnr mundi því at eins lauss látinn, ef þeir Erlendr jarl lèti þá hafa skip þat, er þeir höfðu tekit fyrir Kjareks-stöðum. Jarl var þess fúsari at laust væri látið skipit; en Anakol latti þess, ok sagði at Arnfinnr mundi á brott komast þann vetr, þótt eigi sè þat til unnit. Þat var Miðviku-dag inn næsta fyrir Föstu, at þeir Anakol ok Þorsteinn Rögnuson fóru yfir á Nes með tuttugu menn á skútu; ok kómu við nótt. Þeir drógu skútuna í leyni-vág einn undir borg nokkura.¹ Þeir ganga upp, ok leyndust í kjörum skamt frá húsi í Þrasvík; en þeir bjoggu svá um á skipinu, at svá var at sjá, sem menn lægi í hverju rúmi. Komit hafði verit til skipsins um morguninn, ok 398. grunað þar ekki um. Þeir Anakol sá menn róa á skipi útan frá borg ok lenda í ár-ós. Þá sá þeir ok mann ríða utan frá borginni,² ok annan ganga; ok kendu þar Eirek. Þá skiptu þeir Anakol liði sínu ok gengu tíu til sæfar með ánni; ok gættu, at engi kæmist til skipsins; en aðrir tíu gengu á bæinn. Eirekr kom litlu fyrr á bæinn, ok gekk til skála-húss. Þá heyrði hann til vápnaðra manna; ok hljóp hann þá [í] skálann, ok út aðrar dyrnar, ok vildi til skipsins; en þar vóru menn fyrir, ok varð hann þar handtekinn ok færðr út í Eyjar Erlendi jarli. Vóru þá sendir menn til Haralds jarls, ok sagt honum, at Eirekr mundi eigi fyrr lauss látinn, en þeir Arnfinnr kæmi heilir til Erlends jarls; ok þat gekk eptir því sem mælt var.³ Of várit eptir bjóst Haraldr jarl af Katanesi;

¹ *borg nokkura*] björg nokkur, Fl.

² *borginni*] Borg, Fl. (nom. pr.?).

³ *mælt var*] þeir beiddu, Fl.

ok fóru norðr á Hjaltland. Hann ætlaði at taka af A.D. 1153.
lífi Erlend únga; en hann hafði beðit Margrétar, (Summer.)
móður jarls; en hon¹ hafði synjat. Eptir [þat] fær
hann sèr sveitar, ok nam hana á brott ór Orkney-
jum; ok flutti hana norðr í Hjaltland, ok settist í
Morseyjar-borg;² hafði hann þar viðbúnað mikinn.
En er Haraldr jarl kom á Hjaltland, settist hann
of borgina, ok bannaði allar til-flutningar. En þar
[er] úhægt atsókn við at koma. Fóru menn þá til,
ok leituðu um sættir með þeim. Beiddist Erlendr
þess, at jarl skyldi gipta honum konuna; en bauð sik
til styrktar við jarl; ok sagði, at honum lægi meira
við at hann fengi ríki sitt;³ en kallaði þat vænst til,
at hann gjörði sèr vini sem flesta. Þetta fluttu margir
með Erlendi. Ok urðu þær mála-lyktir, at þeir sættast; 400.
ok fékk Erlendr Margrétar; ok ræðst síðan til fylgðar
með jarli; ok fóru þeir of sumarit austr til Norega. Ok
er þat spurðist í Orkneyjar, þá gjörðu þeir Erlendr
jarl ráð sín; ok fýsti Sveinn, at þeir skyldi fara í
hernað, ok afla sèr svá fjár. Ok svá gjörðu þeir; ok
fóru suðr til Breiðafjarðar, ok herjuðu fyrir austan
Skotland. Þeir fóru suðr til Beruvíkr.

Knútr inn auðgi hèt maðr; hann var kaupmaðr, ok
sat jafnan í Beruvík. Þeir Sveinn tóku skip mikit ok
gótt er Knútr átti, ok á fè mikit; þar var ok á kona
hans. Eptir þat fóru þeir suðr undir Blýhólma. Knútr
var þá í Beruvík, er hann spurði ránit; hann keypti at
Beruvíkr-mönnum hundraði marka silfrs, at þeir sætti
eptir fènu. Þat vóru flest kaupmenn, er eptir fènu
leituðu. Þeir fóru fjórtán skipum at leita þeirra. Þá
er þeir Erlendr ok Sveinn lágu undir Blýhólum,
ræddi Sveinn um kveldit,⁴ at menn skyldi liggja
tjaldlausir; kvað sèr ván vera, at Beruvíkr-menn

¹ hon] jarl, Fl.

² Morseyjar] Moseyjar, Fl. Cfr.
Egils Saga, ch. 32, 33.

³ ríki sitt] haldit ríki sínu, Fl.

⁴ kveldit] add. Fl.

A.D. 1153. mundi koma fjölmennir til þeirra of nóttina. En veðr var hvast á; ok gáfu menn ekki gaum at því, er hann mælti; ok lágu allir menn undir tjöldum, nema á skipi Sveins var eigi tjaldat fyrir aptan siglu. Sveinn sat upp í lyptingu í loðkápu, á kistu einni; ok kvaðst svá mundu búinn vera um nóttina. Einarr skeifr hæt maðr á skipi Sveins; hann ræddi um, at of-sögum

402. væri sagt frá hreysti Sveins: "Hann er kallaðr " karlmaðr betri en aðrir menn; en nú þorir hann " eigi at tjalda yfir skipi sínu." Sveinn lét sem hann heyrði eigi.¹ Varðmenn vóru uppi á hólmanum. Sveinn heyrði at þeir urðu eigi ásáttir hvat þeir sá. Hann gekk upp til þeirra, ok spurði of hvat þeir þrætti. Þeir létust eigi vita hvat þeir sá. Sveinn var allra manna skygnastr; ok er hann hugði at, sá hann at skip fóru at þeim norðan fjórtán saman.² Hann gekk í skip sitt, ok bað varðmenn ganga á skipin, ok segja hvat títt var. Sveinn bað menn vaka, ok reka af sér tjöldin. Eptir þat gjörðist kall mikit; ok æptu flestir á Svein; ok spurðu hvat til ráðs skyldi taka. Hann bað menn vera hljóða; en kvað þat sitt ráð, at leggja skipunum á milli hólmans ok landsins,³ "Ok freista ef " þeir sigli svá um oss fram;⁴ en ef þat verðr eigi, þá " róm vèr í mót þeim sem harðast."⁵ En aðrir ráðsmenn mæltu í mót, ok töldu þat eitt ráð at sigla undan. Ok svá var gert. Þá mælti Sveinn: "Ef þær " vilit undan sigla, beitið þá í haf út." Sveinn varð seinst búinn. Anakol beið hans. En er skip Sveins gekk meira, þá lét hann minka siglínina, ok beið Anakols; ok vildi eigi, at hann yrði eptir einskipa. Þá mælti Einarr skeifr, er þeir Sveinn sigldu við allt segl: "Sveinn," segir hann, "er eigi þat, at kyrt standi " skipit vart?" Sveinn segir: "Eigi ætla ek," segir

¹ *Sveinn . . eigi*] om. Fl.

² *fóru . . saman*] Fl.; vóru xiiij. saman, Cd.

³ *landsins*] megin-landsins, Fl.

⁴ *fram*] en ef þeir sigla um oss, þá mun skilja með oss, Fl.

⁵ *harðast*] ef fund várn berr saman, add. Fl.

hann, "En þat ræð ek, attú leitir eigi optarr á hreysti A.D. 1152.
 " mína, ef þú skynjar eigi fyrir hræðslu sakir, hvárt (Autumn.)
 " skipit skríðr undir þær eðr eigi; þvíat þat er allra
 " skipa skjótast undir segli." Beruvíkr-menn sigldu
 suðr um þá; en þeir Sveinn sneru þá inn undir megin-
 landit. Ok er þeir kómu ¹ undir Morsey, ² þá sendi ^{404.}
 Sveinn menn til Eiðina-borgar at segja Skota-konúngi
 frá herfangi þeirra. En áðr þeir kómu til borgarinnar
 riðu tólf menn í móti þeim ok höfðu við slagálar sér
 hosur fullar af silfri. Ok er þeir fundust, spurðu inir
 Skozku menn at Sveini Ásleifarsyni. Þeir sögðu til
 hans, ok spurðu hvat þeir vildu honum. Skotar sögðu,
 at þeim var sagt, at Sveinn væri handtekinn, ok
 Skota-konúngr hefði sent þá at leysa hann út með fē
 því er þeir fóru með. Sveins-menn segja aptr þeim
 kvitt; ok fóru á fund Skota-konúngs, ³ ok sögðu honum
 eyrindi sín. Konúngr taldi litt at féláti Knúts, ok
 sendi Sveini skjöld dýran ok fleiri góðar gjafar. Þeir
 Erlendr jarl ok Sveinn fóru of haustið til Orkneyja
 ok kómu heldr síð.

Þetta sumar fór Haraldr jarl til Noregs, sem fyrr var
 getið. ⁴ Þá kom ok utan af Mikla-garði í Noreg Rögn-
 valdr jarl, ok Erlíngr skakki; sem fyrr var ritað. ⁵ Ok A.D. 1153.
 kom Rögnvaldr jarl litlu fyrir Jól í Orkneyjar. Dec.

102. Þá fóru menn þegar í milli þeirra Rögnvalds
 jarls ok Erlends jarls, ok leituðu um sættir. Kærðu
 menn þá einka-mál þau er verit höfðu með bóndum
 ok Erlendi jarli, at hann skyldi eigi verja Rögnvaldi
 jarli sinn hlut Eyjanna. Varð þá komit á stefnu-lagi
 með þeim jörlum í Kirkjuvági; ok á þeirri stefnu
 sættust þeir, ok bundu þat eiðum. Þetta var tveim
 nóttum fyrir Jól; ok sættust á þat, at hálfar Eyjar

¹ *Beruvíkr* . . kómu] sneru þeir
 þá inn undir, Fl.

² *Morsey*] Cd. [325] plainly
Morsey; *Mosey*, Fl., as plainly.

³ því . . konúngs] om. Fl.

⁴ sem . . getið] om. Fl.

⁵ sem . . ritað] om. Fl.

A.D. 1154. skyldi hafa hvárr þeirra, ok verja báðir fyrir Haraldi jarli eðr öðrum, ef til kallaði. Þá hafði Rögnvaldr jarl engan skipa-kost fyrr en of sumarit eptir, er skip hans kómu austan ór Noregi. Þenna vetr stóð allt kyrt.

406. En of várit eptir gjörðu jarlar ráð sitt í mót Haraldi jarli, ef hann kæmi austan; ok fóru þeir Erlendr jarl ok Sveinn Ásleifarson til Hjaltlands, ok skyldu sæta honum, ef hann bæri þar at. Rögnvaldr jarl fór yfir til Þórsár; þvíat þeim var ván, at Haraldr mundi þangat¹ leita, er hann kæmi austan; þvíat hann átti þar marga frændr ok vini. Þeir Erlendr jarl ok Sveinn voru á Hjaltlandi of sumarit; ok dvöldu skip öll, svá at engi gengi til Noregs.² Haraldr jarl fór of sumarit austan ór Noregi, ok hafði sjau skip. Hann tók Orkneyjar; en þrjú skip hans urðu sæhafa³ til Hjaltlands; ok tóku þeir Erlendr jarl þau. Þá er Haraldr jarl kom í Orkneyjar, spurði hann þar þau tíðindi, at þeir Rögnvaldr jarl ok Erlendr jarl voru sáttir, ok þar skyldi hálfar Eyjar hvárr hafa við annan. Þóttist Haraldr jarl þá sjá sinn kost, at honum mundi ekki ætlat af löndum.⁴ Tók hann þá þat ráð, at fara yfir á Nes á fund Rögnvalds jarls, áðr þeir Erlendr jarl kæmi af Hjaltlandi.⁵ Þeir Erlendr jarl ok Sveinn voru þá á Hjaltlandi, er þeir spurðu at Haraldr jarl var kominn í Orkneyjar.⁶ Hældu þeir þá þegar suðr í Eyjar á fimm skipum,⁷ ok fengu í Dynröst strauuna váðvæna,⁸ ok storm veðrs; ok skildi þar með þeim; bar þá Svein ap[tr] til Friðar-eyjar á tveim⁹ skipum; ok hugðu þeir jarl týndan. Hældu þeir þaðan suðr undir Sandey; ok lá þar fyrir Erlendr jarl með þrjú skip, ok var þar fagna-fundr mikill. Fóru þeir þaðan

¹ þangat] þegar, add. Fl.

² Noregs] um sumarit, add. Fl.

³ sæhafa] sæfa, Fl. (badly).

⁴ af löndum] add. Fl.

⁵ af Hjaltlandi] austan, Fl.

⁶ Orkneyjar] á fimm langskipum, add. Fl.

⁷ á fimm skipum] om. Fl.

⁸ váðvæna] om. Fl.

⁹ tveim] xij., Fl. (badly).

til Rögnvaldseyjar;¹ ok spurðu þar, at Haraldr jarl var A.D. 1154. farinn yfir á Nes. En þat er at segja frá ferðum Haralds jarls; at hann kom í Þórsá ok hafði sex skip. Rögnvaldr jarl var þá uppi í Suðrlandi; ok sat þar at 408. brúðkaupi því, er [hann] gipti Íngiríði, dóttur sína, Eireki stagbrell.² Kom honum þegar njósn, at Haraldr jarl var kominn í Þórsá. Rögnvaldr jarl reið fjölmennr frá brúðhlaupinu ofan í Þórsá. Eiríkr stagbrellr var frændi Haralds jarls, ok átti hann allan hlut í at sætta þá; ok margir aðrir fluttu þat með honum; ok sögðu, at þeim var einsætt, at láta sik eigi á skilja, fyrir sakir frændsymbi ok fóstur-lags ok félagskapar, er verit hafði. Kom því svá, at stefnu-lagi varð á komit með þeim ok griðum;³ ok skyldi þeir finnast í kastala einum í Þórsá ok tala tveir einir; en jafn-margir skyldu menn hvárs vera hjá kastalanum. Þeir töluðu lengi, ok lagðist vel á með þeim. Þeir höfðu fundizt ekki fyrr síðan Rögnvaldr jarl kom í land. Ok er á leið daginn, var sagt Rögnvaldi jarli, at lið Haralds jarls dreif þannig með vápnum. Haraldr jarl kvað þat ekki saka mundu. Því næst heyrðu þeir út til höggva stórra; ok hljópu þeir þá út. Þar var kominn Þorbjörn klerkr með mikla sveit manna; ok sætti þegar áverkum á mönnum Rögnvalds jarls, er þeir fundust. Jarlar kölluðu, at þeir skyldi eigi berjast. Hljópu menn þá til ór staðnum ok skildu þá. Þar féllu þrettán hús-karlar Rögnvalds jarls; enn hann varð sárr í andliti. Eptir þat áttu vinir þeirra hlut at sættum með þeim; ok kom svá, at þeir sættust, ok bundu af nýju félag sitt með eiðum. Þetta var fjórum nóttum fyrir Mik-kals-messu.⁴ Þá var ok þat ráðit, at þeir skulu fara þegar of nóttina út í Orkneyjar á hendr þeim Erlendi

¹ *Rögnvaldseyjar*] R.eyjar, Cd.; Fl. Rosseyjar (badly).

² *stagbrell*] slagbrell, Fl.

³ *griðum*] thus Fl.; gerðum, Cd.

⁴ *af nýju . . . Mik-kals-messu*] með eiðum sætt sína, ok efnuðu nýjan félagskap með trygðum ok handsölum, Fl.

- A.D. 1154. ok Sveini. Þeir höldu þrettán¹ skipum vestr á Pét-
410. lands-fjörð, ok höldu til Rögnvalds-eyjar,² ok lendu í Víðivági ok gengu þar á land. Þeir Erlendr jarl lágu á skipum í Barðsvík, ok sá þeir þaðan fjölmenni á Rögnvalds-ey,³ ok gerðu þannig⁴ njósnir; ok urðu þeir þá vísir, at jarlar höfðu sætt. Þat var þeim ok sagt, at þeir mundi þeim eigi láta kosti strandhöggva, eðr annarra vist-fanga; ok mundi sváætla at sitja þeim mat þar í Eyjunum. Þá gengu þeir Erlendr jarl á tal, ok leitaði hann ráða við lið sitt. En þat kom ásamt með þeim, at Sveinn skyldi fyrir sjá, hvert ráð at skyldi taka. En Sveinn veitti þann órskurð, at þegar of nóttina skyldi þeir sigla yfir til Ness; ok sagði at þeir hefði ekki styrk til at deila við þá báða þar í Eyjunum. Gerði hann þat yfirbragð fyrir alþýðu, at þeir mundu fara í Suðreyjar ok vera þar of vetrinn. Þetta var Mikkals-messu aptan, er þeir sigldu á fjörðinn. En þegar er þeir kómu á Katanes, hljópu þeir upp í bygð, ok keyrðu ofan strandhögg stór, ok hjoggu í skip sitt. Stormar vóru á miklir ok vánd veðrátta, ok var fjörðrinn jafnan ófærr. En þegar er leiði⁵ gaf, sendi Sveinn menn á báti handan af Nesinu, at Erlendr jarl hafði höggit strandhögg á Katanesi, ok lágu búnir at sigla til Suðreyja þegar er byrr gæfi. Ok er þessi tíðindi kómu til eyrna Rögnvaldi jarli, skaut hann húspingi á, ok talaði fyrir liði sínu. Bað menn vera vara, ok gæta sín vel, ok liggja hverja nótt á skipum;
412. “Þvíat mér er Sveins á engri stundu örvæna⁶ í Orkneyjar, því heldr er hann gjörði meira orð á at hann mundi ór landi.”

¹ [þrettán] x., Fl.

² [Rögnvalds-eyjar] thus, R.eyjar, 425, which contains the true reading, Rögnvalds-eyjar, as there can be no doubt that South Ronaldshay is the island meant. The Fl. reads Rínanseyjar (badly).

³ [Rögnvalds-ey] R.ey, 325; Rínanseyjar, Fl. (badly).

⁴ [þannig] þaðan, Fl.

⁵ [leiði] Fl.; legi, Cd.

⁶ [örvæna] örvænt, Fl.

Á öndurðum vetri fóru þeir Sveinn ór Þórsá ok A.D. 1154. vendu vestr fyrir Skotland. Þeir höfðu sjau¹ skip,² ok öll vel skipuð ok stór. Þeir tóku róðrar-leiði. En er þeir vóru á leið komnir á braut af Nesinu, fóru njósnar-menn Rögnvalds jarls út í Eyjarnar, ok sögðu honum þessi tíðindi. Jarlar lögðu þá skipum sínum til Skálpeis; ok vildi Rögnvaldr jarl at þeir lægi á skipum sínum um hríð. Þá er þeir Sveinn kómu mjök svá vestr at³ Stauri, ræddi Sveinn um, at þeir mundi ekki kvelja sik lengr á róðri; ok bað þá snúa skipunum, ok vinda⁴ segl sín.⁵ Þessi ráðagjörð þótti mönnum heldr úmerkilig; en þó var svá gjört sem Sveinn vildi. En er þeir höfðu um siglt, tölðu snekkjurnar skjótt fyrir vindinum.⁶ Ok er ekki getið um ferð þeirra, fyrr en þeir koma í Orkneyjar í Vágaland. Þar spurðu þeir, at jarlar lágu við Skálpeið⁷ fjórtán skipum fyrir Knarrar-stöðu[m]. Þar var þá Erlendr úngi, ok Eirekr stagbrellr,⁸ ok mart annarra göfugra manna.

103. Þorbjörn klerkr var farinn austr í Fjörðu⁹ í Papule til Hákonar¹⁰ karls, mágs síns. Þorbjörn átti þá Íngigerði dóttur hans.¹¹ Þat var fjórum nóttum 24th Oct. fyrir Simons-messu er Sveinn veitti þann órskurð, at hann vildi leggja at jörlum um nóttina. En þat þótti mönnum heldr úráðligt við þann liðs-mun sem var.^{114.} Sveinn vildi þó¹² ráða. Ok svá var; þvíat jarl var þess fúsari.

Um kveldit¹³ gjörði á drifu-él blautt. Þá gekk Rögnvaldr jarl af skipi sínu, ok ætlaði í Örfuru¹⁴ til

¹ *sjau*] vj., Fl.

² *skip*] langskip, Fl.

³ *mjök* . . at] vestr af, Fl.

⁴ *vinda*] á, add. Fl.

⁵ *sín*] ok snúa undan veðrina, add. Fl.

⁶ *tölðu* . . *vindinum*] tóku snekkjurnar skjótt at ganga, því at byrr var góðr, Fl.

⁷ *Skálpeið*] Fl.; skallfiorð, Cd.

⁸ *stagbrellr*] thus also Fl. in this passage.

⁹ *austr í Fjörðu*] út í, Fl.

¹⁰ *Hákonar*] hōcar, Cd.

¹¹ *Þorbjörn* . . *hans*] om. Fl.

¹² *þó*] Fl.; þá, Cd.

¹³ *kveldit*] náttina, Fl.

¹⁴ *Örfuru*] Örföru, Fl.

A.D. 1154. bús síns; vissi hann sèr einskis ótta vánir; hann var (24th Oct.) með sétta mann. Þeir kómu á Knarrar-staði í élinu.

Þar hjó Bótólfr begla, Íslenzkr maðr, ok skáld gott. Hann bað Rögnvald jarl vera þar með sèr of nóttina; ok lagði þar mörg orð á. Gengu þeir inn; ok vóru dregin af þeim klæði; lögðust þeir til svefns; en Bótólfr skyldi halda vörð. Þá nótt ina sömu lögðu þeir Erlendr jarl at þeim Haraldi jarli; ok kómu á úvart; svá at þeir urðu eigi fyrr varir við, en þeir heyrðu herópit. Hljópu þeir þá til vápna, ok vörðust drengiliga. Þar varð mikit mannfall; ok lauk svá atsókninni, at Haraldr jarl hljóp á land upp, þá er fimm einir menn stóðu á skipinu. Þar féll Bjarni, bróðir Erlends únga, göfugr maðr, ok tíu tigur manna með honum; en fjölði varð sárr. Allir menn hljópu af skipum, ok flýðu á land upp. Fátt féll af þeim Erlendi jarli. En jarl tók þar fjórtán skip er jarlar áttu, ok allt fê þat er á var. Þá er lokit var inu mesta starfinu, frétu þeir, at Rögnvaldr jarl hafði gengit af skipi sínu um kveldit, ok fyrst upp á Knarrar-staði. Ok þangat fóru þeir.¹ Bótólfr búandi var úti fyrir durum er þeir kómu þar; ok fagnar hann þeim vel. Þeir spurðu hvárt Rögnvaldr jarl væri nökkut² þar. Bótólfr kvað hann þar hafa verit um 416. nóttina. En þeir létu ákaffiga, ok spurðu hvar hann væri þá; ok kváðu hann vita mundu. Bótólfr rætti höndina upp um garðinn; ok kvað vísu:

“ Ferr at foglum harri

(firar neyta vel skeyta)

“ (ván á heiðar hæna

hnakka-dytz³) und bakka:

“ Þar lætr⁴ álmr, er ólmir

und-linns stafir finnast,

“ (lönd verr lofðúngr brandi)

lýng-hæsn⁵ dregin⁶ kýngjum.”

¹ Ok . . . þeir] add. Fl.

² nökkut] add. Fl.

³ dytz] dycz, Cd.; dys, Fl.

⁴ lætr] thus Fl.; verðr, Cd.

⁵ lýng-hæsn] lyng hæns, Fl.

⁶ dregin] dregit, Fl.

Jarls-menn tóku skeið ór túninu; ok þóttist sá beztr A.D. 1154. hafa er mest gat hlaupit, ok fyrst fengi vald yfir jarli. En Bótólfr gekk inn, ok vakti jarl; ok segir honum þau tíðindi, er orðit höfðu of nóttina, ok svá hvat jarls-menn höfðust at. Hljópu þeir þá upp, ok klæddust; ok fóru þegar á brott, ok í Örfuru¹ til bús jarls. Ok er þeir kómu þar, var þar fyrir Haraldr jarl á laun. Fóru þeir þá² þegar yfir á Nes á sínum báti hvárr þeirra,³ annarr með þriðja mann, en annarr við fjórða mann. Allir menn þeirra fóru yfir á Nes, svá sem far fengu. Þeir Erlendr jarl ok Sveinn tóku öll skip jarlanna, ok ofa-fé mikit.⁴ Sveinn Ásleifarson lét skipta til handa sèr gersimum Rögnvalds jarls öllum, þeim er teknar vóru á skipi hans, ok sendi Rögnvaldi jarli yfir til Ness. Sveinn fýsti þess, at þeir Erlendr jarl legði skipum sínum út í Vága-land; ok skyldi þar liggja við fjörðinn, er þeir sæi skipa-ferðir, þegar er færi⁵ frá Nesinu. Þótti þaðan⁶ gott at sæta áhlaupum, ef færi gæfi á. En Erlendr jarl ræð, fyrir sakir áeggjanar liðsmanna, at þeir fóru norðr til Damins-eyjar; ok drukku þar um daga í skála⁷ miklum; en lögðu hvern aptan skipin í tengsl, ok sváfu á þeim of nætr; ok leið svá fram á Jóla-föstu.⁸ Þat var fimm⁹ 20 Dec. nóttum fyrir Jól er Sveinn Ásleifarson fór austr í Sandvík til Sigríðar, frændkonu sinnar; hann skyldi sætta hana við nábúa sinn, þann er Björn hét. En áðr hann fór, ræddi hann um við Erlend jarl, at hann skyldi sofa á skipum um nóttina, ok vera þá eigi úvarari þótt hann væri eigi við. Sveinn var eina nótt at Sigríðar frændkonu sinnar.¹⁰

¹ Örfuru] Ærföru, Fl.

² þeir þá] jarlar, Fl.

³ þeirra] Here Cd. 332 begins again, from which the text is now taken. Here also the Dan. Translation begins again in the very same word. Cfr. ch. 100, p. 185, note 5.

⁴ mikit] annat, Fl.

⁵ færi] 325; veri, Cd.

⁶ þaðan] ok, add. Fl.

⁷ skála] kastala einum, Fl.

⁸ ok leið . . . Jólaföstu] add. Fl.

⁹ fimm] iij., 325.

¹⁰ sinnar] hann skyldi sætta hana við nábúa sinn, add. Cd.

A.D. 1154. 104. Gísl hét maðr; hann var landseti Sveins,¹ ok
(Yule.)

kærr vinr. Hann feldi bæn at Sveini, at hann skyldi þar gista at hans, ok sjá yfir ráð hans.² Hann hafði látið heita mungát, ok vildi þat veita þeim Sveini. Þá er þeir kómu um kveldit til Gíls,³ var þeim sagt, at Erlendr jarl hefði eigi gengit til skipa um kveldit. Þegar er Sveinn spurði þetta, sendi hann Margað Grímsson til jarlsins, ok tvá menn aðra; ok bað hann gefa gaum at ráðum hans, þótt hann gjörði eigi svá ena fyrri nótt: "En þat þykki mér uggligt, at ek " þurfa skamma hríð ráð at gjöra fyrir jarli þessum." Þeir Margaðr fóru á fund Erlends jarls, ok sögðu honum orð Sveins. Menn jarls kvóðu honum undarliga farit; sögðu at honum þótti annat leiti⁴ ekki úfært; en stundum var hann svá hræddr, at hann vissi eigi hvar hann skyldi varðveita sik eðr aðra. Sögðu þeir þat, at þeir vildu sofa í ró á landi,⁵ ok fara eigi til skipa. Jarl kvað svá vera skyldu, sem Sveinn hafði

420. fyrir mælt. Ok kom því svá, at jarl gekk á skip sitt
(Dec. 21.) með fjóra menn ok tuttugu; en allir aðrir lágu at húsi. Þeir Margaðr,⁶ lágu í annarri vík skamt þaðan.

Þessa nótt ena sömu kómu þeir Rögnvaldr jarl ok Haraldr jarl at óvörum Erlendi jarli, svá at varðmenn þeir, er vökðu á eyjunni ok á skipinu, urðu hvárigir varir við fyrr en þeir gengu upp á skipit. Ormr hét maðr, en annarr Úfi; þeir vóru í fyrirrúmi á skipi Erlends jarls. Úfi hljóp upp, ok vildi vekja jarl; ok fékk eigi vakit hann; svá var hann dauð-drukkinn. Úfi þreif jarl í fang sèr; ok hljóp útbyrðis með hann; [ok] í eptirbát, er flaut við skipit; en Ormr hljóp á annat borð, ok komst hann á land. En jarl læzt ok flestir menn

¹ *Sveins*] Sigríðar, Fl.

² *ok . . hans*] om. Fl. et 325.

³ *Gíls*] thus Cd. and Fl. and 325 by transposition of letters.

⁴ *annat leiti*] aðra stund, Fl.; annat skeið, 325.

⁵ *á landi*] add. Fl., 325.

⁶ *Margaðr*] thus Fl., 325, Tr.; Þeir á skipinu Sveins, Cd.

aðrir þeir er á skipunum¹ voru. Þeir á Sveins skipi² A.D. 1154.
 vöknðu við herópit; hjoggu þeir strengina, ok lögðu Dec.
 þeir³ fyrir nesit. En nýlýsi var mikit, ok sá þeir þá,
 at jarlarnir lögðu frá. Þóttust þeir þá skilja at um-
 skipti mundu orðin með þeim. Ræru húskarlar Sveins⁴
 þá á brott, ok fóru fyrst til Rennadals; en sendu
 Sveini mann, at segja honum slíkt er þá höfðu þeir
 spurt.⁵ Haraldr jarl vildi gefa grið mönnum Erlends
 jarls; en Rögnvaldr jarl vildi biðja fyrst, hvárt fyndist
 lík hans, eðr hefði hann undan komizt. Lík Erlends
 jarls fanst tveim nóttum fyrir Jól; var sèt spjót-skapt
 standa upp ór þara-brúki. Ok er til var komit, stóð
 þat spjót í gögnum hann. Var lík hans fært til
 kirkju; [en þá voru gefin grið mönnum jarls, ok svá
 húskörlum Sveins fjórum er teknir voru. Jóann hét
 maðr, er kallaðr var vengr⁶; hann var systur-son Jóns
 vengs,⁷ er fyrr var getið; hann hafði verit með Hákon
 karli, ok hafði gjört systur hans barn, ok hlaupizt 422.
 þá á braut í víking með Anakol; en nú var hann
 við Erlendi jarli, ok hafði þá eigi við bardagann verit.
 Menn Erlends jarls sóttu í Kirkjuvág, ok gættu sín í
 Magnús-kirkju. Jarlarnir fara ok þangat, ok var þar
 þá lagðr sáttar-fundr í kirkjunni. Þá náði Jón eigi fyrr
 sættum af jörlum,⁸ en hann hét at gjöra brúðlaup til
 konunnar. Þar svörðu allir menn jörlunum eiða, ok
 gjörðu þeir þat mál heldr úvant. Jón vengr baðt
 á hendi⁹ Haraldi jarli, ok gjörðist ármaðr hans.¹⁰

105. Þá er Sveinn Ásleifarson spurði fall Erlends
 jarls, fór hann til Rennadals, ok fann þar húskarla

¹ skipunum] skipinu, Fl., 325.

² á Sveins skipi] Margaðr, Fl., 325.

³ hjoggu . . . þeir] tóku til ára, ok ræru þeir, Fl., 325.

⁴ húskarlar Sveins] om. Fl.

⁵ spurt] sèt, Fl., 325.

⁶ vengr] vængr, Fl.

⁷ vengs] vænge, Fl.

⁸ af jörlum] add. 325.

⁹ hendi] hendir, Cd.

¹⁰ ok . . . hans] ok gerist Jón vængr ármaðr Haralds jarls, Fl.

- A.D. 1154. ^{Dec.} ^{sína.}¹ Kunnu þeir glöggliga at segja frá tíðindum er gjörzt höfðu í Daminsey. Síðan fóru þeir Sveinn til Hrólfs-eyjar, ok kómu þar at flæði sæfar. Þeir báru reiða allan frá skipinu,² ok sá fyrir. Þeir skiptu mönnum í bygðir, ok høldu njósnum frá sèr til jarlanna, ok annarra hinna stærri manna, hvat hverigir höfðust at, Sveinn Ásleifarson gekk þar á fjall upp við hinn setta³ mann, ok öðrum-megin til sæfar, ok leyndust þannig í myrkrunu heim á bæ nokkurn. Þeir heyrðu inn mælgí mikla. Þar vóru þeir feðgar, Þorfinnr ok Ögmundr, ok Erlendr mágur þeirra. Hann Erlendr bældist því fyrir þeim feðgum,⁴ at hann hefði Erlendi jarli veitt bana-sár; en allir þóttust þeir allvel barizt⁵ hafa. Ok er Sveinn heyrði⁶ þetta, hleypr hann inn í húsit at þeim, ok förunautar hans eptir honum. Sveinn varð skjótastr; ok hjó hann Erlend þegar bana-högg; ^{424.} en þeir tóku Þorfinn höndum, ok höfðu með sèr; en Ögmundr var sárr nokkut. Þeir Sveinn fóru á Þínga-völl; þar bjó þá Helgi, föður-bróðir Sveins, ok vóru þar öndurð Jólin á laun. Rögnvaldr jarl fór til Damins-eyjar at Jólunum, en Haraldr jarl var eptir at Kirkjuvági. Rögnvaldr jarl sendi menn á Þínga-völl til Helga, ok bað hann segja Sveini frænda sínum, ef hann vissi nokkut til, hvar hann var, at jarl vill bjóða honum til sín um Jólin; ok kvaðst vilja eiga hlut at, at setta þá⁷ Harald jarl. Ok er Sveini kómu þessi orð, fór hann á fund Rögnvalds jarls við hinn setta mann,⁸ ok var með hönum ofanverð Jólin.⁹ En A.D. 1155. ^(Jan.) eptir Jólin var lagðr sáttar-fundr með þeim Sveini ok jörlunum; skyldi þar þá lúka öllum málum þeim er þá

¹ Þá . . *sína*] Eptir fall Erlends jarls, fór Sveinn Ásleifarson til Rennadals, ok fann þar Margað, ok, Fl., 325. Cfr. Ann. Isll. sub anno 1154.

² *skipinu*] skipum, Fl.

³ *setta*] v., Fl.

⁴ *fyrir þeim feðgum*] om. Fl.

⁵ *barizt*] gengit, Fl.

⁶ *heyrði*] here Cod. 325 ends.

⁷ *þá*] við, add. Cd.

⁸ *við . . mann*] om. Fl.

⁹ *Jólin*] í góðu yfirlæti, add. Fl.

var eigi¹ sæzt á áðr. Ok er þeir fundust, átti Rögn-
valdr jarl hlut at at sætta þá Harald jarl ok Svein. A.D. 1155.
(Jan.)
En flestir menn vóru þar tillaga-illir, þeir er eigi vóru
annat-hvært vinir eðr frændr Sveins; en hinir sögðu,
at jafnan mundi úrói standa af Sveini, ef hann væri
eigi gjörr á brott ór Eyjunum.² En þat var[ð] at sætt,
at Sveinn skyldi gjalda mörk gulls hvárum jarlinum,
ok láta³ hálfar jarðir sínar ok langskip gott. Sveinn
svarar gjörðinni: “Þá munu sættir bezt haldast ef ek
“ em úhrakiðr til.” Eigi vildi Rögnvaldr jarl hafa
gjaldit af Sveini; kveðst í engu vilja hrekja hann;
kveðst miklu meiri slægja⁴ þykkja til vináttu hans
en í fé. Haraldr jarl fór eptir sættina til Gareks-eyjar
til bús Sveins, ok bjó þá heldr úspakliga⁵ kornum
hans, ok öðru því sem hann átti. En er Sveinn spurði
þetta, kærði hann fyrir Rögnvaldi jarli, ok kallaði
þetta sætta-brigði; ok kveðst vilja fara heim ok sjá
um fong sín. Rögnvaldr jarl mælti: “Ver með⁴²⁶
“ mēr, Sveinn; ok vil ek senda orð jarli, ok leggja
“ enn í unnræðu mál yður. En ek vil eigi at þú
“ ætlir þat at keppa við Harald jarl,⁶ því at þér mun
“ hann verða of-maðr í deildum,⁷ þótt þú sèr mikill
“ fyrir þér ok vaskr maðr.” En Sveinn vildi eigi
letjast láta, ok fór með hinn tífunda mann á skútu
í Gareksey; ok kómu síð um kveldit. Þeir sá eld í
bak-húsi;⁸ fór Sveinn þagat til; vildi hann, at þeir
tæki eldinn,⁹ ok bæri at skálanum, ok brendi bæinn,
ok jarl inni. Sveinn Blakara son¹⁰ hèt maðr; hann

¹ eigi] om. Fl. (badly).

² en . . Eyjunum] sögðu jafnan
úróa af honum standa, Fl.

³ láta] hafa, Fl.

⁴ slægja] slægr, Fl.

⁵ úspakliga] úsparliga, Fl.

⁶ ok leggja . . jarl] om. Fl.

⁷ deildum] deilunum, Fl.

⁸ bak-húsi] i.e. bakstr-húsi; thus

bak-hús is a various reading to
bakstr-hús in Hák. S., ch. 239. See
the new edition in vol. ii. of the
present series.

⁹ Þeir . . . eldinn] Þeir fóru á
bak húsum. Sveinn vildi at þeir
kveykti eld, Fl.

¹⁰ Blakara son] Blakarason, Fl.

A.D. 1155. var mest-háttar þeirra manna er óru¹ þar með Sveini; hann latti þessa mest, ok kallaði vera mega at jarl væri eigi á bænum. En þótt hann væri þar, segir hann, at þeir² myndu eigi láta ná útgöngu konu hans nè dætr; en segir, at þat var úfært at brenna þær inni. Þeir Sveinn gengu þá at durum, ok inn fyrir skála-dyrnar.³ Hljópu þeir menn þá upp, er í skálanum vóru, ok kómu aptr hurðu. Urðu þeir Sveinn þá varir, at jarl var eigi á bænum. En þeir er inni vóru, gáfu upp vörnina, ok seldu þeim Sveini vápnin; ok gengu út allir slyppir; ok gaf Sveinn grið öllum húskörlum jarls. Sveinn steypiti niðr öllu mungáti sínu, ok hafði á braut með sér konu sína ok dætr. Hann spurði Íngiríði konu sína, hvar Haraldr jarl væri; en hon vildi eigi segja. “Þegi þú þá, ok “ bend oss.” Eigi vildi hon þat. Hon var frændkona jarls. Af höndum seldi Sveinn vápnin sum, er þeir kómu á skip. Lokit var sættum þeirra jarls þá er þetta spurðist. Haraldr jarl var farinn til lítillar

428. eyjar at veiða hëra. Sveinn hélt til Hellis-eyjar; hon er sæbrótt ey, ok hellir mikill í berginu;⁴ ok fëll sær fyrir hellis-dyrnar at flæðum.⁵ Þá er húskarlar Haralds jarls fengu vápn sín af þeim Sveini, fóru þeir þegar á fund Haralds jarls, ok sögðu honum um skipti þeirra Sveins. Jarlinn lét þá þegar hrinda fram skipi sínu, ok eggjaði, at þeir skyldu róa eptir þeim, “Ok látum “ nú til stáls sverfa með oss.” Tóku þeir þá róðr eptir þeim, ok sá þá hvárir aðra, ok kendusk.⁶ Ok er Sveinn sér at þeir jarl draga eptir þeim, ræddi Sveinn um: “Vær munum verða at leita oss ráðs nokkurs; þvíat “ mër er eigi um at finna hann, þannig sem til bakat⁷ “ er, við liðs-mun þann er vera mun. Munu vær þat “ ráð taka,” segir hann, “at fara til hellisins, ok vita

¹ óru] thus Cd., =vóru.

² þeir] i.e. the earl and his men.

³ fyrir skála-dyrnar] í fordyrnar, Fl.

⁴ berginu] björgunum, Fl.

⁵ flæðum] flóðunum, Fl.

⁶ kendusk] Fl.; kendu, Cd.

⁷ bakat] hagat, Fl.

“hvat þar skapist¹ at váru máli.” Svá gjörðu þeir A.D. 1153. Sveinn. Kómu til hellisins at atfalli;² settu þar upp skipit; því at hellinum veik í bjargit³ upp; féll þar⁴ sár fyrir hellis-munnann. Þeir Haraldr jarl fóru at leita þeirra um daginn um eyrna; ok fundu þá eigi; þeir sá ok skipa-farar engar frá eyjunni. Þetta undr-uðust þeir mjök; þótti þeim úlíkligt, at Sveinn mundi hafa sokkit niðr. Þeir ræru um-hverfum⁵ eyrna at leita Sveins,⁶ ok fundu eigi, sem líkligt var. Gjörðu þeir þat þá helzt af, at þá Svein mundi borit hafa at öðrum eyjum. Reru þeir þannig þá at leita, sem þeim þótti líkligast. Var þat mjök jafn-skjótt, er þeir jarl reru á brott, ok sjórinn féll frá hellis-munnanum. Þeir Sveinn höfðu heyrt viðræðu þeirra jarls, ok hans manna. Sveinn lét eptir skip sitt í hellinum,⁷ en þeir tóku byrðing einn fornan í eyjunni,⁸ er múnkar áttu, ok hældu til Sandeyjar. Gengu þeir þar upp, en hrundu 430. út byrðinginum; ok rak hann um strandir, þar til er hann braut.⁹ En þeir Sveinn gengu upp á eyrna, ok kómu á bæ þann, er heitir á Völunesi; þar bjó sá maðr, er hét Bárðr, frændi Sveins. Þeir kölluðu¹⁰ hann út leyniliga, ok sagði Sveinn at hann vildi þar vera. Bárðr kvað hann mundu slíku ráða, “En ekki “þori ek, at þær sèt eigi á laun.” Þeir gengu inn, ok vóru einir í húsi, svá at vand-bálkr einn var í milli þeirra ok annarra manna. Laundryrr vóru á húsinu, því er þeir Sveinn vóru í, ok var hlaðit í grjóti laus-liga. Þann aptan kom Jón vængr, ármaðr Haralds jarls ok þeir sjau saman. Tók Bárðr bóndi vel við þeim; ok vóru gjörfir eldar stórir fyrir þeim, ok

¹ *skapist*] skiptist, Fl.

² *atfalli*] útfalli, Fl. (no doubt wrongly).

³ *bjargit*] björg, Fl.

⁴ *þar*] þá, Fl. (well).

⁵ *um-hverfum*] umhverfis, Fl.

⁶ *Sveins*] skipsins, Fl.

⁷ *hellinum*] hellin, Cd.

⁸ *fornan í eyjunni*] om. Fl.

⁹ *en . . . braut*] ok brendu (?) byrðinginn, Fl. (badly).

¹⁰ *kölluðu*] kvöddu, Fl. Here Cd. 332 ends in ‘köllu’ . . . The remainder of the text is taken from the Fl.

A.D. 1155. bökuðust þeir við. Jón var óðmálugr, ok ræddi um tíðindi þau, er gjörzt höfðu um skipti þau, er jarlar höfðu við ázt ok Sveinn; ámælti hann mjök Sveini, ok kvað hann vera griðníðing ok engum trúan; hafði hann nú sæzt við Harald jarl, ok vildi þegar fara at honum ok brenna hann inni; sagði ok aldri mundu vera frið í landi fyrr en Sveinn væri ór landi rekinn. Bárðr bóndi ok föru-nautar Jóns svöruðu heldr fyrir Svein. Eptir þat tók Jón at ámæla Erlendi jarli; ok kvað þat eigi skaða þótt hann hefði látizt; kallaði hann þann ofsa-mann, at engi mátti frjálst höfuð strjúka fyrir honum. Ok er Sveinn heyrði þetta, þá mátti hann eigi standast; ok þreif til vápna sinna, ok hljóp at laundurum, ok hratt ór grjótinu. Þá varð hark mikit. Sveinn ætlaði at hlaupa fyrir skáladyrnar. Jón sat í skyrtu ok línbrókum. Ok er hann heyrði til Sveins, batt hann eigi lengi skó sína, ok hljóp

482. út frá eldinum,¹ ok þegar í brott af bænum. En niðmyrkr var á, ok frost mikit. Hann kom um nóttina á annan bæ, ok var kalinn mjök á fótum, svá at af leysti sumar tærnar. Sveinn gaf grið förunautum Jóns fyrir orð Bárðar bónda. Sveinn var þar um nóttina. En eptir um morgininn fóru þeir brott þaðan með skútu, er Bárðr átti, ok fékk Sveini. Fóru þeir þá suðr til Rögnvalds-eyjar, ok lendu² í Barðsvík, ok vóru við helli einn. Sveinn var stundum um daginn at húsi, ok drakk þar; en svaf við skip um nætr, ok gætti sín svá við úvinum sínum.

106. Þa[t] var einn morgin snemma, at þeir Sveinn sá langskip mikit [fara] frá Hrossey³ ok til Rögnvalds-

¹ *batt hann . . . eldinum*] thus Tr.:—oc der hand hørte til Svend, var hand icke lenge om at binde sine sku-remmer, oc løb ud fra ildene;—a proverb, that is—he was not long about fastening his shoe-lashes, i.e. he ran forthwith. The Fl. has,—

ok er hann heyrði til Sveins, batt hann skó sína út frá eldinum, (badly, no doubt).

² *til R. . . lendu*] add. Tr.

³ *Hrossey*] Tr.: fra Hrossö til Rögnvaldö; Hrolfs-ey, Fl.

eyjar;¹ ok kendi Sveinn þegar, at þat var skip Rögn- A.D. 1155
valds jarls, þat er hann var sjálfr vanr at stýra; ok
lögðu til Rögnvalds-eyjar,¹ ok þar at sem lá skúta þeirra
Sveins; ok gengu fimm menn upp af skipi jarls; en
þeir Sveinn voru á hæð nokkurri ok grýttu þaðan á
menn jarls. Ok er þeir sá þat af skipinu, brutu menn
upp vápn sín. En er þeir Sveinn sá þat, hljópu þeir
af hæðinni ok í fjöruna, ok hrundu út skútunni ok
hljópu þar á. Langskipit hafði rent upp, svá at þat
var fast. Sveinn stóð upp í skútunni, er þeir ræru út
hjá langskipinu, ok hafði spjót í hendi. En er Rögn-
valdr jarl sá þat, þá tók hann skjöld, ok setti fyrir
sik; en Sveinn skaut eigi spjótinu. En er jarl sá at
skilja mundi með þeim, lét hann bregða upp frið-skildi,
ok beiddi at þeir Sveinn skyldi at landi fara. En er
Sveinn sá þat, bað hann sína menn at landi leggja,
ok kveðst enn við þat bezt una, ef hann yrði sáttr⁴³⁴
við Rögnvald jarl.

107. Eptir þat gengu þeir á land, Rögnvaldr jarl ok
Sveinn, ok töluðu tveir samt lengi; ok lagðist vel á
með þeim. Ok er þeir sátu á talinu, þá sá þeir sigling
Haralds jarls, er hann fór frá Katanesi ok til Vága-
lands. Ok er skipit bar undir eyra,² þá spurði Sveinn
jarl, hvat til ráða skyldi taka. Jarl segir at Sveinn
skyldi fara yfir á Nes þá þegar. Þetta var á Langa-
föstu. Þeir fóru jafn-snemma ór Rögnvalds-ey.³ Fór
jarl til Hross-eyjar, en Sveinn fór vestr í Straumey;
ok sá þeir Haraldr jarl skipit, ok þóttust kenna, at
Sveinn átti. Hældu þeir þegar á fjörðinn eptir þeim.
Ok er þeir Sveinn sá at jarl hæld eptir þeim, þá gengu
þeir frá skipinu ok leyndust.⁴ En er Haraldr jarl kom
til Straumeyjar, sá þeir skipit Sveins; ok grunaði þá,

Rögnvalds-eyjar] thus Tr.;
R.ey¹, Cd.
² eyra] add. Tr.

³ Rögnvalds-ey] R.ey, Fl.

⁴ leyndust] hvor de kunde, add.
Tr.

A.D. 1155. at manna-vistir mundi vera nærri, ok vildu því eigi á land ganga. Ámundi hèt maðr ok var Hnefason; hann var vinr Haralds jarls, en föður-bróðir stjúp-barna Sveins Ásleifarsonar; hann fór á milli þeirra, ok gat því við komit, at haldast skyldi hin sama sætt sem gjör hafði verit um vetrinn. Þá hljóp á stormr veðrs, ok urðu þeir þar at vera hvárir-tveggju um náttina; ok skipaði Ámundi þeim í eina rekkju báðum, Haraldi jarli ok Sveini. Í því húsi hvíldu margir menn hvárs þeirra. Eptir sætt þessa fór Sveinn yfir á Nes, en Haraldr jarl yfir í Orkneyjar. Þat spurði Sveinn til orða jarls, at hann kallaði sætt þeirra heldr lausliga.

436. Lítinn gaum gaf Sveinn at því. Hann fór suðr í Dala, ok var um Páskana með Sumarliða vin sínum; en Haraldr jarl fór norðr á Hjaltland, ok var þar mjök lengi um várit. Sveinn fór sunnan ep[tir] Páskana, ok mætti á leiðinni bræðrum Jóns vængs tveimr; hèt annarr Bunu Petr,¹ en annarr Blán. Þeir Sveinn tóku þá höndum, ok tóku af þeim feit allt, en fluttu þá til lands; var þeim þá högginn gálgi. Ok er allt var til búit, mælti Sveinn, at þeir skyldi hlaupa á land upp; kvað Jóni bróður þeirra þat meiri skamm at þeir lifði. Þeir voru lengi úti, ok kalnir mjök, er þeir kómu til bæja. Sveinn fór þaðan í Suðreyjar til Ljóðhúsa, ok dvaldist þar um hríð. En er Jón vængr spurði, at Sveinn hafði handtekit bræðr hans, en vissi eigi hvat er hann hafði af þeim gjört, þá fór hann í Eyna-helgu, ok tók þar Ólaf, son Sveins Ásleifarsonar, fóstura Kolbeins hrúgu, ok fór með í Vestrey. Þá fundu þeir Rögnvald jarl á Hreppis-nesi. Ok er jarl sá Ólaf þá mælti [hann]: "Hví ertú hær, Ólaf?" Hann svarar: "Jón vængr veldr því." Jarl leit til Jóns ok mælti: "Hví fluttir þú Ólaf hingat?" Hann svaraði: "Sveinn tók bræðr mína, ok veit ek eigi nema hann hafi drepit þá." Jarl mælti: "Flyt þú hann aptr

¹ *Bunu-Petr*] Hvinu-Petr, Tr. (perhaps better).

“ sem skjótast, ok dirf þik eigi, at gjöra honum nok- A.D. 1155.
 “ kut til meins, hvat sem af bræðrum þínum er
 “ vorðit; þvíat þèr mun fyrir hvárigum vært í Eyjum,
 “ Sveini nè Kolbeini, ef þú gjörir honum nokkut.”

108. Eptir Páska um várit byrjaði Sveinn ferð sína (Easter.)
 ór Suðreyjum, ok hafði sex tigi manna. Hann hélt ^{438.}
 til Orkneyja, ok fyrst til Hrólfs-eyjar. Þar tóku þeir
 þann mann er Hákon karl hét; hann hafði verit með
 Haraldi jarli þá er Erlendr jarl fèll. Hákon leystist
 af þrem mörkum gulls, ok frelsti sik svá við Svein.
 Þar í Hrólfs-ey fundu þeir Sveinn skip þat, er jarlar
 höfðu gjört af Sveini, ok voru högginn ór borðin tvau.
 Þat hafði Rögnvaldr jarl gjöra látið, þvíat einginn ¹
 hafði viljat kaupa nè þiggja skipit at jörlum. Sveinn
 hélt þaðan til Hross-eyjar, ok fann Rögnvald jarl í
 Byrgis-héraði. Tók jarl honum þá vel, ok var Sveinn
 með honum um várit. Rögnvaldr jarl kveðst því hafa
 höggit borð ór skipinu, at hann vildi eigi at hann
 gjörði skyndi-ræði þar í Eyjunum þá er hann kæmi
 ór Suðreyjum.² Sveinn var við fimtánda mann með Rögn-
 valdi jarli.³ Haraldr jarl kom af Hjaltlandi um várit
 á Hvíta-dögum. Ok þegar hann kom í Orkneyjar, sendi
 Rögnvaldr jarl menn til hans, at segja, at hann vildi
 at þeir Sveinn sættist af nýju. Ok var þá lagiðr
 sáttar-fundr Föstudag í Helgu-viku í Magnús-kirkju;
 ok gekk Rögnvaldr jarl með breiðöxi til fundarins,
 ok Sveinn með honum. Gekk þá saman sættin sú hin
 sama, sem efnuð var um vetrinn.

109. Þá gaf Rögnvaldr jarl Haraldi jarli skip þat,
 er átt hafði Sveinn, en gaf Sveini allt annat þat er
 gjört var, ok á hans hluta kom. Þeir Rögnvaldr jarl 440.

¹ einginn] add. Tr.

at hand vilde icke at Svend
 skulle giøre nogen de gierninge
 naar hand kom hjem aff Synderber,

at hand skulde der faare rømme
 bort med samme skib, Tr.

² Sveinn . . jarli] add. Tr.

³ breiðöxi] Tr.; öxi breiða, Cd.

A.D. 1155. ok Sveinn stóðu hjá kirkju-durunum meðan seglit var út borit; þvíat þat¹ hafði verit upp lagit í Magnús-kirkju; ok var Sveinn heldr ófrýnligr, er þeir báru út seglit. Laugardaginn eptir, þá er lokit var nón-tíðum, kómu menn Haralds jarls á fund Sveins Ásleifarsonar, ok sögðu, at hann vildi at Sveinn kæmi til tals við hann. Þetta bar Sveinn fyrir Rögnvald jarl; ok fýsti hann Svein litt þessar ferðar; kveðst eigi vita hverju trúa mætti. En Sveinn fór eigi at síðr, ok þeir sex saman. Jarl sat í lítilli stofu á þver-palli, ok Þorbjörn klerkr hjá honum. Fátt var manna annat hjá jarli. Þeir kvöddu jarl virðuliga; hann tók vel kveðju þeirra. Gáfu þeir Sveini rúm at sitja;² sátu þeir um hríð ok drukku. Eptir þat gekk Þorbjörn, ok sögðu þeir Sveinn svá, at þá grunaði mjök um tiltekjur jarls. Þorbjörn kom aptr litlu [síðarr], ok gaf Sveini skarlats-kyrtil, ok skikkju, ok sverð;³ kvaðst eigi vita hvárt hann vildi gjöf kalla, þvíat þessir gripir höfðu⁴ teknir verit frá Sveini um vetrinn. Sveinn tók við gjöfum þessum. Haraldr jarl gaf Sveini langskipit þat er hann hafði átt, ok hálfar eignir sínar ok jarðir. Hann bauð Sveini at vera með sèr, ok kvað þeirra vingan alldri skyldu skilja. Vel tók Sveinn þessu; ok fór þegar um nóttina, ok sagði Rögnvaldi jarli hversu farit hafði með [þeim] Haraldi jarli. Rögnvaldr jarl lét vel yfir þessu; ok bað Svein til gæta, at þeir yrði eigi úsáttir.

110. Nokkuru síðarr ræðust þeir til herferðar þrír höfðingjar, Sveinn, Þorbjörn, Eirekr. Þeir fóru fyrst til
 442. Suðreyja. Þeir fóru allt vestr í Syllingar, ok unnu þar sigr mikinn í Máriu-höfn Kolumba-messu, ok fengu ofa-mikit herfang. Fóru eptir þat til Orkneyja, ok urðu vel ásáttir.⁵

¹ þvíat þat] thi det, Tr.; þat, Cd.

² þeir kvöddu . . sitja] add. Tr.

³ ok sverð] add. Tr.

⁴ höfðu] Tr.; voru, Cd.

⁵ ok . . ásáttir] add. Tr.: oc gick deres forligelse oc skiffen ve aff.

Eptir sætt þeirra Rögnvalds jarls, ok Haralds jarls, A.D. 1156. ok Sveins Ásleifarsonar, vóru jarlar jafnan báðir samt, ok hafði Rögnvaldr jarl ráð fyrir; en samþykki þeirra var gott. Þá er þeir kómu heim ór Syllíngum fór Þorbjörn klerkr til Haralds jarls ok gjörðist ráðgjafi hans. Sveinn fór heim í Gareksey, ok sat þar með fjölmenni á vetrum,¹ ok hafði herfang sitt til kostnaðar sèr, með öðrum föngum, þeim er hann átti þar í Eyjum. Hann var mest hallr undir Rögnvald jarl. Hvert sumar var hann í hernaði. Þat var mælt, at Þorbjörn klerkr bætti ekki um með þeim frændum,² Rögnvaldi jarli ok Haraldi jarli. Þórarinn kylli-nef hèt hirðmaðr Rögnvalds jarls ok vin hans; hann var jafnan með jarli. Þorkell hèt sveitúngr Þorbjarnar klerks ok vin. Þá Þórarinn ok Þorkel skildi á við drykk í Kirkjuvági, ok vann Þorkell á Þórarni, ok komst síðan á fund Þorbjarnar. Lögunautar Þórarins sóttu eptir Þorkatli; en þeir Þorbjörn vörðust ór lopti einu. Þá var [sagt] jörlum; ok koma þeir heim at skilja þá. Þorbjörn vildi eigi at Rögnvaldr jarl dæmdi þetta mál; ok gaf sök á eptir-ferðinni. En þá er Þórarinn var heill sára sinna, þá drap hann Þorkel, er hann gekk til kirkju. Þórarinn hljóp í kirkju; en þeir Þorbjörn hljópu eptir honum ok sveitúngar hans. Þá var sagt Rögnvaldi jarli; ok gèkk hann til fjölmennr, ok spurði, hvárt Þorbjörn vildi brjóta upp kirkjuna. 444. Þorbjörn sagði, at kirkjan setti þeim ekki at halda, er inni var. Rögnvaldr jarl kvað kirkjuna mundu úbrotna at sinni; ok var Þorbirni þraungt frá kirkjunni. Ekki var sæzt á þetta. Fór Þorbjörn yfir á Nes, ok var þar um hríð. Þá varð mart til með þeim; þvíat Þorbjörn gjörði margar úspektir, bæði um kvenna-mál, ok um víga-för. Þorbjörn fór leyniliga í Orkneyjar á skútu með þrjá tigi manna, ok lendi við Skálp-eið. Hann

¹ *vetrum*] om vinteren, Tr. (less | ² *frændum*] add. Tr.
right).

gekk til Kirkjuvágs með fjórða mann. Hann hljóp einn saman inn í skytníng um kveld, þar er Þórarinn var inni ok drakk. Þorbjörn hjó hann þegar bana-högg; síðan hljóp hann í myrkrit langt á brott. Fyrir þessa sök gjörði Rögnvaldr jarl Þorbjörn klerk útlægan fyrir allt sitt ríki. Þorbjörn fór yfir á Nes, ok var með Hösvi mági sínum á laun; hann var kallaðr hinn sterki; hann átti Ragnhildi systur Þorbjarnar; þeirra son var Stefann ráðgjafi,¹ fylgdar-maðr Þorbjarnar. Litlu síðarr fór Þorbjörn á fund Melkólms Skota-konúgs, ok var með honum í góðu yfirlæti. Með Skota-konúgi var sá maðr, er hēt Gilli-odran;² hann var ættstórr, ok újafnaðar-maðr mikill; hann varð fyrir reiði Skota-konúgs fyrir úspekt ok manndráp, er hann gjörði í ríki hans. Gilli-odran hljóp í Orkneyjar, ok tóku jarlar við honum. Gilli-odran var á Katanesi ok hafði ármenníng jarla. Helgi hēt göfugr bóndi á Katanesi, hann var vinr Rögnvalds jarls. Þá Gilli-odran skildi á um ármenníngina, ok fór Gilli-odran at honum ok drap hann. En eptir vígit fór hann vestr í Skotlands-fjörðu, ok tók við honum sá höfðingi, er hēt Sumarliði höldr; hann

446. hafði ríki í Dölum í Skotlands-fjörðum.³ Sumarliði átti Ragnhildi, dóttur Ólafs Suðreyja-konúgs bitlíngs. Móðir Ragnhildar var Ingibjörg, dóttir Hákonar jarls Páls-sonar.⁴ Þessi voru börn þeirra Sumarliða ok Ragnhildar:⁵ Dufgall konúgr, Rögnvaldr, ok Engus; þat er kölluð Dalverja-ætt. Rögnvaldr jarl stefndi til sín Sveini Ásleifarsyni áðr hann færi í hernað. Ok er þeir fundust, bað Rögnvaldr jarl hann hafa til-sjár við Gilli-odran, ef honum gæfi færi á. Sveinn læzt eigi vita hvers af yrði auðit.

¹ ok, add. Tr.

² Gilli-odran] thus Tr. (or simply Gilli), like Gilli-Christr; Gilla-odran, Cd.

³ fjörðum] thus, plur., Tr.; -firði, Cd. (less right).

⁴ Móðir . . Páls-sonar] add. Tr.

⁵ Sumarliða ok Ragnhildar] add. Tr.

111. Eptir þat fór Sveinn í víking, ok hafði fimm langskip. Ok er hann kom vestr fyrir Skotlands-fjörðu, spurði Sveinn at Sumarliði höldr var á skip kominn, ok ætlaði í víking; hann hafði sjau skip. Þar stýrði Gilli-odran einu skipi, ok var hann farinn inn í Fjörðu eptir liði því, er eigi var komit. Þegar er Sveinn spurði til Sumarliða, lagði hann til orrostu við hann; ok var þar bardagi harðr. Ok í þeirri orrostu féll Sumarliði¹ höldr, ok mikit lið með honum. Þar varð Sveinn þess viss, at Gilli-odran var eigi þar. Fór Sveinn þá at leita hans; ok fann hann í Myrkvæfirði; ok drap hann þar Gilli-odran ok fimm tigi manna með honum. Eptir þat fór Sveinn í víking; ok heim at hausti, sem hann var vanr. Ok er [hann] kom heim, varð skjótt fundr þeirra Rögnvalds jarls; ok lét hann vel yfir þessum verkum.²

112. Þat var siðr jarla nær hvert sumar, at fara yfir á Katanes, ok þar upp á merkr, at veiða rauðdýri³ 448. eðr hreina.³ Þorbjörn klerkr var með Melkólmi,⁴ Skotakonúngi; en stundum fór hann ofan á Nes, ok var leyniliga með vinum sínum. Hann átti þrjá vini á Katanesi, þá er hann hafði mest traust af: einn var Hösvir mágur hans; annarr Lífólfr er bjó í Þórsdal; þriði var Hallvarðr Dúfuson, er bjó at Forsi í Kálfadal⁵ er gengr af Þórsdal. Þessir voru einka-vinir hans.

113. ⁶ Þá er Rögnvaldr hafði jarl verit tvá vetr ok A.D. 1158. tuttugu síðan er Páll jarl var handtekinn, þá fóru þeir

¹ Sumarliði] emend. Sveinn, Cd.

² verkum] som Svend hæfde gjort den forgangne sommer, add. Tr.

³ rauðdýri eðr hreina] so also Tr.: röddyr oc hreins dyr. See Dr. Smith, in the 8th vol. of the Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland.

⁴ Melkólmi] add. Tr.

⁵ at Forsi í Kálfadal] thus Tr., hand boede paa Forse ved Kalffe som gaar ud fra Thorsdal; Fl. reads,—er bjó í Kalfadal at Fornesi, er gengr . . . , which, no doubt, is wrong.

⁶ The text at the beginning of this chapter is very corrupt in Fl, but can partly be restored from Tr.

A.D. 1158. jarlar yfir á Katanes at áliðnu sumri eptir vanða.
(Aug.)

Or er þeir kómu í Þórsá, þá fréttu þeir kvitt nokkurn, at Þorbjörn mundi vera upp í Þórsdal¹ á laun, ok eigi all-fámennr; ok mundi setla þaðan til áhlaupa, ef færi gæfist á. Þá heimta jarlar menn at sèr, ok fóru með hundrað liðs; ok riðu tuttugu, en aðrir gengu. Þeir fóru um kveldit upp um dalinn, ok tóku þar nokkur gisting, sem var erg nökkut. Þat köllu vér setr.² Um kveldit, er menn sátu við elda, hnaus Rögnvaldr jarl mjök títt.³ Haraldr jarl mælti: "Hvellr hnerri, "frændi."⁴ Þeir fóru upp um dalinn um morgininn. Ok reið Rögnvaldr jarl jafnan fyrir um daginn, ok sá maðr, er Ásólftr hét, Gunnason af Ögðum, Norrænn maðr;⁵ annarr hét Jómarr frændi jarls.⁶ Fimm riðu þeir saman fyrir upp eptir⁷ Kálfadal. Ok er [þeir] fóru at bænum er heitir at Forsi,⁸ var Hallvarðr⁹ bóndi uppi á korn-amstri einu, ok hlóð, en heima-menn báru at honum. Þeir Haraldr jarl riðu nokkuru síðarr.

(Aug. 20.) En er Hallvarðr⁹ kendi Rögnvald jarl, heilsaði hann
450. honum með nafni, ok mælti ákafa-hátt, ok spurði at tíðindum; ok mátti jafn-vel heyra þótt fjarri væri. Þetta var skamt frá stofu; ok stóðu húsin á brekku nokkurri hárr; en geilar þröngar at riða at bænum, ok við-brekt mjök. Á þessum bæ var Þorbjörn klerkr inni, ok sat við drykk. Geilarnar gengu at hús-endanum við gaf[]hlaðit, ok vóru þar dyrr á húsunum,

¹ Þórsdal] thus Tr.; Þórsá, Fl.

² sem var erg . . setr] add Tr.: der som vaar noget erg, det kalle vi setter.

³ títt] add. Tr.: mögit tit.

⁴ hnaus Rögnvaldr . . . Hvellr hnerri, frændi] thus Fl., but evidently somehow corrupt or defective. However, we have not ventured to touch it. Even the Tr. seems here not to be a quite sure guide; it runs thus:—hnyseðe Harald (sic) mögit tit. Da sagde

Rögnvaldr (sic): 'hnysen betyder 'reisen fremgang.' 'Freunde, det 'er sandt,' sagde Harald, 'om ingen 'hnyser flere.' This last reply is left out in Fl. In the 'hvellr' of the text may be hidden 'heill,'= good luck, good augury.

⁵ Gunnason . . maðr] add. Tr.

⁶ jarls] Tr.; hans, Fl.

⁷ upp eptir Kálfadal] upp til Kálfadals, Tr.

⁸ er heitir at Forsi] add. Tr.

⁹ Hallvarðr] Tr.; Hoskuldr, Fl.

en aðrar vóru¹ á gaf[]hlaðinu, ok hlaðit í grjóti laus- A.D. 1158.
 liga. Þá er þeir Þorbjörn heyrðu orðtakit, ok Hall- (Aug. 20.)
 varðr² heilsaði þeim Rögnvaldi jarli, hljópu þeir þegar
 til vápna sinna ok brutu grjótið ór laun-durunum ok
 hljópu þar út. Þorbjörn hleypr fyrir gaf[]hlaðit, ok
 á geila-garðinn. Vóru þeir jarl þá komnir at durunum.
 Þá hjó Þorbjörn þegar til jarls; en Ásólfr brá við hen-
 dinni, ok tók af höndina. Síðan kom sverðit á höku
 jarls, ok var þat mikit sár. Ásólfr mælti, er hann fékk
 höggit: "Fylgi þeir betr jarli, er honum eigu gjafir at
 "launa." Hann var þá átján vetra gamall, ok var
 ný-kominn til jarls. Rögnvaldr jarl vildi hlaupa af
 baki, er [hann] sá Þorbjörn, ok varð fótrinn fastr í
 stigreipinu. Í því kom Stefann at, ok lagði spjóti á
 jarli. Þorbjörn veitti þá annat sár jarli. En í því
 lagði Jómarr spjóti í lær Þorbirni, ok rendi lagit í
 smá-þarmana. Snéru þeir Þorbjörn þá á bak húsunum;
 ok var þar at hlaupa fyrir brekku mikla, ok á mýri
 blauta. Í því kómu þeir Haraldr jarl; ok bar svá,
 til leiðinni, at þeir kómu á móti þeim Þorbirni; ok
 kendu þá hvárir aðra. Þá mæltu menn jarls, at þeir
 skyldi snúa eptir þeim Þorbirni, þeir er vissu hvat
 fyrir var ætlat; en Haraldr jarl latti þess, ok kveðst
 bíða vilja atkvæða Rögnvalds jarls um þetta mál, 452.
 "Þvíat Þorbjörn er vanda-maðr minn mikill, sem
 "þær vitið, fyrir frændsems sökum, ok margra an-
 "narra venzla, er í milli eru." En þeir menn, er hjá
 Rögnvaldi jarli vóru, styrndu yfir honum dauðum;³
 ok leið mjök löng stund áðr þeir Haraldr jarl fréttu
 tíðindin. Vóru þeir þá komnir á mýrina ok yfir
 fenit, þat er gekk eptir mýrinni. En af áeggjan fóru-
 neytis jarla, hljópu þeir Haraldr jarl ofan á mýrina,
 ok fundust við fenit, svá at sínum-megin vóru at

¹ á húsunum, en aðrar vóru] om.
 Fl., a homoteleuton; add. Tr.: oc
 vaare der dorene paa husene, men
 andre vaare paa hugafflen.

² Hallvarðr] Tr.; Hóskuldr, Cd.

³ dauðum] meden hand døde, Tr.

A.D. 1158. hvárir, ok vörðu þeir Þorbjörn díkis-bakkann. Drifu
 (Aug. 20.) þá til hans menn af bænum, þeir sem honum höfðu fylgt, ok urðu þeir saman fimm tigur¹ manna. Þeir vörðust þá drengiliga, ok höfðu vígi gótt; þvíat fenit var bæði djúpt ok breitt, en mýrin blaut at fram; ok mátti þeirri einni atsókninni við koma, er þeir skutust á með spjótum. Þorbjörn mælti, at þeir skyldi engum aptr skjóta. Ok er skotin þurru, þá höfðust þeir orð við; ok kallaði Þorbjörn á Harald jarl, ok mælti svá: “ Þess vil ek biðja yðr, frændi, at þær gefit mæri grið; “ en ek vil bjóða þetta mál á yðvart vald, at þær dæmit “ einir; vil ek þær engan hlut undan draga, þann er ek “ má, at yður sæmd sæ þá meiri en áðr. Væntir mik “ ok, frændi, at þú munir muna, at þær deilur hafa “ verit, at þú mundir eigi þann mun gjöra með okkr “ Rögnvaldi jarli ok mæri, at þú mundir drepa mik, þótt “ ek hefða þetta verk unnit, þá er hann færði þik mest “ undir ölboga, ok lèt þik engu ráða, heldr en svein
 454. “ sinn; en ek gaf þær beztar gjafir, ok leitaða ek þær “ virðingar í öllu því er ek máttu. En verk þetta, er “ ek hefir unnit, er glæpr mikill; ok liggr þat á mæri; “ en ríkit allt er fallit í yðvart vald. Megu þær ok þat “ vita, at þenna kost ætlaði Rögnvaldr jarl mæri, sem nú “ hefi ek honum veitt; ok er þat mitt hugboð, frændi, “ þótt þannveg hefði at borizt, at ek væra látinn, en “ Rögnvaldr jarl lifði, at þær mundit gjöra hann at við- “ sæmíngar-manni; en þær vilit gjöra mik at dauða- “ manni.” Þorbjörn fór hær um mörgum orðum ok áheyriligum. Fluttu þetta ok margir menn með honum, ok báðu honum griða. Kom svá, at jarl tók at hlýða á, er margir fluttu. Þá tók til orða Magnús, son Hávarðs Gunnasonar, gæðíngjar jarla ok frændi; hann var þær göfgastr maðr í liðinu með Haraldi jarli. Hann sagði svá: “ Eigi kunnu vær yðr ráð at kenna, jarl, eptir “ þessi hinu miklu stórvirki. En segja mun ek hverr

¹ fimm tigur] 60, Tr.

“ orðrómr á mun leggjast, ef Þorbirni eru grið gefin A.D. 1158.
(Aug. 20.)
 “ eptir þetta verk; ok þat annat, at hann þorir at
 “ segja yðr í augu upp nær í hverju orði, at hann
 “ hafi þetta it illa verk fyrir þik gjört, eðr þèr til
 “ sæmdar unnit, er þèr, ok öllum frændum jarls man
 “ eilíf skömm ok úsæmd at vera, ef hans er eigi hefnt :
 “ Hygg ek þat vini Rögnvalds jarls fyrir satt hafa, at
 “ þú munir fyrir löngu verit hafa ráðbana-maðr jarls,
 “ en nú hafi fram komit. Eðr hygg þú, at hann
 “ muni af þèr bera vitundina, þá er hann skal sik
 “ undan sökum færa, en engi heldr svörum upp fyrir
 “ yðr, þar er hann segir yðr nú í augu upp, at hann
 “ hafi þetta úverkan fyrir yðr unnit. En hversu máttú
 “ meirr sanna þat en þú gefir honum nú grið. Em ek
 “ ok ráðinn í at aldri skal hann af mèr grið hafa, 456.
 “ ef nokkurir dugandis-menn vilja mèr fylgja, hvárt
 “ sem yðr er þat ljúft eðr leitt.” Slík[t] hit sama
 mæltu bræðr hans, Þorsteinn ok Hákon, ok Sveinn
 Hróaldsson. Snéru þeir þá brott frá jarli ok upp með
 dýkinu, ok leituðu hvar þeir máttu yfir komast. Ok
 er þeir Þorbjörn sá, at þeir Magnús snúa upp með
 dýkinu, þá tók Þorbjörn til orða : “ Nú mun þá á hafa
 “ skilit um ráða-gjörðina ; mun jarl vilja gefa mèr grið,
 “ en Magnús mun í móti mæla.” En meðan þeir
 töluðu þetta, hófust þeir Þorbjörn frá dýkinu. Þeir
 Haraldr jarl stóðu á dýkis-bakkanum. Ok er hann
 sá, at ekki mundi verða af griða-gjöfinni, hljóp hann
 yfir fenit með öllum vápnum sínum, ok var nú álna
 yfir dýkit. Föru-nautar hans hljópu eptir honum ; ok
 gat engi yfir hlaupit ; en flestir gátu fengit bakkann,
 ok sloðruðu svá at landi. Menn Þorbjarnar eggjuðu at
 þeir skyldu snúa á móti þeim jarli, eðr,¹ á móti þeim
 Magnúsi, ok láta þar verða umskipti með þeim. Þá
 mælti Þorbjörn : “ Þat þykki mèr ráð, at þat taki
 “ hverr upp sem líkligast þykkir at dugi ; en ek mun

¹ á móti . . eðr] add. Tr. ; om. Fl., an homoteleuton, ‘ á móti.’

A.D. 1158. "enn leita á fund Haralds jarls." Flestir menn löttu þess, ok beiddu hann heldr leita á skóga ok forða sèr. Þorbjörn tók ekki undir þat ráð. Riðluðust þeir förunautar hans frá honum ok leituðu sèr ymsa vega hjálpar. En þeir Þorbjörn urðu eptir nú saman. Ok er hann sèr, at Haraldr jarl er kominn yfir díkit, ferr hann á mót honum, ok fèll á kné fyrir honum, ok kvezt færa honum höfuð sitt. Margir jarls-menn báðu
 458. enn Þorbirni griða. Þá tók jarl til orða: "Forða þèr, " Þorbjörn; eigi nenni ek at drepa þik, en eigi vil ek " sjá þik síðan."¹ Fóru þeir þá ofan með Kálfadals-á, er þeir ræddust þetta við. Þeir Magnús sóttu eptir þeim. Ok er jarl sá þat, mælti hann: "Forða þèr, Þor-
 " björn; eigi berjumst ek fyrir þik við mína menn." Þá skildust þeir Þorbjörn frá föruneyti jarls ok til auðna-selja nokkura, þeirra er heita Ásgríms-erg.² Þeir Magnús sóttu eptir þeim Þorbirni; ok báru þegar eld at húsinu. Þeir Þorbjörn vörðust drengiliga. Ok er húsit tók at falla ofan af bruna, gengu þeir Þorbjörn út; ok voru þegar vápn borin á þá, er þeim mátti við koma; voru þeir áðr ok mjök sóttir af elds-gangi; Lètust þeir þar allir fèlagar nú. Ok er leitað var til sára-fars Þorbjarnar; höfðu út sigit iðrin í þat sárit er Jómarr hafði veitt honum. Haraldr jarl fór leið sína ofan eptir dalnum. En þeir Magnús vendu aptr til Fors,³ ok veittu umbúnað líki Rögnvalds jarls, ok fluttu ofan í Þórsá.⁴

Fóru þeir Haraldr jarl þáðan út í Orkneyjar með líkit með fögru föruneyti, ok veittu gröpt at Magnús-

¹ en eigi . . síðan] add. Tr.

² Ásgríms-erg] thus Tr.: de som kaldis Asgrims erg; Ásgríms-ergin, Fl.

³ Fors] Tr. om. 'til Fors.'

⁴ The Fl. here inserts the following annalistic, chronological notice: Andlax-dagr Rögnvalds jarls kala

er v. nóttum eptir Máriu-messu ina fyrri um sumarit. Cp. Kristni S. fine, where the same entry is found. The Tr. omits it, and duly so, for it is evidently an interpolation, and breaks off the connexion between 'Þórsá' and 'þáðan.'

kirkju í kórnum;¹ ok hvíldi hann þar, til þess er Bjarni A.D. 1192. biskup lét² upp taka helgan dóm hans at leyfi páf-^{460.} fans.³ Þar á steininum, sem blóð Rögnvalds jarls hafði á komit, þá er hann læzt, má sjá enn í dag svá fagrt sem ný-blætt sæ. Rögnvaldr jarl var mjök harmdauði, þvíat hann var all-vinsæll þar í Eyjunum ok víða annars-staðar. Hann hafði verit hjálpar-maðr mikill mörgum mönnum, örr af fæ, hógværr ok vinholtr; íþróttar-maðr mikill, ok skáld gott. Dóttur eina barna átti hann á lífi, Íngigerði, er átti Eirekr stagbrellr. Þeirra börn voru þau: Haraldr úngi, ok Magnús mangi, Rögnvaldr, ok Íngibjörg, Elín, Ragnhildr.

114. Eptir fall Rögnvalds jarls tók Haraldr jarl A.D. 1158. undir sik allar Eyjar, ok gjörðist einn höfðingi yfir. Haraldr jarl var mikill höfðingi, manna mestr ok sterkastr, ódæll ok skap-harðr.⁴ Hann átti Afreko; þeirra börn voru þau: Heinrekr, ok Hákon, Helena, ok Margrét. Þá er Hákon var fárra vetra gamall, bauð Sveinn Ásleifarson honum til fósturs; ok fæddist hann þar upp. Ok þegar hann var svá færr, at hann mátti fara með öðrum mönnum, þá hafði Sveinn hann í hernað með sér hvert sumar, ok leitaði honum í öllu virðingar. Þat var háttr Sveins í þann tíma, at hann sat um vetrum í Gareksey heima, ok hæld þar jafnan^{462.} átta tigi karla á sinn kost. Hann átti svá mikinn A.D. 1158-^{1170(?)} drykkju-skála, at engi var annarr jafn-mikill í Orkney-jum. Sveinn hafði á várum starfa mikinn, ok lét færa niðr ofa-mikit sáð, ok gekk þar mjök sjálfr at. En er lokit var þeim starfa, fór hann hvert vár í víking, ok herjaði um Suðreyjar ok Írland; ok kom heim eptir mitt sumar. Þat kallaði hann vár-víking.

¹ í kórnum] add. Tr.

² til þess er Bjarni biskup lét] thus Tr.; the Fl. adds,—ok hvíldi hann þar, til þess er 'Guð birti hans' verðleika með mörgum ok stórum 'jarteinum. En Bjarni . . .'

³ See Annals, year 1192; and Ba. i. 439.

⁴ ódæll ok skap-harðr] add. Tr.: man stiff-sindet oc hardsindet.

A.D. 1158-
1170. Þá var hann heima til þess er akrar voru upp-skornir, ok sèt var fyrir kornum. Þá fór hann í víking, ok kom þá ekki fyrr heim en mánuðr var af vetri, ok kallaði hann þat haust-víking.

115. Þat var tíðinda eitthvert sinn, at Sveinn Ás-leifarson fór í vár-víking, þá fór með honum Hákon son Haralds jarls; þeir höfðu fimm róðrar-skip¹ ok öll stór. Þeir herjuðu um Suðreyjar. Þá var fólk svá hrætt við hann í Suðreyjum, at menn fálu allt lausafé sitt í jörðu eðr urðum. Sveinn fór allt suðr til Manar, ok varð illt til fjár. Þaðan sigldu þeir út undir Írland, ok herjuðu þar. En er þeir kómu nær suðr undir Dýflinn, þá sigldu þar af hafi kjólar tveir, er komnir voru af Englandi, ok ætluðu til Dýflinnar; þeir voru hlaðnir Enskum klæðum, ok var þar á gæzka mikil. Þeir Sveinn lögðu at kjólunum, ok buðu þeim til bardaga. Lítil varð vörn Enskra manna, áðr Sveinn réð til uppgöngu. Urðu Enskir menn þá höndlaðir.² Ok ræntu þar hverjum penníngi þeim sem á var kjólunum; nema Enskir menn höfðu ígangs-klæði sín ok
464. nokkurar vistir, ok fóru síðan með kjólana. En þeir Sveinn fóru í Suðreyjar, ok skiptu herfangi sínu. Þeir sigldu vestan með prís miklum. Þeir gjörðu til ágætis sèr, er³ þeir lágu í höfnum, at þeir tjölduðu Enskum klæðum yfir sèr. En er þeir sigldu í Orkneyjar, saumuðu þeir klæðin framan á seglin, svá at þannig var í at sjá, sem af skróði einu væri gjör seglin. Þetta kölluðu þeir skróð-víking. Sveinn fór heim í Gareksey til bús síns. Hann hafði tekit af kjólunum vín mikit, ok mjöd Enskan. Þá er Sveinn hafði skamma stund heima verit, bauð hann til sín Haraldi jarli, ok gjörði í mót honum virðuliga veizlu. Þá er Haraldr jarl var at veizlunni, varð þeim mart

¹ *fimm . . -ship*] fimm eðr sex, Tr.

² *áðr Sveinn . . höndlaðir*] add.

Tr.: fór end Svend kom op til

dennem bleffe de Engelske dog ligevel (*sic*) fangne.

³ *er*] emend. at Cd.

talat af¹ risnu Sveins. Jarl mælti: “Þat vilda ek nú, A.D. 1158–
 “Sveinn, at þú legðir af hernaðinn; er nú gott^{1170.}
 “heilum vagni heim at aka.² En þú veizt þat, at þú
 “hefir lengi fæddan þik við hernaðinn ok lið þitt;
 “en újafnaðar-mönnum ferr svá flestum, at þeir látast
 “í hernaðinum, ef þeir taka sik eigi sjálfir frá.” Þá
 svaraði Sveinn, ok leit til jarls, ok mælti með brosu,
 ok sagði svá: “Vel er þetta mælt, herra, ok vin-
 “gjarnliga; mun ok gott at þiggja heilræði af yðr;
 “en kæra þat sumir, at þær sèt litlir jafnaðar-menn.”
 Jarl svaraði: “Ek verð at ábyrgjast minn hlut; en
 “mælgi gengr mæ til.” Sveinn mælti: “Gott mun
 “yðr til ganga, herra. Skal ok svá vera, at af skal
 “láta hernaðinum; þvíat ek finn at ek eldumst; en
 “þverr kraptrinn mikit í vásinu ok hernaðinum. Skal
 “nú fara í haust-víking; ok vilda ek at hon yrði
 “eigi með minnum afburðum en vár-víkingin var; 466.
 “en eptir þat skal af láta herförum.” Jarl svarar:
 “Þat er vant at sjá, félags-maðr, hvárt fyrr kemr,
 “hel eðr langframi.”³ Eptir þetta féll niðr ræðan.
 Haraldr jarl fór á brott af veizlunni, ok var út leiddr
 með sæmiligum gjöfum. Skildust þeir Sveinn með
 miklum kærleikum.

116. Litlu síðarr bjó Sveinn ferð sína í hernað; hann
 hafði sjau langskip, ok öll stór. Hákon son Haralds
 jarls var með Sveini í för. Þeir höldu fyrst til
 Suðreyja, ok fengu þar lítið herfang; fóru þaðan út
 undir Írland, ok herjuðu þar víða. Þeir fóru allt suðr
 til Dýflinnar, ok kómu þar mjök á úvart, svá at
 staðar-menn urðu eigi varir við fyrr en þeir voru
 komnir í staðinn. Þeir tóku þar ofa-mikit⁴ fê. Þeir
 gjörðu þar hertekna valds-menn þá, er þar voru í
 staðnum. Fóru þeirra skipti svá, at þeir gáfu upp

A.D.
 c. 1170.

¹ af] read of?

² aka] taka, Cd. (badly).

³ hel eðr langframi] Rosen eller
 langvarindis hjelp, Tr. (sic).

⁴ ofa-mikit] Tr.: offer-made-
 mögit; mikit, Fl.

A.D.
c. 1170

staðinn í vald Sveini, ok játtuðu honum svá miklu gjaldi, sem hann vildi á þá leggja. Sveinn skyldi ok skipa sínum mönnum staðinn, ok hafa vald yfir.¹ Dýflinnar-menn sverja eið at þessu. Þeir fóru til skipa um kveldit. En um morgininn skyldi Sveinn koma í staðinn, ok taka við fægöldum; skipa staðinn, ok taka gísla af staðar-mönnum. Nú er frá því at segja, hvat títt var í staðnum um náttina. Ræðis-menn þeir er í staðnum voru, höfðu stefnu sín á milli, ok kærðu vandræði sín, þau er þeim voru fallin; þótti þeim þúngt at láta koma stað sinn í vald Orkneyinga, ok allra helzt þeim manni, er þeir vissu mestan újafnaðar-mann í Vestrlöndum. Kom þat ásamt með þeim, at

468. þeir mundu svíkja Svein, ef þeir mætti. Þeir tóku þat ráð, at þeir grófu sér grafir stórar fyrir borgar-hliðum, ok víða annars-staðar, milli húsanna þar er þeim Sveini var sætlat at ganga; en menn leyndust þar í húsunum hjá með vápnunum. Þeir létu við yfir grafirnar, svá at niðr skyldi falla þegar er manns þúnginn kemr á. Síðan breiddu þeir hálms á, svá at ekki mátti til sjá grafanna; ok biðu svá morgins.

118. Um morgininn eptir stóðu þeir Sveinn upp ok vápnuðust; gengu síðan til staðarins. Ok er þeir kómu inn um borgar-hliðin, gjörðu Dýflinnar-menn kví frá borgar-hliðinu allt at gröfunum. Þeir Sveinn sá ekki við slíkum svikum,² ok hljópu í grafirnar. Þeir staðar-mennirnir hljópu þegar fyrir borgar-hliðit; en sumir til grafanna, ok báru vápn á þá Svein. Þeim var úhægt vörn við at koma. Ok læt Sveinn þar í gröfunum,³ ok allir þeir, er inn höfðu gengit í staðinn með honum.⁴ Svá var sagt, at Sveinn létist síðast þeirra allra sinna fæla; ok mælti áðr þessum

¹ Sveinn skyldi . . . hafa vald yfir] om. Tr.

² slíkum svikum] add. Tr. : saadant svigeri.

³ gröfunum] thus, plur., Tr. : i de gryfter; gröfni, Cd.

⁴ með honum] add. Tr.

orðum: "Viti þat allir menn, hvárt sem ek látumst
 " í dag eður eigi, at ek em hirðmaðr hins helga A.D.
 " Rögnvalds jarls, ok ætla ek nú þar til trausts sem c. 1170.
 " hann er með guði."¹ Menn Sveins fóru þegar til
 skipa, ok lögðu á brott; ok er ekki frá þeirra ferð at
 segja fyrr en þeir koma í Orkneyjar.

Nú er þar lokit frá Sveini at segja. Ok er þat mál
 manna, at hann hafi mestr maðr verit fyrir sèr í 470.
 Vestrlöndum, bæði at fornu ok nýju, þeirra manna er
 eigi höfðu meira tignar-nafn en hann.²

³ Eptir fall Sveins skiptu synir hans arfi með sèr,
 Ólafr ok Andres. Þeir gjörðu, hit næsta sumar eptir
 er Sveinn var látinn, gafhlöð í drykkju-skála þann
 hinn mikla, er hann hafði áttan í Gareksey. Andres,
 son Sveins, átti Fríðu dóttur Kolbeins hrágu, systur
 Bjarna Orkneyínga-biskups.

Haraldr jarl ræð nú Orkneyjum, ok var hinn mesti
 höfðingi; hann átti síðarr Hvarflöðu dóttur Melkólms
 jarls af Morhæfi. Þeirra börn voru þau: Þorfinnr,
 Davíð, ok Jón, Gunnhildr, Herborga ok Langlíf.

¹ *Sva var . . með guði*] the Tr
 omits this whole passage, which,
 evidently, is a late clerical inter-
 polation, Sweyn's death occurring
 twenty years, at least, before the
 canonization of earl Rognvald (in
 1192); not to speak of how un-

likely this sentiment would be on
 the lips of a wiking like Sweyn.

² Here the Tr. ends, adding,—
 "Finis. Endelige historiske be-
 slutning paa denne Krönicke."

³ The following sentences are
 added from the Fl.

ADDENDA TO THE ORKNEY SAGA.

I. FROM THE FLATEY BOOK.¹

1. Þá er Vilhjálmr biskup hinn síðari var andaðr, var vígðr til biskups eptir hann Bjarni son Kolbeins hrúgu, ok var hann hinn mesti höfðingi, ok kær vin Haralds jarls. Bjarni biskup hafði frænd-bálk mikinn í Eyjunum. Synir Eireks stagbrells voru þeir: Haraldr úngi, ok Magnús mangi, ok Rögnvaldr. Þeir bræðr fóru austr til Noregs á fund Magnúss konungs Erlingssonar; ok gaf hann Haraldr jarls-nafn ok hálfar Eyjar, svá sem haft hafði Rögnvaldr jarl hinn helgi móður-faðir hans. Haraldr jarl úngi fór vestr yfir haf, ok með honum Sigurðr murtr, son Ívars galla. Móðir Ívars var dóttir Hávarðs Gunnasonar; sá Ívarr fell á Ákrinum með Erlingi skakka. Sigurðr murtr var á ungum aldri, ok manna vænligastr, ok hinn mesti áburðar-maðr. Magnús mangi var eptir með 472. konúingi, ok fell með honum í Sogni. Kómu þeir A.D. 1198. fyrst við Hjaltland, ok fóru þaðan til Kataness, ok svá upp í Skotland á fund Vilhjálms Skota-konungs. Beiddi Haraldr jarl, at Vilhjálmr skyldi fá honum Katanes hált, svá sem haft hafði Rögnvaldr jarl. Þetta veitti konúngr honum. Þaðan fór Haraldr jarl ofan á Katanes, ok efldist þaðan at liði. Þá kom til hans Lífólfr skalli, mágur hans; hann átti þar mart göfugra manna, þeirra er frændr hans voru. Lífólfr

¹ The following chapters are contained in the Flatey book, where they follow immediately after the preceding text. But they differ entirely from the Saga, both in style and character.

átti Ragnhildi systur jarls. Þessi var kallaðr Haraldr A.D. 1198. jarl hinn úngi; en Haraldr Maddaðarson hinn gamli. Lífólfr hafði mest ráðagjörð fyrir liði jarls. Þeir gjörðu menn út í Orkneyjar á fund Haralds jarls hins gamla, ok beiddu at hann mundi gefa upp hálfar Eyjarnar, svá sem konúngr hafði veitt Haraldi unga jarli. En er þessi orð kómu fyrir jarl, þá synjaði hann þess þverliga at miðla ríki sitt með neinu sáttmáli. Lífólfr skalli fór þá ferð; ok heitaðist jarl við hann mjök áðr hann færi brott. Haraldr jarl gamli dró lið saman eptir þetta, ok varð all-fjöldmennr. Þeir Haraldr jarl úngi vóru a Katanesi, ok höfðu þar samnað nokkurn. Þá er þeir spurðu at Haraldr jarl gamli dró lið saman, þá sendu þeir enn¹ af nýju Lífólfr norðr yfir Pétlands-fjörð at skynja um herinn. Hann lagði austan at Rögnvalds-ey,² ok gekk þar upp 474. á fjall, ok fann þar þrjá varðhalds-menn Haralds jarls gamla, ok drápu tvá; en höfðu einn með sér til frétta. Lífólfr sá þá ok herinn jarls; ok hafði hann mart skipa ok flest stór. Sneri Lífólfr þá ofan af fjallinu, ok til skips síns, ok sagði fælögum sínum slík tíðindi sem hann hafði viss vorðit. Hann sagði, at Haraldr jarl hafði svá mikinn her, at þeim var úfæra at berjast við hann. "Er þat mitt ráð," segir Lífólfr, "at vèr farim í dag norðr í Þórsá; ok mun oss þar samnast lið mikit í dag. En ef þèr vilit leggja til orrostu við Harald jarl, þá er þat hin mesta úfæra, hversu sem tekst." Þá tók Sigurðr murtr til orða: "Illu heilli hefir mágr jarls farit yfir Pétlands-fjörð, er hann hefir eptir látið hjartað," ok kvað eigi vænt horfa, ef allir skyldi hjarta-lausr þegar þeir sæi her Haralds gamla. Lífólfr svaraði: "Vant er þat at sjá, Sigurðr, hvar hvergi berr hjarta sitt, ef til þarf at taka. Ætla ek, þat mund er ek renn frá Haraldi únga, at yðr afburðar-mönnum muni ávinnt þykkja

¹ enn] emend.; m, Cd.| ² Rögnvaldsey] R.ey, Cd.

A.D. 1198. "eptir at standa." En ekki varð af förinni í Þórsá. En litlu síðarr sá þeir skipa-flota Haralds jarls fara undan Rögnvalds-ey,¹ bjuggust þeir þá til bardaga. Haraldr jarl gekk á land upp ok fylkti² liði sínu, hafði hann her miklu meira. Þeir Sigurðr murtr ok Lífólfr fylktu³ liði únga jarls. Sigurðr murtr var í rauðum skarlats-kyrtli, ok drap blöðunum undir belti sér. Sumir mæltu, at svá mundi hann ok gjöra á bakit. Hann bað eigi upp drepa, "Þvíat eigi mun ek öfugr at "ganga í dag." Í sinn fylkingar arm var hvárr þeirra. Ok er þeir höfðu fylkt liðinu, seig saman orrostan, ok var

476. ákafa-hörð. Í liði Haralds jarls gamla var mart hinna hörðustu manna, þeirra er ofrkapps-menn vóru miklir, ok búnir forkunnar-vel, sem vóru frændr biskups, ok margir aðrir sveitar-höfðingjar jarls. Þá er staðit hafði orrostan um hríð, féll Sigurðr murtr, ok hafði vel barizt ok drengiliga. Lífólfr gekk annarra manna bezt fram. Svá segja Katnesíngar, at hann gengi þryssvar í gegnum fylkingar Haralds jarls gamla; en þó féll hann í þeirri orrostu með góðan orðstír. Þá er þeir vóru báðir fallnir, Lífólfr ok Sigurðr murtr, brast flótti í liði jarls hins únga. Haraldr jarl úngi féll við torf-grafir nökkurar; var þá þegar um nóttina sæt ljós mikit þar er blóðit hafði niðr komit. Þeir kalla jarlinn sann helgan. Ok er þar nú kirkja, sem hann féll; ok er hann þar jarðaðr á Nesinu; ok gjörast útöluligar jarteinir fyrir hans verðleik, veittar af guði; ok vitrar þat jafnan, at hann vildi yfir til Orkneyja til Magnúss jarls ok Rögnvalds jarls, frænda sinna. Eptir bardagann lagði Haraldr jarl undir sik allt Katanes, ok fór þegar út í Orkneyjar, ok hrósaði miklum sigri.⁴

¹ *Rögnvalds-ey*] Rey, Cd.

² *fylkti*] fylgdu, Cd.

³ *fylktu*] fylgdu, Cd.

⁴ The slaying of earl Harold the

younger is in the Iceland Annals assigned to the year 1198; cfr. Biskupa S. i. 455, (fall Haralds jarls únga á Katanesi).

Vilhjálmr Skota-konúgr spurði at Haraldr jarl var fallinn, ok þat með at Haraldr jarl Maddaðarson hafði undir sik lagt allt Katanes, ok hann ekki sik eptir spurt. Varð Skota-konúgr þessu reiðr mjök, ok sendi menn í Suðreyjar til Rögnvalds Suðreyja-konúgs Guðröðarsonar. Móðir Guðröðar var Íngibjörg, 478. dóttir Hákonar jarls Pálssonar. Rögnvaldr konúgr var þá mestr hermaðr í Vestrlöndum. Þat var þrjá vetr er hann lá úti á herskipum, svá at hann kom eigi undir sótkan rapt. Þegar er Rögnvaldi kómu þessi orð, dró hann her saman um allt Suðreyja ríki ok af Satíri; hann hafði ok mikit lið af Írlandi. Helt hann þá norðr til Kataness, ok tók undir sik allt landit, ok dvaldist þar um hríð. Haraldr jarl sat í Orkneyjum ok gaf engan gaum at ferð konúgra. En er leið at vetri bjóst Rögnvaldr konúgr heim í ríki sitt í Suðreyjar. Hann setti eptir á Katanesi þrjá sýslumenn; var einn Máni Ólafsson, annarr Rafn lögmaðr, Lífólfr hinn alli¹ hèt hinn þriði. Nokkurv síðarr en Rögnvaldr konúgr fór í Suðreyjar, sendi Haraldr jarl mann yfir á Nes; ok sagði, at þá þætti honum gott hans örindi, ef hann gæti drepit einn af sýslumönnum, eðr alla þrjá.² Þessi maðr var fluttr yfir Pétlands-fjörð; fór hann þar til, er hann kom á fund Rafns lögmans; ok spurði Rafn hvert hann skyldi fara. Hann varð fár svá um. Rafn tók til orða: "Sè ek þat á þèr, at Haraldr jarl hefir þik til " nokkurs ills sent hingat á Nesit; en ek nenni eigi " at láta drepa þik, þvíat þú ert frændi minn." Við þetta skildu þeir, ok fór hann á brott þaðan ok til Lífólfs, ok fóru þeirra skipti svá, at hann veitti Lífólfi líflát. Hljóp hann þá í brott, ok út í Orkneyjar á fund Haralds jarls, ok sagði honum hvat er hann hafði gjört.

¹ *hinn alli*] thus Cd.; perhaps snialli ought to be read. | ² *þrjá*] tua, Cd.

480. Haraldr jarl bjóst nú ór Orkneyjum; ok er hann var alþúinn, fór hann fyrst norðr til Þórsár, ok gekk þar af skipum sínum. Biskup var í borginni á Skarabólstað. Ok er þeir sá her Haralds jarls, sá þeir Katnesíngar, at hann hafði her svá mikinn, at þeir höfðu enga viðstöðu. Þeim var ok sagt, at jarl væri í svá illu fari, at úsýnt væri hverju hann eirði. Biskup tók þá til orða ok mælti: "Ef okkur skipti fara vel, þá mun hann gefa yðr grið." Svá var gjört sem biskup mælti fyrir. Herr jarls þusti af skipunum ok til borgarinnar. Biskup gekk í móti jarli, ok fagnaði honum með blíðum orðum. En þeirra skipti fóru svá, at Haraldr jarl lét handtaka biskup ok skera ór honum túnguna; en síðan lét hann stínga knífi í augun, ok blinda hann. Jón biskup kallaði á meyna hina helgu Traullhænu¹ í meizlunum, ok gekk síðan á brekku nokkura þegar þeir létu hann lausan. Kona ein var á brekkunni, ok bað biskup hana hjálpa sér. Hon sá at blóð féll ór andliti hans, ok mælti: "Vertú hljóðr, herra, þvíat gjarna vil ek hjálpa yðr." Biskup var færðr til þess staðar, er hvílir hin helga Tröllhæna, þar fékk biskup heilsu-bót, bæði máls ok sýnar. Haraldr jarl gekk þá upp at borginni, ok gáfu þeir hana þegar upp í vald jarls. Hann veitti mönn-
482. um þegar stórar refsíngar; ok lagði á þá menn gjöld stór, er honum þótti mest verit hafa í landráðum við sik. Lét hann þá enn alla Katnesínga ganga undir sik með eiðum, hvárt er þeim var ljúft eðr leitt. Síðan tók hann undir sik eignir þær allar, er átt höfðu sýslumenn, þeir er til Skota-konúngs vóru farnir. Sat Haraldr jarl þá á Katanesi með mörgu fólki.

Nú er at segja frá sýslumönnum. Þeir ræðust sex saman upp í Skotland, ok fundu þar konúng um vetr-

¹ *Traullhænu*] perhaps only mis-written for *Tröddæna* (*ll* for *dd*) i.e. | St. Triduana, or St. Tredwall of the Scots, Munch, iii. 451, note.

inn á Jóla-föstu; kunnu þeir glöggliga at segja frá þeim tíðindum, er gjörzt höfðu á Katanesi í ferðum Haralds jarls. Þessum tíðindum varð konúgr all-reiðr; en tvennum gjöldum kveðst hann þeim gjalda skyldu er sitt höfðu látið. Hinn fyrsta dag er þeir voru með Skota-konúgi, lét hann gefa hálfan þriðja tog álna klæðis hverjum þeirra, ok enn mörk Enska til skotz-silfrs sèr, sína hverjum þeirra. Voru þeir með Skota-konúgi fram um Jól í góðu yfirlæti. En þegar á bak Jólum sendir Skota-konúgr orð öllum höfðingjum í ríki sínu, ok dró her saman ofa-mikinn um landit, ok stefndi þeim her ofan á Katanes á hendr Haraldi jarli. Hafði Skota-konúgr all-mikinn her; ok ferr hann þar til er hann kemr í Eysteinsdal; þar mætist Katanes ok Suðrland. Herbúðir Skota-konúgs [vóru] eptir endilöngum dölunum; ok er þat löng leið. Haraldr jarl var á Katanesi, er hann spurði þessi tíðindi. Dró hann þegar lið at sèr; ok er svá frá sagt, at hann fengi lx. hundraða manna, ok hafði þó alls enga við-stöðu at berjast við Skota-konúg. Sendi hann þá 484. menn á fund Skota-konúgs at leita um sættir með þeim. En er þat var flutt fyrir konúgi, sagði hann, at ekki þurfti um sættir at leita, nema hann hefði enn fjórða hvern penníng af Katanesi þann er á var landinu. En er þessi orðsendíng kom fyrir Harald jarl, kallaði hann á tal við sik landsmenn, ok aðra höfðingja, ok leitaði ráða við þá. En við þat at þeir sá engin efni sín, gengu þeir at þessi sætt, at Katnes-íngar guldu fjórðúng eigu sinnar Skota-konúgi fyrir útan þá menn, er á konúgs fund höfðu farit um vetrinn. Haraldr jarl fór út í Orkneyjar, ok skyldi hann hafa Katanes allt, sem hann hafði áðr haft, en Haraldr jarl úngi tæki af Skota-konúgi. Í úfriði þeim var blindaðr Þorfinnr, son Haralds jarls, hann hafði verit gislaðr af Skota-konúgi. Eptir sætt þeirra fór konúgr upp í Skotland. Haraldr jarl var nú einn höfðingi í Orkneyjum.

- Þat var ofarliga á dögum Haralds jarls, er þeir Ólafr mágr hans, ok Jón Hallkelsson efldu flokk ór Orkneyjum, ok austr í Noreg á hendr Sverri konungi. Þeir tóku til konúgs Sigurð son Magnúss konúgs Erlingssonar. Í þann her ræðust margir stóráættaðir menn ór Orkneyjum. Þat var hinn sterkasti flokk. Þeir voru kallaðir Eyjar-skeggjar, ok Gullbeinar, um
- A.D. 1194. hríð. Þeir börðust í Flóruvágum við Sverri konúng ok fengu úsigr. Þar fellu þeir báðir, Jón ok Ólafr, ok svá konúgr þeirra, ok mestr hluti hersins. Eptir þat lagði Sverrir konúgr á Harald jarl fjándskap mikinn, ok kendi honum völd um er flokkkrinn hafði hafízt. Kom því svá, at Haraldr jarl fór vestan, ok Bjarni biskup með honum. Jarl gaf sik í vald Sverris
486. konúgs, ok lét hann einn skera ok skapa í milli þeirra. Þá gjörði Sverrir konúgr Hjaltland allt af Haraldi jarli með sköttum ok skyldum; ok hafa Orkneyja jarlar ekki þat haft síðan.
- A.D. 1138. Haraldr jarl var þá fimn vetrar gamall, er honum
- A.D. 1138- var gefit jarls-nafn. Hann var tuttugu vetr jarl, svá at
1158. þeir Rögnvaldr jarl hinn helgi voru báðir saman yfir Orkneyjum. Eptir fall Rögnvalds jarls var Haraldr
- A.D. 1153- jarl í Orkneyjum átta vetr hins fimta tigar. Hann
1206. andaðist á öðru ári ríkis Ínga konúgs Bárðar sonar. Eptir Harald jarl tóku synir hans ríki, Jón ok Davíð. Heinrekr son hans á Ros á Skotlandi.
- Þessir hafa ríkastir verit Orkneyínga jarla, at tali þeirra manna, er frásagnir hafa þar um gjört: Er þar til nefndr Sigurðr Eysteinnsson, Þorfinnr jarl Sigurðarson, Haraldr jarl Maddaðarson. Þeir bræðr, Jón ok Davíð, ræðu báðir löndum eptir föður sinn; þar til er
- A.D. 1214. Davíð andaðist ór sótt á því ári sem Hákon galinn andaðist í Noregi. Síðan tók Jón jarls-nafn yfir öllum Orkneyjum.¹

¹ After this ch. follows in Cd. the | 520-28), and then "Brenna Adams poem "Konúngatal" (see Flat. ii. | "biskups" (Flat. ii. 529, 530).

II. BRENNA ADAMS BISKUPS.¹

Þá er Jón biskup andaðist á Katanesi, sá er Haraldr A.D. 1222. jarl lét meiða, var tekinn biskup í stað hans, sá er Adam hét; ok vissi eingi maðr ætt hans, þvíat barnit hafði fundizt við kirkju-dýrr nokkurar. Hann þótti Katnesíngum heldr harðr í biskupsdóminum; ok kendu þat mest munk þeim, er var með honum. Þat var forn siðr, at biskup skyldi hafa spann smjörs undan tuttugu kúm; skyldi þetta hverr bóndi gjalda, sá er á var Katanesi; sá meira, er fleiri kýr átti, en hinn því minna, sem færi hafði, ok skyldi hverr eftir því gjalda, sem teldist til. En Adam biskup vildi æxla gjaldit, ok hafa spann undan fimtán kúm; ok er þat fækst, beiddist hann at hafa undan tólf kúm; ok er þat var uppi látið, vildi hann hafa undan tíu kúm. En þat þótti öllum údæmi. Þá fóru Katnesíngar á fund Jóns jarls, hann var þá á Katanesi, ok kærðu þeir þetta fyrir honum. Jarl læzt hær mundu ekki til leggja; kvezt þat þikkja óvandast; kvað tvá illa fyrir höndum; kvað þetta vera úþolanda, en læzt eigi mundu annan upp kveða. Þá var Adam biskup at Há-kirkju í Þórsdal, en Jón jarl var skamt þaðan. Katnesíngar höfðu þá þing á fjalli yfir bæ þeim, er biskup var á. Rafn lögmaðr var þá með biskupi, ok bað hann biskup vægja heldr mönnum; kvezt ella hræddr um hversu færi. Biskup bað hann vera kátan; kvað bændr munu sjálfa stöðva sik. Þá var sent til Jóns jarls, ok beðit, at hann skyldi sætta þá biskup; en jarl vildi hvergi nær koma. Þá runnu bændr ofan af fjallinu, ok

¹ This episode is contained in the Flatey Book, col. 582-3. (Flat. ii, 529, 530).

A.D. 1222. fóru ákaflega geystir. Ok er Rafn lögmaðr sá þetta, bað hann biskup gera nokkut ráð fyrir sér. Þeir biskup drukku í lopti einu. Ok er bændr kómu at loptinu, gekk munkrinn út í dyrnar; ok var þegar högginn um þvert andlitið, ok féll dauðr inn í loptið. Ok er biskupi var þetta sagt, þá svaraði hann. "Þat kom eigi fyrr fram en líkligt var, þvíat hann lagði " jafnan þúngliga til várra mála." Þá bað biskup Rafn segja bændum, at hann vill sættast við þá. Ok er þat var sagt bændum, urðu þeir fegnir allir þeir er vitrari vóru. Gekkk biskup þá út, ok ætlaði til sætta. En er þat sá hinir verri menn, þeir er óðastir vóru, tóku þeir Adam biskup, ok færðu hann í eitt lítið hús, ok slógu síðan í eldi. En húsit brann svá skjótt, at þeir er biskupi vildu hjarga, fengu ekki at gert. Lèzt þar Adam biskup; ok var líkit lítt brunnit er fanst. Þá var líkinu veittr sæmiligr gröftr ok virðuligr umbún-aðr. En þeir menn, er helzt höfðu verit vinir biskups, þá gerðu þeir menn á fund Skota-konúngs. Þá var Alexandr Skota-konúngr, son Vilhjálms konúngs hins helga. En [er] konúngrinn varð varr við þessi tíðindi svá illa at menn hafa þær hrakníngr at minnum, er hann gerði eftir brennuna biskups í manna meiðíngum ok manndrápum, fjár-ránum ok brott-rekstri manna af landinu.

Kunnum vèr nú eigi greiniligar at segja af þeim tíðendu[m] er til heyra Orkneyínga jörlum, en svá sem vèr höfum sagt.

III.

FROM PEDER CLAUSÖN UNDALS TRANSLATION OF THE A.D. 1209,
LOST "INGA SAGA," ALSO CALLED "BÖGLUNGA SÖGUR." ¹ 1210.

Der bleff et stort Bulder baade blant Birkebenerne oc Baglerne fordi der vaar mange ypperlige mend sem hafde mist alt deris gods oc Pendinge i den Feide. Da bleff det Raad paa fundet, at om Sommeren derefter skulde de drage vester til Synderö i Rofuerii, oc forhverfue sig Gods oc Pendinge igien. Oc de lafuede Skibe til paa begge Sider. Peter Steiper oc Reider Sendemand, som hafde Margrete K. Magni Erlingsöns Daatter, lagde Staldbrödelag, at de vilde seile ud til Jerusalem den nestkommendis Sommer, oc her med skildis de ad.²

Nogen stund efter denne Forligelse begjerede mange Orloff aff begge Parterne; somme droge hiem til deris Huus oc Gaard, oc somme i Kjöbferd, oc om vaaren der efter seilede da baade Birkebenerne oc Baglerne met tolf Skib i Roffuerii udi Vester-landene oc röffuede paa Suderöer oc de omliggendis Öer, thi kongerne i de Öer

¹ This translation is of year 1599, since edited by Ole Worm, 1633, Copenhagen, in 4to; see Fins. ix. 186, 188, 189; and 192-196.

² The Icelandic text to this, the first paragraph, is preserved in the abridged Inga Saga in Eirspennil (Unger's edition, p. 235), thus:—
"Þá görðisk kurr í hváru-tveggja
" liðinu af þeim mönnum, er fê-
" lausir voru, ok höfðu þó nafn-
" bætr. Var þá þat ráð gört at
" eptir um várit skyldu þeir herja
" til Suðreyja, ok afra sêr fjár.
" ætluðusk þá til menn af hváru-
" tveggja liðinu. Þá görðu þeir
" ok sitt ráð, Pétr steypir ok
" Reiðarr sendimaðr; hann átti

" Margrétu dóttur Magnúss kon-
" ungs. Ætluðu þeir at fara út
" í Jór sala-heim. Skildusk þá at
" svá mæltu." Upon which fol-
" lows:—"Þat sumar fóru þeir í
" víking í Suðreyjar, Þormóðr
" þasamr, ok Þormóðr fylbeinn,
" Óspakr Suðreyski; þessir voru
" af Birkibeinum. En af Böglum
" var, Eirekr Tófa son ok Erlendr
" píkr, Bergr maull, Nicholas gilli.
" Þeir höfðu tólf skip. Einum
" vetri síðarr fóru þeir af landi
" brott, Petr steypir ok Reiðarr,
" ok höfðu trau skip. Ok kom
" hvárrgi apr."—See Munch,
History of Norway, iii., 539-544.

A.D. 1210. hafde indbiurdis Feide med hver andre. De röffuede Õen den Helge, hvilchen Norske mænd altid haffue holdit fredhellig. Siden bleffue de tvedrectige oc skildis at, oc bleffue saa slagne paa atskillige steder. Oc de som igien komme til Norrig bleffue haardelige til talit af Bisperne for deris Roffuerii.

Denne Sommer drog Peter Steiper oc Reider Sendemand aff Landet met to store Skib, oc megit Folck, oc deris Hustruer, Ingeborg oc Margrete K. Magni Daatter fulde med dennem. Aff deris Reise er megit sagt. Peter Steiper oc hans Hustru döde paa Reisen; men Reider kom til Jerusalem, oc drog til bage igien til Keyseren i Constantinopel, oc tiente hannem lenge, oc bleff der död.

Udi K. Sueris tid hafde Torald (!) jarl Madoder-sön i Örknöi, met mange flere der i Õen opset sig mod hannem, oc lode de sig kalde Öie-skiegger. Oc der Grefuen blef forligt met K. Suerre igien, da skulde ald Landgilde oc Sagefald aff Örknöi oc Hetland falde til kongen i Norrig, oc kongin sette sin Fogit ved Naffn Arne Lörä met Grefuen i Örknöi, oc torde Harald jarl intet sige hannem i mod saa lenge som K. Suerre lefuede, men strax efter hans död lod hand forrædelige i hiel sla Arne Lörä, oc lagde Örknöi oc Hetland under sig igien met alt skad oc skyld, ligesom hand til forn hafde det; oc döde hand to Aar efter at K. Ingi var blefuen Konge i Norrig. Siden bleffue hans Söner, Jonn oc David, Grefuer i Örknöi, oc de holt Landene lige som deris Fader saa lenge som indbyrdis Feide var i Norrig; men der de spurde at Kongerne vaare forligte, sende de Bisp Björn til Norrig. Hand fand K. Ingi oc Hagen Jarl i Bergen, oc gaff dennem Grefuernis ærinde tilkjende, at de begie-rede at forligis met dennem; oc det kom saa langt, at hand tog Leide paa deris vegne aff Kongen oc Grefuen, at Grefuerne skulde komme til dennem den Sommer der efter, oc forligis met dennem.

Den Sommer som Vikingerne (det er Norske Siörö- A.D. 1210. fuere) droge Vester ofuer Hafuit, oc efter kongernis forligelse, da fore Kongens Befalnings-mend met dennem til Örknöi oc Hætland; oc den anden Sommer der efter komme Grefuerne oc Bispen met dennem til Norrig at forligis met Kongen oc Grefuen; oc sette de allt den Handel udi Kongens oc Grefuens egit gode tycke. De dömde dennem til at gifue en stor Summa Pendinge, der til maatte de sette dennem Borgen oc Gissel oc suerie dennem troskab oc lydighed, men paa det sidste gjorde K. Ingi dennem til sine Grefuer ofuer Örknöi oc Hætland, met saadan vilkor, som siden bleff holdit ind til deris Döde dag.

Rögnvald Konge aff Möen i Syderö, oc Gudroder Konge paa Manö hafde icke udi lang Tid gifuit Kongerne udi Norrig skat. Der de Norske Vikinger nu hafde sværmet der omkring Öen, oc röfuit oc brent, oc Kongerne fornomme at der var fred gjort i Norrig, da frycte de sig, oc droge til Norrig oc forligte sig met K. Ingi oc Hagen Jarl, oc betalede den Skat, som igien stod, oc suore dennem troskab oc lydighed, oc toge deris Land udi Læn af Norrigs Konning, oc droge saa hiem igien.

Erling hed en Mand i Færö, hand sagde sig at vere Kong Sverris Sön, hans moder var Astrid Rois Daatter. Hand drog met nogen Forsamling hen paa Öerne oc gjorde stor offuervold oc uro. Hand hafde 7 Börn, oc drog hand siden til Norrig paa Einar Sysselemands Skib, oc gaff sig til Philippus oc Fru Christin. Hun tog vel i mod hannem, oc kiende hannem for Broder; oc nogen Aar efter bleff hand der död af Blodlöb, der hand hafde ladet sig aaresla.

MAGNUS SAGA HELGA,

OR

MAGNÚS SAGA EYJA-JARLS.

I.

MAGNÚSS SAGA HIN LENGRI.

LOF¹ dýrð ok heiðr ok æra sè almáttigum guði, 428.
lausnara várum ok skapara, fyrir sína margfalda mildi
ok miskunnsemi, er hann veitir oss, er byggjum á
útanverðum jaðri heimsins; ok eptir meistaranna
orðtæki, er svá setja í sínar bækr, at þeim sýnist sem
vèr sèm komnir út ór heiminum. Ok allt eins, þó at
svá sè, virðist guð at sýna oss sína mildi; einkanliga
í því, er hann hefir oss látið koma til kynningar síns
blezaða nafns; þar með gefit oss styrka stólpa, hina
helgustu forgöngu-menn heilagrar Kristni, af hverra
heilageik öll Norðr-hálfan skín ok ljómar nær ok
fjarri. Þessir eru: hinn heilagi Óláfr konúgr, ok hinn
háleiti Hallvarðr frændi hans, er prýða Noreg með
sínnum helgum dómum; hinn mæti Magnús Eyja-jarl,
er birtir Orkneyjar með sínnum heilageik, hverjum til
sæmdar eptirfarandi saga er saman sett. Hèr með eru
blezaðir biskupar Johannes ok Thorlacus, hverir Island
hafa geislat með háleitu skini sinna bjartra verð-
leika. Því má sjá, at vèr erum eigi fjarlægir guðs
miskunn, þó at vèr sèm fjarlægir öðrum þjóðum at
heims vistum; ok þar fyrir eigum vær honum þakkir
at gjöra, sæmd ok æru, alla tíma várs lífs.

Meistari Rodbert, er sögu hins heilaga Magnúss
jarls hefir samt ok diktað í Látínu, byrjar svá *Prolo-*
gum sem hèr má heyra:—

2. Þvílíkt færir hverr sem hann hefir fong á í 430.
landtjald guðs sèr til hjálpar ok miskunnar: Einn gull,

¹ The text is taken from Cd. Chart, A.M. 350, 4to.

aðrir silfr, sumir gimsteina, sumir hafra-hár ok rauð bukka-skin; ok er slík fórn eigi svívirðiliga virðandi; þvíat af slíku er gjör yfirhöfn yfir landtjald guðs, at hlífa því ok verja þat fyrir vætu ok sólar-bita. Þessi orð má svá glósa með fám orðum: Hverr kristinn maðr offri guði af¹ gjöfum ok láni, sem hann hefir honum veitt, þat er hann hefir bezt til: at guðs kristni, er landtjald þat, er Moyses gjörði guði til þjónustu, merkir, verði til hlífðar ok styrkingar móti árásum sinna úvina. Gull merkir speki ok vizku; silfr hreinlífi; gimsteinar krapta-verk heilagra manna; hafra-hár iðran synda; rauð bukka-skin píslar-vætti. Nú má lesandi maðr svá til hugsa, at þessar allar fórnir hafi heilagr Magnús offrat sínum drotni, sem hans lífs-saga vátar. Nú þó at lofsöngur guðs sè eigi sæmiligr í syndugs manns munni, þá má hann þó vera öðrum hagligr ok hjálpsamligr; þvíat svá er lesit, at húsit allt fylltist af hinum sætasta ilm smyrsla ok jurta þeirrar hinnar syndugu konu, er iðrandi niðr steypiti, at þvá ok smyrja fætr Dróttins. En eptir vanaligum sið þeirra manna, er annarra jarðir byggja, en sínar vanrækja ok láta þurrar liggja, þá byrjum vèr sögu þessa um líf hins heilaga Magnúss jarls þeim mun traustligar ok ástsamligar, ok vart starf til leggjum svá heilagrar ok háleitrar fræði, sem [vèr] trúum ok væntum fullgjörla hans hjálp oss at styðja ok styrkja

432. til sinnar virðingar ok tignar. Nú með því, at hann er hluttakari himinríkis, ok í genginn vald Dróttins, þá er hann máttugr at þiggja allt þat er hann vill. En með því at vèr erum syndugir, ok megum eigi fyrir sakir aumligs lifnaðar öðrum góð dæmi af oss gefa, þá sýnu vèr hinn heilaga Magnús með sínum frægðar-fullum lifnaði, þann er allir eigu at fylgja ok heilög dæmi af draga. Nú at vèr gerim eigi lesandum erfiði af þessari ræðu; þvíat Dróttinn gjörði skamma ræðu,

¹ af] emend.; at Cd.

þá, birtum vèr sögu þessa með ljósum orðum ok hreinni frásögn, svá sem guð lèði oss at skynja:—

3. UM daga Haralds Noregs konúgs Sigurðarsonar ræðu fyrir Orkneyjum jarlar, bræðr tveir, Páll, ok Erlendr, synir Þorfinns jarls, er ríkastr hefir verit allra Orkneyinga jarla. Hann var son Sigurðar jarls, er Ólafr konúgr Tryggvason kristnaði, ok allan lýð í Orkneyjum. Þessi Sigurðr fèll í Brjáns-bardaga á Írlandi. Móðir þeirra Erlends ok Páls var Íngibjörg, er kölluð var jarla-móðir, dóttir Finns jarls Árnasonar; en Haraldr Sigurðarson átti Þóru, dóttur Þorbergs Árnasonar, móður Ólafs kyrra; ok því vóru þeir þrimenníngar, Ólafr konúgr ok fyrr-sagðir jarlar. Erlendr jarl átti þá konu er Þóra hèt, hon var Sumarliða dóttir, Úspaks-⁴³⁴sonar. Móðir Úspaks var Þórdís, dóttir Halls á Síðu. Egill hèt son fyrr-nefnds Halls; hans dóttir var Þorgerðr, móðir hins heilaga Jóns Hóla-biskups. Synir Erlends jarls ok Þóru vóru þeir hinn heilagi Magnús ok Erlíngur, en dætr Gunnhildr ok Cecilia. Gunnhildi átti síðan Kolr Kalason, lendr maðr í Noregi; þeirra son var Rögnvaldr kali, er síðan varð jarl í Orkneyjum; hann er sannheilagr maðr; hefir Rögnvaldr kali verit systur-son hins heilaga Magnúss jarls. Páll jarl, bróðir Erlends, átti dóttur Hákonar jarls Ívars sonar ok Ragnhildar dóttur Magnúss konúgs góða, sonar Ólafs konúgs hins helga. Son Páls jarls hèt Hákon, er síðan kemr við söguna.

4. Hinn heilagi Magnús jarl var fæddr í Orkneyjum, hinn dýrðligsti at ætt, ok hinn frægasti at kynferði. Faðir hans Erlendr var Orkneyja jarl, virðuligr herra ok höfðingi, sem þeir, er ríkuliga lifa á þessarri jörð, tignaðr veldi ok virðingu. Móðir hans Þóra var ættuð af hinum göfgustum höfðingjum þess [lands]. En þó at mörgum kunni ættgæði at snúast til metnaðar ok spillíng[ar] lundernis, var þessi hinn sæli sveinn þegar í hinum fyrsta uppruna sinnar bernsku birtr ok lærðr kenníngum heilags anda; þvíat hann á hèlt, ok elskaði, virði ok varðveitti, hinn

hæsta krapt hugar, góðlyndi ok sómasamliga siðsemd, ok staðfesti tíguligra siða. Þessi sveinn sýndi sik gamlan at góðum siðum, blutlauss bernsligs lífs í¹
 436. sínum verkum, glaðmæltr ok blíðr, hógværr í orðum sínum ástsamligum, ok eptirlátr ok viðræðiligr í göngu ok í öllu siðferði; vel roskinn ok stiltr, svá at ekki fanst þat í hans meðferð, at angra mætti eðr styggja á-sjándi menn. Snemma var hann í skóla settr til at nema heilagar ritningar, ok þau önnur fræði, sem menn plöguðu þá mest at kunna. Magnús var hægr ok hlýðinn, auðráðr ok atlátzsamr² föður ok móður ok sínum meistarum; þýðr ok þekkr allri alþýðu. Hann þýddist lítt lausúng ok leika sem önnur úngmenni, heldr sýndi hann sik með sæmiligri framferð, þóat hann væri úngr at vetra tali; þvíat þegar birtist með honum auðsæ heilags anda gipt, sú er honum stýrði til allra góðra hluta.

Orkn. S.
ch. 40.

5. Þá er þeir bræðr, Erlendr ok Páll, höfðu ríki tekit í Orkneyjum, kom austan af Noregi Haraldr konúgr Sigurðarson með her mikinn til Orkneyja ok lét þar eptir Ellisif drottningu, ok Máriam ok Íngigerði, dætr sínar. Jarlarnir ræðust til ferðar með konúngi með miklum her, ok höldu þeir suðr til Englands; ok í þeirri orrostu, er þeir börðust við Harald konúng Guðinason, féll Haraldr Sigurðarson fimm náttum eptir Mathias-messu á haustið. Eptir þessa orrostu sigldi Ólafr kyrrri Haraldsson með jörlunum um haustið apr til Orkneyja. Ok þann sama dag, ok á þeirri stundu, sem Haraldr konúgr féll á Englandi, varð bráðdauð Mária dóttir hans í Orkneyjum; ok er þat mál manna at þau hafi eins manns fjör haft bæði. Ólafr kyrrri
 438. var um vetriinn í Orkneyjum, ok var hann hinn kærasti vin jarlanna frænda sinna; þvíat þær vóru bræðra-dætr, Þóra móðir Ólafs, ok Íngibjörg móðir jarla. Ólafr fór um várit austr til Noregs, ok var hann þar til konúgs tekinn með Magnúsi [bróður] sínum.

¹ f] ok [r], Cd.

| ² Cod. athlazzsamr.

6. Þeir bræðr, Páll ok Erlendr, ræðu Orkneyjum ^{Orkn. S.} ^{ch. 40-41.} langan tíma, ok var lengi gott samþykki þeirra. En er synir þeirra tóku at þroskast, þá gjörðust þeir ofstopa-menn miklir, Hákon ok Erlíngr, en Magnús var þeirra kyrrlátastr ok siðsamastr at öllu. Allir voru þeir frændr miklir menn ok styrkir, ok vel mentir um alla hluti. Hákon Pálsson vildi vera yfirmaðr eirra Erlends-sona; þvíat hann þóttist meiri burðum en þeir; þvíat hann var dóttur-son Hákonar jarls Ívarssonar ok Ragnhildar dóttur Magnúss konúngs góða, sem fyrr var greint, ok vildi Hákon hærri hlut hafa ór öllum þeirra skiptum. Kom þá svá, at þeir urðu eigi ásáttir; þvíat margir menn hnigu til Erlends-sona, ok vildu eigi þá lægra hlut bera láta þar í Eyjunum, þvíat þeir voru öllum lýð betr vingaðir ok ástsælli af mönnum; var þat því mjök öfundar-kent af Hákoní alla æfi. Var þá eigi úhætt með sonum jarla. Þá áttu feðr þeirra hlut ^{447.} at með þeim, at þeir skyldu semja með sèr. Var þá fundr til stefndr; ok fanst þat brátt á, at hvárr jarla hneigði með sonum sínum, ok urðu eigi ásáttir; gjörðist þaðan af sundrþykki mikit með þeim bræðrum; ok skildust við svá búit. Því næst fóru menn á milli þeirra, at leita um sættir; var þá stefndr fundr með þeim í Hrossey. Á þeim fundi gengu saman sættir þeirra með því móti, at þá var skipt Eyjunum í helmínga; stóð þá svá um hríð. Hákon Pálsson leitaði mjök á þá menn, er þjónuðu Erlendi ok sonum hans, svá at þeim þótti eigi svá mega standa; ok kom þá enn svá, at þeir urðu úsáttir, ok fórust at með fjölmenni. Hávarðr Gunnason ok aðrir höfðingjar ok vinir jarla, báru¹ þá sáttmál milli þeirra; en þeir Erlendr feðgar vildu þá eigi sættast svá at Hákon veri þar í Eyjunum. En með því, at vinum þeirra þótti mikil ábyrgð á, ef þeir væri úsáttir, þá fór Hákon brott ór Eyjunum at sinni; gekk þá saman sættin með

¹ báru] þeir, add. Cd.

þeim bræðrum at góðra manna ráði. Hákon fór fyrst austr til Noregs á fund Ólafs konungs kyrra; var þat ofarliga á hans dögum; dvaldist hann þar skamma stund. Þaðan fór hann austr til Svíþjóðar á fund Ínga konungs Steinkelssonar, ok var með honum nokkura hríð vel tekinn. Þá var í Svíþjóð ung kristni; vóru þar margir menn, þeir er með forneskju fóru, ok þóttust verða vísir af því margra hluta þeirra, er eigi vóru fram komnir. Íngi konúgr var vel kristinn ok lagði mikla stund á at eyða úvenjum þeim, er lengi höfðu fylgt heiðninni.

Orkn. S.
ch. 42.

7. Þá er Hákon Pálsson var í Svíþjóð, hafði hann frétt til, at þar í landi var sá maðr, er fór með vísindi ok spádóma, hvárt sem þat var af fjölkyngi eðr öðrum hlutum. Hákonni gjörðist á forvitni mikil at finna þenna mann, ok vita hvers hann yrði vís
442. um forlög sín. Fór hann þá at leita hans, ok fann hann í markbygð nokkurri; fór hann þar at veizlum, ok sagði bóndum árferð ok aðra hluti þá er þeir forvitnuðust. En er Hákon fann þenna mann, spurði hann eptir, hversu honum mundi til ríkis ganga eðr annarrar hamíngju. Vísinda-maðr spyrr, hvat manna hann væri. Hann segir nafn sitt ok ætt, at hann var dótturson Hákonar jarls Ívarssonar. Þá svarar vísinda-maðr: "Hví muntú vilja af mēr vísindi fá eða "sagnir hafa? Veiztú eigi þat, at hinir fyrri frændr "þínir hafa haft lítinn trúnað á þess-háttar mönnum "sem ek er? Ok má þér þat þörf vinna, at þú leitir "eptir at vita forlög þín af Ólafi digra í Noregi, "frænda þínum, er þér hafit allan átrúnað á. En grunr "er mēr á, at hann muni eigi lítillæti til hafa at "segja þér þat, er þú forvitnast, eða vera eigi svá "voldugr ella sem þér kallit." Hákon svarar: "Ekki "vil ek honum hallmæla; ætla ek meirr, at ek mun "eigi verðleik til hafa, at fá af honum vísindi, en "hitt, at hann mundi eigi mega mik vísan gjöra, ef "hann vildi. En því hefi ek á þinn fund farit, at

“mèr hefir þat í hug komit, at hèr mun hvárrgi
 “okkarr þurfa fyrirlíta annan fyrir mannkosta sakir
 “eða trú-bragða.” Sá maðr svarar:¹ “Vel líkar mèr
 “þat, er ek finn þat, at þú þykkist eigi þar allt traust
 “eiga, sem hinir fyrri frændr þínir hafa átrúnað haft.
 “Er þat ok undarligt, at þeir menn fari með föstum
 “ok vökum, er á slíkt stunda, ok ætla, at þar af
 “muni þeim veitast þá hluti at vita, er þeim er
 “forvitni á. En þó at þèr stundit á slíkt, þá verði
 “þèr því síðr vísir, sem yðr er meiri forvitni á, ok
 “yðr skiptir meira máli at vita; en vèr leggjum oss í
 “engar kvalar, ok verðum þó vísir þeirra hluta, er 444.
 “vinum várum þykkir mál-skipti á at vita. Nú mun
 “svá fara með okkr, at þú mant þess njóta frá mèr,
 “er ek skil, at þú þykkist² heldr mega taka vísindi
 “af mèr en af kennimönnum Ínga konúgs, þeim er
 “hann þykkist allt traust undir eiga. Skaltú koma
 “til mín á þriggja náttu fresti; skulum vit þá freista,
 “at ek kunna at segja þèr nökkura hluti þá, er þik
 “forvitnar.” Eptir þetta skildu þeir, ok dvaldist
 Hákon þar í bygðinni. Ok at liðnum þrem nóttum fór
 hann at finna vísindamanninn; var hann þá í húsi
 nokkuru einn saman, ok blæss mæðiliga, er hann gekk
 inn, ok strauk hendinni um ennit, ok sagði, at hann
 hefði mikit kostað, áðr hann yrði þess vís, er hann
 vildi forvitnast. Hákon kvaðst vita vilja hvat hann
 segði. Hann mælti þá: “Ef þú vilt forlög þín vita,”
 segir hann, “þá er þar langt um at tala, ok af lífi
 “þínu; þvíat af vestr-för þinni til Orkneyja munu
 “hljótask mikil stór-tíðindi, þá er þeir allir hlutir verða
 “fram gengnir, er þar mun af leiða. Ok þat er mitt
 “hugboð, at þú verðir einvalds-höfðingi yfir Orkn-
 “eyjum at lyktum; kann vera, at þèr þykki langt;

¹ Sá maðr svarar] om. Cd.; cfr. |
 Orkn. S. cap. 42.

² þykkist] þykkir, Cd.

“hygg ek ok, at þar muni þitt afkvæmi byggja. Þú
 “mant ok á þínum dögum láta gjöra þann glæp, er
 “þú mant annat-hvært fá bætt eða eigi við þann
 “guð, er þú trúir á. En spor þín liggja lengra út í
 “heim en ek fá sèt; en þó hygg ek, at þú berir hær
 “beinin í Norðr-hálfunni. Nú hefir ek sagt þér þá
 “hluti, er ek mun at sinni; en þú ræðr hversu þú
 “unir þínum hlut eða eyrindi.” Hákon svarar:
 “Mikla sögu segir þú, ef sönn er; en þat ætla ek mér
 “betr gegna, sem vera mun, at þú munt þetta eigi
 446. “með sannindum sèt hafa.” Vísindamaðr bað hann
 slíku af trúá, sem hann vildi. Ok skildust at því.

Ok er Hákon hafði skamma hríð verit með Ínga kon-
 úngi, þá fór hann þaðan til Noregs á fund Magnúss kon-
 úngs berbeins frænda síns; þar frétti hann þau tíðindi
 or Orkneyjum, at Erlendr jarl ok synir hans ræðu þar
 mestu, ok vóru all-vinsælir; en Páll jarl faðir hans
 var afskipta-lítill um ríkit. Þat þóttist hann ok
 spyrja, at Orkneyíngar mundu lítt langa til at hann
 kæmi vestr þangat; höfðu þeir þá frið góðan, ok ugðu,
 ef Hákon kæmi til, at af honum mundi standa úfriðr
 ok styrjöld; ok þótti Hákon eigi örvænt, at frændr
 hans mundu halda ríkinu fyrir honum. Tók hann þat
 ráð, at sækja at Magnús konúng frænda sinn, at hann
 kæmi honum til ríkis í Orkneyjum. Hákon eggjaði
 mjök Magnús konúng at herja til Skotlands ok
 Írlands, ok síðan til Englands, at hefna þar Haralds
 konúngs Sigurðarsonar. Konúngr svarar: “Þat muntu
 “hugsa, Hákon, ef ek gjöri þetta fyrir þín orð, at
 “með her fara ek vestr um haf, at þér skal eigi á
 “úvart koma, þó at ek bora frekan atsúg til ríkja
 “þeirra, er þar liggja fyrir vestan hafit, ok gjöra ek
 “þar at engan manna mun.” En er Hákon heyrði
 þetta, lét hann sèr fátt um finnst; en Magnús konúngr
 lét þá boða út leiðangr at fjölmenni ok skipum um
 allan Noreg.

8. Nú skal þessu næst víkja aptr til várs sögu-manns, hins heilaga Magnúss; þvíat fyrir litlu heyrðu þér, hversu hann var siðlátur í öllu athæfi, ok úlíkr öðrum ^{448.} úngum mönnum í sínum uppvexti. En með því at margir snúa sínum siðum eptir þeim, sem þeir hjá lifa, ok hverr er í tjöruna tekr saurgast af henni: Sem Magnús var orðinn mjök svá fullroskinn at aldri, staddr millum grimmra ok úsiðugra manna, er vóru illgjarnir móti góðum siðum, ústyrkir í trúnni, mótstaðligir réttum lögum, stirðir til læringar, eptirlátir úsiðum, andmálgir ok úhlýðnir guðs boðorðum: þá sýndist hann nökkura vetr líkr vera úsiða-mönnum, ok svá sem víkingr með ráns-mönnum eðr hermönnum; lifði við rán ok herfang, ok stóð at manndrápum með öðrum; ok er þat trúanligt, at hann hafi þetta gjört meirr af vándra manna úsiðum ok áeggjan en eiginligri ílsku. Þykkir mönnum þat líkligast, at Magnús hafi þetta gjört ann tíma, er þeir frændr Hákon ok Erlíngr vóru allir samt í Orkneyjum, þvíat eigi finst síðarr tími til.—Yfir þessari framferð hans talar svá meistari Roðbert, er söguna hefir diktað:—

“Oho! ek undra,” segir hann, “hversu úmræðiligr
 “er djúpleikr auðæfa guðligrar speki ok vizku drottins,
 “hversu úskiljanligir eru dómar hans, ok úskoðanligir
 “vegar hans mannligu kyni. Hví leyfði allsvaldandi
 “guð þenna sinn svein láta girnast rán ok manndráp,
 “ok saurgast af svá margföldum syndum ok mis-
 “verkum? Hví þoldi guðlig góðgirnd riddara sinn
 “ok píslarvált at láta svá ferliga falla, er frá upp-
 “hafi kaus at kóróna hann háleitliga á himni? Með
 “gleði ok fagnaði auðgaði guð hann, ok um sneyri hans
 “dupt í himneska dýrð ok gaf honum eilífa huggan
 “eptir þessa heims harm; hamíngju yfirhöfn ok lofs ^{450.}
 “eptir hjartans lamning. Hvat er þetta? nema þat er
 “vèr sáam hvern dag svá opinberliga sem lofsamliga, at
 “guð upp reisir ok gjörir sonu Abrahams af steinum,
 “réttvísa af ranglátum, sæmiliga af syndugum, dýrð-

“liga af dauðligum, slætta ok skygða, fer-strenda¹
 “fjórum höfuðkröptum, at þeir gjörist hæfligir í him-
 “nesku uppsmíði, sterkir ok staðfastir horn-steinar í
 “höfuðsteini várum Jesu Christo, honum samþykkir ok
 “skapfeldir með eilífri ástæmd ok sambandi úendi-
 “ligrar elsku. Þvíat drottinn Jesus er son hins mikla
 “smíðs, er heiminn, ok allt þat í honum er, gjörði, ok
 “gjörir ok stjórnar með sínu valdi; ok hann um skiptir
 “ker reiði sinnar í miskunnar ker, sverfandi þau með
 “þæl heilags anda; ok hann við tekr synduga menn í
 “hinn víðasta faðm sinnar mildi ok miskunnar, alla
 “þá er af láta sinni úvizku ok til hans snúast af öllu
 “hjarta. Þvíat þat horfir til mikillar dýrðar ok mildi
 “drottins, at hann lætr þar birtast nógaleik sinnar
 “miskunnar, sem áðr er fyrir mikill þúngi várrar
 “vesoldar; ok læknir hann ok græðir þeim mun krap-
 “tuligar sem sóttin sækir áðr hinn sjúka ákafligar,
 “ok gjörir hann alla heila ok holpna þá er til hans
 “hjálpur leita. Sè um síðir, sem hinn heilagi Magnús
 “í vafðist slíkum syndum, þá kom þar, at hann af
 “lætti þessu starfi ok fylgði feðr sínum ok bróður ok
 “lendum mönnum í Orkneyjum.”

Orkn. S.
p. 68-73.

9. Þenna tíma sem hær er komit sögunni, kom
 austan af Noregi Magnús konúgr berbeinn með útal-
 452. ligum skipa-fjölda liðs ok hermanna. Honum fylgðu
 margir lendir menn: Viðkunnr Jónsson, Serkr ór
 Sogni, Kali af Ögðum Sæbjarnarson, ok Kolr son hans,
 ok margir aðrir höfðingjar. Ætlaði konúgr í þessi
 ferð undir sik at leggja ok herja Vestrlöndin, England
 ok Írland, sem fyrr var getið. Þá er Magnús konúgr
 kom til Orkneyja, tók hann jarla, Erlend ok Pál, ok
 nauðgaði þeim brott ór Eyjunum, ok sendi þá austr til
 Noregs; en hann setti Sigurð son sinn yfir Orkneyjar,
 ok fékk honum ráðuneyti; þvíat hann var eigi ellri en

¹ fer-strenda] f' stúda, Cd.; fyrir strenda?

níu vetra. Magnús konúgr skipaði sonu jarla til ferðar ok fylgðar með sèr, Magnús ok Erlíng sonu Erlends; ok Hákon Pálsson. Magnús son Erlends jarls var hár maðr á vöxt, skörligr ok skjótligr, ok styrkr at afi, fríðr sýnum, ljós-litaðr ok limaðr vel, tíguligr í yfir-bragði, ok hinn kurteisasti í öllu athæfi; hann gjörði Magnús konúgr skutil-svein, sinn, ok þjónaði hann jafnan fyrir konúgs borði. Magnús konúgr fór ór Orkneyjum til Suðreyja, ok vann hann í þeirri ferð allar Suðreyjar undir sitt vald, ok tók höndum Lögmann Guðröðar son¹ Suðreyja konúgs. Þaðan fór hann suðr undir Bretland ok átti þar mikla orrostu í Öngulseyjar-sundi við jarla tvá Brezka, Huga hinn digra, ok Huga hinn prúða. En þá er menn brutu upp vápn sín, ok bjoggust til orrostu, þá settist Magnús Erlendsson niðr aptr í fyrir-rúmit þar sem hann var vanr at vera, ok vápnaðist eigi. Konúgr spurði hví hann gjörði svá. Heilagr Magnús svarar: "Hèr á ek við engan mann sakir, ok því vil ek eigi berjast." "Farðu þá," segir konúgr, "undir þiljur niðr, en ligg hér ekki undir fótum mönnum, ef [þú] þorir eigi at berjast; þvíat eigi ætla ek þèr trú til "ganga." Magnús jarls-son sat í sama stað, ok tók psaltara ok söng á um bardagann, en hlífði sèr ekki.⁴⁵⁴ Orrosta þessi var bæði hörð ok löng. En um síðir féll Hugi hinn prúði, en Bretar flýðu; ok fèkk Magnús konúgr sigr, ok hafði látið marga góða drengi, en fjöldi var sárr. Kali Sæbjarnarson hafði fengit mörg sár ok stór. Magnús Erlendsson var ekki sárr vorðinn í bardaganum, þóat hann hlífði sèr ekki. Ok mega allir sjá, at þat var hin fegrsta jartegn, at í svá þykkri örfa-flaug ok sterkum vápna-burð skyldi hann eigi særast, en á alla vega hjá honum féllu vápnaðir menn. Ok þarf nú þetta eigi at undrast, þvíat guð hefir varðveitt hann til stærri kórónu ok sigrs en at

¹ Guðröðarson] om. Cd.; cfr. Orkn. S., l. c.

falla þar. Magnúsi konungi fanst ekki til þessa, ok lagði hann á Magnús jarls-son mikla fæð ok úþokka af þessu. Ok er hinn heilagi Magnús sá, at honum mundi þat ekki verða til sæmdar eða sálu-bótar at vera lengr með Magnúsi konungi, þá tók hann annat ráð fyrir sér, at gjöra þat er guð kendi honum.

10. Þat var á einni nátt, er Magnús konúgr lá við Skotland, at Magnús Erlendsson leyndist af skipi konúngsins, ok bjó svá í rúmi sínu um, [at svá] þótti sem þar lægi maðr. En um morguninn er konúgr var klæddr, spurði hann, hvárt Magnús Erlendsson mundi vera sjúkr. Var þá um forvitnast, ok var hans saknat. Konúgr lèt leita hans; ok fanst hann eigi. Þá lèt konúgr hleypa sporhundum á land. Magnús jarls-son hafði skeinzt á fæti, þá er hann hljóp á land, ok höfðu sporhundarnir þegar fundit sporit. Magnús hafði leitað til skógar, ok komst hann upp í 456. trè eitt. Hundarnir kómu at eikinni, ok klifu upp í. Magnús sló þá einn þeirra með kefli, er hann hafði haldit á; en þeir lögðu þegar á flótta, ok lögðu halana á bak sér, ok runnu til skipa. Magnús Erlendsson leyndist á skóginum meðan konúngs-menn leituðu hans. Fór hann síðan upp á land, ok kom fram í hirð Melkólms Skota-konúngs, ok dvaldist þar um hríð; en stundum var hann á Bretlandi með biskupi nokkurum. Þetta sama haust fór Magnús konúgr aptr til Suðreyja, ok var þar um vetrinn. Þann vetr andaðist Kali Sæbjarnarson af sárum. Um várit snemma fór Magnús konúgr til Orkneyja. Þar spurði hann andlát jarla ór Noregi, hafði Erlendr andast í Niðarósi ok var þar jarðaðr, en Páll í Björgvin. Þá gipti Magnús konúgr Gunnhildi, dóttur Erlends jarls, systur Magnúss hins helga, Kol Kalasyni í föður-bætr með miklum eignum í Orkneyjum. Gjörðist Kolr þá lendr maðr konúngs; þeirra son var Rögnvaldr kali. Sumir menu segja, at Erlíngr Erlendsson, bróðir hins heilaga Magnúsa, hafi fallit í Öngulseyjar-sundi; en Snorri

Sturluson segir hann fallit þafa á Ulaztiri með Magnúsi konungi. Þvíat þá er Magnús konúgr hafði nú vetr ráðit Noregi, fór hann vestr til Írlands með miklum her; ok um sumarit eptir fëll hann á Ulaztiri á Bartholomæus messu-dag. En Sigurðr son hans fór þegar ór Orkneyjum austr til Noregs, ok var þar til konúgs tekinn með bræðrum sínum Eysteini ok Ólafi.

11. Nú heyrðu þær í fyrra capitulo hversu almáttigr guð er búinn at miskunna, hvers eiginligr góðleikr er jafnan at þyrma ok snúa vandræðum til hags ok 458. hjálpar, ok hversu hann varðveitti þenna sinn kosinn kappa frá heimsins váða ok vólki,¹ at birta honum ok sýna, hversu mikla hluti honum byrjaði at þola fyrir hans nafni; ok hann, er í hafði staðit optliga stórum manndrápum, skyldi um síðir verða fórn heilags anda, ok gefa guði sitt eiginligt blóð með lífi ok líkama. Ok fyrir því komst hann ór því valdi hins ágjarna konúgs sem fyrr var lesit.

Þá er hinn heilagi Magnús var á Skotlandi, frëtti ^{Orkn. S. p. 73.} hann andlát Erlends jarls föður síns, ok þau önnur tíðendi; sem fyrr var ritað. Ok sem hann hafði verit slíka stund í hirð Skota-konúgs sem honum líkaði, sæmdr af konúnginum gjöfum ok göfgu föruneyti, fór hann á Katanes, ok var þar af öllum virðuliga tekinn, hirtr ok haldinn, ok þegar kosinn ok tignaðr jarls nafni, vinsæll ok virðuligr öllum guðs vinum.

12. Ok því næst án dvöl gjörðist hinn heilagi Magnús jarl Paulus af Saulo, predikari af manndrápsmanni, ok hefndi hann þat á sjálfum sèr þat er hann hafði illa lifat. Tók hann at gráta sik dauðan í syndum með dagligum sýtingum ok staðfastri iðran; ok galt hann nú makliga hefnd í margföldum meinleikum syndugum girndum veslugs holds. Þá sýndist hann vorðinn nýr maðr, sá er eptir því er fallinn sem guði

¹ vólki] emend. ; vaski (valki), Cd.

er sæmd í, ok hann skipti í annan mann, í góðan af vándum, í sæmiligan af syndugum, í helgan af herfligum, í sælan ok hreinan af saurgum. Þessi er um-snúning þinnar hægri handar, almáttigi guð! Þú ert styrkr at styrkja, hollr at hjálpa, búinn at bæta, göfugr at 460. gæta. Með þessum hætti var hinn heilagi Magnús um snúinn í helgan mann. Tók at erja jörð síns hjarta með vöskum ristli viðkenningar. Þá drap hann úgiptumann sinn, ok fál hann undir sandinum. Þá gróf hann skurðgoð Labans undir viðar-rótum. Sleit hann ór sér syndir ok saurganir, ok skráddi sik háleitum kröptum í guðligum góðgjörningum með karlmannligri staðfesti. Tók hann þá at vaxa sem olívu-viðr, ok upp lyptist í öllum góðum hlutum ok virðuligum verkum. Svá sem cypressus er yfir önnur trè, svá vóx heilagr Magnús, at hann skyldi svá vera *magnus*, þat er mikill, í guðdóminum, sem hann var at nafni uppstígandi í hamíngju ok heilagleik.

Orkn. S.
p. 73-75.

13. Einum vetri eða tveim eptir fall Magnúss konungs berbeins kom vestan um haf til Noregs Hákon Pálsson; ok gáfu konungar honum jarls-nafn, ok ríki slíkt sem burðir¹ hans stóð[u] til. Fór hann þá vestr um haf, ok tók undir sik allt ríki í Orkneyjum með svá mikilli ágirni ok vitjanligri,² at hann drap saklausan sýslumann³ Noregs konungs, er þann helmíng Eyjanna hèlt ok geymdi, er hinn helgi Magnús átti, ok lagði þann veg undir sik allar Orkneyjar með ofríki; þvíat hálfar Eyjarnar horfðu til hins heilaga Magnúss af föðurligri erfð. Nú sem hinn heilagi Magnús frètti þvílíka sturlan, at Hákon bræðrúngr hans tók undir sik erfða-lönd hans með opinberum rangindum, hafði hann ráðagjörð við sína menn hvat upp skal taka.

¹ *burðir*] so Orkn. S., p. 73; bróðir, Cd. (badly).

² *vitjanligri*] thus, an ἀπ. λει., 'visiting,' aggressive, encroaching?

³ *saklausan sýslumann*] saklaus a sýslumenn, Cd.

Kemr þat ásamt með þeim, at hann vill bíða um tíma, at sefist reiði ok ágirni Hákonar frænda síns; ok at eigi ^{462.} sýnist, at hann sæki sína erfð með hermanna hætti, heldr sem vin laga ok réttinda ok kærliqr elskari.

14. En [er] sá tími er kominn, er hinn heilagi Magnús vill vitja sinnar föðurleifðar, þá ferr hann með vegligu föruneyti af Katanesi til Orkneyja, ok verða honum frændr ok vinir fegnir. Þá beiddist hann at taka við föður-arfi sínum. Þat líkaði bóndum vel; þvíat hann var vinsæll; átti hann marga frændr ok mága, at gjarna vildu hann til ríkis halda. Þá átti Þóru móður hans sá maðr er Sigurðr hét; þau áttu mikit bú í Papuli.¹ Þá er Hákon jarl spurði at Magnús var kominn í Eyjarnar, dró hann lið at sèr ok vildi eigi upp gefa ríkit, heldr at verja. Fóru þá vinir beggja í millum þeirra, ok leituðu um sættir. Kom þá svá með tillögum góðra manna, at þeir sættust at því, at Hákon jarl gaf upp hálfu ríkit, ef þat væri atkvæði Noregs konunga. Magnús Erlendsson fór þá þegar austr til Noregs á fund Eysteins konungs; þvíat Sigurðr konúgr var þá farinn út í Jórsala-heim. Eysteinn konúgr tók við júngherra Magnúsi forkunnar vel, ok gaf honum upp föðurleifð sína, hálfar Orkneyjar, ok þar með tók hann jarls-nafn af konúnginum, með hinum sæmiligstum gjöfum, yfir Orkneyjum. Ok eptir þat fór herra Magnús jarl vestr um haf til ríkis síns; ok urðu honum fegnir frændr ok vinir ok þar með öll alþýða. Samdist þá vel frændsemi þeirra Hákonar jarls marga ^{464.} vetr, er vinir þeirra áttu hlut at. Var þá ár ok friðr góðr í Orkneyjum meðan vingan þeirra hêlt. Þeir frændr, herra Magnús jarl ok Hákon, höfðu landvörn báðir samt nokkura hríð, svá at þeir urðu vel samþykkir. Svá er sagt í kvæðum þeim, er ort er[u] um þá, at þeir hafi barizt við víking þann, er herjaði ríki þeirra, er Dufnjall hét; hann var manni firnari en

¹ *Papuli*] Papuley, Cd.

bræðrúngr jarla ; ok fèll hann fyrir þeim. Þorbjörn hèt maðr ríkr fyrir ættar sakir ok göfugr, en fátækr at góðum siðum, er þeir tóku af lífi í Borgarfirði á Hjaltlandi fyrir gnógar sakir. Ok enn urðu þau fleiri tíðindi, er kvæðin vísa til, at þeir hafi báðir samt at verit ; þó at vèr kunnim eigi greiniliga frá at segja. Hefir hinn heilagi Magnús þessa hluti framit, eigi sem víkíngr eðr ránsmaðr, heldr sem lögligr stjórnari ríkisins, ok geymslu-maðr laganna, elskari friðarins, til at hirta úsiðu manna, ok refsa rangindi, friða ok náða sína undirmenn ok sitt ríki af ofsa ok ágangi vándra manna, er æ sátu um þat at spilla friðinum.

15. Herra Magnús var hinn ágætasti maðr í sínum höfðingskap, siðgóðr ok ráðvandr, vinholtr ok vápn-djarfr, vígkænn ok sigrsæll í orrostum, hóglyndr í friði, ok þó stjórnsamr, lítilátr í máli, ok miskunn-samr, spekíngr at viti, ok hafði hvers manns lof. Hann var örr af fè, ok stór-gjöf full við höfðingja ; hann veitti hversdagliga mikla hjálp fátækum mönnum fyrir guðs ást. Refsaði hann mjök herrán ok stuldi, lét

466. drepa víkínga ok illgjörða-menn, svá ríka sem fátæka. Ekki var hann vinhallr í dómum ; virði hann meira guðs rétt en mannvirðingar mun. Í öllum hlutum hèlt hann ríkt guðs boðorð, ok var meinlætissamr við.sik. Margir ágætir voru þeir hans mannkostir, er hann sýndi sjálfum guði en leyndi mennina.

En með því at hinn heilagi Magnús jarl hafði ríki ok stjórn yfir veraldar-fólki, þá vildi hann líkjast heimligum siðum veraldligra höfðingja ; fèkk hann sèr ok fastnaði eina ríkborna júngfrú ok hina skærustu mey af hinum tignustum Skotlands höfðingja ættum, ok flutti heim til sín, ok gjörði brúðlaup til. Þetta gjörði hinn blezaði Magnús, svá sem reyndist, með djúpsettu ráði guðligrar miskunnar, til þess at blekkja blíðligar teygíngar þessa heims, heldr en at fullgjöra fýstir síns líkama, þvíat hann var holpinn guðligri gæzlu ok himneskum krapti ; bygði tíu vetr hjá

þessari meyju, hreinn ok hlutlauss gjörsamliga allra saurlífis synda. En er hann kendi á sèr freistni til líkams losta, þá fór hann í kalt vatn ok bað sèr fulltíngs af guði.

16. Sè hær sterkan guðs kappi í dagligu stríði, hversu dásamliga hann lifði með þessari júngfrú svá langan tíma. Fyrir því, þó at hann mætti lögliga henni blíðkast, vildi hann heldr, studdr heilags anda miskunn, kjósa hinn betra hlut at lifa úspiltr, en fremja leyfiliga hjúskap; þvíat þeir þola líkams bruna, er at slíku fara. Þvíat vildra er ok öruggra at varð-^{468.} veita heila blóma, en at bæta þá er áðr eru spiltir; þvíat ekki sár verðr jafnvel grætt sem þat hold, er heilt hefir haldit. En at lifa í þeim líkama án líkams losta, er eigi mannlígs kraptar heldr guðlígrar gjafar. En hvílíka freistni ok meinlæti hann þoldi af líkams bruna, hversu þúng skeyti úleyfðra hræringa, ok hversu torvelligt stríð hann sigraði ok stöðvaði harðar fýstir hitnanda holds, þá veit sá er reynir en úreyndr tortryggir. Se, mínir kærustu! Þessi er sú hin mikla sýn, er Moyses sá runninn-loganda ok eigi brennanda; þat er at skilja: þessi hinn úngi maðr freistaðr en eigi yfir-stiginn. En með því at svá mælir Páll postuli, at eingi kórónast, nema sá, er lögliga stríðir ok karlmannliga til þjónar, þá valdi þessi hallarhöfðingi ok stríðandi riddari höll þína, at þola dagligt stríð ok nálægan bardaga brennanda holds. Ok hann barðist vaskliga ok sigraðist sælliga; þvíat honum virðist svá, at sá vill vera of-mikill hóglífis riddari, er fyrr vill hafa dýrðina en hann vinni krapta-verkin; þvíat kraptr er vegr til dýrðar, ok dýrðin gefst af kraptinum. Svikul er sú dýrð, ok hægómlig er sú fegrð, er eigi fæðir heilagr kraptr. Ok undra ek, segir rítningin, hversu fögr ok fýsilig er hrein getning með sínum bjartleik ok ástsemd. Þessi hinn háleiti guðs riddari, gyrðr með hreinlífis linda, kostgæfði með allri hugar-fýst, at fremja ok fullgjöra allskonar ástar-

verk til sæmdar sínum drottni. Eða, hvat mundi hann synja sínum guði þessa heims hluta, er sjálfs síns líf ok líkam til varði, ok sínu eiginligu blóði út steypiti fyrir guðs sakir?

470. 17. Nú með því, at engi má vera Abel, nema sá er þolir ok reynir nízkú Káins ok öfund, ok hinn helgi Ezechiel bjó með eitrfullum mönnum, ok hinn réttláti Loth var þraungdr af ranglátum mönnum, þá vakti upp úvin alls mannkyns freistni ok bruna meingjörða alla vega í mót þeim guðs riddara, sáandi sundrþykki ok hatri milli bræðra ok frænda ok kærna vana, allt til þess at fyrirkoma honum ok únýta hans kraptaverk, er þá tóku at vaxa með honum; en kvistr guðligs vínviðar mátti¹ hrærast en eigi af sníðast. Þvíat svá sem viðr flýtr á vatni ok um snýst af bárum ok vindi, en sökkr eigi; ok svá sem Vagn² snýst á himni, en sökst eigi; sem gull skírist í ofni, ok brennr eigi; ok svá sem sterkt hús er knúð af stormi, ok fellr eigi: Eptir þeim hætti var hugr ok hjarta þessa hins ágæta píslarvátts styrkr ok staðfastr, úskelfdr ok úhræddr, milli ákafra atburða ok áfalla margs-konar freistni, í miðil storma ok stórra boða leyndrar öfundar ok undirhyggju, svá sem opinberrar ílsku ok illgirndar, í móti skeytum freistanda úvinar. — Er þat greinanda þessu næst með hverjum hætti þetta sundrþykki gjörist meðal jarlanna.

18. Þá er þeir frændr, heilagr Magnús ok Hákon jarl, höfðu nökkura vetr löndum ráðit með friði ok samþykki góðu, þá fór þar sem optliga kann verða,
472. at illgjarnir menn urðu til at spilla um frændsemi þeirra. Dróst Hákon jarl þá úgiptu-menn á hendr, þvíat þeir frændr voru mjök úlíkir í skaplyndi. Herra Magnús jarl var góðgjarn ok trúlyndr í heitum; vildi halda ríki því, er guð hafði gefit honum, ok ágirnast

¹ mátti] mætti, Cd.

² vagn] i.e. Karlavagn, "Charles's"

"Wain," the well-known constellation.

ekki framarr. Þvíat með hverjum hætti mátti hann prófast ágjarn á annarra manna ríki eða eign, er svá var örr af sjálfs síns líkama, at hann þyrmdi eigi sínu lífi fyrir guðs ást? Hann siðaði ok samdi sitt undirfólk til rætttrar atferðar, svá at síðan hann hafði frelst ok friðat ríki sitt undan ágangi vándra víkínga, lofaði hann engum sinna manna at leggjast í hernað, ok hegndi harðliga allar lögleysur ok úsiðu. En Hákon jarl var harðlyndr ok grimmr, ágjarn bæði til fjár ok ríkis, ok meirr framlútr at eggja sína menn til hernaðar en letja; en refsaði lítt úsiðu ok illgjörðir. Hann var mjök öfundsjúkr um vinsældir ok höfðing-skap hins heilaga Magnúss; vildi Hákon gjarna með ágirnri sinna illra ráðgjafa fyrirkoma sæmdum Magnúss jarls, ok leggja undir sik ríki hans með ránum ok rangindum, ok tók Hákon með sínum mönnum um líf hans at sitja með sviksamligri undirhyggju.

19. Nú sem hinn signaði Magnús er þess viss vorðinn sannliga fyrir margar raunir, sem hann þykkist eigi mega við dyljast, at Hákon vildi komast at lífi hans ok ríki, þá efnaði hann ráðagjörð sína með sínum ráðgjöfum; ok sýndist honum at vægja nokkura stund undan öfund ok æði Hákonar. Kaus hann þá af liði sínu sem vildastir vóru ok bazt til fylgðar fallnir, ok sigldu til Englands, ok sóttu fund Heinreks konúnga, sonar Vilhjálms bastarðs, er þann tíma var einvalds-konúngr yfir Englandi. Sem hinn heilagi Magnús var kominn til þessa konúnga, þá birti hann honum atburði ok efni sinnar þagat-kvámu. Ok tók konúngrinn með honum [með] mikilli virðing. Ok í svá mikla vináttu konúngsins hann upp stè, at hann hêlt hann ok allt hans lið á sínum kosti alla tólf mánaði ríkuliga svá sem konúngi sómdi at veita ágætum hertuga. En þessi hinn heilagi píslarváttr hêlt sik ok sína sveit svá vitrliga, at hann varaðist ok við sá öllum vándra manna félagskap. Ok er herra konúngrinn skildi af sinni vizku, hversu Magnús jarl

var góðra verka ok sæmiligra siða fágari, ok at heilagr andi bjó í honum, þá hlýddi hann gjarna hans ráðum, ok hafði hans forsjó í sínum framferðum; þvíat hann var heill ok hollr í ræðum ok ráða-gjörðum, blíðlund-aðr ok þolinmóðr sem Chusi, glaðværr ok elskuligr sem Jónathas, réttviss vandlætis-maðr laganna sem Phinees. Svá var hann öllum kær ok elskuligr, þekkr ok þægiligr, at margir vóru þeir, er svá mæltu: "Sælir eru þeir er þik sá, ok þeir er öðlaðist þína vináttu." Hann var glaðr ok góðviljugr ríkum mönnum, örr ok mildr við fátæka, góðlyndr ok góðgjarn ok lítilátr allri alþýðu. Ok þó at hann væri í hirð staddr með heimligum höfðingjum, þá varaðist hann ok við sá allskonar löstum, þeir er hirðmanna siðum spilla. Ok at hann skyldi eigi framvegis flekka sitt skírliði í samþykki við annarra manna syndir, þá bjó hann sína heimferð, þegar er liðnir vóru þeir tólf mánaðir, er hann hafði með Heinreki konungi dvalizt. Kann þat vera, at guð hafi birt honum, at hann

476. skyldi lúka sínum þrautum innan skams tíma, ok fórna svá guði skæra blóma síns hreinlífis sem sigr-samligan dauða síns píslarvættis; því at leysast ór líkama ok lifa með Kristi er miklu dýrðligra en vera hér í þessa heims saugan.

20. Eptir þat hinn heilagi Magnús hafði tekit orlof af Heinreki konungi, ríkum gjöfum ok margskonar sæmndr ok virðr, vegsamaðr af herra konúnginum, þá skildust þeir með hinum mesta kærleik ok vináttu. Vitjaði hann þá heilagra staða fyrst allra eirra er í nánd vóru; ok fór síðan heim til sinna landa. En á þeim tíma, er heilagr Magnús var á brott, lagði Hákon jarl með mikilli ágirni ok herskap undir sik, eigi at eins allar Orkneyjar, heldr ok þar með Katanes allt, með ráni ok ofríki; hvaðan af svá bar til, at Hákon sat í þann tíma á Katanesi, er hinn heilagi Magnús jarl lendi við Orkneyjar með fimm skipum vel skipuðum af vöskum ok vel vápnuðum mönnum, ætlandi

at sækja sitt ríki, þó með engri rangri ágirnd þessa heims metnaðar nè úheimilla eigna, allra helzt er hann hafði áðr lengi girnzt guð, ok var með öllum hjarta-fagnaði fullkomliga upp tekinn ór girndum dauðligra hluta í fýst eilífra fagnaða; því kom hann nú at lúka sínu langlífi á lítilli stundu þeim mun sæmiligar sem hann brott fór skjótara. Þessi tíðindi hans heimkvámu spurðust þegar hvervetna. Hákon jarl, jafn-skjótt vaknandi sem grimm birna at hvelpum ræntum, saman safnandi ok til sín stefnandi sonum Belials, vándum¹ illvirkjum, ok sonum hins dáliga⁴⁷⁸. Dohet, er æ ok æ illt vunu² frá því er þeir fæddust af móður-kviði. Ætlaði Hákon þá at koma á úvart á hendr hinum heilaga Magnúsi, at vinna ok fullgjöra með þeim hætti sína illgirnd ok svik þau, er hann hafði lengi áðr í hug haft ok efnat. En hinn hæsti himna-konúngr, er frá eilífu upphafi skipaði, at hann skyldi varðveita sín hin dýrðligu einvala-ker í sínum fêhirzlum, sá á³ þeim sínum völdum manni enn nokkut ryð heimligrar atferðar, þat er hreinsanda var. Því vildi guð hann láta hreinsast ok skírast innan fárra daga með eldi þraungínganna ok meinlæta, ok með þelum⁴ freistinnar, ok margra mótgjörða; þó at eigi væri höfuð-syndir til af honum at þvá. Þá vildi guð auka hans verðleika, ef nokkut skorti á, at eptir því sem hans freistni ok stríð væri meiri ok harðari, þeim mun hærri ok háleitari skyldi verða dýrð ok fagnaðr sigr-vegarans. Því gjörðist svá, at jarlar sendu sín í meðal, með orðsendíngu friðar ok sættar, hina hyggmustu ráðgjafa sína, er rættliga bera merking þeirra Chusi ok Achitophel, er báru sáttmál milli þeirra Davíðs konúngs ok Absalons sonar hans, þá er þeir voru missáttir. Kom þar um síðir þessu máli, af meðal-göngu góðra manna, at sætt var formerað milli

¹ vándum] í, add. Cd.² vunu] vinnu, Cd.³ á] af, Cd.⁴ þelum] þelum for þielum, Cd. (badly).

peirra frænda, með þeim hætti, at jarldómr Orkneyja, Kataness ok Hjaltlands, skyldi miðlast til hálf milli þeirra Magnúss jarls ok Hákonar; skyldi hvárrgi ganga á annars ríki með nokkurri ágirmi. Sem þessi sætt er samin ok staðfest með eiðum ok handsöluum, þá fundust jarlar með friðar-kossi. En þat sem hinn 480. heilagi Magnús jarl hugði til friðar, þat sneri Hákon til flærðar ok undirhyggju. Ok þess lengr sem hann á hêlt eitri ilsku sinnar, þess illmannligar hann upp spjó henni; þvíat hans ílska ok níðingskapr gekk fram með miklu megni þann tíma, er hann gat henni eigi lengr leynt. Með þeim hætti sem etur í andliti gjöra manninum því meira mein, sem þær lengr í liggja, svá ferr alls-konar ílska; þess heldr sem hon seyrist lengr í hug ok hjarta, þess grimmari verðr hon til meinsemdanna.

21. Hinn heilagi Magnús jarl tók þá enn at stjórna sínu ríki með friði ok fagnaði um nokkurn tíma. Ok er þat mest í guðs augliti, hversu heilagliga hann lifði í þessarri biðstund síns dauða; hversu hann skráddi sik með háleitum kröptum ok framningum alls-háttar mannkostar, í bænahaldi ok tára úthellingu ok viðr-kenningu hjartans, í skírlífi ok sköruglyndi, í ölmosu-gjörðum ok allri siðsemd við sitt undirfólk, í mein-lætum ok margs-konar þrautum, er hann þoldi upp á sinn líkama, ok miklum öðrum fleirum dygðum en syndugr maðr megi hug til koma. Hversu er guðs helgir menn gjöra, bjóst hinn mæti Magnús jarl þann veg við sínu píslarvætti; hvers frásögn vèr skulum þessu næst byrja með guðs vilja.

482. 22. Sem fyrr-sögð sætt ok friðr hafði haldizt millim jarla um nokkura vetr, þá birti Hákon sik svikara, fram steypandi ór sínu brjósti miklu ranglæti, er hann hafði um tíma aptr haldit. Heyrit hversu sannr er órskurðr hins forna skáldsins svá segjandi:

Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
 “ Inpatiens consortis erit, totum sitit illa.”

Þat segir svá: "Alldri kann félagskapr þessa heims " ríkis tryggir at vera, þvíat alls-konar valds-menn þola " eigi sèr jafn-ríka, ok vilja einir allt hafa." Af þessu megit þèr skilja, hvílkrt aldin er svikin fæða, ok hvílikir ávextir upp renna af ágirni. Allar syndir gjörast af girnd, ok allar fýstir úleyfðar af ágirni fram ganga. Þat reyndist með Achab, hinum ranglátasta konungi, er ofsótti Heliam spámann. Þat birti hinn glæpafullasti Judas, er seldi Dróttinn vörn við verði. Þetta hit sama svikarinn Hákon jarl, bæði með dæmum ok raunar-stöfum, í þeim svikum, er hann sveik sinn frænda [Magnús] jarl í trygðum, þó at með ymsum hætti gjörðist atburðir um skipti þeirra ok sundr-þykki.

23. Tveir menn vóru þeir með Hákonu jarli, er til Orkn. S. eru nefndir, at einna vest gengu á millum þeirra ch. 50. frænda; hèt annarr Sigurðr en annarr Sigvatr sokki. 484. Sigurðr átti bróður, er Þorsteinn hèt, er var hinn dyggvasti hirðmaðr Magnúss jarls. Margir vóru þeir aðrir, er illan hlut áttu í þeim málum; ok vóru þeir allir með Hákonu, þvíat heilagr Magnús vildi enga rógs-menn halda í sinni hirð. Þessu rógi kom svá, at jarlar drógu lið saman, ok fór hvárr í móti öðrum með miklu fjölmenni. Þeir hældu báðir til Hross-eyjar, þvíat þar var þíng-stöð þeirra Orkneyínga. En er þeir kómu þar, þá fylktu hvárir-tveggju sínu liði ok bjoggu-ust til bardaga. Þar var þá komit allt stórmenni með jörlum; ok vóru margir beggja vinir, þeir er allan hlut áttu í, at sætta þá; ok gengu í milli með drengskap ok góðvilja. Þessi fundr var á Langa-föstu. En þvíat margir góðgjarnir menn áttu hlut í at skirra vand-ræðum með þeim, en vildu hvárigum veita til úhæfu við annan, þá bundu þeir sætt sína með eiðum ok handsölum, at vitni hinna beztu manna. Var svá staðfest, at þeir skyldu finnast um várit í Egils-ey eptir Páscha. Til þess fundar skyldi hvárr jarla hafa tvau skip ok jafn-marga menn. Jarlar báðir bundu

þat eiðum, at hafa ok halda þær sættir, sem hinir beztu menn ræði¹ á þeim fundi upp at kveða þeirra í millum. Ok eftir svá gjört fóru hvárir til sinna heimkynna. Þessi formáli sættar ok samþykkis líkaði hinum heilaga Magnúsi harðla vel, svá sem fullkomnum heilhuga ok skærrar samvizku, án allra grunsemda. En Hákon jarl hafði á þessu þingi skreytt sína undir-hyggju ok hult með skýi skrok-sendarinnar, þvíat þetta sáttmál hafði hann gjört með flærð ok prettum ok fullum svikum, sem síðan reyndist; þvíat á þeim tíma blésu þeir Hákon, er réttlíga kallast fésjóðr fólkins glæps, ok hans hinir údyggu þrælar, 486. saman ráð sinnar ilsku til dráps ok dauða hins heilaga Magnúss. Fyrir því at rík ok harðla kær er öll ílska hæðiligum félagskap, því staðfesta þeir sín í milli, at þessi úhæfa skal aldregi lengr undan ganga, ok nú skulu þeir fullkomit seðja sinn harðan þorsta í úthellingu saklauss blóðs. En hinn hæsti drottinn allra valda fyrir sá sínum kæra vin ok völdum píslar-vátt, at í þenna tíma búinn til himinríkis, skyldi hann ór takast þessu lífi undir þúngum þust² snarps dauða, svá sem vínber í vín-þröng af átroði ok þrýstíngu, gefa af sér hit skærasta vín á sínum tíma með miklum ilm ok sætri bergíng. Svá gaf þessi hinn dýrðligi píslar-váttir guðs, fyrir sakir síns dauða, öllum guðs vinum ok sínum himneskan sætleik guðligrar miskunnar, af þeirri dýrð ok fagnaði, er hann hefir öðlast í tiendiligri gleði eilífs lífs með guði ok hans helgum mönnum.

24. Þegar Páscha-dags-helgin leið af, þá bjoggust hvárir-tveggju til þessa fundar með úlíkum hætti. Hinn heilagi Magnús stefndi til sín öllum þeim mönnum, er hann vissi góðgjarnasta vera til umbóta með þeim frændum. Hann hafði tvau langskip, skipuð hinum vöskustum drengjum, svá mörgum sem á kveðit

¹ ræði:] ræðu, Cd.

| ² Thus = þungri þust ?

var. Ok er hann var búinn, hèlt hann til Egils-eyjar. En er þeir reyru í logni ok sjókyrru veðri, þá reis boði hjá skipi því, er Magnús jarl var á, ok yfir skipit þar er jarl sat. ¹Svá hētu formenn á skipi Magnúss jarls: Þorsteinn, er fyrr var getið, Arnkell, 488. Grímr, ok Gilli, ok margir aðrir dugandi menn. Þeir undruðust mjök þenna atburð, er boði féll í logni, þar er engi maðr vissi, at boði hefði fallit fyrr ok djúp var undir. Þá mælti hinn heilagi Magnús jarl: “Eigi er þat kynligt þó at þér undrist þetta. En “þat er hugboð mitt, at þessi atburðr sè fyrirboðan “míns lífláts. Kann vera, at þat komi hér fram, er “fyrir er spáð, at son Páls jarls mun hinn mesta “glæp vinna; má vera, at Hákon búi um svik við “oss á þessum fundi.” Menn Magnúss jarls urðu mjök hryggir við þessa ræðu, er hann sagði svá bráðar vánir síns lífláts, ok báðu hann hlífa sèr, ok gæta lífs síns, ok hætt[a] eigi á trúnað Hákonar jarls. Heilagr Magnús jarl svarar: “Ek skal at vísu fara “til þessa fundar, sem á kveðit var, ok gjöra engi “brigðmæli á mik fyrir hugarboð mitt eitt saman. “Ok verði allt at guðs vilja um várar ferðir. En ef “því væri at skipta, þá vil ek miklu heldr þola rang- “indi, en gjöra öðrum manni. Sem guð láti Hákon “frænda bætr fá, þó at hann gjöri mèr rangt.”

Nú er at segja frá Hákon jarli, at hann stefndi at Orkn. S. sèr herliði miklu. Hann hafði sjau eðr átta herskip, ^{ch. 51.} öll stór, skipuð af mönnum; var þat líð allt vel búit, sem til bardaga skyldi leggja. En er liðit kom saman, þá gjörði Hákon jarl þat bert fyrir sínum mönnum, at á þeim fundi skyldi um skipta með þeim Magnúsi, svá at þeir skyldu eigi báðir ríki ráða þaðan af Margir menn jarls, er senniliga megu kallast synir andskotans, létu vel yfir þessi ráða-gjörð hans, ok

¹ This passage is neither found in the Orkn. Saga, nor in the shorter Magn. Saga.

lögðu¹ þar til mörg ferlig orð; en þeir Sigurðr ok
 490. Sigvatr sokki vóru þá enn með verstum tillögum,
 er æ ok æ vóru ílls eggjandi. Tóku menn þá róðr
 mikinn, ok fóru geyst ok ákafliga. Hávarðr Gunna-
 son, er fyrr var getið, var þá með Hákon jarli; hann
 var kær vin beggja jarla. Hákon hafði leynt Hávarð
 þessu úráði. En þegar hann varð viss, þá hljóp hann
 útbyrðis af skipi jarls, ok lagðist í ey eina úbygða;
 þvíat hann vildi í engum svikræðum vera með Hákon
 móti hinum heilaga Magnúsi. Sá maðr var með herra
 Magnúsi jarli, er Holdboði hét, réttorðr bóndi or
 Suðreyjum; hann var hirðmaðr Magnúss jarls hinn
 kærasti; hann var þar nálægr öllum þeim tíðindum,
 ok hefir síðan greiniligast frá sagt frá skiptum ok
 allri viðræðu þeirra Hákonar jarls, hvat er hér má
 heyrast þessu næst.

25. Hinn heilagi Magnús jarl kom fyrr til Egils-eyjar
 með sínum mönnum en Hákon. Ok er þeir sá herskip
 Hákonar átta, þá þóttist Magnús jarl vita, at um svik
 mundi búit; ok fannst mikit um öllum mönnum þeim
 er nokkora skynsemd höfðu, at slíkr vápnaðra manna
 fjöldi mundi eigi þess beiðast, er til friðar horfði.
 Sem hinn heilagi Magnús jarl sá, at birtast mundi
 undir-hyggja Hákonar, þá sótti hann með sína menn
 upp á eyna til kirkju til bænar; ok var þar um nótt-
 ina, eigi sakir hræðslu eðr ótta, heldr at festa guði
 allt sitt ráð. Menn Magnúss jarls buðu at verja hann
 ok berjast í mót Hákon. En hann svaraði svá: "Eigi
 492. "eigi verðr friðr settr með okkr frændum, þá verði
 "sem guð vill; þvíat heldr vil ek þola meingjörð ok
 "svik en veita öðrum." Þvíat þessi hinn ágæti píslar-
 váttr, þessa hluti talandi, vissi þat, at öll flærð ok
 prettr snýst aptr til þess er gjörir. Nú þótti mönnum

¹ lögðu] sögðu, Cd., badly.

hans sannast þat, er hann hafði þeim fyrir sagt um svik Hákonar. En þvíat Magnús jarl vissi fyrir um lífs-stundir sínar, hvárt sem þat var heldr af hug-speki hans eða af guðligri vitran, þá vildi hann eigi flýja eða langt fara frá fundi úvina sinna, ok sótti hann eigi af öðru til heilagrar kirkju en fyrir trú-sakir. Magnús jarl vakti löngum á bænum um nóttina, ok hugsaði sálu-hjálp sína, ok baðst fyrir vandliga; fal hann allt mál sitt ok sjálfan sik guði á hendi. Um morgininn lét hann syngja sér messu, ok tók hann í þeirri messu *Corpus Domini*. Ok þessi hans gjörð þarfaðist til hæstu skynsemdar, at í þeim stað skyldi hann verða fórn guðs, sem offruð var hjálpsamlig fórn holds ok blóðs Dróttins várs Jesu Christi til hjálpar öllum heimi. En Hákon jarl, er í þenna tíma var firðr allri guðhræzlu ok ástsemd, svívirðandi *privilegiu* Kirkjunnar, óttaðist eigi inn at ganga í heilaga kirkju, raskandi svá frið hennar ok frelsi, at hann sýndi sínn glæp því grimmligar, sem hann fraðmdi hann í helgara stað. Þvíat æ eykst synd af illgjörðum, ok ilska af údáðum; ok syndugr maðr, þá er hann kemr í djúp syndanna, hafnar öllum guðs ótta; ok því meirr sem hann venst syndunum, því meirr dirfist hann, ok því síðr hirðir hann hvat illt hann gjörir; þvíat honum þykkir þá eingis vert, hversu stórt sem hann misgjörir. Þenna sama morgin, sem Hákon jarl var kominn upp á eyna með sínum illgjörðar-mönnum, ^{494.} þá sendi hann menn sína fjóra, hina dálígstu þjóna, þá er grimmastir voru ok gjarnastir til illgjörða, at hand-taka Magnús jarl, hvar sem hann var staddr. Þessir fjórir, er heldr megu kallast, af sínum grimmleik, hinir skæðustu vargar en skynsamir menn, jafnan þyrstandi til blóðs úthellingar, hlupu inn í kirkjuna mjök svá at lokinni messunni. Gripu þeir þegar hinn heilaga Magnús jarl með miklu herfangi, harki ok háreysti, af friði ok faðmi heilagrar kirkju, sem hinn hógværa-asta sauð af hjarðar-tröð. Heilagr var haldinn af synda-

þrælum, réttlátr var bundinn ok dreginn rangliga af ranglátum, ok leiddr þann veg fyrir hinn ágjarna dómara Hákon jarl. En þessi hinn styrki guðs kappi var svá með mikilli staðfesti í öllum þessum þrautum, at hvárki skalf hans líkamr af hræðslu, nè hugr af ótta eða harmi; þvíat hann fyrir-lét þenna heim þorn-aðan með öllu sínu frjólausu blómi. Vænti hann, at guð mundi ambana honum þolinmæði hans óumræðiligri kórónu; en þeirra grimd ok æði eilífum þíslum í heitum helvítis bruna fyrir svá úmannliga ilsku ok afskapliga ágirni. Hann var svá glaðr ok kátr, er þeir hand-tóku hann, sem honum væri til veizlu boðit; ok með svá staðföstum hug ok hjarta, at hvártki talaði hann til sinna mótstöðu-manna með nokkurri stygð, reiði eða skelfdri raust.

Orkn. S.
ch. 52.

26. Þá, sem hinn heilagi Magnús jarl var kominn fyrir Hákon jarl, mælti hann með mikilli staðfesti til Hákonar: "Eigi gjörir þú vel, frændi," segir hann, "er þú hælzt eigi eiða þína; ok er mikil ván, at þú " gjörðir þetta meirr af illgirni annarra ok áeggjan
496. " en af þinni eiginligri ilsku. Nú vil ek bjóða þér " þrjá kosti, at þú takir nokkurn af þeim, heldr en " þú spillir eiðum þínum ok látir drepa mik, frænda " þinn, saklausan sem sumir munu kalla." Hákon jarl mælti: "Heyra vil ek þá fyrst hvat þú býðr." Heilagr Magnús segir: "Sá er hinn fyrsti kostur, at " ek mun fara af landi brott til Róms, eða allt út " til Jórsala, at sækja helga staði, ok bæta svá fyrir " hváru-tveggja okkar; mun ek hafa tvá skip ór landi, " skipuð með góðum drengjum, ok þeim nauðsynjum, " sem vær þurfum at hafa. Mun ek þat sverja, at " koma aldri til Orkneyja síðan." Þeim kosti var skjótt neitað af Hákonni ok hans mönnum. Þá mælti Magnús jarl: "Nú með því, at líf vart er á yðru " valdi, en ek veit mik í mörgum hlutum til sekta " hafa gjört við allsvaldanda guð, ok þarf ek þar fyrir " umbót at gjöra: þá send mik upp á Skotland til

“vina okkar beggja, ok sè ek þar varðveittir með tveim
 “mönnum mér til skemtunar; ok sjá þú svá til, at ek
 “muni aldri ór því varðhaldi koma fyrir utan þitt
 “ráð.” Þessu neittu þeir skjótt, ok fundu margt til
 at eigi mætti vera. Þá mælti þessi stöðugi riddari:
 “Mjök þreyngir nú at um kostina,” segir hann. “Nú
 “er einn sá eptir, er ek vil þér bjóða; ok guð veit,
 “at meirr sè ek fyrir þinni sálu-hjálp hær um, en mínu,
 “líkamans lífi, þvíat þér sómir þó síðr at týna mínu
 “lífi: Láttú mik aflima sem þér líkar, eða augum
 “ræna, ok set mik svá í myrkva-stofu þá er ek kemst
 “aldri ór.” Þá mælti Hákon jarl: “Þessa sætt tek
 “ek, ok eigi beiði ek framarr.” Þá hljópu upp menn
 Hákonar jarls ok mæltu: “Þessu verðum vèr eigi
 “samþykkir, at þína Magnús jarl; en drepa munum
 “vèr annan-hvárn ykkarn; ok eigi skulu þit upp 498.
 “frá degi þessum báðir löndum ráða.” Þá segir Hákon
 jarl: “Heldr vil ek ráða löndum en deyja skjótt, ef
 “þér erut þó svá strangir í þessu máli.”—Svá sagði
 Holdboði frá viðræðum þeirra.—Eptir þetta fèll heilagr
 Magnús til bænar ok laut í gaupnir sèr, ok helti út
 mörgum tárur í guðs augliti, gefandi sína sök, sitt líf,
 ok sjálfan sik, í vald Drottins.

27. Þessu næst, sem hinn heilagi guðs vin, Magnús Orkn. S.
ch. 53, 54.
 jarl, var ráðinn ok dæmdr til dauða, þá bauð Hákon
 jarl Ófeigi merkis-manni sínum at drepa Magnús jarl;
 en hann neitaði með hinni mestu reiði. Þá neyddi
 Hákon jarl til steikara sinn, er Lífólfr hèt, at vega at
 Magnúsi jarli; en hann tók at gráta hástöfum. Þá
 mælti heilagr Magnús jarl til hans: “Eigi skaltu
 “gráta,” segir hann, “þvíat þér er frægð í at vinna
 “slíkt. Vertú með staðföstum hug, þvíat þú skalt hafa
 “klæði mín, sem síðr er til ok lög hinna fyrri manna.
 “Ekki skaltú hræðast, því þú gjörir þetta nauðgir; ok
 “sá er þik nauðgar til hefir meiri synd en þú.” En
 er hann hafði þetta mælt, þá steypiti hann af sèr kyrt-
 linum ok gaf Lífólfi. Síðan bað blezaðr Magnús jarl

sér leyfis at biðjast fyrir; ok þat var honum veitt. Hann fèll þá allt¹ til jarðar, ok gaf sik guði í vald, færandi honum sjálfan sik í fórn. Ekki at eins [bað hann] fyrir sjálfum sér, heldr ok jafn-vel fyrir úvinum sínum ok bana-mönnum; ok fyrir-gaf hann þeim öllum af öllu hjarta þat er þeir misgjörðu við hann; ok játti hann guði allar afgjörðir sínar, ok bað þær allar af sér þvást í úthellingu síns blóðs; ok fal 500. guði önd sína á hendi, biðjandi guðs engla at koma á móti henni, ok flytja hana í hvíld Paradísar. Þá er þessi hinn frægi guðs píslar-vátt hafði lokit bæn sinni, þá mælti hann við Lífólfr: "Stattú fyrir mér, ok högg " mik í höfuðit mikit sár; þvíat ekki sómir at háls- " höggva höfðingja sem þjófa. Styrkstú, maðr, ok grát " eigi, því ek bað guð, at hann líkni þér." Eptir þat signdi Magnús jarl sik, ok laut undir höggit. En Lífólfr hjó í höfuð honum mikit högg með öxi. Þá mælti Hákon jarl: "Högg þú annat." Þá hjó Lífólfr í hit sama sárit.² Þá fèll hinn heilagi Magnús jarl á knèn, ok fór með þessu píslar-vætti af vesöldum þessa heims til eilífra himnaríkis fagnaða. Ok þenna, sem manndráparinn tók ór heiminum, lét guð allsvaldandi ríkja með sér á himnum. Líkami hans fèll til jarðar, en önd hans var háleitliga upp hafin til himneskrar dyrðar englanna. Staðr sá, er hinn heilagi Magnús jarl var högginn í, var grýttir ok mosóttir. En litlu síðarr birtust verðleikar hans við guð, svá at þar er síðan grænn völlr, fagr ok slèttir; ok sýndi guð þat í þessu tákni, at Magnús jarl var fyrir rættlæti drepinn, ok hann öðlaðist fegrð ok grænleik Paradísar á jörðu lifandi manna.--Andláts-dagr heilags Magnúss jarls er tveimr nóttum eptir messu-dag *Tiburtii* ok *Valeriani*; þat var á öðrum degi viku,³ er hinn mæti Magnús jarl

¹ *allt*] thus, read "allr."

² The details are here a little at variance with Orkn. and the short

Magn. Saga, which only mention a single blow.

³ Cf. Orkn. S., which yet leaves out the words *öðrum degi viku*.

var drepinn, þremr vikum eptir Máriu-messu ¹ á Föstu. Þá hafði hann verit tólf vetr jarl með Hákon. Þá ^{A.D. 1104-16.} voru konúngar at Noregi, Sigurðr Jórsalafari, ok bræðr hans Eysteinn ok Ólafr. Þá var liðit frá falli hins heilaga Ólafs Haraldssonar lxxiiij.² vetr. Þat var á dögum Paschalis páfa annars með því nafni, ok hins heilaga Jóhannis Hóla-biskups á Íslandi.—Hinum ^{502.} heilaga Magnúsi jarli til sæmdar talar svá meistari Rodbert, er látínu sögu hefir diktað:—

28. “ Í dag birtist oss, hinir kærustu bræðr, andláts-
 “ dagr hins sæla Magnúss jarls píslar-vátts, hvíldar-
 “ dagr hans ok eilífs fagnaðar. Gleðjumst ok fögnum á
 “ þeim háleita degi; þvíat hann beiðist af oss hátíðliga
 “ góðfýsi ok einkanliga vegsemd, er byggjum hjá hans
 “ helgum dómi, ok undir hans varnaði ok varðveizlu,³
 “ ok væntum í hans verðleikum. Þvíat fyrir hans
 “ háleit eptirdæmi ok heilagan lifnað, blómguduðust
 “ fyrst í álfum Orkneyja ríkis hinar fegrstu skipanir⁴
 “ skærrar góðfýsi, ok af⁵ hinu helgustu lögmáli þessa
 “ dýrðarfulla píslar-vátts tóku margfalda aukning ens
 “ semiligsta siðferðis. Hann rak brott herra-sætis stól
 “ Fjándans ór norðr-ætt heimsins, ok setti í staðinn
 “ landtjald almáttigs guðs. Hann eyddi öllu illgresi
 “ ok upprætti með sinni prédikan, en lét upp vaxa
 “ enu fegrstu blóma⁶ ok hinn sætasta korn-skurð hins
 “ hjálpsamligasta ávaxtar. Hann um sneri öllum beisk-
 “ leika Orkneyja í sæmd ok sætleik heilagra siða. Í
 “ dag⁷ sigraði hann heiminn ok heimsins höfðingja; ok

¹ *Mariumesu*] rightly, *Maríu-messa* = 25th March; *Magnúsmessa* = 16th April.

² *lxxiiij.*] Thus Cd. and Orkn. S., p. 80; the figures are somehow wrong, it should be lxxxvi.

³ From this it appears that Robert, the writer of earl Magnus' life, must have been an Orkney-inger.

⁴ *hinar . . . skipanir*] conj.; *hinnar fegrstu skipanar*, Cd.

⁵ *af*] add. by conjecture.

⁶ *blóma*] conject.; *dóma*, Cd.

⁷ *Í dag*] It would appear that this was appointed to be read on the day of the saint's martyrdom, April 16th.

“ hann upp stè, ágætr sigr-vegari yfir heiminn, takandi
 “ af sínum heilaga dróttni, várum herra Jesu Christo,
 “ dýrðar-kórónu. Í dag við skildist hann alla þvingan
 “ líkamligrar spillingar, í gegnum farandi himnana; ok
 “ hann inn gekk í fögnuð, orðinn líkr heilögum
 “ mönnum í allri dýrð. Í dag af klæddist hann
 504. “ heimligri yfirhöfn þessa hins fallvalta lífs, upp stígandi
 “ hærra en mannligir veikleikr megi virða; ok er
 “ honum því veitt himnesk virðing, sæmd ok sæla
 “ fyrir augliti allra heilagra. Upp stè hann at sönnu
 “ bjartr at verðleikum, ríkr í fullsælu, dýrðarfullr af
 “ sómasamligum sigri. Þessi hinn háleiti guðs píslar-
 “ váttr, hinn sæli Magnús jarl, prýddr af kórónu
 “ eiginligrs blóðs, var þýndr þá er liðit var frá holdgan.
 “ várs herra Jesu Christi, þúsund, hundrað ok iiij.¹ ár
 “ á Mánadegi hinn sextánda *kalendas* dag Maij mánaðar.
 “ Nú mínir kærustu! Rekum brott líkamligar fýstir, ok
 “ forðumst elsku úleyfðra hluta, sigrandi ok yfir-
 “ stígandi árásir lastanna, en fylgjum fótsporum ok lífi
 “ þessa hins dýrðliga píslar-vátts með öllu megni várs
 “ hugskots, svá framalliga sem várr breyskleikr má
 “ bera. Fylgjum vegum lífs hans; höldum dæmum verka
 “ hans. Leitum vèr við eptir at líkja hans lífi; þó at
 “ hversdagliga birtist ok auðsýnist fyrir dásamligar
 “ jartegnrir ok dýrðlig stórtákn, þau er almáttigr guð
 “ veitir Norðr-hálfunni fyrir hans ágætt árnaðar-orð ok
 “ frægðarfulla verðleika, bæði á sjó ok á landi: at hans
 “ líf ok heilug siðsæmd er meirr vegsamandi ok dásam-
 “ andi, heldr en eptirlíkjanlig várum veikleik. Sýndist
 “ hann á jarðríki, at hann skyldi verða várr verndari
 “ ok árnar-maðr hjálpar ok miskunnar við almáttkan
 “ guð. Fyrir því byrjar oss, er þröngdir erum með
 “ miklum þunga várra synda, hans virðing jafnan at
 “ gjöra með einkanligri góðfýsi skyldugrar hlýðni ok

¹ *iiij.*] Badly for xvj. May be | MS. of Robert's history, from which
 the figures were mis-written in the | our author translated.

“vegsemdar, at þessi hinn háleiti píslar-váttir Magnús jarl virðist með sínum verðleikum ok bænum fyrir oss at halda, at vèr öðlimst at verða hluttakari sigr-samligrar kórónu ok eilífrar dýrðar, þeirrar er hann öðlaðist á sínum píníngar-degi. Þat veiti oss herra Jesús Christus, sá sem er sæmd ok sæla, hjálp ok 506. heilsa, gleði ok dýrð, allra heilagra ok réttláttra manna sinna; sá er með feðr ok helgum anda lifir ok ríkir, einn guð í þrennungu, um úendiligar veraldir veralda. Amen.”

Meistari Rodbert dictaði þessa sögu a Látínu til virðingar ok sæmdar hinum heilaga Magnúsi Eyja-jarli at liðnum xx.¹ vetrum frá hans písl.

29. Nú er þar til máls at taka, at segja frá þeim hlutum er gjörðust eptir líflát hins heilaga Magnúss jarls, at svá mikil var grimd ok harðlyndi Hákonar jarls, ok svá mikil reiði ok æði við hinn sæla Magnús, at eigi síðr öfundaði [hann] Magnús jarl dauðan en lifanda. Ok þóat flestra manna æði ok grimd kunni at sefast eptir framin illvirki, þá hvíldist eigi nè sefaðist öfundsýki ok illgirnd í hjarta Hákonar; þvíat hann fyrirbýðr at Magnús jarl væri at kirkju grafinn sem kristnir menn, heldr at hann væri þar jörðu hulinn sem hanu var drepinn.

30. Þat hafði mælt verit á hinum fyrra fundi jarla Orkn. S. í Hrossey, at þá er þeirra sætt væri fullkomliga ^{ch. 55.} styrkt ok staðfest eptir hinna beztu manna dómi, sem þeir höfðu eiðum bundit, at jarlar báðir, þá er þeir særi af þeim fundi, sem á kveðinn var í Egilsey, skyldu sækja veizlu í Papuli² til Þóru móður Magnúss jarls. En nú eptir dráp ok dauða jarls, þá 508. sótti Hákon jarl til veizlunnar með sínum mönnum.

¹ It is impossible to test or verify this figure, which rests upon a single MS. It may have been cxx. or lxx. But if the date be right,

Master Robert must have written his Life of St. Magnus about year 1136.

² Papuli] Papuley, Cd.

Þar var veizla en bezta. En er drykkur fékk á Hákon jarl, þá gekk Þóra til hans ok mælti svá: "Nú ertú einn hér kominn, herra; en ek vænta ykkar beggja ok Magnúss jarls sonar míns. Nú vertú mér svá bæna, sem þú vilt at allsvaldandi guð sè þér á dómsdegi, at þú leyfir mér, at son minn sè at kirkju grafinn." Hákon jarl leit í mót henni, ok feldi tár, ok mælti: "Graf son þinn, kona, þar er þér líkar." Heilagr Magnús jarl var þá færðr til kirkju, ok grafinn í Byrgis-héraði at Kristis-kirkju þeirri er Þorfinnr jarl föður-faðir hans lét gjöra. Sýndist þá þegar optliga skína himneskt ljós yfir hans greptri. Síðan tóku menn at heita á hinn heilaga Magnús jarl, er í háska vóru staddir, ok greiddist [þörf] þeirra sem þeir beiddu sjálfir. Jafnan var kendr himneskr ilmr við gróf hans, ok fengu þar sjúkir menn heilsu. Því næst gjörðu ferðir sínar menn af Orkneyjum ok Hjaltlandi, þeir er vanheilir vóru, ok vöktu yfir leiði hans, ok tóku allir bót sinna meina; en þó þorðu menn eigi mjök upp at halda jartegnum Magnúss jarls meðan Hákon jarl lifði. Svá er sagt, at þeir menn, er verst höfðu gengit í milli jarla, ok vóru mest í svikræðum við Magnús jarl, at þeirra varð flestra skjótr endir ok skamt líf, ok dó þeir illum dauða.

Eptir dráp hins heilaga Magnúss tók Hákon Páls-son undir sik allt ríki í Orkneyjum. Lèt hann þá alla menn ganga til eiða ok trúnaðar við sik, jafnvel þá, sem áðr höfðu þjónat Magnúsi jarli. Gjörðist hann þá höfðingi mikill, ok hafði álögur stórar við vini Magnúss jarls, þá honum þótti mest í móti
 510. sèr hafa verit í skiptum þeirra. Nokkurum vetrum síðarr bjó Hákon ferð sína ór landi. Hann fór suðr til Róms; ok í þeirri ferð fór hann allt út í Jórsalaheim, sem þá var siðr til pálmara; sótti hann þangat helga staði, ok laugaðist í ánni Jórdan. Eptir þat vendi hann aptr til óðala sinna, ok tók undir sik ríki

í Orkneyjum. Hann gjörðist þá stjórnsamr, ok friðaði vel sitt ríki. Setti hann þá ný lög, þau er bóndum líkaði miklu betr en þau er áðr höfðu verit. Tóku við slíkt at vaxa vinsældir hans. Kom þá svá, at þeir Orkneyíngar stunduðu á ekki annat, en halda Hákon jarl til ríkis í Orkneyjum ok hans afkvæmi. Ok lýkr þar frá Hákonu at segja í þessi bók.

31. Hinn mildasti guð drottinn Jesus Christus, sá er laðar ok leiðir sína vini til eilífs fagnaðar frá allri ánaud þessa heims, sá hinn sami er leysir alla, þá er til hans miskunnar krjúpa af öllu hjarta, frá öllum syndum ok saurgan þessarar veraldar syrgiligrar, ok gjörir af fákunnigum hinn vitrasta, af lágum ok lítílátum hinn frægusta, af fátækum hinn ríkasta, af útignum hinn göfgasta höfðingja, eigi at eins þessa heims ríkis, heldr ok jafnvel himinríkis, ok úendiligrar dyrðar, sem hann gjörði forðum við Joseph *patriarcham*, er leiddr var ór myrkva-stofu, ok gjörr þegar herra ok höfðingi alls Egíptalands-veldis: Sá hinn sami, er gjörði Davið af smala-sveini hinn ætta konúng yfir allar Israels ættir, ok leiddi Judam Machabeum ór sult eyðimerkr, at hann mætti tign ok sigrs ágæti öðlast, ok svá mikla frægð, at hann þótti at mörgu vera yfir aðra menn, ok Alexandrum, son Philippi, er kallaðr var Macedo, ⁵¹². fyrir harðan meistaradóm Aristo[telis]¹

. ok búit at öllu sem sæmilegast mátti. Þá skrin-lagði herra biskup helgan dóms hins sæla Magnús jarls með veg ok prýði, ok lofsöng alls lýðs, ok bættist þeim þá þar öllum, er andvana vóru heilsu, ok þurfandi miskunnar, er þangat höfðu sótt á þeim tíma til hans heilags dóms. Heilagr Magnús jarl var skrin-lagðr á messu-dag Lucie meyjar, fyrir Jól

¹ *Aristotelis*] thus emend. ; er Leo Cd. There is namely here a blank of one leaf at least of the original vellum. The Icelandic

transcriber of the lost vellum has here evidently mis-read the last word, in the middle of which the text suddenly breaks off.

um vetrinn. Ok er sá dagr víða virðuliga haldinn, bæði hinum heilaga Magnúsi ok sælli guðs meyju Lucie; en á várit er hans heimferðar-dagr til himin-ríkis.

32.¹ Nú er yfir farit, þóat minnr mækliga en skyldi, um upptekning, prófan, ok skrin-lagníng heilags dóms hins signaða Magnúss jarls, ok eigi síðr lögtekníng hans hátíðar. Ok er þat hugsanda ok greinanda, at með ýmisligum *privilegiis* sæmir guð drottinn sína ástvini fyrir sitt réttlæti, suma hær þegar í lífinu en aðra eptir lífit. En þó sýnast þessar frumtignir á meðal heilagra nokkut einsligar ok fráberligar, sem þeim guðs píslar-vátt Magnúsi til heyra. Þat er at skilja, at svá sem bein hans var prófat heima í Orkneyjum, snerist þat í fegrsta kross-mark í augsyn nærverandis manna. Sú er önnur grein, at þessi sami

514. bein-kross snerist síðan í hinn skæraasta gulls-lit fyrir sjálfum herra páfanum í Roma. Hvar fyrir hann tekr þenna hinn purpuruliga píslar-vátt í *catalogum* heilagra; en þat hefir fám öðrum veizt á Norðrlöndum, at sjálfr hann hafi þat gjört. Því má sjá ok dásama, þó at engi megi svá eptir hugsa sem er, hversu allsvaldandi guð er ríkr at auðæfum ok djúpleika sinna miskunnsemda; þvíat hann veitir þær ástgjafir öðrum sínum vinum, sem hann veitir eigi öðrum, ok skiptir þeirra í miðil þannig, sem hann vill; ok þrýtr hann aldregi, þóat hann gefi heilags anda gjafir hverjum þeirra. Því sè hans nafn eilífliga lofat ok blezat *per secula. Amen.*

33. Frá² þeim tíma víðfrægðist ok fluttist jartegna-gjörð hins heilaga Magnúss jarls um öll Vestrlönd, ok Norðr-hálfu heimsins; ok fóru menn af nálægum löndum, borgum ok bæjum, kastalum ok héraðum,

¹ This chapter was probably added by the compiler and translator of Master Robert.

² What follows seems to have

been taken for the most part from the Book of the Miracles by Saint Magnus, mentioned Orkn. S., page 82, note 1.

með miklum hjörtum ok fórnar-höndum, at sækja hans helgan dóm; en sumir sendu fê til hans helga skríns, honum til sæmdar en sjálfum sêr til heilsu-bótar ok sálu-hjálpar, bæði þessa heims ok annars. Því skal hêr næst segja nokkurar jarteignir, þó at fár, af útalligum þeim, er guð veitir fyrir hans verðleika:—

34. Þá er Bergfinnr bóndi norðan af Hjaltlandi, sá ^{Orkn. S., ch. 60, p. 91-94.} er fyrr var¹ nefndr í þessu máli, spurði þessi fagnaðar tíðendi, upptöku hins heilaga Magnúss jarls, þá fór hann í annat sinn norðan af Hjaltlandi með son sinn líkprán, er Hálfðan hét, til Kirkjuvágs; ok vöktu þeir báðir feðgar at helgum dómi Magnúss jarls. En heilagr guðs maðr birtist Hálfðani, ok fór höndum sínum um líkam hans, ok í stað fêll af honum öll líkprá. Þá reis hann upp alheill. Heilagr Magnús jarl vitraðist ok Bergfinni bónda í svefni ok mælti við hann: “Nú muntú taka hjarta sýn; þvíat nú hefir þú farit hingat með réttri trú, ok tortrygt eigi heilagleik minn, ok offrat mêr fagrligu heiti, bæði í bænum ok fjárlutum.” Þá gjörði hann krossmark yfir augum Bergfinns; ok vaknaði hann svá skygn sem þá er hann hafði skygnastr verit. Ok fóru þeir feðgar báðir heilir heim, lofandi guð ok hinn heilaga Magnús jarl.

Þorkell hét maðr, er bjó í Orkneyjum; hann fêll af bygg-hjálmi sínum, ok landist allr öðrum-megin, er hann kom á jörð. Hann var fluttr til hins helga Magnúss jarls, ok fêkk hann þar skjóta bót sinna meinsemda, at græddum beinbrotum ok styrktum líkama. Þakkaði hann guði ok hinum heilaga Magnúsi fyrir sína heilsu-gjöf.

¹ sá . . . var] i.e. in the missing leaves.

Amundi Illugason hèt maðr, bóndi norðr á Hjaltlandi; hann var líkþrár ok mjök sjúkr. Hann fór
 518. til hins heilaga Magnúss jarls, ok vakti at skrni hans, ok bað sèr miskunnar ok heilsu. En er hann sofnaði, þá sýndist honum Magnús Eyja-jarl, ok fór höndum um líkama hans, ok gaf honum svá skjóta heilsu, at hann vaknaði alheill; ok gjörði hann guði þakkir fyrir sína heilsu, ok hinum milda Magnúsi.

Sigurðr hèt maðr Tandrason; hann bjó á Hjaltlandi á þeim bólstað, er Dalr heitir; hann varð ærr, svá at hann var í húð rifaðr. Þessi maðr var færðr til hins heilaga Magnúss jarls, ok fékk hann þar vit sitt ok fulla heilsu; ok fór hann þaðan alheill, lofandi guð ok hinn heilaga Magnús jarl.

Annarr maðr hèt enn Sigurðr, norðan af Hjaltlandi; hann hefði krepta hönd, svá at allir fingrnir lágu í lófa. Hann sótti heim helgan dón hins heilaga Magnúss jarls, ok fékk hann þar heilsu sína með réttum ok mjúkum fingrum til allra sinna nauðsynja. Þakkaði hann guði fyrir þá miskunn, er honum var veitt fyrir verðleika Magnúss jarls.

Maðr hèt Þorbjörn Ólafsson norðan af Hja[1]tlandi; hann var djöful-óðr ok vitlauss. Hann var færðr
 520. til staðar hins heilaga Magnús jarls; ok varð hann þegar heill, ok fór hann til sinna heimkynna, fagnandi ok lofandi guð ok þenna hinn sæla píslarvált.

Þórðr hèt maðr, ok var kallaðr dreka-skolptr; hann var leigumaðr fyrr-sagðs Bergfinns bónda. Hann barði korn í bygghlöðu hinn næsta dag fyrir messu-dag hins heilaga Magnúss jarls. En er nón¹ var dagsins, þá bað Bergfinnr hann hætta at vinna. "Þat er sjaldnast, sagði Þórðr, "at þer þykki of mikit unnit." Bergfinnr mælti: "Hátíðar-dag þann er kemr á morgin eigum

¹ i.e. about 3 o'clock P.M.

“vèr at halda með allri dýrð, þeirri er vèr megum ok kunnum.” Þá gekk Bergfinnr á brott, en Þórðr vann sem áðr. En er skamt var liðit, þá gekk Bergfinnr út í annat sinn, ok mælti til Þórðar af reiði mikilli: “En mesta mótgjörð er mèr á því, er þú vinnr á helgum tímum. Ok lát af þegar í stað!” Gekk bóndi þá brott reiðr mjök, en Þórðr vann sem áðr. En er menn voru mjök svá mettir, þá kom Þórðr ion í herfiligum klæðum, ok tók þegar at drekka gráðuliga. Ok er hann hafði drukkitt eitt horn af mungáti, þá varð hann ærr, svá at þegar urðu menn at færa hann í bönd, ok hêlt því sex dægr. Þá hêt Bergfinnr bóndi fyrir honum at gefa hálfa mörk silfrs til skríns hins heilaga Magnúss jarls, ok láta Þórð vaka þar þjár nætr ef hann yrði heill. En Þórðr fêkk þegar heilsu sína á næstu nótt eptir er heitið var fyrir honum. Ok lofuðu allir hinn hæsta himna-konung, ok þenna hinn virðuliga hans ástvin hinn heilaga Magnús jarl.

Þat er enn sagt, at tveir menn brutu gull af ⁵²² skríni hin heilaga Magnúss jarl; annarr þeirra var Katneskr, en annarr Orkneyskr. En sá hinn Katneski týndist ok druknaði á Pétlands-firði, ok hêt sá Gilli. En hinn Orkneyski varð ærr, ok sagði hann í órunum, hvat þeir höfðu gjört. Þá var heitið fyrir honum Róm-ferð, ef hann yrði heill. Síðan var hann færðr til hins heilaga Magnúss jarls, ok heitið á hann til heilsu-bótar honum; ok varð hann þegar heill, ok lofaði guð ok hinn heilaga Magnús jarl.

Ásmundr hêt maðr. Í höfuð honum féll trê mikitt, ok lamdist haussinn allr, en opt nefndr Bergfinnr bóndi hêt fyrir honum; ok var hlutað um, hvárt heita skyldi fyrir honum Róm-ferð,¹ eða gefa fê til Magnúss-kirkju. En sá kom hlutr upp, at hann skyldi sækja

¹ Róm-ferð] utanferð, Cd.

til heilags dóms hins heilaga Magnúss jarls. Fékk hann þá þegar mál sitt þat er hann hafði aðr misst. Fór hann eptir þat til hins heilaga Magnúss jarls, ok vakti þar, ok fékk fulla bót sinna meinsemda. En Bergfinnr bóndi gaf Magnúsi jarli hálfa mörk silfrs vegna sem hann hafði heitið.

Kona hèt Sigríðr; hon var dóttir Sigurðar af Sandi, norðan af Hjaltlandi; hon var blind frá blautu
524. barns-beini allt till þess er hon var tvítög. Faðir hennar fylgði henni suðr til Orkneyja, ok lèt hana vaka at skríni hins helga Magnúss jarls. Hann offraði þar miklu fè. Sigríð tók þar bjarta sýn beggja augna; ok fóru þau feðgin þaðan fagnandi, ok lofandi guð ok hinn heilaga Magnús jarl.

Önnur kona hèt enn Sigríðr, dóttir Arnfríðar norðan af Hjaltlandi af þeim bæ er Unu-staðir heita. Fótleggr hennar brotnaði í tvá hluti; ok var henni fylgt til hins heilaga Magnúss jarls; ok fékk hon skjóta heilsu; ok þakkaði guði ok hinum heilaga Magnúsi jarli.

Hin þriðja kona hèt enn Sigríðr, norðan af Hjaltlandi ór Ömstr; hon var vistum með þeim bónda, er Þorlákr hèt, hann bjó á Bollastöðum. Sigríð saumaði um kveldit fyrir messu-dag hins heilaga Magnúss jarls, síðan er aðrir menn létu heilagt. Þorlákr spurði hví hon ynni svá lengi, en hon kveðst þá hætta mundu. Gækk bóndi þá brott; en hon saumaði sem áðr. Þá kom Þorlákr öðru sinni til hennar ok mælti: "Hví gjörir þú svá illa á svá
" helgum tíma? nú far þú brott ok vinn eigi lengr í
" mínu húsi." Hon lèt þá lítið at van-sökum, ok saumaði sein aðr þar til er myrkt var af nótt. En þá
526. hana varð þegar í bönd at færa; ok var harðliga haldin, allt til þess er Þorlákr hèt fyrir henni, ok

hlutaði, hvárt hon skyldi til Róms fara eða gefa fjárhlut til hins heilaga Magnúss jarls. Ok kom sjá upp, at hon skyldi sækja til Kirkjuvágs helgan dóm hins heilaga Magnúss jarls. Ok síðan var hon þangat flutt, ok fékk hon þar háleita heilsu-gjöf sinnar vitfirringar; ok lofaði hon guð ok hans háleita riddara Magnús jarl; en þó fór hon síðan til Róms sèr til hjálpar.

Gróa hèt kona ór Hrossey; hon var djöful-óð, ok fór til Kirkjuvágs til hins heilaga Magnúss jarls; ok rækk hon þar góða heilsu, ok lofaði guð ok hinn heilaga Magnús jarl.

Ragnhildr hèt kona; hon varð kryplíngr þá er hon var fjogorra vetra gömul ok allt til þess hún var tvítög, þá vakti hún þrjár nætr hjá helgum dómi heilags Magnúss jarls. Ok á hinni þriðju nótt sýndist henni í svefni bjartr maðr ok göfugligr ok skríddr fagrliga, ok mælti til hennar: "Þrátt ok opt hefir þú hær legit. " Mikil [er] þurpt þín; rís upp þú nú, ok ver heil, ok " haf staf þenna í hendi þær." Eptir þat hvarf hann fra henni. En hon vaknaði; þá hèle hún á lási þeim, er var at *almario*¹ því, er var öðrum-megum Magnúss kórs. Reis þegar upp alheil, svá sem hon hefði aldri krept verit, með rættum beinum ok sinum, lofandi guð ok hinn heilaga Magnús jarl. Var hon með biskupi marga vetr.

Ása hèt kona; hon hafði alla daga kryplíngr verit; 528. en hon fékk svá háleita heilsu-bót af hinum sæla Magnúsi jarli, at hon gekk á því sama sumri til Róms, sem hon varð heil.

Guðrún hèt kona; hon var kryplíngr langa æfi. Hon fékk bráða bót síns meins ok fulla heilsu af verðleikum ok árnaðar-orði hins heilaga Magnúss jarls, ok lofaði guð ok hans ástvin Magnús jarl.

¹ *almario*] *armarium* ?

Sigurðr hèt maðr; hann var ölmosu-maðr af Hnota-sandi; hann var svá mjök las-meyrr,¹ at hann skreið á knjám, ok mátti eigi upp rættast. Hann varð alheill at skríni Magnúss jarls; lofaði hann guð ok hinn heilaga Magnús.

Suðrmenn tveir köstuðu um silfr; ok lèt annarr hundrað merkr; var þá lokit öllu fè hans, nema kugg einn átti hann eptir. Hann lagði þá kugginn á mót öllu fenu, því sem hann hafði látið. Þá kastaði sá, er unnit hafði fyrri, tvau sex. En þá hèt hinn til fulltings sèr, at hann næði aptr fè sínu, á hinn
530. heilaga Magnús jarl. Síðan kastaði hann, ok horfði upp sex á öðrum ternínginum; en annarr stökk í sundr í tvá hluti, ok vóru þar sjau augun á báðum saman hlutunum, en þrettán á þremr; ok hlaut hann svá fè sitt allt.

35. Sá atburðr varð í Noregi á dögum Haralds Gilla, at nokkurir ríkir menn ok mikils-háttar báru at tveim bræðrum, at þeir mundi fífla þeirra frændkonur. En þessi atburðr² var eigi sannr. En allt eins veittu hinir ríku menn þeim atgöngu ok tóku höndum, flytjandi þá til skógar brott frá öðrum mönnum, ok drápu þann, sem þeir höfðu meirr fyrir sökinni. Síðan tóku þeir annann, ok veittu honum mörg ok stór harmkvæli með miklum grimmeik, svá framt, at þeir brutu sundr báða hans fótleggi ok svá handleggi. Eptir þat stínga þeir grimmu menn út hans bæði augu, þar með skerandi túnguna brott ór hans höfði, ok svá úmannliga við hann skiljandi, at þeir fóru brott; en hann lá þar eptir hálf-dauðr. Skjótliga sem þeir vóru brott, hlupu af skóginum margir vargar, rífandi ok slítandi hold af beinum þess, er drepinn lá, farandi eptir þat aptr í skóginn. En af hinum

¹ *las-meyrr*] emend.; *lasin ærr*,
Cd. (*in = m*).

² Read *áburðr*?

sára er þat at segja, þó at hann mætti eigi með túngunni sèr miskunnar biðja, hugsaði hann allt eins, at almáttigr guð veitti honum nokkura hjálp. Einkanliga rennir hann sínum hug þar til sem var hinn heilagi Magnús jarl, því at í þeim tíma blómgaðist sem mest hans jartegna-gjörð. Ok at sömdu heiti ⁵³². verður hann varr, at maðr er til kominn, sá er þreifar um brotna leggi handa ok fóta. Þar með tekr hann túngu-stúfinn ok heimtir síðast; hefir hann síðan hendr at augna-stöðunum. En við þessi átök verða dásamlig umskipti: augun skipast aptr með skærri sýn, túngan er greiðlig orðin til alls framburðar, brotnir leggir vóru heilir, ok allr hann sinni fyrri heilsu aptr goldinn. Hann sèr standa hjá sèr mann fagran at álit, við hvern hann talar svá segjandi: "Hvert er þitt nafn, hinn tíguligi herra?" Bjarti maðr svarar: "Hèr er Magnús jarl; en geym vel at efna þat, er þú hefir guði heitið." Af þessu varð hinn fullr fagnaðar, ok talar svá í annan tíma: "Meðr því, háleitr guðs vin, at þú hefir veitt mèr mikla heilsu-gjöf, bið ek enn þína mildi, at þú árnir bróður mínum lífs af guði." Eptir svá talat hvarf hinn heilagi Magnús jarl brott at sýn, engu svarandi til greindrar bænar. En hinn fellr fram, ok þakkar guði sèr veitta miskunn, ætlandis at bíða í þeim stað tvær nætr með staðfastri bæn til hjálpar bróður sínum. En sem stund leið, litast hann um; ok sèr af skógi renna margra varga flokk þar til sem hræ hins andaða lá, ok spýja þar upp öllu, sem etið höfðu af hans holdi ok beini, ok hverfa eptir þat í skóginn. Ok er lítill tími er liðinn, lítr hann heilagan Magnús til kominn, ok blezar með sinni hægri hendi allt samt, spýju varganna ok beinin; verður þá því næst af þessu alheill líkamr. Heilagr Magnús blezar annat sinn andlausan líkam, hvar fyrir sá rís upp heill ok lifandi, sem áðr var drepinn, ok gengr til bróður síns. Fagn-

aði þá hvárr þeirra öðrum, gjörandi guði þakkir ok
534. hinum heilaga Magnúsi jarli fyrir svá údvalda mis-
kunn, sem þeim veittist. Svá gjöri ok allir, þvílík
stórmerki heyrandi, margföld lof sönnum guði, er svá
stóra hluti veitir syndugum mönnum fyrir bænir ok
verðleika sinna elskuligsta ástvina.

MAGNÚSS SAGA HIN SKAMMA,¹

OR

THE MINOR MAGNUS SAGA.

HER HEFR UPP SÖGU MAGNÚSS EYJA-JARLS.

SÁ jarl ræð fyrir Orkneyjum, er Þorfinnr hét, son Sigurðar Hlöðvers sonar; hann átti Íngibjörgu, er kölluð var jarla-móðir; hon var dóttir Finns Árnasonar jarls; en móðir hennar var Bergljót, dóttir Hálfðanar, sonar Sigurðar sýrs ok Ástu. Synir þeirra Þorfinns jarls ok Íngibjargar voru þeir Páll ok Erlendr, er ríki tóku eptir föður sinn í Orkneyjum. Þeir voru miklir menn ok fríðir, ok mjök í móður-ætt sína, vitrir menn ok hógværir. Páll jarl fékk dóttur Hákonar jarls Ívarssonar ok Ragnhildar dóttur Magnúss konungs góða; þeirra son var Hákon jarl. Erlendr jarl átti þá konu er Þóra hét, hon var Sumarliða dóttir Óspakssonar. Móðir Óspaks var Þórdís, dóttir Halls af Síðu. Erlíngr ok Magnús hétu synir þeirra Erlends;² en dætr Cecilia, ok Gunnhildr; hon var móðir Rögnvalds jarls Kala.

2. En er þeir bræðr ræðu Orkneyjum, Páll ok Erlendr, þá var þeirra samþykki gott. En þá er synir þeirra gjörðust fullkomnir menn fyrir aldrs sakir, voru þeir

¹ From Cd. mbr. Arna-Magn. 235, in folio, col. 24-40. The MS. appears to have been written towards the end of the fourteenth century,

circa 1880-1400. Cf. Biskupa S. I. xxxvii.

² *Erlends*] Erlings, Cd.

ofsa-menn miklir, Hákon ok Erlíng; en Magnús var þeirra kyrrlátastr. Allir vóru þeir sterkir ok vel mentir. En Hákon vildi vera yfirmaðr þeirra, þvíat hann þóttist vera meiri burðum í móður-ætt. En þeim samdi þat eigi, ok kom þat svá, at þeir máttu eigi ásamt vera, þvíat eigi var úhætt með þeim. Áttu þá jarlar hlut í at sætta þá, ok var fundr lagðr. En er jarlar tóku þetta at tala, fanst þat á, at hvárr hneigði eptir sínum syni; ok urðu eigi sáttir. Þá áttu vinir þeirra hlut í; ok sættu þá með því móti, at þá var skipt Eyjunum í helmínga, svá sem fyrr hafði verit, með þeim bræðrum; ok stóð þá svá um [hríð]. En er nokkut leið frá sættar-gjörðinni, þá gjörist Hákon svá mikill újafnaðar-maðr, ok leitaði á þá menn, er þjónuðu Erlendi jarli; svá at af því urðu þeir enn úsáttir, ok fórust í móti með fjölmenni. Hávarðr Gunnason ok aðrir vinir jarla báru þá enn sáttmál millum þeirra; vildi Erlendr jarl þá eigi sættast svá at Hákon jarl væri hjá. En með því at vinum þeirra þótti mikit í ábyrgð um deildir þeirra, þá báðu bændr þá Hákon, at hann lèti þat eigi fyrir sættinni standa, ok færi heldr brott ór Eyjunum. Sögðu þat ráðligt, at hann færi austr um haf at finna frændr sína svá marga ok göfga sem hann átti, bæði í Noregi ok Svíþjóð. Ok við umtölur manna, ok svá þat, at Hákon var öfund á frændum sínum þar í Eyjunum, en þótti gott at kanna siðu annarra höfðingja, fór hann brott ór Eyjunum austr um haf.

3. Þá er Magnús berfætr, Noregs konúgr, hèlt her sínum vestr um haf, svá sem ritað er í sögu hans, ok hann kom til Orkneyja, tók hann höndum jarlana, Pál ok Erlend, ok sendi þá austr í Noreg; en hann setti Sigurð son sinn yfir Eyjarnar, ok fèkk honum ráðuneyti; ok sagði svá, at jarlarnir skyldu aldri hafa ríki í Orkneyjum meðan hann væri konúgr í Noregi. Hann fór þaðan til Suðreyja, ok hafði með sér sonu Erlends jarls, Erlíng ok Magnús; þar var þá ok með

honum Hákon Pálsson. Ok er hann kom undir Skotland, kom þar í móti honum herra mikill í Öngulseyjar-sundi; ok ræðu fyrir liði því jarlar tveir, Hugi þrúði ok Hugi digri; þeir voru bræðr ok synir Kostnoma¹ konungs á Írlandi. Ok er þeir fundust, lagði konúgrinn til orrostu við þá. En er menn vápnuðust, settist Magnús niðr. Konúgrinn spurði hví hann sat ok tók eigi vápn sín. Magnús kvaðst þar við engan sakir eiga: "Vil ek því eigi berjast," segir hann. "Tak þú vápn þín þá ok hjálp þér," segir konúgr. Hann svarar: "Hlífi guð mér; eigi mun ek deyja, ef hann vill at ek lifa; vil ek heldr deyja en heyja rangan bardaga." Konúgrinn mælti: "Farðu undir þiljur niðr; ok ligg eigi undir fótum mönnum, ef þú þorir eigi at berjast, þvíat eigi ætla ek at þú gjörir þetta fyrir trú sakir." Magnús tók saltara ok söng meðan þeir börðust; en hlífði sér eigi, ok varð þó ekki sárr. Þessi orrosta varð bæði löng ok hörð, ok lyktaðist með því, at þar féll Hugi þrúði. Síðan flýðu Brettar, ok höfðu látið lið mikit. En Magnús konúgr hafði sigr, ok lét þó marga göfga menn; en sumir létust síðarr ór sárum.

4. Magnús konúgr hafði gjört Magnús Erlendsson skutil-svein sinn ok þjónaði hann jafnan at konungs borði. En eptir bardagann lagði konúgrinn á hann fæð mikla, ok kallar hann þar údrengiliga hafa farit. Þat var eina nótt, þá er konúgrinn lá við Skotland, at Magnús Erlendsson hljóp í brott af skipi, þá er honum þótti helzt færi at flýja frá konúnginum. Hann svamm til lands, ok hljóp til skógar, ok var í línklæðum einum. Hann drap fæti, ok skeindist á fætinum, er hann var berfættr, ok mátti þá eigi lengra fara. En svá hafði hann búit um rúm sitt, at svá sýndist sem maðr lægi þar. Hann kom þar at trè einu miklu, ok fór upp í limar þess, ok batt um fót sér, ok leyndist

¹ So Cd.

þar í limunum um stund. En um daginn eptir, er menn gengu til borðs á konungs-skipinu, spurði konúgrinn hvar Magnús Erlendsson væri. Honum var sagt, at hann svæfi í hvílunni. Konúgrinn bað þá vekja hann; ok kvað til mundu bera fleira en svefn einnsaman, er hann lá lengr en hann var vaar. En er til rúmsins var komit, þá var hans saknat; ok bað konúgrinn leita hans, ok lèt leysa eptir honum sporhunda. En er sporhundarnir voru lausir látnir, leituðu þeir á sporin, ok runnu til skógar, ok kómu at trè því, er Magnús var í limum uppi. Þá rann einn hundrinn í hríng um trèit, ok gó. Magnús hafði trèkeffi í hendi sèr, ok kastaði til hundsins, ok kom á síðuna; en hundrinn lagði halann millum fóta sèr, ok hljóp til skipa, ok þar aðrir eptir. Fundu konungs-menn eigi Magnús. Leyndist hann um hríð á skógum; ok kom um síðir í hirð Melkólms Skota-konungs, ok dvaldist þar um hríð, en stundum á Bretlandi með biskupi nokkurum. Þá var hann enn á Englandi í ymsum stöðum¹ með vinum sínum, ok kom ekki til Orkneyja meðan Magnús konúgr lifði.

5. En er Magnús konúgr kom aptr til Orkneyja ór hernaði, spurði hann þar andlát Erlends jarls austan um haf. Hann hafði andast í Níðarósi, ok er þar jarðaðr, en Páll jarl hafði andast í Björgvin ok er þar jarðaðr. Um várit gipti Magnús konúgr Gunnhildi, dóttur Erlends jarls, Kol, syni Kala Sæbjarnarsonar,² í föður-bætr, þvíat Kali hafði látizt ór³ sárum þeim, er hann fèkk í Öngulseyjar-sundi. Gunnhildi fylgdu nokkurar eignir heiman í Orkneyjum ok bú eitt í Papyli. Erlíng, sonr Erlends⁴ jarls, segja sumir menn at⁵ fèlli í Öngulseyjar-sundi. Snorri Sturluson segir hann fallit hafa á Ulaðstiri⁶ á

¹ *stöðum*] Ídum, Cd. (= löndum.)

² *Sæbjarnarsonar*] syni, Cd.

³ *ór*]-i, Cd.

⁴ *Erlends*] Erlíngs, Cd.

⁵ *at*] hann, add. Cd.

⁶ *á Ulaðstiri*] í aulaðstiri, Cd.

Írlandi með Magnúsi konungi. En þá er Sigurðr, son Magnúss konúgs, spurði fall föður síns til Orkneyja, þá er hann var þar, ok hafði land-stjórn at skipan föður síns, þá þótti honum sèr ekki mjök friðvænligt at sitja fyrir vestan hafit, ok fór hann þegar um haustið austr til Noregs með því liði, sem þá var til hans komit, ok fylgt hafði föður hans til Írlands. En er hann kom til Noregs, þá var hann þar til konúgs tekinn með bræðrum sínum, Eysteini ok Ólafi.

6. Einum vetri eðr tveimr eptir fall Magnúss konúgs kom Hákon Pálsson til Noregs vestan um haf. Hann fór á fund þeirra bræðranna; ok tóku þeir honum sæmiliga; þvíat hann hafði verit kær vin Magnúss konúgs föður þeirra. Þeir bræðr, synir Magnúss konúgs, gáfu Hákonu jarls-nafn, ok ríki slíkt í Orkneyjum sem burðir hans stóðu til. Síðan fór hann vestr um haf, ok tók undir sik allt ríki í Eyjunum, ok ræð hann því einn um stund. Ok er Hákon hafði skamma hríð ráðit fyrir Eyjunum, þá kom Magnús Erlendsson af Skotlandi, ok beiddist at taka við föður-leifð sinni. Þat líkaði bøndum vel, þvíat hann var þar allvinsæll. Átti hann þar marga frændr ok mága, þá er gjarna vildu halda hann til ríkis. Þóru móður hans átti göfugr maðr, er Sigurðr hèt; þeirra sonr var Hákon karl; þeir áttu bú í Papyli. En er Hákon jarl spurði, at Magnús var þar kominn, safnaði hann at sèr liði, ok vildi eigi miðla ríkit. Síðan fóru vinir þeirra á milli ok leituðu¹ um sættir. Ok kom svá, at þeir sættust með því, at Hákon jarl skyldi upp gefa² ríki hálf í Orkneyjum, ef þat væri vili Noregs konúnga, ok sættist með því. Síðan fór Magnús austr á fund þeirra Eysteins ok Ólafs, en Sigurðr konúgr var farinn til Jórsala. Þeir konúngarnir tóku vel við Magnúsi, ok gáfu honum upp föður-leifð sína, hálfar

¹ ok leituðu] om. Cd.

² gefa] af, add. Cd.

Orkneyjar ok jarls-nafn. Síðan fór hann vestr um haf til ríkis síns; ok varð honum fegin öll alþýða. Samdist þá með þeim Hákon. Var þá ok ár mikit ok friðr góðr meðan hēlzt vinátta þeirra frænda.

7. Magnús var enn ágætasti maðr í sínum höfðingskap; hann var siðgóðr ok siðvandr, sigrsæll ok spekingr at viti; málsnjallr ok ríklýndr; ok hafði hvers manns lof. Örr var hann af fē, ok mikill ráðagjörðarmaðr; vígdjarfr ok vinhollr. Hann refsaði mjök rán ok stuldi, ok aðrar údádír; lét drepa víkínga ok ránsmenn. Opt gaf hann stórar gjafir höfðingjum, en í sífellu gaf hann fátækum mönnum mikla huggan fyrir guðs sakir. Í öllum hlutum hēlt hann ríkt guðs boðorð ok var meinlætasamr við sjálfan sik. Svá er sagt, at hann bygði svá með konu tíu vetr, at þau hēldu hreinlífi; en er hann fann freistni á sēr, þá fór hann í kalt vatn ok bað sēr fulltíngs af guði. Þeir frændr, Magnús jarl ok Hákon, höfðu landvörn fyrir Orkneyjum nokkura stund, svá at þeir vóru vel samþykkir. Svá segir í kvæðum þeim, sem orkt eru um þá, at þeir hafi barízt við höfðingja þann, er Dufnjall hēt, ok hafi verit sonr Dungaðar jarls, þess er var manni firnari en bræðrúngr jarlanna, ok hafi drepit hann. Þorbjörn hēt einn göfugr maðr, er þeir drápu í Borgarfirði á Hja[]tlandi. En svá er sagt, at þeir hafi tekit hús á honum ok brent hann inni.

8. Þá er þeir Magnús jarl ok Hákon höfðu eigi lengi ráðit fyrir Orkneyjum, kom þar sem opt verðr, at illgjarnir menn spilla um þeirra frændsemi, ok dróst Hákon jarl þá úgiptumenn á hendr, sem mjök spiltu um með [þeim]; þvíat hann var ok áðr mjök öfundsjúkr um vinsæld ok höfðingskap Magnúss jarls. Tveir menn eru nefndir, þeir er vóru með Hákon jarli, er vest gengu millum þeirra; hēt annarr Sigurðr, en annarr Sigvatr sokki. Þessu rógi kom svá, at þeir frændr söfnuðu liði saman, ok fór hvárr móti öðrum, ok hēldu báðir til Hrosseyjar. Þar var þíngstaðr Orkn-

eyfinga. Ok er þeir kómu þar, gengu hvárir-tveggju á land, ok bjoggust til bardaga. Var þar þá með jörlunum nær allt stórmenni. Þar voru ok vinir beggja þeirra, ok gengu millum með góðvilja at sætta þá. Þessi fundr var á Föstu litlu fyrir Pálmadag. Ok með því at góðgjarnir áttu hlut í at sætta þá, varð þat, at jarlarnir sættust með þeim kosti, at góðgjarnir menn skyldu gjöra milli þeirra; ok skyldi sættar-fundr vera í Egilsey eptir Páska-viku. Tvau skip skyldi hvárr þeirra hafa til þessa fundar ok jafn-marga menn. Báðir sóru þeir eiða, at halda þær sættir, sem þar væri upp sagðar.

9. Eptir Páska bjoggust þeir til þessar ferðar. Svá er sagt, at Magnús jarl stefndi til sín öllum enum beztum mönnum, er voru í ríki hans, ok þeir sem honum þóttu líkastir til at bæta um með þeim. Ok er hann var búinn, hēlt hann til Egils-eyjar; ok reru í logni. Þá bar svá til, at boði reis hjá skipi því, er jarl stýrði, ok fēll yfir skipit, ok í skutinn þar sem hann sat. Menn undruðust þetta, þar sem engi maðr vissi ván til, at þar hefði fallit, ok djúp var undir. Jarl mælti: “Eigi er þat undarligt, þótt þer undrist þenna atburð, sem svá fáheyrðr er. En þat er mitt hugboð, at sjá atburðr birti fyrir líflát mitt. Kann nú vera, at þat komi fram, sem fyrir var spáð, at sonr Páls mundi mikinn glæp vinna. Skulum vēr svá hugsa vart mál,” segir hann, “at Hákon frændi minn búi eigi um heilt við oss.” Menn jarls urðu hryggvir við orð hans ok báðu hann gæta lífs síns, ok fara eigi á fund Hákonar jarls. Hann svarar: “At vísu skal ek fara. Verði allt at guðs vilja um ferð vára.”

10. Nú er at segja frá Hákon jarli, at hann stefnir liði miklu, ok hafði átta herskip, ok öll skipuð sem til bardaga. Ok er liðit kom saman, gjörði hann bert fyrir alþýðu, at hann ætlaði, at á þeim fundi skyldi um skipta með þeim frændum, svá at þeir kynni eigi báðir frá at segja síðan. Margir hans menn létu vel

yfir þessi ráða-gjörð, ok lögðu margir úskaplig orð til þessa; vóru þeir þó tillaga-vestir, Sigurðr ok Sighvatr sokki. Ok tóku róðr mikinn. Hávarðr Gunnason var á skipi Hákonar jarls; hann var mikill vinr beggja þeirra ok mágr þeirra, ok hafði Hákon jarl leynt hann þessu úráði. Ok er hann vissi, at jarl hafði þetta stað-ráðit fyrir sér, vildi hann eigi við sæma, ok hljóp útbyrðis ok svamm í ey eina litla ok úbygða.

11. Nú er Magnús jarl sá ferð Hákonar jarls, ok þat, at hann hafði átta skip, þóttust þeir vita, at hann mundi um svik búa. Fór Magnús jarl upp á eyna með allt lið sitt, ok til kirkju, ok var þar um nóttina. Menn hans buðu (at) verja hann. En hann svaraði: "Eigi vil ek leggja líf yðvart í háska fyrir mik; ok ef eigi verðr" friðr settr með okkr frændum, þat verði sem guð "hefir fyrir ætlað." Mönnum hans þótti þá sannast, þat sem hann hafði sagt þeim þá er boðinn féll at þeim. En af því at hann vissi fyrir um lífs-stundir sínar, hvárt sem þat var af hug-speki hans, eðr guðligri vitran, þá vildi hann eigi flýja fund úvina sinna; sótti hann ok fyrir trú sakir til kirkju, ok baðst þar fyrir vand-virkliga, ok fal sik guði á hendi. Um morguninn gekk hann ór kirkju við þriðja mann út á eyna til sjófar í nokkut leyni, ok baðst þar fyrir til guðs. Svá segja sumir menn, at Magnús jarl lèti segja sér messu áðr hann gekk frá kirkjunni ok tæki *Corpus Domini*.

12. Hákon jarl ok hans menn hljópu upp á eyna um morguninn, ok fyrst til kirkju, ok leituðu Magnúss jarls, ok fundu hann eigi þar. Síðan leituðu þeir hans um eyna. En er Magnús jarl sá hvar þeir fóru, kallaði hann á þá, ok sagði til sín. Ok er Hákon sá þat, hljópu þeir þangat. Þá mælti hann: "Eigi gjörðir þú vel, frændi, er þú gekst á eiða þína; en þat trúi ek, at þetta gjörðir þú meirr af annarra ílsku en þinni. Nú vil ek bjóða þér þrjá kosti: Sá er hinn fyrsti, at ek muna fara af landi í brott til Róms" eðr allt til Jórsala, ok sækja helga staði, ok hafa

“tvau skip ok þat sem vèr þurfum, ok vil ek svá bæta fyrir sál hvárs-tveggja okkars. Þat mun ek ok sverja, at koma aldri til Orkneyja meðan ek [líf].” En Hákon neitaði þessu. Þá mælti Magnús jarl: “Nú með því at líf mitt er [í] yðru valdi, ok ek veit mik margt hafa gjört í móti guði, ok þarf ek fyrir því iðran at gjöra, ok ek sè at þat er úsæmíligt, at þú drepir mik: þá sendú mik til vina okkarra, ok lát mik þar varðveita ok tvá menn með mèr til skemtanar við mik; sjá þú ok svá fyrir, at ek koma eigi ór þeirri varðveizlu nema með þínu ráði.” Þessu neitaði Hákon jarl skjótt ok menn hans, ok fundu margar greinir til, at þat mátti eigi vera. Þá mælti enn Magnús jarl: “Nú er einn hlutr eptir; ok veit guð, at ek sè meirr fyrir yðvarri sæmd en heilsu minni: láttu afima mik eðr augum ræna, ok set mik svá búinn í myrkva-stofu.” Hákon jarl svarar: “Þessa sætt tek ek, ok eigi beiði ek framarr.” Þá hljópu höfðingiarnir upp ok mæltu: “Drepa munum vèr nú annan-hvárn ykkarn, ok eigi skulut þit báðir landi ráða hèðan frá.” Þá svarar Hákon jarl: “Ef þèr vilit svá strangir vera í þessu máli, þá vil ek miklu heldr kjósa, at lifa ok hafa ríki.” Svá hefir sagt frá tali þeirra sá maðr er Holdboði hèt, sann-orðr maðr, er þá var annarr maðr með Magnúsi jarli. Ok þat sagði hann, at Magnús jarl væri þá með mikilli hugar staðfesti, þá er hans mótstöðumenn mæltu slíkt sem nú var sagt, at hann mælti hvárki með stygð nè reiði. Eptir þat féll hann til bænar, ok laut í gaupnir sèr, ok helti út mörgum tárurum í guðs augliti.

13. Þá er Magnús jarl var til danða dæmdr bauð Hákon jarl merkis-manni sínum, er Ófeigr hèt, at höggva Magnús jarl; þá neitaði hann því með mikilli reiði. Þá nauðgaði hann til steikara sinn, er Lífólfr hèt; en þá tók hann at gráta hástöfum. Þá mælti Magnús jarl: “Eigi skaltú gráta,” segir hann, “þat

“ er ókarlmannligt, en frægð er at vinna slík[t]. Verðu
 “ með staðföstum hug; því at þú skalt hafa klæði ok
 “ vörn mín, sem siðr ok lög eru enna fyrri manna. Eigi
 “ skaltú hræðast; þvíat þú gjörir þetta nauðigr; ok
 “ sá er þik nauðgar til þessa, misgjörir meirr en þú.”
 Síðan fór hann af kyrtlinum, ok gaf honum, ok bað
 sèr leyfis at biðjast fyrir; ok þat var honum veitt.
 Hann féll þá allr til jarðar, ok gaf sik guði, ok fórn-
 færði sik svá honum. Ok eigi at eins bað hann fyrir
 sèr ok vinum sínum, heldr ok fyrir úvinum sínum ok
 banamönnum; ok fyrir-gaf þeim af öllum hug þat
 sem þeir misgjörðu við hann; ok játaði af öllum hug
 misverka sinn fyrir guði; ok bað þá af sèr þvást í
 úthellingu blóðs síns; ok fal önd sína guði á hendi;
 ok bað hann engla sína senda í mót honum, ok færa
 hana til ennar himnesku Paradísar. En þá er hann
 var leiddr til höggs, mælti hann við Lífólf: “Stattú
 “ fyrir mèr, ok högg mik í höfuð; þvíat þat sómir
 “ eigi, at höggva höfðingja sem þjófa. Styrkstú, aumr
 “ maðr, ok óttast eigi; þvíat ek bað guð, at hann
 “ líkni þèr.” Síðan signdi hann sik, ok laut undir
 höggit; ok var högginn í mitt höfuðit eitt högg; ok leið
 svá af heiminum til guðs. Sá staðr, er Magnús jarl
 var höggvinn, var grýttir ok mosóttir. En litlu síðarr
 birtust verðleikar hans fyrir guði, svá at þar var fagr
 völlr, ok hann öðlaðist fegrð ok grænleik Paradísar,
 þeirrar er kallast jörð lifandi manna. Þar var síðan
 kirkja gjör. Hákon jarl leyfði eigi at líkami Magnúss
 jarls væri til kirkju færðr.

14. Svá segja fróðir menn, at um vórit á Föstu eptir
 sættina í Hrossey bauð Þóra, móðir Magnúss jarla,
 báðum jörlunum til veizlu þá er þeir kæmi ór Egilsey
 frá fundinum. En eptir líflát Magnúss jarls fór Hákon
 jarl til veizlunnar at á kveðnum degi. Þóra gekk sjálf
 at beina við jarl. Ok er drykkir fékk á hann, þá
 gekk Þóra fyrir hann ok mælti: “ Nú ertú einn hingat
 “ [kominn]; en ek vænta ykkar beggja. Muntú nú

“vilja gleðja mik at guðs vitni ok manna; ok ver mēr nú í sonar stað, en ek skal þér vera í móður stað. Ek þarf mjök miskunnar þinnar með guði, at þér lofit mēr, at sonr minn sè til kirkju færðr; verit þér mēr nú svá bæna, sem þér vilit at guð sè yðr á dómsdegi.” Jarl þagnar, ok hugsar sitt mál, ok finst nú at þeim firna-verkum, sem til hans horfðu. Hann leit þá til hennar, ok feldi tár, ok mælti: “Grafðu son þinn þar sem þér líkar.” Síðan var Magnús jarl færðr ok grafinn at Krists-kirkju í Byrgis-héraði, þeirri sem Þorfinnr jarl hafði gjöra látið.

15. Brátt eptir þat sýndist opt himneskt ljós um nætr yfir greþri Magnúss jarls. Síðan tóku menn at heita á hann í nauðsynjum sínum, ef í háska vóru staddir, ok greiddist þegar mál þeirra, sem þeir beiddu. Jafnan var kendr himneskr ilmr yfir gróf hans, ok fengu menn heilsu þaðan. Því næst fóru menn af Hja[ll]tlandi ok af Orkneyjum, þeir sem van-heilir vóru, ok vöktu menn þar at leiði hans; ok fengu þar bót meina sinna. En þó þorðu menn því eigi mjök upp at halda meðan Hákon jarl lifði. Svá er sagt, at þeir menn, sem mest vóru í svikum við Magnús jarl, dó flestir illum dauða ok herfiligum.

Í þenna tíma var Vilhjálmr biskup í Orkneyjum. Þá var biskups-stóll at Krists-kirkju í Byrgis-héraði þar sem enn helgi Magnús jarl var grafinn; hann tortrygði lengi um helgi hans, ok drap niðr nýjung þeirri fyrir lýðnum.

16. Eptir lífát Magnúss jarls tók Hákon ríki allt undir sik; lét hann þá alla menn ganga til eiða við sik ok trúnaðar þá sem áðr höfðu þjónat Magnúsi jarli; gjörðist hann þá höfðingi mikill. Hann hafði álög stór við þá menn, sem honum þóttu mest í móti sèr verit hafa í skiptum þeirra frænda. Nokkurum vetrum síðarr fór hann ór landi út til Róms, ok tók þar lausn sinna mála af páfanum. Í þeirri ferð fór hann út til Jórsala, ok sótti helga dóma, ok laugaðist

í ánni Jórdan, sem siðr er til pálmara. Eptir þat kom hann heim í ríki sitt. Hann gjörðist þá stjórn-samr ok friðaði vel ríkit. Setti hann þá ný lög, ok tók við slíkt at vaxa vinsæld hans. Kom þá svá, at Orkneyíngar stunduðu á ekki annat en at hafa Hákon jarl at höfðíngja yfir [sik] ok hans afkvæmi.

Bergfinnr Starrason¹ hèt bóndi norðan af Hja[l]tlandi, hann var sjónlauss ok fór suðr til Orkneyja ok vakti hjá leiði ens helga Magnúss jarls. Með honum vöktu tveir menn; hèt annarr Sigurðr en annarr Þorbjörn; þeir vóru báðir kryplíngar. Enn helgi Magnús jarl sýndist þeim öllum ok gjörði þá alheila. Enn vöktu xxiiij. [menn]² at leiði Magnúss jarls ok fengu allir bót meina sinna.

Margir menn töluðu þat fyrir Vilhjálmi biskupi, ok eggjuðu hann á, at ræða um við Pál Hákonarson, er þá réð fyrir Eyjunum eptir föður sinn, at hann legði leyfi til at upp væri tekinn ór jörðu heilagr dómr Magnúss jarls, en biskup tók því þungliga. Opt var hann í draumum á mintr, at hann lèti sér skiljast um helgi jarls, ok vildi hann þó eigi trúa. Stðan kom svá, at hann [varð] knúinn til með bardögum guðligum, at vegsama jarteinir ok heilagleik Magnúss jarls.

17. Þat var eitt sumar, er Viljálmr biskup sigldi austr til Noregs nokkurra nauðsynja ok þegar heim um haustið, ok kom nærr vetr-nóttum til Hja[l]tlands. Þá lögðust á andviðri ok stormar. En er lengi vetrar gaf eigi byr til Eyjanna, þá örvænti biskup, at hann mundi koma til stóls síns fyrir vár. Stýrimaðrinn spurði, ef hann vildi samþykkja helgi Magnúss jarls, ef hann sýngi messu hinn næsta Dróttinsdag heima. Biskup samþykkti þessu at kalla, ok meirr af nauðsyn en af áheiti. En er þetta var játað, þá kyrði veðr-

¹ Starrason] Skatason, Orkn. S., l. c.

² menn] Wanting in Cd.

áttu, ok gaf brátt byr hagstæðan. Ok síðan sigldu þeir til Orkneyja; ok kom hann heim fyrir enn næsta Drottinsdag; ok lofuðu allir guð ok hans enn helga þíslar-vátt Magnús jarl. Nokkurir menn sanna þat, at Vilhjálmr biskup samþykkti eigi fyrr at taka ór jörðu helgan dóm Magnúss jarls, en sá atburður varð þar heima einn dag, at hann mátti eigi ganga ór kirkjunni. Þvíat hann var orðinn blindr, ok fann eigi dyrnar, þar til er hann iðraðist ótrú sinnar, ok grét ákaflega ok bað guð, at hann mætti hitta leiði Magnúss jarls. Ok er hann kom þar, féll hann allr til jarðar, ok hæt at taka þegar ór jörðu helgan dóm hans, er hann fengi sýn sína. Ok er hann lauk bæn sinni fékk hann sýn sína þar við leiðit.

18. Eptir þat samnaði hann saman enum vitrustum mönnum ok enum göfgustum í Orkneyjum, ok kom þá mikill mann-fjöldi til Krists-kirkju í Byrgis-héraði. Var þá tekinn ór jörðu heilagr dómr Magnúss jarls, ok vóru þá mjök komin upp beinin ór jörðu. Hann lét þvá beinin, ok taka köggul, ok reyndi í vígðum eldi þrysvar. En hann brann eigi, heldr varð hann svá sem brent silfr. Þat er sumra manna sögn, at hann rynni í kross. Þá gjörðist þar margar jarteinir af helgum dóminum. Síðan tóku lærðir menn helgan dóminn, ok lögðu í skrín, ok settu yfir altari. Þat var Lucie-messu fyrir Jól; ok vóru þá liðnir xx. vetr frá lífláti Magnúss jarls. Lífláts-dagr hans er haldinn um várit xvj. kal. Maii. Vilhjálmr biskup bauð þá heilagt at halda hvárn-tveggja daginn um allt sitt biskupsdæmi; ok hann var síðan í mikilli ástúð við hann helga Magnús jarl. Vilhjálmr var fyrstr biskup í Orkneyjum ok ríkti lxvj. vetr.¹

19. Gunni hæt bóndi skilgóðr í Vestrey; hann dreymdi, at hinn helgi Magnús jarl kæmi til hans ok mælti: "Þat skaltú segja Vilhjálmi biskupi, at ek vil

¹ He died in 1168. Cfr. Isl. Ann. s. a.

“fara brott ór Byrgis-héraði austr í Kirkjuvág; ok trúi ek því, at guð mun þar veita mér miskunn, at þeir munu verða heilir meina sinna, er minn fund sækja með réttri trú. Þú skalt segja draum þinn “djarfliga.” En er hann vaknaði, þorði hann eigi at segja drauminn; þvíat hann ugði reiði Páls jarls. Næstu nótt eptir sýndist honum Magnús jarl, ok bað hann segja þá drauminn, er flestir væri við. “En ef þú gjörir eigi svá, þá muntu taka víti á þér þessa “heims, en meira annars heims.” Ok er hann vaknaði, varð hann óttafullr; ok fór til Hrosseyjar á fund biskups, ok segir drauminn at biskups-messu í miklum mannfjölda. Þar var þá Páll jarl, ok bað öll alþýða, at biskup færði helgan dóminn í Kirkjuvág, svá sem Magnús jarl hafði vitrað. En Páll jarl þagði hjá, ok setti dreyr-rauðan. Síðan fór Vilhjálmr biskup austr í Kirkjuvág með virðuligu föruneyti, ok flutti þangat helgan dóm Magnúss jarls. Var skrínit sett yfir altari í kirkju þeirri sem [þar er]. Þá var í Kirkjuvági kaupstaðrinn lítt húsaðr, ok hefir hann mjök síðan eflzt. Fóru þangat síðan margir menn; ok vöktu þar í kirkju at helgum dóminum; ok fengu bót meina sinna, ef hétu á Magnús jarl með réttri trú.

Þá fór Bergfinnr öðru sinni norðan af Hjaltlandi með son sinn líkþrán, ok vöktu þeir at helgum dóminum. Bergfinnr gaf þá fê mikit enum helga Magnúsi jarli. Ok á þriðju vöku-nótt sýndist hann þeim báðum feðgum í svefni, ok strauk um líkama Hálfðanar, ok gaf honum heilsu. Bergfinni þótti ok sem hann tæki höndum á augum hans ok mælti: “Þú munt fá sýn þína, slíka sem þá er þú vart skygnastr; þvíat þú fórt nú hingat með réttri trú, ok gaft fê mikit hingat “guði til dýrðar, ok tortrygðir eigi heilagleik minn.” Bergfinnr var þá skygn maðr er hann vaknaði.

20. Þórðr dreka-skoltr hêt maðr; hann var leigu-maðr Bergfinns bónda. Hann barði korn í bygg-hlóðu næsta dag fyrir Magnús-messu um vetrinn. En at

öðrum lit, þá gekk Bergfinnr út, ok bað hann hætta verkinu. Þórðr svarar: "Þat er sjaldan at þér þykki " ek of lengi vinna." Bergfinnr mælti: "Messu-dag " þann sem á morgin [er], eigum vèr at halda sem vèr " kunnum bezt." Gekk þá bóndi á brott, en Þórðr vann sem ákafast. En er skamt leið, gekk bóndi út, ok mælti við Þórð af reiði: "Mjök mislíkar mèr at " þú vinnr nú; þvíat þá var þessi dag lögtekiinn, er " heilagr dómr Magnúss jarls var reyndr ok skrínn- " lagðr; ok lát af þegar í stað." En Þórðr vann sem áðr. Ok er menn vóru mjök mettir, þá kom Þórðr inn í herfiligum búningi ok drakk þegar. Ok er hann hafði drukkitt, varð hann óðr, svá at hann varð þegar í bönd at færa; ok hèlt því sex dægr. Þá hèt Bergfinnr bóndi fyrir honum, at gefa hálfa mörk silfrs til skríns Magnúss jarls, ok láta Þórð vaka þar þrjár nætr, ef hann yrði heill. Ok fékk Þórðr heilsu sína á enni sömu nótt sem heitið var.

Ögmundr¹ hèt maðr; hann var systurson Bergfinns bónda. Þvertrè fell í höfuð honum, ok lamdist haussinn mjök; en Bergfinnr hèt fyrir honum, ok hlutaði um hvárt heita skyldi suðr-göngu eðr man-frelsi, eðr fè til skríns Magnúss jarls. En sá kom upp, at gefa fè til skrínsins. Ok fékk hann þá þegar mál sitt, ok fór til ens helga Magnúss jarls ok varð þar heill. En Bergfinnr bóndi gaf hálfa mörk silfrs til skrínsins sem hann hèt.

Ámundi hèt maðr Illugason; hann hafði ena vestu líkprá. Hann fór til ens heilaga Magnúss jarls, ok vakti, ok bað sèr heilsu. Hinn heilagi Magnús jarl sýndist honum í svefni, ok fór höndum um líkam hans, ok gaf honum heilsu. Sigurðr hèt maðr; hann var óðr, svá at hann var rifaðr með húð; síðan var hann færðr til ens helga Magnúss jarls; ok fékk hann þar heilsu.

¹ Ögmundr] Ögmídr, Cd.; read Ásmund? See p. 275.

Þorbjörnu hèt maðr; hann var enn ærr, ok var færðr til Magnúss jarls; ok tók hann þar heilsu sína. Sigurðr hèt maðr norðan af Fetilar; hönd hans var krept svá at fingrnir lágu í lófa. Hann fór til ens heilaga Magnúss jarls, ok varð þar alheill. Sigríðr hèt kona Sigurðardóttir, er blind var frá barnæsku ok til þess er hon var tvítög. Faðir hennar flutti hana til Magnúss jarls, ok lèt hana vaka þar, ok gaf fè mikit til heilsu henni, ok fékk hon þar sýn sína. Önnur kona hèt ok Sigríðr, er brotnaði fótleggr í tvá hluti, ok var hon færð til ens helga Magnúss jarls, ok fékk hon þar heilsu sína. Sigríðr het enn þriðja kona; hon var með þorláki er bjó á Baltastöðum.¹ Hon saumaði þá er aðrir menn létu heilagt um daginn fyrir Magnús-messu. Þorlákr spurði hví hon ynni svá lengi; en hon kvaðst þá mundu hætta. Hann kom aptr ok spurði hví hon gjörði svá illa, "ok far í brott, ok "vinn eigi hær lengr." Hon kvað þá lítið ósaumat, ok vann sem áðr til þess er myrkt var. En er menn bjoggust til nátt-verðar, þá ærðist hon; ok færðu menn hana í bönd. En þorlákr hèt fyrir henni, ok var hlutað hvárt heita skyldi Róm-göngu eðr man-frelsi; eðr gefa fè til skríns Magnúss jarls. En sá kom upp, at gefa fèit. Þorlákr færði hana til Magnúss jarls; ok varð hon þar heil, ok gekk síðan suðr.

Þorkell hèt maðr er bjó í Orkneyjum; hann féll af bygg-hjálmi sínum ok lamdist allr öðrum megin. Hann var færðr til ens helga Magnúss jarls, ok fékk þar heilsu sína. Gróa hèt kona; hon var óð; ok var færð til Magnúss jarls, ok fékk þar heilsu sína; ok vár þar alla æfi sína síðan.

Menn tveir brutu gull af skríni ens helga Magnúss jarls; annarr var Katneskr, en annarr Orkneyskr.

¹ *Baltastöðum*] or *hállast*, Cd., cfr. Orkn. S. l. c.; *Baltastaðir* seems more correct than *Bollastaðir*, and answers perhaps to the

modern *Balta* sound in Unst; cfr. Orkn. S. cap. 60. In Unst *Bollastaðir* (*Ballia stay*), Munch, *Norges Beskrivelse*, 210.

Enn Katneski fórst á Pétlandsfirði, sá hæt Gilli; en annarr ærðist, ok sagði í órunum, hvat þeir höfðu gjört; ok var þá heitið fyrir honum suðr-göngu, ef hann yrði heill at skríni Magnúss jarls. Síðan var honum þangat fylgt, ok fékk hann þar heilsu sína.

Í Englandi vóru tveir menn, er mikit fê lögðu við kast, ok er annarr hafði látið mikit, þá lagði hann út kugg einn, ok allt þat sem hann átti. En hinn kastaði tvau sex fyrri. Þá þótti honum úvænkast; ok hæt á enn helga Magnús jarl, at hann skyldi eigi láta, ok kastaði; en tenínginn hraut í sundr ok kómu upp tvau sex ok ás, ok hlaut hann þá allt, ok gaf síðan mikit fê Magnúsi jarli.

Þá er Rögnvaldr kali jarl, systurson ens helga Magnúss jarls, var kominn til ríkis í Orkneyjum ok settist um kyrt, þá lèt hann marka grundvöll til Magnús-kirkju í Kirkjuvági, ok fékk smíði til; ok gekk sú smíð bæði vel ok skjótt; ok er þat ágæt smíð ok vel vandað. Síðan var þangat fluttr heilagr dómr Magnúss jarls, ok verða þar margar jarteinir at hans helgum dómi. Þar er nú ok biskups-stóll, sá er fyrr var at Krists-kirkju í Byrgis-héraði.

Maðr hæt Eldjárn ok var Varðason; hann átti konu ok mart barna, ok bjó norðr í Kelduhverfi.¹ En í hallæri miklu þá varð hann fátækr ok vanheilsu-fullr, svá at hann mátti eigi sjálf-bjarga verða; ok með svá litlum mætti varð hann, at hann mátti eigi ganga, ok var ekit milli bæja. Þat var eptir Páska um várit, at honum var ekit Fimtadag² ok Föstudag ok Laugardag, ok hafði enga fæðslu. Hann kom at nóni Laugardag þar sem prestur bjó, ok var þar um nóttina. Ok um morgininn, er menn fóru til óttu-söngs, bað hann, at hann skyldi bera til kirkju; ok þat var gjört. Eptir óttu-sönginn fóru menn inn milli tíða. En hann lá úti þar sem um hann var búit; var hann þá svá

¹ *Kelduhverfi*] A place in Iceland, in Þingeyjar Þíng, in the north of the island.

² *Fimtadag*] i.e. Thursday.

mátt-lítill, at hann ætlaði þá mundu yfir lyka. Honum kom þat ok í hug, hverr verit hafði fyrr hagr hans, þá er hann átti fe þetta allt saman; ok bæn sú, er hann baðet fyrir, féll honum svá nærr, at hann komst við mjök. Þá tók hann ok hæt sex dægra föstu, ef guð gæfi honum nokkura heilsu; þeirri föstu hæt hann bæði fyrir Ólafs-messu ok Magnúss-messu. Þá er hann hafði mælt fyrir heiti sínu, fóru menn til tíða, ok söng prestur messu. Þá er lesinn var pistill, sofnaði hann; en þeir er hjá vóru hugðu hann andast mundu. Í svefninum bar sýn fyrir hann, at hann þóttist sjá ljós mikit innar í sönghúsit, en þat fór útar til hans. Hann sá með ljósinu mann fríðan, ok sá mælti til hans: "Eldjárn!" kvað hann, "máttú lítið nú?" Hann þóttist svara: "Svá þykki mér; en þó má vera, at þat sè eigi. En hverr ertú?" Hann svarar: "Hér er enn helgi Magnús jarl Erlendsson. Viltú heill verða?" Hann svarar: "Vilda ek." [Hinn svarar]: "Ólafur konungur enn helgi heyrði bæn þína ok heit þat, er þú hært á okkr til heilsu-bótar þær. En hann sendi mik hingat, at gefa þér heilsu; því at kona hæt á hann vestr í Fjörðum, ok fór hann þangat at gjöra hana heila." Þá tók Magnús jarl at fara höndum um hann; en hann vaknaði þá er upp var hafit guðspjall. Hann mælti við þá menn er næstir vóru, at þeir reisti hann upp. En þeir svöruðu: "Hví mundu vèr reisa þik upp, er þú mátt þér ekki?" Hann svarar: "Ek ætla mik nú heilan." Þeir tóku til hans, ok reistu hann á fætr; ok stóð hann um allt guðspjallit, ok svá um alla messuna þaðan í frá. Eftir messu gekk hann innarr at presti, ok segir jarteinina, hversu guð hafði gefit honum heilsu. En allir lofuðu guð fyrir þá miskunn, er hann [hafði] þeim veitt fyrir verðleika ens helga Magnúss jarls. Hann árnei oss miskunnar ok synda-lausnar við Drottinn várn Jesum Christum, er með Feðr ok Helgum Anda lifir ok ríkir guð um allar aldir. Amen.

ADDENDA TO MAGNUS SAGA.

I.

LEGENDA DE SANCTO MAGNO.¹

DE SANCTO MAGNO MARTYRE GLORIOSO.

BEATUS igitur Magnus apud Orchades insulas oriundus fuit, nobilissimus genere et alti sanguinis parentelæ. Pater ejus illarum insularum comes et dominus nominatissimus juxta nomen magnorum qui sunt in terris. Mater ejus de nobilioribus illius terræ duxisse fertur originem. Sed cum in multis nobilitas generis parere soleat ignobilitatem mentis, Martyr beatus statim a primis infantiae suæ rudimentis Sancti Spiritus unctione edoctus nobilitatem solam atque unicam animi virtutem reputabat. Agebat enim senem moribus, annis puer, lasciviæ puerilis expers. In gestu tam jocundus et hilaris, in sermone tam amabilis, in incessu² tam modestus exstitit et gravis, ut nihil appareret in eo, quod posset offendere intuentes. Sed quia ex convictu mores formantur, et qui tangit picem, inquinabitur ab ea: cum ad intelligibilem ætatem pervenisset, inter tam furialem quam feralem gentem constitutus, inter protervos, ad mores ferales,

¹ From Cd. Chart. Arna-Magn. 670. f. 4to., compared with a copy made by Arni Magnusson from the fragment of a lost vellum MS. The

Cd. 670 is here in the notes marked *a.*, and the copy of the fragment *b.*

² *in incessu*] fr. *b.*; et in sensu, *a.*

ad ritus, ad fidem impios, ad legem barbaros, pronos ad vitia,¹ cervicosos ad disciplinam, se illorum moribus per dies aliquot cœpit conformare, marinus prædo existere, rapinis et spoliis vivere, cædibus indulgere. Quod tamen, magis pravorum instinctu provocatus quam propria iniquitate pulsatus, creditur actitasse. Denique cum beatus Magnus hujusmodi sceleribus implicaretur, ad hoc tandem ventum est, ut patrem et germanum comitatus Hatlandiam applicaret. Quos rex Norvegiæ, in expeditione positus cum infinita navium et armorum multitudine, utpote exteras nationes invasurus,² comprehendens, inimicis secum resistere coegit.

Tunc patre ejus apud Norvegiam rebus humanis exempto, quidam Hako nomine, filius patru sui irruens in quendam procuratorum regis Norvegiæ, qui patriam beati Magni ex parte regis administrabat, dominium³ Orkadiæ sibi subjugavit, cum non nisi pars dimidia ei de jure competeret, alia autem pars ad beatum Magnum jure hæreditario spectabat. Beatus igitur Magnus ut invidiæ locum daret et furorem Hakonis ad tempus declinaret, ad regem Henricum filium Vilhelmi, qui tunc temporis monarchiam Angliæ fræno moderabat justitiæ, iter arripuit.

Qui cum ad prædictum regem venisset, expositis negotiis et causis itineris sui, ab eodem honorifice est receptus. Visitatis igitur sanctorum locis ad propriam terram itineris sui cursum expedit. Prædictus interim Hako non solum Orkadiam verum et Cathaniam tam invasionis quam prædicationis titulo suæ

¹ *vitia*] lites, fr. *b*.

² After "invasurus," fr. *b*. has the following :—"Comprehendens multos (*sic*) secum residere coegit. Sed omnipotens Deus, cui proprium est misereri semper et parcere, electum suum a talibus voluit mercimoniis suspendere, et ostendere illi, quanta oporteret

"eum pati pro nomine ipsius, ut
"qui sanguinem innocentem multotiens fuderat ipse quandoque
"Spiritus Sancti victima fieret, ut
"propriam sanguinem Christo libaret. Unde contigit, ut de manu violenti regis et prædatoris evaderet."
". . . ." Reliqua desunt.

³ *dominium*] dominum, Cd.

tyrannidi subjugavit. Satellites autem sui in necem beati Magni conspirantes, sed simulationis nube palliantes, cum beato viro pacifice in dolo locuti sunt ut beatus Magnus et Hako statuto die in quadam insula, quæ vocatur Egelesio cum pari numero hominum et armorum convenirent. Placuit hoc beato utpote homini serenatæ conscientiæ, cui vivere Christus et mori lucrum. Ad prædictam igitur insulam, in qua mansio sua sita erat, cum duabus longis navibus, nullam mali habens suspicionem, pervenit. Imminente vero die statuto inter eos, prædictus Hako cum septem vel octo navibus plenis, viris Belial et sanguinem sitientibus sibi associatis, prædictam insulam applicuit. Seditionem igitur Hakonis comperiens Beatus Magnus se totum Deo committens, non timore perterritus nec formidine percussus, ecclesiam adiit.

Suis igitur vi vim repellere volentibus fertur respondisse, se malle injuriam accipere quam irrogare. Erat autem hora, qua sacerdos, vestibus sacris indutus, in altari Unigenitum Patris sub specie panis et vini in signum humanæ reconciliationis præsentavit. Sed prædictus Hako, ecclesiasticæ dignitatis abutens privilegio, ecclesiam Dei invadere non formidabat, missis apparitoribus suis quatuor, quorum pedes veloces ad effundendum sanguinem, qui ad omne opus nefarium cæteris promptiores et velociores, ut christum Domini raperent et illum sibi præsentarent. Irruentibus igitur in ecclesiam Domini apparitoribus, justus ab injustis injuste rapitur, extrahitur, et Hakonis præsentiae præsentatur, in tali constantia perseverans, ut nec corpus terrore nec mens horrore concuteretur. Nec mora, electus Dei Magnus ab Hakone lictori tradebatur ut capitis sententia plecteretur. Eductus ergo hilari mente et intrepido animo quasi ad epulas invitatus, agonem suum Domino precibus commendans, securi bis in cerebrum suum vibrata, securus ictum ferientis suscepit. Sed quem lictor exemit mundo, Jhesus Christus in-

seruit cœlo, sublimiter collocatum.¹ Mater vero illius Yra² nomine ad Hakonem accedens christianam sepulturam beato martyri vix obtinuit impetrare.

Collecta. Deus, cujus nutu absque sanctorum solatio, nullius temporis præterit cursus, tribue nobis tua piissima dignatione, ut sancti Magni martyris tui pia interventione, in cunctis adversitatibus assidua tuæ magnæ misericordiæ mereamur potiri consolatione. Per Dominum. Amen.

¹ *collocatum*] emend., collocatus, Cd. | ² Yra] for Thora.

II. SEQUENTIA.

IN FESTO MAGNI DUCIS MARTYRIS.¹

[*Officium.*] Lætabitur justus.

Oro coll. Deus qui immensæ pietatis judicio corpus sancti Magni martyris et consulis ad honorem nominis tui revelasti: Concede nobis famulis tuis, ut ejus patrocinantibus meritis transferamur ad amœna loca felicitatis. Per [Jesum Christum Dominum nostrum. Amen.]

Epistola. Nemo militans.

Gr. Posuisti Domine.

Alleluia.

V' egregie martyr Christi, implo.

Sequentia:

Comitis generosi,
militis gloriosi
martyris certamina
concinat Orchadi[c]a
gens plaudens; nam cœlica
terit Magnus limina.
Magnum probant opera
quæ Dei per munera
agit dignus nomine.

¹ From Cd. Chart. Arn.-Magn. 670, f. 4to., in the autograph of Arni Magnusson, from a lost vellum. On this Sequence Arni Magnusson makes the following note: "Super totam hanc Sequentiam sunt lineæ cum notulis cantoriis."

He also adds: "Exscriptum ex libro Officiorum Sacrorum in grandi folio, quem nactus sum Scardi Scardstrandensium in occidentali Islandia." The notes are, unfortunately, lost.

Spreto virgo ¹ sæculo
annorum ² curriculo
decem est cum virgine.

Quod ostendit et portendit
casu fractus ovem ³ nactus
puerili præmio.

Habens ita, orat vita
ne privetur, cui medetur
Magni interventio.

Qui a pacto primitus
resilire monitus
eligit sagacius
illud quod est melius.

Mori pro justitia
optat Dei gratia,
suscepturus gaudia,
ditandus in gloria.

In agone spe coronæ
martyr sudat, quod denudat
sanguinis dispersio.

Deo gratus, solo stratus,
non invitus, nunc præditus
est cælesti solio.

Mœstis risus impenditur,
cæcis visus aperitur
ejus patrocínio :

Præsul orat ut sanetur,
et implorat quod medetur
mox precum obsequio.

Morbo lepræ medicamen,
nautis quidem est tutamen,
e diversis languoribus
plebem curat mortalibus.

Tribulatos cunctos audit,
prece, voto justis plaudit
plenus misericordia,
quæque fugat dæmonia.

O quam martyr hic beatus,
virgo fructu fossus latus ⁴

¹ *virgo*] thus.

² *annorum*] annori, Cd.

³ *ovem*] thus.

⁴ *virgo . . . latus*] thus.

ter centeno laureatus
fruitur palatio.

Quos nos esse te laudantes
tuum festum celebrantes
perpetuo Magne tuo
impetres colloquio :

Ut erepti tua prece
nos ab hostis sævi nece,
collætemur et privemur
Gehennæ supplicio. Amen.¹

Ev. In illis. Nolite arbitrari.

Off'. Desideratum a.

Secreta. Præsentia munera quæsumus, Domine, ita serena pietate intueri, ut Sancti Spiritus perfundantur benedictione, et in nostris cordibus eam desiderium (sic) dilectionem validam infu[n]dant, per quam sanctus martyr Magnus omnia corporis tormenta devicit. Per [Jesum Christum Dominum nostrum. Amen.]

Com. Posuisti Domine.

Post Com. Sumpsimus, Domine, Sancti Magni martyris solempnitate, cœlestia sacramenta, cujus suffragiis quæsumus largiari, ut quod temporaliter gerimus, æternis gaudiis consequamur. Per [Jesum Christum Dominum nostrum. Amen.]

Vigilia Thomæ Apostoli, etc.

¹ Hactenus notæ cantoræ cum suis lineis. (A. M.)

APPENDIX.

APPENDIX.

A. EXTRACTS FROM SAGAS.

1. To Chapters 1-4 (from Flatey Book, i. 21, 22).

1. HVERSU NOREGR BYGÐIZ.

Nú skal segja dæmi til hversu Noregr bygðist í fyrstu; eðr hversu konunga-ættir hófust þar eðr í öðrum löndum; eðr hví þeir heita Skjöldungar, Buðlungar, Bragningar, Öðlingar, Völsungar eðr Niflungar, sem konunga-ættirnar eru af komnar:—

Fornjótr hét maðr. Hann átti þrjá sonu; var einn Hlér, annarr Logi, þriði Kári; hann réð fyrir vindum, en Logi fyrir eldi, Hlér fyrir sjó. Kári var faðir Jökuls, föður Snæs konungs. En börn Snæs konungs voru þau: Þorri, Fönn, Drífa ok Mjöll. Þorri var konungr ágætr; hann réð fyrir Gotthlandi, Kvenlandi, ok Finnlandi. Hann blótuðu Kvenir¹ til þess at sniófa gerði ok væri skíðfæri gott. Þat var ár þeirra. Þat blót skyldi vera at miðjum vetri; ok var þaðan af kallaðr Þorra-mánaðr. Þorri konungr átti þrjú börn: synir hans hétu Nórr ok Górr enn Góí dóttir. Góí hvarf á brott; ok gerði Þorri blót mánaði síðarr en hann var vanr at blóta; ok kölluðu þeir síðan þann mánað, er þá hófst, Góí. Þeir Nórr ok Górr leituðu systur sinnar. Nórr átti bardaga stóra fyrir vestan Kjölu, ok féllu fyrir hönnum þeir konungar er svá heita: Vee ok Vei, Hundingr, ok Hemingr; ok lagði Nórr þat land undir sik allt til sjófar. Þeir bræðr fundust í þeim firði, er nú er kallaðr Nóra-

¹ Kōnir and Kōnlandi, Cd.

fjörðr. Nórr fór þaðan upp á Kjölu, ok kom þar sem heita Úlfa-móar. Þaðan fór hann um Eystri-dali ok síðan í Vermaland, ok með vatni því er Vænir heitir, ok svá til sjófar. Þetta land allt lagði Nórr undir sik allt fyrir vestan þessi takmörk. Þetta land er nú kallat Nór-egr. At miðjum vetri kómu þeir í Heiðmörk. Þar var sá konungr fyrir, er Hrólfr í Bergi hét; hann var son Svaða jötuns norðan af Dófrum, ok Áshildar, dóttur Eysteins konungs, er lengi hafði ráðit fyrir Heiðmörk. Hrólfr í Bergi hafði tekit Góí, ok gengit at eiga hana. En er hón spurði til Nórs bróður síns, þá fór hón í mót honum, ok þau Hrólfr; ok gaf hann sik upp í vald Nórs ok gördist hans maðr. Eptir þat fór Nórr til vezlu til mágs síns; ok fékk Nórr Höddu, dóttur Svaða jötuns, systur Hrólfs. Eptir þat fór Nórr konungr vestr aptr til sjófar, ok þá hitti hann Górr bróður sinn. Hann var þá kominn norðan or Dumbs-hafi; ok hafði eignast eyjar allar á þeirri leið, bæði byggðar ok óbyggðar. Þá skiptu þeir bræðr ríkinu með sér, svá at Nórr skyldi hafa meginland allt norðan frá Jötun-heimum ok suðr til Álfheima. Þat heitir nú Nóregr; en Górr skyldi hafa eyjar allar þær er lágu á bakborða elliða hans, er hann færi norðr¹ með landi. Þeir voru synir Górs sækonungs: Heiti, ok Beiti, Meitir ok Geitir. Beitir sækonungr fór með elliða inn í Þrondheim ok inn í Beit-sjó; hann lét gera skip-sleða undir elliðann; en snjórr var mikill ok sleð-færi gótt. Þá settist Beitir í lypting, ok lagði stýri í lag, ok lét draga upp segl; ok lét menn sína draga elliðann norðr um Elliða-eið til Naumu-dals, ok eignaði sér land allt þat er lá á bakborða. Beiti sækonungr var faðir Heita sækonungs, föður Svaða; en Geitir var faðir Glamma ok Gylfa.

¹ *norðr*] emend. *norðan*, Cd. Standing *northwards* and keeping the inner course (*inn-leið*), the islands of Norway are on larboard.

Meiti sækonungr var faðir Mævils ok Myndils. Myndill var faðir Ekkils ok Skekkils.

Nórr var faðir þessara manna, en Hodd, dóttir Svaða, móðir (Then follow the royal lineages descended from Nór, the ancestor of all future kings of the Norse mainland.)

2. To Ch. 12 (from the Flatey Book).

Ólafur Tryggvason sigldi vestan at Orkneyjum, sem fyrr var getið. En þvíat Pétlands-fjörðr var eigi færr, þá lagði hann skip sín í lægi í Ásmundar-vági við Rögnvaldsey. En þar á vágnum lá fyrir Sigurðr jarl Hlöðversson með þrim skipum, ok ætlaði þá í hernað. En þegar Ólafur konúgr vissi þat, at jarl var þar fyrir, þá lét konúgr kalla hann til máls við sik. En er jarl kom á konúgs skip, hóf Ólafur konúgr svá ræðu sína: “Þat mun þér kunnigt, Sigurðr jarl, at Haraldur hinn hárfagri fór með her sinn vestr hingat þá er hann hafði eignast allan Noreg. Vann Haraldur konúgr undir sik Orkneyjar ok Hjaltland, ok mikit ríki annat hér fyrir vestan haf. Gaf konúgr Eyjarnar ok Hjaltland jarli sínum, Rögnvaldi hinum ríka, í sonar-bætr; en Rögnvaldr gaf Sigurði bróður sínum; gjörðist Sigurðr þá jarl Haralds konúgs. Annan tíma fór Haraldur konúgr á hendir Einari jarli með all-mikinn her. Gengu þá góðgjarnir menn á millum þeirra, konúgs ok Einars; ok sættust þeir at því, at konúgr kallaði sér allar Orkneyjar ok Hjaltland. Lauk svá með þeim, at jarl galt konúgi sex tigi marka gulls fyrir dráp Hálfðanar háleggs, sonar hans; en Einarr jarl hæld löndin¹ af Haraldri konúgi. Litlu síðarr kom austan af Noregi Eirekr konúgr Haraldsson. Vóru þá jarlar, synir Torf-Einars, lýðskyldir Eireki konúgi; ok þat til marks um, at þeir fengu konúgi mikit lið til hernaðar. En annan tíma,

¹ löndin] löndum, Cd.

“ er Eirekr konúgr kom til Eyjanna,¹ hafði hann
 “ í brott jarla tvá með sér, Arnkel ok Erlend; en
 “ lét fyrir löndin Þorfinn jarl, bróður þeirra. En
 “ þeir báðir fællu á Englandi með Eireki konúgi.
 “ Eptir þat kvómu synir Eireks af Englandi, ok höfðu
 “ þeir þá vald yfir Eyjunum. En þá er þeir voru
 “ héðan í brottu, skipuðu þeir löndin Arnfinni² jarli,
 “ mági sínum. Eptir þat tók ríki fyrst Hávarðr
 “ [af] bróður sínum, þá Ljótr, síðast Hlöðver, faðir
 “ þinn. Nú hefir þú, Sigurðr, jarldóm yfir ríki þessu,
 “ er ek kalla mína eign, sem allt annat þat ríki,
 “ sem átt hefir Haraldr hinn hárfagri ok hverr hans
 “ ættmanna tekit í arf eptir annan. Þú veizt, at nú
 “ eru synir Eireks ok Gunnhildar flestir af ráðnir.
 “ En þó at Ragnhildr, systir þeirra, lifi, þá sýnist mér
 “ sem hon muni þá ílsku drýgt hafa á Orkneyingum,
 “ at hvergi eigi hon ráð nè ríki, heldr hafi hon full-
 “ komliga fyrir-gjört sínu fæ ok fjörvi, ef þær údæðir
 “ eru allar sannar, er af henni eru sagðar, sem mön-
 “ num þykkir mjök ugganda ok eigi úlíkligt at sê.
 “ Nú með því, Sigurðr jarl, at svá hefir til borit, at þú
 “ ert kominn á mitt vald, þá áttú tvá kosti fyrir hendi
 “ mjök újafna: Sá er annarr, at þú skalt taka trú
 “ rétta ok gjörast minn maðr, ok láta skírast ok allir
 “ þínir undir-menn; skaltú þá eiga vissa ván virðing-
 “ ar af mér, ok at halda, sem minn undir-maðr,
 “ með jarls-tign ok fullu frelsi þetta ríki, sem þú
 “ hefir áðr haft; ok þar á ofan, þat er miklu er
 “ meira vert, at ríkja í eilífum fagnaði í himnaríki
 “ með allsvaldanda guði; er þær þat víst, ef þú heldr
 “ öll hans boðorð. Hinn er annarr kost, at mjök
 “ er dáligr ok úlíkr hinum fyrra, at nú í stað skaltú
 “ deyja; ok eptir þinn dauða skal ek grimmliga
 “ geisa láta eld ok járn um allar Orkneyjar; brenna

¹ at . . . *Eyjanna*] thus Fms. l.c.;
om. Fl.

² *Arnfinni*] Þorfinni, Cd. (badly).

" ok bæla bygð ok menn, nema þetta fólk vili
 " frelsi hafa ok trúa á sannan guð. Ok nú, ef þú
 " ok þínir undir-menn vilja þenna upp taka, sem
 " síðarr var nefndr, þá muntú, ok allir þeir, er á
 " ymislig skurðgoð trúa, hæðiliga kveljast í helvítis
 " loga eptir bráðan bana, með dálígum djöflum útan
 " enda." En er Sigurðr jarl hafði heyrt svá langt
 ok snjallt örendi Ólafs konúnga, herði hann huginn
 honum á móti, ok mælti svá: "Þat er þér at segja,
 " Ólafr konúgr, at ek hefir ein-ráðit fyrir mēr, at
 " ek vil eigi, ok eigi má ek, ok eigi skal ek,
 " fyrir-láta þann sið, er mínir frændr ok forfeðr
 " höfðu fyrir mēr; þvíat ek kann mēr eigi betri ráð
 " en þeir; ok eigi veit ek, at sá átrúnaðr sè betri, er
 " þú boðar, en hinn er vēr höfum áðr alla æfi haft
 " ok haldit." Ok með því at konúgr sá jarl prá-
 haldan á sinni villu, greip hann son hans úngan,
 er hann hafði þar með sèr, ok þar hafði upp vaxit í
 Eyjunum; þenna son jarls bar konúgr fram á saxit,
 ok brá sverði, ok bjóst at höggva sveininn, svá
 mælandi: "Nú muntú, Sigurðr jarl, sjá mega, at ek
 " skal engum manni eira þeim er eigi vill almátkum
 " guði þjóna, eðr hlýða mínum fortölum ok þeim
 " hinum blezaða boðskap til heyra; ok því skal ek
 " nú þegar í stað þenna þinn son þér fyrir augum
 " drepa með þessu sama sverði, er ek held á, nema
 " þú ok þínir menn þjónir mínum guði; þvíat hèðan
 " ór Eyjunum skal ek eigi fyrr fara en ek hefi
 " framit ok fullgjört hans hit ágæta eyrendi, ok [þú]
 " hefir skírn tekit ok son þinn, sá er nú heldig á."
 Ok svá sem jarl var þá við kominn, kaus hann þann
 kost er konúgr vildi, ok betr gegndi, at taka trú
 rétta. Var jarl þá skírðr ok allt fólk í Orkneyjum.
 Síðan gjörðist Sigurðr jarl, eptir veraldar virðingu,
 jarl Ólafs konúnga; ok hèlt af honum lönd ok lèn;
 ok fékk honum í gisling þann sama son sinn, er áðr
 var af sagt; sá hèt Hvelpr eða Hundi. Lèt Ólafr

skíra sveininn með Hlöðvers nafni, ok flutti með sèr til Noregs. Sigurðr jarl batt eiðum allt sáttmál þeirra. Því næst sigldi Ólafr konúgr burt af Orkneyjum; en setti þar eptir presta at síða fólkit ok kenna þeim heilug fræði. Skildu þeir Ólafr konúgr ok Sigurðr jarl með vináttu. Lifði Hlöðver skamma stund. En eptir þat at hann [er] dauðr, veitti Sigurðr jarl Ólafi konúgi enga lýðskyldu. Hann gekk þá at eiga dóttur Melkólfs Skota-konungs; ok var þeirra son Þorfinnr.

3. To Ch. 3. (from Magn. S. góða Ch. 23 in the Hulda).

Magnús konungr gaf Rögnvaldi Brúsa syni jarls-nafn, ok sendi hann til ríkis vestr í Orkneyjar. Fékk konungr hönun lið ok skip, sem hann þurfti. Settisk hann í Eyjarnar, ok hafði í ró ríki um hríð, tvá hluti Orkneyja ok Hjaltlands; þar til er Þorfinnr jarl, föður-bróðir Rögnvaldr jarls, kallaði til landa þeirra er Magnús konungr hafði veitt hönun. Gerðusk þaðan af missætti ok ófriðr milli þeirra frænda, sem segir í Jarla-sögum, þar til er Rögnvaldr jarl stökk ór Eyjunum fyrir ofríki Þorfinns jarls, austr til Noregs á fund Magnúss konungs. Eftið konungr hann þá enn at skipum, ok fékk hönun it bezta mann-val af hirðsveitum sínum. Hann sendi ok bréf sín ok innsigli til Kálfs Árnasonar; hann hafði verit vestr þar, síðan hann flýði land í Noregi, með Þorfinni jarli mági sínum; hann átti Ingibjörgu Jarla-móður, dóttur Finns Árnasonar. Stóð þat á bréfum Magnúss konungs, at Kálfr skyldi ná eignum sínum öllum í Noregi, ok þarmeð hafa vingan Magnúss konungs, ef hann vildi veita lið Rögnvaldi jarli í skiptum þeirra Þorfinnz jarls. En er Kálfr hafði heyrt bréfin, lét hann sér fátt um finnask; en svaraði þó: "Mér þykkir," segir hann, "með mikilli hættu, hversu staðfastr " Magnús konungr er í skapi. Þá fyrr er ek lagða mik

“ í öllum hlutum til vinganar við hann, var ek í róg
 “ borinn, svá at ek flýða ór Noregi, þvíat lífi var at
 “ forða.” Rögnvaldr jarl mælti: “Spurt muntú þat
 “ hafa, at konungr hefir nú enn öllum mönnum upp
 “ gefit þat mikla mál, er hónum þótti lendir menn
 “ mest við sik sakaðir, ok er nú orðinn hverjum
 “ manni ást-fólginn; ok þaðan af er þat víst, at þú
 “ mant nú fá miklar virðingar af konungi, ef þú
 “ kemr á hans fund, þvíat hann er fastr í öllum góðum
 “ heitum.” Svá var sem Kálfi færi [um] annað eyra
 út þótt hann heyrði slíkt talat. En er Þorfinnr jarl
 spurði at Rögnvaldr jarl var kominn í Eyjarnar, sam-
 naði hann at sér miklu liði ok fór í mót hónum.
 Þeir fundusk þar sem heitir Rauðabjörg, ok börðusk,
 ok gékk Rögnvaldi jarli betr. Lagði Kálfr þá til um
 síðir sex eðr sjau stór-skip[um] með Þorfinni jarli
 mági sínum fyrir eggjan hans ok umtölur. Fékk
 Þorfinnr þá sigr. Ok fóru síðan skipti jarlanna sem
 segir í Sögu þeirra. Eptir þenna bardaga lagðisk
 Kálfr Árnason í hernað, ok gerðisk víkingr fyrir vestan
 hafit.

4. To Ch. 34 (from the Flatey Book, col. 490).

Þar er þeir vóru staddir vóru ber á einni þúfu.
 Konungr tekr berin, ok rennir í lófa sér. Þá sá
 konungr, hvar upp vóru sett merki bónda. Hann mælti
 þá: “Vesöl ber!” kvað hann. Rögnvaldr Brúsa son
 svarar: “Mismælt varð þer nú, konungr; lið mundir
 “ þú nefna vilja.” “Rétt segir þú, jarl,” kvað kon-
 ungr; “Eigi muntú minna mismæli mæla, þá er þú
 “ átt skamt ólifat.” Þat gékk eptir, sem segir í Jarla-
 sögum.

5. To Chh. 89-97 (from Inga Saga in the Hulda, Ch. 17).

ÚTFERÐ ERLINGS SKAKKA.

Erlingr hèt son Kyrpinga-Orms ok Ragnhildar dóttur
 Sveinka Steinars sonar. Kyrpinga-Ormr var son Sveins,

Sveins sonar, Erlends sonar or Gerði. Móðir Orms var Ragna, dóttir Orms jarls Eilífs sonar ok Ingibjargar, dóttur Finns jarls Árna sonar. Móðir Orms jarls var Ragnhildr dóttir Hákonar jarls ins ríka. Erlingr var vitr maðr ok mikill vin Inga konungs, ok með hans ráði fékk Erlingr Kristínar, dóttur Sigurðar konungs ok Málmfríðar dróttningar. Erlingr átti bú á Stuðlu á Sunn-hörða-landi. Erlingr fór ór landi, ok með hönum Eindriði ungi, ok enn fleiri lendir menn; þeir höfðu frítt lið. Þeir bjöggust til Jórsala-ferðar, ok fóru vestr um haf til Orkneyja. Fyrir þeirri ferð var Rögnvaldr jarl kali ok með hönum Viljalmr biskup. Ok höfðu alls af Orkneyjum fimtán langskip. Sigldu þeir fyrst til Suðreyja (sic) ok þaðan vestr til Vallands; ok síðan þá leið er farit hafði Sigurðr konungr Jórsala-fari út til Nörva-sunda, ok herjuðu víða um Spán heiðna. Litlu síðarr en þeir höfðu siglt um sundin, skildist frá þeim Eindriði ungi, ok þeir er honum fylgðu, með sex skipum, ok fóru þeir til Miklagarðs. En þeir Rögnvaldr jarl ok Erlendr hittu á Drómund einn í hafi; ok lögðu til níu skipum, ok börðust við þá. En at lyktum lögðu þeir snekkjurnar undir Drómundinn; báru þá heiðnir menn ofan á þá vápn ok grjótt, ok grýtur fullar af vellanda biki ok viðsmjörvi. Erlingr lá sínu skipi næst inn [undir] Drómund; ok bar fyrir útan þat skip vapna-burðinn heiðingja. Þeir Erlingr hjoggu raufar á Drómundinum, sumar í kafi niðri, sumar uppi á borðunum, svá at þeir fóru þar inn. Svá segir Þorbjörn Skakka-skáld í Erlings-drápu:—

- “ Hjoggu öxar-eggjum ugglaut hvatir glugga
- “ (því var nennt) á nýju Norðmenn í kaf borði:
- “ Eyðendr sá yðrar arnar hungurs á járnun
- “ vág-fylvingi vélar víg-skörð ofan börðuzt.”

Auðunn rauði hét sá maðr, stafnbúi Erlings, er fyrstr gékk upp í Drómundinn. Þeir unnu Drómundinn, ok drápu þar ógrynni manna; ok tóku ofa-mikit fé; ok

unnu fagran sigr. Rögnvaldr jarl ok Erlingr, er síðan var skakki kallaðr, kómu í þeirri ferð til Jórsala-lands, ok út til árinna Jórdana. Sneru þá aptr utan yfir hafit, ok fyrst til Mykla-garðs. Þar létu þeir eptir skip sín. Fóru utan landveg, ok héldu öllu heilu þar til er þeir kómu í Noreg. Ok var þeira ferð all-mjök lofuð. Þótti Erlingr síðan miklu meiri maðr en áðr, bæði af ferð sinni ok kván-fangi sínu. Hann var spekingr at viti, auðigr ok frænd-stórr, ok mál-snjall; hann var mest hallr at allri vináttu til Inga konungs, allra þeirra bræðra.

6. To Ch. 99 (Ch. 20 of the same Saga from the Hkr., Hulda, and Hrokkinn-skinna).

VESTR-FERÐ EYSTEINS KONUNGS.

Síðan byrjaði Eysteinn konungr ferð sína ór landi vestr um haf, ok sigldi til Kataness.¹ Hann spurði til Haralds jarls Maddaðar sonar í Þórsá. Hann lagði til með þrjár smá-skútur, ok kómu á þá úvara. En jarl hafði þrítögt skip ok á átta tigi manna. En er þeir voru úbúnir við, þá fengu þeir Eysteinn konungr þegar upp-göngu á skipit, ok tóku höndum jarl, ok höfðu með sér á skip. Hann leysti sik út með þrem mörkum gulls. Ok skildust þeir at svá búnu. Svá segir Einarr Skúlason:—

“ Vóru Sogns með (sára) syni Maddaðar staddir
 “ (má-grennir fremsk manna máttigr), tígir átta:
 “ Þrim skútum tók þreytir þann jarl drasils hranna;
 “ hraustr gaf hræ-skúfs nistir höfuð átt frömum jöfri.”

Eysteinn konungr sigldi þaðan suðr fyrir austan Skotland, ok lagði til kaupstaðar þess á Skotlandi, er heitir Apardjón, ok drap þar mart manna, ok rænti staðinn. Svá segir Einarr Skúlason:—

“ Frétt hefi ek at féll (fólk brustu svell);
 “ (jöfurr eyddi frið) Apardjónar lið.”

¹ ok . . . ness] thus Hkr.; hann sigldi til Orkneyja, Hulda and Hrak, better, see Orkn. S. l. c.

Aðra orrostu átti hann suðr við Hjartapoll við riddara-lið; ok kom þeim á flótta; ok hrauð þar skip nokkur. Svá segir Einarr:—

“ Beit buðlungs hjörr; (blóð féll á dörr;
 “ hirð fylgðisk holl) við Hjartapoll:
 “ Hugin gladdi heit (hruðusk Engla beit,
 “ óx vitnis vín) valbasta-Rín.”

Þá hélt hann enn suðr á England, ok átti ina þriðju orrostu við Hvítaby; ok fékk sigr, en brendi bæinn. Svá segir Einarr:—

“ Jók hilmir hjaldr (þar var hjörva-galdr,
 “ hjósk Hildar-ský) við Hvítaby:
 “ Ríkt lék við rönn (rauzk ylgjar tönn,
 “ fékksk fyrðum harmr) fyrri-skógar garmr.”

Eptir þat herjaði hann víða um England Þá var Stefnir konungr í Englandi. Því næst átti Eysteinn konungr orrostu við Skörpu-sker við riddara nökkura. Svá segir Einarr:—

“ Drap döglíngr gegn (dreif strengjar regn)
 “ við Skörpu-sker skjald-kænan her.”

Þar næst barðist hann við Pílavík, ok fékk sigr. Svá segir Einarr:—

“ Rauð siklíngr sverð, (sleit gylðis ferð
 “ prútt Parta lík) í Pílavík:
 “ Vann vísi allt (fyrir vestan salt
 “ (brandr gall við brún) brennt Langa-tún.”

Þeir brendu þar Langatún mikit þorp; ok segja menn, at sá bær hafi litla upp-reist fengit síðan. Eptir þat fór Eysteinn konungr brott af Englandi; ok um haustið aptr til Noregs. Ok ræddu menn um þessa ferð all-misjafnt.

B. EXTRACTS FROM THE NJALA.¹

TO CH. 13. EARL SIGURD AND THE BRIAN-BATTLE.

CH. 84. Nú er þar til máls at taka, at þeir Grímr ok Helgi, synir Njáls, fóru af Íslandi þat sumar sem þeir Þráinn fóru útan, ok vóru á skipi með þeim Ólafi [ór] Eldu Ketils syni, ok Bárði. Þeir tóku norðan-veðr svá hörð, at þá bar suðr í haf; ok rak yfir myrkr svá mikit, at þeir vissu eigi hvar þeir fóru; ok höfðu þeir úti-vist langa. Þá kómu þeir þar, er grunn-sævi var mikit, ok þóttust þeir vita, at þat mundi vera nær löndum. Þeir Njáls-synir spurðu, ef Bárðr vissi nökkut til, hverjum löndum þeir mundu næst vera. "Mörg eru til," segir hann, "at því sem vèr höfum veðr-föll haft, Eyjar,² eða "Skotland, eðr Írland." Tveim nóttum síðarr sá þeir lönd á bæði borð, en boða mikinn inn á fjörðinn. Þeir köstuðu akkerum fyrir útan boðann. Þá tók at lægja veðrit; en um morguninn var logn. Sjá þeir þá fara þrettán skip út at sèr. Þá mælti Bárðr: "Hvat skal "nú til ráða taka, þvíat menn þessir munu veita oss "atsókn?" Síðan ræddu þeir hvárt þeir skyldu verja sik eða gefast upp. En áðr þeir höfðu ráðit, kómu at víkingar; spurðu þá hvárir aðra at nöfnum, hvat fyrir-menn hëti. Þá nefndust fyrir-menn kaupmanna; ok spurðu í móti hverir fyrir liði þeirra veri. Annarr

¹ The text of these extracts from the Njáls Saga is taken from Cd., Arna-Magn. 468, collat. with 132, 133, folio, and with 166, 4to, in the

Arna-Magn. Library; as also with 2868-70, 4to., in the Royal Library at Copenhagen. All on vellum.

² Eyjar] Orkneyjar, 133.

nefndist Grjótgarðr, en annarr Snækólfr,¹ synir Moldans² or Dungalbæ³ í Skotlandi, frændr Melkólfs Skota-konungs: "Ok eru kostir tveir af oss gerfir," segir Grjótgarðr, "at þér gangit á land, en vèr munum taka fè yðvart; hinn er annarr, at vèr munum sækja" at yðr, ok drepa hvern mann, er vèr fám." Helgi segir: "Þat vilja kaupmenn at verja sik." Þá mæltu kaupmenn: "Mæl þú alls-vesall!⁴ hverja vörn munu vèr veita; ok er 'Fè fjörvi fyrra.'" Grímr tók þat ráð, at hann æpti á víkinga, ok lét þá eigi heyra illan kurr kaupmanna. Bárðr ok Ólafr ræddu: "Hyggit þér eigi" at Íslendingar muni gera spott at látum yðrum? Takið heldr vápn yður ok verit yðr!" Tóku þeir þá allir til vápna; ok festu þat með sèr, at þeir skyldu aldri upp gefast meðan þeir mætti verja sik.

85. Víkingar skutu á þá; ok tókst orosta; ok verja kaupmenn sik vel. Snækólfr hleypr at Ólafr, ok leggr í gegnum hann með spjóti. Grímr leggr til Snækólfs spjóti, ok svá fast, at hann féll útbyrðis. Helgi sneri þá móts við Grím; ok ráku þeir ofan alla víkinga, ok jafnan vóru þeir Njáls-synir þar er mest þurfti. Víkingar kölluðu, ok báðu kaupmenn upp gefast. Þeir segja, at þeir mundi aldri upp gefast. Í þessu varð þeim litið til hafs; sjá þeir skip fara sunnan fyrir nesit; vóru eigi færi en tíu. Þeir róa mikinn ok stefna at þangat; er þar skjöldr við skjöld. En á því skipi, er fyrst fór, stóð maðr við siglu; sá var í silki-treyju, ok hafði gyldan hjálm, en hárit bæði mikit ok fagrt; sjá maðr hafði spjót gull-rekit í hendi. Hann spurði: "Hverir eiga hær leik svá újafnan?" Helgi segir til sín, ok sagði, at í móti vóru þeir Grjótgarðr ok Snækólfr. "En hverir eru stýrimenn?" segir hann. Helgisvaraði: "Bárðr svartí, er lifir; en annarr er látinn, er Ólafr

¹ *Snækólfr*] Snæcollr, 2870.

² *Moldans*] Moddans, 132.

³ *Dungalbæ*] Dungsabæ, 133; Duggalsbæ, 2868.

⁴ *alls-vesall*] 133, 2868; allvesall, Cd.

“hèt.” “Erut þit,” segir hann, “Íslenzkir menn?” “Svá er víst,” segir hann. Hann spurði hvers synir þeir væri. Þeir sögðu. Þá kannaðist hann við, ok mælti: “Nafn-frægir erut þér feðgar.” “Hverr ertú?” segir Helgi. “Kári heiti ek, ok em ek Sölmundar son.” “Hvaðan komtú at?” segir Helgi. “Ór Suðreyjum,” [segir Kári]. “Þá ert þú vel at kominn,” segir Helgi, “ef þú vilt veita oss nokkut.” “Veita slíkt sem þér þurfir,” segir Kári; “en hvers beiðit þér?” “Veita þeim atlögu,” segir Helgi. Kári segir at svá skyldi vera. Lögðu þeir þá at þeim; ok tókst þá bardagi í annat sinn. En er þeir hafa barizt um hríð, hleypr Kári upp á skip til Snækólfs; hann snýr í móti honum, ok högg[r] til hans. Kári hleypr yfir slá eina, er lá um þvert skipit, aprt öfugr. Snækólfr hjó í slána, svá at fal báða egg-teinana sverðsins. Kári högg til hans, ok kom sverðit á öxlina; ok varð högg svá mikit, at hann klauf frá ofan höndina; ok hafði Snækólfr þegar bana. Grjótgarðr skaut spjóti til Kára. Kári sá þat, ok hljóp í lopt upp, en spjótið misti hans. Í því vóru þeir Helgi ok Grímr komnir til móts við Kára. Hleypr þá Helgi at Grjótgarði, ok legg sverði í gegnum hann, ok varð þat hans bani. Gengu þeir þá um skip öll með báðum borðum. Menn báðu sèr þá griða; gáfu þeir þá grið öllum, en tóku fè allt. Eptir þat leggja þeir skipin öll út undir Eyjar.

86. Sigurðr hèt jarl, er ræð fyrir Orkneyjum, hann var Hlöðves son, Þorfinns sonar hausa-kljúfs, Torf-Einars sonar, Rögnvallz sonar jarls af Mæri, Eysteins sonar glumru. Kári var hirðmaðr Sigurðar jarls, ok hafði tekit skatta af Suðreyjum¹ af Gilla jarli. Kári biðr þá nú fara til Hrosseyjar; ok sagði, at jarl mundi vel við þeim taka. Þeir þágu þat, ok fóru með Kára, ok kómu til Hrosseyjar. Kári fylgir þeim á fund jarls, ok

¹ *Suðreyjum*] 2868; *eyjunum*, Cd., 132, 133, &c.

sagði¹ hverir menn þeir væri. “Hversu kómu þeir,” segir jarl, “á þinn fund?” “Ek fann þá í Skotlands-
“fjörðum; ok börðust þeir við sonu Moldans² jarls; ok
“vörðust þeir svá vel, at þeir urpu sèr jafnan meðal
“viðanna, ok vóru þar jafnan sem mest var raunin; vil
“ek nú biðja þeim hirð-vistar.” “Því skalt þú ráða,” segir jarl, “tekist hefir þú svá mikit á hendr við þá
“áðr.” Þeir vóru þá með jarli um vetrinn, ok vóru vel virðir. Helgi var hljóðr er á leið. Jarl þóttist eigi vita hví þat mundi sæta; ok spurði, hví hann væri hljóðr; ok spurði hvat honum þætti. “Eða þikki þèr hèr
“eigi gott?” “Gott þikki mèr hèr,” segir hann. “Hvat hugsar þú þá?” segir jarl. “Eigi þèr nökkurs ríkis
“at gæta á Skotlandi?” [segir Helgi]. “Svá mun oss
“þikkja,” segir jarl, “eða hvat er at því?” Helgi segir :
“Skotar munu hafa tekit sýslumann yðvarn af lífi, ok
“tekit njósnir allar, at öngar skyldi ganga yfir Pét-
“lands-fjörð.” Jarl mælti: “Ertú forspár maðr?” Helgi segir : “Lítt er þat reynt.” “Auka skal ek sæmd
“þína,” segir jarl, “ef þetta er svá; ella mun þèr gjald
“at verða.” “Ekki er Helgi³ þess-háttar maðr,” segir Kári; “ok mun hann satt til segja; þvíat faðir hans er
“forspár.” Síðan sendi jarl menn suðr til Straumeyjar Arnljóti, sýslumanni sínum. Eptir þat sendi Arnljótr suðr yfir Pétlands-fjörð; ok tóku þar njósnir; ok frèttu þat, at Hundi jarl, ok Melsnatdi⁴ jarl, höfðu tekit af lífi Hávarð í Þraðsvík,⁵ mág Sigurðar. Sendir þá orð Sigurði jarli, at hann skyldi koma suðr með lið mikit, ok reka jarla þessa af ríkinu. Þegar jarl spurði þetta, dró hann saman her mikinn.

87. Síðan fór jarl með herinn, ok var Kári í för með honum ok svá Njáls-synir. Þeir kómu suðr við Katanes. Jarl átti þessi ríki í Skotlandi: Ross ok

¹ *sagði*] 138; spurði, Cd.

² *Moldans*] Cd., 132; Moddans, 133, 2868.

³ *Helgi*] h, Cd.

⁴ *Melsnatdi*] Melsnaði, 133; Melsnati, some.

⁵ *Þraðsvík*] Thus here Cd. and 132, 133.

Myrævi,¹ Suðrland,² ok Dali. Kómu þar at móti þeim menn af þeim ríkjum, ok segja, at jarlar væri þaðan skamt í braut með mikinn her. Þá snýr Sigurðr jarl þangat herinum; ok heitir þar Dungals-nípa³ er fundrinn var fyrir ofan. Ok laust í bardaga með þeim. Skotar höfðu látið fara sumt liðit laust; ok kom þat í opna skjöldu jarls-mönnum; ok varð þar mannfall mikit, þar [til] er þeir Njáls-synir sneru í móti þeim, ok börðust við þá, ok kómu þeim á flóttu; verðr þá bardaginn harðr; snúa þeir Helgi þá fram hjá merkinu jarls ok berjast vel. Nú snýr Kári í móti Melsnatda⁴ jarli. Melsnatdi skaut spjóti til Kára. Kári skaut aptr spjótinu, ok í gegnum jarl. Þá flýði Hundi jarl. En þeir ráku flóttann, allt þar til er þeir spurðu til Melkólfs, at hann dró her saman í Dungalabæ.⁵ Átti jarl þá ráð við menn sína; ok sýndist öllum þat ráð at snúa aptr, ok berjast eigi við svá mikinn landher. Sneru þeir þá aptr. En er jarl kom í Straumey, skiptu þeir þar herfangi. Síðan fór hann norðr til Hrosseyjar. Njáls-synir fylgdu honum, ok Kári. Jarl gerði þá veizlu mikla. Ok at þeirri veizlu gaf jarl Kára sverð gott ok spjót gullrekit; en Helga gullhring ok skikkju; en Grími skjöld ok sverð. Eptir þat gerði hann þá hirðmenn sína, Grím ok Helga, ok þakkaði þeim framgöngu sína. Þeir voru með jarli þann vetr ok um sumarit, þar til er Kári fór í hernað. Þeir fóru með honum. Þeir herjuðu víða um sumarit, ok fengu hvervetna sigr. Þeir börðust við Guðröð konúng ór Mön, ok sigruðu hann; ok fóru við þat aptr, ok höfðu fengit mikit fê; voru þeir með jarli um vetrinn. Um várit beiddust þeir Njáls-synir at fara til Noregs. Jarl mælti, at þeir skyldu fara sem þeim líkaði; ok fékk þeim gott skip ok rökva menn.

¹ *Myrævi*] Moræfi, 133.

² *Suðrland*] syðri lond, Cd., 132, badly; Syðr lönd, 133; om. 2868.

³ *Dungals-nípa*] Dugalsnips, 133, 2868.

⁴ *Melsnatda*] Melsnata, 133, 2868.

⁵ *Dungalabæ*] Duggalsbæ, 2868.

Kári segir, at hann mundi þetta sumar koma til Noregs með skatta Hákonar jarls, ok mundu þeir þar finnast. Ok svá kom, at þeir sam-mæltust á þat. Síðan létu þeir Njáls-synir út, ok sigldu til Noregs, ok kómu við Þrándheim.

90. . . . Síðan fór Kári vestr um haf á fund Sigurðar jarls; ok tók hann við þeim allvel, ok vóru með jarli um vetrinn. En um várit bað Kári þá Njáls-sonu at þeir færi í hernað með honum; en Grímr kvaðst þat mundu gera, ef hann vildi fara með honum út til Íslands. Kári hét því. Fóru þeir þá með honum í hernað. Þeir herjuðu suðr um Öngulsey,¹ ok allar Suðreyjar. Þá höldu þeir til Saltiris,² ok gengu þeir þar upp; ok börðust við landsmenn ok fengu til fjár mikils, ok fóru til skipa. Þaðan fóru þeir suðr til Bretlands, ok herjuðu þar. Þá höldu þeir til Manar; þar mættu þeir Guðröði konungi ór Mön, ok börðust þeir við hann, ok höfðu sigr, ok drápu Dungal³ son konungs. Þar tóku þeir fê mikit. Þaðan höldu þeir norðr til Kolu,⁴ ok fundu þar Gilla jarl, ok tók hann við þeim vel; ok dvöldust með honum nokkura hríð. Jarl fór með þeim til Orkneyja á fund Sigurðar jarls. En um várit gipti Sigurðr jarl Gilla jarli Nereiði⁵ systur sína. Fór hann þá í Suðreyjar.

91. Þat sumar bjoggust þeir Kári ok Njáls-synir til Íslands. Ok þá er þeir vóru al-búnir, gengu þeir á fund jarls. Jarl gaf þeim góðar gjafir; ok skildu þeir með mikilli vináttu. Látu þeir nú í haf. Þeir hafa útivistir skammar, ok gaf þeim vel byri, ok kómu við Eyrar . . .

¹ *Öngulsey*] 2868; *Öngulseyjar*, plur., Cd., 132, 133 (badly).

² *Saltiris*] *Saltiris*, Cd., 132, 2868; *Salternis*, 133.

³ *Dungal*] *Dufgal*, 132.

⁴ *Kolu*] i.e., Coll in the Hebrides, Cd., 133, 2870; *Klo*, 2868;

Kolni, 132; cfr. *Flateyjarbók*, i. 150.

⁵ *Nereiði*] Cfr. cap. 155, where she is called *Svanlaug* or *Hvarfðöð*. In the *Vatnsdæla Saga* a *Nereida* is mentioned as a relation of earl Sigurd, and it is added that she was the mother of Thorkel Krafla.

b. THE BRIAN-BATTLE.

154. Flosi ríðr nú austr til Hornafjarðar, ok fylgðu honum flestir þíngmenn hans; ok flutti austr vöru sína ok önnur fargögn, þau er þau skyldu hafa með sér. Síðan bjoggu þeir ferð sína ok skip. Var Flosi nú við skipit þar til er þeir vöru búnir. En þegar byr gaf, létu þeir í haf. Þeir höfðu langa úti-vist, ok veðráttu illa; fóru þeir þá hundvillir. Þat var einu hverju sinni, at þeir fengu áföll stór þrjú nokkur. Sagði Flosi þá, at þeir mundu nokkur vera í nánd löndum, ok þetta væri grunnföll. Þoka var [á] mikil; en veðrit óx svá, at hríð mikla gerði at þeim. Fundu þeir eigi fyrr en þá keyrði á land upp um nótt eina; ok varð þar borgit mönnum, en skip braut allt í spán, en fe máttu þeir ekki bjarga. Urðu þeir at leita sér verma. En um daginn eptir gengu þeir upp á hæð nokkura; var þá veðr gott. Flosi spurði, ef nokkurr maðr kendi land þetta. Þar vöru þeir menn tveir, er farit höfðu áðr, ok sögðust kenna at vísu: "Ok " eru vèr komnir við Orkneyjar í Hrossey." "Fá " mættim vèr betri landtöku," segir Flosi, "þvíat þeir " Grímr ok Helgi Njáls-synir, vöru hirðmenn Sigurðar " jarls Hlöðves sonar, er ek vá." Leituðu þeir sér þá fylg[s]nis, ok reyttu á sik mosa; ok lágu svá um stund, ok eigi langa, áðr Flosi mælti: "Ekki skulu vèr hèr " liggja lengr svá, at landsmenn verði þess varir." Stóðu þeir þá upp ok gerðu ráð sitt. Flosi mælti þá til sinna manna: "Vèr skulum ganga allir á vald jarlsins; þvíat " oss gerir ekki annat; þvíat jarl hefir at líku líf vart, " ef hann vill eptir því leita." Gengu þeir þá allir í brott þaðan. Flosi mælti, at þeir skyldu engum manni segja tíðindin, eða frá ferðum sínum, fyrr en hann segði jarli. Fóru þeir þá til þess, er þeir fundu menn, þá er þeim vísuðu til bæjarins. Gengu þeir þá fyrir

jarl,¹ ok kvaddi Flosi hann ok allir þeir. Jarl spurði hvat manna þeir væri. Flosi nefndi sik, ok sagði ór hverri sveit hann var á Íslandi. Jarl hafði spurt áðr brennuna, ok kendist hann af því þegar við men- nina. Jarl spurði þá Flosa: "Hvat segir þú mēr til " Helga Njálssonar hirðmanns míns?" "Þat," sagði Flosi, "at ek hjó höfuðit af honum." Jarl mælti: "Taki " þá alla!" Þá var svá gert. Þá kom at í því Þorsteinn Síðu-Hallsson. Flosi átti Steinvöru systur Þorsteins. Þorsteinn var hirðmaðr Sigurðar jarls. En er Þorsteinn sá Flosa höndlaðan, þá gekk hann fyrir jarl, ok bauð fyrir Flosa allt þat góðs, sem hann átti. Jarl var inn reiðasti lengi. En þó kom svá um síðir við um- tölur góðra manna með Þorsteini,—þvíat hann var vel vinum horfinn, ok gengu margir til at flytja með honum,—at jarl tók sættum við þá, ok gaf Flosa grið ok öllum þeim. Hafði jarl á því ríkra manna hátt, at Flosi gekk í þá þjónustu, sem Helgi Njálsson hafði haft. Gerðist Flosi nú hirðmaðr Sigurðar jarls, ok kom hann sèr brátt í kærleika mikla við jarlinn.

155. Þeir Kári ok Kolbeinn svarti létu út hálfum mánaði síðarr af Eyrum en þeir Flosi ór Hornafirði. Gaf þeim vel byri ok vóru skamma stund úti. Tóku þeir Friðarey—hon er á milli Hjaltlands ok Orkneyja. Við Kára tók sá maðr, er hèt Davíðr² hvíti; hann segir Kára allt um ferðir þeirra, slíkt sem hann hafði viss orðit; hann var inn mesti vin Kára, ok var Kári með honum um vetrinn; höfðu þeir þá frèttir vestan ór Hrossey allar þær er þar gerðust.

Sigurðr jarl bauð til sín at Jólum Gilla jarli mági sínum or Suðreyjum. Hann átti Svanlaugu,³ systur Sigurðar jarls. Þá kom til Sigurðar jarls konúgr sá er Sigtryggr hèt af Írlandi; hann var sonr Olafs kva-

¹ *Gengu . . . jarl*] om. Cd.

² *Davíðr*] *Dagviðr*, 132.

³ *Svanlaugu*] *Kormlóðu*, 133
| *Hvarflóðu*, 132.

rans, en móðir hans hét Kormlöð. Hon var allra kvenna fegrst, ok bezt at sèr orðin um þat allt er henni var úsjálfrátt; en þat var mál manna, at henni hafi allt verit illa gefit þat er henni var sjálf-rátt. Brjánn hét konúgr sá er hana hafði átta, ok vóru þau þá skilið.¹ Hann var allra konunga² bezt at sèr; hann sat í Kan-kara-borg³ á Írlandi. Bróðir hans var Úlfr hreða⁴ inn mesti kappi. Fóstri Brjáns hét Kerþjálfaðr; hann [var] son Kylfis konúgs, þess er margar orrostur átti við Brján konúg, ok stökk ór landi fyrir honum, ok settist í stein. En þá er Brján konúgr gekk suðr, þá fann hann Kylfi konúg, ok sættust þeir. Þá tók Brjánn konúgr við syni hans Kerþjálfaði, ok unni meira en sínum sonum; var hann þá roskinn, er þetta er tíðinda, ok allra manna fríðastr. Dungaðr hét son Brjáns konúgs, en annarr Margaðr, þriði Taðkr,⁵—þann köllum vèr Tann;⁶ hann var þeirra yngstr; en inir ellri synir Brjáns konúgs vóru frumvaxta ok manna vaskastir. Ekki var Kormlöð móðir barna Brjáns konúgs; en svá var hon orðin grimm Brjáni konúgi eptir skilnað þeirra, at hon vildi hann gjarna feigan. Brjánn konúgr gaf upp þrysvar útlögum sínum inar sömu sakir; en ef þeir misgerðu optarr, þá lét hann dæma þá at lögum; ok má af slíku marka hvílikr konúgr hann hefir verit. Kormlöð eggjaði mjök Sigtrygg son sinn at drepa Brján konúg. Sendi hon hann nú til Sigurðar jarls at biðja hann liðs. Kom Sigtryggr konúgr fyrir Jól til Orkneyja. Þar kom þá ok Gilli jarl, sem fyrr var ritað. Svá var mönnum skipat, at Sigtryggr konúgr sat í miðju háseti; en til sinnar handar konúgi sat hvárr jarl-anna. Sátu menn þeirra Sigtryggs konúgs ok Gilla

¹ skilið] þviát, add. Cd., 132.

² konunga] 1133; manna, Cd.

³ Emend. see Munch, I. 2. p. 644 and II. 549, footnote; Kantara-borg, Cd., 133, 2870; Kunnjatta-borg, 132 (badly).

⁴ hreða] 133; hreða, Cd. 132.

⁵ Taðkr] 132; Taðr, 2870; Taktr, Cd.

⁶ Tann] Tanna, 133.

jarls innarr frá; en útar frá Sigurði jarli sat Flosi ok Þorsteinn Síðu-Hallsson; ok var skipuð öll höllin. Sigtryggr konúgr ok Gilli jarl vildu heyra tíðindin þau er gersk höfðu um brennuna, ok svá síðan hon var. Þá var fenginn til Gunnarr Lambason at segja söguna, ok var settr undir hann stóll.

156. Í þenna tíma kómu þeir Kári ok Kolbeinn, ok Davíðr¹ hvíti, til Hrosseyjar öllum á úvart. Gengu þeir þegar upp á land; en fáir menn gættu skips. Kári ok þeir fèlagar gengu þegar til jarls-bæjarins, ok kómu at höllinni um drykkju. Bar þat saman, at þá var Gunnarr at segja söguna; en þeir hlýddu til á meðan úti. Þetta [var] Jóla-daginn sjálfan. Sigtryggr konúgr spurði: “Hversu þoldi Skarphèðinn í brenn-
“unni?” “Vel fyrst lengi,” segir Gunnarr; “en þó
“lauk svá, at hann grèt.” Ok um allar sagnir hallaði hann mjök til, en ló víða frá. Kári stóðst þetta eigi. Hljóp hann þá inn með brugðnu sverðinu, ok kvað vísu þessa:

“Hrósa hildar-fúsir
(Hvat hafa til fregit skatnar!)
“hve rá-fáka ráku²
rennendr Niáls brennu:
“Varðat vætti-njörðum
viðheims at þat síðan
“(hrátt gnt hrafn at slíta
hold) skæliga goldit?”

Þá hljóp hann innarr eptir höllinni, ok hjó á hálsinn Gunnari Lambasyni; ok svá snart, at höfuðit fauk upp á borðit fyrir konúnginn ok jarlana. Urðu borðin í blóði einu, ok svá klæðin jarlanna.³ Sigurðr jarl kendi manninn þann er vegit hafði vígit ok mælti: “Takit þer Kára ok drepit hann!” Kári hafði verit hirdmaðr Sigurðar jarls, ok var allra manna vinsæ-

¹ Davíðr] Dagviðr, 132.

² ráku] rakum, 132, 133.

³ urðu . . . jarlanna] add. 132;
om. Cd., 133, 466, 2869, 2870.

lastr; ok stóð engi upp at heldr, þótt jarl ræddi um. Kári mælti: "Þat munu margir mæla, herra, at ek hafa " þetta fyrir yðr unnit, at hefna hirðmanns yðars." Flosi mælti: "Ekki gerði Kári þetta um sakleysi; hann " er í öngum sættum við oss; gerði hann þat at sem " hann átti." Kári gekk í braut; ok varð ekki eptir honum gengit. Fór Kári til skips síns ok þeir fælagar. Var þá veðr gott, ok sigldu þegar suðr til Kataness, ok fóru upp í Þrasvík til göfugs manns er Skeggi hét; ok var með honum mjök lengi.—Þeir í Orkneyjum hreinsuðu borðin ok báru út inn dauða. Jarl var sagt at þeir hefði siglt suðr til Skotlands. Sigtryggr konúgr mælti: "Þessi var herði-maðr mikill fyrir sèr, " er svá röskliga vann at, ok sást ekki fyrir." Sigurðr jarl svaraði: "Öngum manni er Kári líkr í hvatleik " sínum." Flosi tók nú til at segja söguna frá brenninni; bar hann öllum vel; ok var því trúat. Sigtryggr konúgr vakti þá til um eyrendi sitt við Sigurð jarl; ok bað hann fara til orrostu með sèr í móti Brjáni konúgi. Jarl var lengi erfiðr; en kom svá, at hann [gerði] kost á. Mælti hann þat til, at eiga móður hans, ok vera konúgr á Írlandi, ef þeir felldi Brján. En allir löttu Sigurð jarl í at ganga, ok týði ekki. Skildu þeir at því, at Sigurðr jarl hét ferðinni, en Sigtryggr konúgr hét honum móður sinni ok konúngdómi. Var svá mælt, at Sigurðr jarl skyldi kominn með her sinn allan til Dýflinnar at Pálm-sunnudegi. Fór [Sig]tryggr konúgr þá suðr til Írlands, ok sagði Kormlöðu móður sinni, at jarl hafði í gengit, ok svá hvat hann hafði til unnit. Hon lét vel yfir því, en kvað þau þó skyldu draga at meira lið. Sigtryggr spurði hvaðan þess væri at ván. Hon sagði at víkingar tveir lágu úti fyrir vestan Mön, ok höfðu þrjá tigi skipa; "Ok svá harðfengir, at ekki " stendr við; heitir annarr Öspakr en annarr Bróðir. " Þú skalt fara til móts við þá; ok láta ekki at " skorta, at koma þeim í með þèr, hvat sem þeir mæla

“ til.” Sigtryggr konúgr ferr nú, ok leitar víking-anna, ok fann þá fyrir utan Mön. Berr Sigtryggr konúgr þegar upp eyrendi sín. En Bróðir skarst undan, allt til þess er Sigtryggr konúgr hæt honum konúgdóm ok móður sinni; ok skyldi þetta fara svá hljótt, at Sigurðr jarl yrði eigi viss. Hann skyldi ok koma Pálm-sunnudag til Dyflinnar. Sigtryggr konúgr fór heim til móður sinnar, ok sagði henni hvar þá var komit. Eptir þetta talast þeir við Óspakr ok Bróðir. Sagði þá Bróðir Óspaki alla viðræðu þeirra Sigtryggs; ok bað hann fara til bardaga með [sèr] í móti Brjáni konúgi, ok kvað sèr mikit við liggja. Óspakr kvaðst eigi vilja berjast í móti svá góðum konúgi. Urðu þeir þá báðir reiðir, ok skiptu þegar liði sínu; hafði Óspakr tíu skip, en Bróðir tuttugu. Óspakr var heiðinn, ok allra manna vitrastr. Hann lagði skip sín inn á sundit, en Bróðir lá fyrir utan. Bróðir hafði verit maðr kristinn ok messu-djákn at vígslu; en hann hafði kastað trú sinni; ok gerðist guðnífingr, ok blótaði nú heiðnar vættir; ok var allra manna fjölkunnigstr; hann hafði herbúnað þann er eigi bitu járn. Hann var bæði mikill ok sterkr; ok hafði hár svá mikit, at hann drap undir belti sèr; þat var svart.

157. Þat bar við eina nótt, at gnýr mikill kom yfir þá Bróður, svá at þeir vöknudðu allir, ok spruttu upp, ok fóru í klæði sín. Þar með rigndi á þá blóði vellaða. Hlífðu þeir sèr þá með skjöldum, ok brunnu þó margir. Undr þetta hëlzt allt til dags. Maðr hafði látizt af hverju skipi; sváfu þeir þá um daginn. Aðra nótt varð enn gnýr, ok spruttu þá enn allir upp. Þá rendu sverð ór slíðrum; en öxar ok spjót flugu í lopt upp ok börðust. Sóttu þá vápnin svá fast at þeim, at þeir urðu at hlífa sèr; ok urðu þó margir sárir; en dó maðr af hverju skipi. Hëlzt undr þetta allt til dags. Sváfu þeir þá enn um daginn eptir. Þriðju nótt varð gnýr með sama hætti.

Þá flugu at þeim hrafnar, ok sýndist þeim ór jární nefin ok klærnar. Hrafnarnir sóttu þá svá fast, at þeir urðu at verja sik með sverðum, en hlífðu sér með skjöldum. Gékk þessu enn til dags. Þá hafði enn látizt maðr af hverju skipi. Þeir sváfu þá enn fyrst. En er Bróðir vaknaði, varp hann mæðiliga öndunni, ok bað skjóta útan báti: "Þvíat ek vil finna Óspak." Steig hann þá [í] bátinn, ok nokkurir menn með honum. En er hann fann Óspak, sagði hann honum undr þau, er fyrir þá hafði borit, ok bað hann segja sér, fyrir hverju vera mundi. Óspakr vildi eigi segja honum fyrr en hann seldi honum grið. Bróðir hét honum griðum; en Óspakr dró þó undan allt til nær.¹ Óspakr mælti þá: "Þar sem blóði rigndi á yðr: þar munut þér hella út margs manns blóði, bæði yðru ok annarra. En þar sem þér heyrðut gný mikinn: þar mun yðr sýndr heims-brestr, ok munu þér deyja allir brátt. En þar er vápnin sóttu at yðr: þat mun vera fyrir orrostu. En þar sem hrafnar sóttu at yðr: þat merkir djöfla þá, er þér trúit á, ok yðr munu draga til helvítis kvala." Bróðir var þá svá reiðr, at hann mátti öngu svara. Ok fór þegar til manna sinna; ok lét þekja sundit allt með skipum, ok bera strengi á land;² ok ætlaði at drepa þá alla eptir um morguninn. Óspakr sá ráða-gerð þeirra alla. Þá hét hann at taka trú, ok fara til Brjáns konúngs, ok fylgja honum til dauða-dags. Hann lét þá þat ráðs taka, at þekja öll skipin, ok forka með landinu, ok høgga strengi þeirra Bróður. Tók þá at reiða saman skipin. En þeir voru sofnaðir. Þeir Óspakr fóru þá út ór firðinum, ok svá vestr til Írlands, ok kómu til Kankara-borgar.³ Sagði Óspakr þá Brjáni konúngi allt þat, er hann var viss orðinn; ok tók skírn, ok fal sik konúngi á hendi. Síðan lét Brjánn konúngr samna liði um allt ríki sitt,

¹ Þvíat Bróðir vá aldri víg um nætr, add. 132.

² ok lét . . . land] 132; om. Cd.

³ Emend. see above. Kantara-borgar, Cd.; Kunjattu, 132; Kanoebu, 2870.

ok skyldi kominn herrinn allr til Dyflinnar í vikunni Pálm-Dróttinsdag.

BRJÁNS-BARDAGI.

158. Sigurðr jarl Hlöðvesson bjóst af Orkneyjum. Flosi bauð at fara með hönunum. Jarl vildi þat eigi, þar sem hann átti suðrgöngu sína at leysa. Flosi bauð fimmtán menn af liði sínu til ferðarinnar; en jarl þektist þat; en Flosi fór með Gilla jarli í Suðreyjar. Þorsteinn Síðu-Hallsson fór með Sigurði jarli, Hrafn inn rauði, Erlíngr af Straumey. Jarl vildi eigi at Hárekr færi, en jarl læzt mundu segja honum fyrstum tíðindin. Jarlinn kom með allan her sinn at Pálma-degi í Dyflin; þar var ok kominn Bróðir með allan her sinn. Bróðir reyndi til með forneskju, hversu ganga mundi orrostan. En svá gekk fréttin, ef á Föstudegi væri barizt, at Brjánn konúgr mundi falla ok hafa sigr; en ef fyrr væri barizt, mundi þeir allir falla, er í móti honum væri. Þá sagði Bróðir, at eigi skyldi fyrr berjast en Föstudaginn. Þá¹ reið maðr at þeim Kormlöðu² á apal-grám hesti, ok hafði í hendi pálstaf.³ Hann talaði lengi við þau.⁴ Brjánn konúgr kom með allan her sinn til borgarinnar. Föstudaginn fór út herrinn af borginni, ok var fylkt liðinu hváru-tveggja. Bróðir var í annan fylkingar-arminn; en Sigtryggr konúgr í annan. Sigurðr jarl var í miðju liðinu.—Nú er at segja frá Brjáni konúgi, at hann vildi eigi berjast Föstudaginn, ok var skotið um hann skjaldborg, ok fylkt þar liðinu fyrir framan. Úlfr hreða var í þann fylkingar-arminn, sem Bróðir var til móts. En í annan fylkingar-arm var Óspakr ok synir hans, þar er Sigtryggr var í móti.⁵ En í miðri fylkingunni var Kerþjálfaðr, ok vóru fyrir honum borin merkin. Fallast

¹ Þá] Fimtaginn, 132.

² Kormlöðu] om. 132.

³ ok . . . pálstaf] om. 132.

⁴ þau] Bróður ok Kormlöðu, add. 132.

⁵ þar . . . móti] add. 132; om. Cd.

nú at fylkingarnar; var þar orrosta all-hörð. Gekk Bróðir í gegnum lið þeirra; ok felldi þá alla, er fremstir stóðu; en hann bitu ekki járn. Úlfr hreða sneri þá í móti honum, ok lagði til hans þrysvar-sinum, svá fast, at Bróðir féll fyrir í hvert sinn; ok var við sjálft, at hann mundi eigi á fætr komast. En þegar hann fékk upp staðit, þá flýði hann, ok þegar í skóginn undan. Sigurðr jarl átti harðan bardaga við Kerþjálfað. Kerþjálfaðr gekk svá fast fram, at hann felldi þá alla, er fremstir voru; rauf hann fylkingina Sigurðar jarls allt at merkjum, ok drap merkis-manninn. Fékk hann þá til annan mann, at bera merkit; varð þá enn orrosta hörð. Kerþjálfaðr hjó þenna þegar banahögg; ok hvern at öðrum, þá er í nánd voru. Sigurðr jarl kvaddi þá til Þorstein Síðu-Hallsson at bera merkit. Þorsteinn ætlaði upp at taka merkit. Þá mælti Ámundi hvíti: "Berðú eigi merkit, þvíat þeir " eru allir drepnir er þat bera." "Hrafn inn rauði," sagði jarl, "berðú merkit!" Hrafn svaraði: "Berðú " sjálfir fjánda þinn!" Jarl mælti: "Þat mun vera " makligast, at fari saman karl ok kýll."¹ Tók hann þá merkit af stönginni, ok kom í millum klæða sinna. Litlu síðarr var veginn Ámundi hvíti. Þá var jarl ok skotinn spjóti í gegnum. Óspakr hafði gengit um allan fylkingar-arminn; hann var orðinn sárr mjök, en látið sonu sína báða, áðr Sigtryggr konúgr flýði fyrir honum. Brast þá flótti í öllu liðinu. Þorsteinn Síðu-Hallsson nam staðar þá er aðrir flýðu, ok batt skóþveng sinn. Þá spurði Kerþjálfaðr, hví hann rynni eigi. "Því," sagði Þorsteinn, "at ek tek eigi heim í " kveld, þar sem ek á heima út á Íslandi." Kerþjálfaðr gaf honum grið. Hrafn inn rauði var eltr út á á nokkura. Hann þóttist þar sjá helvítis kvalar í niðri; ok þótti honum djöflar vilja draga sik til.

¹ *kýll*] thus Cd., 132; better *kýr*, see Sturl. I. 241, New Edit., and Dict.

Hrafn mælti þá:¹ “Runnit hefir hundr þinn, Pètr “postoli, til Róms tysvar; ok mundi renna it þriðja “sinn, ef þú leyfðir.” Þá létu djöflar hann lausan; ok komst Hrafn yfir ána. Bróðir sá nú, at liðit Brjáns konúgs rak flóttann, ok var fátt manna hjá skjaldborginni. Hljóp hann þá ór skóginum, ok rauf alla skjaldborgina, ok hjó til konúgsins. Sveinninn Taðkr² brá upp við hendinni; ok tók hana af honum, ok höfuðit af konúginum; en blóðit konúgsins kom á stúf sveininum, ok greri þegar fyrir stúfinn. Bróðir kallaði þá hátt: “Kunni þat maðr manni at segja, at “Bróðir feldi Brján!” Þá var runnit eptir þeim, er flóttann ráku, ok sagt þeim fallit Brjáns konúgs. Sneru þeir þá aptr þegar, Úlfr hreða ok Kerþjálfaðr. Slógu þeir þá hring um þá Bróður, ok felldu at þeim við. Var þá Bróðir höndum tekinn. Úlfr hreða reist á honum kviðinn; ok leiddi hann um eik, ok rakti svá ór honum þarmana; ok dó hann eigi fyrr en allir voru ór honum raknir.³ Menn Bróður voru allir drepnir. Síðan tóku þeir lík Brjáns konúgs, ok bjoggu um. Höfuð konúgsins var gróit við bolinn. Fimtán menn af Brennu-mönnum fellu í Brjáns-orrostu. Þar fell ok Halldórr, son Guðmundar ens ríka, ok Erlíngr af Straumey.

Föstudaginn Langa⁴ varð sá atburðr á Katanesi, at maðr sá er Dörruðr hèt gekk út. Hann sá, at menn riðu tólf saman til dýngju einnar, ok hurfu þar allir. Hann gekk til dýngjunnar. Hann sá í glugg er á var, ok sá at þar voru konur inni, ok höfðu færðan upp vef. Manna-höfuð voru fyrir kljána, en þarmar ór mönnum fyrir viptu ok garn. Sverð var fyrir skeið,

¹ *Hrafn* . . þá] add. 132; om. Cd.

² *Taðkr*] Tannr, 132; Taðr, 2870.

³ So the Cd.; better ‘raktir.’

⁴ *Föstudaginn Langa*] Föstu morguninn, 132.

en ör fyrir hræl. Þær kváðu vísur þessar; en hann nam:¹

1. " Vítt er orpit² fyrir válfalli
 " rífs reiði-ský,³ rignir blóði:
 " Nú er fyr geirum grár upp kominn
 " vefr verþjóðar, þann er vinur fylla⁴
 " rauðum vepti Randvés-bana.⁵
2. " Sjá er orpinn vefr ýta þörmum,
 " ok harð-kljáðr höfðum manna;
 " eru dreyr-rekin dörr at sköptum:
 " járnvarðr yllir⁶ en örum hrælaðr;⁷
 " skulum slá sverðum sigr-vef þenna.
3. " Gengr Hildir vefa, ok Hjör-þrimul,
 " Sangríðr, Svipul, sverðum tognum:⁸
 " Skapt mun gnesta, skjöldr mun bresta,
 " mun hjálm-gagarr í hlíf koma.
4. " Vindum! vindum, vef Darraðar!
 " ok siklíngi síðan fylgjum:
 " Þar sjá bera⁹ blóðgar randir,
 " Gunnr ok Göndul þær er grami fylgdu.¹⁰
- 5.¹¹ " Vindum! vindum, vef Darraðar!
 " sá er úngr konúgr átti¹² fyrr:
 " Fram skulum ganga, ok í fólk vaða
 " þar er vinir órir¹³ vápnum skipta.
6. " Vindum! vindum, vef Darraðar!
 " þar er vè vaða vígra manna:
 " Látum eigi líf hans farask,¹⁴
 " eigu Valkyrjur vals¹⁵ um kosti.

¹ en . . nam] om. Cd.

² orpit] 132; orpin, Cd.

³ reiði-ský] reiði, Cd.

⁴ fylla] 132, 2870; fvlla, Cd.

⁵ Randvés-bana] thus 132; rand-verks bla, Cd.; Randves lika, 2870. Randves-bani must mean Odin, whos vinur, or friendesses, are the Valkyries.

⁶ yllir] 132, 2870; ylli, Cd.

⁷ hrælaðr] 132, 2870; hrælar, Cd.

⁸ tognum] 132, 2870; tekna, Cd.

⁹ bera] thus, bá, 132 bera, 2870; bragnar, Cd., gen. would do better.

¹⁰ fylgdu] hlífðu, 132, 2870 (better?).

¹¹ In 132 and several other MSS. strophes 5 and 6 are interchanged.

¹² atti or átti is obscure; the verse may either be corrupt or defective.

¹³ órir] várir, Cd.

¹⁴ hans farask] 132, 2870; — ha faraz, Cd., a contraction of the same reading.

¹⁵ vals] vígs, 132, 2870.

7. " Þeir munu lýðir löndum ráða
 " er útskaga áðr um bygðu :
 " Kveð ek ríkjum gram ráðinn dauða,
 " nú er fyrir oddum jarlmaðr hniginn.

8. " Ok munu Írar angr um bíða,
 " þat er aldri man ýtum fyrnask :—
 " Nú er vefr ofinn, en völlr roðinn ;
 " munu um land¹ fara læ-spjöll gota.

9. " Nú er ógurligt um at litask
 " er dreyrug ský dregr með himni :
 " Mun lopt litað lýða blóði,
 " er² spár vórar³ springa kunnu.⁴

10. " Vel kváðu⁵ vèr um konúng úngan,
 " sigr-hljóða⁶ fjölð sýngjum heilar ;
 " En hinn nemi, er heyrir á,
 " geir-hljóða⁷ fjölð ok gumum skemti.⁸

11. " Ríðum hestum hart út berum,
 " brugðnum sverðum, á brot hèðan !"

Rifu þær þá ofan vefinn ok í sundr, ok hafði hver þat er hèlt á. Gekk Dörruðr nú í brott frá glugginum ok heim. En þær stigu á hesta sína, ok riðu sex í suðr, en aðrar sex í norðr. Slíkan atburð bar fyrir Brand í Færeyjum Gneistason.—Á Íslandi at Svínafelli kom blóð ofan á messu-hökul prests Föstu-daginn Langa, svá at hann varð ór at fara.—At Þvátta sýndist presti á Föstu-daginn Langa sjáfar-djúp hjá altarinu ; ok sá þar í ógnir margar ; ok var þat lengi, at hann mátti eigi sýngja tíðirnar.—Sá atburðr varð í Orkneyjum, at Hárekr þóttist sjá Sigurð jarl, ok nokkura menn með honum. Tók Hárekr þá hest sinn ok reið til

¹ land] Íd., Cd., viz. Ireland

² er] = ef (?).

³ vórar] is to be read órar, unless it be miswritten for varðar.

⁴ er . . kunnu] er spar údar syng, 132, badly ; þá er sóknvarðar syngja, 2870.

⁵ kváðu] thus Cd. kðu ; kveðu, 132.

⁶ sigrhljóða] = sigrhlíða, Cd.

⁷ geirhljóða] = geirhlíða : war-songs.

⁸ skemti] segi, 132, 2870.

móts við jarl. Sá menn þat, at þeir fundust, ok riðu undir leiti nokkut. En hann sást aldri síðan, ok engi örmul fundust af Háreki.—Gilla jarl í Suðreyjum dreymdi þat, at maðr kæmi at honum, ok nefndist Herfinnr, ok kvazt kominn af Írlandi. Jarl þóttist spyrja þaðan tíðinda. Hann kvað vísu þessa :

“ Var ek þar er bragnar börðusk ;
brandr gall á Írlandi ;

“ margr, þar er mættusk törgur,
málmr gnast í dyn hjálma :

“ Svipun þeirra frá ek snarpa ;
Sigurðr fèll í dyn vigra ;

“ áðr tæði ben blæða ;
Brjánn fèll ok hèlt velli.”¹

Þeir Flosi ok jarl töluðu mart um draum þenna. Viku síðarr kom þar Hrafn inn rauði, ok segir þeim tíðindin öll ór Brjáns-orrostu : fall konúnga, ok Sigurðar jarls, ok Bróður, ok allra víkinganna. Flosi mælti : “ Hvat segir þú mēr til manna minna ? ” “ Þar fællu “ þeir allir,” segir Hrafn, “ en Þorsteinn, mágr þinn, þá “ grið af Kerþjálfaði, ok er nú með honum.” Flosi segir jarli, at hann myndi í brott fara, “ Eigum vēr suðr- “ göngu af höndum at inna.” Jarl bað hann² fara sem hann vildi ; ok fèkk honum skip ok þat sem hann þurfti ok silfr mikit. Sigldu þeir þá til Bretlands, ok dvöldust þar um stund.

159. Kári Sölmundarson sagði Skeggja bónda, at hann vildi at hann fengi honum skip. Skeggi bóndi gaf Kára skip al-skipat. Stigu þeir [þar á], Kári ok Davíðr hvíti, ok Kolbeinn svartí. Sigldu þeir Kári nú suðr fyrir Skotlands-fjörðu. Þá fundu þeir menn ór Suðreyjum ; þeir sögðu Kára tíðendin af Írlandi ; ok svá þat, at Flosi var til Bretlands farinn ok menn hans. En er Kári spurði þetta, sagði hann felögum

¹ velli] 132 ; veldi, Cd.

² hann myndi . . . hann] 132 ; om. Cd.

sínum, at hann vildi halda suðr til Bretlands til móts við þá Flosa; bað hann þá þann skiljast við sitt föruneysi, er þat þætti betra, ok kvazt at öngum manni vilja vèl draga, at hann læzt enn á þeim hafa úhefnt harma sinna. Allir vildu honum fylgja. Siglir hann þá suðr til Bretlands; ok lögðu þar at í leyni-vág einn. Þenna myrgin gekk Kolr Þorsteinsson í borg at kaupa silfr; hann hafði mest hæði-yrði við af brennumönnum. Kolr hafði talat mart við frú eina ríka, ok var mjök í gadda slegit, at hann mundi fá hennar, ok setjast þar. Þenna inn sama morgin gekk Kári í borgina. Hann kom þar at er Kolr taldi silfrit. Kári kendi hann; ok hljóp at honum með sverð brugðit, ok hjó á hálsinn. En hann taldi silfrit, ok nefndi höfuðit tíu er þat fauk af bolnum. Kári mælti: "Segi þat Flosa, at Kári Sölmundarson hefir vegit Kol Þorsteinsson; lýsi ek vígi þessu mèr á hendr." Gekk Kári þá til skips síns, sagði hann þá skipverjum sínum vígit. Þá sigldu þeir norðr til Beruvíkr,¹ ok settu upp skip sitt, ok fóru upp í Hvítsborg² í Skotlandi; ok vóru með Melkólfi jarli þau misseri. En er Flosi frèttir víg Kols, býr hann um lík hans ok gefr fè mikit til legs honum.—Flosa stökk aldri hermdar-yrði til Kára. Flosi fór þaðan suðr um sjá; ok hóf upp suðrgöngu sína ok gekk suðr; ok lètti ekki fyrr en hann kom til Róma-borgar. Þar fèkk hann svá mikla sæmd, at hann fèkk lausn af sjálfum páfanum; ok gaf hann þar til fè mikit. FóR þá aptr ena eystri leið, ok dvaldist víða í borgum, ok gekk fyrir ríka menn, ok þá af þeim mikla sæmd. Hann var í Noregi um vetrinn eptir, ok þá skip af Eireki jarli til útferðar, ok fèkk hann honum mjöl mikit; ok margir menn aðrir gerðu sæmiliga til hans. Sigldi hann nú út til Íslands, ok kom í Hornafjörð, ok fór þá heim til Svínafells. Hafði

¹ *Beruvíkr*] thus 132, 2870; | ² *Hvitsborg*] Hitzb., 2870.
Bránsvíkr, Cð. (badly).

hann þá af hendi innt alla sætt sína bæði í útanferðum ok fé-gjöldum.

160. Nú er at segja frá Kára:—at um sumarit eptir fór hann til skips sins, ok sigldi suðr um sjá, ok hóf upp suðrgöngu sína í Norðmandi. Ok gekk suðr, ok þág lausn; ok fór aptr ina vestri leið, ok tók skip sitt í Norðmandi, ok sigldi norðr¹ um sjá til Dofra á Englandi. Þaðan sigldi hann vestr um Bretland, ok svá norðr fyrir Skotlands-fjörðu; ok létu eigi fyrr ferð sinni, en hann kom í Þrasvík á Katanes til Skeggja bónda. Fèkk hann þá þeim Kolbeini ok Davíði² byrðinginn. Sigldi Kolbeinn þessu skipi til Noregs, en Davíðr var eptir í Friðarey.—Kári var þenna vetr á Katanesi. Á þessum vetri andaðist hús-freyja hans á Íslandi. Um sumarit eptir bjóst Kári til Íslands. Skeggi fèkk honum byrðing; vóru þeir þar á áttján; þeir urðu heldr síð-búinir, ok sigldu þó í haf; ok höfðu langa úti-vist. En um síðir tóku þeir Íngólfs-höfða, ok brutu þar skipit allt í spán. Þar varð mannbjörg. Þá gerði ok á hríð veðrs. Spyryja þeir nú Kára, hvat nú skal til ráða taka; en hann sagði þat ráð, at fara til Svínafells, ok reyna þegn-skap Flosa. Gengu þeir nú heim til Svínafells í hríð-inni.³ Flosi var í stofu. Hann kendi Kára, er hann kom í stofuna; ok spratt upp í móti honum, ok mintist til hans, ok setti hann í háseti hjá sèr. Flosi bauð Kára at vera þar um vetrinn. Kári þá þat. Sættuist þeir þá heilum sáttum. Flosi gipti þá Kára Hildigunni bróður-dóttur sína, er Höskollr Hvítaness-goði hafði átta. Bjoggu þau fyrst at Breiða.

Þat segja menn, at þau yrði æfi-lok Flosa, at hann færi utan, þá er hann var orðinn gamall, at sækja sèr skála-við, ok var hann í Noregi þann vetr; en um sumarit varð hann síð-búinn. Menn ræddu um, at

¹ norðr] suðr, Cd.
Davíði] Dagviði, 132, 2870.

³ í hríðinni, forthwith, see Dict.

vánt væri skip hans. Flosi sagði vera ærit gott gömlum ok feigum. Ok bar á skip ok lét í haf. Ok hefir til þess skips aldri spurzt síðan.

Þessi voru börn þeirra Kára Sölmundar sonar ok Helgu Njáls dóttur: Þorgerðr, ok Ragneiðr, Valgerðr, ok Þórðr er inni brann. En börn þeirra Hildigunnar ok Kára voru: þeir Starkaðr ok Þórðr ok Flosi. Son Brennuflosa var Kolbeinn, er ágætastur maðr hefir verit einnhverr í þeirri ætt.—Ok lúku vèr þar Brennunjáls sögu.

c. THE BRIANS-BATTLE; FROM THE SAGA OF THORSTEIN SON OF HALL OF SIDA.¹

FÓR Þorsteinn útan ok kom við Orkneyjar. Þá ræð fyrir Eyjunum Sigurðr jarl Hlöðvesson. Hann fagnaði vel Þorsteini, ok bauð honum til sín; ok hann var með jarlinum of vetrinn vel metinn. Ok er váraði, þá spurði jarl Þorstein, hvárt hann vildi fara með honum í hernað, eðr vildi hann eptir vera. Þorsteinn kaus at fara, ok var stafnbúi á skipi jarls; ok var enn hraustasti maðr á skipi, sem hann væri vanr því starfi. Þorsteinn var maðr ráðugr, ok vitr, ok frækn; ok bað jarl hann lengi með sér vera, síðan hann kannaðist við ætt hans, ok hann vissi frændsemi þeirra í milli.—Þvíat Þórey Özurar-dóttir var móðir Halls á Síðu; en Özurr var son Hrollaugs, Rögnvalds sonar af Mæri. Torf-Einarr jarl var son Rögnvalds jarls af Mæri, en faðir Þorfinns jarls hausa-kljúfs, föður Hlöðves jarls, föður Sigurðar jarls.—En Sigurðr jarl herjaði víða um sumarit um Skotland, ok frýði engi maðr Þorsteini framgöngu ok hugar. Flutti þetta hvárt-veggja fram mál Þorsteins, ætt hans ok hraustleiki. Jarl drap

¹ From A.M. 564, c. 4to (cfr. *Analecta Norröna*, edd. Möbius, Leipzig, 1859, 169–71).

mart úþjóða-fólk; en sumt flýði undan á skóga; ok fór jarl víða um Vestrlönd, ok brendu. Síð um haustið fór hann heim til Orkneyja, ok hafði þá kyrrsetu þrjá mánuði, ok gaf þá vinum sínum góðar gjafir. Jarl mælti þá við Þorstein: "Góða fylgð hefir þú mér veitta " ok drengiliga; ok þigg af mér öxi gullrekna; hana " samir þér at bera." Þorsteinn þakkar jarli; þvíat þat var en mesta gersemi.—Þetta haust kom Brennu-Floki til Orkneyja ok hans menn. Ok fóru skipti þeirra Sigurðar jarls sem segir í Njáls sögu.

2. Þenna vetr bjóst Sigurðr jarl til Írlands. Ok þá barðist hann við Brján konúng; ok hefir sú orrosta frægst verit fyrir vestan haf, bæði af fjölmenni ok stór-tíðindum þeim sem þar urðu. Ok er jarl bjóst heiman, spurði hann Þorstein, hvárt hann vildi fara. Þorsteinn kvað sér eigi annat sama en fara, ok fylgja honum í háskanum, "Er oss þykkir gott at hafa hóg- " lífi með yðr í friðinum." Jarl þakkaði honum orð sín. Þeir fóru síðan til Írlands, ok börðust við Brján konúng; ok urðu þar mörg tíðindi í senn. Sem segir í sögu hans.¹ Þar féllu þrír merkis-menn Sigurðar jarls; ok þá bað jarl Þorstein bera merkit. Þá mælti Þorsteinn: "Ber sjálfr krák² þinn, jarl!" Þá mælti einn maðr³: "Rætt gerir þú, Þorsteinn; þvíat af því " hefi ek mist þrjá sonu mína." Jarl tók merkit af stönginni, ok lét koma milli klæða sér; ok barðist þá all-djarfliga. Ok litlu síðarr heyrðu [menn] mælt í loptinu: "Ef Sigurðr jarl vill sigr hafa, þá sæki hann á Dumaz-bakka með lið sitt. Þat . . .⁴ fylgði jafnan jarli, ok svá var þá.⁵ Þar féll jarl í þeirri atlögu, ok mart lið með honum. Ok í þessu drap Bróðir Brján

¹ *hans*] viz. Brján; this Brian's Saga has perished.

² *krák*] krákr = crow; cfr. Ork. Saga, cap. 12; fjánda þinn, Njála S., see above in the extracts from Njála.

³ *maðr*] Amundi hvíti, Njáls Saga.

⁴ *Þat*] Here a blank space for some words has been left in the MS.

⁵ *þá*] This particular is not mentioned in the Njáls Saga.

konúng; en Óspakr bróðir hans tók hann ok hleypti út þörmunum, ok leiddu hann of eik eina, ok dó hann svá. Þá urðu mörg tíðindi senn í manna-látum. Þorsteinn, ok þeir nökkurir saman, námu stað við skóginn. Þá mælti einn maðr: "Hví flýr þú eigi, " Þorsteinn?" Hann svarar: "Þvíat ek tek eigi heim " í kveld, þóat ek flýja." Þorsteini voru grið gefin. Ok fór hann aptr til Orkneyja, ok þaðan til Noregs En er hann hafði þrjá vetr útan verit, ok var orðinn frægr mjök, þá fór hann út higat. Þá var Þorsteinn tvítögr, er hann var í Brjáns-orrostu.

3. FRÁ HELGA OK ÚLFI.¹

SIGURÐR jarl Hlöðversson ræð fyrir Orkneyjum; hann var höfðingi mikill. Maðr hét Úlfr illi; hann bjó í Sandey í Orkneyjum; hann var mikill hermaðr, ok fylgdi nafni. Haraldr hét maðr, er bjó í Rínansej. Helgi hét son hans; hann var efnigr ok vænn í ásjónu. Hann mælti til föður síns: "Skipa vilda ek at " þú aflaðir mæ; ok vilda ek herja á Skotlands-fjörðu, " ok vita hvat fyrir legðist." Hann svarar: "Þat má " ek gera, ok er þat úngra manna siðr." Síðan herjaði Helgi. Ok ferr vel með hernaði sínum, þótt hann væri heiðinn, þá voru þó eigi allir jafnir. Ok er Helgi var í brautu ór Orkneyjum, þá ferr Úlfr enn illi til Rínansseyjar, ok hittir Harald ok mælti: "Lendur þínar vilda " ek kaupa; þær falla mæ vel í hag; en ek skal fá þær " lausa-fê fyrir." Haraldr kvezt eigi mundu honum eignir sínar selja; kvezt eigi þess vita ván, at hann ætti eigi þar vist nè veru. Úlfr kvezt ætla öðru sinni er hann kæmi, at hann mun verða laust at láta þat er kraft verðr. Eptir þat skildu þeir. Fám nót-

¹ From the Flatey Book, col. 851-52.

tum síðarr kom Úlfr á úvart, ok tók Harald höndum, ok kvezt ætla, at þau umskipti mundi nú verða, at hann mun láta bæði löndin ok lífit. Ok lét Úlfr síðan drepa hann. Þetta verk mæltist illa fyrir; ok er Sigurðr jarl spurði, lastaði hann verkit. Úlfr kom á fund jarls, ok sagði honum. Jarl segir, at honum líkar illa slík tiltekja, "Ok vil ek at þú bætir frændum "sæmiliga." Úlfr kvað hann mundu því ráða; en kvað sèr mart hafa verit í mót gert af Haraldi. Nú varð ekki mjök eptir gengit málinu, er Helgi var eigi í Eyjunum.—Maðr hèt Bárðr fagri, frændi Úlfs illa; hann var vinsæll maðr, ok vel at sèr, ok var þó opt með Úlfi. Eitthvert sinn mælti Bárðr til Úlfs: "Ekki "munu vit samhuga verða; þú slæst á illvirki, ok er "þat fjarri mínu skaplyndi; ok mun ek í brott ráðast." Úlfr svarar: "Þat er nú meðal-lagi ráðlegt, meðan mál-" "um er ekki sett; en Helgi Haraldsson er í víkingu." Hann kvazt þó fara mundu, ok býr sik með skipi ór Rögnvalds-ey. Ok í því er hann er búinn, þá sigldi Helgi at Eyjunum ok hafði þá spurt dráp föður síns. Heitr nú á menn sína, at þeir drepi Bárð, kvað hann skyldastan mann Úlfi einhvern. Bárðr bjóst við, ok kvaðst ekki til saka hafa gert við hann, en sagðiat eigi vilja frændsemi í sundr segja við Úlf. Síðan berjast þeir; ok fellr Bárðr þar, þvíat Helgi hefir mikit lið. Ok er Úlfr spyr þetta, safnar hann sèr liði. En er Sigurðr jarl frèttir þetta, stefnir hann Helga á sinn fund. Ok er þeir finnast, mælti jarl: "Þú hefir gert "illt verk í móti hörmum þínum, ok leitaðir eigi eptir "þinni sæmd með vóru ráði; var nú áðr sættum á "komit, ok þær sæmd huguð." Helgi svarar: "Þá skal "enn vera allt á yðru valdi; en úkunnugt var mèr um "sætt þá." Jarl mælti: "Þat mun ek vilja, at gera sætt með mínum mönnum hær í Eyjunum." Ok síðan heldr Helgi í braut. Úlfr gerir þegar menn til hans með tveim skipum, ok hittust eigi; ok var Helgi fyrr heim kominn til búa sinna; ok frètti þetta, ok kvezt ætla,

at hónum mundi engi ró í Eyjunum. Ok seldi jarðir sínar ok bjó sik braut; ok kvað þá vel þó þeir Úlfr hittist, ef hann vildi eigi blíta dómi jarls, sem hann gerði sik beran í. Síðan snýr hann til búa Úlfs, ok var hann eigi heima. Helgi rænir þar, ok tekr í brott dóttur hans er Helga heitir; kvað sèr slíkt helzt henta í föðurbætr. Hón bað hann þat eigi gera, "Þvíat faðir minn mun þráliga eptir sækja." Hann kvazt hætta mundu til þess. Síðan fór hann suðr um Eyjar. En er Úlfr spyrr þetta, ferr hann eptir honum með mörg skip, ok kvazt opt hafa hefnt minni svívírðingar. En er þeir hittust, þá börðust þeir; ok var Helgi liðfærri, ok ruddust skip hans, en hann varðist vel, ok varð sárr. En er náttaði, þá gerði á storm veðrs; ok er þat hans fanga-ráð, at hans hleypr fyrir borð með dóttur Úlfs; ok lagðist með hana frá skipunum; ok kemst svá til lands í nátt-myркri, ok í skóg; ok sá þar eld ok einn mann við. Helgi spyrr hverr sá væri. Hann kvaðst vera bóandkarl einn, "Ok veit ek deili á þær, ok fórtú vel með hernaði þínum við oss smá-bændr." Helgi sagði honum svá sem var um sína þagi. Bóndi þessi hét Þorfinnr, ok veitti hann Helga um vetrinn allt slíkt er hann þurfti, ok gafst þeim báðum vel. Helgi kvaðst vilja gera brúðlaup sitt til Helgu í hans húsi. Þorfinnr kvað þat dælligt en ekki virðuligt. En þat fór þó fram. Ok líðr vetrinn af hendi. Þá kvazt Helgi vilja leiga jörð af bónda, ok kvazt ætla, at vera mundi annat-hvárt, at Úlfr mun deyja skjótt eða hann mun finna hann. Nú leigir hann jörð ok gerir bú. Síðan spyrr hann at Úlfr var dauðr. Helgi átti son við konu sinni Helgu, ok hét hann Bárðr; hann var vel í lýðsku ok siðlátr, vænn maðr ok görr at sèr. Ok er tveir vetr liðu, fara þau Helgi aptr til Orkneyja ok taka við eignum sínum, bæði þeim, er Úlfr hafði átt, ok þeim er Helgi átti eptir feðr sinn Harald, ok skorti nú eigi fæ.

Ok er Bárðr son hans var tólf vetra, vildi hann á

brott, ok kvazt vilja afla sèr fjár. Helgi kvað hann enn úngan til ferða. Bárðr mælti: "Vit erum úskap-
" líkir, faðir minn," sagði hann, "ok vil ek til þeirra
" þjóða fara, er mèr er sagt at trúi á sjálfan himna-guð."
Helgi kvað hann úlíkan Úlfi móður-feðr sínum.

Síðan fór hann, ok kom til eins bónda mjök í fjar-
lægð, ok kvazt vilja vinna fyrir honum. Bóndinn kvað
sèr þat vel líka; hann sat at fè, ok vann sèr einn; en
bóndi var harðla ríkr. Sveinninn var lítt klæddr; en
þó fór sýslan vel fram; ok kvazt bóndi mundu gefa
honum kú í kaup sitt; ok kvazt [Bárðr] þat vilja. Ok
[ekr] hann nú til skógar um daginn, ok í skóginum
mætti hann stafkarli einum. Þessi bað Bárðr gefa sèr
kúna til Petri þakka. Bárðr svarar: "Þú kant vel at
" biðja, ok skyldi Petr þessi verða vinr minn, enda skal
" ek gefa honum kúna." Bárðr kom enn til bónda, ok
vann fyrir honum; ok fóru þau misseri enn betr fram
um fè bónda; ok fèkk honum þá enn kú aðra. Fór
enn sem fyrr, at stafkarlinn kom með sama hætti, ok
beiddist enn kýr fyrir Petrs skyld; en Bárðr gaf
honum. Bóndinn spurði hvat af varð kúnum. Bárðr
sagði þá hafa er þurftu. Meðr þessum bónda var
Bárðr hinn þriðja vetr, ok gætti enn fjár; ok vóru þá
nær tvau höfuð á hverju því er hann átti; ok lukti
hann Bárði kú enu þriðju. Kom enn á sama degi
stafkarlinn til hans í skóginum, ok kvazt enn vilja
þiggja þessa kú í Petri nafni. Hann veitti þat þegar,
ok gaf kúna. Þá mælti þessi maðr til Bárðar: "Nú vil
" ek fara höndum um þik." Ok svá var; ok þótti honum
sem dofi færi ór hverju hans beini. Síðan mælti hann:
"Hamíngju-maðr muntú verða." Ok þá setti hann
bók á öxl honum; ok sá Bárðr þá víða um lönd. Þá
mælti stafkarlinn: "Þikki þèr nú launaðar kýrnar?"
"Svá er víst," sagði Bárðr. Síðan sá hann um allt
Írland. Þá mælti enn hinn komni maðr: "Þikki þèr
" þá launaðar kýrnar, ef þú hefir vald jafn-víða sem
" nú sèr þú?" Bárðr kvað svá vera. "Hèr er nú

“ kominn Pètr postuli,” sagði hann; ok gaf hann honum þá *plenarium*, “ ok skal ek svá launa þér kýr, “ at vit skulum aldri skildir vera.” Síðan fann Bárðr bónda, ok sagði honum þenna atburð. Bóndi kendi hann trautt, svá var hann hjartr ok hamíngjussamligr, ok bauð honum at þiggja af fè sínu slíkt er hann vildi. Hann bað bónda klappa sèr einn stein. Ok svá var gert. Var hann þá skírðr; en settist síðan í þann sama stein; ok varð all-mikill dýrðar-maðr. Eptir nokkur ár liðin varð hann biskup á Írlandi, ok hinn mesti höfðingi. Þar kom til hans faðir hans ok móðir, bræðr ok systir, ok gæddi hann þau öll mörgum góðum hlutum. Launaði guð allsvaldandi honum, sem öllum, sitt lítilæti. Sem hann sjálfr váttaf, at hverr er sik lægir í augliti skaparans, þann skal hann sjálfr upp hefja. Faðir ok móðir Bárðar fóru aptr til Orkneyja, ok náðu öllum eignum sínum; ok bjuggu þar til elli. Ok lýkr þar þessi sögu.

C.—HEMINGS ÞÁTTUR.

HARALDR Sigurðar son sýrs ræð þá fyrir Noregi er þessi saga görðist; hann var konúgr yfir Noreg xx. vetr; hann hafði ij. vetr hins fjórða tigar, er hann varð konúgr; hann átti Ellisif, dóttur Jarisleifs konúgs ór Hólmgarði; hann setti hana þar eptir þá er hann fór til Noregs, ok kveðst mundu láta vitja hennar áðr en xv. vetr væri liðnir; hann lét eptir hjá henni einn belg fleginn af hinum mesta hafri, fullan af gulli ok skæru silfri, ok segir hana þat eiga skyldu ef hann kæmi eigi aptr, eða hans misti við. Hvárt þeirra sór öðru trúnaðar-eiða. Þeirra dóttir hét Mária, er fríðust kona hefir verit í Noregi. Þá síðan er Haraldr varð konúgr yfir Noregi þá kvángaðist hann, ok fékk Þóru, dóttur Þorbergs Árna sonar ok Ragnhildar, dóttur Erlíngs Skjálgs sonar af Sóla; þeirra son hét Magnús, faðir Hákonar Þóris-fóstra af Steig. Hann var fimm álna hár ok manna kurteisast; hermaðr mikill, ok manna vitrastr. Marga hafði hann vaska menn með sér: Nikulás, mágr hans, Þorbergs son var mest virðr. Þar vóru ok Íslenzkir¹ menn með konúgi. Böðvarr Ásbjarnarson; Eldjárn-synir, Arnórr ok Ívarr kerlingarnef,² ok Oddr Ófeigsson; Finnur Kjartansson ok Þórarinn Nefúlfs son; þeir vóru allir virðir vel af konúgi. Þat var vandi hans at fara at veizlum yfir landit þá er friðr var.

2. Þat var eitt haust er konúgr tók veizlu á Hálogalandi; tók hann veizlu at bónda þeim er Áslákr hét, með c. manna. Þat var at þeim bæ er á Torgum

¹ Íslenzkir] Víkverskir, Cd.

² Eldjarns-synir, . . . nef] Hr., should be, "Böðvarr ok Ásbjörn

"Eldjarns-synir, Arnórs sonar kerlingarnefs."

heitir. Áslákr var spekingr at viti ok höfðingi mikill í Torgum; Björn hèt son hans, mikill ok sterkr. At þeirri veizlu sitr konúgr iij. nætr; var þar veizla en bezta. Þar var veitt í einum skála; hann var allr skipaðr et efra með skjöldum ok herklæðum, ok vóru þar margar skemtarnir; mæla þar ok allir eitt um, at eigi hafi þeir betri veizlu þegit. Ok annan dag veizlunnar, svá sem messan var súngin, kallar konúgr Áslák bónda. Þá mælti konúgr: "Hversu kunnig eru þær lög þau, sem enn helgi Ólafr konúgr hóf, bróðir minn; þú ert sagðr lagamaðr mikill?" Áslákr svarar: "Eigi kann er þar mikit af at segja." Konúgr mælti: "Hver eru þar lög um, ef maðr fæðir upp son sinn á laun?" Áslákr svarar: "Eigi er mēr þat kunnigt, at maðr skal eigi fæða börn sín svá upp sem hann vill." Konúgr mælti: "Annat stendr í minni bók." Áslákr svarar: "Hvat er þat?" Konúgr svarar: "Hverr er svá gerir, hefir fyrirgert fê ok friði." Áslákr svarar: "Hví skal þeim svá harðan skapa." Konúgr segir: "Eigi má sá verja land með konúngi, er leyndr er; má sá ok sitja um leynd svik við konúng er huldr er." "Eigi kemr þat mik til," segir Áslákr. "Nikulás Þorbergsson sagði mēr," segir konúgr. Áslákr svarar: "Segir þú þat, Nikulás?" Hann svarar: "Vant er mér at væna konúng lygi, þar sem ek hefi þó nökkut um talat; man, ek þat," segir Nikulás, "at ek var hēr í Torgum x. vetra gamall, ok kölluðu margir menn mik heldr frækinn eptir aldri, ok áttir þú þá þann son, er Hemíngr hèt, vj. vetra gamlan, ok lækumst vit barnleikum, ok var hann at öllu fræknari en ek, ok engan sá ek honum líkan; var hann þá eptir hēr; ok síðan hefir ek aldri til hans frètt; nú hefir ek eigi fremr sagt konúngi." Konúgr spurði: "Hvar er nú sá maðr?" Áslákr svarar: "Satt er þat, er Nikulás segir, at ek átta þá son er Hemíngr hèt. Ok er hann var vij. vetra gamall, tók hann vitfirring, ok síðan senda ek

“hann til Finna; ok síðan hefi ek ekki til hans frètt, ok eigi veit ek hvárt hann er lífs eða látinn.” Konúgr svarar: “Burt skulum vèr hëðan fara at sinni; en önnur misseri í þenna tíma skaltú láta hër kominn son þinn, hvárt hann hefir meira vit eða minna, ok þótt hann sè dauðr, þá vil ek sjá bein hans.” Áslákr svarar: “Fyrir því vænti ek at mèr sè ekki.” Ok skiljast þeir nú at sinni; ok ferr konúgr braut. Ok er koma þau misseri enn at öðru hausti, sækir konúgr veizluna í Torgir til Ásláks, ok vantaði þar eigi góða veizlu. Ok er ein nótt var liðin, þá var Áslákr kallaðr til konúgs. Þa mælti konúgr: “Mantú nokkut, Áslákr, hvat vit töluðumst við næstum er ek var hër?” Áslákr svarar: “Eigi hefir ek um þat hugsat.” Konúgr mælti: “Hër mun nú kominn son þinn, sá er þú hefir lengi leynt.” Áslákr svarar: “Þar hefir ek aldri gaum at gefit, ok eigi fæ ek honum nú hingat komit.” Konúgr mælti: “Eigi skal ek svá harða reiði á þik leggja sem þú ert verðugr; skulum vèr í brottu fara hëðan ok vera í brott ij. mánaði; síðan man ek hër koma, ok láttu þá Hemíng son þinn hër hominn.” Áslákr segir: “Eigi þurfi þèr svá mikit kapp á þetta leggja, þvíat ek geri gjarna yðar boð.” Allir menn sjá mikinn reiði-svip á konúgi; ok skildust at sinni. Ok er sú stund er liðin, er konúgr hafði á kveðit, kom hann í Torgir; hafði Áslákr þá enn búit til veizlu, ok fagnaðr konúgi sem blíðligast. Konúgr mælti til Ásláks: “Er hër nú Hemíng son þinn?” Áslákr segir: “Enn hefi ek eigi gaum at gefit at yðrum orðum.” Konúgr mælti: “Send þú ekki eptir honum fyrr en þèr líkar, en hër munum vèr vera þar til er hann kemr, eða þik þrýtr kost fyrr; þá muntú eigi fleiri veizlur gera eða Björn son þinn.” “Þèr eigít völd á því,” segir Áslákr. Skiljast þeir nú at sinni.

3. Áslákr kallar til sín þann mann er Kálfr hèt. “Þú skalt,” segir Áslákr, “stíga á skip í stað við

“ fimtánda mann ok fara norðr til Snasar, ok lenda þar sem Framnes heitir. Þar skaltú ganga upp við fimta mann. Þar muntú hitta á einn lítinn stíg í skógi; sá stígr man vera því breiðari, er þær hafit lengr gengit. Þær monuð fara fjóra daga, ok þá munu þær enn ganga þann dag til kvelds. Þá mun vera fyrir yðr einn dalr hömrum luktr ok skógi, svá at hann sèr eigi fyrr en þær komit í dalinn. Þá munu þær sjá einn kotbæ; gangit þar til. Þar mun eigi fleira manna fyrir vera en karl ok kvona;¹ segit honum et sanna til hvaðan þær erut. Þær skulut vera þar um nóttina. Einn skal vaka af yðrum mönnum, ok þat skaltú vera. Þú mant sjá einn mann koma inn í meira lagi. Eigi dyl ek þess, at hann sè eigi svá heimsligr sem ek hefir sagt konungi. Þá skaltú upp standa, Kálfr, ok heilsa Hemíngi; ok seg honum kveðju mína, ok bið hann fara heim til mín. En ef hann lætr eigi brátt við, þá bið hann ráða sjálfan; ok seg honum at þar liggi við líf mitt ok Bjarnar sonar míns. En meiri vón þykki mér at hann fái sèr forðat. En seg honum þó, at þar liggr hans líf við, ef hann kemr, ef svá er sem ek ætla. Biðit hann þat af at taka, er honum þikkir kostligast.” Síðan biðr hann þá vel fara. Fóru þeir þá veg sinn sem vísat var; ok kvómu um síðir til bæjar karls; ok var þeim þar vel fagnat, þegar karl vissi hvaðan er þeir vóru. Þeir fóru í hvílu um kveldit, útan Kálfr, hann er í einum leyndum stað, en þau hjón sitja eptir við eldinn. Þá mælti Kerling: “Seint þykki mér fóstri okkarr heim koma.” [Karl mælti]: “Allt þat gótt er ek á, vilda ek gefa til þess, at hann kæmi eigi heim á þessari viku.” “Hvat veldr því?” segir kerling. Karl svarar: “Ek hræðumst, at þessir menn sè eptir Hemíngi komnir.” Kerling mælti: “Eigi

¹ i.e. kona.

“veit ek hversu mæðr vagnar,¹ ef ek skil við fóstra minn.” Karl segir: “Vel munda ek yfir láta, ef ek víska, at hann tæki betra við; en meiri hyggja er mæðr á því, at ek á at skilja við hann.”

4. Egi var langt at bíða áðr maðr kemr í rauðum kyrtli, ok hafði gull-hlað um enni, en hárit lá á herðum niðr. Öngvan þóttist Kálfr sæt hafa meira mann eðr vaskligra. Þau standa upp ok heilsa Hemingi fóstra sínum. Hemíngur spyr hvat komit er. Kerlíngur segir: “Menn eru komnir frá föður þínum; ok hreðumst vit, at þeir fari eptir þér.” Hemíngur segir: “Þat man mælt, at þat sè eigi of snimma.” Kálfr stendr upp, ok heilsar Hemingi, ok segir honum at faðir hans sendi honum kveðju; ok þat með, “At hann bauð þér til sín.” Hemíngur svarar: Mikit er nú um, er mæðr skal orð senda, ok mun ek hvergi fara.” Kálfr svarar: “Eigi man ek því þurfa at leynd þik, at hann bað þik ráða;” ok segir honum nú ummæli föður síns.² Hemíngur svarar: “Farit hæðan á morgin; eigi þurfi þér mín at bíða, ef ek kem eigi.” Þá svöfu þeir af nóttina. En um morgininn fóru þeir til skips. Ok þar sem þeir vóru búnir, sá þeir hvar Hemíngur rendi af landi ofan á skíðum, ok stígr hann á skip með þeim. Kálfr spurði: “Nær fórtú heiman?” Hemíngur segir: “Í morgin.” Eigi er getið um ferð þeirra fyrr en þeir koma í Torgir; var þá svá komit morni, at menn fóru til tíða. En eptir messu, er konúgr var í sæti kominn, gekk Hemíngur fyrir konúng ok kvaddi hann. Konúgr tók vel kveðju hans, ok spurði hverr hann væri. Hemíngur nefndi sik. Konúgr mælti: “Eigi vilda ek sjá þá húðina, er þú ert einn hemingrinn af.” Hemíngur svarar: “Eigi er hverr sem kallaðr er til; en ek em því hær kominn, at ek vilda yðr alla þá hluti bjóða, er ek má yðr veita, ok þér vilit af mæðr

¹ i.e. vagnar.

| ² síns] þíns, Cd.

“ þiggja, þó at ek eiga lítið brautar-gengi; en allt
 “ þat er ek má, ok ek efli, vil ek bjóða föður mínum
 “ til friðar; en ef þér hafit mér dauða ætlat, þá mun
 “ ek eigi undan hlaupast.” Konúgr spurði: “ Ertú
 “ íþrótta-maðr at nökkuru?” Hemígr svarar: “ Svá
 “ þótti þein karli ok kerlingu, er mik fæddu upp, sem
 “ ek kynni nokkurar, en litlar eðr engar munu yðr
 “ þykkja; en ef ek skal ein-hverja til tína, þá þykk-
 “ jumst ek eina mega telja fyrir yðr.” Konúgr
 spyrr: “ Hver er sú?” Hemígr svarar: “ Skíða-
 “ ferð hirði ek aldri við hvern er ek þreyti.”
 Konúgr segir: “ Ek vil fyrst sjá leika þína, ok vita
 “ hverr slægr mér þykkir vera til.” Hemígr svarar:
 “ Þér munið láta leika fyrir, en ek mun freista at
 “ leika eptir.”

5. Konúgr gengr þá út ok hans menn. Eyin var
 mjök skógi vaxin. Konúgr gengr til skógsins; hann
 setr spjót eitt niðr í völlinn at oddinum, ok stóð upp
 halinn. Konúgr tók boga, ok skaut öru upp í lopt.
 Örin snerist í lopti, ok kom ofan í miðjan spjóts-
 halann, ok örin af upp rétt í lopt upp. Hemígr
 leggr ör á streng, ok skýtr í lopt upp, ok kemr ofan
 í streng-flaug örvar konúgs. Þá tekr konúgr spjó-
 tið, ok skýtr bæði langt ok beint, svá at allir menn
 höfðu at orði. Konúgr bað Hemíng at skjóta eptir.
 Hemígr görði svá; ok skaut svá yfir fram, at ör-
 falrinn hans lá á spjóts-oddi konúgs. Konúgr
 tekr nú spjótið í annat sinn, ok skýtr yfir fram spjót
 Hemíngs öllu skaptinu. Þá mælti Hemígr: “ Eigi
 “ þarf ek eptir at skjóta, því at eigi mun ek þetta
 “ skot upp inna.” Konúgr mælti: “ Þú skalt skjóta,
 “ ok hafa við einurð at skjóta lengra, ef þú mátt.”
 Hemígr skaut þá, ok langt um fram skot konúgs.
 Konúgr tók kníf einn, ok stakk í lág eina; hann
 skýtr ofan í knífs-skaptið, svá at örin stóð föst í.
 Þá tok Hemígr örvar sínar. Konúgr mælti: “ Met-
 “ naðar-maðr mikill ertú, Hemígr, er þú hefir öðgar

“ þínar reyrðar með gulli.” Hemíngr svarar: “ Gefnar
 “ vóru mér þær, en eigi hefir ek göra látið, ok engan
 “ búning hefir ek af þeim tekit.” Hemíngr skýtr
 eptir, ok kom í knífs-heptið, ok stökk þat sundr; en
 örvar-oddrinn kom í tangann. Konúgr mælti: “ Len-
 “ gra skulu vit nú skjóta,” ok tekr ör eina, ok var
 mjök reiðuligr; dregr konúgr svá bogann, at saman
 þóttu ganga hálsarnir. Örin kom í einn lítinn kvist
 ok mjök mjóvan. Þá mæltu allir, at þetta veri it
 ágætasta skot. Hemíngr skaut þá, ok nokkuru lengra,
 ok kom örvar-oddrinn í gegnum eina hnot.¹ Þetta
 undruðust allir þeir, er hjá vóru. Þá mælti konúgr:
 “ Nú skaltú taka hnot aðra, ok leggja í höfut Birni,
 “ bróður þínum; ok skaltú þar hæfa hnotina; ok
 “ skjóta þá þó ei skemra en áðr; en ef þú missir, þá
 “ skal þar líf þitt við liggja.” Hemíngr mælti: “ Þér
 “ verðit lífi at ráða, en eigi man ek þetta skot skjóta.”
 Björn mælti: “ Heldr skaltú skjóta, en láta líf
 “ þitt, því at hverr á sitt líf at lengja meðan hann
 “ má.” Hemíngr svarar: “ Muntú ráðinn at standa
 “ kyrr, ok skjótast eigi undan, ef ek skýt hnotina?”
 “ Efa-laust skal þat,” segir Björn. Hemíngr svarar:
 “ Standit hjá, herra, ok sjáit hvárt á kemr hnotina.”
 Konúgr segir: “ Hjá þér skal ek standa.” En hann
 bauð Oddi Ófeigssyni at sjá skotið. Hemíngr gengr
 þangat sem konúgr bauð honum at standa, ok signir
 sik, ok mælti: “ Yðr er þat kunnigt, at ek vil bróður
 “ mínum ekki mein gjöra; en konúgi fel ek alla
 “ ábyrgð á hendi, ef öðru-vís verðr.” Síðan skaut
 Hemíngr, ok hæfði hnotina, ok valt hón ór höfði
 Birni; enn hann varð eigi sárr. Konúgr kom at, ok
 spurði: “ Hvárt á kom á hnotina.” Oddr sagði hversu
 á kom. Konúgr mælti: “ Hætta munum vèr skotu-
 “ num at sinni; en vinhallt berr þú vitnit.” Þeir
 ganga nú heim, ok sofa af um nóttina.

¹ knot, Cd. here and below.

6. Eptir dag-drykkju um morguninn gengr konúgr til sjófar með sínum mönnum. Þá mælti konúgr við Halldór Snorrason: "Þér ætla ek at fyrir-koma He-
 " míngi á sundi í dag." Halldórr svaraði: "Heptast
 " mun þeim þat er betr eru til færir." Þá kvaddi
 konúgr til Böðvar Eldjárnsson. Böðvarr svaraði:
 " Þó at ek hefða allra þeirra manna íþróttir, er hér
 " eru, þá munda ek at engu hér vinna; en einna sízt,
 " er ek veit mik allt skorta við Hemíng." Þá mælti
 konúgr við Nikulás Þorbergsson: "Þú skalt þreyta
 " sund við Hemíng." Nikulás svarar: "Eigi veit ek
 " hversu gengr; en freista mun ek, ef at þér vilið." Konúgr kveðr þá báða til sunds. Hemíngr mælti:
 " Við hann vil ek ok helzt reyna, ef ek skal við nok-
 " kurn reyna." Þeir af-klæðast, ok fara á sund. Ni-
 kulás spurði: "Hvart viltú heldr reyna kaf-sund
 " eðr fram-langt?" Hemíngr svarar: "Þá er kostr at
 " reyna kaf-sund,¹ er þú hefir yfir-unnit mik á hinu
 " áðr." Hemíngr legst þá þvert undan landi. Ok er
 þeir hafa lengi lagzt, spurði Nikulás: "Mun eigi ráð
 " at venda aptr?" Hemíngr mælti: "Framar,² vænti
 " ek at þér konúgs-mágarnir munut ætla lykkjuna
 " á leiðinni." Ok er þeir höfðu lagzt um stund, þá
 mælti Nikulás: "Ertú ráðinn í, Hemíngr, at leggjast
 " lengra?" "Einfærr hugða ek at þú mundir, þóttú
 " yltir aptr fyrir bylgjunni; en fara mun ek lengra." Nikulás svarar: "Aptr mun ek hverfa." Ok svá
 gjörði hann. Ok er hann hafði eigi lengi lagzt, þá
 dofnaði honum sundit; ok er Hemíngr sèr þat, legst
 hann at honum, ok spurði: "Hversu gengr sundit?"
 [Nikulás svarar]: "Öngu skiptir þik þat, ok far leið
 " þína!" Hemíngr svarar: "Hefðir þú maklegleika
 " til þess, en þó skulum vit nú báðir flytjast til lands." Nikulás svarar: "Eigi skal ek neita því." Tók Ni-
 kulás þá höndum undir belti hans. Ok fluttust þeir

¹ kaf-sund] kófsund, Cd.| ² Framar] Fram, Hd.

svá báðir til lands. Gengr Nikulás þá upp; ok er hann orðinn mjök móðr ok stirðr. En Hemíngr settist á einn stein í flæðar-máli út, ok spurði konúngr Nikulás, hversu Hemíngi hefði veitt sundit. Nikulás svarar: "Engi tíðindi hefða ek at segja til lands, hefði He-
 "míngi eigi orðit mér betri drengr en ek hafða verð-
 "skuldat." Konúngr kastar þá klæðum. En Áslákr gengr til fundar við Hemíng ok mælti: "Hafðu þik
 "í brott, ok forða þér, er konúngr vill þik feigan;
 "en skýli er í skóginum." "Hvergi mun ek fara," segir Hemíngr, "komi konúngr ef hann vill. 'Önd-
 "'verðir skolu ernir klóast.'" Konúngr bleypr nú á sundit ok Hemíngr á mót. Konúngr rak hann þegar í kaf, svá at aðrir menn sá ekki til þeirra atgangs. En sjór var mjök ókyrr fyrir þeim. Tók þá at myrkva af nótt. Ok um síðir legst konúngr at landi; hann var svá reiðuligr, at engi þorði við hann at mæla. Engi maðr sá Hemíng, ok ætluðu allir hann dauðan; eingi þorði ok at honum at spyrja. Gekk konúngr heim síðan er hann var klæddr; var þar litil ölteiti. Konúngr var bæði reiðr ok hljóðr, en Áslákr var hryggr af harmi. Log vóru kveykt í skálanum. Ok er allir vóru í sæti komnir, þá gengr Hemíngr í skálann fyrir konúng, ok leggr tígil-kníf í knè honum, þann er konúngr hafði haft á hálsi sèr þá er hann hljóp á sundit. Þóttust nú allir vita at hann mundi knífinn tekit hafa.

7. Leið nú nóttin. Ok um morguninn býr konúngr ferð sína. Hann sagði, at Hemíngr skal fara með hónum til megin-lands ok vera með konúngi. Ok svá var. Á landi var eitt hátt fjall. En leið þeirra lá fram með hliðinni um eitt einstigi. Flug-hamrar vóru fyrir neðan, en hátt fjall fyrir ofan; ok eigi var meiri hallinn, en maðr mátti ríða jam-fram. Konúngr mælti, "Nú skaltú, Hemíngr, leika fyrir oss á skí-
 "ðum." Hemíngr mælti: "Eigi er nú vel til fallit,
 "þvíat mjök er svellat, ok snjó-lítið," ok var hart mjök

í fjallinu. Konúgr segir, at engi íþrótt væri í at renna, ef gott færi væri.¹ Hemígr mælti: "Þér munut ráða verða." Stígr Hemígr á skíð sín, ok rennir fram undir² hlíðina ymist upp eða ofan; ok sögðu þeir þat flestir, at engan mann hefði þeir sét jafn-mjúkliga renna. Síðan rendi hann at konúgi, ok mælti: "Af vilda ek láta at renna." Konúgr mælti: "Eigi skaltú renna meirr enn um sinn; þú skalt ganga hær upp á fjallit þvers, ok renna fyrir ofan, ok stöðva þik, ef þú mátt, á framan-verðum björgunum." Hemígr mælti: "Þat sè ek, at þér vilit hafa líf mitt, þá þurfi þér eigi at fresta því." Konúgr svarar: "Gjörir þú þat eigi, er ek býð þér, þá skaltú dauðann fá í stað." Hemígr svarar: "Lítil dauða-dvöl er mér þat ok í þessu. En þat er þó hverjum manni boðit, at lengja líf sitt meðan hann má; ok svá skal ek gjöra." Áslákr gengr þá fyrir konúg, ok býðr honum aleigu sína til friðar Hemígi; en konúgr kvazt þat eigi vilja: "Enda mun hann mér eigi þyrma, ok skal hann vissuliga fara þessa ferð." Hemígr bað sik engan mann undan þessu mæla. Ok gengr þegar í brott, ok með honum Oddr Ófeigsson. Hann mælti: "Illa skiljumst vèr hær við góðan dreng; ok skal ek þat sýna, at ek vilda at þú lifðir. Ok hefir ek hær einn líndúk, er hinn helgi Stephanus hafði fyrir augum sèr, er hann var grýttir; hann man ek knýta at þér, því at ek veit eigi þat kvikindi, síðan er sancti Stephanus hafði dúkinn, þat er hann hefir verit yfir borinn, at eigi hafi heilsu fengit, hvert meinlæti sem þat hefir haft. En ef þú rennr fyrir bjargit, ok látist þú, þá er dúkrinn eigi betri en annat lèrept. En ef þér verðr lífs auðit, þótt vit finnimst eigi, þá vil ek þú gerir góð skil á honum, þvíat ek gef þér hann eigi." Hemígr svarar: "Vera má at þú hafir eigi

¹ vori] undir, add. 326 a.

| ² undir] um, 326 a.

“launin góð; en eigi skulu vera verri en engi.” Síðan skilja þeir. Engi maðr skildi þeirra viðtal. Konúngr gengr fram á bergit ok allir hans menn. Konúngr hafði rauðan kyrtíl, ok skarlats-möttul¹ á tyglum yfir sèr, ok spjót í hendi. Hann leysti tyglana á skikkjunni. ok skýtr niðr fjöðrinni á spjótinu. Nikulás Þorbergsson stóð at baki honum, ok studdi höndum um hann miðjan, ok svá hvern þeirra er hjá² stóðu. Hemíngr gengr nú á fjallit, ok stígr á skíðin, ok rendi ofan fyrir fjallit. Hann rendi aldri svá stór köst at hann stæði eigi; ok því næst kemr hann þar at sem konúngr stóð. Ok er hann kom á framan-vert bergit, skaut hann niðr skíða-gíslanum, ok hljóp í lopt upp; en skíðin hlaupa fram af fjallinu, en hann kom undir sik fótunum á framan-verðu berginu. Hann reiðir mjök til. Hann þreif í skikkju konúngs; en konúngr rak niðr höfuðit, ok steypir af sèr skikkjunni. Ríðr Hemíngr þá ofan fyrir bjargit. Þá mælti konúngr: “Þar skildi nú með feigum ok ófeigum!” Oddr mælti: “Eigi mundi þit einnar gistingar fá, þótt þit hefðit látizt hær báðir.” Konúngr mælti: “Hverja gisting ætlar þú at hvárr okkarr Hemíngs hefði haft.” Oddr mælti: “Giarna vilda ek fá virðiliga gisting, sem ek ætla at Hemíngi sè fyrir-búin; en ek hygg, at Kristr mundi eigi vilja, at fjándinn yrði þær svá feginn, at hann taki við þær í kveld.” “Eigi má ek minna veita þær,” segir konúngr, “en þú náir þeirri góðu gisting, er Hemíngr er nú til kominn.” Ok biðr taka hann, ok reka ofan fyrir bjargit. Þá svarar Halldórr Snorrason: “Annat-hvært munum vér allir látast Íslendingar er hær eru nú, eða engi várr ella; en hafa manum vér nokkut fyrir oss.” Konúngr mælti: “Þat skal gjöra fyrir þínar sakir, Halldórr, at Oddr skal grið hafa í vetr; ok fara til Íslands

¹ Emend.; er kallaz, Hd.; mötull, Cd.

² hjá] aptar, 326 a.

“ at sumri; ok þegar hann er í brot, þá skal gera hann útlægan af öllum Noregi.” Oddr segir: “ Þat “ skal leyfa sem liðit er;’ þvíat mart hefir konúngr vel gjört til mín; en eigi skal mēr skaði at þykkja, “ þó at nú skili hēr með okkr.” Oddr fór þegar í brott. En konúngr fór þegar til þeirrar vezlu er honum var fyrir búin. Ok er nú eigi fyrst frá honum at segja. En Oddr fór út Íslands um sumarit eptir.

8. Nú er frá Hemíngi at segja, at hann hraut ofan fyrir bjargit; ok fór honum sem Oddr gat til, þeim er stökkva út af björgum, at öll klæðin blès út af honum, en blöð dúksins vöfðust um eina berg-snös,¹ ok festi. Þar hëkk Hemíngr í berginu, ok vissi þá ekki til sín. Litlu síðarr vitkaðist hann, ok var allr felmsfullr ok ótta. Ok svá sem vit hans óx, svá dró óttann ór brjóstinu. Hann mæltist þá við einn saman: “ Því mun mik hēr fest hafa, [at] eigi er guði meira “ fyrir, at láta mik í brott komast, en hafa stutt mik “ hēr með lífi ok heilsu. Nú vil ek því heita guði, at “ ek vil skipta góðsi mínu í þrjá staði; skal ek gefa “ þriðjúng hinum heilaga Ólafi konúngi; annan pílagrínum ok fátækum mönnum; en hinn þriðja hinum “ heilaga Stephane; ok skal ek þat fê fá í hendr Oddi “ Ófeigssyni. Ætla ek mēr at ganga suðr til ens “ heilaga Petrs, ef guð lætr mik hëðan komast. Þess “ bið ek guð, at ek mega jafn-nær staddr vera dauða “ Haralds konúngs, sem hann þóttist nú mínum dauða.” Þá var myrkt af nótt. Hann sá mikit ljós yfir sèr; ok einn mann ganga at hónum eptir bjarginu, ok kippir honum upp á bjargit at sèr. Hann mælti: “ Hēr er “ kominn Ólafr konúngr Haraldsson til fundar við þik, “ at [hjálpa þér,?]; þvíat ek vilda eigi, at þú fyrir- “ færist, svá at Haraldi konúngs ykist ábyrgð. En heit “ þín skaltú efna, at ganga suðr. En ef þú kemr fyrir “ ókunna menn, þá skaltú nefnast Leifr, meðan

¹ *berg-snös*] bergskvös, Cd.

| ² Add. 326 a.

“Haraldr konúgr lifir. Veitast mun þér þat, er þú
 “baðzt, at þú skalt nær vera staddr þá er Haraldr
 “konungr læzt; ok eigi þykkir mér þú vel launa mér,
 “ef þú veitir þér af mikil skipti.” Síðan þykkir
 Hemíngi sem hinn heilagi Ólafr konúgr liði upp í
 loptið frá honum með ljósinu; en hann sèr einn bát,
 ok rær út í Torgir. Hann gengr at kirkju, [ok sèr
 hann mörg kerti brenna];¹ ok lágu þeir þar á bænum,
 Áslákr ok Björn.² Þá mælti Björn, er Hemíngr kom
 at kirkju-dyrnum: “Faðir,” segir hann, “mikil undr!
 “hèr er kominn Hemíngr, bróðir minn?” Hemíngr
 svarar: “Engi undr eru þetta, þvíat ek em lifandi, svá
 “sem ykkir sýnist;” ok segir þeim allt sem komit
 var. Þeir verða fegnari en frá megi segja. Var He-
 míngr þar á laun um vetrinn. En um várit skipti hann
 sínu fè, sem hann hafði heitið. Síðan fór Hemíngr til
 Englands, ok hafði með sèr þann þriðjung fjárens, er
 hinn heilagi Stephanus átti, ok lét þar varð-veita á
 meðan hann fór suðr til Róms.

9. Konúgr hèt Játvarðr, er ræð fyrir Englandi;
 hann var son Aðalráðs konúgs; móðir hans hèt
 Emma,³ er átti Knútr hinn ríki. Konúgr var vitr
 maðr ok vinsæll. Ekki átti hann barn. Til hans kom
 Leifr; ok tók konúgr vel við honum. En er hann
 hafði þar verit um hríð, þá sendi hann orð Oddi
 Ófeigssyni leyniliga, at hann skyldi koma til hans þegar
 er hann mætti. En er Oddr heyrði þessi tíðindi, þá
 býr hann skip sitt, ok siglir fyrst til Orkneyja, ok
 svá til Englands, ok finnr þar Leif í Lundún, ok
 fagnaði hann vel Oddi, ok var hann þar um vetrinn.
 Hann lét steypa tvær klukkur. Tók hann með því
 fè, er Hemíngr gaf inum heilaga Stephanus til lífs
 sèr, ok svá við dúkinum; ok [bauð] Hemíngr Oddi
 at láta af því gera kirkju. Ok litlu áðr en Oddr var

¹ 326 a, an open space; ok sá
 hann þar, Cd.

² Here ends F. (Fb. iii. 410.)

³ Emend.; Anna, Cd.

búinn, þá var hann á einu þingi fjölmennu því er konúgr átti þar. Sá hann þar einn mikinn mann í feldi, sverð gull-búit í hendi. Oddr gekk at þessum manni, ok spurði hann at nafni; en hann nefndist Aðalbrikt. Oddr mælti: "Hvaðan fæktú gripi þessa, sverðit ok feldinn? Þvíat ek kenni, at bróðir minn átti þessa gripi, ok fór hann af Íslandi á einu skipi, ok spurðist aldri til þess síðan." Hann kvezt keypt hafa gripina. Leifr gekk at ok mælti: "Þú verðr satt at segja; þvíat konúgr á eitt sverð, er Skírteinn heitir, ok skaltú þar vera höggvinn með. En sú náttúra fylgir honum, at hverjum manni verðr hann at bana, er lýgr; enn á þann bítr hann ekki sem satt segir." Aðalbrikt segir: "Bíta mun þat þá á mik; því at vèr vórum margir á skipi; ok tóku vèr eitt skip; ok vörðust þeir menn drengiliga, ok myrðu vèr þá alla. Ok eigi dyl ek þess, at þess manns bani er ek, sem þú segir frá; ok vil ek gefast í guðs vald ok yðvart." Oddr mælti: "Eigi vil ek hafa líf þitt; en konúgr á vald á at ráða lands-vist þinni; en c. marka skaltú lúka mèr brendra." Aðalbrikt játar þessa glaðliga. Síðan býst Oddr í brot; ok þá hann miklar sæmdir af konúngi ok Leifi. Hann siglir í haf. Honum bægir veðr at Noregi; ok tóku þeir þar höfn er heitir Eikundarsund, ok lágu þar nökkurar nætr. Eitt kveld síð kom Haraldr konúgr þar með v. skip. Konúgr verðr varr við, at Oddr var þar kominn. Þá var myrkt af nótt. Konúgr lætr þá leggja skipunum í sundit fyrir útan skip Odds, ok lèt þar tengja saman skipin; en hann sjálfr hafði tjald á landi, ok var Oddr inni luktr. Menn gerðust ókátir. Oddr mælti: "Verit eigi ókátir! því at satt segi ek yðr; Hemíngr er lífs, ok var hann í meira háska kominn en vèr erum; ok munum vèr oss þangat leita heilla sem hann gjörði, sem almáttigr guð er. Ek vil heita því, at láta gjöra kirkju á Mel, sem mèr er boðit;

“ ok leggja þar fê til ; ok gjöra þar stað, ok gefa þar
 “ til allt þat góðs, er hêr er innbyrðis ; þêr skulut ok
 “ allir nokkuru heita.” Ok svá, gerðu þeir. Ok er
 þetta var gert, þá fêll vindrinn. Oddr bað þá hafa
 upp akkerin, ok vinda seglit. Þá kemr á vindr nok-
 kurr. Þeir hlæja er á landi eru, ok spurðu, hvárt
 Oddr mun ætla at sigla á landit, eða út á skipin.
 Oddr stýrir út á tengslin í milli skipanna, ok siglir í
 haf ; ok kemr skipi sínu í Miðfjörð ; ok fór heim á
 Mel ; ok lét þar reisa kirkju ; ok var vígð hinum
 heilaga Stephano. Ok er sá dúkr [þar] enn í dag er
 Hemíngr hafði um sik.¹

10. Nú er þar til máls at taka, er jarl sá rêð Norð-
 humrulandi er Guddin hêt, Ulfnaðrs son ;² hann átti
 Ingiríði, dóttur Þorgils jarls spraka-leggs ; hon var
 systir Úlfs jarls, föður Sveins konúnga. Guddin átti
 mart barna. Son hans hêt Haraldr ; hann var manna
 kurteisastri. Annarr hêt Tosti ; hann var mikill maðr
 ok sterkr, skolbrúnn, orðamaðr mikill, manna hermann-
 ligastr ; eigi var hann vinsæll. Enn þriði hêt Kári ;
 hann var kallaðr Muru-kári. Valþjófr hêt hinn yngsti.
 Enn dóttir hans hêt Velgerda ;³ hón var gefin þeim
 manni er Áki hêt, ok var kallaðr Áki hinn mikli ; þeir
 vóru í Skarðaborg. Eitt haust sækir Játvarðr konungr
 reið til Skarðaborgar. Hann reið með spjót þat, er
 Haraldr vildi gjarna eiga. En Tosti, bróðir hans, tekr
 þat ráð, at hann tekr spjót sitt af skapti, ok telgir á
 trêfjörð, ok ríðr síðan fram hjá konúngi ok mælti :
 “ Sjáit, herra, mitt spjót, er ekki er járnit á !” Kon-
 úngr mælti : “ Sê ek hvat þú vilt ; nú gef ek þêr
 “ mitt spjót, ok þat nafn með, at þú skalt heita Tosti
 “ trê-spjót ; ok þyki mêr þat líkara, at þik vanti eigi
 “ ágirni, ef þú sêr aðra ríkari en þik.” Konúngr

¹ “ Cujus etiam reliquie in eadem
 “ æde nostro tempore visæ sunt,”
 says Arngrim the Learned in his
 MSS. Supplementa written year

1593. (Barthol. collect. No. 26, p.
 199.)

² *Ulfnaðrs son*] Ulfgarðsson, Cd.

³ *Velgerda*] Thus Cd. ; ueigerda,
 Hr. (sic).

bauð Haraldi til sín ; ok fylgði hann konúgi, ok skildist hann ástsamliga við sína menn. Ok er konúgr kom heim, þá vísaði hann Haraldi at sitja í öðru öndvegi hjá Leifi: "Hann kann flestar íþróttir, ok skal hann " þær þær kenna allar." Haraldr þakkaði þat mikilliga konúgi. Leggð ok Leifr alla ástundan á, at kenna Haraldi íþróttir; ok hann einn veit alla æfi Leifs á Englandi. Ok þá er v. vetr vóru liðnir, þá skortir Harald þat eina á íþróttir við Leif, [at] hann var ósterkari. Ok er Haraldr læk íþróttir fyrir mönnum, þá undruðust allir, hvar hann mundi numit hafa slíkar listir; þvíat engi vissi, at Leifr kynni svá margar íþróttir.

Þá var Haraldr xvij. vetra gamall, er hann fór ór Englandi vestr til Vallands með xij. skipum. Þar ræð fyrir Robert Rúðu-jarl; hann átti son er Vilhjálmr hét, ok var kallaðr bastarðr; hann bauð Haraldi til sín; hann var meiri vexti en flestir¹ menn aðrir. Vilhjálmr² átti konu þá er Móold hét; þeirra synir vóru þeir Heinrekr ok Róbjartr, enn kurteisasti, ok mikill maðr. [Vilhjálmr] bauð Haraldi til sín, ok var hann þar um vetrinn. En um várit gerðu þeir fèlag með sèr um fengit fè ok úfengit; svá ok, hvárum sem ríki til felli eðr tæmdist, þá skyldi þat vera beggja þeirra; ok hvárr skal veita öðrum fylgi at öllum málum, ok hvárr annars hefna sem bróður síns. Þeir fóru svá í hernat með v. skipum ok xx.; ok höfðu þá iðn vj. missiri. Haraldr var þeirra vinsælli.

11. Heinrekr hét jarl í Englandi af Glocesti; hans son hét Helgi, mikill maðr ok sterkr; hann var vitr maðr ok. ágjarn. Hann samnar her saman, ok herjar á ríki Játvarðar konúgs. Konúgr samnar her í móti. Sá maðr var fyrir her konúgs er Jón hét. Þeir finast við Bonólfsstein (sic). Ok verðr þar hörð orrosta; ok fèkk jarl sigr, en Jón fèll; en flótta-menn sóttu á konúgs fund. Fær konúgr þá þann höfðingja fyrir

¹ *flestir*] fleiri, Cd.

| ² *Vilhjálmr*] Haraldr, Cd.

herinn, er Ótti hæt; hann, var Birgis son Breta-kappa; hann ferr með herinn í móti jarli. Þeir finnast á Hrútzserk; þeir berjast tvá daga. Þar fell Ótti; en jarl lagði landit undir sik. Þetta spyr konúgr. Hann sendi menn eptir Haraldi Guðinasyni ok þeim Leifi; en hann samnar liði á meðan. Sendimenn kómu á fund Haralds, ok segja honum orð konúgs. Haraldr segir Vilhjálmi, at hann vill veita lið konúgi. Vilhjálmr segir: "Eigi vil ek skiljast við her minn." Haraldr svarar: "Þá munu vèr skipta fè okkru ok "herliði." Vilhjálmr segir: "Fara máttú ef þèr líkar, "en ei mun nú fjár-skipti fram fara." Haraldr segir: "Vera skal annat-hvært, at vèr skulum skipta fènu, "ella skulum vit báðir fara at berjast." Þat varð um síðir, at fjár-skiptið fór fram. Þat er sagt, at of mikill [kunnleikr væri með þeim]¹ Haraldi ok Móold drotningu. Ok er Vilhjálmr bar þetta á Harald, duldi hann. Ok var síðan ráð þeirra Móaldar ok Haralds, at hann bað dóttur þeirra Vilhjálms. Ok þat var [at] ráði gjört, at hann festi hana, áðr hann fór til Englands; ok skyldi brullaup þeirra vera í Rauðu² at xij. mánaða fresti. Ok skildu þeir þá vinir at sinni. Heldr Haraldr til Englands, ok ferr á fund Játvarðar konungs. Dregr konúgr nú saman her, ok ferr í móti Henriki jarli;³ ok finnast þeir við á þá, er Lodda heitir. Ok slær þar þegar í hinn mesta bardaga, Konungr hafði svá skipat, at Haraldr skyldi koma í opna skjöldu jarli með menn sína. Ok er litla stund hafði staðit bardaginn, kom Haraldr með mikit fjölmenni á bak fylkingu jarls, ok verðr þar mikit mannfall. Ok því næst brestr flótti á jarls-mönnum; ok verðr þessi jarl handtekinn, ok með honum c. manna. Var síðan jarl drepinn ok með honum xxx. manna; en aðrir voru þjáðir. Einn bóndi gekk fyrir konúg

¹ A hole in Cd.² Rauðu] i.e. Rúðu, Rouen.³ jarli] emend. kgj, Cd.

ok mælti: "Hér er einn maðr úngr ok sterkligr; hann vilda ek, herra, at þér gæfit mér; ok mun ek þjá hann." Konúgr svarar: "Svá lízt mér á hann, at hann sè varla þitt færi, at bjóða honum ofríki; en ef hann hleypr í brott, þá skaltú þess gjalda; en ef þú fær eigi vinnu af honum, þá fær mér hann aptr." Bóndi kvazt eigi þat ugga, at hann gæti eigi sveigt hann. Síðan fóru þeir heim. Bóndi mælti við þenna mann: "Vit skulum vel saman kaupa; ek skal vel gjöra við þik, en þú skalt vinna mikit." Gest-rinn segir: "Ekki mun ek vinna." Bóndi mælti: "Þik skal setja í hús eiun saman; svelta þik þar til dauðs, ef þú vilt ekki vinna." "Þú munt ráða," segir Gestr. Bóndi setr hann í eitt hús, ok sveltir hann. Jafnan lemr hann Gest, svá at hann má varla ganga, en stundum húð-strýkir hann hann, svá at blóð lá á jörðu. Hann býðr honum stundum fè til at vinna. Ekki vildi Gestr þat. Ok einn tíma mælti Gestr við bonda: "Lát af at pína mik til vinnu; þvíat ek segi þér eitt heðan frá, at þú þrælkar mik eigi svó með öllum þínum hjónum." Bóndi segir: "Ek mun þá færa þik til konúgs." Gestr svarar: "Eigi mun konúgr heldr þrælka mik en þú; þó er at honum betr vón en at þér." Bóndi segir: "Hans góða skaltú ok fá. Þat hafða ek ætlat," segir Gestr, "at biðja þik fás; en þess vilda ek ráða, hvern tíma er vit kæmim fyrir konúg." Bóndi játtar því. Gestr segir: "Þá skal þat vera Jóla-dag, sem konúgr gengr til há-messu." Ok svá gjöra þeir. Bóndi heilsar á konúg, ok mælti: "Hér er sá maðr, er þér fengut mér í haust; ok get ek ekki þjáð hann: því betr má bleyta harðan stein en hjarta hans." Konúgr mælti: "Drept hann þá!" Gestr mælti: "Grið mun ek skulu hafa í dag!" Gengr konúgr til kirkju. Gestr mælti: "Far þú heim, bóndi, ok lát vel yfir, ef vit skiljumst við svá búit." En er messan var sún-gin, þá gengr Gestr fyrir konúg, ok mælti: "Svá er

“ mēr sagt, at þér gefit hverjum manni Jóla-grið, þó
 “ at þú eigir stórar sakir við.” Konúgr mælti :
 “ Hafðu grið, ef nökkurr vill varðveita þik.” Gestr
 gengr í höllina með konúgi ; ok gengr at Hemíngi, ok
 biðr hann friða fyrir sik við konúg. Ok svá gjörir
 hann, at hann fær Gesti grið fram um Jólin.¹

12. *En sem Jólin voru úti, bað Gestr Hemíng við
 hjálpa sér. Hemíngr segir : “ Ekki kann ek at leggja
 “ mín hug á at biðja fyrir þik, ef ek veit eigi hverr
 “ þú ert.” Gestr segir : “ Ef lítil von er á þú veitir mēr
 “ lið meðan þú veist eigi, þá er engin von stíðar, er þú
 “ veist hvada maðr ek er.” Hemíngr segir, “ Eigi
 “ mundi ek veita þér, ef þú þykkist of góðr at segja mēr
 “ hverr þú ert.” Gestr mælti : “ Þú verðr at ráða ; en
 “ ek heiti Helgi, son Heinreks jarls ; en ek skipta vop-
 “ num mínum við skjaldsvein mín í flóttanum ; en
 “ hann féll ; ok hugðust þeir mik þar drepinn hafa.”
 Hemíngr gengr fyrir konúg, ok biðr Gesti landvistar ;
 ok þat veitir konúgrinn honum fyrir sakir Hemíngs.*

13. ²Eptir dauða Játvarðar konúgs tók Haraldr
 Guðínason konúgdóm í Englandi, með þeim hætti
 sem segir í sögu Haralds konúgs Sigurðar sonar ;
 segir þar ok, at Tosti, ok aðrir bræðr Haralds Guðína-
 sonar, vildu hafa ríkit í Englandi með honum, ok
 fengu ekki. Fór Tosti jarl þá til Danmerkr á fund
 Sveins konúgs frænda síns ; ok var honum þar vel
 fagnat. Tosti spurdi Svein konúg, hvárt hann á
 nokkut tilkall til ríkis í Englandi. Konúgr svarar :
 “ Eigi dyl ek þess, at ek þóttumst eiga ; en full-vel
 “ þykki mēr nú komit, er Haraldr konúgr frændi
 “ mín á ráð fyrir, þvíat vit erum systkina-synir.”

¹ Here ends 65. Here, at the junction of the two MSS., there is evidently some blank. The following chapter is taken from a Cð. Chart. 326 c. ; it is, no doubt, spurious as to the wording, but the contents may

be true ; and so we have inserted it into the text, but in italics. It is a modern fill-gap to fill up the blank where 65 stops.

² The text is now taken from the Hr.

Tosti svarar: "Tala þat margir menn þar í landi, ok hans ráð, at ek, ok bræðr mínir, eigum þriðjúng landsins." Konúgr svarar: "Eigi þykki mēr þá Haraldr einn konúgr vera í Englandi, ef þēr hafit þriðjúnginn." Tosti mælti: "Þat vilda ek, ef þēr vildut nú fara at vinna landit. Vil ek ok bræðr mínir veita yðr styrk, ok allan vörn afla, ef þēr vilit fyrir vera; með því, ef vēr vinnum landit, skaltú gjöra oss konunga yfir landinu; skulum vēr gjalda yðr skatt, ok fá yðr landit, ef þēr þurfit." Konúgr svarar: "Hugsa verð ek mēr andsvar hēr um," ok kvað hann skyldu vera með sēr um vetrinn. Tosti vildi sín erindi sem skjótast vita.

14. Þat var einn tíma um haustið er konúgr reið at veizlum ok Tosti með honum. Var þat þá, er þeir áðu úti hjá brú einni ok átu. Konúgr átti einn hjarðar-hund, er fór með þeim; hundinum var gefinn einn smár brauð-hleifr. Hundrinn hleypr á brúna, ok sēr skugga sinn í vatninu; ok sýnist honum þar í sem annarr hundr, ok hafi annan hleif í munni sēr. Hleypr hann út af brúnni, ok í vatnit í kaf, ok hugðist mundu ná hleifnum af hundinum. Nú er hann kemr í vatnið, þá missir hann allz; ok ferr nú tómr aptr at landi. Konúgr mælti nú til Tosta: "Sástú hversu hundi mínum fórst nú?" Tosti mælti: "Eigi geymdi ek at vandliga." Konúgr mælti: "Hundrinn þóttist sjá annan hund í vatninu hafa brauð í munni, ok hugðist mundu fá burt tekit hleifinn. En hann hljóp eptir skugga sínum, ok hafði hvárki brauðit á land. Svó veit ek at mēr mun fara, ef ek ferr nú til Englands, þá mun ek sjá skugga minn. En þó at ek komist hingat aptr, þá má vera at Haraldr konúgr sè hēr fyrir, ok nái ek þá eigi þessu ríki. Vil ek nú gefa þēr órskurð þíns máls: at ek kem eigi til Englands; þvíat í Danmörk skal ek konúgr vera meðan guð vill; því þat hæfir mēr nú, at ágirnast alldri meira. En þú, Tosti,

“munt fara til Haralds konúgs.” Ok svá gjörði hann.

15. Haust þat áðr en Tosti kom til Noregs, dreymsi Steigar-Þóri draum, ok sagði sínum mönnum ok bað þá ráða. Hann sagði, at hann þóttist vera staddr á einu þingi er Haraldr konúgr var á. Hann sat á stóli svá miklum, at hann tók um allan Noreg; en konúgr var svá mikill, at hann tók alla vega út af stólum. “Maðr þótti mēr ganga at honum, ok min-
 “nast við hann; en mēr þótti svá mikil fluga fljúga
 “ór munni þeim manni í munn konúgi, því líkt
 “sem hrafn. Við þat þótti mēr verða hrafns-nef á
 “konúgi; með því nefi þótti mēr hann höggva í
 “höfud þeim öllum er vóru á þinginu, utan oss Steigar-
 “mönnum; þar af þótti mēr margir deyja, en öllum
 “varð illt af. Ek var þá hræddr um, at hann mundi
 “oss höggva Steigar-menn. Í því vaknaða ek. Nú
 “mun ek sjálf ráða.—Þar er vēr vórum á þingi
 “staddir, ok konúgr sat á stóli: þat var veldis-stóll
 “hans. En þar er hann tók alla vega af stólinum: þá
 “tekr ágirni hans alla vega út af veldinu. En þar
 “sem mēr þótti hrafns-nef á honum: þá hræðumst ek
 “at hann verði fyrir hrafns-nefi, ok hrafnninn dragi hans
 “blóði (sic). Þar mēr þótti hann höggva nefi í höfuð
 “mönnum: þat get ek þeim í koll koma, svá at mar-
 “gir fái þar bana af, en öllum gangi þó nær þeim er
 “með honum eru. En vēr Steigar-menn munum eigi
 “fylgja honum”. . . ¹ viss orðinn af sanninda-mönnum,
 at annarr er konúgr yfir Englandi. Nú at Jólum
 er kemr . . . yðr því þess valds bezt, mætti nú ok
 Tosti [taka] slíkt lén af Harald, sem af Sveini kon-
 úgi, ef landit ynnist. Tosti segir hönun ok, at Sveinn
 konúgr vildi ekki víkjast við hans erindi. Konúgr
 segir, at hann skal eiga ráð við sína menn hversu

¹ Hence the text is taken from the H.; the beginning, however, from the transcript of Ásgeir, till the vellum itself begins. In the first sentences the text is therefore somewhat mutilated or defective.

þessu skal svara. Var nú Tosti með konungi um vetrinn. Þenna vetr áðr hafði Haraldr konúgr sent Þórarinn Nefúlfsón, ok Hjörtr, austr í Holmgarð eptir þeim hafr-belg, er hann lét þar eptir með Ellisif dóttningu, sem fyrr segir; ok skyldu þeir eigi aptr koma nema þeir næði belginum ok því góðs[í] er í var. Þeir kómu aptr þá er Tosti hafði litla stund verit með konungi. Hjörtr gekk fyrir konúng, ok heilsaði honum, ok segir, at Ellisif heilsaði konungi. En svá var honum ákaft um tal við Tosta, at hann gætir eigi þeirra, er komnir voru.¹ Þá kvað Hjörtr vísu :

“ Þröngvir gulli gramr fast saman;
 “ veitir [Sýrar]² sonr fás-konar:
 “ Land skyldi lítið Laf-Hamðir hafa,
 “ þá mundi haulðum Haraldr svara.”

“ Hversu lítið?” segir konungr.³ “ Eigi meira,” segir Hjörtr, “ en þá mættir liggja á.” Konúgr brosir, ok spyr: “ Hversu hefir farizt,⁴ Íslendingr?” Hjörtr kvað:

“ Hafr er úti hvítr í túni;
 “ skumir augum, hefir skegg mikið;
 “ brestir klaufum, vill börn taka,⁵
 “ sá er geitar sun gerr við erru.”

Konúgr bað þá láta bera inn fêit. Er þá borinn inn hafr-belgrinn fyrir konúng. Þá spyr [hann], hvárt sú léti orðalaust er fram seldi fê. Þórarinn kvað hana engi orð um hafa. Konúgr mælti: “ Þann skal þá “ spyrrja, er rétt-orðari er. Hvat segir þú til, Hjörtr?”

¹ ok heilsaði . . .] ok heilsaði honum svá þrysvar sinnum, svá at konúgr heyrði eigi, Hr.

² Open space in the MS., probably thus to be filled up.

³ þ. kv. H. visu; ok er henni var

lokit spyr konúgr “ hversu stórt “ land skylda ek hafa ” ? Hr.

⁴ Here ends Hr.

⁵ The he-goat is here, like in the nursery tales, fancied as a bugbear.

Hann svarar : “ Þat segi ek, at hón kvað vísu.” Kon-
úngr mælti : “ Hversu er sú ?” Hjörtr kvað :

“ Munað í vári vestr langskipum
“ hug-ragr um haf Haraldr fara :
“ Því man lengi laf-hræddr konúngr
“ alls andvani Englands ok vegs.”

Þá mælti Tosti : “ Þetta er spásaga, er þeir biðja yðr
“ fara til Englands ; er eigi ván yðarrar þangat-kómu.”
Konúngr [mælti] : “ Þú skalt ganga til skríns ens
“ helga Ólafs konúngs, ok skaltú sverja eið, at þú
“ skalt alla hluti sanna segja frá aflla . . . ; en ek
“ man þá gera her ór landi, at vinna England ; en
“ ek vil einn hafa öll ráð fyrir herinum.” Tosti kvezt
mundu vinna eiðana, “ En ef nokkut bregðr yðarri
“ ferð, þá skulu þessir eiðar á yðr falla.” Konúngr
kvað svá vera skyldu. Síðan sendir konúngr bréf
um allan Noreg, ok bauð út öllum almenníngi. Þá
kom til hans Eysteinn orri, sun Þorbergs Árnasunar,
ok festi þá Máriu dóttur Haralds konúngs ok Elli-
sifar dóttur Jarisleifs konúngs af Hólmgarði. Hennar
móðir var Íngigerðr, dóttir Ólafs konúngs Svænska.
Nikulás Þorbergsson hafði þá sýslu í nerztu þíngá á
Hálogalandi. Þessi herra kom allr saman í Sólundum ;
þar var kominn konúngr, ok Tosti jarl, ok fimm tigr
lendra manna. Ok einn morgin, er konúngr lá til
byrja, segir hann Tosta draum sinn : At hónum þótti
maðr ganga á skip sitt, ok þóttist þar kenna Ólaf
konúng, bróður sinn. “ Hann var,” mjök reiðulegr,
sagði hann, “ ok kvað vísu ” :—

“ Gramr vá frægr til fremðar flestan sigr enn digri ;
“ hlaut ek þó at heima sætim¹ heilagt fall til vallar :
“ Uggi ek efst ráð tiggja, yðr man feigð um byrjuð ;
“ trols gefit fákum fylli fíks ; veldrað guð slíku.”

¹ Better is, “ því at heima sátum.”

Tosti svarar: "Eigi mun Ólafr konúgr hafa kveðit
 "vísuna, heldr vænti ek at sè fjölkýngi Enskra
 "manna." "Þat vænti ek," segir konúgr, "at engi
 "sè svá fjölkunnigr, at líki Ólafs konúgs bregði á
 "sik." "Góðr maðr var Ólafr konúgr," segir Tosti,
 "en þó hafa fjölkunnugir menn sýnzt í þeirra manna
 "líkjum, er eigi eru úhelgari en hann." Konúgr
 svarar: "Ek vil fara til Englands með þèr, til þess
 "at leita um sættir, en eigi til annars." Tosti
 svarar: "Á þik skulu falla eiðarnir, ef þú rýfr leið-
 "angrinn." Konúgr segir: "Eigi man ek þat í
 "hættu eiga."

16. Svá er sagt, þá er konúgr siglði út eptir Þrond-
 heimi, ok hann . . . einn maðr til skips hans á báti,
 ok bað konúg leggja at landi ok hjálpa konu hans
 sjúkri. Konúgr spurði, hvat sjúkleika hón hefði.
 Bóndi sagði, at hón hefði sofnat hjá brunni; [þó]tti
 sem nokkorr [ormr . .] væri í munni hennar, "Ok
 "vill síðan jafnan drekka vatn." Konúgr segir, at
 skipinu skal at landi leggja, "Þá vitu þèr, at þèr
 "eigut eigi konúg drambsamán, þó at harðr sè kal-
 "laðr ok sinkr." Konúgr gengr á land, ok Þjóðólfr
 skáld með hönúm. Þeir koma til konunnar; ok bað
 konúgr, at konuna skyldi bera til þess sama brunns,
 sem hon fèkk krankleikann. Hann bað snúa henni á
 grúfu, ok leggja varrarnar niðr at brunninum. Kon-
 úgr sat hjá, ok hafði spennitöng í hendi. Hann lét
 tendra hjá sèr lítinn eld. Konan grèt sárliga; ok bað,
 at henni skyldi gefa at drekka; en konúgr lét hana
 eigi svá vatninu. Þá þröngir meini hennar upp í
 hálsinn; slær þá sundr munninum, ok kemr þar út
 ormshöfuð. Konúgs tók spennitöngina, ok lagði á
 ormshöfuðit, ok dró ór henni út lifanda orm, ok
 kastar hönúm í eldinn. Er síðan konan flutt heim,
 ok varð hon skjótt heil. Síðan ferr konúgr til skips,
 ok siglir suðr með landi með öllum þeim her, er þá
 var til hans kominn norðan ór landinu.

17. Svá er sagt þá er konúgr lá í Súlundum¹ þá sigldi þar eitt Grœnlands-far af hafi. Fyrir því skipi var sá maðr er Líka-Loðinn hét, því at hann hafði flutt lík Finns fegins, ok þeirra skipara, ór Finns-búðum fyrir austan jökla á Grœnalandi, með boði Ólafs konúgs helga; þvíat Finn var sun Ketils kálfs af Ríngunesi af Heiðmörk, ok Gunnhildar systur Ólafs konúgs. Þeir skjóta báti, ok róa til konúgs-skip-sins; ok heilsaði Loðinn konúgi. Konúgr spurði hversu lengi þeir hefði í hafi verit. Loðinn svarar: "Sjau nætr." Konúgr spurði: "Urðu þér við enga nýlundu varir?" Loðinn svarar: "Engi nýlunda þykki mér nú." Þá vindu² hans kumpanar báti-num. Þá mælti konúgr: "Eigi þikkir þínum mönnum sem þú segir satt; ok seg nú." Loðinn svarar: "Þá er vèr höfðum siglt tvær nætr undan landi, þá sáam vèr eld! brenna; hann var svá langr, at vèr sáam fyrir hvárngan enda; hann var blár sem einn logi; byrr var inn bezt, ok mátti hvergi hjá sigla. Var mitt ráð, at sigla þar á eldinn sem vèr kómum at, ok lægstr var loginn. Vèr [kendum] hita af eldinum, ok brann hvárt-tveggja skautið ok³ skautin ok líkin með nýrri Grœnlenskri.⁴ Ok er vèr höfðum siglt [íij. dægr kom] ský-flóki yfir skip vart; þar fylgdi svá mikit myrkr, at menn sá eigi hendr sínar. Þá heyrðu vèr brest mikinn; ok leit ek upp; var þá ský-flókin sundr brostinn, ok blæddi ór hvárum-tveggja . . . með stóru fors-falli; ok þessi blóð-straumur kom ofan í skip vart; ok lét ek setja undir . . .⁵ ok má þat blóð enn hère sjá; ok er nú saman hlaupit síðan kólnaði; þvíat varmt var þá er ofan kom. Ok er vèr höfðum enn siglt þrjú

¹ i.e. Sólundum.

² So Cd. i.e. undu.

³ Cd.; here something must be wanting.

⁴ *Grœnlenskri*] thus, "tjóra," or the like being understood.

⁵ ker or byttu, or the like.

“ dægr, þá heyrðu vèr gny mikinn. Vèr sá þá marga
 “ fugla fljúga, sem ek veit þar nöfn til í Noregi;
 “ flugu þeir næst oss er [stærstir] vóru; þeir gullu ok
 “ klökuðu með mikilli gleði. Þessi flaug vanzt um
 “ eina eykð dags, svá at ei mátti sjá heiðan himin
 “ fyrir; ok flugu þó aldri enir sömu. Síðan siglðu
 “ vèr í tvau dægr áðr vèr kómum at landi í gær-
 “ kveld. Þá sá þú vèr ena sömu fugla fljúga vestan
 “ [um haf]; vóru þá brottu allir enir stærstu fuglarnir.
 “ Flugu þeir þá allir þegjandi, ok svá sem sorgfullir.
 “ Ok er þeir kómu at landi, dreifðust þeir, ok set-
 “ tist sèr hverr. Nú hefi ek yðr ekki meira at segja.”
 Konúngr mælti: “ Leyna vildir þú mik þessu, þar þú
 “ kallaðist ekki sèð¹ hafa.” Svarar: “ Svá sagða ek,²
 “ herra, at mèr þótti þetta nú engi undr, er ek veit
 “ yðr ferð ráðna ór landi.” “ Hvar fyrir?” sagði
 konúngr. Loðinn mælti: “ Því at þèr munuð eigi apr
 “ koma; en þess er vón, at mikil furða verði fyrir
 “ slíkra höfðingja fráfalli.” Konúngr mælti: “ Viltú
 “ fylgja mèr?” Loðinn svarar: “ Þèr verðit at ráða;
 “ en sækja má ek lík yðarra manna, þeirra er látaz.”
 [Konúngr svarar]: “ Betra man mèr til manna verða
 “ meðan ek lifi; en því mantú fara verða, at þú
 “ kallast vita um várar ferðir.” Þá mælti konúngr:
 “ Þikki þèr, Tosti, þetta nokkur undr?” Tosti segir:
 “ Hefði fyrir merkan mann borit, þá væri þetta ný-
 “ breytni.” Loðinn segir: “ Myklu mundi kaupanda,
 “ at þú, Tosti, lygir eigi fleiri lygir millim landa,
 “ en ek.” Konungr gaf Loðni orlof.

18. Hugi hèt prestr, er söng a Avallnesi (!), í Körmt.
 Hann dreymdi eina nótt, at hann þykkist sjá í kirkju-
 garðinn, ok sýnist hönunum allt þat fólk á fótum er þar
 var jarðat. Þeir höfðu einn mann millim sín, ok

¹ sèð] From hence the text is taken from the vellum H. itself. | ² at, add. Cd.

hrundu hvárir til sín; en annan veg kirkjunnar höfðu þeir annan mann, ok togaði þann hverr til sín. Þaðan gekk fram¹ kona ok til prestzins, hon var alber. Prestur spurði, hvat sukki þar væri. Hon svarar: "Lík kemr þat til kirkju í morgin er sól 'er í landsuðri, er hvárigir vilja við taka; en þat man koma at miðjum degi, er allir vilja til sín draga; en þat lík er fyrr kemr, vilda ek at grafit væri í austanverðum kirkjugarði; en þat er síðarr kemr, vilda ek at grafið væri fyrir norðan, þar er kirkjan mœtitz ok söng-húsið; ok þar munu þér mannz-bein finna, ok vilda ek, at þeim væri hlaðit alla vega útan at líkinu, þvíat þat eru bein mín." "Segðu mér þá," segir prestur; "hversu man konungi várum farast ór landi?" Hon svarar: "Fellr hann." Prestur spurði: "Hverr man þá ráða ríki?" "Frilleifr," segir hon. "Hvé lengi ræðr hann?" segir prestur. "Sjau vetr ok xx," segir hon. "Hvat tekr þá við," segir hann. "Styrklaugr man þá koma," segir hon. "Hversu lengi man hann ríkja?" segir prestur. "Tíu vetr," segir hon. "Hvat tekr þá við?" segir hann. "Góðráðr, ok Góðvili, ok Harðráðr," segir hon. "Hverr verðr þeirra langœztr." "Harðráðr," segir hon. "[Hvé] lengi ræðr hann," segir prestur. "V. (sic) vetr ok xx," segir hon; "en eptir hann verða mörg illvirki. Ok mun ek nú eigi segja framarr." Prestur vaknar; ok koma svá lík um daginn, sem hon sagði. En þar var Ólafr kyrrr, er hon kallaði Friðleif; en Magnús berfættur, þar er hón nefndi Styrklaug; Eysteinn, þar er hon nefndi Góðráð; en Ólafr, þar er hon nefndi Góðvilja; en Jórsala-Sigurðr, þar er Harðráðr var. En guð fyrirbauð, at hon segði þau illvirki, er síðarr urðu görr.

19. Nú er þar til at taka, at Haralldr konungur siglir á haf með her sinn; kom hann fyrst til Orkneyja, ok lét þar eptir Máriu dóttur sína ok mart fólk

¹ fram] fra, Cd.

annað. Þaðan siglir konúgr til Englandz; ok kómu at Skarðaborg. Þá fèll veðrit í logn, ok lágu þeir þar um nóttina. Menn vöknudu við þat er kveðit var í lopti; ok þótti hverjum sem yfir sínu skipi væri. Allir líta í loptið, ok sjá eina trollkonu ríða vargi í loptinu. Hon hafði trog í knjám sèr, fullt með blóði ok manna-lima. Hon kvað visur iij. þessar.

“ Vist er að allvalldr austan eggjazt vestr að leggja
 “ mót við marga knútu, (minn snúðr er þat) prúða:
 “ Þar man val-þiðurr velja (veit hann ærna sèr beitu),
 “ steik af stóði Gjúka stamns: Fylgi ek þar jamnan:
 “ stamns, fylgi ek þar jamnan.

“ ¹ Stór taka fjöll at falla,² ferr sótt um kyn dróttar;
 “ eyðizt friðr, en fœðizt fjánd-hugr, meðal³ landa;
 “ Vera mun ok yðr sem öðrum angljóða-söm þjóðum
 “ ylgr nemr suðr at svelgja sveita, urðr um heitin:
 “ sveita, urðr um heitin.”

“ Skóð lætr skína rauðan skjöld, er dregr at hjaldri;
 “ brúðr sèr Aurnis jóða úfór konúgs görva:
 “ Sviptir sámleitr kjöptum svanni holdi⁴ manna;
 “ úlfs munn litar innan óðlát konan blóði:
 “ óðlát konan blóði.”

Konúgr spurði Tosta, hvárt hann vakir. Tosti svarar: “Vaknað hefir ek nú við ljóðan þessa.” Konúgr mælti: “Þikki þær nokkurr vert um þetta?” “Einkis,” segir Tosti. “Þá ertú dauðr í hjartanu,” segir konúgr, “þvíat ek hefir í mörgum bardögum
 “ verið, ok sá ek aldri fyrr slíkar bendíngar.” Þeir taka land, ok ganga þar upp sem Kliflönd heita. Konúgr spyr Tosta: “Hvat heitir hæð sú, er þar er
 “ norðr á landit?” Tosti segir: “Eigi er hverri hæð
 “ nafn gefit.” Konúgr segja: “Nafn man þó þessi
 “ eiga, ok skaltú segja mēr.” Tosti segir: “Þat er
 “ haugr Ívars beinlausa.” Konúgr svarar: “Fáir

¹ This stanza is found only here.

² *falla*] *fjalla*, Cd.

³ *meðal*] *meðar*, Cd.

⁴ *holdi*] *blóði*, Cd.

“ hafa þeir sigrað England, er at hans haugi hafa fyrst
“ komit.” Tosti segir: “ Forneskja er nú at trúá slíku.”

20. Þeir ganga á land með herinum, en sumir geyma skipa. Þeir bræðr, Moru-kári jarl ok Valþjófr jarl, ok Áki mágr þeirra, samna her saman þegar þeir spyrja til hers Norðmanna. Þeir mættuz við á þá er Úsa heitir; ok tekzt þar en harðasta orrosta, ok hēltz framan til nóns. Þá hafði Eysteinn gengit í gegnum fylkingar enna Ensku, ok drepit Áka enn mikla. Sēr hann þá, at Möru-kári hefir gengit á bak fylking Tosta; snýz hann þá með sínum mönnum á bak fylking Möru-kára. Ok er jarl Möru-kári sēr þetta, biðr þá sína menn snúaz at bökum, ok verjaz vel ok drengilega. Ok um síðir brestr flótti á hans mönnum, ok flýja út á ána; ok er Möru-kári jarl þar drepinn, ok mestr þori fólks hans. Margir sukku ok niðr. Í þann tíma hafði Haraldr konúngr hand-tekið Valþjóf jarl. Þá gengr Tosti til konúngs ok mælti: “ Láti þá eina för fara bræðr.” Konúngr svarar: “ Þá skaltú drepa, er þú fangar, en “ ek man hónum ráða.” Konúngr mælti til Valþjófs: “ Ek man gefa þér grið, ef þú vilt þess sverja at “ berjast aldri móti mēr, ok gera mēr njósn, ef þú “ veizt mēr samdœgris svik ráðin.” Valþjófr segir: “ Eigi man ek sverja; ok eigi man ek þat mēr til “ lífs vinna at veita eigi Haraldri bróður mínum, “ meðan ek má; en gera man ek þér njósn ef ek “ veit þér svik ráðin, ok vinna þat til lífs mēr: “ en eið man ek engan vinna, þvíat mēr lízt sem “ Tosti muni mēr litla erfð ætla.” Konúngr gaf Valþjóf liðugan at fara hvert er hann vildi. Tosti segir: “ Úvitrlagt bragð, at láta þann mann lausan fara “ er yðr þikkiz ofgóðr eiða at vinna.” Konúngr mælti: “ Betri ætla ek heit hans, en handsöl þín.” Tosti mælti: “ Förum með her várum til Lundúna, “ ok eyðum landit með eldi ok járn, ok gefum “ [engum] manni grið, hvárki konum nè börnum.” Svá var gört. Ok eptir þat fara þeir til ok skipa

suðr með landi, ok leggja skipum sínum upp til Rafns-eyrar. Hvárki finna þeir þá fyrir sèr í þorpum¹ menn nè fè, svá flýr allt undan. Ok einn dag, er konúgr lá í einni höfn, þá reið ein kona af landi ofan, ok spurði at¹ Norðmanna-konúgi. Konúgr sagði til sín. Hon mælti: "Ek hefir landtjald er ek vil gefa yðr." Tosti mælti: "Þigg þú tjaldit, ok lát brenna þat síðan." Konúgr mælti: "Brenn þat er þær er gefit, en ek " verð ekki varr við at landz-menn þínir bjóði þær " nökkorar sœmðir." Hann biðr láta setja upp tjaldit; Ok sögðu allir eitt um, at eingi sá jam-vænt tjald. Konúgr spyr hver laun hon vill hafa fyrir tjaldit. Hon svarar: "Sunu á ek tvá, ok vilda ek þiggja þeim " báðum líf." Konúgr sagði, at bæði skyldi grið hafa menn hennar ok fè, ef hann vissi hvar þat væri. Hon reið síðan í brott. En konúgr sefr í tjaldinu þá nótt. En um morgoninn segir konúgr Þjóðólfi skáldi, at hann hyggir Tosta þat satt hafa sagt, at tjaldit mundi eigi vera atkvæða-laust, "Því at ek þikkjumz sèð " hafa sjau ráð, til hvers-vetna hær til, en nú þikkiz " ek engi ráð kunna." Þjóðólfr svarar: "Yðrum ráðum " munu vèr þó hlíta." Konúgr mælti: "Breyta skal " nú ráðunum; ver skulum ganga á land með xx. hund- " ruð manna, en sex tígir hundraða skulu vera við " skipin; skulu þá formenn vera þeir bræðr, Eysteinn " ok Nikulás. Tosti skal fylgja mæ." Svá gerir konúgr, at hann gengr á land, ok brennir. Ok er hann kemr at þeim stað er Jork heitir, þá senda staðar-menn honum boð, at þeir vilja gefaz í hans vald; þeir binda þat með eiðum. Þetta þiggir konúgr. Ferr hann síðan til skipa sinna. En um morgininn skyldi hann ganga á land at skipa sínum mönnum staðinn, ok lá konúgr at skipunum nóttina eptir.

21. En þegar dagr kom, býsk konúgr at ganga á land til staðarins. Þeir hafa skjöldu ok hjálma, en engar

¹ at] af, Cd.

brynjur, útan hundrað manna, þat er léttast var á sèr. Tosti mælti: "Þetta er mikit ráðleysi, at ganga nálíga " vápnlauss í hendr úvinum sínum, þvíat eigi þurfi þèr " at trúa Enskum mönnum, ef þeir fá vald á yðr; ok " illa hefir þèr, konúngr, brugðit við landtjallz-gjöfina " húsfreyju." Konúngr mælti: "Hvárt hræðiz þú nú, " Tosti?" Hann segir: "Myklu þikki mèr þetta hræði- " legra, er þú ert orðinn vitstoli, enn þat er vísur " hafa verið kveðnar fyrir oss." "Ek skal þó ráða," segir konúngr. Svá var Tosti óvinsæll af Norðmönnum, at engi vildi heyra hann. Þetta sama kveld er Haraldr konúngr fór til skipa með Norðmanna-her kom Haraldr Guðinasun með úvígjan her sunnan af Englandi til Jorkar; ok frá þar sönn tíðindi til Norðmanna. En þegar staðar-menn vissu, at konúngr var kominn, þá rufu þeir öll heit við Norðmenn, ok fóru í her með Haraldi konúngi. Ok þegar um morguninn roerir (sic) [hann] her sinn ofan til Steinfurðu-bryggju, er nú er kallað Stamford (sic); ok fara nú hvárir móti öðrum. Haraldr konúngr Sigurðar [son] mælti: "Hvárt er at sjá upp á landit hvirfil-vindr eða jóreykr?" Tosti svarar: "Víst er jóreykr; ok munu þèr nú sjá " trúnað landzmannna." Konúngr stöðvar herinn, ok biðar; ok sèr skjótt at [ú]vígr herr vápnaðr ferr móti þeim. Í þenna tíma kom einn maðr ríðandi, ok spurði eptir Haraldi konúngi. Hónum var sagt til hans. Tosti mælti: "Þar er nú Valþjófr bróðir minn, " ok drepí hann!" Konúngr fyrir-býðr þat. Valþjófr ríðr fyrir konúng ok heilsar hónum, ok biðr hann víkja sem skjótast til skipa sinna, "Þvíat Haraldr " konúngr, bróðir minn, ferr móti yðr [með] úvígjan " her; ok hafi þèr ekki afl til viðr-töku, þó at þèr " verið væpnðir, en nú enn síðr." Konúngr mælti: "Far vel, Valþjófr, ok fylg vel bróður þínum, ok hefir " þú vel haldit þín orð." Konúngr spurði þá hvat til ráðs skyldi taka; ok vóru þeir flestir, at báðu, at konúngr færi til skipa í mót fólki sínu. Konúngr

svarar: "Aldri flýða ek enn orrostu-laust, ok eigi
 " skal ek enn; því at ek ann eigi þess sigrs Enskum
 " mönnum, at ek sè bæði elltr ok drepinn." Sendir
 hann þá menn til skipa, at segja Eysteini orra, at
 hann þarf manna við. En hann lætr blása, ok skipar
 fylkingar. Nemr þá ok inn Enski herrinn stað, ok
 skipar sínar fylkingar. Var þá ok litlu lengra millim
 þeirra en tvau ödrög. Ok í þenna tíma ríða þrír
 menn at fylking Norðmanna, ok spurðu ef Tosti jarl
 mætti heyra mál þeirra. Einn af þeim, sá er talaði,
 var ekki mikill maðr, ok lætt-vaxinn, ok allra manna
 kurteisast, ok hafði gyltan hjálm, ok rauðan skjöld, ok
 dreginn á haukr með gulli. Annarr maðr var allra
 manna mestr ok sterkligast ok manna sæmilegast.
 Þriði var hár maðr ok mið-mjór ok herði-breiðr. Sá
 reið síðarst. Tosti bað hann tala hvat hann vildi.
 Riddarinn mælti: "Haraldr, bróðir þinn, sendi þér
 " guðs kveðju, ok bauð þér sættir." Tosti segir:
 " Hvat býðr hann nú framarr en fyrr?" Riddarinn
 segir: "Hónum þikkir nú minni boða vert, er slíkt er
 " af gert." Tosti segir: "Ekki munu vèr þat boeta
 " með fè; en hvat er nú boðit?" Riddari segir:
 " Hann bauð, at þú skyldir hafa fimtúng Englandz,
 " en hann skyldi hafa bótalausn bróður sinn; en þat
 " er þér hafit gert til skaða í landinu, þá kvezt hann
 " þat mundu boeta." Tosti segir: "Ekki þigg ek
 " þetta." Riddari mælti: "Eigi skal ek því leyna,
 " hvat hann sagði at framast skyldi bjóða, at heldr
 " vildi hann bjóða þér hálft England, en þið þrættið
 " með bardaga, ok þar með konúgs-nafn." "Hvat
 " vill hann þá bjóða Haraldi konúgi af Noregi?"
 Riddari segir: "Af því at hann unði eigi sínu ríki,
 " þá skal ek gefa hónum af Englandi hálfa fjórðu alin
 " á lengd, ok því meira sem [hann] er meiri en
 " meðalmaðr; en ekki fær hann hær meira, því at
 " mæ er úvant við hann." Tosti mælti: "Of seint
 " hafa þessi boð fram komið; en þat hefi ek heyrt

“Norðmenn þat (sic) opt mæla, ef mēr væri góð boð
 “boðin, at ek mynda þegar við þeirra mál skiljaz;
 “en nú skal þat eigi vera.” Riddari mælti: “Þer
 “bað konúgr þá alla ábyrgð á hendi binda.” Ok
 víkr síðan brott. Haraldr konúgr Sigurðarsun reið
 á hesti svart-blesóttum, ok sagði fyrir hversu fylkja
 skyldi, meðan þeir töluðuz við. Í því féll hestrinn
 undir konúgi, ok ferr svá þrysvar í ríðinni. Konúgr
 mælti: “Hví skal nú svá, Ólafr bróðir!” segir hann.
 Tosti hlær ok mælti: “Ætlar þú at Ólafr konúgr
 “felli hestinn undir þer?” Hann segir: “Eigi man
 “ek annars mannz meirr at gjalda en þín, ef hann
 “lítr af mēr.” Hann stígr af hestinum, ok gengr í
 fylkingina. Konúgr mælti til Tosta: “Hverr var
 “riddari þessi, er talaði við þik?” Tosti segir:
 “Haraldr konúgr, bróðir minn.” “Hví sagðir þú
 “þetta svá seint?” segir konúgr. Tosti segir: “Eigi
 “vilda ek svíkja hann, þar sem hann reið á trúnað
 “minn.” [Konúgr mælti]: “Hann er hæverskr maðr
 “ok góðmannlegr, ok stendr nú vel í stigreip, ok man
 “þó ekki lengi löndum ráða. En hverr var til
 “hvárrar handar honum?” Tosti segir: “Helgi Hein-
 “rekssun var annarr; en annarr heitir Bíarleifr.”
 “Lítill ván var mēr þess mannz hēr,” [segir konúgr.]
 “Þvíat ek kenni manninn; ok eigi munda ek hingað
 “herferð farið hafa, ef ek víska hann á lífi.” Tosti
 segir: “Engu man oss þat varða.” Þá spurði Haraldr
 konúgr Guðinasun Leif: “Hverr sá var hinn mikli
 “maðr er hestrinn féll undir?” Leifr svarar: “Þat var
 “konúgr Norðmanna.” Konúgr segir: “Hann er
 “grimmlegr maðr, ok eigi langælegr, þvíat ek get
 “liðna nú hans daga.” Noregs-konúgr hafði svá
 fylkt, at hans menn, þeir er skjöldu höfdu, skyldu
 standa í hring, ok horfa út allir: “En þeir er hlíf-
 “lausir eru, skulu standa innan í ok vega út hjá
 “hinum.” En er saman [sigu] fylkingar, þa kringja

Enskir menn um fylking Norðmanna. Hemíngr hafði sagt nafn sitt ok allt hvat yfir hann hafði liðit áðr hann fór til bardagans. Slá þá Enskir menn upp her-ópi. Þá kvað Haraldr konúgr Sigurðarson visu:—

“ Fram göngu vèr í fylkingar
 “ brynju-lausir undir blár eggjar :
 “ Hjalmar skína, hefkað ek mína ;
 “ nú liggr skraut várt at skipum niðri.”

“ Illa er nú kveðit,” segir konúgr, “ ok skal um
 “ bæta ” :—

“ Krjúpu vèr fyrir vápna val-teigs brökun eigi,
 “ (svá bauð Hildr) at hjaldri (haldorð) í bug skjaldar :
 “ Hátt bað mik þar er mættusk men-spöng bera löngum
 “ Hlakkar íss um hausa hjálm-stofn í gný málma.”

Haraldr konúgr Sigurðarsun bað sína menn ekki berjaz¹ ákast, en standa fast, ok felmta ekki. Enskir menn hefja þá atsókn; en Norðmenn verjaz svá vel, at ekki gengr á. Þá mælti Haraldr konúgr Guðinasun við Helga Henrikssun: “Hvat skal þat til ráðs taka, “ at brygðiz¹ staðan þeirra; þvíat vón er skjótt, at “ þeim komi lið frá skipum; ok man eigi þá vel “ sökjaz er nú vinst ekki at; ok hafa þeir riðul “ einn manna.” “Vèr skulum,” sagði Helgi, “sökja “ at sem rösklegast; ok ef þá vinnst ekki at, þá “ skulu vèr leita frá; ok má, at þeir ætli at vèr flý- “ jum; munu þeir þá rjúfa fylkingina ok sökja eptir; “ ok síðan skulu vèr snúaz í móti sem skjótast.” Ok svá gerðu þeir. Ok er Norðmenn sá, at þeir viku undan, þá sóttu þeir eptir; ok er hinir sneruz við, þá gátu þeir eigi komið stöðunni á annað sinn. Var nú bardaginn mannskœðr; en þar sem þeir stóðu, Haraldr konúgr ok Tosti, gekk ekki á. Þá mælti

¹ brygiz] bryðis, Cð.

Haraldr konúgr Guðinasun til Hemíngs: "Hvar kemr nú hæfni þín ok harðskeyti, er þú skýtr eigi konúnginn þar sem þú einkennir hann." Hemíngr segir: "Ekki dyl ek, at ek kenna hann; en eigi þori ek at skjóta hann fyrir Ólafi konúngi." "Eigi veit ek," segir Haraldr konúgr, "til hvert þú fórt til bardagans, ef þú vilt ekki at gera. Nú skjóttú svá, at ek mega kenna hann, af því at ek þori fyrir Ólafi konúngi at skjóta hann." Hemíngr skýtr þá at konúngs með möllu-ör; ok kom á hváptinn, ok læsti örina í holdinu. Konúgr skar þegar ór örina. En af þessu varð konúgr auðkendr. Haraldr Guðinasun skýtr þá í óstinn á Haraldi konúngi. Sezt þá konúgr niðr. Hann mælti til Þjóðólfs skálds: "Farðu hingat, ok sezt undir höfuð mēr; lengi hefir ek þínu höfði upp haldit." Tosti gékk at konúngi, ok spurði hvárt hann var sárr. Konúgr svarar: "Lítið járn var mēr sent; en þess vænti ek, at þat hafi eigi til enkis erindis ór afli verið borið. Vil ek at þú takir sættir af bróður þínum, en ek man þiggja þat af ríkinu sem mēr var boðit í morgin." Tosti segir: "Einn karl skulu við báðir gista í kveld." Konúgr segir: "Þar getr þú þess karls er ek vilda aldri gisting at þiggja." Ok síðan sálaðiz konúgr. Enskir menn cepa þá heróp; ok segja, at Norðmanna konúgr er fallinn, ok bjóða Tosta sættir. Tosti þrifr þá merkið; ok segir, at þat skulu þeir finna, at eigi eru allir Norðmanna-höfðingjar fallnir: "Meðan ek má vega." Ok heldr Tosti nú upp bardaganum um stund. Þá mælti Hemíngr: "Hví eggji þær mik eigi nú at skjóta, herra." Konúgr segir: "Þvíat ek vil eigi ráða bana-ráð bróður mínum." Hemíngr svarar: "Þat er undarlegt, er þær vilið láta drepa niðr menn yðra; ok senda man ek honum eina sendíng, ef þær fyrir-bjóðit eigi." Konúgr segir: "Eigi man ek nú manna-hefnd láta fyrir koma þó at honum sé geigr unninn." Þá skýtr Hemíngr í auga Tosta. Þá mælti Tosti, er hann fœkk skotið:

“ Þessi markaði mik guði,” ok dó þegar. Haraldr konúgr býðr þá grið Norðmönnum. Í þann tíma kom Eysteinn orri, ok spurði Þjóðólfr skáld hver tíðindi þar voru orðin. Þjóðólfr kvað:—

“ Öld hefir afrað goldit illt ; nú kveð ek her stiltan ;
 “ bauð þessa för þjóðum þarflaust Haraldr austan :
 “ Svá lauk síklings æfi snjallz, at vèr erum allir
 “ (lofðúgr fèkk enn leyfði lífs-grand) í stað vandum.”

Eysteinn mælti : “ Göngum fram röklegu ; ekki skal
 “ hlífaz við, þóat vèr ætlaðim annað eptir at taka
 “ hèr en¹ beina-lag.”² Hlaupa þeir svá hart fram, at á
 bak gengr öll fylking Enskra manna. Þeir segja
 konúngi, at nú er eigi við menn at eiga. Konúgr
 svarar : “ Menn eru þetta, ok fjör hafa þeir.” En er
 þeir höfðu lengi barðs,³ þá mælti Nikulás : “ Eigi
 “ megu vèr valda sókn þessi lengi sakir mœði.”
 Eysteinn svarar : “ Satt er þat ; ok því skulu vèr leita
 “ oss ráðs. Vèr skulum hoga at skóginum, en Enskir
 “ menn mu[nu] eigi mjök eptir sökja, þvíat þeir
 “ munu verða fegnir hverri hvíld er á verðr ; skulu
 “ vèr þá fara af herklæðunum, ok hefja síðan sók-
 “ nina ; ok skal hverr vár vinna til frægðar, en eigi
 “ til langlífs.” Þetta kváðuz allir gjarna vilja. Ok
 taka þeir nú þetta ráð. Nú æpa Enskir menn, ok
 bjóða frið Norðmönnum. Þá hleypr Eysteinn fram ok
 Norðmenn ; ok segja, at þat skulu þeir finna, at
 Norðmenn vilja eigi grið hafa. Tekzt þá bardagi af
 nýju ; stökkva þá Enskir menn hundruðum brott frá
 konúngi. Nikulás Þorbergsson berzt við Helga Hein-
 rikssun, ok sækir Nikulás svá fast, at Helgi má
 ekki annað en hoga undan, ok verja sik ; en Eysteinn
 orri sækir at konúngi ok Valþjófi. Svá var sá bar-
 dagi harðr, at jamnan er Orra-hríð við brugðit síðan
 í Englandi, þá er mann-raunir verða. Verðr þá mikit

¹ *hèr en*] en hér, Cd.

² *i.e.* beina-leg.

³ *i.e.* barst.

mannfall, ok meira af Norðmönnum, þvíat þeir voru berir fyrir. Þá sèr Hemíngr, at Helgi er yfir kominn fyrir Nikulási. Þá skýtr Hemíngr á þunn-vembið Nikulási, svá at kom annan veg; fell þá Nikulás ok Þjóðólfr skáld, ok fjölði Norðmanna. Eysteinn hèlt upp orrostunni; ok gekk svá nær konungi, at hann drap merkis-mann hans. Þetta sèr Hemíngr, ok skýtr ör undir hönd Eysteini, ok í hjartað, ok fell [hann] við mikinn orðz-tír. Norðmenn flýðu allir, þegar er Eysteinn var fallinn, þeir er því kómu við. En Enskir menn ráku ekki flóttann. Reið þá Haraldr konúgr eigi með meira lið til Lundúna en með d. manna. Hann fekk menn til at flytja til kirkju lík þeirra manna, sem fallið höfðu, svá Norðmanna sem sinna manna. Hann lofaði ok brott af Rafnseyri Ólafi Haraldz-syni, ok öllum þeim Norðmönnum, sem eptir lifðu.

22. Vilhjálmr bastarðr ræð fyrir Vallandi, sem fyrr var sagt. Hann spyrr herferð Haralds konúgs til Englands; hann sendir boð um ríki sètt, ok stefnir til sín miklum her. Þá talar hann fyrir þeim, ok segir: "Yðr er kunnigt hversu fór félagsskapr okkarr " Haralds Guðina sunar; er mèr nú sagt, at herr gengr " á ríki hans. Nú vil ek fara með her þenna at " hefna hans ef honum er nokkut orðit. En man ok " eigi annan tíma auðveldra at hefna Haraldi þeirra " skamma er hann hefir mèr gert, ok kalla til Eng- " landz þóat hann hafi sigraz, þvíat allt hans eð " vaskasta fólk man vera sárt ok víg-mótt." En þann dag er Vilhjálmr reið ór Rúðu-borg, þá gekk at honum dróttning hans, er hann var á hest kominn, ok tók ístig hans, ok vildi tala við hann; en hann slær hestinn með sporum; ok fellr hon fyrir hestinn, ok hleypr hestrinn ofan á hana, ok fær hon þegar bana. Hann mælti: "'Býsna skal til batnaðar;'" ok er þat " vænna at för vár verði góð." Stíga þeir síðan á skip, ok sigla til Englandz, ok herjar þegar er hann kemr í landit. Svá er sagt, at hann lét brenna Ívar

enn beinlausa áðr hann tók at herja. Þetta spyr Haraldr konúgr, ok stefnir at sèr mönnum; þá var fólk hans sem sárast. Konúgr býðr þeim at rýma landit, ef þeir þóttiz eigi færir at fylgja hönun; en allir sögðu, at honum vildu fylgja. Konúgr segir: “Upp gefi þèr mik, ef þèr fylgið mèr eigi trúlega.” Þeir sögðuz aldri skyldu við hann skiljaz. Hann stefnir her sínum móti Vilhjálmi. Ok tekz þar harðr bardagi. Sá var xix. nóttum síðarr en Haraldr konúgr Sigurðar sun féll. Þar verðr mannfall mikit af Enskum mönnum, þvíat margir vóru þeir í bardaganum er til enskis vóru færir. Þeir berjaz allan dag. Ok um kveldit féll Haraldr konúgr Guðinasun; en þeir Hemíngr ok Helgi ok Valþjófr skjóta á svínfylking, ok gengr þar ekki á. Þá mælti Vilhjálmr: “Gefa mæn ek þèr grið, Valþjófr, ef þú vilt sverja mèr trúnað; skaltú þá hafa föður-leið þína ok jarldóm.” Valþjófr svarar: “Enga sver ek þèr eiða; en heita man ek þèr trúnaði, ef þú efnir þetta.”— “At þessu munu vit sættaz,” segir Vilhjálmr. Valþjófr spurði: “Hvern kost skulu þeir hafa, Hemíngr ok Helgi, ef þeir sættaz?” Vilhjálmr svarar: “Helgi skal hafa föður-leið sína ok jarldóm; hann skal sverja mèr trúnað, ok ráða mèr öll þau ráð, er hann kann gerr at sjá en ek; en Hemíngr skal vera með mèr; ok ef hann er mèr trúr þá skal ek hann mest manna meta.” Valþjófr spyr: “Hvat vili þit til ráðs taka.” Helgi svarar: “Hemíngr skal ráða.” Hemíngr svarar: “Veit ek yðr Enskum mönnum man mál þykkja, at lètti þessum úfriði, en mèr [man] ekki þykkja gaman at lifa eptir þenna bardaga; en þó vil ek eigi lengr halda yðr í háska, enn þèr vilið; en þat vænti ek, at Valþjófi verði skammæ griðin.” Valþjófr svarar: “Betra er at vèr veltum enn trúa engum; ok eigi skulu fleiri látaz fyrir mínar sakir.” Þeir gefa upp orrostuna, ok ganga til griða. Er þá tekinn Vilhjálmr til konúgs, ok þaðan ríða þeir til Lundúna. Valþjófr bað orlofs til

heimferðar, ok fékk, ok reið brott með ellefta mann. Konúgr leit eptir þeim ok mælti: "Úráðlegt er, at láta þann mann brott ríða liðugan er oss vill eigi eiða sverja; ok ríðit eptir honum, ok drepit hann!" Ok svá gerðu þeir. Valþjófr stè af baki ok fyrirbauð sínum mönnum at verja sik. Hann gèkk til einnar kirkju ok var þar drepinn; ok þar er hann jarðaðr; ok hyggja menn hann góðan mann.

23. Nótt þá eptir er Haraldr konúgr Guðinasun var fallinn, þá ók til valsins 'kotkarl einn ok kona hans, at fletta valinn, ok fá sèr fjár; þau sjá þar stóra valköstu; þau sjá þar hjart ljós. Þau talaz við, ok segja at þar man vera heilagr maðr í valnum; taka þau nú at ryðja valinn þar er þau sá ljósit; þau sjá, at mannz-hönd kom upp ór valnum, ok var á gullhríng mikill. Bóndinn tók til handarinnar, ok spurði hvárt sá maðr lifði. Sá svarar: "Lifi ek." Kerlíng mælti: "Ryð af líkunum! ek hygg þetta konúnginn vera." Þau setja upp manninn, ok spyrja ef hann er groeðandi. Konúgr segir: "Eigi syn (sic) ek at mik mætti groeða; en ekki geti þit þat gört." Kerlíng mælti: "Á þat skal hætta." Þau tóku hann upp, ok lögðu í vagninn, ok aka heim með hann. Kerlíng mælti: "Þú skalt skera ór vöðvana or eyknum ok af eyrun; ok ef menn koma at leita líks konúgs til þín, þá skaltú segja, at ek em ær, en hross þitt hafa riftit vargar." Þau fægja sár konúgs ok binda, ok leyna honum með sèr. Lítlú síðarr koma þar menn Vilhjálms konúgs, ok spyrja hví hann hefir flutt til sín Harald konúng lifanda eðr dauðan. Karl svarar: "Þat hefir ek eigi gört." Þeir svara: "Ekki er at dylja, þvíat til þinna húsa liggir blóð-dreifin." Karl segir: "Um konúng yðarn þikki mér engi skaði; meiri skaði þikki [mér] at eykinum er vargar rifu fyrri nótt er bardaginn hafði verið." Þeir svöruðu: "Satt man þetta vera, þvíat vèr sámm hère eykinn rifinn; en þó vilju vèr hère inn ganga ok

“ rannsaka hvat hær er tíðs.” Karl mælti : “ Mær þrýtr
 “ eigi illa at ganga ; kona mín varð ær af því at
 “ hon [heyrði] lúðra ok herópit.” Þeir vilja þó ganga
 inn at einu. En er þeir koma inn, þá sat kerling
 við arinn ok át kol ; ok er hon sèr mennina, hleypr
 hon upp ok þrífr skálm eina, ok bannazt um, ok segir,
 at hon skal drepa þá. Þeir ganga út, ok hlæja at henni,
 ok fara heim við svá búið, ok segja konungi at þeir
 finna eigi lík Haraldz konungs. En þau kerling
 græða konung á laun þar til er hann var heill ; þá
 sendir konungur kerling til Hemíngs ok segir hón
 honum hvar konungur var. Hemíngur segir : “ Þyrfti
 “ nú, fóstura, at þú vissir nökkut.” Kerling svarar :
 “ Ekki var ek ær.” Annan dag eptir kemr Hemíngur
 til konungs, ok verðr þar mikill fagna-fundr ; tala
 þeir þann dag allan. Hemíngur býðr konungi at fara
 um allt land, ok draga her saman, “ Ok megu þær
 “ skjótt fá landit undan Vilhjálmi.” Konungur mælti :
 “ Sè ek at þetta má fram ganga, en of-margr verðr
 “ þá eiðrofi ; ek vil ek eigi, at svá illt leiði af mæ.
 “ Nú vil ek gera eptir dæmum Ólafs konungs Tryggva-
 “ sunar, at síðan er hann fór úsigr fyrir Vinnlandi,
 “ þá vildi hann eigi fara aptr til ríkis síns, heldr fór
 “ hann út í Grecia, ok þjónaði þar guði meðan hann
 “ lifði. Nú vil ek láta gera mæ einn Ermita-kofa í
 “ Kantarabyrgi, þar sem ek mega sem optast sjá
 “ Vilhjálmi konung í kirkjunni ; en þann einn skal ek
 “ mat hafa er þú færir mæ.” Þessu játtar Hemíngur.
 Konungur gefr þeim karli nóga pennínga, en gengr
 síðan í einsetu. Hann er þar svá iij. vetr, at engi maðr
 veit hvat manna hann er, utan Hemíngur ok prestur
 sá er honum skriptaði. Ok einn dag er Hemíngur kom
 til Haraldz, þá segir hann honum, at hann hefir sótt
 fengit þá er hann man til bana leiða. Ok einn dag [er]
 Vilhjálmi konungur sat yfir borði, þá heyrðuzt hríng-
 íngar um allan staðinn. Konungur spyrr hví svá fag[rt]
 hríngi. Hemíngur svarar : “ Ek get at múnkr einn sè

“andaðr sá er Haraldr hêt.”—“Hverr Haraldr er sá?” segir konúngr.—“Guðinasun,” segir Hemíngr.—“Hverr hefir hann varðveitt?” segir konúngr. Hemíngr svarar: “Ek hefir þat gert.” “Ef þat er satt,” segir konúngr, “þá skal þat vera þínn dauði; en sjá vilju “vèr lík hans.” Gengr hann síðan í kofann þar er líkit lá; var þat þá berað; kendu þá allir Harald konúng. Líkit var fagrt ok þekkileg[t], ok kendu menn þar soetan ilm, svá at allir undirstóðu þeir er hjá vóru at hann var sannheilagr maðr. Konúngr spurði þá Hemíng hvat hann vildi sèr til lífs vinna. Hemíngr spyrr: “Hvers beiðiz þèr.” Konúngr [segir]: “At þú sverir mèr þess [eið], at þú skalt vera mèr “jam-trúr um alla hluti sem Haraldí konúngi, ok “fylgja mèr svá sem honum.” Hemíngr segir: “Heldr vil ek deyja með honum en lifa með þèr; en “löngu máttu ek þik svikit hafa ef ek hefða viljað.” “Þat er sannast,” sagði konúngr, “at er einum vas- “kasta manni færa í Englandi, ef þú ert drepinn; vil “ek nú bjóða þèr, at gera þik framastan barun í “Englandi, ok vera í minni hirð, ok stjórna henni “allri; ella vil ek gefa þèr, ef þú vilt eigi þetta, iii. “punda ingjald á hverjum xij. mánuðum, ok ver hvar “í Englandi er þèr gótt þikkir.” Hemíngr þakkaði konúngi boð sín, ok mælti: “Þat vil ek þiggja, at “vera í Englandi, en góðs lystir mik eigi at eiga “hèðan af; en þess vil ek biðja yðr, at þèr lofið “mèr ok gefið þenna sama kofa, ok vil ek hèr minn “aldr enda.” Konúngr þegir langa stund ok mælti: “Af því at þessa [er beðit] af hreinu brjósti, þá skal “þetta veita þèr.” Síðan lét Vilhjálmr klæða lík Haraldz konúngs með konúngs skrudu, ok lét gera hans útferð sem sæmilegsta; ok var hann jarðaðr með enni mestu sæmð. Litlu síðarr gekk Hemíngr í fyrr-nefndan kofa, ok þjónaði þar guði til ellidaga, ok varð um síðir sjónlauss, ok andaðizt í þeirri einsetu. —Ok lýkr þar nú frá Hemíngi at segja.

D.—JATVARÐAR SAGA.

Hinn helgi Játvarðr konungr í Englandi var son Aðalráðs konungs Etgeirs sonar, er fyrstr var einn konungr yfir Englandi. Af honum heyrði hinn helgi Dunstanus biskup engla-söng í lopti á hans burðar-tíma, meðr þeim hætti, at á hans dögum mundi heilög kristni fá frið ok framgang í Englandi. Móðir hins heilaga Játvarðar var Emma dróttning, dóttir Ríkarðar hertoga af Norðmandí; hón var systir Roðbertz er kallaðr var *diabolus*; hann lét hertogadóm, ok gékk í heremíta-líf. Hinn helgi Játvarðr elskaði þegar á unga aldri helga kirkju ok tíða-gerð, klaustra at vitja, ok þá múnka at elska er hónum þóttu helgastir ok siðsamastir, svá ok ágætar ölmusur at gjöra þeim er vóru fátækir ok þurftugir. Hann hafði jafnan ákall til almáttigs Guðs í sínum bænum, ok hans heilagra manna. En þó tignaði hann framast næst guði vára Frú, sanctam Mariam; þar næst Pétr postula sem sinn einkanligan fóstur-föður, ok Johannem ewangelistam svá sem gæzlu-mann þess hreina lifnaðar er hann hélt alla sína æfi; því at svá segja sannfróðir menn, at þær þrjár meyjar, er hann fékk sér til eigin-kvenna, hverja eptir aðra, héldu breinlífi af hans fortölum alla sína daga. En eptir Roðbert móður-bróður hans, er sik hafði frá skilit ríkinu, tók hertogadóm í Norðmandí Viljálmr, son hans, er kallaðr var bast-harð; en hann var þó eiginkonu-son, ok hét móðir hans Gunnhildr, dóttir Etgeirs konungs, ok var systir Aðalráðs konungs; en allir hertogar í Norðmandí,

fyrir hann, vóru frillu-synir, ok var hann því bastharðr kallaðr sem allir hans forellrar. Þeir gjörðu frið sín í millum, Viljálmr bastharðr, ok Balldvin hinn mildi, greifi af Flandr; ok hét greifinn at gipta hönум dóttur sína Matthildi. Ok sem hertoginn kom til greifans at sjá jungfrúna, ok hann talaði til hennar bliðliga, ok kallaði hana sína "*amio*." Þá svarar jungfrúin: "Ærr ertú, vallari, er þú hyggir at ek, komin af "konunga-ætt, munu (sic) vilja giptazt einum bastharði." Þá reiddizt þessi hinn ungi hertogi, ok tók í hár henni, ok felldi hana til jarðar, ok trað hana undir fótum, svá mælandi: "Eigi er ek bastharðr "nema at auk-nefni." Hljóp hann síðan á hest sinn, ok reið brott skyndiliga. Greifinn ok hans kona huggudu jungfrúna, ok hétu henni, at þau skyldu gipta hana innan mánaðar hertoga af Saxon. Jungfrú svarar: "Engum skal ek giptazt á mínum lífdögum nema þeim "er ek var heitin, þvíat eingi má at mínum dómi við "hann jafnazt?" Eptir þetta sendu þau greifinn menn eptir hertoganum, at kalla hann aptr. Hertoginn hugði, at þeir mundu vilja taka hann aptr með forz; ok af því hjó hann einn þeirra sundr í miðju einu höggi. En þeir sögðu, at greifinn vildi honum ekki nema gótt, ok festu honum þar til trú sína. Sneri hertoginn þá aptr með þeim í borgina, ok fagnaði greifinn honum vel, ok gjörði hann í þeirri ferð Matthildi, dóttur sína, festar-konu hertogans, ok veitti brúðhlaup þeirra með hinni mestu vegsemd. Ok fór [hertoginn] síðan heim í Norðmandi.

2. Nú er at segja frá hinum helga Játvarði konungi — at öll Kristni í Englandi gladdizt af því frelsi, er þeir höfðu fengit eptir Knút konung [hinn ríka ok somu hans], at taka Játvarð til konungs, er kominn var af [réttir ok] fornri konunga-ætt í Englandi; þvíat í hans kóronan fékk heilög kirkja frjálsi, ok höfðingjar framgang, en alþýðan frið ok frelsi; víkingar ok ránsmenn niðran ok refsing. Margir hlutir urðu merki-

ligir í hans lifnaði um jarteigna-gerðir hans ok spádóm, þótt vér kunnum fátt frá at segja sakir fáfræði ok fjarlægðar.¹

Þat bar til á einn Hvítasunnu-dag at Pétrs-kirkju í Vestmýst, er hinn helgi Játvarðr hlýddi þar hátíðligri messu skryðdr öllum krúnu-klæðum, at þá er prest-rinn upp hélt várs Herra líkam, kom at bónum hlátr svá mikill, at allir undruðuzt er hjá vóru. Eptir messuna spurðu hann menn hvat er völdi þeim fáheyrða hlátri. Konungr svarar : “ Dana-konungr bjóz með “ útalligum her ok skipa-fjölda at herja á vart land ; “ ok svá sem hann skyldi stíga upp í skip af báti, þá “ féll hann á kaf ok druknaði eptir réttum Guðs “ dómi.” Þá vóru gerfir sendiboðar sem skjótast til Danmerkr, ok prófaðiz þetta allt satt eptir því sem konungr hafði sagt. En með því at þessi Dana-konungr er eigi nefndr, þá þykkjaz fróðir menn í Noregs-konungs veldi eigi [víst] vita, hvern þessi konungr hefir verit ; nema þat er sagt frá orðum Gizurar Hallz sonar, eins hins vitrasta mannz á Íslandi, at þessi konungr hafi verit Sveinn, son Knútz konungs hins ríka ok Alfðu.

Svá bar til enn einn þriðja dag í Jólum, á hátíð Jóhannis Evangeliste, sem konungrinn gékk í processione, skryðdr krúnu-klæðum, þá sá hann hjá sér svá sem einn pílagrímr (sic) af Jórsölum kominn í fögrum slagningi ;² ok sá pílagrímr það konunginn gefa sér nokkut ; en konungrinn kveðz þar ekki til hafa, þat sem hann mætti gefa honum. Pílagrímrinn mælti : “ Gef mér nokkut sakir þess heilags mannz, sem þú “ elskar mest.” Þá minntizt konungrinn á Johannem Ewangelistam, er þá var hátíð af haldin, ok gaf pílagríminum krúnu-gull sitt ; ok þá hvarf pílagrímrinn.

¹ þótt vér . . . fjarlægðar] at sannfróðir menn hafa rita látið á bókum ; en fyrir fáfræði vitum vér varla hvat fyrr eða síðar hefir verit

á hans dögum, ok því segjum vér þat fyrst, er oss þykkir mestrar frásagnar vert, Fl.

² slagningi] Fl. ; búningi, Cd.

Næstu nótt eptir birtiz hinn heilagi Jóhannes einum göfgum manni Enskum herteknum, er þá hafði nfu vetr verit hertekinn af Saracinum, ok bauð hönunum at segja Engla-konungi, at sjálfr Jóhannes Evangelista hafði vitraz honum á sínum hátíðar-degi; ok bað hann fá konungi fingr-gull sitt, at þetta væri satt, ok hann skyldi því síðr ifa er hann sagði. Þá færði hinn helgi Jóhannes hann á einni svipan ok skammri stundu heim í England á sjálfs síns eign, ok hann var skjótt kenndr af sinni húsfrú, börnum, ok frændum, ok hyski; ok hvíldist hann þann dag hjá þeim. En um morgunninn eptir fór hann til konungs, ok tjáði konunginum, svá sem allir menn máttu heyra þeir er inni voru, þau orð er hinn helgi Jóhannes hafði boðit at hann skyldi konunginum segja. Hann sagði ok innliga frá því, hversu hinn helgi Jóhannes hafði fært hann ok leyst hann á einni momentu af grimmum Saracina þrældómi. Þetta undruðuz allir er heyrðu, ok kveyktuz einkanliga af þessum hinum fáheyrða atburð til lofs ok ástar við hinn helga Jóhannem postula ok guðspjallara, ok til heilagrar hlýðni við hinn helga Játvarð konung.

3. Þat var enn einn tíma á Páska-degi í Vestmust, þá er hinn helgi Játvarðr konungr sat undir borði kórónaðr í milli margra höfðingja; en þessir voru ágætastir, — Haraldr jarl, ok biskup einn, ok ábóti einn völdugr. Konungrinn hugsaði meirr um himneska hluti enn jarðneska, svá sem [hann] sæi í einn spegil þá undarliga hluti, er hann fékk mykinn hlátr af. Ok þá er borðin voru í brott tekin, spurðu höfðingjarnir, at hverju hann hefði hlegit. Ok svá sem þeir höfðu lengi at spurt, þá svarar hann: “Sjau sofendr, “ er hvíla í fjallinu Celio, ok nú hafa legit cc. ára “ á hægri hlið; en er ek tók at hlæja, sneruzt þeir á “ vinstri hlið; ok svá munu þeir þar liggja fjögur ár “ ok átta tigi ára. Ok hefir þetta at merkja mikla “ úhamingju dauðligum mönnum, þvíat á þessum átta

“ tigi ok iij. árum munu þeir hlutir fram koma, er
 “ guð hefir fyrir-sagt, ok verða munu við heims enda,
 “ at þjóð man upp rísa í móti þjóð; ¹ ok ríki í móti
 “ ríki, ok verða stórir landskjálptar ok drepsóttir,
 “ hallæri ok himneskar ógnir; þvíat nú verður úfriðr
 “ ok orrostur með heiðnum mönnum ok kristnum
 “ mönnum; en kristnir menn skulu vinna stundum
 “ sigr á heiðnum mönnum.” Marga hluti sagði hinn
 helgi Játvarðr þeim, þá er þeir undruðuz hversu hann
 mátti vita, bæði af þínu sjau sofenda ok álitum
 þeirra; ok flest þat sem í öngum bókum stendr áðr
 af þeim ritað; ok sagði þeim frá svá inniliga, sem
 hann hefði optliga hjá seau ² sofendum verit staddr.
 En þrír höfðingjar er þetta heyrðu, ok fyrr var getið,
 Haraldr, ok biskup ok ábóti, gjörðu sína sendiboða,
 — jarlinn riddara, biskup klerk, ábóti múnk — til
 keisarans í Miklagarði. Þeir höfðu með sér bréf ok
 presentur Játvarðar konungs til keisarans í Miklagarði.
 Miklagarðz keisari tók sæmiliga við þeim, ok sendi
 til biskups af Effeso með sínu bræfi, er Girkir kalla
 sakram, at hann sýndi sendiboðum Engla-konungs
 líkami hinna helgu sjáu sofara. Ok biskup gjörði svá,
 ok prófazízt (sic) sendiboðum allt eptir því sem hinn
 helgi Játvarðr konungr hafði þeim sagt. Þat kvóðuz
 ok Grikkir sverja mega, at þeirra forellrar höfðu svá
 sagt, at sjau sofara lægi á hina hægri hlið; en nú,
 sem prófaðízt fyrir sakir þessa Enskra höfðingja sendi-
 boða, lágu þeir á vinstri hlið. Eptir þetta kom þat
 fram skjótt sem hinn helgi Játvarðr konungr hafði
 fyrir sagt um ófrið ok önnur veraldar-áfelli; þvíat
 Agarene, Arabes, ok Tyrkir, gerðu mykinn úfrið í
 Siria, Licia, ok Minni Asia, ok eyddu þar margar
 borgir, Effesum, Jerusalem, sjau ár; ok eptir þat næst
 á öðrum sjau árum andaðízt [þrír] páfar,—Victor, Ste-
 phanus, Nicholaus.

¹ þjóð] þjóðu, Fl. (dat.).

| ² seau] seu, Cd.

4. Þat var á einum tíma á miklum hátíðar-degi, ok Eðvarðr konungr heyrði messu, ok stóð nær einn biskup. Ok þá er upp var haldit líkama várs Herra, sýndiz konunginum sem veri einn ungr sveinn harla fagr. Hann bendi þetta biskupi; þá sem konungi sýndiz hönun ok svá (sic), en eingum fleirum þeim sem nær vóru.

Þat var ok annan tíma, at Játvarðr konungr sat í háseti sínu, at einn kryppill lá fyrir herbergis-dyrum hans, ok sagði svá, at Pétr postuli hefði hann þangat sent, ok kveðit á, at sjálfr konungr skyldi bera hann til Pétrs-kirkju, ok hann mundi þá heill verða. En er þetta var sagt Eðvarði konungi, gekk hann til hans, ok heyrði sjálfr af hans munni þessi hans orð. Ok fyrir sakir trúfesti ok lítilætis, þá tók hann krypplinginn í faðm sér, ok bar hann til Pétrs-kirkju í Lundúnum, ok setti hann þar niðr. Kryppillinn var þá heill, ok rættir sem laukr. Allir lofuðu guð er sá þessa jarteikn.

Svá bar at ok einn hátíðar-dag, þá er Játvarðr konungr sat yfir borði, at í herbergit komu þrír menn, ok vóru tveir blindir, en einn hafði eitt auga, ok sá þó lítið með því. Þeir báðu konung miskunna sér, ok sögðu hönun vanheilsu sína. Eðvarðr konungr bað þá fá sér handlaugina, er hann hafði tekit eptir mat, ok bað þá strykja um augu sér. Ok er þeir höfðu þetta gört, urðu þeir skjótt heilir, ok fóru fegnir í brott, ok höfðu af heilagleik konungsins fengit fimm augu. Jafnan fengu menn heilsu-bót af handlaug hans, ok af því er hann fór höndum um þá er sjúkir vóru.

5. Í þann tíma er andaðar vóru tvær eigin-konur Játvarðar konungs, þær er báðar höfðu haldit sínum meydómi at hans fortölum: hann fékk hinnar þriðju, ok var sú dóttir Guðina jarls Ulfnaðar sonar, systir þeirra Haraldz ok Tosta ok annarra Guðin-suna. Tóku þeir feðgar þá virðingar miklar í Englandi, ok höfðu allir hina beztu jarldóma í Englandi. Svá segja

Enskir menn, at Haraldr Guðinason hafi fræknastr
 madr fæz í Englandi, ok beztr riddari hafi verit, bæði
 at fornu ok nýju. Játvarðr konungr átti [ungan]
 bróður sammæðra; en vèr kunnum eigi at nefna
 föður sveinsins, en hann var þó ágætr höfðingi. En
 þessi sveinn var kallaðr næst konungdómi í Englandi
 eptir Játvarð, ef hann dæi sonlauss. En er Guðini
 jarl varð þess varr af dóttur sinni, at hón hélt hrein-
 lífi af fortölum Játvarðar konungs, ok þau mundu
 öngvan son eiga til ríkis eptir hann, þá vildi hann
 þat til ráðum ráða, at Haraldr, son hans, yrði konungr,
 er þá þótti mestr atburðar-maðr af öllum Enskum
 höfðingjum. Ok í þann tíma fékk konungs-bróðir
 bráða-sótt, ok dó; ok var hær um marg-talat, hvat
 sveininum yrði at skæða.—Þat var einn hátíðar-dag,
 at Játvarðr konungr sat yfir borði, ok sat Guðini jarl
 á aðra hönd hönun, en á aðra hönd hönun sat einn
 biskup. Ok er maðr bar inn vist fyrir konung, drap
 hann fæti, ok rasaði til fallz, ok þá stakk hann niðr
 öðrum fætinum, ok studdi sik svá. Guðini jarl tók
 til orða ok mælti, "Hlífði þar nú bróðir bróður!"¹
 Konungr svarar: "Eigi hlífir mín bróðir mér svá,"
 segir hann. Guðini svarar: "Svá láti Guð mik njóta
 " þessa morsels, er nú èt ek, sem ek ræð eigi dauða
 " bróður þíns, þóttú grunir mik þar um jafnan!"
 Tók hann síðan morselit af diskinum ok ætlaði at
 èta. En konungr tók höndina hans um úlfliðinn, ok
 rætti til biskups, ok mælti: "Lávarðr biskup, bleza
 " þú!" Biskup gjörði svá. Síðan lagði Guðini jarl
 bitann í munn sér, ok át; ok er hann vildi svelgja,
 stóð bitinn í hálsi hönun, svá hvárki gékk upp nè
 ofan, ok þar af dó hann þegar í stað, ok var dreginn
 út ór hásetinu öfugr fyrir hræfugla. En þó var hann
 grafinn síðan til kirkju at bæn frænda sinna ok vina.

6. Játvarðr konungr hugsaði svá eptir, at hönun

¹ This reminds of the legend of Hamdir and Sörli in the Edda.

þótti hertogi Viljálmr bastharð næst konungdómi í Englandi eptir sik; bæði fyrir þess sakir, at hann var kominn frá Engla-konungum, ok náinnar frændsemi, er var í milli þeirra.—Þat var einn tíma, er Játvarðr átti samtál við alla hina stærstu höfðingja. Lét hann alla sverja sér: fyrst Guðina-sonu, ok alla þar með aðra, at þeir skyldu öngvan konung taka eptir hann nema Viljálmr bastharð.—En þat var nökkuru síðarr er Haraldr Guðinason fór at erendum sínum suðr um sjó; ok gaf eigi aptr fyrir andviðrum. Þá kom hann á fund Viljálms hertoga, ok dvaldiz með hónum um hríð. Þá veitti hann ok Viljálmi swardaga til þess, at halda eigi ríki móti hónum, þá er Játvarðar konungs missti við. Þat er ok sumra manna sögn, at þá festi hann dóttur hertogans, ok rauf sjálfr þau festar-mál.

Þá er Játvarðr konungr hafði ráðit Englandi þrjú ár ok tuttugu, hann var staddr í Lundúnum, þá tók hann sótt á Jólum; ok kallar þá til sín marga höfðingja, ok lýsti þá enn því, at Viljálmr skyldi konungr vera eptir hann í Englandi. En er sóttin tók at þreyngja honum svá at lítið var mál, segja menn at Haraldr lyti¹ yfir hann; ok skírskotaði þá síðan,² at konungr hefði³ gefit hónum ríkit eptir sik í Englandi. Játvarðr konungr andazizt (sic) lítlu síðarr, ok var grafinn í Englandi, í Lundúnum, í Páls-kirkju.⁴ Hann skein þegar jarteinum eptir dauða sinn sem áðr, ok lá í jörðu allt til þess er hinn helgi Thomas Erkebiskup tók hann upp, ok lét leggja í virðuligt skrín.

7. Með því Haraldr Guðinason var stór-settaðr í Englandi, en sjálfr mannaðr forkunnar-vel, en landz-stjórnar-mönnum þótti þungt at ganga undir ríki útlendra höfðingja, þá tóku þeir Harald til konungs; ok var hann vígðr undir kórónu, sem síðvenja var

¹ lyti] lysti, Cd.

² síðan] þegar, Fl.

³ þá, add. Fl.

⁴ í Páls-kirkju] add. Fl.

til Enskra höfðingja. Hér var ekki við hafðr Tosti, bróðir hans;—En [hann] var ellri, ok þóttist hann því nær konungdómi. Fann hann þá Harald bróður sinn, ok beiddiz at vera jafn við hann. En er Haraldr synjaði þess, þá fór hann ór landi, ok fyrst til Danmerkr á fund Sveins konungs Úlfs-sonar, frænda síns, ok bað hann fara til Englandz ok vinna landit undir sik, “Sem gjört hafa hinir fyrri Dana-konungar.” En Sveinn konungr var þess eigi búinn. Fór þá Tosti norðr í Noreg, ok eggjaði Harald konung Sigurðarson at fara til Englandz ok vinna landit undir sik. Ok þetta sama sumar eptir fóru þeir Haraldr konungr ok Tosti til Englandz með her, ok felldu í Jórvík Mauru-kára jarl Guðinason; en Gyrðr jarl, bróðir hans, flýði ór þeirri orrostu. En fám nóttum síðarr börðuz þeir við Stafnfurðu-bryggjur vit Harald konung Guðinason; ok féllu þeir þar báðir, [Haraldr ok Tosti]. Sem sagt er í Æfi Noregs-konunga.

8. Þá er Viljálmr spurði andlát Játvarðar konungs, ok þat er Haraldr hafði látið taka sik til konungs í Englandi, líkaði honum stór-ílla, ok þótti Haraldr hafa rofit særi sín ok einka-mál við sik. Samnaði hann þá þegar öllum höfðingjum þeim er hann fékk ok miklum öðrum her. Bjó hann lið þat út í England. Kom hann þar þann tíma er þeir höfðu bariz Haraldarnir. Tók hann þegar at herja er hann var landfastr, ok lagði undir sik landit hvar sem hann fór. En er Haraldr Guðinason spurði þetta, fór hann í mót honum; ok varð fundr þeirra suðr við Helsingja-port, ok höfðu hvárir-tveggju all-mykinn her. Þá talaði Gyrðr jarl til Haraldz bróður síns: “Uggir mik, at þér takizt “eigi at halda orrostu við hertoga Viljálm, þvíat þú “ert eiðsvari hans, ok hefir þú svarit honum, at “halda eigi Englandi fyrir honum.” Haraldr konungr svarar: “Vera kann svá, bróðir, at þér sé betr hent “at berjaz við Viljálm; en ekki hefir ek vanr verit “at leggja í hreysum þá er aðrir menn hafa barizt,

“ ok ekki skal Viljálmr bastarðr,¹ þat spyrja, at ek “ þori eigi at seá hann.” Eptir þat lét Haraldr konungr setja upp merki sítt fyrir sik; ok réð til orrostu í móti Viljálmi; ok var þar hinn mesti bardagi; ok þótti þat ósýnt langa stund hvárr sigrinn mundi fá. En er á leið orrostuna, snéri mannfallinu á hendir Enskum mönnum, ok féll þar mykill herr; ok allir flýðu þeir er líft þágu. Þar féll Haraldr konungr ok Gyrðr bróðir hans; en Valþjófr, bróðir þeirra, flýði ór orrostu. Viljálmr bastharðr lét brenna hann síðan í skógi einum, ok með hönnum hundrað manna.

Þat er sögn Enskra manna, at um nóttina eptir orrostu þeirra Viljálms ok Haraldz, hafi nokkurir vinir Haraldz konungs farit til valsins ok leitað eptir líki hans, ok fundu hann lifanda ok fluttu til lækningar; var hann græddr á laun. Ok er hann var heill, vildi hann eigi stríða með Viljálmi til ríkis.² Ok er þat margra manna sögn, at hann hafi lifat allt á daga fram Heinreks hins gamla.³

9. Viljálmr bastharðr lagði undir sik allt England; ok lét taka sik til konungs ok vígja undir kórónu; görðizt hann hinn mesti höfðingi. En hans ríki var þó mjök öfundsamt af mörgum mönnum ok höfðingjum í Englandi; ok gjörðu þeir hinir Ensku höfðingjar, er eigi vildu þjóna Viljálmi, orðsendingar Sveini Úlfs syni Dana-konungi, at hann skyldi koma til Englandz með Dana-her, ok þeir mundu berjaz í móti Viljálmi, ok ganga undir Svein konung. En er Viljálmr spurði

¹ en ekki . . . bastarðr] Fl.; en eigi vil ek láta, Cd.

² ok er hann var heill vorðinn, þá var hönnum boðit af sínum vinum at stríða á Vilhjalm, ok fá landit, hvat er kostaði. En Haraldr konungr vildi þat ekki, ok ákvæð undirstanda, at Guð í himinríki unti hönnum eigi ríkisins, ‘Enda

‘ má vera, at svá sé betr.’ Tók konungr þá upp æskiligt ráð, at fyrir-láta þessa heims metnað; ok gækk í stein, ok var einsetu-maðr meðan hann lifði, þjónandi svá almáttigum Guði úafátliga bæði nátt ok dag, Fl.—more minutely. Cp. the preceding Hemings þátrr.

³ i.e. Henry Beauchlerk.

þessar orðsendingar, sendi hann þá suðr til Danmerkr Guðina unga Guðinason,¹ ok með hönnum einn ágætan biskup. Þeir fóru með stórum gjöfum til Dana-konungs; ok bað sik undan, at hann skyldi eigi herja í ríki hans. Ok fyrir þetta sama settiz Sveinn konungr aptr at fara með her í England. Ok gækk því nokkur ár, at Viljálmr sendi Dana-konungi gjafir, ok frelsti svá ríki sítt. Ok þat hafa Danir til þess, er þeir segja, at Sveinn konungr hafi ráðit Englandi eptir Hörða-knútt ok Játvarð hinn góða.

10. Þá er höfðingjar Enskir urðu vísir, at Danir vildu ekki liðsinna þeim móti Viljálm;—en þeir vóru ráðnir til at þeir vildu eigi undir hans ríki búa,—þá létu þeir óðul sín, ok flýðu brott af landi með mykinn her. Þar vóru fyrir þrír jarlar ok átta barúnar; var mest fyrir þeim Sigurðr jarl af Glocestr. En þeir höfðu hálf fjórða hundrað skipa ok þar á bæði mikit lið ok frítt. Þeir fóru fyrst suðr um sjó, ok síðan vestr fyrir Matheus-nes, ok svá út fyrir Galizu-land; en þaðan fóru þeir til Nörva-sundz, ok út yfir sundin til höfuð-borgar þeirrar er Septem heitir. Þeir veittu atgöngu borginni, ok fengu unnit borgina;² þeir drápu [þar] fjölda manna heiðinna; en tóku svá mikit fê í gulli ok silfri, at þat var allt meira enn þeir höfðu brott ór Englandi, ok var þat stór-fê, af því at þeir höfðu í lausa-fé varit öllum eignum þeim er þeir höfðu í Englandi.³ Þaðan halda þeir austr eptir Nörva-sundum, ok kómu til eyjanna, ok unnu hváratveggju, Majörk ok Minork. Eptir þat fóru þeir til Sikileyjar. Ok er þeir vóru þar komnir, þá spurðu þeir úfrið mikinn ór Miklagarði; ok sat um staðinn heiðit fólk bæði á skipum ok á landi. Þá var stólkonungr Kirjalax inn mikli, ok hafði ný-tekit við ríki. Þetta var nokkurum vetrum eptir fall Haraldz

¹ Guðinason] Baldvina son jarls, F.

² ok . . borgina] add. F

³ ok var . . Englandi] add. FL

konungs Guðinasonar. En er Enskir menn spurðu úfrið or Miklagarði, væntu þeir sér framkvæmdar mikillar, þvíat langan tíma áðr höfðu Norðmenn þar stór-miklar sæmdir, þeir er mála-menn gjörðuz. Hældu þeir þaðan austr eptir hafinu ok svá norðr til Miklagarðz, ok kvómu til staðarins um nótt, ok var á tungls-ljós nokkut. Lögðu þeir þegar til orrostu við þá er á skipunum lágu; ok var þar hinn mesti bardagi; ok höfðu þeir miklu meira her er fyrir lágu. En Enskir menn lögðu at svá drengiliga, at þeir náðu uppgöngu á þau skipin er ýz[t] lágu, ok first lágu landinu ok borgar-veggjum; en ruðu þeir hvert svá sem þeir gengu á; en fólkit var drepit, en sumt hljóp á kaf. Sumir hljópu á önnur skip; ok gékk svá skip af skipi flóttinn, þar til er þeir höfðu unnit öll skipin, þau er eigi flýði undan. Þat fólk er á land komz, hljóp í herbúðirnar, ok sögðu at óflýjandi herra var kominn, sá er ekki vætta mátti rönd við reisa. Hljópu þá upp allir er í herbúðunum voru; ok var ekki ráðit tekit annat, en hverr flýði sem kominn var með slíkt sem hann fékk munum á komit. En um morguninn er ljóst var orðit, sá fólkit af borginni, at herrinn var á brottu allr, sá er setið hafði um staðinn; en þar voru komin skip mörg, ok gjör á annan veg allt, en þau hinu fyrri höfðu verit. Gjörðu borgar-menn þá menn til skipa-manna. Ok hér eptir fundu þeir konunginn, ok tók hann þá forkunnar-vel við þeim, ok þakkaði þeim sigr þann hinn mykla, er þeir höfðu unnit hónum til friðar ok frelsis. Þeir dvölduz um hríð í Miklagarði, ok frelstu ríki Grikkja-konungs af úfriði. Kirjalax konungr bauð þeim þar at staðfestaz ok gæta lífs síns, svá sem siðvenja Væringja var til, þeirra sem á mála gengu. En Sigurði jarli ok öðrum höfðingjum þótti þau offítill forlög sín, at eldaz þar með því móti, at þeir hefði ekki ríki til forráða, ok beiddu konung fá sér borg nokkura eðr stað, þann er þeir mætti eiga eðr þeirra erfingjar. En konungr

þóttiz eigi mega taka aðra menn af óðulum sínum. Ok er þeir áttu þetta at tala, segir Kirjalax konungr þeim, at hann vissi land eitt liggja til norðrs¹ í hafit, þat er legit hafði at fornu undir Miklagarðz keisara, en síðan höfðu heiðingjar unnit undir, ok bygt. Ok er þetta heyrðu Enskir menn, tóku þeir heimild af Kirjalax konungi, at þetta land skyldi þeira [eign] vera [ok þeirra erfingja], ef þeir fengi unnit [undir sik af heiðnum mönnum], skatta-laust ok skylda. Konungr játaði þeim því. Hér eptir fóru Enskir menn brott or Miklagarði ok norðr í hafit; en eptir dvölduz í Miklagarði nokkurir höfðingjar, ok gengu þar á mála.

Þeir Sigurðr jarl kómu til landz þessa, ok áttu margar orrostur þar, ok fengu unnit landit, en ráku á brott allt fólk þat er áðr bygði. Síðan bygðu þeir þat land, ok gáfu nöfn; ok kölluðu England. Borgum þeim er í landinu vóru, ok þeim er þeir reistu, gáfu þeir nöfn staðanna af Englandi; kölluðu bæði Lundunam ok Jork, ok annara höfuð-borga [nöfnum] í Englandi. Þeir vildu ekki hafa Páls-bók, sem gengr í Miklagarði, ok sóttu biskupa í Ungaria ok aðra kennimenn. Landit liggr sex dægra haf² í ætt austrs [beggja] ok land-norðrs frá Miklagarði; ok er þat hinn bezti landkostr; ok hefir þetta fólk þar jafnan síðan bygt. *Explicit.*

¹ norðrs] land-norðrs, Fl.

² sex dægra haf] sex dægra sigling í hafit, Fl.

INDEX.

VOL. I.

CC

INDEX

References to the Chapter.

A.—LIST OF NAMES.

I. *Names of Places.*

A.

Agðir, a province, the southern point of Norway, east and west of Cape Naze; 43, 61, 71.
 Akr, near Nidaros, Thronðheim, Norway; Add. p. 222.
 Akrs-borg, Acre, in Palestine; 94, 95.
 Ála-borg, now Aalborg, Jutland, Denmark; 37.
 Ála-sund (or better Jala-sund), Yell Sound, Shetland; 68.
 Aldeigu-borg, now Ladoga, a town in Russia; 24.
 Álf-heimar, a province in south-east Norway, between the two great rivers (Elbs), the Raum-elf and the Goth-elf; App. A.
 Allanz-haf, the Aland Sea or Aland Archipelago, in the Gulf of Bothnia; 1.
 Al-viðra, Hörðaland, Norway; 62, 64.
 Apardjón, Aberdeen, Scotland; 100, App. A.
 Ásgríms-erg, sheds or shielings, Gaelic airidh, in Caithness; 118.
 Askr, a place in the Isle of Fenring, off Bergen, Norway; 65.
 Ásmundar-vágr, Osmondvall, in Rögnvaldsey; 12, 17.
 Atjökklar, less right Atjoktar, the county Athol, Scotland; 66, 78, 81.
 Austr-Agðir, the Eastern-Agde, east of Cape Naze; 61, 64.
 Avallz-nes, Ögvaldznes, in the isle of Kormt, Norway; App. C., 18.

B.

Balla-staðir, Bollastaðir, better Balta staðir (Magn. II. 296), *Ballasta*, in Unst, Shetland; 60, Magn. 34.
 Barðs-vík, Barswick, in Rögnvaldsey; 102, 105.
 Beit-sær or Beit-stöð, a loch, the innermost branch of the Thronðheims fiord, now called Beitstad fiord, northern Norway; 3.
 Beru-vík, Berwick, of the North, in Caithness; App. B.
 Beru-vík, the southern, Berwick-on-the-Tweed; 101.
 Bjarg, a place in Heiðmork, Norway; 2.
 Biskups-tungur, a district in south Iceland; 98.
 Björgyn, the town Bergen, Norway; 61-65, 89.
 Blý-hólmar, some 'haulmes' near North Berwick; 101.
 Bolgara-land, Bulgaria; 97.
 Bonolfs-stein?; App. C., 11.
 Borgar-fjörðr, Burra firth, Shetland; 49.
 Breiða-fjörðr, Broad firth, the Moray firth, 22, 78, 82, 88, 101.
 Brekkur, in Strjonsey; 59, 77.
 Bretland, Wales; 8, 43, 82.
 Byrgis-hérað, Birsa, a district in Hrossey; 55, 59, 60, 108 (Byrgisey is a false reading).

C.

Celio, a mount; App. D., 8.

D.

Dalar (plur.), the Dales in Skotlands firds, now 'the great glen of Scotland'; 107, 110 (whence Dalverja-sætt).
 Dalir, or Dalr, in Caithness; 10, 56.
 Dalr, in Shetland; Magn. 34.
 Dams-ey (and Daminsey) the island Damsa, in Öriða firth, Orkney; 70, 103, 105.
 Danmörk, Denmark, *passim*.
 Dofrar, the mountain Dovre, Norway; 2.
 Dofrar, Dover, in England; App. B., 339.
 Dollz, an island off Söndmör, Norway, 64.
 Dollz-hellir, Dollsten-hulen, a cave in that island, *id*.
 Duf-eyrar, Duffus? a port on the Moray firth; 82, 87.
 Dumaz-bakki, near Dublin; App. B., 341.
 Dumbs-haf, the Arctic Sea, from Dumbr, now Dommen, a peak near North Cape; App. A., p. 310.
 Dungal-bær, or Duggals bær, Duncans-bay, Caithness; 22, 55, 69, 82, 86, 87, App. B.
 Dungal-nípa, a peak in Caithness; App. B., p. 323.
 Dyðin, Dublin, Ireland; 12, 38, 115, 116.
 Dynrastar-höfði, Dunrossness? Shetland; 89.
 Dynrastar-vágr, the voe or creek near Sumburgh Roost; 89.
 Dyn-röst, the "Dinning Roost," or Race, now Sumburgh Roost, Shetland; 89, 102.
 Dýr-ness, Deerness, a ness, Hrossey, Orkney; 22, 100.
 Dyraks-borg, Durazzo, Italy; 97.

E.

Effesus; App. D., 3.
 Eða, the island Evie, Orkney. *See* Eðu-sund.
 Eðu-sund, Evie Sound, Orkney; 78.

Egils-ey, Egilsay, Orkney; 50, 70, 80.
 Egipta-land, Egypt, Magn; 31.
 Eiðina-borg, Edinburgh; 87, 101.
 Ekkjall, R. Oikel, Scotland; 22.
 Ekkjals-bakki, the banks of the R. Oikel, Scotland; 5, 78, 82.
 Eldu-eið, Naumdals-eidet, a neck of land, or tarbert, from Beitstad fiord, the innermost part of Throndehims fiord, northwards to Naumdals fiord, North Norway; 8 (called Elliða-eið, App. A., p. 310, less rightly).
 Elgín, Elgin, on the Moray firth; 82.
 Engils-nes, Cape St. Angelo, Greece; 96 (cp. Symbolæ, 26).
 England, England; 62, 63, *passim*.
 Eyin Helga, the island Iona, Hebrides; Add. p. 232.
 Eyjar = Orkneyjar; 8, *passim*, or more generally the Western isles.
 Eyrar, in Eyra-þing, a meeting-place, near Nidaros; 24.
 Eysteins-dalr, a dale between Caithness and Sutherland; Add. p. 229.
 Eystra-salt, the Eastern sea, i.e. the Baltic; 1.
 Eystri-Dalir, a valley, Österdalen, Norway; App. A., 810.

F.

Fetlar, the island Fetlar, Shetland; 60.
 Ffið, the province Fife, Scotland (suðr á Ffið); 22.
 Finn-land, Finland, east of the Gulf of Bothnia; 1.
 Finn-mörk, Finmarken; 1.
 Firðir (Fjörðu) = Skotlandz firðir; 103, ? 111.
 Firðir, the western Fjords in Iceland; 298.
 Fjörðr? Frith, = Hafnarfiord, Hrossey; 101.
 Flandr, Flanders; App. D.
 Flóru-vágar, a creek near Bergen; 63, Add. p. 225.
 Flyðru-nes, or Flugu-nes, in Hrossey; 59, 70, 90.

Fors, a place in Calder, Caithness ; 112, 113.
 Friðar-ey, the Fair isle, between Orkney and Shetland ; 59, 69, 71, 102.
 Fyri-leif, now Ferlōw, in Norway, battle there ; 65.
 Fær-eyjar, the Faroe islands ; Add. p. 283.

G.

Gadd-geddlar, Galloway (Munch) ; from Irish Gall Gaidhela, whence the middle Latin Galvedia, and modern Galloway, Dr. Todd, (cp. Galvei, Hak. s.) ; 28.
 Galizu-land, Galicia, Spain ; 91. App. D., 10.
 Gand-vík, the White Sea ; 1.
 Garðar, and Garða-ríki, the old Scand. settlement in Russia Minor, about Nowgorod ; 23.
 Gareks-ey, Gairsay, Orkney ; 59, 105, *passim*, 114, 118.
 Gauta-skær, the islands and skerries off Gotha R., Sweden ; 1.
 Gaut-land, Gothland, Sweden ; 47.
 Geita-berg, Gatnip, near Skálpeif, Hrossey ; 80.
 Gizki, an island off Sondmör, Norway ; 43-47.
 Glettu-nes, Glitness, Strjónsey, Orkneys ; 59, 90.
 Glocestr, Gloucester ; App. C. 11, D. 10.
 Gottland, Gothland ; App. A., p. 309.
 Gríms-bær, Grimsby, a port and town, England ; 62.
 Gríms-ey, Graemsay, Orkney ; 78, 101.
 Græninga-sund, a sound south of Bergen, Norway ; 64.
 Gulíberu-vík, Gulberswick, Shetland ; 89.

H.

Há-ey, the island Hoy, Orkney ; 59, 77, 78.
 Hafnar-vágr, Hamnavoe in Hrossey ; 101.

Há-kirkja, Halkirk, in Thorsdale, Caithness ; Add. p. 229.
 Halland, a province in Denmark, now Sweden ; 65.
 Hallor-nes, Holderness, north England ; 40.
 Háloga-land, a province, the coast from Naumdale northwards to Malanger fiord, north Norway ; 89.
 Hauga-heiðr, now Hoxa, a ness in South Ronaldsay ; 8.
 Haugar, a place near Túnberg, whence Hauga-þing, a meeting ; 65.
 Hávarðz-teigr, a turf or green in Stennis, Hrossey ; 9.
 Heið-mörk, the province Hedemarken, Norway ; 2.
 Hellis-ey, the "Cave isle," now Eller-holm, Orkneys ; 105.
 Helsingja-botn, the Gulf of Bothnia ; 1.
 Hernar, islands in Norway ; 71, 72.
 Hjalmun-dalr, Helmsdale, Scotland ; 82.
 Hjalmundals-á, River of. See Hjalmun-dalr ; 82.
 Hjalt-land, Shetland, *passim*.
 Hjarta-pollr, Hartlepool, England ; App. A., p. 318.
 Hlaupanda-nes, Lopness, in Sanday ? Orkney ; 15.
 Hléss-ey, Læssø, in Cattagat, Denmark ; 1.
 Hnota-sandr, in Shetland ? ; Magn. 34.
 Hofa-nes, now Huipnes, the northern point of Stronsay ; 100.
 Hólm-garðar, Nowgorod, Russia ; 23, 24.
 Hrafn-eyrr, a port on the Humber ; 40.
 Hreppis-nes, Rapness, in Westrey ; 107.
 Hrólfs-ey, the island Rousay, Orkney ; 69, 77, 78, 105, 108,
 Hross-ey, "Horse-isle," the island Mainland, Orkney ; 5, 33, 50 ; (þing-stöð) 90, 100.
 Hrútsærkr ? England ; App. C., 11.
 Humra, the Humber, see the following.
 Humru-minni, Humber-mouth ? 91.
 Hund-hólmi, in Dynrastarvåg, Shetland ; 89.
 Hveru-minni, v. l. for Humru minni ; q. v.
 Hvíta-býr, Whitby, England ; App. A., p. 318.

Hvíta-borg? in Scotland; App. B., p. 338.
 Höfn, in Caithness; 11.
 Höfn, now Pierrowall, in Westrey; 75.
 Hörða-land, the province, in western Norway; 37, 64, 98.

I.

Imbolum, a sea town in Asia Minor, (*see my Dict. s. v.*); 96.
 Írland, Ireland (the land of the Irish); 11, 13, *passim*.
 Ísland, Iceland, 85.

J.

Jala, the island Yell, Shetland (named in the list of islands in the vellum, Arna-Magn. 748).
 Jala-sund, Yell sound, Shetland. *See Ála-sund*.
 Jamta-land, a province, Sweden; 23, 24.
 Jarls-nes, a headland, in Wales; 82.
 Jórdan, R., in Palestine; 55, 91, 95.
 Jórsala-borg, Jerusalem; 95.
 Jórsala-heimr, Palestine; 47, 89.
 Jórsala-land, Palestine; 94, 96.
 Jórsalir, Jerusalem; 55.
 Jór-vík, York, England; 40. (Jork, App. C., 18.)
 Jót-land, Jutland, Denmark; 86.
 Jótlandz-haf, the Cattegat; 86.
 Jötun-heimar, the Giant land; App. A., p. 310.

K.

Kalfa-dalr, now Calder, Caithness; 112, 118.
 Kalfadals-á, Calder R., Caithness; 118.
 Kankara-borg, Cincora (Cenn-coradh), Ireland; App. B., p. 327, 331.
 Kata-nes, Caithness, Scotland; 5, 14.
 Keldu-hverfi, a district in northern Ico-land; Magn. p. 297.

Kjareks-staðir, Cairnston, Hrossey; 100, 101.
 Kilir (Kjölu), the mountain ridge between Sweden and Norway; 1, 23.
 Kirkju-vágr, "Kirk-voe," Kirkwall, Orkney; 34, 60, 72, 102.
 Klif-land, Cleveland, England; 40.
 Klifs-eið, *v. l.* to Skálpeið, *q. v.*
 Knarrar-staðir, Knarsboun, in Orphir; 59, 81, 102, 103.
 Kola, the island Coll, Hebrides; App. B., 324.
 Kristz-kirkja, Christ Church, in Birsa; 55.
 Krít, the island Crete; 94.
 Kunnaktir, Connaught, Ireland; 47.
 Kven-land, the land of the Kvenir, a Finnish tribe, west of the Gulf of Bothnia; 1, 2.
 Körmt, the island Karmöen, Norway; App. C., 18.

L.

Lamba-borg, now Bucholly Castle? (Anderson), Scotland; 86-88, 100, 101.
 Langa-tún, a town in England; App. A., p. 318.
 Licia, Lycia, Asia; App. D., 3.
 Ljóðhús, the island Lewis, Hebrides; 43-47, 83, 100, 107.
 Lodda, R., England; App. C., 11.
 Lund-ey or Lund, island Lundy, Wales; 83, 86.
 Lundún, London; App. C., 9.

M.

Má-eyjar, isle of May; 87; spelt Morsey (better), 101.
 Magnús-kirkja, Church of St. Magnus, in Kirkjuvág; 80, 104, 108.
 Majörk, Majorca; App. D., 10.
 Manar-bygð = Mön; 4.
 Máriu-höfn, St. Mary's, one of the Scilly islands; 110.

Marsel, Marseilles, France; 93.
 Mathews-nes, a headland, St. Mathew,
 Britany, western France; App. D. 10.
 Mikli-garðr, Constantinople; 24, 89, 96,
 97, 101.
 Minörk, isle of; App. D., 10.
 Mjóla, the island Melðen, off Hálogaland,
 northern Norway; 89 (in Mjólu-Koll).
 Mjör, the lake Mjösen, Norway; 1.
 Mors-ey = Máey, *q. v.*
 Mors-ey, Mousa, Shetland. *See the follow-*
ing.
 Morseyjar-borg, the tower of Mousa,
 Shetland; 101 (*see also* Egils S.)
 Múli = the Mull of Deerness, the eastern
 point of Hrossey; 68.
 Myrkkol, Murkle, in Caithness; 9.
 Myrkva-fjörðr, "Murk-firth," the Firth of
 Forth, Scotland; 87, 111.
 Mærhæfi, Morhæfi, the province Moray,
 Scotland; 5, 82, 87; spelt Morhæfi; 118.
 Mærr, Mærr (meaning a coast or "More
 land"), the Norse coast extending in a
 slanting north-eastward direction from
 Cape Stadt to Naumdale in the north,
 and divided by the firth of Raumedale
 into Sunn-Mærr (the "South More"
 or "South Moreland") and Norð-Mærr
 (the "North More" or "North More-
 land"), 4.
 Mön, the isle of Man; 4, 29, 82, 83, 115.

N.

Narbon, Narbonne, south France?; 91,
 94.
 Naumu-dalir, the Naumdalen, Norway; 3.
 Nes = Kata-nes, Caithness, *passim*.
 Níð, R. Nith, Norway. *See* Níðaróss.
 Níðar-óss, the "Nith-mouth," a town, now
 Drontheim, Norway; 24.
 Nóra-fjörðr, a firth in Sogn, Norway; 2.
 Norðmandi, Normandy; 4.
 Norðr-eyjar, the northern Orkneys; 71.
 Norðymbra-land, Northumberland, 16, 91.
 Noregr, Norway, *pass.*
 Nörva-sund, the "Narrow Strait," Strait of
 Gibraltar; 73; App. D., 10.

O.

Orka-hangr, "Orquill," now called Maes-
 how, Hrossey; 101 (Anderson; 159).
 Orkn-eyjar, the Orkneys; 4, *pass.*
 Osló, a town, now an eastern suburb of the
 present Christiania, Norway; 65.

P.

Páls-kirkja, St. Paul's, London; App.
 D. 6.
 Pap-ey, in litla = Papa Stronsey; 84.
 Pap-ey, in meiri = Papa Westray; 35, 71.
 Papuli, Papley in Hrossey, Orkney; 47,
 103; Magn. II., 5.
 Petlands-fjörðr, Pentland firth; 31, 68,
 99, 100, 225, 297.
 Petra-kirkja, St. Peter's Church, London;
 App. D., 4.
 Píla-vík, a port in England; App. A.
 Púl, Apulia, Italy; 97.

R.

Rauðu-björg, now Battar Brough, east of
 Dunnet Head (Anderson, xxxi.); 31,
 38.
 Raums-dalr, a fiord and dale, Romsdalen,
 between South Møre and North Møre,
 western Norway; 4.
 Reka-vík, Rackwick, in Hoy or Westray?
 (Anderson); 56.
 Renna-dalr, Rendale, Hrossey; 105.
 Reyri, a place in Norway; 97.
 Rínans-ey, "St. Ronan's isle," = North
 Ronaldsay; 8, 59, 69.
 Róm, and Róma-borg, Rome, Italy; 87,
 55, 97.
 Róma-vegr, the way to Rome; 97.
 Ros, the province Ross, Scotland; 5, 22,
 Add. p. 228.
 Rúða, and Rúða-borg, Rouen, Normandy;
 App. C.
 Rögnvalds-ey, South Ronaldsay; 8, 12,
 68, 99, 102, 105-107, Add. p. 223.

C.

Celio, a mount; App. D., 3.

D.

Dalar (plur.), the Dales in Skotlandz fiords, now 'the great glen of Scotland'; 107, 110 (whence Dalverja-ætt).

Dalir, or Dalr, in Caithness; 10, 56.

Dalr, in Shetland; Magn. 34.

Damis-ey (and Daminsey) the island Damsa, in Örríða firth, Orkney; 70, 103, 105.

Danmörk, Denmark, *passim*.

Dofrar, the mountain Dovre, Norway; 2.

Dofrar, Dover, in England; App. B., 339.

Dollz, an island off Söndmör, Norway, 64.

Dollz-hellir, Dollsten-hulen, a cave in that island, *id*.

Duf-eyrar, Duffus? a port on the Moray firth; 82, 87.

Dumaz-bakki, near Dublin; App. B., 341.

Dumbs-haf, the Arctic Sea, from Dumbr, now Dommen, a peak near North Cape; App. A., p. 310.

Dungals-bær, or Duggals bær, Duncans-bay, Caithness; 22, 55, 69, 82, 86, 87, App. B.

Dungals-nípa, a peak in Caithness; App. B., p. 323.

Dyflin, Dublin, Ireland; 12, 38, 115, 116.

Dynrastar-höfði, Dunrossness? Shetland; 89.

Dynrastar-vágr, the voe or creek near Sumburgh Roost; 89.

Dyn-röst, the "Dinning Roost," or Race, now Sumburgh Roost, Shetland; 89, 102.

Dýr-ness, Deerness, a ness, Hrossey, Orkney; 22, 100.

Dýrraks-borg, Durazzo, Italy; 97.

E.

Efesus; App. D., 3.

Efja, the island Evie, Orkney. *See* Efju-sund.

Efju-sund, Evie Sound, Orkney; 78.

Egils-ey, Egilsay, Orkney; 50, 70, 80.

Egipta-land, Egypt, Magn; 31.

Eiðina-borg, Edinburgh; 87, 101.

Ekkjall, R. Oikel, Scotland; 22.

Ekkjals-bakki, the banks of the R. Oikel, Scotland; 5, 78, 82.

Eldu-eið, Naumdals-eidet, a neck of land, or tarbert, from Beitstad fiord, the innermost part of Throndheims fiord, northwards to Naumdals fiord, North Norway; 8 (called Elliða-eið, App. A., p. 310, less rightly).

Elgín, Elgin, on the Moray firth; 82.

Engils-nes, Cape St. Angelo, Greece; 96 (cp. Symbolæ, 26).

England, England; 62, 63, *passim*.

Eyin Helga, the island Iona, Hebrides; Add. p. 232.

Eyjar = Orkneyjar; 8, *passim*, or more generally the Western isles.

Eyrar, in Eyra-þing, a meeting-place, near Nidaros; 24.

Eysteins-dalr, a dale between Caithness and Sutherland; Add. p. 229.

Eystra-salt, the Eastern sea, i.e. the Baltic; 1.

Eystri-Dalir, a valley, Österdalen, Norway; App. A., 310.

F.

Fetilar, the island Fetlar, Shetland; 60.

Fífi, the province Fife, Scotland (suðr á Fífi); 22.

Finn-land, Finland, east of the Gulf of Bothnia; 1.

Finn-mörk, Finmarken; 1.

Firðir (Fjörðu) = Skotlandz firðir; 103, ? 111.

Firðir, the western Fjords in Iceland; 298.

Fjörðr? Frith, = Hafnarfiord, Hrossey; 101.

Flandr, Flanders; App. D.

Flóru-vágar, a creek near Bergen; 65, Add. p. 225.

Flyðru-nes, or Flugu-nes, in Hrossey; 59, 70, 90.

Fors, a place in Calder, Caithness ; 112, 113.
 Friðar-ey, the Fair isle, between Orkney and Shetland ; 59, 69, 71, 102.
 Fyri-leif, now Ferlōw, in Norway, battle there ; 65.
 Fær-eyjar, the Faroe islands ; Add. p. 233.

G.

Gadd-geddlar, Galloway (Munch) ; from Irish Gall Gaidhela, whence the middle Latin Galvedia, and modern Galloway, Dr. Todd, (cp. Galvei, Hak. s.) ; 28.
 Galizu-land, Galicia, Spain ; 91. App. D., 10.
 Gand-vík, the White Sea ; 1.
 Garðar, and Garða-ríki, the old Scand. settlement in Russia Minor, about Nowgorod ; 23.
 Gareks-ey, Gairsay, Orkney ; 59, 105, *passim*, 114, 118.
 Gauta-skær, the islands and skerries off Gotha R., Sweden ; 1.
 Gaut-land, Gothland, Sweden ; 47.
 Geita-berg, Gatnip, near Skálpeif, Hrossey ; 80.
 Gizki, an island off Sondmör, Norway ; 43-47.
 Glettu-nes, Glitness, Strjónsey, Orkneys ; 59, 90.
 Glocestr, Gloucester ; App. C. 11, D. 10.
 Gottland, Gothland ; App. A., p. 309.
 Gríms-bær, Grimsby, a port and town, England ; 62.
 Gríms-ey, Graemsay, Orkney ; 78, 101.
 Græniga-sund, a sound south of Bergen, Norway ; 64.
 Gulíberu-vík, Gulberswick, Shetland ; 89.

H.

Há-ey, the island Hoy, Orkney ; 59, 77, 78.
 Hafnar-vágr, Hamnavoe in Hrossey ; 101.

Há-kirkja, Halkirk, in Thorsdale, Caithness ; Add. p. 229.
 Halland, a province in Denmark, now Sweden ; 65.
 Hallor-nes, Holderness, north England ; 40.
 Háloga-land, a province, the coast from Naumdale northwards to Malanger fiord, north Norway ; 89.
 Hauga-heiðr, now Hoxa, a ness in South Ronaldsay ; 8.
 Haugar, a place near Túnberg, whence Hauga-þing, a meeting ; 65.
 Hávarðz-teigr, a turf or green in Stennis, Hrossey ; 9.
 Heið-mörk, the province Hedemarken, Norway ; 2.
 Hellis-ey, the "Cave isle," now Eller-holm, Orkneys ; 105.
 Helsingja-botn, the Gulf of Bothnia ; 1.
 Hernar, islands in Norway ; 71, 72.
 Hjalmdun-dalr, Helmsdale, Scotland ; 82.
 Hjalmdun-dals-á, River of. See Hjalmdun-dalr ; 82.
 Hjalt-land, Shetland, *passim*.
 Hjarta-pollr, Hartlepool, England ; App. A., p. 318.
 Hlaupanda-nes, Lopness, in Sanday ? Orkney ; 15.
 Hléss-ey, Læssø, in Cattagat, Denmark ; 1.
 Hnota-sandr, in Shetland ? ; Magn. 34.
 Hofs-nes, now Huipnes, the northern point of Stronsay ; 100.
 Hólm-garðar, Nowgorod, Russia ; 23, 24.
 Hrafn-eyrr, a port on the Humber ; 40.
 Hreppis-nes, Rapness, in Westrey ; 107.
 Hrólfs-ey, the island Rousay, Orkney ; 69, 77, 78, 105, 108.
 Hross-ey, "Horse-isle," the island Mainland, Orkney ; 5, 33, 50 ; (þing-stöð) 90, 100.
 Hrutserkr ? England ; App. C., 11.
 Humra, the Humber, see the following.
 Humru-minni, Humber-mouth ? 91.
 Hund-hólmi, in Dynrastarvág, Shetland ; 89.
 Hveru-minni, v. l. for Humru minni ; q. v.
 Hvíta-býr, Whitby, England ; App. A., p. 318.

Hvíts-borg? in Scotland; App. B., p. 338.
 Höfn, in Caithness; 11.
 Höfn, now Pierrowall, in Westrey; 75.
 Hörða-land, the province, in western Norway; 37, 64, 98.

I.

Imbolum, a sea town in Asia Minor, (see my Dict. s. v.); 96.
 Írland, Ireland (the land of the Irish); 11, 13, *passim*.
 Ísland, Iceland, 85.

J.

Jala, the island Yell, Shetland (named in the list of islands in the vellum, Arna-Magn. 748). See Ála-sund.
 Jamta-land, a province, Sweden; 23, 24.
 Jarls-nes, a headland, in Wales; 82.
 Jórdan, R., in Palestine; 55, 91, 95.
 Jórsala-borg, Jerusalem; 95.
 Jórsala-heimr, Palestine; 47, 89.
 Jórsala-land, Palestine; 94, 96.
 Jórsalir, Jerusalem; 55.
 Jór-vík, York, England; 40. (York, App. C., 18.)
 Jót-land, Jutland, Denmark; 86.
 Jótlandz-haf, the Cattegat; 86.
 Jötun-heimar, the Giant land; App. A., p. 310.

K.

Kalfa-dalr, now Calder, Caithness; 112, 113.
 Kalfadals-á, Calder R., Caithness; 113.
 Kankara-borg, Cincora (Cenn-coradh), Ireland; App. B., p. 327, 331.
 Kata-nes, Caithness, Scotland; 5, 14.
 Keldu-hverfi, a district in northern Iceland; Magn. p. 297.

Kjareks-staðir, Cairston, Hrossey; 100, 101.
 Kilir (Kjölu), the mountain ridge between Sweden and Norway; 1, 23.
 Kirkju-vágr, "Kirk-voe," Kirkwall, Orkney; 34, 60, 72, 102.
 Klif-land, Cleveland, England; 40.
 Klifs-eið, v. l. to Skálpeið, q. v.
 Knarrar-staðir, Knarsboun, in Orphir; 59, 81, 102, 103.
 Kola, the island Coll, Hebrides; App. B., 324.
 Kristz-kirkja, Christ Church, in Birsa; 55.
 Krít, the island Crete; 94.
 Kunnaktir, Connaught, Ireland; 47.
 Kven-land, the land of the Kvenir, a Finnish tribe, west of the Gulf of Bothnia; 1, 2.
 Körmt, the island Karmöen, Norway; App. C., 18.

L.

Lamba-borg, now Bucholly Castle? (Anderson), Scotland; 86-88, 100, 101.
 Langa-tún, a town in England; App. A., p. 318.
 Licia, Lycia, Asia; App. D., 3.
 Ljóðhús, the island Lewis, Hebrides; 43-47, 83, 100, 107.
 Lodda, R., England; App. C., 11.
 Land-ey or Lund, island Lundy, Wales; 83, 86.
 Lundún, London; App. C., 9.

M.

Má-eyjar, isle of May; 87; spelt Morsey (better), 101.
 Magnús-kirkja, Church of St. Magnus, in Kirkjubág; 80, 104, 108.
 Majörk, Majorca; App. D., 10.
 Manar-bygð = Mön; 4.
 Máriu-höfn, St. Mary's, one of the Scilly islands; 110.

Marsel, Marseilles, France; 98.
 Matheus-nes, a headland, St. Mathew,
 Britany, western France; App. D. 10.
 Mikli-garðr, Constantinople; 24, 89, 96,
 97, 101.
 Minörk, isle of; App. D., 10.
 Mjóla, the island Melöen, off Hålogaland,
 northern Norway; 89 (in Mjólu-Koll).
 Mjör, the lake Mjösen, Norway; 1.
 Mors-ey = Máey, *q. v.*
 Mors-ey, Mousa, Shetland. *See* the follow-
 ing.
 Morseyjar-borg, the tower of Mousa,
 Shetland; 101 (*see* also Egils S.)
 Múli = the Mull of Deerness, the eastern
 point of Hrossey; 68.
 Myrkkol, Murkle, in Caithness; 9.
 Myrkva-fjörðr, "Murk-firth," the Firth of
 Forth, Scotland; 87, 111.
 Mørhæfi, Morhæfi, the province Moray,
 Scotland; 5, 82, 87; spelt Morhæfi; 118.
 Mærr, Mærr (meaning a coast or "More
 land"), the Norse coast extending in a
 slanting north-eastward direction from
 Cape Stadt to Naumdale in the north,
 and divided by the firth of Raumsdale
 into Sunn-Mærr (the "South More"
 or "South Moreland") and Norð-Mær
 (the "North More" or "North More-
 land"), 4.
 Mön, the isle of Man; 4, 29, 82, 83, 115.

N.

Narbon, Narbonne, south France?; 91,
 94.
 Naumu-dalir, the Naumdalen, Norway; 3.
 Nes = Kata-nes, Caithness, *passim*.
 Níð, R. Nith, Norway. *See* Níðaróss.
 Níðar-óss, the "Nith-mouth," a town, now
 Drontheim, Norway; 24.
 Nóra-fjörðr, a firth in Sogn, Norway; 2.
 Norðmandi, Normandy; 4.
 Norðr-eyjar, the northern Orkneys; 71.
 Norðymbra-land, Northumberland, 16, 91.
 Noregr, Norway, *pass.*
 Nörva-sund, the "Narrow Strait," Strait of
 Gibraltar; 73; App. D., 10.

O.

Orka-haugr, "Orquill," now called Maes-
 how, Hrossey; 101 (Anderson; 159).
 Orkn-eyjar, the Orkneys; 4, *pass.*
 Osló, a town, now an eastern suburb of the
 present Christiania, Norway; 65.

P.

Páls-kirkja, St. Paul's, London; App.
 D. 6.
 Pap-ey, in litla = Papa Stronssy; 84.
 Pap-ey, in meiri = Papa Westray; 35, 71.
 Papuli, Papley in Hrossey, Orkney; 47,
 103; Magn. II., 5.
 Petlandz-fjörðr, Pentland firth; 31, 68,
 99, 100, 225, 297.
 Petra-kirkja, St. Peter's Church, London;
 App. D., 4.
 Pfla-vík, a port in England; App. A.
 Púl, Apulia, Italy; 97.

R.

Rauðu-björg, now Rattar Brough, east of
 Dunnet Head (Anderson, xxxi.); 31,
 38.
 Raums-dalr, a fiord and dale, Romsdalen,
 between South Møre and North Møre,
 western Norway; 4.
 Reka-vík, Rackwick, in Hoy or Westray?
 (Anderson); 56.
 Renna-dalr, Rendale, Hrossey; 105.
 Reyri, a place in Norway; 97.
 Rínans-ey, "St. Ronan's isle," = North
 Ronaldsay; 8, 59, 69.
 Róm, and Róma-borg, Rome, Italy; 87,
 55, 97.
 Róma-vegr, the way to Rome; 97.
 Ros, the province Ross, Scotland; 5, 22,
 Add. p. 228.
 Rúða, and Rúðu-borg, Rouen, Normandy;
 App. C.
 Rognvaldz-ey, South Ronaldsay; 8, 12,
 68, 99, 102, 105-107, Add. p. 223.

S.

- Sand-ey, Sanday, Orkney; 69, 77, 100, 105.
 Sandr, in Shetland; Magn. 84.
 Sand-vík, Sandwick, in Hrossey, the residence of Thorkel Fostri; 15, 18, 22, 103.
 Sardínnar-ey, Sardinia; 93.
 Satiri or Sátiri, Cantire; 22, 47; (spelt *Salitiri*; App. B.).
 Sátiris-eið, the Tarbert of Cantire; 47.
 Sátiris-múli, Mull of Cantire.
 Sax-land, north-western Germany; 37.
 Saxon = Saxland; App. D., 1.
 Sekkr, a place in Norway; 97.
 Sel-eyjar, islands off Cape Naze, Norway; 36.
 Septem, Ceuta, Africa; App. D., 10.
 Serk-land, the land of the Saracens, Africa, 93, 94.
 Sfiða, a district in southern Iceland; 39; Magn. II., 1.
 Siria, Syria; App. D., 8.
 Skálp-eið, Scapa, a neck of land in Hrossey; 69, 80, 100, 110.
 Skán-ey, and Skáni, Scania, a province, Denmark, now Sweden.
 Skán-eyrr, Skanör, in southern Scania; 36.
 Skara-bólstaðr, Scrabster, near Thurso; Add. p. 226.
 Skarða-borg, Scarborough, England; 40.
 Skeggbjarnar-staðir, a farm near Skebrohead or Skeggbjarnar-hofði, Hrólfsey; 100.
 Skíða-mýrr, in Caithness; 10, 11. (*See* Anderson, xxvi. footn.)
 Skotland, Scotland, *passim*.
 Skotlandz-firðir (thus in plur., the sing. being a less right form), the fjords and lochs of western Scotland (the Minch?); 27, 47, 82, 110.
 Skotta-veldi, Scotland; 22.
 Skörpu-skær, some skerries, England; App. A.
 Sogn, a fiord, western Norway; 2, 43, 63, 222.
 Sókna-dalr, a dale in Sogn, Norway; 2.
 Spán-land, Spain, Sp. *heißna*; 93.
 Spánn, Spain; 93.
 Staðr, the Cape Stadt, Norway; 63.
 Stafnfurðu-briggja (Stanf. . .), Stamford-bridge, England; 40.
 Stauri, (fyrir Stauri), Ru Store, a headland, Scotland; 102.
 Steig, in Önguley, Hálögaland, Norway; 43.
 Steins-nes, Stennis, in Hrossey; 9.
 Stikla-staðir, a place, in inner Throndheim; 23, 34.
 Straum-ey, the island Stroma, Orkney; 107.
 Strjóna-ey, the island Stronsay, Orkney; 69, 71, 100, 107.
 Stuðla, in South Hörðaland, Norway; 64, App. A.
 Suðr-eyjar, the "Southern isles," Sudor, Hebrides; 4, 8, 114, 115, *pass*.
 Suðr-land, Sutherland, Scotland; 14, 22.
 Suðr-vegar, the "Southern ways," of the Mediterranean; 94 (verse).
 Sunn-Hörðaland, southern Hörðaland, Norway; App. A.
 Svelgr, the roost Swelchie in Pentland Firth; 78.
 Svía-skær, the Stockholm Archipelago; 1.
 Svín-ey, the island Swanay, Orkney; 59.
 Sviðris-sund? = Nörva sund?; 93 (verse).
 Svíþjóð, Sweden; 23, 41.
 Svöldr (in Svoldar-orrosta) a bay or sound near Hiddensee, west of the isle of Rugen; 13.
 Syllingar, the Scilly islands; 12, 83, 110.
 Sætr, a place, Norway; 63, 64.

T.

- Tannskára-nes, Tankerness, Hrossey; 59, 68.
 Torf-nes, a ness, Tarbatness? on the Moray firth; 7, 22, 98.
 Torgar, isle of, Norway; App. C.

Tóns-berg, town of Tönsberg, south Norway; 61, 65.
Tyrvist, island of Tiree, Hebrides; 70, 82.

U.

Ulaztiri, Ulster, Ireland; 43-47.
Ulfa-móar, a place in Dofrar, Norway; App. A., 310.
Ulfreks-fjörðr, a firth, Lough Lorne, in Ireland; 17.
Ungaria, Hungary; App. D., 10.
Unu-staðir, in Shetland; Magn. 34.
Upp-land, the north-western point of the island Hoy, Orkney; 59.
Upp-lönd, the highlands of central Norway; 2.

V.

Vága-land, the southern point of the island of Hoy, Orkney; 102, 103, 107.
Valdres, the province Valders, Norway; 1.
Valland, "Welsh land," i.e. France; 91.
Vatz-fjörðr, a fjord in the isle of Skye; 27.
Vera-dalr, a dale in inner Throndeim, Norway; 24.
Veslu-sandar (Vetu-sandar)?; 91.
Vest-fjörðr, Westra-frith, the sound or gulf between the southern and the northern group of the Orkneys; 69.
Vestmyst and Westmust, Westminster; App. D., 2, 3.
Vest-nes, in Hrolfsey, 57, 59, 78, 80.
Vestr-ey, island Westra, Orkney; 59, 60, 69, 75, 76, 107.
Vestr-lönd, the western lands = the British isles; 12, 22, 43, 116, Add. p. 225.
Vestra-Gautland, Wester-Gothland, Sweden; 41.

Víði-vágr, Widewall, a voe in Rögnvaldsey; 102.
Vigr, the island Weir; 88.
Vík, Wick, in Caithness; 84, 87, 100.
Vík, the great bay and the surrounding country (= Scagerak and Christiania-fjord), Norway; 86, 65, 97.
Vind-land, the land of the Wends, north Prussia, Mecklenburg; 12. (Vinnland, App. C., 23.)
Völu-nes, in Sanday, Orkney; 105.

Þ.

Þinga-völlr, Tynvall (the meeting place), in Hrossey; 105.
Þórs-á, R. and place, Thurso, Caithness; 22, 99, 100, 102, 113; Add. p. 226.
Þórs-dalr, in Caithness; 112, 113, Add. p. 229.
Þras-nes (?), a headland, Pas. du Raz, Britany, France?; 91, 94.
Þras-vík (?), in Caithness, 100, 101; App. B., p. 322.
Þrónd-heimr, the province Throndeim, in Norway; 2, 24, 64.
Þursa-skær, "Giant-rocks," some rocks east of Shetland? the Out-skerries?; 38 (verse), cp. Hásk. S., ch. 265.

Ö.

Önguls-ey, Anglesca, England; 43-47.
Öngulseyjar-sund, Anglesea sound; 43-47.
Ör-fjara (Ör-fura 69, 103), island Orphir, Orkney; 58, 69, 71.
Örmst, isle of Unst, Shetland; 60.
Örriða-fjörðr, the firth of, on the north side of Hrossey; 70.

II. *Names of Persons.*

d. = dóttir or daughter ; s. = son ; m. = married.

A.

Aðal-brikt ; App. C.
 Aðal-steinn, Athelstan, king of England ; 8.
 Aðal-brigð, a priest, father of Sigurð slembi ; 57.
 Aðalráðr, king Ethelred of England ; App. D., 1.
 Adam, bishop of Caithness, burnt year 1222 ; Add. p. 229.
 Afreka, a lady, m. earl Harold Maddað-son ; 114.
 Áki, inn mikli, in Skarðaborg ; App. C.
 Alexandr, son of William the Lion, Scot king ; Add. p. 230 (died 1249).
 Alfifa, Algifu, an English princess ; 24.
 Áli, father of Þjóstolf ; 65.
 Álf, ár-bót, daughter of Harold Fairhair, m. earl Thori the Silent ; 8.
 Ámundi, a bonder in Sandvík, father of Thorkel fóstri ; 15.
 Ámundi, Illuga son, of Shetland ; 60 ; Magn. 34.
 Ámundi, Hnefa son, a father-brother to Svein's step-children ; 107.
 Ámundi, hvíti ; App. B.
 Anakol, a viking from Sudor ; 100, 101, 104.
 Andrés (Andrew), son of Svein Asleifson and Ingiríð, m. Friða the sister to bishop Bjarni ; 100, 114.
 Andrés, a noble, m. Ingiríð ; 82.
 Ar-móðr, an Icelandic scald, one of the Crusaders ; 89, 90.
 Arn-finnr, earl, son of Thorfinn hausa-kljuf, m. Ragnhild d. of king Eric bloody-axe and Gunnhilda ; 9.
 Arn-finnr, brother of Anakol ; 101.
 Arn-fríðr, a woman of Unustaðir, Shetland ; Magn. 34.
 Árni, spýtu-leggr, a Norse sailor ; 90.
 Arni, lyrja, the king's steward in Orkney ; Add. p. 232.

Arn-kell, earl, son of Torf-Einar ; 8.
 Arn-kell, in Knarrar-stað, Orkney ; 69.
 Arn-kell ; Magn. 24.
 Arn-ljót, the wife of Hróald in Vík ; 84.
 Arn-ljótr, steward of Straumsey ; App. B.
 Arnórr, Jarla-skald, or earl-scald, an Icelander ; 22-31.
 Ása, a cripple ; Magn. 34.
 Ása, a maid-servant, in Shetland ; 89.
 Ás-björn, Gríms son, of Svíney ; 59.
 Ás-björn, krókauga, son of Thorstein in Flyðrunes ; 59.
 Ás-lákr, a kinsman of Kol ; 64.
 Ás-lákr, son of Erlend of Hernar, grandson of Steigar-þórir ; 71, 89-94.
 Ás-lákr, son of Kolbein hrúga ; 88.
 Ás-lákr, of Torgar ; App. C.
 Ás-leif, the mother of Svein, m. Olave Rólfson ; 59.
 Ásólf, Gunna son, of Agðir, in Norway ; 113.
 Ásta, mother of Halfdan and St. Olaf ; Magn. II.
 Ást-ríðr, Róa d. ; Add. p. 233.
 Áti, a myth. sea king ; 95 (verse).
 Auð-hildr, d. of Thorljot and Steinvör ; 56.
 Auð-hildr, d. of Thorleif Maddans d., m. Eiric streita ; 57.
 Auðr, djúpaufga, Queen, widow of Olave the White ; 5.
 Auðunn, rauði, a valiant warrior and crusader ; 94.
 Aust-menn, Easterlings, Norsemen ; 90.

B.

Baldvini, an abbot in the isle of May ; 67.
 Baldvini, mildi, count of Flanders ; App. D., 1.
 Bárðr, in Völunes, Svein's kinsman ; 105

Bárðr, fagri, a kinsman of Ulf illi; App. B., 3.
 Bárðr, son of Helgi and Helga; App. B., 3.
 Beiti, a myth. sea king; 3.
 Bendik, a grandson of earl Paul; 39.
 Berg-finnr, Skata son (Starra son, Magn. II.), bonder in Shetland; 60.
 Berg-ljót, daughter of Ragnhild, and granddaughter of earl Paul, m. Hávarð Gunnason; 39, 59.
 Berg-ljót, d. of Halfdan, son of Sigurd syr; Magn. II.
 Birgir, Breta-kappi; App. C., 11.
 Bjǫðmunja, d. of king Murkjartan; m. Sigurd the Norse prince, later king and crusader; 45.
 Bjarni, the Orkney bishop and poet, son of Kolbein hrúga and Herborg; 88, 114, Add. p. 222 (died Sept. 15, 1222).
 Bjarni, Gullbrár-skald, an Icelandic scald; 31.
 Bjarni, brother to Erlend ungi, a noble; 103.
 Björn, bishop; Add. p. 232.
 Björn, a bonder; 103.
 Björn, brother to Heming; App. C.
 Blakari, father of Svein; 105.
 Blá-menn, the Black men, Negroes, or Ethiopians; 94.
 Blánn or Bljan (=Gael. Flann?) son of Thorstein of Flyðrunes; 59, 70, 90.
 Blánn, a brother to Jon væng; 107.
 Borgarr, son of Jaddvör; 39, 59, 80.
 Bótólf, begla, of Knarrarstade, an Icelander; 103.
 Brandr, Gneista son; App. B.
 Brettar, the Welsh; Magn. II., p. 283.
 Brezkr, Welsh.
 Brján (Brian Borumah), king of Dublin; 13, App. B.: Brjáns-bardagi = the battle of Clontarf.
 Bróðir, a viking; App. B.
 Brúsi, earl, (Scotch Bruce?), son of earl Sigurd; 13, 14.
 Brúsi, father of Thorfinn; 100.
 Brynjólf, úlfaldi, the elder, a Norse noble; 39.

Brynjólf, Halldórsson úlfaldi, the younger; 39.
 Brynjólf, brother to Hakon pfk; 39, 59.
 Brynjólf, an attendant to Jon Petrusson; 64.
 Bunu-Petr, brother to Blann and Jón væng, 107.
 Bæjar-Leifr = Heming; App. C.

C.

Cecilia, a sister to earl Magnus, m. Isaak of Norway; 39, 61, cp. Magn. p. 281.
 Costnama, king of Ulster; 44 (Kostnoma, Magn. II.).

D.

Dag-finnr, Hlðöves son, bonder in Friðarey; 59, 71.
 Dagr, the father of Gregorius and Sigrð; 39.
 Dagr, Eilífs son, a Norse noble; 44.
 Dalverja-ætt, the family or line of the Dales; 110. See Sumarliði.
 Danir, Danes; 22.
 Davíð (I.), king of Scots; 57, 87, 99.
 Davíð, Orkney earl, son of Harald Maddadson and Hvarfloð; 114; Add. p. 228 (died 1214).
 Davíðr, hvíti; App. B.
 Dúfa, the mother? of Hallvarð; 112.
 Dufgall (Dubhgall), son of king Sumarliði and Ragnhild, surnamed skærkr, king of Sudor (see Hásk. S.); 110.
 Duf-njall (Domhnall), the third son of Hávarð Gunna son; 39, 59, 86, 87.
 Duf-njall, a Scotch maormor; 49, called son of Dungað; Magn. II., p. 286.
 Dungaðr (Donncadh), Scot king, son of Malcolm langhals (Canmore), and Ingibjörg; 39.
 Dungaðr, Scot earl; Magn. II., p. 286.
 Dungaðr, son of king Brian; App. B.

Dungall, son of the king of Man; App. B.
 Dörruðr (a mythic name ?); App. B.

E.

- Eðna (Eithne), daughter of king Kjarval, m. earl Hlöðve; 11.
 Egðir, the men of the district Agðir; 44.
 Egill, a Norse noble; 43.
 Eilífr, jarl, son of earl Rögnvald Úlfs son; 23.
 Einarr, earl of Orkney, son of Rögnvald, called Torf-Einarr; 4, 7, 8.
 Einarr, rang-muðr, earl of Orkney, son of earl Sigurd; 13, 14.
 Einarr, klíníng, slays earl Havard; 9.
 Einarr, harðkjöptr, a sister son of earl Havard; 9.
 Einarr, þambar-skelmir, a Norse noble, the great archer; 24.
 Einarr, Vörða-krákr, m. Ingiríð Páls d.; 89.
 Einarr, of Gullberavík; 89.
 Einarr, sýslumaðr; Add. p. 233.
 Eind-ríði, ungi, a Norse noble; 89-91, 97.
 Ein-ríði, brother to Ólver rosta; 56.
 Einriði, son of Isaak and Cecilia; 39.
 Eiríkr, spaki, king of Denmark, son of Hakon Noræni; 41.
 Eiríkr, eymoni, king of Denmark; 65.
 Eiríkr, stagbrellr, son of Eirík streita and Audhild, m. Ingigerd d. of earl Rögnvald; 57, 58.
 Eiríkr, streita, m. Audhild daughter of Thorleif Moddans d.; 57.
 Eiríkr, blóðöx, king of Norway, son of Harald Fairhair, m. Gunnhilda; 8, 19.
 Eiríkr, an Icelandic poet; 82.
 Eiríkr, a person; 74, 75.
 Eiríkr, a person; 110.
 Eldjarn, Varða son, of Iceland; Magn. II., 297.
 Elin (Helene), d. of Eric Stagbrell and Ingigerd; 113.
 Ellisif, Elizabeth, queen, a Russian princess, m. king Harald Sigurds son; 40.
 Emma, queen, d. of Richard duke of Normandy, mother of Edward Confessor; App. C., D.
 Endill, a sea-king; 31 (verse).
 Engla-konungar, the kings of England; 4.
 Englar, the English; 29 (verse).
 Englis-menn, the Englishmen; 28, 43.
 Engus (Angus, Gael. Aengus), Örví, brother to Frakak; 58.
 Engus, son of king Sumarliði and Ragnhild; 110.
 Er-lendr (I.), the earl of Orkney, son of Torf-Einar; 8.
 Erlendr (II.), earl, son of earl Thorfinn, father of earl St. Magnus m. Thora; 39, 40 ('þeir Erlendr feðgar,' i.e. Erlend and his sons Erling and Magnus; 41).
 Erlendr, earl, called the younger, son of Harald sléttmáli; 57, 78, 98, 100 (slain Dec. 21, 1154).
 Erlendr; 105.
 Erlingr, Erlends son, earl, brother to St. Magnús; 39, 40.
 Erlingr, erki-djagn, son of Ingibjorg the daughter of Benedik; 39.
 Erlingr, bóndi, of Tannskara-nes, had four sons; 59, 68.
 Erlingr, son of Kyrpinga-Orm, a Norse noble, afterward earl Erling Skakki, m. Christina d. of king Sigurd the Crusader; 64, 89, 99 (died 1179).
 Erlingr, in Færeyjar; Add. p. 233.
 Ermingerða, the French princess in Narbonne, d. of Germanus; 91, 93.
 Etgeirr, Edgar king of England; App. D., 1.
 Eyjar-skeggjar, the inhabitants of the Isles, a party of rebels; Add. p. 228.
 Ey-steinn, glumra, Norse earl; 8.
 Ey-steinn, joint king of Norway, brother to Sigurd the Crusader; 47, 54 (died 1123).
 Ey-steinn, a joint king of Norway, son of Harald gilli; 89, 93, 99 (slain 1157).
 Ey-steinn, orri, son of Thorberg Arna son, a Norse noble; 40.
 Ey-vindr, úrar-horn, a wiking; 17.
 Ey-vindr, ölbegi, a Norse stallari; 44.
 Ey-vindr, Melbrigða son; 68-70.

F.

- Finn-leikr, a Scotch maormor, father of Macbeth; 11.
 Finnur, Árna son, Norse earl; 30, 37.
 Finnur, a son of Skopti in Giski; 44.
 Fogl, Ljótólfs son; 100.
 Fornjotr, mythical king and giant; 1.
 Frakök, d. of earl Moddan, mother of Steinvör and Guðrun; m. Ljót níðing; 56, 82 *sqq.*
 Friða, d. of Kolbein þrúga, m. Andrew son of Swein Asleifs son; 88, 118.
 Fróði, a mythical king of Denmark; 91 (verse).
 Frosti, king Frost, mythical, son of Kári, son of Fornjot; 1.

G.

- Gauti, of Skeggbjarnarstaðir; 100.
 Germanus, a French chief in Narbonne; 92.
 Gilli, of Caithness; 60.
 Gilli, an Orkneyer; Magn. 24.
 Gilli, earl of Sudor, m. Svanlaug earl Sigurd's sister; App. B.
 Gilli-Christr, Gil-christ, a Gaelic person and pretender, since called Harald Gilli; 62.
 Gilli-Oðran (Gillo-colmus of the Manx-Chronicle?), a wiking and pirate; 110, 111.
 Gizurr, Hallz son, Icelandic historian and noble; App. D., 2 (died 1206).
 Góa, mythical, the sister to Gorr and Nór; 1, 3; eponymous of the month Góí.
 Górr, son of Þorri, the mythical ancestor of wiksings and sea kings; 1-3.
 Grikkir, the Greeks, Grikkia konungr, the Greek emperor, App. D., 10.
 Gregorius, Dags son, a Norse noble; 97.
 Grím-kell, a bonder in Glettunes; 59, 90.
 Grímr, St. Magnús' man; Magn. 24.

- Grímr, a bonder in Svíney; 59, 69.
 Grjót-garðr, a wiking; App. 2.
 Gróa, a woman in Hrossey; 60.
 Guddin, Godwin, earl, son of Ulfnaðr; App. C. (= Guðini).
 Gudifreyr (Godfrey), the captain of the castle in Galicia; 91.
 Guðini, Guðina s.; the younger; App. D., 9.
 Guðini, earl Godwine; App. D.; Guðina-synir, the sons of earl Godwine; ib., 6.
 Guðormr, (Guðþormr...Guthormr,) of Mjola, called Mjolu-kollr, one of the crusaders; 89-93.
 Guð-rún, d. of Frakak and Ljót níðing, and mother of Thorbjorn klerk, m. Thorstein höld; 56.
 Guðrún, a cripple; Magn. 34.
 Guð-röðr, king of Man (?); App. B.
 Guð-röðr (Meranagh), king of Man and Sudor; 44; Add. 3 (died 1095).
 Guð-röðr (II.), king of Man and Sudor, son of Olave bitling and Ingibjorg, earl Hacon's daughter; Add. pp. 225, 233.
 Guð-röðr, ljómi, son of king Harald Fairhair; 8.
 Gull-beinar, a band of wiksings in Norway; Add. p. 228.
 Gull-brá, a lady love of the poet Bjarni, *q. v.*
 Gunnarr, a kinsman of Kol of Agde; 64.
 Gunn-hildr, d. of king Edgar, sister to king Ethelred; App. D., 1.
 Gunn-hildr, konunga-móðir, or mother of kings, queen; 8.
 Gunn-hildr, sister to St. Magnus, and mother of earl Rognvald, m. Kol Kala son; 39, 45, 61, 64, Magn. 281.
 Gunn-hildr, d. of Thorleif Moddanasdóttir; 56.
 Gunn-hildr, d. of earl Harald Maddad son; 114.
 Guthormr, a king, fell along with Eiric Bloody-axe; 8.
 Gunni, Ólaf's son, brother to Swein; 59, 100.
 Gunni, bóndi í Westrey; 60.
 Gyða, daughter of king Kvaran; 12.

Gyrðr, son of earl Godwin; App. D., 7.
 Gyrðr (Gurth), a bonder in Shetland; 60.
 Gyrðr, Dags dottir, read Sigrðr; *see* 60,
v. l. 4.
 Göngu-Hrólfr; 4. *See* Hrolfr.

H.

Haf-liði, son of Thorkel flettir; 59, 77,
 86, 87.
 Hákon, Aðalsteins-fóstri, king of Norway;
 8.
 Hákon, ríki, earl of Norway; 12.
 Hákon, Ívars son, Norse earl, m. Ragnhild
 d. of king Magnús Olaf's son the Good;
 39.
 Hákon, Páls son, Orkney earl, son of earl
 Paul Thorfinns son, and great-grandson
 of king Magnús St. Olaves son; 39,
 40, 56.
 Hákon, pík, son of Sigurd in Westnes and
 Ingibjörg tigna; 39.
 Hákon, barn, an Orkney noble, grandson of
 earl Paul; 39, 59, 88.
 Hákon, kló, second son of Hávarð Gunna-
 son, m. Ingigerd d. of Sigurd slembi;
 39, 57, 59, 113.
 Hákon, karl, in Hrolfsey, son of Sigurd
 jarls-mág in Papuli and Thora, and half-
 brother to St. Magnus; 47, 59, 71, 103,
 108.
 Hákon, Norœni, a daughter son of earl
 Hakon Ivarsson; 41.
 Hákon, herði-breiðr, kinglet of Norway;
 97.
 Hákon, son of earl Harold Maddaðson;
 114.
 Hákon, galinn, Norse earl, Add. 3.
 Háleyskr, a person from Hálogaland, *q.v.*
 Hálf-dan, gamli, myth. king; 8.
 Hálf-dan, Sigurðar son sýrs; Magn. II.
 Háldan, hálegg, son of king Harold Fair-
 hair; 8.
 Hálf-dan, a leper; 60.
 Hallaðr, earl, son of Rögnvald earl of
 Mœri; 4, 5.
 Hall-dórr, Brynjólfs son úlfalda, m. Thóra
 d. of earl Paul; 39.

Hall-dórr, Brynjólfs son úlfalda, the
 younger, m. Sigríð Dagedóttir; 39.
 Hall-freðr, skáld, who blinded Thorleif
 the wise; 44.
 Hallr, of Síða, in Iceland; 39.
 Hallr, Þórarins son, an Icelandic poet; 85.
 Hall-varðr, an Iceland, from the east of
 Iceland; 18.
 Hall-varðr, a brother to Hávard; 64.
 Hall-varðr, an Orkneyer; 87.
 Hall-varðr, Dúfu son; 112.
 Hall-varðr, bonder of Fors in Caithness;
 113.
 Há-nefr, son of Aðnkell in Knarstead; 69.
 Haraldr, hárfagri, king of Norway; 4, 5.
 Haraldr, Gorms son, king of Denmark; 8.
 Haraldr, Sigurðar son, harðráði, king of
 Norway; 23, 24, 37, 40, 99; App. C.
 (died 1066).
 Haraldr, Guðina son, king of England; 40;
 App. C.
 Haraldr, gilli, king of Norway; 66 (died
 1136).
 Haraldr, slett-máli, Orkney earl, son of
 earl Hakon Paul's son and Helga Mod-
 dans d., m. Hvarfrod d. of earl Malcolm;
 56.
 Haraldr, Maddaðar son, earl of Orkney;
 78, 89, *seq.*, 114 (died 1206).
 Haraldr, ungi, son of Eric stagbrell, and
 grandson of earl Rögnvald; Add. 222
 (slain 1198).
 Haraldr, of Rinansey; App. B., 8.
 Há-rekr, of Sætrar, Norway; 63.
 Há-rekr, a person; App. B.
 Há-varðr, ársæli, earl, son of Thorfin hansa-
 kljúf; 9.
 Hávarðr, Gunna son, an Orkney noble; 40,
 51, 59,
 Hávarðr, a house carle of Sölmund; 64.
 Hávarðr, höldr; 97.
 Hávarðr, of Þraðsvík; App. B.
 Hein-rekr (Henry), son of earl Harald
 Maddaðson; 114 (p. 228).
 Heinrekr (I.), beauclerk, king of England;
 Magn. 19, App. C.
 Heinrikr, earl of Gloucester; App. C., 11.
 Heiti, myth. king; 8.

Helena, d. of Harald Maddadson; 114.
 Helga, d. of earl Moddan and sister to Frakok, and mother of earl Harold sléttmali; 56, 58.
 Helga, daughter of Ulf illi; App. B., 3.
 Helga, daughter of Harek of Sætrar; 63.
 Helgi, a bonder in Westrey; 59.
 Helgi, in Hofn, in Westrey; 75.
 Helgi, in Tynwall, an uncle of Svein Asleifsson; 105.
 Helgi, a noble (göfgr bóndi) in Caithness; 110.
 Helgi, son of earl Henrik of Gloucester; App. C.
 Helgi, son of Harald in Rinansey; App. B. 3.
 Hemingr, son of Aslak in Torgar; App. C.
 Her-bjorg, daughter of earl Paul Thorfinnsson, and mother of Ingibjorg tigna; 39, 59.
 Her-borg (Herbjörg), grandd. of earl Paul (II.), and sister to Hacon barn, m. Kolbein hrúga; 39, 88.
 Her-borg, d. of earl Harald Maddadson; 114.
 Her-finnr; App. B.
 Hjaltar, Shetlanders; 31 (verse), 68.
 Hjalt-lendingar, Shetlanders; 21 (verse).
 Hlér, the Sea, mythical son of Fornjót; 1.
 Hlöðver, earl of Orkney, son of Thorfinn hanskjuf, m. Eöna daughter of king Kjarval; 9, 11.
 Hlöðver, father of Dagfinn; 59, 71, 74.
 Hnefi, the father of Ámundi; 107.
 Holdboði, Hunda son, a noble in Sudor; 70, 71, 82, 86.
 Holdboði, a bonder of Sudor, a witness to St. Magnús' death; Magn. 24.
 Harfn, rauði; App. B.
 Hróaldr, a bonder of Vík in Caithness, m. Arnjót, father of Svein; 84, 86.
 Hrólfr, called Gongu-Hrólfr, son of Rognvald earl of Mæri, ancestor of the dukes of Normandy; 4.
 Hrólfr, nefja, a grandfather of the preceding; 4.
 Hrólfr, of Berg, mythical king; 2.
 Hrólfr, father of Olave in Gareksey; 59.

Hrólfr, a chaplain of earl Rognvald; 81.
 Hrollaugr, son of earl Rognvald; 4-6.
 Hugr, Digri (Hugh), a Welsh earl; 44.
 Hugr, Prúði, a Welsh earl; 44.
 Hundi or Hvelpr (Gaelic Cuilen), son of earl Sigurd; 12.
 Hundi, the father of Holdboði; 70.
 Hundi (i.e. Cuilen), earl; App. B.
 Hvarfloð (Gormflaith), d. of Malcolm earl of Moray, second wife to earl Harald Maddadson; 114.
 Hörða-knútr, king of Denmark; 29, App. D. 9.
 Hörðar, the inhabitants of Hörðaland; 44.
 Hósvi, sterki, m. Thorbjörn klerk's sister Ragnhild; 110, 112.

I.

Ingi, Steinkels son, king of Sweden; 41, 43.
 Ingi, son of Harald gilli, a joint king of Norway; 89, 93 (died 1161).
 Ingi, Bárðar son, king of Norway; Add. p. 228 (died 1217).
 Ingi-björg, jarla-móðir, daughter of earl Finn Arna son, m. 1st earl Thorfinn; 30, 33, 37, and 2nd Malcolm Canmore Scot-king; 39, 40.
 Ingi-björg, tigna, granddaughter of earl Paul (I.), m. Sigurd of Westnes; 39, 56, 59.
 Ingi-björg, daughter of earl Hakon and Helga Moddands, m. Olave bitling, king of Sudor; 56, 110.
 Ingi-björg, daughter of Eric Stagbrell and Ingigerd; 113.
 Ingi-björg, d. of Bendik, great-grandd. of earl Paul (I.); 39.
 Ingi-gerðr, d. of king Olave of Sweden, queen, m. king Jarisleif of Garðariki; 24.
 Ingi-gerðr, d. of king Harald Sigurdsson; 40.
 Ingi-gerðr, d. of Sigurd slembi, m. Hakon kló; 57.

Ingi-gerðr (or Ingirðr), a sister to Swein Asleifsson, m. Thorbjörn klerk; 59, 81, 86.
 Ingi-gerðr, d. of Hákon karl, m. Thorbjörn klerk; 108.
 Ingi-gerðr, d. of earl Rögnvald, m. Eric Staggbrell; 113.
 Ingi-marr Sveins son, a Norse noble, in Ask; 65, 66.
 Ingi-ríðr, daughter of earl Paul (I.), m. Einar Vörðsa-krák; 39.
 Ingi-ríðr, Kols d., sister to Kali (Rögnvald), m. Jón Petrs son Foot; 45, 64.
 Ingi-ríðr, Þorkels dóttir, m. 1st. Andrew of Sudor, 2nd. Swein Asleifsson; 82, 105.
 Ingi-ríðr, sister to Swein Asleifsson. See Ingigerðr.
 Írar, the Irish; 26 *pass.*
 Ísak (Isaak), a Norwegian, m. Cecilia Erlends d. sister to St. Magnus; 61; cp. Magn. 281.
 Ívarr Upplendinga jarl; 3
 Ívarr, son of Rögnvald earl of Mœri; 4.
 Ívarr, galli, a daughter-son of Ivar galli, Add. p. 222.

J.

Jaddvör, or Játvör, of Knarrarstade, a natural d. of earl Erlend; 39, 59.
 Jarisleifr, king of Garðaríki (Russia Minor); 23, 24.
 Ját-mundr (Edmund), king of England; 8.
 Ját-varðr (Edward Confessor), king of England; App. C., D.
 Jómarr, a kinsman of the earls; 113.
 Jón, vengr, a bonder in Hoy in Upland; 59, 77, 78.
 Jón, vengr, the younger, earl Harold's steward; 105.
 Jón, Pétrs son, Serks sonar, called Jón fótr, m. Ingiríd Kols d.; 62, 64 *pass.*, 71, 89-96.
 Jón, a kinsman of Svein brjóst-reip; 70.
 Jón, Orkney earl, son of Harald Maddadson; 114; Add. pp. 228, 229 (slain 1231).

Jón, Hallkels son, chief of the Eyjar-skeggjar; Add. p. 228.
 Jón, bishop of Athol; 81.
 Jón, bishop of Caithness, Add. p. 229.
 Jón, a captain of king Edward; App. C.

K.

Káin, Cain; Magn. 17.
 Kálfr, Árna son, a Norse noble; 24, 30.
 Kálfr, skurfa, a wiking; 6, 7.
 Kali, Sæbjarnar son, of Agde, the elder, a Norse noble, grandfather of earl Rögnvald kali; 44.
 Kali, the younger, later called Rognvald earl, son of Kol and Gunnhild; 45, 61, 99. See Rögnvaldr.
 Kári, the wind, myth. son of Fornjót; 1.
 Karl, Hunda son (= Coll Mac Cuilen?), a Scot Maormor; 22.
 Katnesingar, the men of Caithness; 100; Add. p. 229.
 Katneskr, from Caithness; 60.
 Kerþjalfaðr, son of king Kylfi; App. B.
 Ketill; 101.
 Kjarvalr (Cearbhall), an Irish kinglet; 11.
 Kirialax (Kyrios Alexios), Greek emperor; App. D., 10.
 Knútr, ríki, Canute the Great, king of England and Denmark; 21; App. D., 2.
 Knútr, auðgi, of Berwick; 101.
 Knýtlingar, king Canute and his family; 24.
 Kol-beinn, hrúga, Cobbie Row, an Orkney noble, father of bishop Bjarni, m. Herborg earl Paul's granddaughter; 39, 88, 107.
 Kol-beinn, barn, son of the preceding; 88.
 Konufógr (Chonchobhar), an Irish kinglet; 17.
 Kolr, Ísaaks son (son of Ísaak and St. Magnus' sister Cecilia); 39, 61 (died 1181).
 Kolr, Kala son, a wiseman and noble in Agde in Norway, m. Gunnhild the sister of St. Magnus; 44 *sqq.*
 Kormlðð (Gormflaith), mother of king Sigtrygg; App. B.

Kostnoms. *See* Costnama.

Kristin, daughter of king Sigurd the crusader, m. Erling Skakki; 97.

Kristin, Frú, widow of king Swerre, m. 2nd, Philip the king of the Baglar; Add. 3.

Krist-röðr, brother to Harald gilli; 65.

Kúgi (Gael. Cogadh), a bonder in Westrey in Hreppisnes, called gæðingr; 59, 68, 71.

Kvaran (Cuaran), king of Dublin; 12.

Kylfi (O'Kelly), a king; App. B.

Kyrpinga-Ormr, a Norse noble, of Stuðla, Norway; 64.

L.

Langlíf, daughter of earl Harald Maddadson; 114.

Lappir, the Laps of Lapland; 1.

Leifr and Bæjar-Leifr = Hemingr; App. C.

Líf-ólfr, a stoker (cook) and headsman; 53.

Líf-ólfr, in Thorsdale; 113.

Líf-ólfr skalli; Add. p. 223.

Líf-ólfr in alli? different from the preceding; Add. p. 225.

Ljótr, earl, son of Thorfinn hausa-kljuf; 9, 10.

Ljót-ólfr, a noble; 78.

Ljót-ólfr, in the isle of Lewis; 100.

Ljótr nifingr, in Sutherland, m. Frakok; 56, 57.

Ljótr; 101.

Logi, Low, Fire, myth. son of Fornjót; 1.

Lög-maðr (Lawman, Layamon), son of Gudrod king of the Hebrides; 44.

M.

Maddadr, earl, son of Melmari, and father of earl Harald, m. Margret earl Paul's sister; 78, 99.

Magbjóðr, Macbeth, of Moray, a Scotch Maormor; 10.

Magnús, Góði, son of St. Olave, king of Norway and Denmark; 24, 30 (died 1047).

VOL. I.

Magnús, Erlendz son, St. Magnus, earl of Orkney; 39, 55, 60, *passim*. *See* also Magn. S., I. and II. (slain 1116).

Magnús, Norse joint-king, brother to Olave the Quiet; 40 (died 1069).

Magnús, Bareleg, king of Norway, son of Olave the Quiet; 43, *seq.*, 62 (slain 1103).

Magnús, Norse king (the Blind), son of Sigurd the crusader; 65 (slain 1139).

Magnús, Erlings son (son of Erling skakki and Christina), king of Norway; 97 (slain 1184).

Magnús, son of Thorljót, and grandson of Frakok; 56.

Magnús, son of Hávarð Gunna son; 39, 90, 91, 113.

Magnús, Eyvindar s. (Melbrigða sonar?); 70.

Magnús, mangi, son of Eric Stagbrell; 113, Add. p. 222 (slain 1184).

Máni, Óláfs s., the king's steward; Add. p. 225.

Manula, or Menelias (Manuel), Greek emperor; 96.

Margaðr, or Murgaðr (Murchadh), Gríms son, of Svíney; 59, 69, 86-88.

Margaðr, brother to Dungad Brian's son; App. B.

Margret, d. of earl Hacon Paul's son and Helga Moddans d.; m. 1st, earl Moddan, and 2nd, earl Erlend the young, 56, 58, 67, 99-101.

Margrét, d. of earl Harald Maddad son; 114.

Mathildr (*see* Móold), queen, m. William Bastard; App. D.

Maumet, Mahomed; 94.

Mária, Mary, d. of king Harald Sigurd's son and Ellisif; 40.

Melbrigða (Maelbrighde), tönn, a Scotch maormor; 5.

Melbrigða, father of Eyvind; 68.

Melkolmr, Scot king, 13, 22.

Melkolmr, Scot king (?); App. B.

Melkolmr, langhals (Canmore), m. Ingibjörg jarla-móðir; 39, 57, 66.

Melkolmr, Scot king (Maiden), grandson of king David, 99, 100, 110.

Melkolmr, earl of Moray, 114.

D D

Melmari (Maelmuire), father of Moddan, and brother to king Malcolm ; 66.
 Melsnatði (Maelsechlainn), earl ; App. B.
 Moddan, son of Melmari, Scot earl or maormor of Athol and the Dales in Caithness, father of Frakok ; 56-58, 66, 78.
 Moddan, on of Thorljot and grandson of Frakok ; 56.
 Moddan, earl of Duggalsbæ ; App. B.
 Móðld (= Maud, Mathilda), m. William ; App. C.
 Muddan, or Mumtan, a sisterson of Karl the Scot maormor ; 22.
 Margaðr (Murchadh). See Margaðr.
 Murkjartan (Muirheartach), king of Connaught ; 45.
 Mörkúári, Morcere, Engl. earl, made brother to Harold Godwinson ; 40 ; App. D.

N.

Nereiðr, sister to earl Sigurd Hloðves son ; App. B.
 Norð-menn, Norsemen, Norwegians ; 22.
 Nórr (Gael. name ?), an eponymous myth. king ; 1-3.

O.

Oddi, lítli, an Icelandic scald ; 90-94.
 Oddr, Ófeigs son, an Icelandic traveller ; App. C.
 Ófeigr, a standard bearer ; 53.
 Óláfr, hvíti (Rígh Ambhlaibh), king of Dublin (year 852) ; 5.
 Óláfr, Tryggva son, king of Norway ; 12, 18 (died 1000).
 Oláfr, Haralds son, St. Olave, king of Norway, called during his lifetime, 'helgi' ; 17, 42 ; Magn. 27 (died July 29, 1030).
 Óláfr, kyrrí, the Quiet, son of Harald Sigurdar son, king of Norway ; 40, 41 (died Sept. 22, 1093).

Óláfr, Norse joint king, brother to Eysteinn and Sigurd ; 54 (died 1116).
 Óláfr, a sub-king of Northumberland ; 8.
 Óláfr, bitlingr, king of Sudor, m. Ingibjorg earl Hakon's daughter ; 56, 110.
 Óláfr, Hrólf's son in Gáreksey, father of Swein, m. Asleif ; 59.
 Óláfr, son of Swein Asleifs son and Ragnhild ; 100, 107, 114.
 Óláfr, earl Harald's 'mágr' ; Add. p. 228.
 Ormr, son of Thorljót and grandson of Frakok ; 56.
 Ormr, a person ; 164.
 Orkneyingar, the Orkneyingers, *passim*.
 Óspakr, the father of Sumarliði ; 39.
 Óspakr, a wiking ; App. B.
 Óttarr, earl in Thurso, brother to Frakok ; 58, 78, 100.
 Ótti, Birgis son Breta-kappa ; App. C., 11.

P.

Páll (I.), Þorfinns son, earl of Orkney, son of earl Thorfinn, m. a daughter of earl Hakon Ívars son ; 39, 40.
 Páll (II.), Hákonar son, earl of Orkney, called úmálgi, grandson of the preceding ; 56-60, 65-80 (put to death 1136).
 Pétr, Serks son, a noble of Sogn, Norway ; 63.
 Petr, steypir, a Norse noble and crusader ; Add. p. 231 (died 1213).
 Philippus, earl ; Add. p. 231.

R.

Rafn, Ámunda son, lagman in Caithness ; Add. p. 225 (slain 1216. See *Annals s. a.*).
 Ragna, a noble woman, goðg húsfreyja, in Rinansey ; 59, 71.
 Ragn-hildir, d. of Hrolf nefja, mother of Rolf duke of Normandy, m. Rognvald earl of Mœri ; 4.

Ragn-hildr, daughter of Eiric Bloody-axe, m. earl Arnfinn; 9.
 Ragn-hildr, fourth daughter of earl Paul (I.), mother of Bendik; 39, 59.
 Ragn-hildr, daughter of king Magnus the Good, m. earl Hakon Ivars son; 40.
 Ragn-hildr, Ögmundar d.; m. Swein Asleifs son; 100.
 Ragn-hildr, Thorbjorn clerk's sister, m. Hosvi the strong; 110.
 Ragn-hildr, daughter of king Olave bitling, m. Sumarliði hold; 110.
 Ragn-hildr, daughter of Eric stagbrell and Ingigerd; 118; cp. Add. and Hák. s. 169.
 Ragn-hildr, a cripple; Magn. 34.
 Reiðarr, sendi-maðr, a Norse chief and crusader; Add. p. 231.
 Ríkarðr, duke of Normandy; App. D., 1.
 Ríkarðr, brother to Jón veng, a bonder in Brekkum, in Strjónsey; 59, 77.
 Ríkarðr, priest of Alviðra; 64.
 Ríkarðr, Þorleifar son; 86, 87.
 Robert, Rúðu-jarl, called Diabolus, earl of Rouen, father of William Bastard; App. C, D.
 Rodbert, master, biographer of St. Magnus; Magn. 1, 8, 27, 28.
 Roðbjartr (Robert), an Englishman; 82.
 Rúðu-jarlar, earls of Rouen, dukes of Normandy; 4.
 Rögn-valdr, inn Ríki, the mighty and the wise, earl of Mæri, Norway, ancestor of the earls of Orkney and the dukes of Normandy; 3, 4, 8.
 Rögn-valdr, Brúsa son, earl; 16, 23-35.
 Rögn-valdr, kali, earl of Orkney; 45, 61-98, 102-114 (1135-1158).
 Rögn-valdr, Ulf's son, earl; 23.
 Rögn-valdr, son of Sumarliði and Ragn-hilda; 110.
 Rögn-valdr, son of Eric stagbrell, grandson of earl Rögnvald; 118.
 Rögn-valdr, son of Guðrød king of Sudor, a great wiking; Add. pp. 225, 233 (slain 1229. See the Annals s. a.)

S.

Saraceni, Saracens; 94.
 Serkr, of Sogn, a Norse noble; 44, 63.
 Sig-hvatr, sokki; 50, 51.
 Sig-mundr, öngull, son of Andrew and Ingiríd, and stepson of Swein Asleifs son; 82, 92, 95.
 Sig-ríðr, Sigurðar dóttir of Sand, in Shetland; 60.
 Sig-ríðr, another Shetland woman, daughter of Arnfrid; 60; Magn. 34.
 Sig-ríðr of Unst, Shetland; 60.
 Sig-trygg, king; 13; App. B.
 Sigurðr, sýr, a kinglet of Norway; Magn. II. (died 1018).
 Sigurðr, ríki (I.), the Great, the first earl of Orkney, brother to earl Rognvald of Mæri; 4, 5; Add. p. 228.
 Sigurðr, digri, (II.), earl, son of Hloðver, 11-13 (fell at the battle of Clontarf, April 23, 1014).
 Sigurðr, earl of Gloucester; App. D., 10.
 Sigurðr, Jórslafari (the crusader), king of Norway, son of Magnús Bareleg; 43, 64, 65 (died 1130).
 Sigurðr, muðr, son of Harald gilli, a joint king of Norway; 89, 97 (slain 1155).
 Sigurðr, of Westnes, an Orkney noble, m. Ingibjörg tigna; 39, 59, 68, 74, 78, 80.
 Sigurðr, slembi-djajn, the sham-deacon, Norse pretender; 57 (slain 1139).
 Sigurðr, Hrana son, a Norse noble; 44.
 Sigurðr, sneis, a Norse noble; 45, 61.
 Sigurðr, an Orkney noble, of Papuli, called jarla-mágr, m. Thora; 47, 59.
 Sigurðr, Tandar son, bonder of Shetland, 60.
 Sigurðr, son of Arnkel; 69.
 Sigurðr, son of Hávard höld; 97.
 Sigurðr, klaufi, a house carle; 100.
 Sigurðr, murtr, son of Ivar galli; Add. p. 222.
 Sigurðr, of Hnotasand; Magn. 34.
 Sigurðr, a cripple; 60.
 Sigurðr; 50, 51.
 Skeggi, in Þrasvik (goðgr maðr); App. B.

Skopti, of Gizki, a Norse noble ; 44.
 Skotar, or Skottar, the Scotch, *passim*.
 Skúli, Orkney earl, son of Thorfinn hausa-
 kljuf ; 9, 10.
 Snorri, Sturlu son, the Icelandic historian ;
 45 (died 1241.)
 Snæfríðar-synir, the sons of Snæfrid and
 king Harald Fairhair ; 8.
 Snæ-kollr, a wiking ; App. B.
 Snær, inn gamli, mythical ; 1.
 Sóknir, an eponymous myth. king ; 2.
 Starri, father of Bergfinn ; Magn. II. 292.
 Stefan, a counsellor to Hosvi ; 110, 113.
 Steiga-Pórir, a Norse noble ; 43, 72 (died
 1094).
 Stein-kell, king of Sweden, father of king
 Ingi ; 41, 44.
 Stein-vör, digra, d. of Ljot niding and
 Frakok, m. Thorljót in Rekavík ; 56.
 Suðr-eyingar, the men of Sudor ; 26, 68,
pass.
 Suðr-maðr, a Southerner ; Magn. 34.
 Sumar-liði, earl, son of earl Sigurd (II.) ;
 13, 14.
 Sumar-liði, Óspaks son, father of Thora ;
 39.
 Sumar-liði, son of Kolbein hrúga ; 88.
 Sumar-liði, in Dalir, Swein's friend ; 107.
 Sumar-liði, höldr, a king of Sudor, or
 maormor in Scotland, the famous
 wiking and founder of the line of Dal-
 verjar ; m. Ragnhild d. of Olave bitling
 king of Sudor ; 110, 111.
 Svaði, a giant ; 2.
 Svan-laug, earl Sigurd's sister, elsewhere
 and better called Hvarfðöð, i.e. Gorm
 flaith ; App. B.
 Sveiði, a sea king ; 3.
 Sveinn, Úlfs son, a sisterson of Canute,
 king of Denmark ; 35 ; App. D., 7, 9
 (died 1076).
 Sveinn, king, son of Canute and Alfía ;
 Add. D., 2 (died 1035).
 Sveinn, Ásleifar son (Ólafs son), the famous
 wiking, m. Ragnhild Ögmunds d. ; 59,
 68-71, 78-88, 90, 99-111, 114-117 ; *pass.*
 Sveinn, brióst-reip, 68-71.
 Sveinn, Hroalds son, 84, 87, 113.

Sveinn, called Blót-Sveinn, Swedish king ;
 41.
 Sveinn, Blakara son ; 105.
 Sverrir, king of Norway ; Add. 1 (died
 1202).
 Sygnir, the men of Sogn in Norway ; 64.
 Sæ-björn, son of Thorleif the wise, and
 father of Kali the elder ; 44.
 Söl-mundr, gjaldkeri in Túnberg, a son
 of Sigurd sneis, and a kinsman of earl
 Rögnvald ; 61-66, 71, 93 (verse).

T.

Taðkr or Tannr (Gael. Tadgh), king
 Brian's son ; App. B.
 Tandr (Gaelic name), father of Sigurd ; 60.
 Thomas, erikibiskup, Becket ; App. D., 6.
 Torf-Einarr. See Einar earl, son of Rogn-
 vald ; 7 (verse).
 Tosti, earl Tostig ; App. C., D.
 Traullhæna, St. Triduana, a Scot saint ;
 Add. 1.
 Tyrkir, the Turks ; App. D.

U.

Úfi, a person, 104.
 Ulfnaðr (Wulfnoth), father of earl God-
 win ; App. C.
 Ulfr, hreða, brother to king Brian ; App.
 B.
 Ulfr, illi, in Sandey ; App. B., 3.
 Uni, a bonder in Sogn ; 64, 73.
 Unnr, a lady (húsfreyja) in Bergen ; 63,
 64.

V.

Valdimarr (I.), king of Denmark ; 97
 (died 1182).
 Valaka, the Welsh, i.e. French tongue ; 92.
 Val-þjófr, Wealthiow, earl, made brother
 to Harold Godwinson ; 40 ; App. D.

Val-þjófr, Ólaf's son, of Strjónsey, brother to Svein Asleifsson; 69, 70.
 Val-þjófr, a Scot earl; 84, 88.
 Varði, father of Eldjarn; Magn. II.
 Vel-gerðr (*sic*), d. of earl Godwin, m. Áki inn mikli (?); App. C.
 Versir, the people of county Vörs in Norway, in Vörsa-krákr; 39.
 Við-kunnr, Jón's son, a Norse noble; 44.
 Vík-verjar, the men of the province Vík, Norway; 64.
 Vil-hjálmr, ágæti maðr, Scot knight, son of Dungað; 39.
 Vilhjálmr, öðlingr (Egremont), son of the preceding; 39.
 Vilhjálmr, Scot king (Lion); also called 'helgi,' Add. p. 230 (died 1215).
 Vilhjálmr, William the first bishop of Orkney, one of the crusaders; 55, 60, 70, 80, 81, 89-93 (died 1168. *See* Ann. s. a.).
 Vilhjálmr, the second bishop of Orkney; Add p. 222 (died 1188. *See* Ann. s. a.).
 Vilhjálmr, bastarðr, king of England; Magn. 19; App. C., D. (died 1087).
 Væringjar, the Warangians, the Norse corps at Constantinople; App. D., 10.

Þ.

Þingmanna-lið, the English-Danish corps of that name; 37.
 Þjóst-olfr, Ála son, a Norse noble; 65.
 Þóra, d. of Thorberg Arnason, and mother of king Olave; m. king Harold Sigurðar son; 40.
 Þóra, daughter of earl Paul (I.), m. Hall-dór Brynjulffson; 39.
 Þóra, Sumarliða d., mother of St. Magnus; m., 1st, earl Erlend (II.), and, 2nd, Sigurd Earl's mág of Papuli; 39.
 Þór-arinn, kylli-nefr, earl Rognvald's man; 110.
 Þór-arinn, breið-magi, an Icelfander; 35.
 Þór-bergr, Árna son, a Norse noble, brother of Finn and Kalf; 40.

Þór-björn, a Shetland noble; 49.
 Þór-björn, svarti, a noble, and crusader; 90, 95.
 Þór-björn, klerkr (clerk), son of Thorstein höld, and grandson of Frakok; m., 1st, Ingríð sister of Svein; and 2nd, Ingigerd, d. of Hakon karl; 56, 81, 113, *passim*.
 Þór-björn, a cripple; 60.
 Þór-björn, Gyrðs son; 60 (Olafsson, Magn. 34).
 Þór-dís, d. of Hall of Síða, mother of Ospak; 39.
 Þórðr, son of Skopti of Gizki; 44.
 Þórðr, dreka-skoltr, a tenant in Shetland; 60.
 Þór-finnr (I.), hausa-kljúfr, Orkney earl, son of Torf-Einar; 8.
 Þór-finnr (II.), Sigurðar son, inn ríki, Orkney earl; 13-38 (died c. 1064).
 Þór-finnr, Brúsa son, of Strjónsey, m. Svein's sister Ingirid; 100.
 Þór-finnr, father of Ögmund; 105.
 Þór-finnr, son of Harold Maddadson; 114; is blinded; Add. p. 227.
 Þór-geirr sava-kollr; 90.
 Þór-geirr; 100.
 Þór-hallr, Ásgrims son, an Icelandic young man (a descendant of Thorhall Ásgrims-son of Njála?); 98.
 Þórir, tré-skegg, a wiking; 6, 7.
 Þórir, þegjandi, the Silent, earl, son of earl Rögnvald, m. Álof árbót; 4 6.
 Þórir, klaka; 12.
 Þór-kell, Ámunda son, surnamed fóstri, the elder; 15, *sqq.*, 34.
 Þór-kell, Sumarliða son, surnamed fóstri, the younger, a near kinsman of St. Magnus; 57.
 Þór-kell, krók-auga; 90.
 Þór-kell, flatr or flettir, a bonder in Westrey, called gæðingr; 59, 68, 71, 77, 86.
 Þór-kell, a bonder in Orkney; 60.
 Þór-kell, an Orkneyer; 87.
 Þór-kell, a friend of Thorbjorn klerkr 110.
 Þór-lakr, a bonder in Baltstad, Shetland; 60.

Þor-leif, Moddans d., sister of Frakok ; 56.
 Þor-leifr, spaki ; 44.
 Þor-ljótr, of Rekavík, m. Steinvör ; 56.
 Þorri, an eponymous myth. king ; 1.
 Þor-steinn, rauðr, son of Olaf the White king of Dublin, king in Scotland ; 5.
 Þor-steinn, höldr, fjaranz-muðr, m. Guðrun daughter of Frakok ; 56, 81.
 Þor-steinn, son of Thorkel flettir ; 59.
 Þor-steinn, son of Ragna ; 59, 73, 74, 77.
 Þor-steinn, a bonder of Flyðrunes or Flugunes in Hrossey ; 59, 70.
 Þor-steinn, brother of Sigurd, St. Magnus' man ; Magn. 23, 24.
 Þor-steinn, fourth son of Havard Gunna son ; 39, 113.

Æ.

Ægir, the Sea, a mythic son of Fornjot ; 1.

Ö.

Ög-mundr, drengr, son of Kyrpinga-Orm, brother to Erling skakki ; 64, 89, 90, 97.
 Ög-mundr, son of Skopti of Gizki, a Norse noble ; 44.
 Ög-mundr, a Shetlander ; 60 (Ásmundr, Magn. 34).
 Ölver, rósta, son of Thorljót, and grandson of Frakok ; 56.
 Önundr (qs. Ean-vind), king of Sweden ; 23.

B.—Nicknames.

(See Names of Persons.)

Aðalsteins-fóstri, *see* Hakon.
 Ágæti maðr, Vilhjalmr.
 Ár-bót, Ólof.
 Ár-sæli, Hávarðr.
 Auðgi, Knútr.
 Barn, *see* Hákon, Kolbeinn.
 Bastarðr, Viljalmr.
 Begla, Bótolfr.
 Bitlingr, Ólafr.
 Blóð-öx, Eiríkr.
 Breið-magi, Þórarinn.
 Breta-kappi, Birgir.
 Brjóst-reip, Sveinn.
 Digri, *see* Hugr, Sigurðr, Steinvör.
 Djúp-auðga, Auðr.
 Dreka-akoltr, Þorbjörn.
 Ey-muni, Eiríkr.
 Fagri, Bárðr.
 Fjaranz-muðr, Þorsteinn höldr.
 Flettir or Flatr, Þorkell.
 Fóstri, Þorkell.
 Fótr, Jon.

Galli, Ívarr.
 Gamli, *see* Hálfðan, Snær.
 Gilli, Haraldr.
 Glumra, Eysteinn.
 Gullbrár-skáld, Bjarni.
 Há-leggr or Háfæta, *see* Hálfðan.
 Harð-kjöptr, Einarr.
 Hár-fagri, Haraldr.
 Hausa-kljúfr, Þorfinnr.
 Helgi, *see* Óláfr, Magnus, Rögnvaldr, Traullhæna.
 Herði-breiðr, Hákon.
 Hreða, Ulfr.
 Hróga, Kolbeinn.
 Hvíti, *see* Ámundi, Davíð.
 Höldr, *see* Hávarðr, Sumarliði.
 Illi, Ulfr.
 Jarla-móðir, Ingibjörg.
 Jarla-skáld, Arnórr.
 Kali, Rögnvaldr.
 Karl, *see* Hákon, Kolbeinn.
 Klaka, Þórir.

Klaufi, Sigurðr.
 Klerkr, Þorbjörn.
 Klínigr, Einarr.
 Kló, Hákon.
 Krók-auga, *see* Ásbjörn, Þorkell.
 Kylli-nefr, Þórarinn.
 Kyrrí, Ólafr.
 Lang-hals, Melkólmr.
 Litli, Oddi.
 Ljómi, Guðröðr.
 Lyrja, Arni.
 Mangi, Magnús.
 Mikli, Áki.
 Mildr, Baldvini.
 Muðr, Sigurðr.
 Murtr, Sigurðr.
 Nefja, Hrólf.
 Níðingr, Ljótr.
 Noræni, Hákon.
 Ómálgi, Páll.
 Orri, Eysteinn.
 Pík, Hákon.
 Þráði, Hugr.

Ráð-spaki, Rögnvaldr.	Slétt-máli, Haraldr.	Tré-skeggr, Þórir.
Rang-muðr, Einarr.	Sneis, Sigurðr.	Tönn (Tadgh ?), Melbrigða.
Rauði, <i>see</i> Auðunn, Hrafn,	Sokki, Sighvatr.	Úlfaldi, Brynjólftr.
Þorsteinn.	Spaki, Eiríkr.	Ungi, <i>see</i> Eindriði, Haraldr.
Ríki, <i>see</i> Þorfinnr, Knútr,	Spýtu-leggr, Árni.	Úrar-horn, Eyvindr.
Rögnvaldr.	Stag-brellr, Eiríkr.	Vengr, Jón.
Rósta, Ölver.	Sterki, Hösver.	Vörsa-krákr, Einarr.
Sava-kollr, Þorgeirr.	Streita, Eiríkr.	Þegjandi, Þórir.
Skakki, Erlingr.	Svarti, Þorbjörn.	Þambar-skelmir, Einarr.
Skalli, Lífólfr.	Sýr, Sigurðr.	Öðlingr, Vilhjalmr.
Skurfa, Kálfr.	Tigna, Ingibjörg.	Öl-bogi, Eyvindr.
Slembir, Sigurðr.	Torf-, Einarr.	Öngull, Sigmundr.

C.—*Names of Things, Ships, and Swords.*

Drómundr, the Dromedary, a ship in the Mediterra- nean, 93, 94.	Fífa, a swift sailing vessel, 89. Hjálpr, a swift vessel, 89.	Skír-teinn, a charmed sword; App. C. 9.
---	---	--

III.—*A List illustrating Life and Customs, cited by page.*

- Agriculture; the sowing of fields in Orkney, 217; a "corn-rick," 212; a barley-rick, 296; a barn, 91, cp. p. 201.
- Arson, 50-52, 75, 135, 229, 230.
- Axe, battle-axe, 157; broad-axe, 207.
- Baking house (bak-hús), 201.
- Banner, enchanted, 15.
- Banquets, festivals, 114, 153.
- Battles on sea, 31, 69, 109, 169-172.
- Beacons, lit and used as signals, 111, 121.
- Beard, trimmed and shaved, 133.
- Beds, two bed-fellows in, 206.
- Bishoprics, erected, 58.
- Bread, breaking and eating of (like "salt" in the East), 54.
- Brewing, before Christmas, 198.
- Brimstone and pitch used in battle, 171.
- Burial, Christian, 58; Magn. 270.
- Cairns, 6, 187; heathen "hows" and burials, 6, 14.
- Camp, a (herbúðir), 227.
- Castles, 188, l. 16, ch. 164.
- Cell, an anchorite's, 346.
- Churches, building of (of timber), 58; (of stone), 132; church as asylum, 209.
- Cloister and monks, 144.
- Club houses in Bergen, 96.
- Devices, in battle or otherwise, 5, 120, 190, 202, 220.
- Dice and betting, 93.
- Dogs, a lapdog, 52; bloodhounds, 71.
- Dragons' heads on ships, 156.
- Drinking, capping, 114.
- Drinking horns, 114.
- English merchant ships ("kjólar"), 218.
- Enshrining of a saint, 271.
- Execution, the hangman getting the culprit's clothes, 265.
- Feasts, heathen (blot), 309.
- Fire, an apparatus for striking of, 97.
- Fires lit in the evening, 51, 92, 150, 203, 212.
- Fishing, 112, 151, 152.
- Foraging, strand-högg, 194.
- Fostering of another's child, 217.
- Ghosts, "rising" of, in a churchyard, as in Burns's *Tam o' Shanter*, Hem. ch. 18.
- Gifts, exchanging of, 95.
- Greek words, Norse imitation of, 177.
- Hall, drinking hall, 217, 221.
- Hangings, tapestry, on mythological subjects, 153, 154, verse.
- Harp, playing on, 95, verse.
- Hazel, a battlefield enclosed with sticks of, 14.
- Head gear, strange, 140.
- Heads of the slain fastened to cruppers, 5.
- Hostages, 220.
- Houses, description of, 21, 50-52, 113, 203, 212, 217.
- Hunting red deer and reindeer in Caithness, 211; otter hunting in Orkney, 127; shooting grouse, 196.
- Hustings, 119.
- Inroads and harrying, 41, 57, 187, 217-220.
- Laws, legislation, 57, 182.
- Leprosy, 91.
- Linen, underclothes, 52, 204.
- Loom, weaving, a description of, App. 334, 335.
- Lunacy, a madman "sewed in a hide," 94; bound or pinioned, 154.
- Maiming, cruel, 79, 129, 226.
- Malt for brewing, 53, l. 3.
- Mann-jöfnuð, pairing off of men, who is the best of two, 98.
- Market (torg), 162.
- Marriage, early, 72.
- Meals taken in the evening, 92.
- Meetings, assembly, in Hrossey, 62, 63, 76, 125, 180, 158.
- Mustering of troops, 72.
- Needle-work, sewing, 93.
- Palmers or pilgrims, their swimming across the river Jordan, carrying a cross in their hands, and a branch of palm tree on their shoulders, 82, 176.
- Paris, a student of, 155.

- Peat, digging of (the Norse taught by the Scotch ?), 7 ; peat pits in Caithness, 224.
- Personal appearance, 94, 133.
- Pictish towers, 189.
- Ponics, Scotch, two manning each, 5.
- Rent, collecting of, 157.
- Rubbing the nose, 187.
- Runes, 95, verse.
- Sacrifices, in Sweden, 64 ; cruel sacrificial rites, the "bloody eagle," 8.
- Sails, gorgeous display of, 218.
- Sayings, 2, 13, 140, 153, 163, 204.
- Sea kings, origin of, 3.
- Second sight, Játv, S., ch. 2, 3.
- Shielings, or mountain pastures in Scotland, 218.
- Ships ; swift yachts, 149 ; size of, 155 ; ships fitted out, 118, 119 ; a dromon, 93 ; a langakip, tvítug-sessa, 54.
- Shrine, 91.
- Skíð, splinters of wood for sliding on the snow, 2, ch. 61, verse ; App. 355, *sqq.*
- Skylight, or "louvre," 115.
- Slip of tongue, an evil omen, 52.
- Sneezing, an evil omen, 212.
- Songs, love songs, 160, *sqq.* ; war songs, 8, *pass.*
- Starboard and backboard on a vessel, 4, 171, 310.
- St. Peter's vow, 345.
- Tables or draughts, a game, 95, verse.
- Tarbets, dragging the ships across, 3, 71.
- Tenants, 198.
- Towns and trade, shipping : Grimsby and Bergen, 95, 96 ; Dufeyrar, 135 ; Berwick, 189 ; an Icelandic ship in Orkney, 139.
- Voices heard in the air, 341.
- Vows, 89-94, 119, 170 ; of setting a bond-man free (manfrelsi), 92.
- Wells, 150.
- Witchcraft : the enchanted banner, 15 ; the enchanted shirt, 58 ; "útisetur," 114, l. 3 ; "dies nefasti," 12.
- Woods in Scotland, 135.
- Wool-basket, a lady's, 14.
- Wounded in battle, king looking after, 72.
- Yules, banquet and feasting, 51, 113, 114, 132, 153.

ERRATA TO THE FIRST VOLUME.

- Page 12, line 11, for "okkar" read "okkrar."
 „ 15, bottom, del. "Hann gækk . . . þriði Einar," *it being repeated at the beginning of the following chapter.*
 „ 25, line 19, for "brygðist" read "brygði."
 „ 28, „ 18, for "ar" read "at."
 „ 36, „ 11, read "austr um Kjöl."
 „ 38, „ 11, for "trúnaðr" read "trúnaðar."
 „ 40, „ 1, for "Þykki" read "þykki."
 „ 43, „ 2, read "í Danmörk."
 „ 47, footnote 1, for "or," read "oc."
 „ 50, line 13, for "var" read "vér."
 „ 51, „ 3 from the bottom, for "skyidi" read "skyldi."
 „ 53, footnotes 3-5, for "325" read "Fl."
 „ 55, line 11, for "at em" read "at ek em."
 „ 59, footnote 5, for "this verse" read "the following verse."
 „ 61, line 6 from bottom, for "Þorberg Arnason" read "Þorbergsson Arnasonar."
 „ 69, line 13, for "Erlingsson" read "Erlendsson."
 „ 70, line 8, del. "læt"
 „ 70, „ 12, for "fyrir" read "fyrri."
 „ 72, „ 1, for "svá" read "róa."
 Pages 68, 70, 73, 74, the numbers to chapters 44-47 have been omitted.
 Page 86, footnote 2, read "Munch, N. H. ii. 686."
 „ 91, line 1, for hj. read hjá.
 „ 92, „ 2 from bottom, for "fr." read "frá."
 „ 109, last line, for "af" read "of."
 „ 120, footnote 2, for "ramarr," read "framarr."
 „ 122, line 17, for "úvinna" read "úvina."
 „ 125, footnote, del. "The Fl . . . at órir."
 „ 130, line 12, for "kvæddu," read "kvöddu."
 „ 136, footnote 3, read "geta, Cd."
 „ 137, line 17, for "för" read "fór."
 „ 138, „ 18, del. "þvíat."
 „ 153, footnote 6, for "MS." read "MO."
 „ 172, „ 2, read "manns barn."
 „ 220, line 22, read "117."
 „ 264, „ 9, from bottom, for "tvá" read "tvau."
 „ 319, footnote 1, for "166" read "466."
 „ 351, line 5, for "egi" read "eigi."
 „ 352, „ 6, for "þein" read "þeim;" and at the bottom for "ðvrrar" read "ðrvar."
 „ 372, line 14, for "Svarar" read "Loðinn svarar."

LONDON: Printed by EYRE and SPOTTISWOODE,
 Printers to the Queen's most Excellent Majesty.
 For Her Majesty's Stationery Office.
 [—750.—8/87.]

C A T A L O G U E
OF
ENGLISH, SCOTCH, AND IRISH RECORD
PUBLICATIONS,
REPORTS OF THE HISTORICAL MANUSCRIPTS
COMMISSION,
AND
ANNUAL REPORTS OF THE DEPUTY KEEPER OF
THE PUBLIC RECORDS,

Printed for

HER MAJESTY'S STATIONERY OFFICE,

And to be purchased,

Either directly or through any Bookseller, from
EYRE AND SPOTTISWOODE, EAST HARDING STREET, FLEET STREET, E.C., or
ADAM AND CHARLES BLACK, 6, NORTH BRIDGE, EDINBURGH; or
HODGES, FIGGIS, & Co., 104, GRAFTON STREET, DUBLIN.

CONTENTS.

CALENDARS OF STATE PAPERS, &c.	-	-	-	-	-	-	-	Page 3
CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND DURING THE MIDDLE AGES	-	-	-	-	-	-	-	9
PUBLICATIONS OF THE RECORD COMMISSIONERS, &c.	-	-	-	-	-	-	-	27
WORKS PUBLISHED IN PHOTOZINCOGRAPHY	-	-	-	-	-	-	-	29
HISTORICAL MANUSCRIPTS COMMISSION	-	-	-	-	-	-	-	31
REPORTS OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS	-	-	-	-	-	-	-	35

SCOTCH RECORD PUBLICATIONS	-	-	-	-	-	-	-	39
IRISH RECORD PUBLICATIONS	-	-	-	-	-	-	-	40

ENGLAND.

CALENDARS OF STATE PAPERS, &c.

[IMPERIAL. 8vo., cloth. Price 15s. each Volume or Part.]

As far back as the year 1800, a Committee of the House of Commons recommended that Indexes and Calendars should be made to the Public Records, and thirty-six years afterwards another Committee of the House of Commons reiterated that recommendation in more forcible words; but it was not until the incorporation of the State Paper Office with the Public Record Office that the Master of the Rolls found himself in a position to take the necessary steps for carrying out the wishes of the House of Commons.

On 7 December 1855, he stated to the Lords of the Treasury that although "the Records, State Papers, and Documents in his charge constitute the most complete and perfect series of their kind in the civilized world," and although "they are of the greatest value in a historical and constitutional point of view, yet they are comparatively useless to the public, from the want of proper Calendars and Indexes." Acting upon the recommendations of the Committees of the House of Commons above referred to, he suggested to the Lords of the Treasury that to effect the object he had in view it would be necessary for him to employ a few Persons fully qualified to perform the work which he contemplated.

Their Lordships assented to the necessity of having Calendars prepared and printed, and empowered the Master of the Rolls to take such steps as might be necessary for this purpose.

The following Works have been already published under the direction of the Master of the Rolls:—

CALENDARIUM GENEALOGICUM; for the Reigns of Henry III. and Edward I. Edited by CHARLES ROBERTS, Esq., Secretary of the Public Record Office, 2 Vols. 1865.

This is a work of great value for elucidating the early history of our nobility and landed gentry.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGNS OF EDWARD VI., MARY, ELIZABETH, and JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. Edited by ROBERT LEMON, Esq., F.S.A. (Vols. I. and II.), and by MARY ANNE EVERETT GREEN, (Vols. III.-XII.). 1856-1872.

Vol. I.—1547-1580.

Vol. II.—1581-1590.

Vol. III.—1591-1594.

Vol. IV.—1595-1597.

Vol. V.—1598-1601.

Vol. VI.—1601-1603, with
Addenda, 1547-1565.

Vol. VII.—Addenda, 1566-1579.

Vol. VIII.—1603-1610.

Vol. IX.—1611-1618.

Vol. X.—1619-1623.

Vol. XI.—1623-1625, with Addenda,
1603-1625.

Vol. XII.—Addenda, 1580-1625.

These Calendars render accessible to investigation a large and important mass of historical materials. The Northern Rebellion of 1566-67; the plots of the Catholic fugitives in the Low Countries; numerous designs against Queen Elizabeth and in favour of a Catholic succession; the Gunpowder-plot; the rise and fall of Somerset; the Overbury murder; the disgrace of Sir Edward

Coke; the rise of the Duke of Buckingham, &c., and numerous other subjects, few of which have been previously known.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by JOHN BRUCE, Esq., F.S.A., (Vols. I.-XII.); by JOHN BRUCE, Esq., F.S.A., and WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A., (Vol. XIII.); and by WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A., (Vols. XIV.-XVII.).* 1858-1882.

Vol. I.—1625-1626.
Vol. II.—1627-1628.
Vol. III.—1628-1629.
Vol. IV.—1629-1631.
Vol. V.—1631-1633.
Vol. VI.—1633-1634.
Vol. VII.—1634-1635.
Vol. VIII.—1635.
Vol. IX.—1635-1636.

Vol. X.—1636-1637.
Vol. XI.—1637.
Vol. XII.—1637-1638.
Vol. XIII.—1638-1639.
Vol. XIV.—1639.
Vol. XV.—1639-1640.
Vol. XVI.—1640.
Vol. XVII.—1640-41.
Vol. XVIII.—1641-43.

This Calendar presents notices of a large number of original documents of great value to all inquirers relative to the history of the period to which it refers, many hitherto unknown.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, DURING THE COMMONWEALTH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by MARY ANNE EVERETT GREEN.* 1875-1885.

Vol. I.—1649-1649.
Vol. II.—1650.
Vol. III.—1651.
Vol. IV.—1651-1652.
Vol. V.—1652-1653.
Vol. VI.—1653-1654.
Vol. VII.—1654.

Vol. VIII.—1655.
Vol. IX.—1655-1656.
Vol. X.—1656-1657.
Vol. XI.—1657-1658.
Vol. XII.—1658-1659.
Vol. XIII.—1659-1660.

This Calendar is in continuation of those during the reigns from Edward VI. to Charles I., and contains a mass of new information.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES II., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by MARY ANNE EVERETT GREEN.* 1860-1866.

Vol. I.—1660-1661.
Vol. II.—1661-1662.
Vol. III.—1663-1664.
Vol. IV.—1664-1665.

Vol. V.—1665-1666.
Vol. VI.—1666-1667.
Vol. VII.—1667.

CALENDAR OF HOME OFFICE PAPERS OF THE REIGN OF GEORGE III., preserved in Her Majesty's Public Record Office. Vols. I. and II. *Edited by JOSEPH REDINGTON, Esq.* 1878-1879. Vol. III. *Edited by RICHARD ARTHUR ROBERTS, Esq., Barrister-at-Law.* 1881.

Vol. I.—1760 (25 Oct.)-1765.
Vol. II.—1766-1769.

Vol. III.—1770-1772.

These are the first three volumes of the modern series of Domestic Papers, commencing with the accession of George III.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to SCOTLAND, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by MARKHAM JOHN THORPE, Esq., of St. Edmund Hall, Oxford.* 1858.

Vol. I., the Scottish Series, of the Reigns of Henry VIII., Edward VI., Mary, and Elizabeth, 1509-1589.
Vol. II., the Scottish Series, of the Reign of Elizabeth, 1589-1603; an Appendix to the Scottish Series, 1543-1592; and the State Papers relating to Mary Queen of Scots.

These volumes relate to Scotland, between 1509 and 1603. In the second volume are Papers relating to Mary Queen of Scots during her Detention in England, 1568-1587.

CALENDAR OF DOCUMENTS relating to IRELAND, in Her Majesty's Public Record Office, London. *Edited by* HENRY SAVAGE SWEETMAN, Esq., B.A., Trinity College, Dublin, Barrister-at-Law (Ireland); *continued by* GUSTAVUS FREDERICK HANDCOCK, Esq. 1875-1886.

Vol. I.—1171-1251.

Vol. II.—1252-1284.

Vol. III.—1285-1292.

Vol. IV.—1293-1301.

Vol. V.—1302-1307.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGNS OF HENRY VIII., EDWARD VI., MARY, AND ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* HANS CLAUDE HAMILTON, Esq., F.S.A. 1860-1885.

Vol. I.—1509-1573.

Vol. II.—1574-1585.

Vol. III.—1586-1588.

Vol. IV.—1588-1592.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* the Rev. C. W. RUSSELL, D.D., and JOHN P. PRENDERGAST, Esq., Barrister-at-Law. 1872-1880.

Vol. I.—1603-1606.

Vol. II.—1606-1608.

Vol. III.—1608-1610.

Vol. IV.—1611-1614.

Vol. V.—1615-1625.

This series is in continuation of the Irish State Papers commencing with the reign of Henry VIII.; but for the reign of James I., the Papers are not confined to those in the Public Record Office, London.

CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. NORR SAINSBURY, Esq. 1860-1884.

Vol. I.—America and West Indies, 1574-1660.

Vol. II.—East Indies, China, and Japan, 1513-1616.

Vol. III.—East Indies, China, and Japan, 1617-1621.

Vol. IV.—East Indies, China, and Japan, 1622-1624.

Vol. V.—America and West Indies, 1661-1668.

Vol. VI.—East Indies, 1625-1629.

These volumes include an analysis of early Colonial Papers in the Public Record Office, the India Office, and the British Museum.

CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London (Vols. I.-IV.); and by JAMES GAIRDNER, Esq., (Vols. V., VI., VII., VIII., and IX.) 1862-1886.

Vol. I.—1509-1514.

Vol. II. (in Two Parts)—1515-1518.

Vol. III. (in Two Parts)—1519-1523.

Vol. IV.—Introduction.

Vol. IV., Part 1.—1524-1526.

Vol. IV., Part 2.—1526-1528.

Vol. IV., Part 3.—1529-1530.

Vol. V.—1531-1532.

Vol. VI.—1533.

Vol. VII.—1534.

Vol. VIII.—1535, to July.

Vol. IX.—1535, Aug. to Dec.

Vol. X.—1536, Jan. to June.

These volumes contain summaries of all State Papers and Correspondence relating to the reign of Henry VIII., in the Public Record Office, of those formerly in the State Paper Office, in the British Museum, the Libraries of Oxford and Cambridge, and other Public Libraries; and of all letters that have appeared in print in the works of Burnet, Strype, and others. Whatever authentic original material exists in England relative to the religious, political, parliamentary, or social history of the country during the reign of Henry VIII., whether despatches of ambassadors, or proceedings of the army, navy, treasury, or ordinance, or records of Parliament, appointments of officers, grants from the Crown, &c., will be found calendared in these volumes.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF EDWARD VI., preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1547-1553. *Edited by* W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, &c. 1861.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF MARY, preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1553-1558. *Edited by* W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, &c. 1861.

The two preceding volumes exhibit the negotiations of the English ambassadors with the courts of the Emperor Charles V. of Germany, of Henry II. of France, and of Philip II. of Spain. The affairs of several of the minor continental states also find various incidental illustrations of much interest. The Papers descriptive of the circumstances which attended the loss of Calais merit a special notice; while the progress of the wars in the north of France, into which England was dragged by her union with Spain, is narrated at some length. These volumes treat only of the relations of England with foreign powers.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office, &c. *Edited by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham, (Vols. I.-VII.), and ALLAN JAMES CROSBY, Esq., M.A., Barrister-at-Law, (Vols. VIII.-XI.) 1863-1880.

Vol. I.—1557-1559.
Vol. II.—1559-1560.
Vol. III.—1560-1561.
Vol. IV.—1561-1562.
Vol. V.—1562.
Vol. VI.—1563.

Vol. VII.—1564-1565.
Vol. VIII.—1566-1566.
Vol. IX.—1569-1571.
Vol. X.—1572-1574.
Vol. XI.—1575-1577.

These volumes contain a Calendar of the Foreign Correspondence during the early portion of the reign of Elizabeth. They illustrate not only the external but also the domestic affairs of Foreign Countries during that period.

CALENDAR OF TREASURY PAPERS, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOSEPH REDINGTON, Esq. 1868-1883.

Vol. I.—1557-1596.
Vol. II.—1697-1702.
Vol. III.—1702-1707.

Vol. IV.—1708-1714.
Vol. V.—1714-1719.

The above Papers connected with the affairs of the Treasury comprise petitions, reports, and other documents relating to services rendered to the State, grants of money and pensions, appointments to offices, remissions of fines and duties, &c. They illustrate civil and military events, finance, the administration in Ireland and the Colonies, &c., and afford information nowhere else recorded.

CALENDAR OF THE CAREW PAPERS, preserved in the Lambeth Library. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London; and WILLIAM BULLEN, Esq. 1867-1873.

Vol. I.—1515-1574.
Vol. II.—1575-1588.
Vol. III.—1589-1600.
Vol. IV.—1601-1603.

Vol. V.—Book of Howth; Miscellaneous.
Vol. VI.—1603-1624.

The Carew Papers relating to Ireland, in the Lambeth Library, are unique and of great importance to all students of Irish history.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* G. A. BERGENROTH. 1862-1868.

Vol. I.—Hen. VII.—1485-1509.
Vol. II.—Hen. VIII.—1509-1525.
Supplement to Vol. I. and Vol. II.

Mr. Bergenroth was engaged in compiling a Calendar of the Papers relating to England preserved in the archives of Simancas in Spain and the corresponding portion removed from Simancas to Paris. Mr. Bergenroth also visited Madrid, and examined the Papers there, bearing on the reign of Henry VIII. The first volume contains the Spanish Papers of the reign of Henry VII.; the second volume, those of the first portion of the reign of Henry VIII. The Supplement contains new information relating to the private life of Queen Katherine of England; and to the projected marriage of Henry VII. with Queen Juana, widow of King Philip of Castile, and mother of the Emperor Charles V.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* DON PASCUAL DE GAYANGOS. 1873-1886.

Vol. III., Part 1.—Hen. VIII.—1525-1526.

Vol. III., Part 2.—Hen. VIII.—1527-1529.

Vol. IV., Part 1.—Hen. VIII.—1529-1530.

Vol. IV., Part 2.—Hen. VIII.—1531-1533.

Vol. IV., Part 2.—*continued*.—Hen. VIII.—1531-1533.

Vol. V., Part 1.—Hen. VIII.—1534-1536.

Upon the death of Mr. Bergenroth, Don Pascual de Gayangos was appointed to continue the Calendar of the Spanish State Papers. He has pursued a similar plan to that of his predecessor, but has been able to add much valuable matter from Brussels and Vienna, with which Mr. Bergenroth was unacquainted.

CALENDAR OF STATE PAPERS AND MANUSCRIPTS, relating to ENGLISH AFFAIRS, preserved in the Archives of Venice, &c. *Edited by* RAWDON BROWN, Esq. 1864-1884.

Vol. I.—1202-1509.

Vol. II.—1509-1519.

Vol. III.—1520-1526.

Vol. IV.—1527-1533.

Vol. V.—1534-1554.

Vol. VI., Part I.—1555-1556.

Vol. VI., Part II.—1556-1557.

Vol. VI., Part III.—1557-1558.

Mr. Rawdon Brown's researches have brought to light a number of valuable documents relating to various periods of English history; his contributions to historical literature are of the most interesting and important character.

SYLLABUS, IN ENGLISH, OF RYMER'S FÆDERA. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. Vol. I.—Will. I.—Edw. III., 1066-1377. Vol. II.—Ric. II.—Chas. II. 1377-1654. Vol. III., Appendix and Index. 1869-1885.

The "Fœdera," or "Rymer's Fœdera," is a collection of miscellaneous documents illustrative of the History of Great Britain and Ireland, from the Norman Conquest to the reign of Charles II. Several editions of the "Fœdera" have been published, and the present Syllabus was undertaken to make the contents of this great National Work more generally known.

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS AND THE REV. J. S. BREWER TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Carte and Carew Papers in the Bodleian and Lambeth Libraries. 1864. *Price* 2s. 6d.

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Documents in the Archives and Public Libraries of Venice. 1866. *Price* 2s. 6d.

In the Press.

- CALENDAR OF STATE PAPERS AND MANUSCRIPTS, relating to ENGLISH AFFAIRS, preserved in the Archives of Venice, &c. Vol. VII.—1559, &c.
- CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* DON PASCUAL DE GAYANGOS. Vol. V., Part 2.—1537, &c.
- CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, DURING THE COMMONWEALTH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARY ANNE EVERETT GREEN. Vol. XIV.
- CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* HANS CLAUDE HAMILTON, Esq., F.S.A. Vol. V.—1592-1594.
- CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A. Vol. XIX.—1644, &c.
- CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. NOEL SAINSBURY, Esq. Vol. VII.—America and West Indies, 1669.
- CALENDAR OF TREASURY PAPERS, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOSEPH REDINGTON, Esq. Vol. VI.—1720, &c.
- CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by* JAMES GAIRDNER, Esq. Vol. XI.—1536.

In Progress.

- CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, DURING THE COMMONWEALTH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARY ANNE EVERETT GREEN. Vol. XV.
- CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by* JAMES GAIRDNER, Esq. Vol. XII.—1537.
- CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. NOEL SAINSBURY, Esq. Vol. VIII.—East Indies, 1630, &c.
- CALENDAR OF TREASURY PAPERS, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOSEPH REDINGTON, Esq. Vol. VII.
- CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A. Vol. XX.

THE CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND DURING THE MIDDLE AGES.

[ROYAL 8vo. half-bound. *Price* 10s. each Volume or Part.]

On 25 July 1822, the House of Commons presented an address to the Crown, stating that the editions of the works of our ancient historians were inconvenient and defective; that many of their writings still remained in manuscript, and, in some cases, in a single copy only. They added, "that an uniform and convenient edition of the whole, published under His Majesty's royal sanction, would be an undertaking honourable to His Majesty's reign, and conducive to the advancement of historical and constitutional knowledge; that the House therefore humbly besought His Majesty, that He would be graciously pleased to give such directions as His Majesty, in His wisdom, might think fit, for the publication of a complete edition of the ancient historians of this realm, and assured His Majesty that whatever expense might be necessary for this purpose would be made good."

The Master of the Rolls, being very desirous that effect should be given to the resolution of the House of Commons, submitted to Her Majesty's Treasury in 1857 a plan for the publication of the ancient chronicles and memorials of the United Kingdom, and it was adopted accordingly. In selecting these works, it was considered right, in the first instance, to give preference to those of which the manuscripts were unique, or the materials of which would help to fill up blanks in English history for which no satisfactory and authentic information hitherto existed in any accessible form. One great object the Master of the Rolls had in view was to form a *corpus historicum* within reasonable limits, and which should be as complete as possible. In a subject of so vast a range, it was important that the historical student should be able to select such volumes as conformed with his own peculiar tastes and studies, and not be put to the expense of purchasing the whole collection; an inconvenience inseparable from any other plan than that which has been in this instance adopted.

Of the Chronicles and Memorials, the following volumes have been published. They embrace the period from the earliest time of British history down to the end of the reign of Henry VII.

-
1. THE CHRONICLE OF ENGLAND, by JOHN CAPGRAVE. *Edited by* the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford. 1858.

Capgrave was prior of Lynn, in Norfolk, and provincial of the order of the Friars Hermits of England shortly before the year 1464. His Chronicle extends from the creation of the world to the year 1417. As a record of the language spoken in Norfolk (being written in English), it is of considerable value.

2. CHRONICON MONASTERII DE ABINGDON. Vols. I. and II. *Edited by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Leighton Buzzard. 1858.

This Chronicle traces the history of the great Benedictine monastery of Abingdon in Berkshire, from its foundation by King Ina of Wessex, to the reign of Richard I., shortly after which period the present narrative was drawn up by an inmate of the establishment. The author had access to the title-deeds of the house; and incorporates into his history various charters of the Saxon kings, of great importance as illustrating not only the history of the locality but that of the kingdom. The work is printed for the first time.

3. **LIVES OF EDWARD THE CONFESSOR.** I.—*La Estoire de Seint Aedward le Rei* II.—*Vita Boati Edvardi Regis et Confessoris.* III.—*Vita Æduuardi Regis qui apud Westmonasterium requiescit.* Edited by HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1858.

The first is a poem in Norman French, containing 4,686 lines, addressed to Alianor, Queen of Henry III., probably written in 1245, on the restoration of the church of Westminster. Nothing is known of the author. The second is an anonymous poem, containing 536 lines, written between 1440 and 1450, by command of Henry VI., to whom it is dedicated. It does not throw any new light on the reign of Edward the Confessor, but is valuable as a specimen of the Latin poetry of the time. The third, also by an anonymous author, was apparently written for Queen Edith, between 1066 and 1074, during the pressure of the suffering brought on the Saxons by the Norman conquest. It notices many facts not found in other writers, and some which differ considerably from the usual accounts.

4. **MONUMENTA FRANCISCANA.** Vol. I.—*Thomas de Eccleston de Adventu Fratrum Minorum in Angliam. Adæ de Marisco Epistolæ. Registrum Fratrum Minorum Londoniæ.* Edited by J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. Vol. II.—*De Adventu Minorum*; re-edited, with additions. *Chronicle of the Grey Friars. The ancient English version of the Rule of St. Francis. Abbreviatio Statutorum, 1451, &c.* Edited by RICHARD HOWLETT, Esq., of the Middle Temple, Barrister-at-Law. 1858, 1882.

The first volume contains original materials for the history of the settlement of the order of Saint Francis in England, the letters of Adam de Marisco, and other papers connected with the foundation and diffusion of this great body. It was the aim of the editor to collect whatever historical information could be found in this country, towards illustrating a period of the national history for which only scanty materials exist. None of these have been before printed. The second volume contains materials found, since the first volume was published, among the MSS. of Sir Charles Isham, and in various libraries.

5. **FASCICULI ZIZANIORUM MAGISTRI JOHANNIS WYCLIF CUM TRITICO.** Ascribed to THOMAS NETTER, of WALDEN, Provincial of the Carmelite Order in England, and Confessor to King Henry the Fifth. Edited by the Rev. W. W. SHIRLEY, M.A., Tutor and late Fellow of Wadham College, Oxford. 1858.

This work derives its principal value from being the only contemporaneous account of the rise of the Lollards. When written, the disputes of the schoolmen had been extended to the field of theology, and they appear both in the writings of Wycliff and in those of his adversaries. Wycliff's little bundles of tares are not less metaphysical than theological, and the conflict between Nominalists and Realists rages side by side with the conflict between the different interpreters of Scripture. The work gives a good idea of the controversies at the end of the 14th and the beginning of the 15th centuries.

6. **THE BUIK OF THE CRONICLIS OF SCOTLAND; or, A Metrical Version of the History of Hector Boece;** by WILLIAM STEWART. Vols. I., II., and III. Edited by W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, 1858.

This is a metrical translation of a Latin Prose Chronicle, written in the first half of the 16th century. The narrative begins with the earliest legends and ends with the death of James I. of Scotland, and the "evil ending of the traitors that slew him." Strict accuracy of statement is not to be looked for; but the stories of the colonization of Spain, Ireland, and Scotland are interesting if not true; and the chronicle reflects the manners, sentiments, and character of the age in which it was composed. The peculiarities of the Scottish dialect are well illustrated in this version, and the student of language will find ample materials for comparison with the English dialects of the same period, and with modern lowland Scotch.

7. *JOHANNIS CAPGRAVE LIBER DE ILLUSTRIBUS HENRICIS.* Edited by the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford. 1858.

This work is dedicated to Henry VI. of England, who appears to have been, in the author's estimation, the greatest of all the Henries. It is divided into three parts, each having a separate dedication. The first part relates only to the history of the Empire, from the election of Henry I., the Fowler, to the end of the reign of the Emperor Henry VI. The second part is devoted to English history, from the accession of Henry I. in 1100, to 1446, which was the twenty-fourth year of the reign of Henry VI. The third part contains the lives of illustrious men who have borne the name of Henry in various parts of the world. Capgrave was borne in 1393, in the reign of Richard II., and lived during the Wars of the Roses, for which period his work is of some value.

8. *HISTORIA MONASTERII S. AUGUSTINI CANTUARIENSIS*, by THOMAS OF ELMHAM, formerly Monk and Treasurer of that Foundation. Edited by CHARLES HARDWICK, M.A., Fellow of St. Catharine's Hall, and Christian Advocate in the University of Cambridge. 1858.

This history extends from the arrival of St. Augustine in Kent until 1191. Prefixed is a chronology as far as 1418, which shows in outline what was to have been the character of the work when completed. The only copy known is in the possession of Trinity Hall, Cambridge. The author was connected with Norfolk, and most probably with Elmham, whence he derived his name.

9. *EULOGIUM (HISTORIARUM SIVE TEMPORIS) : Chronicon ab Orbe condito usque ad Annum Domini 1386 ; a Monacho quodam Malmesbiriensi exaratum.* Vols. I., II., and III. Edited by F. S. HAYDON, Esq., B.A. 1858-1865.

This is a Latin Chronicle extending from the Creation to the latter part of the reign of Edward III., and written by a monk of the Abbey of Malmesbury, in Wiltshire, about the year 1367. A continuation, carrying the history of England down to the year 1413, was added in the former half of the fifteenth century by an author whose name is not known. The original Chronicle is divided into five books, and contains a history of the world generally, but more especially of England to the year 1366. The continuation extends the history down to the coronation of Henry V. The Eulogium itself is chiefly valuable as containing a history, by a contemporary, of the period between 1356 and 1366. The notices of events appear to have been written very soon after their occurrence. Among other interesting matter, the Chronicle contains a diary of the Poitiers campaign, evidently furnished by some person who accompanied the army of the Black Prince. The continuation of the Chronicle is also the work of a contemporary, and gives a very interesting account of the reigns of Richard II. and Henry IV. It is believed to be the earliest authority for the statement that the latter monarch died in the Jerusalem Chamber at Westminster.

10. *MEMORIALS OF HENRY THE SEVENTH : Bernardi Andreæ Tholosatis Vita Regis Henrici Septimi ; necnon alia quædam ad eundem Regem spectantia.* Edited by JAMES GAIRDNER, Esq. 1858.

The contents of this volume are—(1) a life of Henry VII., by his poet laureate and historiographer, Bernard André, of Toulouse, with some compositions in verse, of which he is supposed to have been the author ; (2) the journals of Roger Machado during certain embassies on which he was sent by Henry VII. to Spain and Brittany, the first of which had reference to the marriage of the King's son, Arthur, with Catharine of Arragon ; (3) two curious reports by envoys sent to Spain in 1505 touching the succession to the Crown of Castile, and a project of marriage between Henry VII. and the Queen of Naples ; and (4) an account of Philip of Castile's reception in England in 1506. Other documents of interest are given in an appendix.

11. *MEMORIALS OF HENRY THE FIFTH. I.—Vita Henrici Quinti, Roberto Redmanno auctore. II.—Versus Rhythmici in laudem Regis Henrici Quinti. III.—Elmhami Liber Metricus de Henrico V.* Edited by CHARLES A. COLLE, Esq. 1858.

This volume contains three treatises which more or less illustrate the history of the reign of Henry V., viz. : A life by Robert Redman ; a Metrical Chronicle by Thomas Elmham, prior of Lenton, a contemporary author ; Versus Rhythmici, written apparently by a monk of Westminster Abbey, who was also a contemporary of Henry V. These works are printed for the first time.

12. *MUNIMENTA GILDHALLÆ LONDONIENSIS; Liber Albus, Liber Custumarum, et Liber Horn, in archivis Gildhallæ asservati. Vol. I., Liber Albus. Vol. II. (in Two Parts), Liber Custumarum. Vol. III., Translation of the Anglo-Norman Passages in Liber Albus, Glossaries, Appendices, and Index. Edited by HENRY THOMAS RILEY, Esq., M.A., Barrister-at-Law. 1859-1862.*

The manuscript of the *Liber Albus*, compiled by John Carpenter, Common Clerk of the City of London in the year 1419, a large folio volume, is preserved in the Record Room of the City of London. It gives an account of the laws, regulations, and institutions of that City in the 12th, 13th, 14th, and early part of the 15th centuries. The *Liber Custumarum* was compiled probably by various hands in the early part of the 14th century during the reign of Edward II. The manuscript, a folio volume, is also preserved in the Record Room of the City of London, though some portion in its original state, borrowed from the City in the reign of Queen Elizabeth and never returned, forms part of the Cottonian MS. Claudius D. II. in the British Museum. It also gives an account of the laws, regulations, and institutions of the City of London in the 12th, 13th, and early part of the 14th centuries.

13. *CHRONICA JOHANNIS DE OXENEDES. Edited by Sir HENRY ELLIS, K.H. 1859.*

Although this Chronicle tells of the arrival of Hengist and Horsa in England in 449, yet it substantially begins with the reign of King Alfred, and comes down to 1292, where it ends abruptly. The history is particularly valuable for notices of events in the eastern portions of the Kingdom, not to be elsewhere obtained. Some curious facts are mentioned relative to the floods in that part of England, which are confirmed in the Friesland Chronicle of Anthony Heinrich, pastor of the Island of Mohr.

14. *A COLLECTION OF POLITICAL POEMS AND SONGS RELATING TO ENGLISH HISTORY, FROM THE ACCESSION OF EDWARD III. TO THE REIGN OF HENRY VIII. Vols. I. and II. Edited by THOMAS WRIGHT, Esq., M.A. 1859-1861.*

These Poems are perhaps the most interesting of all the historical writings of the period, though they cannot be relied on for accuracy of statement. They are various in character; some are upon religious subjects, some may be called satires, and some give no more than a court scandal; but as a whole they present a very fair picture of society, and of the relations of the different classes to one another. The period comprised is in itself interesting, and brings us through the decline of the feudal system, to the beginning of our modern history. The songs in old English are of considerable value to the philologist.

15. *The "OPUS TERTIUM," "OPUS MINUS," &c., of ROGER BACON. Edited by J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. 1859.*

This is the celebrated treatise—never before printed—so frequently referred to by the great philosopher in his works. It contains the fullest details we possess of the life and labours of Roger Bacon; also a fragment by the same author, supposed to be unique, the "*Compendium Studii Theologiae*."

16. *BARTHOLOMÆI DE COTTON, MONACHI NORWICENSIS, HISTORIA ANGELICANA; 449-1298: necnon ejusdem Liber de Archiepiscopis et Episcopis Angliæ. Edited by HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1859.*

The author, a monk of Norwich, has here given us a Chronicle of England from the arrival of the Saxons in 449 to the year 1298, in or about which year it appears that he died. The latter portion of this history (the whole of the reign of Edward I. more especially) is of great value, as the writer was contemporary with the events which he records. An Appendix contains several illustrative documents connected with the previous narrative.

17. *BRUT Y TYWYSOGION; or, The Chronicle of the Princes of Wales. Edited by the Rev. JOHN WILLIAMS AB ITHEL, M.A. 1860.*

This work, also known as "*The Chronicle of the Princes of Wales*," has been attributed to Caradoc of Llancarvan, who flourished about the middle of the twelfth century. It is written in the ancient Welsh language, begins with the abdication and death of Caedwala at Rome, in the year 681, and continues the history down to the subjugation of Wales by Edward I., about the year 1282.

18. **A COLLECTION OF ROYAL AND HISTORICAL LETTERS DURING THE REIGN OF HENRY IV. 1399-1404.** *Edited by the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford. 1860.*

This volume, like all the others in the series containing a miscellaneous selection of letters, is valuable on account of the light it throws upon biographical history, and the familiar view it presents of characters, manners, and events. The period requires much elucidation; to which it will materially contribute.

19. **THE REPRESSOR OF OVER MUCH BLAMING OF THE CLERGY.** By REGINALD PECKOCK, sometime Bishop of Chichester. Vols. I. and II. *Edited by CHURCHILL BABINGTON, B.D., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1860.*

The "Repressor" may be considered the earliest piece of good theological disquisition of which our English prose literature can boast. The author was born about the end of the fourteenth century, consecrated Bishop of St. Asaph in the year 1444, and translated to the see of Chichester in 1450. While Bishop of St. Asaph, he zealously defended his brother prelates from the attacks of those who censured the bishops for their neglect of duty. He maintained that it was no part of a bishop's functions to appear in the pulpit, and that his time might be more profitably spent, and his dignity better maintained, in the performance of works of a higher character. Among those who thought differently were the Lollards, and against their general doctrines the "Repressor" is directed. Peckock took up a position midway between that of the Roman Church and that of the modern Anglican Church; but his work is interesting chiefly because it gives a full account of the views of the Lollards and of the arguments by which they were supported, and because it assists us to ascertain the state of feeling which ultimately led to the Reformation. Apart from religious matters, the light thrown upon contemporaneous history is very small, but the "Repressor" has great value for the philologist, as it tells us what were the characteristics of the language in use among the cultivated Englishmen of the fifteenth century. Peckock, though an opponent of the Lollards, showed a certain spirit of toleration, for which he received, towards the end of his life, the usual mediæval reward—persecution.

20. **ANNALES CAMBRIÆ.** *Edited by the Rev. JOHN WILLIAMS AB ITHEL, M.A. 1860.*

These annals, which are in Latin, commence in 447, and come down to 1288. The earlier portion appears to be taken from an Irish Chronicle, used by Tigernach, and by the compiler of the Annals of Ulster. During its first century it contains scarcely anything relating to Britain, the earliest direct concurrence with English history is relative to the mission of Augustine. Its notices throughout, though brief, are valuable. The annals were probably written at St. Davids, by Blegewryd, Archdeacon of Llandaff, the most learned man in his day in all Cymru.

21. **THE WORKS OF GIRALDUS CAMBRENSIS.** Vols. I., II., III., and IV. *Edited by J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. Vols. V., VI., and VII. Edited by the Rev. JAMES F. DIMOCK, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire. 1861-1877.*

These volumes contain the historical works of Gerald du Barry, who lived in the reigns of Henry II., Richard I., and John, and attempted to re-establish the independence of Wales by restoring the see of St. Davids to its ancient primacy. His works are of a very miscellaneous nature, both in prose and verse, and are remarkable chiefly for the racy and original anecdotes which they contain relating to contemporaries. He is the only Welsh writer of any importance who has contributed so much to the mediæval literature of this country, or assumed, in consequence of his nationality, so free and independent a tone. His frequent travels in Italy, in France, in Ireland, and in Wales, gave him opportunities for observation which did not generally fall to the lot of mediæval writers in the twelfth and thirteenth centuries, and of these observations Giraldus has made due use. Only extracts from these treatises have been printed before and almost all of them are taken from unique manuscripts.

The *Topographia Hibernica* (in Vol. V.) is the result of Giraldus' two visits to Ireland. The first in 1183, the second in 1185-6, when he accompanied Prince John into that country. Curious as this treatise is, Mr. Dimock is of opinion that it ought not to be accepted as sober truthful history, for Giraldus himself states that truth was not his main object, and that he compiled the work for the purpose of sounding the praises of Henry the Second. Elsewhere, however, he declares that he had stated nothing in the *Topographia* of the truth of which he was not well assured, either by his own eyesight or by the testimony, with all diligence elicited, of the most trustworthy and authentic men in the country; that though he did not put just the same full faith in their reports as in what he had himself seen, yet, as they only related what they had themselves seen, he could not but believe such credible witnesses. A very interesting portion of this treatise is devoted to the animals of Ireland. It shows that he was a very accurate and acute observer, and his descriptions are given in a way that a scientific naturalist of the present day could hardly improve upon. The *Expugnatio Hibernica* was written about 1183 and may be regarded rather as a great epic than a sober relation of acts occurring in his own days. No one can peruse it without coming to the conclusion that it is rather a poetical fiction than a prosaic truthful history. Vol. VI. contains the *Itinerarium Cambriae* et *Descriptio Cambriae*; and Vol. VII., the lives of S. Re migius and S. Hugh.

22. **LETTERS AND PAPERS ILLUSTRATIVE OF THE WARS OF THE ENGLISH IN FRANCE DURING THE REIGN OF HENRY THE SIXTH, KING OF ENGLAND.** Vol. I., and Vol. II. (in Two Parts). *Edited by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Leighton Buzzard. 1861-1864.

These letters and papers are derived chiefly from originals or contemporary copies extant in the Bibliothèque Impériale, and the Dépôt des Archives, in Paris. They illustrate the policy adopted by John Duke of Bedford and his successors during their government of Normandy, and other provinces of France acquired by Henry V. Here may be traced, step by step, the gradual declension of the English power, until we are prepared for its final overthrow.

23. **THE ANGLO-SAXON CHRONICLE, ACCORDING TO THE SEVERAL ORIGINAL AUTHORITIES.** Vol. I., Original Texts. Vol. II., Translation. *Edited and translated by* BENJAMIN THORPE, Esq., Member of the Royal Academy of Sciences at Munich, and of the Society of Netherlandish Literature at Leyden. 1861.

This Chronicle, extending from the earliest history of Britain to 1154, is justly the boast of England; no other nation can produce any history, written in its own vernacular, at all approaching it, in antiquity, truthfulness, or extent, the historical books of the Bible alone excepted. There are at present six independent manuscripts of the Saxon Chronicle, ending in different years, and written in different parts of the country. In this edition, the text of each manuscript is printed in columns on the same page, so that the student may see at a glance the various changes which occur in orthography, whether arising from locality or age.

24. **LETTERS AND PAPERS ILLUSTRATIVE OF THE REIGNS OF RICHARD III. AND HENRY VII.** Vols. I. and II. *Edited by* JAMES GAIRDNER, Esq. 1861-1863.

The Papers are derived from the MSS. in Public Record Office, the British Museum, and other repositories. The period to which they refer is unusually destitute of chronicles and other sources of historical information, so that the light obtained from them is of special importance. The principal contents of the volumes are some diplomatic Papers of Richard III.; correspondence between Henry VII. and Ferdinand and Isabella of Spain; documents relating to Edmund de la Pole, Earl of Suffolk; and a portion of the correspondence of James IV. of Scotland.

25. **LETTERS OF BISHOP GROSSETESTE, illustrative of the Social Condition of his Time.** *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1861.

The Letters of Robert Grosseteste (131 in number) are here collected from various sources, and a large portion of them is printed for the first time. They range in

date from about 1210 to 1253, and relate to various matters connected not only with the political history of England during the reign of Henry III., but with its ecclesiastical condition. They refer especially to the diocese of Lincoln, of which Grosseteste was bishop.

26. **DESCRIPTIVE CATALOGUE OF MANUSCRIPTS RELATING TO THE HISTORY OF GREAT BRITAIN AND IRELAND.** Vol. I. (in Two Parts); *Anterior to the Norman Invasion.* Vol. II.; 1066-1200. Vol. III.; 1200-1327. *By* SIR THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. 1862-1871.

The object of this work is to publish notices of all known sources of British history, both printed and unprinted, in one continued sequence. The materials, when historical (as distinguished from biographical), are arranged under the year in which the latest event is recorded in the chronicle or history, and not under the period in which its author, real or supposed, flourished. Biographies are enumerated under the year in which the person commemorated died, and not under the year in which the life was written. This arrangement has two advantages; the materials for any given period may be seen at a glance; and if the reader knows the time when an author wrote, and the number of years that had elapsed between the date of the events and the time the writer flourished, he will generally be enabled to form a fair estimate of the comparative value of the narrative itself. A brief analysis of each work has been added when deserving it, in which original portions are distinguished from mere compilations. If possible, the sources are indicated from which compilations have been derived. A biographical sketch of the author of each piece has been added, and a brief notice of such British authors as have written on historical subjects.

27. **ROYAL AND OTHER HISTORICAL LETTERS ILLUSTRATIVE OF THE REIGN OF HENRY III.** Vol. I., 1216-1235. Vol. II., 1236-1272. *Selected and edited by* the Rev. W. W. SHIRLEY, D.D., Regius Professor in Ecclesiastical History, and Canon of Christ Church, Oxford. 1862-1866.

The letters contained in these volumes are derived chiefly from the ancient correspondence formerly in the Tower of London, and now in the Public Record Office. They illustrate the political history of England during the growth of its liberties, and throw considerable light upon the personal history of Simon de Montfort. The affairs of France form the subject of many of them, especially in regard to the province of Gascony. The entire collection consists of nearly 700 documents, the greater portion of which is printed for the first time.

28. **CHRONICA MONASTERII S. ALBANI.**—1. THOMÆ WALSHINGHAM HISTORIA ANGLICANA; Vol. I., 1272-1381: Vol. II., 1381-1422. 2. WILLELMI RISHANGER CHRONICA ET ANNALES, 1259-1307. 3. JOHANNIS DE TROKELowe ET HENRICI DE BLANEFORDE CHRONICA ET ANNALES, 1259-1296; 1307-1324; 1392-1406. 4. GESTA ABBATUM MONASTERII S. ALBANI, A THOMÆ WALSHINGHAM, REGNANTE RICARDO SECUNDO, EJUSDEM ECCLESIE PRÆCENTORE, COMPILATA; Vol. I., 793-1290: Vol. II., 1290-1349: Vol. III., 1349-1411. 5. JOHANNIS AMUNDESHAM, MONACHI MONASTERII S. ALBANI, UT VIDETUR, ANNALES; Vols. I. and II. 6. REGISTRA QUORUNDAM ABBATUM MONASTERII S. ALBANI, QUI SÆCULO XV^{mo} FLORUERUNT; Vol. I., REGISTRUM ABBATIS JOHANNIS WHETHAMSTEDE, ABBATIS MONASTERII SANCTI ALBANI, ITERUM SUSCEPTÆ; ROBERTO BLAKENEY, CAPELLANO, QUONDAM ADSRIPTUM: Vol. II., REGISTRA JOHANNIS WHETHAMSTEDE, WILLELMI ALBON, ET WILLELMI WALINGFORDE, ABBATUM MONASTERII SANCTI ALBANI, CUM APPENDICE, CONTINENTE QUASDAM EPISTOLAS, A JOHANNES WHETHAMSTEDE CONSCRIPTAS. 7. YPODIGMA NEUSTRIÆ A THOMÆ WALSHINGHAM, QUONDAM MONACHO MONASTERII S. ALBANI, CONSCRIPTUM. *Edited by* HENRY THOMAS RILEY, Esq., M.A., Cambridge and Oxford; and of the Inner Temple, Barrister-at-Law. 1863-1876.

In the first two volumes is a History of England, from the death of Henry III. to the death of Henry V., by Thomas Walsingham, Precentor of St. Albans, from MS. VII. in the Arundel Collection in the College of Arms, London, a manuscript of the fifteenth century, collated with MS. 13 E. IX. in the King's Library in the British Museum, and MS. VII. in the Parker Collection of Manuscripts at Corpus Christi College, Cambridge.

In the 3rd volume is a Chronicle of English History, attributed to William Rishanger, who lived in the reign of Edward I., from the Cotton MS. Faustina B. IX. in the British Museum, collated with MS. 14 C. VII. (fols. 219-231) in the King's Library, British Museum, and the Cotton MS. Claudius E. III. fols. 386-331 : an account of transactions attending the award of the kingdom of Scotland to John Balliol, 1291-1292, from MS. Cotton. Claudius D. VI., also attributed to William Rishanger, but on no sufficient ground : a short Chronicle of English History, 1292 to 1300, by an unknown hand, from MS. Cotton. Claudius D. VI. : a short Chronicle Willolmi Rishanger Gesta Edwardi Primi, Regis Angliæ, from MS. 14 C. I. in the Royal Library, and MS. Cotton. Claudius D. VI., with *Annales Regum Angliæ*, probably by the same hand : and fragments of three Chronicles of English History, 1285 to 1307.

In the 4th volume is a Chronicle of English History, 1259 to 1296, from MS. Cotton. Claudius D. VI. : *Annals of Edward II.*, 1307 to 1323, by John de Trokelowe, a monk of St. Albans, and a continuation of Trokelowe's *Annals*, 1323, 1324, by Henry de Blaneforde, both from MS. Cotton. Claudius D. VI. : a full Chronicle of English History, 1392 to 1406, from MS. VII. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge; and an account of the Benefactors of St. Albans, written in the early part of the 15th century from MS. VI. in the same Library.

The 5th, 6th, and 7th volumes contain a history of the Abbots of St. Albans, 793 to 1411, mainly compiled by Thomas Walsingham, from MS. Cotton. Claudius E. IV., in the British Museum : with a Continuation, from the closing pages of Parker MS. VII., in the Library of Corpus Christi College, Cambridge.

The 8th and 9th volumes, in continuation of the *Annals*, contain a Chronicle, probably by John Amundesham, a monk of St. Albans.

The 10th and 11th volumes relate especially to the acts and proceedings of Abbots Whethamstede, Albon, and Wallingford, and may be considered as a memorial of the chief historical and domestic events during those periods.

The 12th volume contains a compendious History of England to the reign of Henry V., and of Normandy in early times, also by Thomas Walsingham, and dedicated to Henry V. The compiler has often substituted other authorities in place of those consulted in the preparation of his larger work.

29. *CHRONICON ABBATIE EVESHAMENSIS, AUCTORIBUS DOMINICO PRIORE EVESHAMIE ET THOMA DE MARLEBERGE ABBATE, A FUNDATIONE AD ANNUM 1218, UNA CUM CONTINUATIONE AD ANNUM 1418.* Edited by the Rev. W. D. MACRAY, Bodleian Library, Oxford. 1863.

The Chronicle of Evesham illustrates the history of that important monastery from its foundation by Egwin, about 690, to the year 1418. Its chief feature is an autobiography, which makes us acquainted with the inner daily life of a great abbey, such as but rarely has been recorded. Interspersed are many notices of general, personal, and local history which will be read with much interest. This work exists in a single MS., and is for the first time printed.

30. *RICARDI DE CIRENCESTRIA SPECULUM HISTORIALE DE GESTIS REGUM ANGLIÆ.* Vol. I., 447-871. Vol. II., 872-1066. Edited by JOHN E. B. MAYOR, M.A., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1863-1869.

The compiler, Richard of Cirencester, was a monk of Westminster, 1355-1400. In 1391 he obtained a licence to make a pilgrimage to Rome. His history, in four books, extends from 447 to 1066. He announces his intention of continuing it, but there is no evidence that he completed any more. This chronicle gives many charters in favour of Westminster Abbey, and a very full account of the lives and miracles of the saints, especially of Edward the Confessor, whose reign occupies the fourth book. A treatise on the Coronation, by William of Sudbury, a monk of Westminster, fills book iii. c. 8. It was on this author that C. J. Bertram fathered his forgery, *De Situ Britannia*, in 1747.

31. *YEAR BOOKS OF THE REIGN OF EDWARD THE FIRST.* Years 20-21, 21-22, 30-31, 32-33, and 33-35 Edw. I.; and 11-12 Edw. III. Edited and translated by ALFRED JOHN HORWOOD, Esq., of the Middle Temple Barrister.

at-Law. Years 12-13, 13-14 Edward III. Edited and translated by LUKE OWEN PIKE, Esq., M.A., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law. 1863-1886.

The volumes known as the "Year Books" contain reports in Norman-French of Cases argued and decided in the Courts of Common Law. They may be considered to a great extent as the "lex non scripta" of England, held in the highest veneration by the ancient sages of the law, and received by them as the repositories of the first recorded judgments and dicta of the great legal luminaries of past ages. They are also worthy of attention on account of the historical information and the notices of public and private persons which they contain, as well as the light which they throw on ancient manners and customs.

32. **NARRATIVES OF THE EXPULSION OF THE ENGLISH FROM NORMANDY 1449-1450.** —Robertus Blondelli de Reductione Normanniæ: Le Recouvrement de Normandie, par Berry, Hérault du Roy: Conférences between the Ambassadors of France and England. *Edited, from MSS. in the Imperial Library at Paris, by the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham. 1863.*

This volume contains the narrative of an eye-witness who details with considerable power and minuteness the circumstances which attended the final expulsion of the English from Normandy in 1450. Commencing with the infringement of the truce by the capture of Fougères, and ending with the battle of Formigny and the embarkation of the Duke of Somerset. The period embraced is less than two years.

33. **HISTORIA ET CARTULARIUM MONASTERII S. PETRI GLOUCESTRÆ. Vols. I., II., and III. Edited by W. H. HAET, Esq., F.S.A., Membre correspondant de la Société des Antiquaires de Normandie. 1863-1867.**

This work consists of two parts, the History and the Cartulary of the Monastery of St. Peter, Gloucester. The history furnishes an account of the monastery from its foundation, in the year 681, to the early part of the reign of Richard II., together with a calendar of donations and benefactions. It treats principally of the affairs of the monastery, but occasionally matters of general history are introduced. Its authorship has generally been assigned to Walter Froucester the twentieth abbot, but without any foundation.

34. **ALEXANDRI NECKAM DE NATURIS RERUM LIBRI DUO; with NECKAM'S POEM, DE LAUDIBUS DIVINÆ SAPIENTIÆ. Edited by THOMAS WRIGHT, Esq., M.A., 1863.**

Neckam was a man who devoted himself to science, such as it was in the twelfth century. In the "De Naturis Rerum" are to be found what may be called the rudiments of many sciences mixed up with much error and ignorance. Neckham was not thought infallible, even by his contemporaries, for Roger Bacon remarks of him, "this Alexander in many things wrote what was true and useful; but he neither can nor ought by just title to be reckoned among authorities." Neckam, however, had sufficient independence of thought to differ from some of the schoolmen who in his time considered themselves the only judges of literature. He had his own views in morals, and in giving us a glimpse of them, as well as of his other opinions, he throws much light upon the manners, customs, and general tone of thought prevalent in the twelfth century. The poem entitled "De Laudibus Divinæ Sapientiæ" appears to be a metrical paraphrase or abridgment of the "De Naturis Rerum." It is written in the elegiac metre, and though there are many lines which violate classical rules, it is, as a whole, above the ordinary standard of mediæval Latin.

35. **LEECHDOMS, WORTCUNNING, AND STARCRAFT OF EARLY ENGLAND; being a Collection of Documents illustrating the History of Science in this Country before the Norman Conquest. Vols. I., II., and III. Collected and edited by the Rev. T. OSWALD COCKAYNE, M.A., of St. John's College, Cambridge, 1864-1866.**

This work illustrates not only the history of science, but the history of superstition. In addition to the information bearing directly upon the medical skill and medical faith of the times, there are many passages which incidentally throw light upon the general mode of life and ordinary diet. The volumes are interesting

III.—*A List illustrating Life and Customs, cited by page.*

- Agriculture; the sowing of fields in Orkney, 217; a "corn-rick," 212; a barley-rick, 296; a barn, 91, cp. p. 201.
- Arson, 50-52, 75, 135, 229, 230.
- Axe, battle-axe, 157; broad-axe, 207.
- Baking house (bak-hús), 201.
- Banner, enchanted, 15.
- Banquets, festivals, 114, 153.
- Battles on sea, 31, 69, 109, 169-172.
- Beacons, lit and used as signals, 111, 121.
- Beard, trimmed and shaved, 133.
- Beds, two bed-fellows in, 206.
- Bishoprics, erected, 58.
- Bread, breaking and eating of (like "salt" in the East), 54.
- Brewing, before Christmas, 198.
- Brimstone and pitch used in battle, 171.
- Burial, Christian, 58; Magn. 270.
- Cairns, 6, 187; heathen "hows" and burials, 6, 14.
- Camp, a (herbúðir), 227.
- Castles, 188, l. 16, ch. 164.
- Cell, an anchorite's, 346.
- Churches, building of (of timber), 58; (of stone), 132; church as asylum, 209.
- Cloister and monks, 144.
- Club houses in Bergen, 96.
- Devices, in battle or otherwise, 5, 120, 190, 202, 220.
- Dice and betting, 93.
- Dogs, a lapdog, 52; bloodhounds, 71.
- Dragons' heads on ships, 156.
- Drinking, capping, 114.
- Drinking horns, 114.
- English merchant ships ("kjólar"), 218.
- Enshrining of a saint, 271.
- Execution, the hangman getting the culprit's clothes, 265.
- Feasts, heathen (blot), 309.
- Fire, an apparatus for striking of, 97.
- Fires lit in the evening, 51, 92, 150, 203, 212.
- Fishing, 112, 151, 152.
- Foraging, strand-högg, 194.
- Fostering of another's child, 217.
- Ghosts, "rising" of, in a churchyard, as in Burns's *Tam o' Shanter*, Hem. ch. 18.
- Gifts, exchanging of, 95.
- Greek words, Norse imitation of, 177.
- Hall, drinking hall, 217, 221.
- Hangings, tapestry, on mythological subjects, 153, 154, verse.
- Harp, playing on, 95, verse.
- Hazel, a battlefield enclosed with sticks of, 14.
- Head gear, strange, 140.
- Heads of the slain fastened to cruppers, 5.
- Hostages, 220.
- Houses, description of, 21, 50-52, 113, 203, 212, 217.
- Hunting red deer and reindeer in Caithness, 211; otter hunting in Orkney, 127; shooting grouse, 196.
- Hustings, 119.
- Inroads and harrying, 41, 57, 137, 217-220.
- Laws, legislation, 57, 132.
- Leprosy, 91.
- Linen, underclothes, 52, 204.
- Loom, weaving, a description of, App. 334, 335.
- Lunacy, a madman "sewed in a hide," 94; bound or pinioned, 154.
- Maiming, cruel, 79, 129, 226.
- Malt for brewing, 53, l. 3.
- Mann-jöfnuð, pairing off of men, who is the best of two, 98.
- Market (torg), 162.
- Marriage, early, 72.
- Meals taken in the evening, 92.
- Meetings, assembly, in Hrossey, 62, 63, 76, 125, 130, 158.
- Mustering of troops, 72.
- Needle-work, sewing, 93.
- Palmer's or pilgrims, their swimming across the river Jordan, carrying a cross in their hands, and a branch of palm tree on their shoulders, 82, 176.
- Paris, a student of, 155.

- Peat, digging of (the Norse taught by the Scotch ?), 7 ; peat pits in Caithness, 224.
- Personal appearance, 94, 133.
- Pictish towers, 189.
- Ponies, Scotch, two manning each, 5.
- Rent, collecting of, 157.
- Rubbing the nose, 187.
- Runes, 95, verse.
- Sacrifices, in Sweden, 64 ; cruel sacrificial rites, the "bloody eagle," 8.
- Sails, gorgeous display of, 218.
- Sayings, 2, 13, 140, 153, 163, 204.
- Sea kings, origin of, 3.
- Second sight, *Játv*, S., ch. 2, 3.
- Shielings, or mountain pastures in Scotland, 218.
- Ships ; swift yachts, 149 ; size of, 155 ; ships fitted out, 118, 119 ; a dromon, 93 ; a langakip, *tvítug-sessa*, 54.
- Shrine, 91.
- Skíð, splinters of wood for sliding on the snow, 2, ch. 61, verse ; App. 355, *sqq.*
- Skylight, or "louvre," 115.
- Slip of tongue, an evil omen, 52.
- Sneezing, an evil omen, 212.
- Songs, love songs, 160, *sqq.* ; war songs, 8, *pass.*
- Starboard and backboard on a vessel, 4, 171, 310.
- St. Peter's vow, 345.
- Tables or draughts, a game, 95, verse.
- Tarbets, dragging the ships across, 3, 71.
- Tenants, 198.
- Towns and trade, shipping : Grimsby and Bergen, 95, 96 ; Dufeyrar, 135 ; Berwick, 189 ; an Icelandic ship in Orkney, 139.
- Voices heard in the air, 341.
- Vows, 89-94, 119, 170 ; of setting a bondman free (*maunfrelsi*), 92.
- Wells, 150.
- Witchcraft : the enchanted banner, 15 ; the enchanted shirt, 58 ; "*útisetur*," 114, l. 3 ; "*dies nefasti*," 12.
- Woods in Scotland, 135.
- Wool-basket, a lady's, 14.
- Wounded in battle, king looking after, 72.
- Yules, banquet and feasting, 51, 113, 114, 132, 153.

ERRATA TO THE FIRST VOLUME.

- Page 12, line 11, *for* "okkar" *read* "okkrar."
- „ 15, bottom, del. "Hann gækk . . . þriði Einarr," *it being repeated at the beginning of the following chapter.*
- „ 25, line 19, *for* "bryggðist" *read* "bryggði."
- „ 28, „ 13, *for* "ar" *read* "at."
- „ 36, „ 11, *read* "austr um Kjöl."
- „ 38, „ 11, *for* "trúnaðr" *read* "trúnaðar."
- „ 40, „ 1, *for* "Þykki" *read* "þykki."
- „ 43, „ 2, *read* "í Danmörk."
- „ 47, footnote 1, *for* "or," *read* "oc."
- „ 50, line 13, *for* "var" *read* "vér."
- „ 51, „ 3 from the bottom, *for* "skyidi" *read* "skyldi."
- „ 53, footnotes 3-5, *for* "325" *read* "Fl."
- „ 55, line 11, *for* "at em" *read* "at ek em."
- „ 59, footnote 5, *for* "this verse" *read* "the following verse."
- „ 61, line 6 from bottom, *for* "Þorberg Árnason" *read* "Þorbergsson Arnasonar."
- „ 69, line 13, *for* "Erlingsson" *read* "Erlendsson."
- „ 70, line 8, del. "læt."
- „ 70, „ 12, *for* "fyrir" *read* "fyrri."
- „ 72, „ 1, *for* "svá" *read* "róa."
- Pages 68, 70, 73, 74, the numbers to chapters 44-47 have been omitted.
- Page 86, footnote 2, *read* "Munch, N. H. ii. 686."
- „ 91, line 1, *for* hj. *read* hjá.
- „ 92, „ 2 from bottom, *for* "fr." *read* "frá."
- „ 109, last line, *for* "af" *read* "of."
- „ 120, footnote 2, *for* "ramarr," *read* "framarr."
- „ 122, line 17, *for* "úvinna" *read* "úvina."
- „ 125, footnote, del. "The Fl. . . at órir."
- „ 130, line 12, *for* "kvæddu," *read* "kvöddu."
- „ 136, footnote 3, *read* "geta, Cd."
- „ 137, line 17, *for* "förr" *read* "fór."
- „ 138, „ 13, del. "þvíat."
- „ 153, footnote 6, *for* "MS." *read* "MO."
- „ 172, „ 2, *read* "mannz barn."
- „ 220, line 22, *read* "117."
- „ 264, „ 9, from bottom, *for* "tvá" *read* "tvau."
- „ 319, footnote 1, *for* "166" *read* "466."
- „ 351, line 5, *for* "egi" *read* "eigi."
- „ 352, „ 6, *for* "þein" *read* "þeim;" and at the bottom *for* "övrar" *read* "örvar."
- „ 372, line 14, *for* "Svarar" *read* "Loðinn svarar."

LONDON: Printed by EYRE and SPOTTISWOOD,
 Printers to the Queen's most Excellent Majesty.
 For Her Majesty's Stationery Office.
 [.—750.—8/87.]

C A T A L O G U E
OF
ENGLISH, SCOTCH, AND IRISH RECORD
PUBLICATIONS,
REPORTS OF THE HISTORICAL MANUSCRIPTS
COMMISSION,
AND
ANNUAL REPORTS OF THE DEPUTY KEEPER OF
THE PUBLIC RECORDS,

Printed for

HER MAJESTY'S STATIONERY OFFICE,

And to be purchased,

Either directly or through any Bookseller, from
EYRE AND SPOTTISWOODE, EAST HARDING STREET, FLEET STREET, E.C., or
ADAM AND CHARLES BLACK, 6, NORTH BRIDGE, EDINBURGH; or
HODGES, FIGGIS, & Co., 104, GRAFTON STREET, DUBLIN.

ERRATA TO THE FIRST VOLUME.

- Page 12, line 11, *for* "okkar" *read* "okkrar."
- „ 15, bottom, del. "Hann gækk . . . þriði Einarr," *it being repeated at the beginning of the following chapter.*
- „ 25, line 19, *for* "brygðist" *read* "brygði."
- „ 28, „ 13, *for* "ar" *read* "at."
- „ 36, „ 11, *read* "austr um Kjöl."
- „ 38, „ 11, *for* "trúnaðr" *read* "trúnaðar."
- „ 40, „ 1, *for* "Þykki" *read* "þykki."
- „ 43, „ 2, *read* "í Danmörk."
- „ 47, footnote 1, *for* "or," *read* "oc."
- „ 50, line 13, *for* "var" *read* "vér."
- „ 51, „ 3 from the bottom, *for* "skyidi" *read* "skyldi."
- „ 53, footnotes 3-5, *for* "325" *read* "Fl."
- „ 55, line 11, *for* "at em" *read* "at ek em."
- „ 59, footnote 5, *for* "this verse" *read* "the following verse."
- „ 61, line 6 from bottom, *for* "Þorberg Árnason" *read* "Þorbergsson Arnasonar."
- „ 69, line 13, *for* "Erlingsson" *read* "Erlendsson."
- „ 70, line 8, del. "læt."
- „ 70, „ 12, *for* "fyrir" *read* "fyrri."
- „ 72, „ 1, *for* "svá" *read* "róa."
- Pages 68, 70, 73, 74, the numbers to chapters 44-47 have been omitted.
- Page 86, footnote 2, *read* "Munch, N. H. ii. 686."
- „ 91, line 1, *for* hj. *read* hjá.
- „ 92, „ 2 from bottom, *for* "fr." *read* "frá."
- „ 109, last line, *for* "af" *read* "of."
- „ 120, footnote 2, *for* "ramarr," *read* "framarr."
- „ 122, line 17, *for* "úvinna" *read* "úvina."
- „ 125, footnote, del. "The Fl. . . at órir."
- „ 130, line 12, *for* "kvæddu," *read* "kvöddu."
- „ 136, footnote 3, *read* "geta, Cd."
- „ 137, line 17, *for* "förr" *read* "fór."
- „ 138, „ 13, del. "þvíat."
- „ 153, footnote 6, *for* "MS." *read* "MO."
- „ 172, „ 2, *read* "manns barn."
- „ 220, line 22, *read* "117."
- „ 264, „ 9, from bottom, *for* "tvá" *read* "tvau."
- „ 319, footnote 1, *for* "166" *read* "466."
- „ 351, line 5, *for* "egi" *read* "eigi."
- „ 352, „ 6, *for* "þein" *read* "þeim;" and at the bottom *for* "övrar" *read* "örvar."
- „ 372, line 14, *for* "Svarar" *read* "Loðinn svarar."

LONDON: Printed by EYRE and SPOTTISWOOD,
 Printers to the Queen's most Excellent Majesty.
 For Her Majesty's Stationery Office.
 [.—750.—8/87.]

C A T A L O G U E
OF
ENGLISH, SCOTCH, AND IRISH RECORD
PUBLICATIONS,
REPORTS OF THE HISTORICAL MANUSCRIPTS
COMMISSION,
AND
ANNUAL REPORTS OF THE DEPUTY KEEPER OF
THE PUBLIC RECORDS,

Printed for

HER MAJESTY'S STATIONERY OFFICE,

And to be purchased,

Either directly or through any Bookseller, from
EYRE AND SPOTTISWOODE, EAST HARDING STREET, FLEET STREET, E.C., or
ADAM AND CHARLES BLACK, 6, NORTH BRIDGE, EDINBURGH; or
HODGES, FIGGIS, & Co., 104, GRAFTON STREET, DUBLIN.

CONTENTS.

CALENDARS OF STATE PAPERS, &c.	-	-	-	-	-	-	Page
							3
CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND DURING THE							
MIDDLE AGES	-	-	-	-	-	-	9
PUBLICATIONS OF THE RECORD COMMISSIONERS, &c.	-	-	-	-	-	-	27
WORKS PUBLISHED IN PHOTOZINCOGRAPHY	-	-	-	-	-	-	29
HISTORICAL MANUSCRIPTS COMMISSION	-	-	-	-	-	-	31
REPORTS OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS	-	-	-	-	-	-	35

SCOTCH RECORD PUBLICATIONS	-	-	-	-	-	-	39
IRISH RECORD PUBLICATIONS	-	-	-	-	-	-	40

ENGLAND.

CALENDARS OF STATE PAPERS, &c.

[IMPERIAL 8vo., cloth. Price 15s. each Volume or Part.]

As far back as the year 1800, a Committee of the House of Commons recommended that Indexes and Calendars should be made to the Public Records, and thirty-six years afterwards another Committee of the House of Commons reiterated that recommendation in more forcible words; but it was not until the incorporation of the State Paper Office with the Public Record Office that the Master of the Rolls found himself in a position to take the necessary steps for carrying out the wishes of the House of Commons.

On 7 December 1855, he stated to the Lords of the Treasury that although "the Records, State Papers, and Documents in his charge constitute the most complete and perfect series of their kind in the civilized world," and although "they are of the greatest value in a historical and constitutional point of view, yet they are comparatively useless to the public, from the want of proper Calendars and Indexes." Acting upon the recommendations of the Committees of the House of Commons above referred to, he suggested to the Lords of the Treasury that to effect the object he had in view it would be necessary for him to employ a few Persons fully qualified to perform the work which he contemplated.

Their Lordships assented to the necessity of having Calendars prepared and printed, and empowered the Master of the Rolls to take such steps as might be necessary for this purpose.

The following Works have been already published under the direction of the Master of the Rolls:—

CALENDARIUM GENEALOGICUM; for the Reigns of Henry III. and Edward I. Edited by CHARLES ROBERTS, Esq., Secretary of the Public Record Office, 2 Vols. 1865.

This is a work of great value for elucidating the early history of our nobility and landed gentry.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGNS OF EDWARD VI., MARY, ELIZABETH, and JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. Edited by ROBERT LEMON, Esq., F.S.A. (Vols. I. and II.), and by MARY ANNE EVERETT GREEN, (Vols. III.—XII.). 1856-1872.

Vol. I.—1547-1580.

Vol. II.—1581-1590.

Vol. III.—1591-1594.

Vol. IV.—1595-1597.

Vol. V.—1598-1601.

Vol. VI.—1601-1603, with

Addenda, 1547-1565.

Vol. VII.—Addenda, 1566-1579.

Vol. VIII.—1603-1610.

Vol. IX.—1611-1618.

Vol. X.—1619-1623.

Vol. XI.—1623-1625, with Addenda,
1603-1625.

Vol. XII.—Addenda, 1580-1625.

These Calendars render accessible to investigation a large and important mass of historical materials. The Northern Rebellion of 1566-67; the plots of the Catholic fugitives in the Low Countries; numerous designs against Queen Elizabeth and in favour of a Catholic succession; the Gunpowder-plot; the rise and fall of Somerset; the Overbury murder; the disgrace of Sir Edward

Coke; the rise of the Duke of Buckingham, &c., and numerous other subjects, few of which have been previously known.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by JOHN BRUCE, Esq., F.S.A., (Vols. I.-XII.); by JOHN BRUCE, Esq., F.S.A., and WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A., (Vol. XIII.); and by WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A., (Vols. XIV.-XVII.). 1858-1882.*

Vol. I.—1625-1626.
Vol. II.—1627-1628.
Vol. III.—1628-1629.
Vol. IV.—1629-1631.
Vol. V.—1631-1633.
Vol. VI.—1633-1634.
Vol. VII.—1634-1635.
Vol. VIII.—1635.
Vol. IX.—1635-1636.

Vol. X.—1636-1637.
Vol. XI.—1637.
Vol. XII.—1637-1638.
Vol. XIII.—1638-1639.
Vol. XIV.—1639.
Vol. XV.—1639-1640.
Vol. XVI.—1640.
Vol. XVII.—1640-41.
Vol. XVIII.—1641-43.

This Calendar presents notices of a large number of original documents of great value to all inquirers relative to the history of the period to which it refers, many hitherto unknown.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, DURING THE COMMONWEALTH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by MARY ANNE EVERETT GREEN. 1875-1885.*

Vol. I.—1649-1649.
Vol. II.—1650.
Vol. III.—1651.
Vol. IV.—1651-1652.
Vol. V.—1652-1653.
Vol. VI.—1653-1654.
Vol. VII.—1654.

Vol. VIII.—1655.
Vol. IX.—1655-1656.
Vol. X.—1656-1657.
Vol. XI.—1657-1658.
Vol. XII.—1658-1659.
Vol. XIII.—1659-1660.

This Calendar is in continuation of those during the reigns from Edward VI. to Charles I., and contains a mass of new information.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES II., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by MARY ANNE EVERETT GREEN. 1860-1866.*

Vol. I.—1660-1661.
Vol. II.—1661-1662.
Vol. III.—1663-1664.
Vol. IV.—1664-1665.

Vol. V.—1665-1666.
Vol. VI.—1666-1667.
Vol. VII.—1667.

CALENDAR OF HOME OFFICE PAPERS OF THE REIGN OF GEORGE III., preserved in Her Majesty's Public Record Office. Vols. I. and II. *Edited by JOSEPH REDINGTON, Esq. 1878-1879. Vol. III. Edited by RICHARD ARTHUR ROBERTS, Esq., Barrister-at-Law. 1881.*

Vol. I.—1760 (25 Oct.)-1765.
Vol. II.—1766-1769.

Vol. III.—1770-1772.

These are the first three volumes of the modern series of Domestic Papers, commencing with the accession of George III.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to SCOTLAND, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by MARKHAM JOHN THORPE, Esq., of St. Edmund Hall, Oxford. 1858.*

Vol. I., the Scottish Series, of the Reigns of Henry VIII., Edward VI., Mary, and Elizabeth, 1509-1589.
Vol. II., the Scottish Series, of the Reign of Elizabeth, 1589-1603; an Appendix to the Scottish Series, 1543-1592; and the State Papers relating to Mary Queen of Scots.

These volumes relate to Scotland, between 1509 and 1603. In the second volume are Papers relating to Mary Queen of Scots during her Detention in England, 1568-1587.

CALENDAR OF DOCUMENTS relating to IRELAND, in Her Majesty's Public Record Office, London. *Edited by* HENRY SAVAGE SWEETMAN, Esq., B.A., Trinity College, Dublin, Barrister-at-Law (Ireland); *continued by* GUSTAVUS FREDERICK HANDCOCK, Esq. 1875-1886.

Vol. I.—1171-1251.

Vol. II.—1252-1284.

Vol. III.—1285-1292.

Vol. IV.—1293-1301.

Vol. V.—1302-1307.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGNS OF HENRY VIII., EDWARD VI., MARY, AND ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* HANS CLAUDE HAMILTON, Esq., F.S.A. 1860-1885.

Vol. I.—1509-1573.

Vol. II.—1574-1585.

Vol. III.—1586-1588.

Vol. IV.—1588-1592.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* the Rev. C. W. RUSSELL, D.D., and JOHN P. PRENDERGAST, Esq., Barrister-at-Law. 1872-1880.

Vol. I.—1603-1606.

Vol. II.—1606-1608.

Vol. III.—1608-1610.

Vol. IV.—1611-1614.

Vol. V.—1615-1625.

This series is in continuation of the Irish State Papers commencing with the reign of Henry VIII.; but for the reign of James I., the Papers are not confined to those in the Public Record Office, London.

CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. NORL SAINSBURY, Esq. 1860-1884.

Vol. I.—America and West Indies, 1574-1660.

Vol. II.—East Indies, China, and Japan, 1513-1616.

Vol. III.—East Indies, China, and Japan, 1617-1621.

Vol. IV.—East Indies, China, and Japan, 1622-1624.

Vol. V.—America and West Indies, 1661-1668.

Vol. VI.—East Indies, 1625-1629.

These volumes include an analysis of early Colonial Papers in the Public Record Office, the India Office, and the British Museum.

CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London (Vols. I.-IV.); and *by* JAMES GAIRDNER, Esq., (Vols. V., VI., VII., VIII., and IX.) 1862-1886.

Vol. I.—1509-1514.

Vol. II. (in Two Parts)—1515-1518.

Vol. III. (in Two Parts)—1519-1523.

Vol. IV.—Introduction.

Vol. IV., Part 1.—1524-1526.

Vol. IV., Part 2.—1526-1528.

Vol. IV., Part 3.—1529-1530.

Vol. V.—1531-1532.

Vol. VI.—1533.

Vol. VII.—1534.

Vol. VIII.—1535, to July.

Vol. IX.—1535, Aug. to Dec.

Vol. X.—1536, Jan. to June.

These volumes contain summaries of all State Papers and Correspondence relating to the reign of Henry VIII., in the Public Record Office, of those formerly in the State Paper Office, in the British Museum, the Libraries of Oxford and Cambridge, and other Public Libraries; and of all letters that have appeared in print in the works of Burnet, Strype, and others. Whatever authentic original material exists in England relative to the religious, political, parliamentary, or social history of the country during the reign of Henry VIII., whether despatches of ambassadors, or proceedings of the army, navy, treasury, or ordnance, or records of Parliament, appointments of officers, grants from the Crown, &c., will be found calendared in these volumes.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF EDWARD VI., preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1547-1553. *Edited by* W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, &c. 1861.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF MARY, preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1553-1558. *Edited by* W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, &c. 1861.

The two preceding volumes exhibit the negotiations of the English ambassadors with the courts of the Emperor Charles V. of Germany, of Henry II. of France, and of Philip II. of Spain. The affairs of several of the minor continental states also find various incidental illustrations of much interest. The Papers descriptive of the circumstances which attended the loss of Calais merit a special notice; while the progress of the wars in the north of France, into which England was dragged by her union with Spain, is narrated at some length. These volumes treat only of the relations of England with foreign powers.

CALENDAR OF STATE PAPERS, FOREIGN SERIES, OF THE REIGN OF ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office, &c. *Edited by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham, (Vols. I.-VII.), and ALLAN JAMES CROSBY, Esq., M.A., Barrister-at-Law, (Vols. VIII.-XI.) 1863-1880.

Vol. I.—1558-1559.
Vol. II.—1559-1560.
Vol. III.—1560-1561.
Vol. IV.—1561-1562.
Vol. V.—1562.
Vol. VI.—1563.

Vol. VII.—1564-1565.
Vol. VIII.—1566-1566.
Vol. IX.—1569-1571.
Vol. X.—1572-1574.
Vol. XI.—1575-1577.

These volumes contain a Calendar of the Foreign Correspondence during the early portion of the reign of Elizabeth. They illustrate not only the external but also the domestic affairs of Foreign Countries during that period.

CALENDAR OF TREASURY PAPERS, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOSEPH REDINGTON, Esq. 1868-1883.

Vol. I.—1557-1696.
Vol. II.—1697-1702.
Vol. III.—1702-1707.

Vol. IV.—1708-1714.
Vol. V.—1714-1719.

The above Papers connected with the affairs of the Treasury comprise petitions, reports, and other documents relating to services rendered to the State, grants of money and pensions, appointments to offices, remissions of fines and duties, &c. They illustrate civil and military events, finance, the administration in Ireland and the Colonies, &c., and afford information nowhere else recorded.

CALENDAR OF THE CAREW PAPERS, preserved in the Lambeth Library. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London; and WILLIAM BULLEN, Esq. 1867-1873.

Vol. I.—1515-1574.
Vol. II.—1575-1588.
Vol. III.—1589-1600.
Vol. IV.—1601-1603.

Vol. V.—Book of Howth; Miscellaneous.
Vol. VI.—1603-1624.

The Carew Papers relating to Ireland, in the Lambeth Library, are unique and of great importance to all students of Irish history.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* G. A. BERGENROTH. 1862-1868.

Vol. I.—Hen. VII.—1485-1509.
Vol. II.—Hen. VIII.—1509-1525.
Supplement to Vol. I. and Vol. II.

Mr. Bergenroth was engaged in compiling a Calendar of the Papers relating to England preserved in the archives of Simancas in Spain and the corresponding portion removed from Simancas to Paris. Mr. Bergenroth also visited Madrid, and examined the Papers there, bearing on the reign of Henry VIII. The first volume contains the Spanish Papers of the reign of Henry VII.; the second volume, those of the first portion of the reign of Henry VIII. The Supplement contains new information relating to the private life of Queen Katherine of England; and to the projected marriage of Henry VII. with Queen Juana, widow of King Philip of Castile, and mother of the Emperor Charles V.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* DON PASCUAL DE GAYANGOS. 1873-1886.

Vol. III., Part 1.—Hen. VIII.—1525-1526.

Vol. III., Part 2.—Hen. VIII.—1527-1529.

Vol. IV., Part 1.—Hen. VIII.—1529-1530.

Vol. IV., Part 2.—Hen. VIII.—1531-1533.

Vol. IV., Part 2.—*continued*.—Hen. VIII.—1531-1533.

Vol. V., Part 1.—Hen. VIII.—1534-1536.

Upon the death of Mr. Bergenroth, Don Pascual de Gayangos was appointed to continue the Calendar of the Spanish State Papers. He has pursued a similar plan to that of his predecessor, but has been able to add much valuable matter from Brussels and Vienna, with which Mr. Bergenroth was unacquainted.

CALENDAR OF STATE PAPERS AND MANUSCRIPTS, relating to **ENGLISH AFFAIRS**, preserved in the Archives of Venice, &c. *Edited by* RAWDON BROWN, Esq. 1864-1884.

Vol. I.—1202-1509.

Vol. II.—1509-1519.

Vol. III.—1520-1526.

Vol. IV.—1527-1533.

Vol. V.—1534-1554.

Vol. VI., Part I.—1555-1556.

Vol. VI., Part II.—1556-1557.

Vol. VI., Part III.—1557-1558.

Mr. Rawdon Brown's researches have brought to light a number of valuable documents relating to various periods of English history; his contributions to historical literature are of the most interesting and important character.

SYLLABUS, IN ENGLISH, OF RYMER'S FÆDERA. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. Vol. I.—Will. I.—Edw. III., 1066-1377. Vol. II.—Ric. II.—Chas. II. 1377-1654. Vol. III., Appendix and Index. 1869-1885.

The "Fædera," or "Rymer's Fædera," is a collection of miscellaneous documents illustrative of the History of Great Britain and Ireland, from the Norman Conquest to the reign of Charles II. Several editions of the "Fædera" have been published, and the present Syllabus was undertaken to make the contents of this great National Work more generally known.

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS AND THE REV. J. S. BREWER TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Carte and Carew Papers in the Bodleian and Lambeth Libraries. 1864. *Price* 2s. 6d.

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Documents in the Archives and Public Libraries of Venice. 1866. *Price* 2s. 6d.

In the Press.

- CALENDAR OF STATE PAPERS AND MANUSCRIPTS, relating to ENGLISH AFFAIRS, preserved in the Archives of Venice, &c. Vol. VII.—1559, &c.
- CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* DON PASCUAL DE GAYANGOS. Vol. V., Part 2.—1537, &c.
- CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, DURING THE COMMONWEALTH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARY ANNE EVERETT GREEN. Vol. XIV.
- CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* HANS CLAUDE HAMILTON, Esq., F.S.A. Vol. V.—1592-1594.
- CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A. Vol. XIX.—1644, &c.
- CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. NOEL SAINSBURY, Esq. Vol. VII.—America and West Indies, 1669.
- CALENDAR OF TREASURY PAPERS, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOSEPH REDINGTON, Esq. Vol. VI.—1720, &c.
- CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by* JAMES GAIRDNER, Esq. Vol. XI.—1536.

In Progress.

- CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, DURING THE COMMONWEALTH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARY ANNE EVERETT GREEN. Vol. XV.
- CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by* JAMES GAIRDNER, Esq. Vol. XII.—1537.
- CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. NOEL SAINSBURY, Esq. Vol. VIII.—East Indies, 1630, &c.
- CALENDAR OF TREASURY PAPERS, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* JOSEPH REDINGTON, Esq. Vol. VII.
- CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, OF THE REIGN OF CHARLES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* WILLIAM DOUGLAS HAMILTON, Esq., F.S.A. Vol. XX.

THE CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND DURING THE MIDDLE AGES.

[ROYAL 8vo. half-bound. *Price* 10s. each Volume or Part.]

On 25 July 1822, the House of Commons presented an address to the Crown, stating that the editions of the works of our ancient historians were inconvenient and defective; that many of their writings still remained in manuscript, and, in some cases, in a single copy only. They added, "that an uniform and convenient edition of the whole, published under His Majesty's royal sanction, would be an undertaking honourable to His Majesty's reign, and conducive to the advancement of historical and constitutional knowledge; that the House therefore humbly besought His Majesty, that He would be graciously pleased to give such directions as His Majesty, in His wisdom, might think fit, for the publication of a complete edition of the ancient historians of this realm, and assured His Majesty that whatever expense might be necessary for this purpose would be made good."

The Master of the Rolls, being very desirous that effect should be given to the resolution of the House of Commons, submitted to Her Majesty's Treasury in 1857 a plan for the publication of the ancient chronicles and memorials of the United Kingdom, and it was adopted accordingly. In selecting these works, it was considered right, in the first instance, to give preference to those of which the manuscripts were unique, or the materials of which would help to fill up blanks in English history for which no satisfactory and authentic information hitherto existed in any accessible form. One great object the Master of the Rolls had in view was to form a *corpus historicum* within reasonable limits, and which should be as complete as possible. In a subject of so vast a range, it was important that the historical student should be able to select such volumes as conformed with his own peculiar tastes and studies, and not be put to the expense of purchasing the whole collection; an inconvenience inseparable from any other plan than that which has been in this instance adopted.

Of the Chronicles and Memorials, the following volumes have been published. They embrace the period from the earliest time of British history down to the end of the reign of Henry VII.

-
1. THE CHRONICLE OF ENGLAND, by JOHN CAPGRAVE. *Edited by* the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford. 1858.

Capgrave was prior of Lynn, in Norfolk, and provincial of the order of the Friars Hermits of England shortly before the year 1464. His Chronicle extends from the creation of the world to the year 1417. As a record of the language spoken in Norfolk (being written in English), it is of considerable value.

2. CHRONICON MONASTERII DE ABINGDON. Vols. I. and II. *Edited by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Leighton Buzzard. 1858.

This Chronicle traces the history of the great Benedictine monastery of Abingdon in Berkshire, from its foundation by King Ina of Wessex, to the reign of Richard I., shortly after which period the present narrative was drawn up by an inmate of the establishment. The author had access to the title-deeds of the house; and incorporates into his history various charters of the Saxon kings, of great importance as illustrating not only the history of the locality but that of the kingdom. The work is printed for the first time.

3. **LIVES OF EDWARD THE CONFESSOR.** I.—*La Estoire de Saint Aedward le Rei* II.—*Vita Boati Edvardi Regis et Confessoris.* III.—*Vita Æduuardi Regis qui apud Westmonasterium requiescit.* Edited by HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1858.

The first is a poem in Norman French, containing 4,686 lines, addressed to Alianor, Queen of Henry III., probably written in 1245, on the restoration of the church of Westminster. Nothing is known of the author. The second is an anonymous poem, containing 536 lines, written between 1440 and 1450, by command of Henry VI., to whom it is dedicated. It does not throw any new light on the reign of Edward the Confessor, but is valuable as a specimen of the Latin poetry of the time. The third, also by an anonymous author, was apparently written for Queen Edith, between 1066 and 1074, during the pressure of the suffering brought on the Saxons by the Norman conquest. It notices many facts not found in other writers, and some which differ considerably from the usual accounts.

4. **MONUMENTA FRANCISCANA.** Vol. I.—*Thomas de Eccleston de Adventu Fratrum Minorum in Angliam. Adæ de Marisco Epistolæ. Registrum Fratrum Minorum Londoniæ.* Edited by J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. Vol. II.—*De Adventu Minorum; re-edited, with additions. Chronicle of the Grey Friars. The ancient English version of the Rule of St. Francis. Abbreviatio Statutorum, 1451, &c.* Edited by RICHARD HOWLETT, Esq., of the Middle Temple, Barrister-at-Law. 1858, 1882.

The first volume contains original materials for the history of the settlement of the order of Saint Francis in England, the letters of Adam de Marisco, and other papers connected with the foundation and diffusion of this great body. It was the aim of the editor to collect whatever historical information could be found in this country, towards illustrating a period of the national history for which only scanty materials exist. None of these have been before printed. The second volume contains materials found, since the first volume was published, among the MSS. of Sir Charles Isham, and in various libraries.

5. **FASCICULI ZIZANIORUM MAGISTRI JOHANNIS WYCLIF CUM TRITICO.** Ascribed to THOMAS NETTER, of WALDEN, Provincial of the Carmelite Order in England, and Confessor to King Henry the Fifth. Edited by the Rev. W. W. SHIRLEY, M.A., Tutor and late Fellow of Wadham College, Oxford. 1858.

This work derives its principal value from being the only contemporaneous account of the rise of the Lollards. When written, the disputes of the schoolmen had been extended to the field of theology, and they appear both in the writings of Wycliff and in those of his adversaries. Wycliff's little bundles of tares are not less metaphysical than theological, and the conflict between Nominalists and Realists rages side by side with the conflict between the different interpreters of Scripture. The work gives a good idea of the controversies at the end of the 14th and the beginning of the 15th centuries.

6. **THE BUIK OF THE CRONICLIS OF SCOTLAND; OR, A METRICAL VERSION OF THE HISTORY OF HECTOR BOECE; by WILLIAM STEWART.** Vols. I., II., and III. Edited by W. B. TURNBULL, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, 1858.

This is a metrical translation of a Latin Prose Chronicle, written in the first half of the 16th century. The narrative begins with the earliest legends and ends with the death of James I. of Scotland, and the "evil ending of the traitors that slew him." Strict accuracy of statement is not to be looked for; but the stories of the colonization of Spain, Ireland, and Scotland are interesting if not true; and the chronicle reflects the manners, sentiments, and character of the age in which it was composed. The peculiarities of the Scottish dialect are well illustrated in this version, and the student of language will find ample materials for comparison with the English dialects of the same period, and with modern lowland Scotch.

7. *JOHANNIS CAPGRAVE LIBER DE ILLUSTRIBUS HENRICIS.* Edited by the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford. 1858.

This work is dedicated to Henry VI. of England, who appears to have been, in the author's estimation, the greatest of all the Henries. It is divided into three parts, each having a separate dedication. The first part relates only to the history of the Empire, from the election of Henry I., the Fowler, to the end of the reign of the Emperor Henry VI. The second part is devoted to English history, from the accession of Henry I. in 1100, to 1446, which was the twenty-fourth year of the reign of Henry VI. The third part contains the lives of illustrious men who have borne the name of Henry in various parts of the world. Capgrave was borne in 1393, in the reign of Richard II., and lived during the Wars of the Roses, for which period his work is of some value.

8. *HISTORIA MONASTERII S. AUGUSTINI CANTUARIENSIS*, by THOMAS OF ELMHAM, formerly Monk and Treasurer of that Foundation. Edited by CHARLES HARDWICK, M.A., Fellow of St. Catharine's Hall, and Christian Advocate in the University of Cambridge. 1858.

This history extends from the arrival of St. Augustine in Kent until 1191. Prefixed is a chronology as far as 1418, which shows in outline what was to have been the character of the work when completed. The only copy known is in the possession of Trinity Hall, Cambridge. The author was connected with Norfolk, and most probably with Elmham, whence he derived his name.

9. *EULOGIUM (HISTORIARUM SIVE TEMPORIS)*: Chronicon ab Orbe condito usque ad Annum Domini 1366; a Monacho quodam Malmesbiriensi exaratum. Vols. I., II., and III. Edited by F. S. HAYDON, Esq., B.A. 1858-1863.

This is a Latin Chronicle extending from the Creation to the latter part of the reign of Edward III., and written by a monk of the Abbey of Malmesbury, in Wiltshire, about the year 1367. A continuation, carrying the history of England down to the year 1413, was added in the former half of the fifteenth century by an author whose name is not known. The original Chronicle is divided into five books, and contains a history of the world generally, but more especially of England to the year 1366. The continuation extends the history down to the coronation of Henry V. The Eulogium itself is chiefly valuable as containing a history, by a contemporary, of the period between 1356 and 1366. The notices of events appear to have been written very soon after their occurrence. Among other interesting matter, the Chronicle contains a diary of the Poitiers campaign, evidently furnished by some person who accompanied the army of the Black Prince. The continuation of the Chronicle is also the work of a contemporary, and gives a very interesting account of the reigns of Richard II. and Henry IV. It is believed to be the earliest authority for the statement that the latter monarch died in the Jerusalem Chamber at Westminster.

10. *MEMORIALS OF HENRY THE SEVENTH*: Bernardi Andreæ Tholosatis Vita Regis Henrici Septimi; necnon alia quædam ad eundem Regem spectantia. Edited by JAMES GAIRDNER, Esq. 1858.

The contents of this volume are—(1) a life of Henry VII., by his poet laureate and historiographer, Bernard André, of Toulouse, with some compositions in verse, of which he is supposed to have been the author; (2) the journals of Roger Machado during certain embassies on which he was sent by Henry VII. to Spain and Brittany, the first of which had reference to the marriage of the King's son, Arthur, with Catharine of Arragon; (3) two curious reports by envoys sent to Spain in 1505 touching the succession to the Crown of Castile, and a project of marriage between Henry VII. and the Queen of Naples; and (4) an account of Philip of Castile's reception in England in 1506. Other documents of interest are given in an appendix.

11. *MEMORIALS OF HENRY THE FIFTH. I.*—Vita Henrici Quinti, Roberto Redmanno auctore. *II.*—Versus Rhythmici in laudem Regis Henrici Quinti. *III.*—Elmhani Liber Metricus de Henrico V. Edited by CHARLES A. COLE, Esq. 1858.

This volume contains three treatises which more or less illustrate the history of the reign of Henry V., viz.: A life by Robert Redman; a Metrical Chronicle by Thomas Elmham, prior of Lenton, a contemporary author; Versus Rhythmici, written apparently by a monk of Westminster Abbey, who was also a contemporary of Henry V. These works are printed for the first time.

12. **MUNIMENTA GILDHALLÆ LONDONIENSIS; Liber Albus, Liber Custumarum, et Liber Horn, in archivis Gildhallæ asservati.** Vol. I., *Liber Albus*. Vol. II. (in Two Parts), *Liber Custumarum*. Vol. III., Translation of the Anglo-Norman Passages in *Liber Albus*, Glossaries, Appendices, and Index. Edited by HENRY THOMAS RILEY, Esq., M.A., Barrister-at-Law. 1859-1862.

The manuscript of the *Liber Albus*, compiled by John Carpenter, Common Clerk of the City of London in the year 1419, a large folio volume, is preserved in the Record Room of the City of London. It gives an account of the laws, regulations, and institutions of that City in the 12th, 13th, 14th, and early part of the 15th centuries. The *Liber Custumarum* was compiled probably by various hands in the early part of the 14th century during the reign of Edward II. The manuscript, a folio volume, is also preserved in the Record Room of the City of London, though some portion in its original state, borrowed from the City in the reign of Queen Elizabeth and never returned, forms part of the Cottonian MS. Claudius D. II. in the British Museum. It also gives an account of the laws, regulations, and institutions of the City of London in the 12th, 13th, and early part of the 14th centuries.

13. **CHRONICA JOHANNIS DE OXENEDES.** Edited by Sir HENRY ELLIS, K.H. 1859.

Although this Chronicle tells of the arrival of Hengist and Horsa in England in 449, yet it substantially begins with the reign of King Alfred, and comes down to 1292, where it ends abruptly. The history is particularly valuable for notices of events in the eastern portions of the Kingdom, not to be elsewhere obtained. Some curious facts are mentioned relative to the floods in that part of England, which are confirmed in the Friesland Chronicle of Anthony Heinrich, pastor of the Island of Mohr.

14. **A COLLECTION OF POLITICAL POEMS AND SONGS RELATING TO ENGLISH HISTORY, FROM THE ACCESSION OF EDWARD III. TO THE REIGN OF HENRY VIII.** Vols. I. and II. Edited by THOMAS WRIGHT, Esq., M.A. 1859-1861.

These Poems are perhaps the most interesting of all the historical writings of the period, though they cannot be relied on for accuracy of statement. They are various in character; some are upon religious subjects, some may be called satires, and some give no more than a court scandal; but as a whole they present a very fair picture of society, and of the relations of the different classes to one another. The period comprised is in itself interesting, and brings us through the decline of the feudal system, to the beginning of our modern history. The songs in old English are of considerable value to the philologist.

15. The "OPUS TERTIUM," "OPUS MINUS," &c., of ROGER BACON. Edited by J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. 1859.

This is the celebrated treatise—never before printed—so frequently referred to by the great philosopher in his works. It contains the fullest details we possess of the life and labours of Roger Bacon: also a fragment by the same author, supposed to be unique, the "*Compendium Studii Theologiae*."

16. **BARTHOLOMÆI DE COTTON, MONACHI NORWICENSIS, HISTORIA ANGLICANA; 449-1298: necnon ejusdem Liber de Archiepiscopis et Episcopis Angliæ.** Edited by HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1859.

The author, a monk of Norwich, has here given us a Chronicle of England from the arrival of the Saxons in 449 to the year 1298, in or about which year it appears that he died. The latter portion of this history (the whole of the reign of Edward I. more especially) is of great value, as the writer was contemporary with the events which he records. An Appendix contains several illustrative documents connected with the previous narrative.

17. **BRUT Y TYWYSOGION; or, The Chronicle of the Princes of Wales.** Edited by the Rev. JOHN WILLIAMS AB ITHEL, M.A. 1860.

This work, also known as "The Chronicle of the Princes of Wales," has been attributed to Caradoc of Llancarvan, who flourished about the middle of the twelfth century. It is written in the ancient Welsh language, begins with the abdication and death of Caedwala at Rome, in the year 681, and continues the history down to the subjugation of Wales by Edward I., about the year 1282.

18. **A COLLECTION OF ROYAL AND HISTORICAL LETTERS DURING THE REIGN OF HENRY IV. 1399-1404.** *Edited by the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford. 1860.*

This volume, like all the others in the series containing a miscellaneous selection of letters, is valuable on account of the light it throws upon biographical history, and the familiar view it presents of characters, manners, and events. The period requires much elucidation; to which it will materially contribute.

19. **THE REPRESSOR OF OVER MUCH BLAMING OF THE CLERGY.** By REGINALD PECKO, sometime Bishop of Chichester. Vols. I. and II. *Edited by CHURCHILL BABINGTON, B.D., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1860.*

The "Repressor" may be considered the earliest piece of good theological disquisition of which our English prose literature can boast. The author was born about the end of the fourteenth century, consecrated Bishop of St. Asaph in the year 1444, and translated to the see of Chichester in 1450. While Bishop of St. Asaph, he zealously defended his brother prelates from the attacks of those who censured the bishops for their neglect of duty. He maintained that it was no part of a bishop's functions to appear in the pulpit, and that his time might be more profitably spent, and his dignity better maintained, in the performance of works of a higher character. Among those who thought differently were the Lollards, and against their general doctrines the "Repressor" is directed. Peckock took up a position midway between that of the Roman Church and that of the modern Anglican Church; but his work is interesting chiefly because it gives a full account of the views of the Lollards and of the arguments by which they were supported, and because it assists us to ascertain the state of feeling which ultimately led to the Reformation. Apart from religious matters, the light thrown upon contemporaneous history is very small, but the "Repressor" has great value for the philologist, as it tells us what were the characteristics of the language in use among the cultivated Englishmen of the fifteenth century. Peckock, though an opponent of the Lollards, showed a certain spirit of toleration, for which he received, towards the end of his life, the usual mediæval reward—persecution.

20. **ANNALES CAMBRIÆ.** *Edited by the Rev. JOHN WILLIAMS AB ITHEL, M.A. 1860.*

These annals, which are in Latin, commence in 447, and come down to 1288. The earlier portion appears to be taken from an Irish Chronicle, used by Tigernach, and by the compiler of the Annals of Ulster. During its first century it contains scarcely anything relating to Britain, the earliest direct concurrence with English history is relative to the mission of Augustine. Its notices throughout, though brief, are valuable. The annals were probably written at St. Davids, by Blegewryd, Archdeacon of Llandaff, the most learned man in his day in all Cymru.

21. **THE WORKS OF GIRALDUS CAMBRENSIS.** Vols. I., II., III., and IV. *Edited by J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. Vols. V., VI., and VII. Edited by the Rev. JAMES F. DIMOCK, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire. 1861-1877.*

These volumes contain the historical works of Gerald du Barry, who lived in the reigns of Henry II., Richard I., and John, and attempted to re-establish the independence of Wales by restoring the see of St. Davids to its ancient primacy. His works are of a very miscellaneous nature, both in prose and verse, and are remarkable chiefly for the racy and original anecdotes which they contain relating to contemporaries. He is the only Welsh writer of any importance who has contributed so much to the mediæval literature of this country, or assumed, in consequence of his nationality, so free and independent a tone. His frequent travels in Italy, in France, in Ireland, and in Wales, gave him opportunities for observation which did not generally fall to the lot of mediæval writers in the twelfth and thirteenth centuries, and of these observations Giraldus has made due use. Only extracts from these treatises have been printed before and almost all of them are taken from unique manuscripts.

The *Topographia Hibernica* (in Vol. V.) is the result of Giraldus' two visits to Ireland. The first in 1183, the second in 1185-6, when he accompanied Prince John into that country. Curious as this treatise is, Mr. Dimock is of opinion that it ought not to be accepted as sober truthful history, for Giraldus himself states that truth was not his main object, and that he compiled the work for the purpose of sounding the praises of Henry the Second. Elsewhere, however, he declares that he had stated nothing in the *Topographia* of the truth of which he was not well assured, either by his own eyesight or by the testimony, with all diligence elicited, of the most trustworthy and authentic men in the country; that though he did not put just the same full faith in their reports as in what he had himself seen, yet, as they only related what they had themselves seen, he could not but believe such credible witnesses. A very interesting portion of this treatise is devoted to the animals of Ireland. It shows that he was a very accurate and acute observer, and his descriptions are given in a way that a scientific naturalist of the present day could hardly improve upon. The *Expugnatio Hibernica* was written about 1189 and may be regarded rather as a great epic than a sober relation of acts occurring in his own days. No one can peruse it without coming to the conclusion that it is rather a poetical fiction than a prosaic truthful history. Vol. VI. contains the *Itinerarium Kambrie* et *Descriptio Kambrie*: and Vol. VII., the lives of S. Remigius and S. Hugh.

22. **LETTERS AND PAPERS ILLUSTRATIVE OF THE WARS OF THE ENGLISH IN FRANCE DURING THE REIGN OF HENRY THE SIXTH, KING OF ENGLAND.** Vol. I., and Vol. II. (in Two Parts). *Edited by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Loughton Buzzard. 1861-1864.

These letters and papers are derived chiefly from originals or contemporary copies extant in the Bibliothèque Impériale, and the Dépôt des Archives, in Paris. They illustrate the policy adopted by John Duke of Bedford and his successors during their government of Normandy, and other provinces of France acquired by Henry V. Here may be traced, step by step, the gradual declension of the English power, until we are prepared for its final overthrow.

23. **THE ANGLO-SAXON CHRONICLE, ACCORDING TO THE SEVERAL ORIGINAL AUTHORITIES.** Vol. I., Original Texts. Vol. II., Translation. *Edited and translated by* BENJAMIN THORPE, Esq., Member of the Royal Academy of Sciences at Munich, and of the Society of Netherlandish Literature at Leyden. 1861.

This Chronicle, extending from the earliest history of Britain to 1154, is justly the boast of England; no other nation can produce any history, written in its own vernacular, at all approaching it, in antiquity, truthfulness, or extent, the historical books of the Bible alone excepted. There are at present six independent manuscripts of the Saxon Chronicle, ending in different years, and written in different parts of the country. In this edition, the text of each manuscript is printed in columns on the same page, so that the student may see at a glance the various changes which occur in orthography, whether arising from locality or age.

24. **LETTERS AND PAPERS ILLUSTRATIVE OF THE REIGNS OF RICHARD III. AND HENRY VII.** Vols. I. and II. *Edited by* JAMES GAIRDNER, Esq. 1861-1863.

The Papers are derived from the MSS. in Public Record Office, the British Museum, and other repositories. The period to which they refer is unusually destitute of chronicles and other sources of historical information, so that the light obtained from them is of special importance. The principal contents of the volumes are some diplomatic Papers of Richard III.; correspondence between Henry VII. and Ferdinand and Isabella of Spain; documents relating to Edmund de la Pole, Earl of Suffolk; and a portion of the correspondence of James IV. of Scotland.

25. **LETTERS OF BISHOP GROSSETESTE, illustrative of the Social Condition of his Time.** *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1861.

The Letters of Robert Grosseteste (181 in number) are here collected from various sources, and a large portion of them is printed for the first time. They range in

date from about 1210 to 1253, and relate to various matters connected not only with the political history of England during the reign of Henry III., but with its ecclesiastical condition. They refer especially to the diocese of Lincoln, of which Grosseteste was bishop.

26. **DESCRIPTIVE CATALOGUE OF MANUSCRIPTS RELATING TO THE HISTORY OF GREAT BRITAIN AND IRELAND.** Vol. I. (in Two Parts); Anterior to the Norman Invasion. Vol. II.; 1066-1200. Vol. III.; 1200-1327. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. 1862-1871.

The object of this work is to publish notices of all known sources of British history, both printed and unprinted, in one continued sequence. The materials, when historical (as distinguished from biographical), are arranged under the year in which the latest event is recorded in the chronicle or history, and not under the period in which its author, real or supposed, flourished. Biographies are enumerated under the year in which the person commemorated died, and not under the year in which the life was written. This arrangement has two advantages; the materials for any given period may be seen at a glance; and if the reader knows the time when an author wrote, and the number of years that had elapsed between the date of the events and the time the writer flourished, he will generally be enabled to form a fair estimate of the comparative value of the narrative itself. A brief analysis of each work has been added when deserving it, in which original portions are distinguished from mere compilations. If possible, the sources are indicated from which compilations have been derived. A biographical sketch of the author of each piece has been added, and a brief notice of such British authors as have written on historical subjects.

27. **ROYAL AND OTHER HISTORICAL LETTERS ILLUSTRATIVE OF THE REIGN OF HENRY III.** Vol. I., 1216-1235. Vol. II., 1236-1272. *Selected and edited by* the Rev. W. W. SHIRLEY, D.D., Regius Professor in Ecclesiastical History, and Canon of Christ Church, Oxford. 1862-1866.

The letters contained in these volumes are derived chiefly from the ancient correspondence formerly in the Tower of London, and now in the Public Record Office. They illustrate the political history of England during the growth of its liberties, and throw considerable light upon the personal history of Simon de Montfort. The affairs of France form the subject of many of them, especially in regard to the province of Gascony. The entire collection consists of nearly 700 documents, the greater portion of which is printed for the first time.

28. **CHRONICA MONASTERII S. ALBANI.**—1. THOMÆ WALSHINGHAM HISTORIA ANGLICANA; Vol. I., 1272-1381: Vol. II., 1381-1422. 2. WILLELMI RISHANGER CHRONICA ET ANNALES, 1259-1307. 3. JOHANNIS DE TROKELowe ET HENRICI DE BLANEFORDE CHRONICA ET ANNALES, 1259-1296; 1307-1324; 1392-1406. 4. GESTA ABBATUM MONASTERII S. ALBANI, a THOMA WALSHINGHAM, REGNANTE RICARDO SECUNDO, EJUSDEM ECCLESIE PRECENTORE, COMPILATA; Vol. I., 793-1290: Vol. II., 1290-1349: Vol. III., 1349-1411. 5. JOHANNIS AMUNDESHAM, MONACHI MONASTERII S. ALBANI, UT VIDETUR, ANNALES; Vols. I. and II. 6. REGISTRA QUORUNDAM ABBATUM MONASTERII S. ALBANI, QUI SÆCULO XV^{mo} FLORUERE; Vol. I., REGISTRUM ABBATIS JOHANNIS WHETHAMSTEDE, ABBATIS MONASTERII SANCTI ALBANI, ITERUM SUSCEPTÆ; ROBERTO BLAKENEY, CAPELLANO, QUONDAM ADSRIPTUM: Vol. II., REGISTRA JOHANNIS WHETHAMSTEDE, WILLELMI ALBON, ET WILLELMI WALINGFORDE, ABBATUM MONASTERII SANCTI ALBANI, CUM APPENDICE, CONTINENTE QUASDAM EPISTOLAS, a JOHANNIS WHETHAMSTEDE CONSCRIPTAS. 7. YPODIGMA NEUSTRIÆ a THOMA WALSHINGHAM, QUONDAM MONACHO MONASTERII S. ALBANI, CONSCRIPTUM. *Edited by* HENRY THOMAS RILEY, Esq., M.A., Cambridge and Oxford; and of the Inner Temple, Barrister-at-Law. 1863-1876.

In the first two volumes is a History of England, from the death of Henry III. to the death of Henry V., by Thomas Walsingham, Precentor of St. Albans, from MS. VII. in the Arundel Collection in the College of Arms, London, a manuscript of the fifteenth century, collated with MS. 18 B. IX. in the King's Library in the British Museum, and MS. VII. in the Parker Collection of Manuscripts at Corpus Christi College, Cambridge.

In the 3rd volume is a Chronicle of English History, attributed to William Rishanger, who lived in the reign of Edward I., from the Cotton MS. Faustina B. IX. in the British Museum, collated with MS. 14 C. VII. (fols. 219-231) in the King's Library, British Museum, and the Cotton MS. Claudius E. III. fols. 386-331 : an account of transactions attending the award of the kingdom of Scotland to John Balliol, 1291-1292, from MS. Cotton. Claudius D. VI., also attributed to William Rishanger, but on no sufficient ground : a short Chronicle of English History, 1292 to 1300, by an unknown hand, from MS. Cotton. Claudius D. VI. : a short Chronicle Willemi Rishanger Gesta Edwardi Primi, Regis Angliæ, from MS. 14 C. I. in the Royal Library, and MS. Cotton. Claudius D. VI., with *Annales Regum Angliæ*, probably by the same hand : and fragments of three Chronicles of English History, 1285 to 1307.

In the 4th volume is a Chronicle of English History, 1259 to 1296, from MS. Cotton. Claudius D. VI. : *Annals of Edward II.*, 1307 to 1323, by John de Trokelowe, a monk of St. Albans, and a continuation of Trokelowe's *Annals*, 1323, 1324, by Henry de Blaneforde, both from MS. Cotton. Claudius D. VI. : a full Chronicle of English History, 1392 to 1406, from MS. VII. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge; and an account of the Benefactors of St. Albans, written in the early part of the 15th century from MS. VI. in the same Library.

The 5th, 6th, and 7th volumes contain a history of the Abbots of St. Albans, 793 to 1411, mainly compiled by Thomas Walsingham, from MS. Cotton. Claudius E. IV., in the British Museum : with a Continuation, from the closing pages of Parker MS. VII., in the Library of Corpus Christi College, Cambridge.

The 8th and 9th volumes, in continuation of the *Annals*, contain a Chronicle, probably by John Amundesham, a monk of St. Albans.

The 10th and 11th volumes relate especially to the acts and proceedings of Abbots Whethamstede, Albon, and Wallingford, and may be considered as a memorial of the chief historical and domestic events during those periods.

The 12th volume contains a compendious History of England to the reign of Henry V., and of Normandy in early times, also by Thomas Walsingham, and dedicated to Henry V. The compiler has often substituted other authorities in place of those consulted in the preparation of his larger work.

29. *CHRONICON ABBATIE EVESHAMENSIS, AUCTORIBUS DOMINICO PRIORE EVESHAMIE ET THOMA DE MARLEBERGE ABBATE, A FUNDATIONE AD ANNUM 1213, UNA CUM CONTINUATIONE AD ANNUM 1418.* Edited by the Rev. W. D. MACRAY, Bodleian Library, Oxford. 1863.

The Chronicle of Evesham illustrates the history of that important monastery from its foundation by Egwin, about 690, to the year 1418. Its chief feature is an autobiography, which makes us acquainted with the inner daily life of a great abbey, such as but rarely has been recorded. Interspersed are many notices of general, personal, and local history which will be read with much interest. This work exists in a single MS., and is for the first time printed.

30. *RICARDI DE CIRENCESTRIA SPECULUM HISTORIALE DE GESTIS REGUM ANGLIÆ.* Vol. I., 447-871. Vol. II., 872-1066. Edited by JOHN E. B. MAYOR, M.A., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1863-1869.

The compiler, Richard of Cirencester, was a monk of Westminster, 1355-1400. In 1391 he obtained a licence to make a pilgrimage to Rome. His history, in four books, extends from 447 to 1066. He announces his intention of continuing it, but there is no evidence that he completed any more. This chronicle gives many charters in favour of Westminster Abbey, and a very full account of the lives and miracles of the saints, especially of Edward the Confessor, whose reign occupies the fourth book. A treatise on the Coronation, by William of Sudbury, a monk of Westminster, fills book iii. c. 8. It was on this author that C. J. Bertram fathered his forgery, *De Situ Britannia*, in 1747.

31. *YEAR BOOKS OF THE REIGN OF EDWARD THE FIRST.* Years 20-21, 21-22, 30-31, 32-33, and 33-35 Edw. I.; and 11-12 Edw. III. Edited and translated by ALFRED JOHN HORWOOD, Esq., of the Middle Temple Barrister.

at-Law. Years 12-13, 13-14 Edward III. Edited and translated by LUKE OWEN PIKE, Esq., M.A., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law. 1863-1886.

The volumes known as the "Year Books" contain reports in Norman-French of Cases argued and decided in the Courts of Common Law. They may be considered to a great extent as the "lex non scripta" of England, held in the highest veneration by the ancient sages of the law, and received by them as the repositories of the first recorded judgments and dicta of the great legal luminaries of past ages. They are also worthy of attention on account of the historical information and the notices of public and private persons which they contain, as well as the light which they throw on ancient manners and customs.

32. **NARRATIVES OF THE EXPULSION OF THE ENGLISH FROM NORMANDY 1449-1450.** —Robertus Blondelli de Reductione Normanniæ: Le Recouvrement de Normendie, par Berry, Hérault du Roy: Conférences between the Ambassadors of France and England. *Edited, from MSS. in the Imperial Library at Paris, by the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham. 1863.*

This volume contains the narrative of an eye-witness who details with considerable power and minuteness the circumstances which attended the final expulsion of the English from Normandy in 1450. Commencing with the infringement of the truce by the capture of Fougères, and ending with the battle of Formigny and the embarkation of the Duke of Somerset. The period embraced is less than two years.

33. **HISTORIA ET CARTULARIUM MONASTERII S. PETRI GLOUCESTRÆ. Vols. I., II., and III. Edited by W. H. HART, Esq., F.S.A., Membre correspondant de la Société des Antiquaires de Normandie. 1863-1867.**

This work consists of two parts, the History and the Cartulary of the Monastery of St. Peter, Gloucester. The history furnishes an account of the monastery from its foundation, in the year 681, to the early part of the reign of Richard II., together with a calendar of donations and benefactions. It treats principally of the affairs of the monastery, but occasionally matters of general history are introduced. Its authorship has generally been assigned to Walter Froucester the twentieth abbot, but without any foundation.

34. **ALEXANDRI NECKAM DE NATURIS RERUM LIBRI DUO; with NECKAM'S POEM, DE LAUDIBUS DIVINÆ SAPIENTIÆ. Edited by THOMAS WRIGHT, Esq., M.A. 1863.**

Neckam was a man who devoted himself to science, such as it was in the twelfth century. In the "De Naturis Rerum" are to be found what may be called the rudiments of many sciences mixed up with much error and ignorance. Neckham was not thought infallible, even by his contemporaries, for Roger Bacon remarks of him, "this Alexander in many things wrote what was true and useful; but he neither can nor ought by just title to be reckoned among authorities." Neckam, however, had sufficient independence of thought to differ from some of the schoolmen who in his time considered themselves the only judges of literature. He had his own views in morals, and in giving us a glimpse of them, as well as of his other opinions, he throws much light upon the manners, customs, and general tone of thought prevalent in the twelfth century. The poem entitled "De Laudibus Divinæ Sapientiæ" appears to be a metrical paraphrase or abridgment of the "De Naturis Rerum." It is written in the elegiac metre, and though there are many lines which violate classical rules, it is, as a whole, above the ordinary standard of mediæval Latin.

35. **LEECHDOMS, WORTCUNNING, AND STARCRAFT OF EARLY ENGLAND; being a Collection of Documents illustrating the History of Science in this Country before the Norman Conquest. Vols. I., II., and III. Collected and edited by the Rev. T. OSWALD COCKAYNE, M.A., of St. John's College, Cambridge, 1864-1866.**

This work illustrates not only the history of science, but the history of superstition. In addition to the information bearing directly upon the medical skill and medical faith of the times, there are many passages which incidentally throw light upon the general mode of life and ordinary diet. The volumes are interesting

not only in their scientific, but also in their social aspect. The manuscripts from which they have been printed are valuable to the Anglo-Saxon scholar for the illustrations they afford of Anglo-Saxon orthography.

36. *ANNALES MONASTICI*. Vol. I.:—*Annales de Margan, 1066-1232; Annales de Theokesberia, 1066-1263; Annales de Burton, 1004-1263*. Vol. II.:—*Annales Monasterii de Wintonia, 519-1277; Annales Monasterii de Waverleia, 1-1291*. Vol. III.:—*Annales Prioratus de Dunstaplia, 1-1297*. *Annales Monasterii de Bermundeseia, 1042-1432*. Vol. IV.:—*Annales Monasterii de Oseneia, 1016-1347; Chronicon vulgo dictum Chronicon Thomæ Wykes, 1066-1289; Annales Prioratus de Wigornia, 1-1377*. Vol. V.:—*Index and Glossary*. Edited by HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, and Registry of the University, Cambridge. 1864-1869.

The present collection of Monastic Annals embraces all the more important chronicles compiled in religious houses in England during the thirteenth century. These distinct works are ten in number. The extreme period which they embrace ranges from the year 1 to 1432, although they refer more especially to the reigns of John, Henry III., and Edward I. Some of these narratives have already appeared in print, but others are printed for the first time.

37. *MAGNA VITA S. HUGONIS EPISCOPI LINCOLNIENSIS*. From MSS. in the Bodleian Library, Oxford, and the Imperial Library, Paris. Edited by the Rev. JAMES F. DIMOCK, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire. 1864.

This work contains a number of very curious and interesting incidents, and being the work of a contemporary, is very valuable, not only as a truthful biography of a celebrated ecclesiastic, but as the work of a man, who, from personal knowledge, gives notices of passing events, as well as of individuals who were then taking active part in public affairs. The author, in all probability, was Adam Abbot of Evesham. He was domestic chaplain and private confessor of Bishop Hugh, and in these capacities was admitted to the closest intimacy. Bishop Hugh was Prior of Witham for 11 years before he became Bishop of Lincoln. His consecration took place on the 21st September 1186; he died on the 16th of November 1200; and was canonized in 1220.

38. *CHRONICLES AND MEMORIALS OF THE REIGN OF RICHARD THE FIRST*. Vol. I.:—*ITINERARIUM PEREGRINORUM ET GESTA REGIS RICARDI*. Vol. II.:—*EPISTOLÆ CANTUARIENSES*; the Letters of the Prior and Convent of Christ Church, Canterbury; 1187 to 1199. Edited by WILLIAM STUBBS, M.A., Vicar of Navestock, Essex, and Lambeth Librarian. 1864-1865.

The authorship of the Chronicle in Vol. I., hitherto ascribed to Geoffrey Vinesauf, is now more correctly ascribed to Richard, Canon of the Holy Trinity of London. The narrative extends from 1187 to 1199; but its chief interest consists in the minute and authentic narrative which it furnishes of the exploits of Richard I., from his departure from England in December 1189 to his death in 1199. The author states in his prologue that he was an eye-witness of much that he records; and various incidental circumstances which occur in the course of the narrative confirm this assertion.

The letters in Vol. II., written between 1187 and 1199, are of value as furnishing authentic materials for the history of the ecclesiastical condition of England during the reign of Richard I. They had their origin in a dispute which arose from the attempts of Baldwin and Hubert, archbishops of Canterbury, to found a college of secular canons, a project which gave great umbrage to the monks of Canterbury, who saw in it a design to supplant them in their function of metropolitan chapter. These letters are printed, for the first time, from a MS. belonging to the archiepiscopal library at Lambeth.

39. *RECUEIL DES CHRONIQUES ET ANCIENNES HISTOIRES DE LA GRANT BRETAGNE A PRESENT NOMME ENGLETERRE, par JEHAN DE WAURIN*. Vol. I. Albina to 688. Vol. II., 1399-1422. Vol. III., 1422-1431. Edited by Sir WILLIAM HARDY, F.S.A. 1864-1879. Vol. IV. 1431-1443. Edited by Sir WILLIAM HARDY, F.S.A., and EDWARD L. C. P. HARDY, Esq., F.S.A., of Lincoln's Inn, Barrister-at-law. 1884.
40. *A COLLECTION OF THE CHRONICLES AND ANCIENT HISTORIES OF GREAT BRITAIN, NOW CALLED ENGLAND, by JOHN DE WAURIN*. Albina to 688. (Translation

of the preceding Vol. I.) *Edited and translated by Sir WILLIAM HARDY, F.S.A. 1864.*

This curious chronicle extends from the fabulous period of history down to the return of Edward IV. to England in the year 1471 after the second deposition of Henry VI. The manuscript from which the text of the work is taken is preserved in the Imperial Library at Paris, and is believed to be the only complete and nearly contemporary copy in existence. The work, as originally bound, was comprised in six volumes, since rebound in morocco in 12 volumes, folio maximo, vellum, and is illustrated with exquisite miniatures, vignettes, and initial letters. It was written towards the end of the fifteenth century, having been expressly executed for Louis de Bruges, Seigneur de la Gruthuyse and Earl of Winchester, from whose cabinet it passed into the library of Louis XII. at Blois.

41. **POLYCHRONICON RANULPHI HIGDEN**, with Trevisa's Translation. Vols. I. and II. *Edited by* CHURCHILL BABINGTON, B.D., Senior Fellow of St. John's College, Cambridge. Vols. III., IV., V., VI., VII., VIII., and IX. *Edited by* the Rev. JOSEPH RAWSON LUMBY, D.D., Norrisian Professor of Divinity, Vicar of St. Edward's, Fellow of St. Catharine's College, and late Fellow of Magdalene College, Cambridge. 1865-1886.

This is one of the many mediæval chronicles which assume the character of a history of the world. It begins with the creation, and is brought down to the author's own time, the reign of Edward III. Prefixed to the historical portion, is a chapter devoted to geography, in which is given a description of every known land. To say that the Polychronicon was written in the fourteenth century is to say that it is not free from inaccuracies. It has, however, a value apart from its intrinsic merits. It enables us to form a very fair estimate of the knowledge of history and geography which well-informed readers of the fourteenth and fifteenth centuries possessed, for it was then the standard work on general history.

The two English translations, which are printed with the original Latin, afford interesting illustrations of the gradual change of our language, for one was made in the fourteenth century, the other in the fifteenth. The differences between Trevisa's version and that of the unknown writer are often considerable.

42. **LE LIVRE DE REIS DE BRITTANIE E LE LIVRE DE REIS DE ENGLETERE.** *Edited by* JOHN GLOVER, M.A., Vicar of Brading, Isle of Wight, formerly Librarian of Trinity College, Cambridge. 1865.

These two treatises, though they cannot rank as independent narratives, are nevertheless valuable as careful abstracts of previous historians, especially "Le Livre de Reis de Engleterre." Some various readings are given which are interesting to the philologist as instances of semi-Saxonized French. It is supposed that Peter of Ickham was the supposed author.

43. **CHRONICA MONASTERII DE MELSA AB ANNO 1150 USQUE AD ANNUM 1406.** Vols. I., II., and III. *Edited by* EDWARD AUGUSTUS BOND, Esq., Assistant-Keeper of Manuscripts, and Egerton Librarian, British Museum. 1866-1868.

The Abbey of Meaux was a Cistercian house, and the work of its abbot is both curious and valuable. It is a faithful and often minute record of the establishment of a religious community, of its progress in forming an ample revenue, of its struggles to maintain its acquisitions, and of its relations to the governing institutions of the country. In addition to the private affairs of the monastery, some light is thrown upon the public events of the time, which are however kept distinct, and appear at the end of the history of each abbot's administration. The text has been printed from what is said to be the autograph of the original compiler, Thomas de Burton, the nineteenth abbot.

44. **MATTHÆI PARISIENSIS HISTORIA ANGLO- RUM, SIVE, UT VULGO DICITUR, HISTORIA MINOR.** Vols. I., II., and III. 1067-1253. *Edited by* Sir FREDERIC MADDEN, K.H., Keeper of the Manuscript Department of British Museum. 1866-1869.

The exact date at which this work was written is, according to the chronicler, 1250. The history is of considerable value as an illustration of the period during which the author lived, and contains a good summary of the events which followed

the Conquest. This minor chronicle is, however, based on another work (also written by Matthew Paris) giving fuller details, which has been called the "Historia Major." The chronicle here published, nevertheless, gives some information not to be found in the greater history.

45. **LIBER MONASTERII DE HYDA: A CHRONICLE AND CHARTULARY OF HYDE ABBEY, WINCHESTER, 455-1023.** *Edited, from a Manuscript in the Library of the Earl of Macclesfield, by EDWARD EDWARDS, Esq.* 1866.

The "Book of Hyde" is a compilation from much earlier sources which are usually indicated with considerable care and precision. In many cases, however, the Hyde Chronicler appears to correct, to qualify, or to amplify—either from tradition or from sources of information not now discoverable—the statements, which, in substance, he adopts. He also mentions, and frequently quotes from writers whose works are either entirely lost or at present known only by fragments.

There is to be found, in the "Book of Hyde," much information relating to the reign of King Alfred which is not known to exist elsewhere. The volume contains some curious specimens of Anglo-Saxon and Mediæval English.

46. **CHRONICON SCOTORUM: A CHRONICLE OF IRISH AFFAIRS, from the EARLIEST TIMES to 1135; and SUPPLEMENT, containing the Events from 1141 to 1150.** *Edited, with Translation, by WILLIAM MAUNSELL HENNESSY, Esq., M.R.I.A.* 1866.

There is, in this volume, a legendary account of the peopling of Ireland and of the adventures which befell the various heroes who are said to have been connected with Irish history. The details are, however, very meagre both for this period and for the time when history becomes more authentic. The plan adopted in the chronicle gives the appearance of an accuracy to which the earlier portions of the work cannot have any claim. The succession of events is marked year by year, from A.M. 1599 to A.D. 1150. The principal events narrated in the later portion of the work are, the invasions of foreigners, and the wars of the Irish among themselves. The text has been printed from a MS. preserved in the library of Trinity College, Dublin, written partly in Latin, partly in Irish.

47. **THE CHRONICLE OF PIERRE DE LANGTOFT, IN FRENCH VERSE, FROM THE EARLIEST PERIOD TO THE DEATH OF EDWARD I. Vols. I. and II.** *Edited by THOMAS WRIGHT, Esq., M.A.* 1866-1868.

It is probable that Pierre de Langtoft was a canon of Bridlington, in Yorkshire, and lived in the reign of Edward I., and during a portion of the reign of Edward II. This chronicle is divided into three parts; in the first, is an abridgment of Geoffrey of Monmouth's "Historia Britonum;" in the second, a history of the Anglo-Saxon and Norman kings, to the death of Henry III.; in the third, a history of the reign of Edward I. The principal object of the work was apparently to show the justice of Edward's Scottish wars. The language is singularly corrupt, and a curious specimen of the French of Yorkshire.

48. **THE WAR OF THE GANDHIL WITH THE GAILL, OR THE INVASIONS OF IRELAND BY THE DANES AND OTHER NORSEMEN.** *Edited, with a Translation, by JAMES HENTHORN TODD, D.D., Senior Fellow of Trinity College, and Regius Professor of Hebrew in the University, Dublin.* 1867.

The work in its present form, in the editor's opinion, is a comparatively modern version of an undoubtedly ancient original. That it was compiled from contemporary materials has been proved by curious incidental evidence. It is stated in the account given of the battle of Clontarf that the full tide in Dublin Bay on the day of the battle (23 April 1014) coincided with sunrise; and that the returning tide in the evening aided considerably in the defeat of the Danes. The fact has been verified by astronomical calculations, and the inference is that the author of the chronicle, if not an eye-witness, must have derived his information from eye-witnesses. The contents of the work are sufficiently described in its title. The story is told after the manner of the Scandinavian Sagas, with poems and fragments of poems introduced into the prose narrative.

49. **GESTA REGIS HENRICI SECUNDI BENEDICTI ABBATIS. CHRONICLE OF THE REIGNS OF HENRY II. AND RICHARD I., 1169-1192, known under the name of BENEDICT OF PETERBOROUGH.** Vols. I. and II. *Edited by WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, Oxford, and Lambeth Librarian.* 1867.

This chronicle of the reigns of Henry II. and Richard I., known commonly under the name of Benedict of Peterborough, is one of the best existing specimens of a class of historical compositions of the first importance to the student.

50. **MUNIMENTA ACADEMICA, OR, DOCUMENTS ILLUSTRATIVE OF ACADEMICAL LIFE AND STUDIES AT OXFORD** (in Two Parts). *Edited by* the Rev. HENRY ANSTEE, M.A., Vicar of St. Wendron, Cornwall, and lately Vice-Principal of St. Mary Hall, Oxford. 1868.

This work will supply materials for a History of Academical Life and Studies in the University of Oxford during the 13th, 14th, and 15th centuries.

51. **CHRONICA MAGISTRI ROGERI DE HOVEDENE**. Vols. I., II., III., and IV. *Edited by* WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1868-1871.

This work has long been justly celebrated, but not thoroughly understood until Mr. Stubbs' edition. The earlier portion, extending from 732 to 1148, appears to be a copy of a compilation made in Northumbria about 1161, to which Hoveden added little. From 1148 to 1169—a very valuable portion of this work—the matter is derived from another source, to which Hoveden appears to have supplied little, and not always judiciously. From 1170 to 1192 is the portion which corresponds with the Chronicle known under the name of Benedict of Peterborough (see No. 49); but it is not a copy, being sometimes an abridgment, at others a paraphrase; occasionally the two works entirely agree; showing that both writers had access to the same materials, but dealt with them differently. From 1192 to 1201 may be said to be wholly Hoveden's work; it is extremely valuable, and an authority of the first importance.

52. **WILLELMI MALMESBIRIENSIS MONACHI DE GESTIS PONTIFICUM ANGLORUM LIBRI QUINQUE**. *Edited, from William of Malmesbury's Autograph MS., by* N. E. S. A. HAMILTON, Esq., of the Department of Manuscripts, British Museum. 1870.

William of Malmesbury's "Gesta Pontificum" is the principal foundation of English Ecclesiastical Biography, down to the year 1122. The manuscript which has been followed in this Edition is supposed by Mr. Hamilton to be the author's autograph, containing his latest additions and amendments.

53. **HISTORIC AND MUNICIPAL DOCUMENTS OF IRELAND, FROM THE ARCHIVES OF THE CITY OF DUBLIN, &c. 1172-1320**. *Edited by* JOHN T. GILBERT, Esq., F.S.A., Secretary of the Public Record Office of Ireland. 1870.

A collection of original documents, elucidating mainly the history and condition of the municipal, middle, and trading classes under or in relation with the rule of England in Ireland,—a subject hitherto in almost total obscurity. Extending over the first hundred and fifty years of the Anglo-Norman settlement, the series includes charters, municipal laws and regulations, rolls of names of citizens and members of merchant-guilds, lists of commodities with their rates, correspondence, illustrations of relations between ecclesiastics and laity; together with many documents exhibiting the state of Ireland during the presence there of the Scots under Robert and Edward Bruce.

54. **THE ANNALS OF LOCH CÉ. A CHRONICLE OF IRISH AFFAIRS, FROM 1041 to 1590**. Vols. I. and II. *Edited, with a Translation, by* WILLIAM MAUNSELL HENNESSY, Esq., M.R.I.A. 1871.

The original of this chronicle has passed under various names. The title of "Annals of Loch Cé" was given to it by Professor O'Curry, on the ground that it was transcribed for Brian Mac Dermot, an Irish chieftain, who resided on the island in Loch Cé, in the county of Roscommon. It adds much to the materials for the civil and ecclesiastical history of Ireland; and contains many curious references to English and foreign affairs, not noticed in any other chronicle.

55. **MONUMENTA JURIDICA. THE BLACK BOOK OF THE ADMIRALTY, WITH APPENDICES**. Vols. I., II., III., and IV. *Edited by* SIR TRAVERS TWISS, Q.C., D.C.L. 1871-1876.

This book contains the ancient ordinances and laws relating to the navy, and was probably compiled for the use of the Lord High Admiral of England. Selden calls it the "jewel of the Admiralty Records." Prynne ascribes to the Black Book the same authority in the Admiralty as the Black and Red Books have in the Court of Exchequer, and most English writers on maritime law recognize its importance.

56. **MEMORIALS OF THE REIGN OF HENRY VI.:—OFFICIAL CORRESPONDENCE OF THOMAS BECKYNTON, SECRETARY TO HENRY VI., AND BISHOP OF BATH AND WELLS.** *Edited, from a MS. in the Archiepiscopal Library at Lambeth, with an Appendix of Illustrative Documents, by the Rev. GEORGE WILLIAMS, B.D., Vicar of Ringwood, late Fellow of King's College, Cambridge.* Vols. I. and II. 1872.

These curious volumes are of a miscellaneous character, and were probably compiled under the immediate direction of Beckynton before he had attained to the Episcopate. They contain many of the Bishop's own letters, and several written by him in the King's name; also letters to himself while Royal Secretary, and others addressed to the King. This work elucidates some points in the history of the nation during the first half of the fifteenth century.

57. **MATTHÆI PARISIENSIS, MONACHI SANCTI ALBANI, CHRONICA MAJORA.** Vol. I. The Creation to A.D. 1066. Vol. II. A.D. 1067 to A.D. 1216. Vol. III. A.D. 1216 to A.D. 1239. Vol. IV. A.D. 1240 to A.D. 1247. Vol. V. A.D. 1248 to A.D. 1259. Vol. VI. Additamenta. Vol. VII. Index. *Edited by HENRY RICHARDS LUARD, D.D., Fellow of Trinity College, Registry of the University, and Vicar of Great St. Mary's, Cambridge.* 1872–1884.

This work contains the "Chronica Majora" of Matthew Paris, one of the most valuable and frequently consulted of the ancient English Chronicles. It is published from its commencement, for the first time. The editions by Archbishop Parker, and William Wats, severally begin at the Norman Conquest.

58. **MEMORIALE FRATRIS WALTERI DE COVENTRIA.—THE HISTORICAL COLLECTIONS OF WALTER OF COVENTRY.** Vols. I. and II. *Edited, from the MS. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge, by WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford.* 1872–1873.

This work, now printed in full for the first time, has long been a *desideratum* by Historical Scholars. The first portion, however, is not of much importance, being only a compilation from earlier writers. The part relating to the first quarter of the thirteenth century is the most valuable and interesting.

59. **THE ANGLO-LATIN SATIRICAL POETS AND EPIGRAMMATISTS OF THE TWELFTH CENTURY.** Vols. I. and II. *Collected and edited by THOMAS WRIGHT, Esq., M.A., Corresponding Member of the National Institute of France (Académie des Inscriptions et Belles-Lettres).* 1872.

The Poems contained in these volumes have long been known and appreciated as the best satires of the age in which their authors flourished, and were deservedly popular during the 13th and 14th centuries.

60. **MATERIALS FOR A HISTORY OF THE REIGN OF HENRY VII., FROM ORIGINAL DOCUMENTS PRESERVED IN THE PUBLIC RECORD OFFICE.** Vols. I. and II. *Edited by the Rev. WILLIAM CAMPBELL, M.A., one of Her Majesty's Inspectors of Schools.* 1873–1877.

These volumes are valuable as illustrating the acts and proceedings of Henry VII. on ascending the throne, and shadow out the policy he afterwards adopted.

61. **HISTORICAL PAPERS AND LETTERS FROM THE NORTHERN REGISTERS.** *Edited by JAMES RAINE, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society.* 1873.

The documents in this volume illustrate, for the most part, the general history of the north of England, particularly in its relation to Scotland.

62. **REGISTRUM PALATINUM DUNELMENSE. THE REGISTER OF RICHARD DE KELLAW, LORD PALATINE AND BISHOP OF DURHAM; 1311–1316.** Vols. I., II., III., and IV. *Edited by Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records.* 1873–1878.

Bishop Kellawe's Register contains the proceedings of his prelacy, both lay and ecclesiastical, and is the earliest Register of the Palatinate of Durham.

63. **MEMORIALS OF SAINT DUNSTAN, ARCHBISHOP OF CANTERBURY.** *Edited, from various MSS., by WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford.* 1874.

This volume contains several lives of Archbishop Dunstan, one of the most celebrated Primates of Canterbury. They open various points of Historical and Literary interest, without which our knowledge of the period would be more incomplete than it is at present.

64. *CHRONICON ANGLIÆ, AB ANNO DOMINI 1328 USQUE AD ANNUM 1388, AUCTORE MONACHO QUODAM SANCTI ALBANI.* Edited by EDWARD MAUNDE THOMPSON, Esq., Barrister-at-Law, and Assistant-Keeper of the Manuscripts in the British Museum. 1874.

This chronicle gives a circumstantial history of the close of the reign of Edward III. which has hitherto been considered lost.

65. *THÓMAS SAGA ERKIBYSKUPS. A LIFE OF ARCHBISHOP THOMAS BECKET, IN ICELANDIC.* Vols. I. and II. Edited, with English Translation, Notes, and Glossary by M. EIRÍKUR MAGNÚSSON, M.A., Sub-Librarian of the University Library, Cambridge. 1875-1884.

This work is derived from the Life of Becket written by Benedict of Peterborough, and apparently supplies the missing portions in Benedict's biography.

66. *RADULPHI DE COGGESHALL CHRONICON ANGLICANUM.* Edited by the REV. JOSEPH STEVENSON, M.A. 1875.

This volume contains the "Chronicon Anglicanum," by Ralph of Coggeshall, the "Llibellus de Expugnacione Terræ Sanctæ per Saladinum," usually ascribed to the same author, and other pieces of an interesting character.

67. *MATERIALS FOR THE HISTORY OF THOMAS BECKET, ARCHBISHOP OF CANTERBURY.* Vols. I., II., III., IV., V., and VI. Edited by the REV. JAMES CRAIGIE ROBERTSON, M.A., Canon of Canterbury. 1875-1883. Vol. VII. Edited by JOSEPH BRISTOCK SHEPPARD, Esq., LL.D. 1885.

This publication comprises all contemporary materials for the history of Archbishop Thomas Becket. The first volume contains the life of that celebrated man, and the miracles after his death, by William, a monk of Canterbury. The second, the life by Benedict of Peterborough; John of Salisbury; Alan of Tewkesbury; and Edward Grim. The third, the life by William Fitzstephen; and Herbert of Bosham. The fourth, anonymous lives, Quadriologus, &c. The fifth, sixth, and seventh, the Epistles, and known letters.

68. *RADULPHI DE DICETO DECANI LUNDONIENSIS OPERA HISTORICA. THE HISTORICAL WORKS OF MASTER RALPH DE DICETO, DEAN OF LONDON.* Vols. I. and II. Edited, from the Original Manuscripts, by WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1876.

The Historical Works of Ralph de Diceto are some of the most valuable materials for British History. The Abbreviationes Chronicorum extend from the Creation to 1147, and the Ymagines Historiarum to 1201.

69. *ROLL OF THE PROCEEDINGS OF THE KING'S COUNCIL IN IRELAND, FOR A PORTION OF THE 16TH YEAR OF THE REIGN OF RICHARD II. 1392-93.* Edited by the REV. JAMES GRAVES, A.B. 1877.

This Roll throws considerable light on the History of Ireland at a period little known. It seems the only document of the kind extant.

70. *HENRICI DE BRACTON DE LEGIBUS ET CONSUEUDINIBUS ANGLIÆ LIBRI QUINQUE IN VARIOS TRACTATUS DISTINCTI. AD DIVERSORUM ET VETUSTISSIMORUM CODICUM COLLATIONEM TYPIS VULGATI.* Vols. I., II., III., IV., V., and VI. Edited by SIR TRAVERS TWISS, Q.C., D.C.L. 1878-1883.

This is a new edition of Bracton's celebrated work, collated with MSS. in the British Museum; the Libraries of Lincoln's Inn, Middle Temple, and Gray's Inn; Bodleian Library, Oxford; the Bibliothèque Nationale, Paris; &c.

71. *THE HISTORIANS OF THE CHURCH OF YORK, AND ITS ARCHBISHOPS.* Vols. I. and II. Edited by JAMES RAINES, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society. 1879-1886.

This will form a complete "Corpus Historicum Eboracense," a work very much needed, and of great value to the Historical Inquirer.

72. *REGISTRUM MALMESBURIENSE. THE REGISTER OF MALMESBURY ABBEY; PRESERVED IN THE PUBLIC RECORD OFFICE.* Vols. I. and II. Edited by J. S. BREWER, M.A., Preacher at the Rolls, and Rector of Toppesfield; and CHARLES TRICE MARTIN, Esq., B.A. 1879, 1880.

This work illustrates many curious points of history, the growth of society, the distribution of land, the relations of landlord and tenant, national customs, &c.

73. *HISTORICAL WORKS OF GERVASE OF CANTERBURY.* Vols. I. and II. THE CHRONICLE OF THE REIGNS OF STEPHEN, HENRY II., and RICHARD I., by GERVASE, THE MONK OF CANTERBURY. Edited by WILLIAM STUBBS, D.D.; Canon Residentiary of St. Paul's, London; Regius Professor of Modern History and Fellow of Oriel College, Oxford; &c. 1879, 1880.

The Historical Works of Gervase of Canterbury are of great importance as regards the questions of Church and State, during the period in which he wrote. This work was printed by Twysden, in the "*Historiæ Anglicanæ Scriptores X.*," more than two centuries ago. The present edition has received critical examination and illustration.

74. *HENRICI ARCHIDIACONI HUNTENDUNENSIS HISTORIA ANGLORUM. THE HISTORY OF THE ENGLISH*, BY HENRY, ARCHDEACON OF HUNTINGDON, from A.D. 55 to A.D. 1154, in Eight Books. *Edited by* THOMAS ARNOLD, Esq., M.A., of University College, Oxford. 1879.

Henry of Huntingdon's work was first printed by Sir Henry Savile, in 1596, in his "*Scriptores post Bedam*," and reprinted at Frankfort in 1601. Both editions are very rare and inaccurate. The first five books of the History were published in 1848 in the "*Monumenta Historica Britannica*," which is out of print. The present volume contains the whole of the manuscript of Huntingdon's History in eight books, collated with a manuscript lately discovered at Paris.

75. *THE HISTORICAL WORKS OF SYMEON OF DURHAM. Vols. I. and II. Edited by* THOMAS ARNOLD, Esq., M.A., of University College, Oxford. 1882-1885.
The first volume of this edition of the Historical Works of Symeon of Durham, contains the "*Historia Dunelmensis Ecclesiæ*," and other Works. The second volume contains the "*Historia Regum*," &c.

76. *CHRONICLES OF THE REIGNS OF EDWARD I. AND EDWARD II. Vols. I. and II. Edited by* WILLIAM STUBBS, D.D., Canon Residentiary of St. Paul's, London; Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford, &c. 1882, 1883.

The first volume of these Chronicles contains the "*Annales Londonienses*" and the "*Annales Paulini*:" the second, I.—*Commendatio Lamentabilis in Transitu magni Regis Edwardi*. II.—*Gesta Edwardi de Carnarvan Auctore Canonico Bridlingtoniensi*. III.—*Monachi cujusdam Malnesberiensis Vita, Edwardi II.* IV.—*Vita et Mors Edwardi II. Conscripita a Thoma de la Moore.*

77. *REGISTRUM EPISTOLARUM FRATRIS JOHANNIS PECKHAM, ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS. Vols. I., II., and III. Edited by* CHARLES TRICE MARTIN, Esq., B.A., F.S.A., 1882-1886.

These Letters are of great value for illustrating English Ecclesiastical History.

78. *REGISTER OF S. OSMUND. Edited by* the Rev. W. H. RICH JONES, M.A., F.S.A., Canon of Salisbury, Vicar of Bradford-on-Avon. Vols. I. and II. 1883, 1884.

This Register, of which a complete copy is here printed for the first time, is among the most ancient, and certainly the most treasured, of the muniments of the Bishops of Salisbury. It derives its name from containing the statutes, rules, and orders made or compiled by S. Osmund, to be observed in the Cathedral and diocese of Salisbury. The first 19 folios contain the "*Consuetudinary*," the exposition, as regards ritual, of the "*Use of Sarum*."

79. *CHARTULARY OF THE ANCIENT BENEDICTINE ABBEY OF RAMSEY, from the MS. in the Public Record Office. Vols. I. and II. 1884, 1886. Edited by* WILLIAM HENRY HART, Esq., F.S.A., and the Rev. PONSONBY ANNESLEY LYONS.

This Chartulary of the Ancient Benedictine Monastery of Ramsey, Huntingdonshire, came to the Crown on the Dissolution of Monasteries, was afterwards preserved in the Stone Tower, Westminster Hall, and thence transferred to the Public Record Office.

80. *CHARTULARIES OF ST. MARY'S ABBEY, DUBLIN, &c., preserved in the Bodleian Library and British Museum. Edited by* JOHN THOMAS GILBERT, Esq., F.S.A., M.R.I.A. Vols. I. & II. 1884 and 1885.

These Chartularies, published for the first time, are the only documents of that description known to exist of the ancient establishments of the Cistercian Order in Ireland; two being of St. Mary's Abbey, Dublin, and one of the House at Dunbrody, Wexford. One Chartulary is in the Bodleian Library, Oxford, together with that of Dunbrody; the second is in the British Museum.

81. *EADMERI HISTORIA NOVORUM IN ANGLIA, ET OPUSCULA DUO DE VITA SANCTI ANSELMI ET QUIBUSDAM MIRACULIS EJUS. 1884. Edited by* the Rev. MARTIN RULE, M.A.

This volume contains the "*Historiæ Novorum in Anglia*," of Eadmer; his treatise "*De Vita et conversatione Anselmi Archiepiscopi Cantuariensis*," and a Tract entitled "*Quaedam Parva Descriptio Miraculorum gloriosi Patris Anselmi Cantuariensis*."

82. **CHRONICLES OF THE REIGNS OF STEPHEN, HENRY II., AND RICHARD I.** Vols. I. II., and III., 1884-1886. *Edited by* RICHARD HOWLETT, Esq., of the Middle Temple, Barrister-at-law.

Vol. I. contains Books I.-IV. of the "Historia Rerum Anglicarum" of William of Newburgh; Vol. II. contains Book V. of that work, the continuation of the same to A.D. 1298, and the "Draco Normannicus" of Etienne de Rouen.

Vol. III. contains the "Gesta Stephani Regis," the Chronicle of Richard of Hexham, the "Relatio de Standardo" of St. Aelred of Rievaulx, the poem of Jordan Fantosme, and the Chronicle of Richard of Devizes.

83. **CHRONICLE OF THE ANCIENT ABBEY OF RAMSEY**, from the Chartulary of that Abbey, in the Public Record Office. 1886. *Edited by* the Rev. WILLIAM DUNN MACRAY, M.A., F.S.A., Rector of Ducklington, Oxon.

This Chronicle forms part of the Chartulary of the Abbey of Ramsey, preserved in the Public Record Office (*see* No. 79).

84. **CHRONICA ROGERI DE WENDOVER, SIVE FLORES HISTORIARUM.** Vol. I. *Edited by* HENRY GAY HEWLETT, Esq., Keeper of the Records of the Land Revenue.

This edition gives that portion only of Roger of Wendover's Chronicle which can be accounted an original authority.

85. **THE LETTER BOOKS OF THE MONASTERY OF CHRIST CHURCH, CANTERBURY.** *Edited by* JOSEPH BRIGSTOCKE SHEPPARD, Esq., LL.D. Vol. I., 1887.

The Letters printed in this volume were chiefly written between the years 1296 and 1333. Among the most notable writers were Prior Henry of Eastry, Prior Richard Oxenden, and the Archbishops Raynold and Meopham.

86. **THE METRICAL CHRONICLE OF ROBERT OF GLOUCESTER.** *Edited by* WILLIAM ALDIS WRIGHT, Esq., M.A. Parts I. and II., 1887.

The date of the composition of this Chronicle is placed about the year 1300. The writer appears to have been an eye witness of many events which he describes. The language in which it is written was the dialect of Gloucestershire at that time.

87. **CHRONICLE OF ROBERT OF BRUNNE.** *Edited by* FREDERICK JAMES FURNIVALL, Esq., M.A., of Trinity Hall, Cambridge, Barrister-at-Law. Parts I and II. 1887.

Robert of Brunne, or Bourne, co. Lincoln, was a member of the Gilbertine Order established at Sempringham. His Chronicle is described by its editor as a work of fiction, a contribution not to English history, but to the history of English.

88. **ICELANDIC SAGAS AND OTHER HISTORICAL DOCUMENTS** relating to the Settlements and Descents of the Northmen on the British Isles. *Edited by* Sir GEORGE WEBBE DASENT, D.C.L., Oxon, and M. GUDBRAND VIGFUSSON, M.A.

Vol. I. Orkneyinga Saga, and Magnus Saga. (Text.)

Vol. II. Hakonar Saga, and Magnus Saga. (Text.)

In the Press.

ICELANDIC SAGAS, AND OTHER HISTORICAL DOCUMENTS relating to the Settlements and Descents of the Northmen on the British Isles. *Edited by* Sir GEORGE WEBBE DASENT, D.C.L., Oxon., and M. GUDBRAND VIGFUSSON, M.A. Vols. III.—IV. (*Translations.*)

LESTORIE DES ENGLIS SOLUM GEFFREI GAIMAR. *Edited by* the late Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records; *continued and translated by* CHARLES TRICE MARTIN, Esq., B.A., F.S.A. Vols. I. and II.

THE TRIPARTITE LIFE OF ST. PATRICK, with other documents relating to that Saint. *Edited by* WHITLEY STOKES, Esq., LL.D., D.C.L., Honorary Fellow of Jesus College, Oxford; and Corresponding Member of the Institute of France. Parts I. and II.

CHARTULARY OF THE ANCIENT BENEDICTINE ABBEY OF RAMSEY, from the MS. in the Public Record Office. Vol. III. *Edited by* WILLIAM HENRY HART, Esq., F.S.A., and the Rev. PONSONBY ANNESLEY LYONS.

In the Press—(continued).

- WILLELMI MONACHI MALMESBIRIENSIS DE REGUM GESTIS ANGLORUM, LIBRI V.;
ET HISTORIÆ NOVELLÆ, LIBRI III. *Edited by* WILLIAM STUBBS, D.D., Bishop
of Chester. Vols. I. and II.
- CHARTERS AND DOCUMENTS, ILLUSTRATING THE HISTORY OF THE CATHEDRAL AND
CITY OF SARUM, 1100-1300; forming an Appendix to the Register of S.
Osmund. Vol. III. *Edited by* the Rev. W. H. RICH JONES, M.A., F.S.A.,
Canon of Salisbury, Vicar of Bradford-on-Avon.
- A COLLECTION OF THE CHRONICLES AND ANCIENT HISTORIES OF GREAT BRITAIN NOW
CALLED ENGLAND, BY JOHN DE WAURIN. 1399-1422. (Translation of Vol.
II). *Edited and translated by* the late Sir WILLIAM HARDY, F.S.A., and
EDWARD L. C. P. HARDY, Esq., F.S.A., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law.
- FLORES HISTORIARUM, PER MATTHÆUM WESTMONASTERIENSEM COLLECTI. *Edited by*
HENRY RICHARDS LUARD, D.D., Fellow of Trinity College, Registry of the
University, and Vicar of Great St. Mary's, Cambridge.
- RANULF DE GLANVILL; TRACTATUS DE LEGIBUS ET CONSUETUDINIBUS ANGLIÆ, &c.
Edited and translated by Sir TRAVERS TWISS, Q.C., D.C.L.
- CHRONICLE OF ADAM MURIMUTH, with the CHRONICLE OF ROBERT OF AVESBURY.
Edited by EDWARD MAUNDE THOMPSON, Esq., Keeper and Egerton Librarian
of the Manuscript Department in the British Museum.
- YEAR BOOKS OF THE REIGN OF EDWARD III. *Edited and translated by* LUKE OWEN
PIKE, Esq., M.A., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law.
- CHRONICLE OF HENRY KNIGHTON, Canon of Leicester, to the death of RICHARD II.
Edited by the Rev. JOSEPH RAWSON LUMBY, D.D.
- CHRONICA ROGERI DE WENDOVER, SIVE FLORES HISTORIARUM. *Edited by* HENRY
GAY HEWLETT, Esq., Keeper of the Records of the Land Revenue. Vol. II.
- THE LETTER BOOKS OF THE MONASTERY OF CHRIST CHURCH, CANTERBURY. *Edited*
by JOSEPH BRIGSTOCKE SHEPPARD, Esq., LL.D. Vol. II.

In Progress.

- DESCRIPTIVE CATALOGUE OF MANUSCRIPTS RELATING TO THE HISTORY OF GREAT
BRITAIN AND IRELAND. Vol. IV.; 1327, &c. *Edited by* the late Sir THOMAS
DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records, and C. TRICE
MARTIN, Esq., B.A., F.S.A.
- THE TREATISE "DE PRINCIPUM INSTRUCTIONE," of GIRALDUS CAMBRENSIS; with an
Index to the first four volumes of the "Works of Giraldus Cambrensis,"
edited by the Rev. J. S. Brewer. *Edited by* GEORGE F. WARNER, Esq., of
the Department of MSS., British Museum.
- RECUEIL DES CRONIKES ET ANCIENNES ISTORIES DE LA GRANT BRETAGNE A
PRESENT NOMME ENGLETERRE, par JEHAN DE WAURIN. Vol. V. 1443-1461.
Edited by Sir WILLIAM HARDY, F.S.A., and EDWARD L. C. P. HARDY, Esq.,
F.S.A., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law.
- THE RED BOOK OF THE EXCHEQUER, preserved in the Public Record Office.
Edited by WALFORD DAKING SELBY, Esq., of the Public Record Office.
- ANNALS OR MEMORIALS OF ST. EDMONDSBURY. *Edited by* THOMAS ARNOLD, Esq.,
M.A., of University College, Oxford.
- LEXICON GEOGRAPHICUM. From a Manuscript of the 14th century. *Edited by*
FRANK SCOTT HAYDON, Esq., B.A., Assistant Keeper of the Public Records.
- THE HISTORIANS OF THE CHURCH OF YORK AND ITS ARCHBISHOPS, Vol. III. *Edited*
by JAMES RAINE, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society.

PUBLICATIONS OF THE RECORD COMMISSIONERS, &c.
[In boards or cloth.]

- ROTULORUM ORIGINALIUM IN CURIA SCACCARIJ ABBREVIATIO.** Hen. III.—Edw. III. Edited by HENRY PLAYFORD, Esq. 2 Vols. folio (1805—1810). 12s. 6d. each.
- CALENDARIUM INQUISITIONUM POST MORTEM SIVE ESCAETARUM.** Hen. III.—Ric. III. Edited by JOHN CALEY and JOHN BAYLEY, Esqrs. Folio (1821—1828): Vol. 3, 21s.; Vol. 4, 24s.
- LIBRORUM MANUSCRIPTORUM BIBLIOTHECÆ HARLEIANÆ CATALOGUS.** Vol. 4. Edited by the Rev. T. HARTWELL HORNE. Folio (1812), 18s.
- ABBREVIATIO PLACITORUM.** Richard I.—Edward II. Edited by the Right Hon. GEORGE ROSE and W. ILLINGWORTH, Esq. 1 Vol. folio (1811), 18s.
- LIBRI CENSUALIS vocati DOMESDAY-BOOK, INDICES.** Edited by Sir HENRY ELLIS. Folio (1816), (Domesday-Book, Vol. 3). 21s.
- LIBRI CENSUALIS vocati DOMESDAY-BOOK, ADDITAMENTA EX CODIC. ANTIQUISS.** Edited by Sir HENRY ELLIS. Folio (1816), (Domesday-Book, Vol. 4). 21s.
- STATUTES OF THE REALM.** Edited by Sir T. E. TOMLINS, JOHN RAITHEY, JOHN CALEY, and WM. ELLIOTT, Esqrs. Vols. 7, 8, 9, 10, and 11, folio (1819—1828). 31s. 6d. each; Indices, 80s. each.
- VALOR ECCLESIASTICUS, temp. Hen. VIII., Auctoritate Regia institutus.** Edited by JOHN CALEY, Esq., and the Rev. JOSEPH HUNTER. Vols. 3 to 6, folio (1817—1834). 25s. each. The Introduction, separately, 8vo. 2s. 6d.
- ROTULI SCOTIÆ IN TURRI LONDINENSI ET IN DOMO CAPITULARI WESTMONASTERIENS ASSERVATI.** 19 Edw. I.—Hen. VIII. Edited by D. MACPHERSON, J. CALEY, W. ILLINGWORTH, Esqrs., and Rev. T. H. HORNE. Vol. 2. folio (1818). 21s.
- FÆDERA, CONVENTIONES, LITTERÆ, &c.; or, RYMER'S FÆDERA, New Edition, folio.** Vol. 3, Part 2. 1361—1377 (1830): Vol. 4, 1377—1383 (1869). Edited by JOHN CALEY and FRED. HOLBROOKE, Esqrs. Vol. 3, Part 2, 21s.; Vol. 4. 6s.
- DUCATUS LANCASTRIÆ CALENDARIUM INQUISITIONUM POST MORTEM, &c.** Part 3, Calendar to Pleadings, &c., Hen. VII.—13 Eliz. Part 4, Calendar to Pleadings, to end of Eliz. (1827—1834). Edited by R. J. HARPER, JOHN CALEY, and WM. MINCHIN, Esqrs. Folio. Part 3 (or Vol. 2), 31s. 6d.; Part 4 (or Vol. 3), 21s.
- CALENDARS OF THE PROCEEDINGS IN CHANCERY, ELIZ.; with Examples of Proceedings from Ric. II.** Edited by JOHN BAYLEY, Esq. Vol. 3 (1832), folio, 21s.
- PARLIAMENTARY WRITS AND WRITS OF MILITARY SUMMONS, with Records and Muniments relating to Suit and Service to Parliament, &c.** Edited by SIR FRANCIS PALGRAVE. (1830—1834.) Folio. Vol. 2, Div. 1, Edw. II., 21s.; Vol. 2, Div. 2, 21s.; Vol. 2, Div. 3, 42s.
- ROTULI LITTERARUM CLAUSARUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI.** 2 Vols. folio (1833, 1844). Vol. 1, 1204—1224. Vol. 2, 1224—1227. Edited by THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. Vol. 1, 63s.; Vol. 2, 18s.
- PROCEEDINGS AND ORDINANCES OF THE PRIVY COUNCIL OF ENGLAND.** 10 Ric. II.—33 Hen. VIII. Edited by Sir NICHOLAS HARRIS NICOLAS. 7 Vols. royal 8vo. (1834—1837). 14s. each.
- ROTULI LITTERARUM PATENTIUM IN TURRI LOND. ASSERVATI.** 1201—1216. Edited by T. DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. folio (1835), 31s. 6d. The Introduction, separately, 8vo. 9s.
- ROTULI CURIÆ REGIS.** Rolls and Records of the Court held before the King's Justiciars or Justices. 6 Richard I.—1 John. Edited by Sir FRANCIS PALGRAVE. 2 Vols. royal 8vo. (1835). 28s.
- ROTULI NORMANNIÆ IN TURRI LOND. ASSERVATI.** 1200—1205; 1417—1418. Edited by THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1835). 12s. 6d.
- ROTULI DE OBLATIS ET FINIBUS IN TURRI LOND. ASSERVATI, temp. Regis Johannis.** Edited by THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1835). 18s.
- EXCERPTA E ROTULIS FINIUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATIS.** Henry III., 1216—1272. Edited by CHARLES ROBERTS, Esq. 2 Vols. royal 8vo. (1835, 1836); Vol. 1, 14s.; Vol. 2, 18s.
- FINES, SIVE PEDES FINIUM; SIVE FINALES CONCORDIÆ IN CURIA DOMINI REGIS.** 7 Richard I.—16 John, 1195—1214. Edited by the Rev. JOSEPH HUNTER. In Counties. 2 Vols. royal 8vo. (1835—1844); Vol. 1, 8s. 6d.; Vol. 2, 2s. 6d.
- ANCIENT KALENDARS AND INVENTORIES OF THE TREASURY OF HIS MAJESTY'S EXCHEQUER; with Documents illustrating its History.** Edited by Sir FRANCIS PALGRAVE. 8 Vols. royal 8vo. (1836). 42s.

- DOCUMENTS AND RECORDS illustrating the History of Scotland, and Transactions between Scotland and England; preserved in the Treasury of Her Majesty's Exchequer. *Edited by Sir FRANCIS PALGRAVE.* 1 Vol. royal 8vo. (1837). 18s.
- ROTULI CHARTARUM IN TURRI LONDINENSIS ASSERVATI. 1199—1216. *Edited by THOMAS DUFFUS HARDY, Esq.* 1 Vol. folio (1837). 30s.
- REPORT OF THE PROCEEDINGS OF THE RECORD COMMISSIONERS, 1831—1837. 1 Vol. fol. (1837). 8s.
- REGISTRUM vulgariter nuncupatum "The Record of Caernarvon," o codice MS. Harleiano, 696, descriptum. *Edited by Sir HENRY ELLIS.* 1 Vol. folio (1838), 31s. 6d.
- ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF ENGLAND; comprising Laws enacted under the Anglo-Saxon Kings, with Translation of the Saxon; the Laws called Edward the Confessor's; the Laws of William the Conqueror, and those ascribed to Henry I.; Monumenta Ecclesiastica Anglicana, from 7th to 10th century; and Ancient Latin Version of the Anglo-Saxon Laws. *Edited by BENJAMIN THORPE, Esq.* 1 Vol. folio (1840), 40s. 2 Vols. royal 8vo., 30s.
- ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF WALES; comprising Laws supposed to be enacted by Howel the Good, modified by Regulations prior to the Conquest by Edward I.; and anomalous Laws, principally of Institutions which continued in force. With translation. Also, Latin Transcripts, containing Digests of Laws, principally of the Dimetian Code. *Edited by ANEURIN OWEN, Esq.* 1 Vol. folio (1841), 44s. 2 vols. royal 8vo., 36s.
- ROTULI DE LIBERATE AC DE MISIS ET PRÆSTITIS, Regnante Johanne. *Edited by THOMAS DUFFUS HARDY, Esq.* 1 Vol. royal 8vo. (1844). 6s.
- THE GREAT ROLLS OF THE PIPE, 2, 3, 4 HEN. II., 1155—1158. *Edited by the Rev. JOSEPH HUNTER.* 1 Vol. royal 8vo. (1844). 4s. 6d.
- THE GREAT ROLL OF THE PIPE, 1 RIC. I., 1189—1190. *Edited by the Rev. JOSEPH HUNTER.* 1 Vol. royal 8vo. (1844). 6s.
- DOCUMENTS ILLUSTRATIVE OF ENGLISH HISTORY in the 13th and 14th centuries, from the Records of the Queen's Remembrancer in the Exchequer. *Edited by HENRY COLE, Esq.* 1 Vol. fcp. folio (1844). 5s. 6d.
- MODUS TENENDI PARLIAMENTUM. An Ancient Treatise on the Mode of holding the Parliament in England. *Edited by THOMAS DUFFUS HARDY, Esq.* 1 Vol. 8vo. (1846). 2s. 6d.
- REGISTRUM MAGNI SIGILLI REG. SCOT. in Archivis Publicis asservatum. 1306—1424. *Edited by THOMAS THOMSON, Esq.* Folio (1814). 10s. 6d.
- ACTS OF THE PARLIAMENTS OF SCOTLAND. Folio (1814—1875). *Edited by THOMAS THOMSON and COSMO INNES, Esqrs.* Vol. 1, 42s. Vols. 5 and 6 (in three Parts), 21s. each Part; Vols. 4, 7, 8, 9, 10, and 11, 10s. 6d. each; Vol. 12 (Index), 63s. Or, 12 Volumes in 13, 12l. 12s.
- ACTS OF THE LORDS AUDITORS OF CAUSES AND COMPLAINTS (ACTA DOMINORUM AUDITORUM). 1466—1494. *Edited by THOMAS THOMSON, Esq.* Fol. (1839). 10s. 6d.
- ACTS OF THE LORDS OF COUNCIL IN CIVIL CAUSES (ACTA DOMINORUM CONCILII), 1478—1495. *Edited by THOMAS THOMSON, Esq.* Folio (1839). 10s. 6d.
- ISSUE ROLL OF THOMAS DE BRANTINGHAM, Bishop of Exeter, Lord High Treasurer, containing Payments out of the Revenue, 44 Edw. III., 1370. *Edited by FREDERICK DEVON, Esq.* 1 Vol. 4to. (1835), 35s. Or, royal 8vo., 25s.
- ISSUES OF THE EXCHEQUER, James I.; from the Pell Records. *Edited by FREDERICK DEVON, Esq.* 1 Vol. 4to. (1836), 30s. Or, royal 8vo., 21s.
- ISSUES OF THE EXCHEQUER, Henry III.—Henry VI.; from the Pell Records. *Edited by FREDERICK DEVON, Esq.* 1 Vol. 4to. (1837), 40s. Or, royal 8vo., 30s.
- HANDBOOK TO THE PUBLIC RECORDS. By F. S. THOMAS, Esq., Secretary of the Public Record Office. 1 Vol. royal 8vo. (1853). 12s.
- HISTORICAL NOTES RELATIVE TO THE HISTORY OF ENGLAND. Henry VIII.—Anne (1509—1714). A Book of Reference for ascertaining the Dates of Events. By F. S. THOMAS, Esq. 3 Vols. 8vo. (1856). 40s.
- STATE PAPERS, DURING THE REIGN OF HENRY THE EIGHTH: with Indices of Persons and Places. 11 Vols. 4to. (1830—1852), 10s. 6d. each.
 Vol. I.—Domestic Correspondence.
 Vols. II. & III.—Correspondence relating to Ireland.
 Vols. IV. & V.—Correspondence relating to Scotland.
 Vols. VI. to XI.—Correspondence between England and Foreign Courts.

WORKS PUBLISHED IN PHOTOZINCOGRAPHY.

DOMESDAY BOOK, or the GREAT SURVEY OF ENGLAND OF WILLIAM THE CONQUEROR, 1086; fac-simile of the Part relating to each county, separately (with a few exceptions of double counties). Photozincographed, by Her Majesty's Command, at the Ordnance Survey Office, Southampton, Colonel Sir HENRY JAMES, R.E., F.R.S., &c., DIRECTOR-GENERAL of the ORDNANCE SURVEY, under the Superintendence of W. BASEVI SANDERS, Esq., Assistant Keeper of Her Majesty's Records. 35 Parts, imperial quarto and demy quarto (1861-1863), boards. Price 8s. to 1l. 3s. each Part, according to size; or, bound in 2 Vols., 20l. (*The edition in two volumes is out of print.*)

This important and unique survey of the greater portion of England* is the oldest and most valuable record in the national archives. It was commenced about the year 1084 and finished in 1086. Its compilation was determined upon at Gloucester by William the Conqueror, in council, in order that he might know what was due to him, in the way of tax, from his subjects, and that each at the same time might know what he had to pay. It was compiled as much for their protection as for the benefit of the sovereign. The nobility and people had been grievously distressed at the time by the king bringing over large numbers of French and Bretons, and quartering them on his subjects, "each according to the measure of his land," for the purpose of resisting the invasion of Cnut, King of Denmark, which was apprehended. The Commissioners appointed to make the survey were to inquire the name of each place; who held it in the time of King Edward the Confessor; the present possessor; how many hides were in the manor; how many ploughs were in the demesne; how many homagers; how many villeins; how many cottars; how many serving men; how many free tenants; how many tenants in soccage; how much wood, meadow, and pasture; the number of mills and fish ponds; what had been added or taken away from the place; what was the gross value in the time of Edward the Confessor; the present value; and how much each free man or soc-man had, and whether any advance could be made in the value. Thus could be ascertained who held the estate in the time of King Edward; who then held it; its value in the time of the late King; and its value as it stood at the formation of the survey. So minute was the survey, that the writer of the contemporary portion of the Saxon Chronicle records, with some asperity—"So very narrowly he caused it to be traced out, that there was not a single hide, nor one virgate of land, nor even, "it is shame to tell, though it seemed to him no shame to do, an ox, nor a cow, nor a swine was left, that was not set down."

Domesday Survey is in two parts or volumes. The first, in folio, contains the counties of Bedford, Berks, Bucks, Cambridge, Chester, and Lancaster, Cornwall, Derby, Devon, Dorset, Gloucester, Hants, Hereford, Herts, Huntingdon, Kent, Leicester and Rutland, Lincoln, Middlesex, Northampton, Nottingham, Oxford, Salop, Somerset, Stafford, Surrey, Sussex, Warwick, Wilts, Worcester, and York. The second volume, in quarto, contains the counties of Essex, Norfolk and Suffolk.

Domesday Book was printed *verbatim et literatim* during the last century, in consequence of an address of the House of Lords to King George III. in 1767. It was not, however, commenced until 1773, and was completed early in 1783. In 1860, Her Majesty's Government, with the concurrence of the Master of the Rolls, determined to apply the art of photozincography to the production of a fac-simile of Domesday Book, under the superintendence of Colonel Sir Henry James, R.E., Director-General of the Ordnance Survey, Southampton. The fac-simile was completed in 1863.

* For some reason left unexplained, many parts were left unsurveyed; Northumberland, Cumberland, Westmoreland, and Durham, are not described in the survey; nor does Lancashire appear under its proper name; but Furness, and the northern part of Lancashire, as well as the south of Westmoreland, with a part of Cumberland, are included within the West Riding of Yorkshire. That part of Lancashire which lies between the Ribble and Mersey, and which at the time of the survey comprehended 688 manors, is joined to Cheshire. Part of Rutland is described in the counties of Northampton and Lincoln.

FAC-SIMILES OF NATIONAL MANUSCRIPTS, from WILLIAM THE CONQUEROR to QUEEN ANNE, selected under the direction of the Master of the Rolls, and Photozincographed, by Command of Her Majesty, by Colonel Sir HENRY JAMES, R.E., F.R.S., DIRECTOR-GENERAL of the ORDNANCE SURVEY, and edited by W. BASEVI SANDERS, Assistant Keeper of Her Majesty's Records. Price, each Part, with translations and notes, double foolscap folio, 16s.

Part I. (William the Conqueror to Henry VII.). 1865. (*Out of print.*)

Part II. (Henry VIII. and Edward VI.) 1866.

Part III. (Mary and Elizabeth). 1867.

Part IV. (James I. to Anne). 1868.

The first Part extends from William the Conqueror to Henry VII., and contains autographs of the kings of England, as well as of many other illustrious personages famous in history, and some interesting charters, letters patent, and state papers. The second Part, for the reigns of Henry VIII and Edward VI., consists principally of holograph letters, and autographs of kings, princes, statesmen, and other persons of great historical interest, who lived during those reigns. The third Part contains similar documents for the reigns of Mary and Elizabeth, including a signed bill of Lady Jane Grey. The fourth Part concludes the series, and comprises a number of documents taken from the originals belonging to the Constable of the Tower of London; also several records illustrative of the Gunpowder Plot, and a woodcut containing portraits of Mary Queen of Scots and James VI., circulated by their adherents in England, 1580-3.

FAC-SIMILES OF ANGLO-SAXON MANUSCRIPTS. Photozincographed, by Command of Her Majesty, upon the recommendation of the Master of the Rolls, by the DIRECTOR-GENERAL of the ORDNANCE SURVEY, Lieut.-General J. CAMERON, R.E., C.B., F.R.S., and edited by W. BASEVI SANDERS, Assistant Keeper of Her Majesty's Records. Part I. Price 2l. 10s.

The Anglo-Saxon MSS. represented in this volume form the earlier portions of the collection of archives belonging to the Dean and Chapter of Canterbury, and consist of a series of 25 charters, deeds, and wills, commencing with a record of proceedings at the first Synodal Council of Clovesho in 742, and terminating with the first part of a tripartite cheirograph, whereby Thurston conveyed to the Church of Canterbury land at Wimbish in Essex, in 1049, the sixth year of the reign of Edward the Confessor.

FAC-SIMILES OF ANGLO-SAXON MANUSCRIPTS. Photozincographed, by Command of Her Majesty, upon the recommendation of the Master of the Rolls, by the DIRECTOR-GENERAL of the ORDNANCE SURVEY, Major-General A. COOKE, R.E., C.B., and collected and edited by W. BASEVI SANDERS, Assistant Keeper of Her Majesty's Records. Part II. Price 3l. 10s.

(Also, separately. Edward the Confessor's Charter. Price 2s.)

The originals of the Fac-similes contained in this volume belong to the Deans and Chapters of Westminster, Exeter, Wells, Winchester, and Worcester; the Marquis of Bath, the Earl of Ilchester, Winchester College, Her Majesty's Public Record Office, Bodleian Library, Somersetshire Archæological and National History Society's Museum in Taunton Castle, and William Salt Library at Stafford. They consist of charters and other documents granted by, or during the reigns of, Baldred, Æthelred, Offa, and Burgred, Kings of Mercia; Uhtred of the Huiccas, Ceadwalla and Ini of Wessex; Æthelwulf, Eadward the Elder, Æthelstan, Eadmund the First, Eadred, Eadwig, Eadgar, Eadward the Second, Æthelred the Second, Cnut, Eadward the Confessor, and William the Conqueror, embracing altogether a period of nearly four hundred years.

FAC-SIMILES OF ANGLO-SAXON MANUSCRIPTS. Photozincographed, by Command of Her Majesty, upon the recommendation of the Master of the Rolls, by the DIRECTOR-GENERAL of the ORDNANCE SURVEY, Colonel R. H. STOTHEED, R.E., C.B., and collected and edited by W. BASEVI SANDERS, Assistant Keeper of Her Majesty's Records. Part III. Price 3l. 10s.

This volume contains fac-similes of the Ashburnham collection of Anglo-Saxon Charters, &c., including King Alfred's Will. The MSS. represented in it, range from A.D. 697 to A.D. 1161, being charters, wills, deeds, and reports of Synodal transactions during the reigns of Kings Wihtried of Kent, Offa, Eardwulf, Coenwulf, Cuthred, Beornwulf, Æthelwulf, Ælfred, Eadward the Elder, Eadmund, Eadred, Queen Eadgifu, and Kings Eadgar, Æthelred the Second, Cnut, Henry the First, and Henry the Second. In addition to these are two belonging to the Marquis of Anglesey, one of them being the Foundation Charter of Burton Abbey by Æthelred the Second with the testament of its great benefactor Wulfic.

*Public Record Office,
November 1886.*

HISTORICAL MANUSCRIPTS COMMISSION.

REPORTS OF THE ROYAL COMMISSIONERS APPOINTED TO
INQUIRE WHAT PAPERS AND MANUSCRIPTS BELONGING
TO PRIVATE FAMILIES AND INSTITUTIONS ARE EXTANT
WHICH WOULD BE OF UTILITY IN THE ILLUSTRATION OF
HISTORY, CONSTITUTIONAL LAW, SCIENCE, AND GENERAL
LITERATURE.

Date.	—	Size.	Sessional Paper.	Price.
1870 (Re-printed 1874.)	FIRST REPORT, WITH APPENDIX - Contents :— ENGLAND. House of Lords; Cambridge Colleges; Abingdon, and other Corporations, &c. SCOTLAND. Advocates' Library, Glasgow Corporation, &c. IRELAND. Dublin, Cork, and other Corporations, &c.	f'cap	C. 55	<i>s. d.</i> 1 6
1871	SECOND REPORT, WITH APPENDIX, AND INDEX TO THE FIRST AND SECOND REPORTS - - - - - Contents :— ENGLAND. House of Lords; Cambridge Colleges; Oxford Colleges; Monastery of Dominican Friars at Woodchester, Duke of Bedford, Earl Spencer, &c. SCOTLAND. Aberdeen and St. Andrew's Universities, &c. IRELAND. Marquis of Ormonde; Dr. Lyons, &c.	,,	C. 441	3 10
1872	THIRD REPORT, WITH APPENDIX AND INDEX - - - - - Contents :— ENGLAND. House of Lords; Cambridge Colleges; Stonyhurst College; Bridgewater and other Corporations; Duke of Northumberland, Marquis of Lansdowne, Marquis of Bath, &c. SCOTLAND. University of Glasgow; Duke of Montrose, &c. IRELAND. Marquis of Ormonde; Black Book of Limerick, &c.	,,	C. 673	6 0

Date.	—	Size.	Sessional Paper.	Price.
1873	FOURTH REPORT, WITH APPENDIX. PART I. - - - - - Contents :— ENGLAND. House of Lords; Westminster Abbey; Cambridge and Oxford Colleges; Cinque Ports, Hythe, and other Corporations, Marquis of Bath, Earl of Denbigh, &c. SCOTLAND. Duke of Argyll, &c. IRELAND. Trinity College, Dublin; Marquis of Ormonde. DITTO. PART II. INDEX - - - - -	fcap	C. 857	s. d. 6 8
1876	FIFTH REPORT, WITH APPENDIX. PART I. - Contents :— ENGLAND. House of Lords; Oxford and Cambridge Colleges; Dean and Chapter of Canterbury; Rye, Lydd, and other Corporations, Duke of Sutherland, Marquis of Lansdowne, Reginald Cholmondeley, Esq., &c. SCOTLAND. Earl of Aberdeen, &c. DITTO. PART II. INDEX - - - - -	,,	C. 1432	7 0
1877	SIXTH REPORT, WITH APPENDIX. PART I. - Contents :— ENGLAND. House of Lords; Oxford and Cambridge Colleges; Lambeth Palace; Black Book of the Archdeacon of Canterbury; Bridport, Wallingford, and other Corporations; Lord Leconfield, Sir Reginald Graham, Sir Henry Ingilby, &c. SCOTLAND. Duke of Argyll, Earl of Moray, &c. IRELAND. Marquis of Ormonde. DITTO. PART II. INDEX - - - - -	,,	C. 1745	8 6
1879	SEVENTH REPORT, WITH APPENDIX. PART I. - - - - - Contents :— House of Lords; County of Somerset; Earl of Egmont, Sir Frederick Graham, Sir Harry Verney, &c. DITTO. PART II. APPENDIX AND INDEX - Contents :— Duke of Athole, Marquis of Ormonde, S. F. Livingstone, Esq., &c.	,,	C. 2102	1 10
1881	EIGHTH REPORT, WITH APPENDIX AND INDEX. PART I. - - - - - Contents :— List of collections examined, 1869-1880. ENGLAND. House of Lords; Duke of Marlborough; Magdalen College, Oxford; Royal College of Physicians; Queen Anne's	,,	C. 2340	7 6
			C. 2340 i.	3 6
			C. 3040	8 6

Date.	—	Size.	Sessional Paper.	Price.
	Bounty Office; Corporations of Chester, Leicester, &c. IRELAND. Marquis of Ormonde, Lord Emly, The O'Connor Don, Trinity College, Dublin, &c.			s. d.
	DITTO. PART II. APPENDIX AND INDEX - Contents :— Duke of Manchester.	fcap	C. 3040i.	1 9
	DITTO. PART III. APPENDIX AND INDEX - Contents :— Earl of Ashburnham.	"	C. 3040ii.	1 4
1883	CALENDAR OF THE MANUSCRIPTS OF THE MARQUIS OF SALISBURY, K.G. PART I.	8vo.	C. 3777	3 5
"	NINTH REPORT, WITH APPENDIX AND INDEX. PART I. - - - - Contents :— St. Paul's and Canterbury Cathedrals; Eton College; Carlisle, Yarmouth, Canterbury, and Barnstaple Corporations, &c.	fcap	C. 3778	5 2
	DITTO. PART II. APPENDIX AND INDEX - Contents :— ENGLAND. House of Lords; Earl of Leicester; C. Pole Gell, Alfred Morrison, Esquires, &c. SCOTLAND. Lord Elphinstone, H. C. Maxwell Stuart, Esq., &c. IRELAND. Duke of Leinster, Marquis of Drogheda, &c.	"	C. 3778i.	6 3
	DITTO. PART III. APPENDIX AND INDEX - - - - Contents :— Mrs. Stopford Sackville.	"	C. 3778ii.	1 7
1885	TENTH REPORT - - - - This is introductory to the following :—	8vo.	C. 4548	0 3½
"	(1.) APPENDIX AND INDEX - - - The Earl of Eglinton, Sir J. S. Maxwell, Bart., and C. S. H. D. Moray, C. F. Weston Underwood, G. W. Digby, Esquires.	"	C. 4575	3 7
"	(2.) APPENDIX AND INDEX - - Wells Cathedral.	"	C. 4576 ii.	2 0
"	(3.) APPENDIX AND INDEX - - The Family of Gawdy, formerly of Norfolk.	"	C. 4576iii.	1 4
	(4.) APPENDIX AND INDEX - - The Earl of Westmorland, Captain Stewart, Lord Muncaster. Shropshire Collections, &c. PART IV.	"	C. 4576	3 6

Date.	—	Size.	Sessional Paper.	Price.
-	(5.) APPENDIX AND INDEX - - - The Marquis of Ormonde, Earl of Fingall, Corporations of Galway, Waterford, the Sees of Dublin and of Ossory, Archives of the Jesuits in Ireland. PART V.	8vo.	4576 i.	s. d. 2 10
-	(6.) APPENDIX AND INDEX - - - Marquis of Abergavenny, Lord Braye, &c. <i>In the Press.</i>	—	—	—
-	ELEVENTH REPORT. <i>In the Press.</i> This is introductory to the following :—	—	—	—
1887	(1.) APPENDIX AND INDEX - - - Salvetti Correspondence.	—	C. 5060	1 1
1887	(2.) APPENDIX AND INDEX - - - The House of Lords.	—	C. 5060 i.	2 0
-	(3.) APPENDIX AND INDEX - - - The Corporations of Southampton and Lynn. <i>In the Press.</i>	—	—	—
-	(4.) APPENDIX AND INDEX - - - The Marquess Townshend. <i>In the Press.</i>	—	—	—
-	(5.) APPENDIX AND INDEX - - - The Earl of Dartmouth. <i>In the Press.</i>	—	—	—

Stationery Office,
October 1887.

ANNUAL REPORTS OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS.

REPORTS Nos. 1-22, IN FOLIO, PUBLISHED BETWEEN 1840
AND 1861, ARE NO LONGER ON SALE. SUBSEQUENT
REPORTS ARE IN OCTAVO.

Date.	Number of Report.	Chief Contents of Appendices.	Price.
1862	23	Subjects of Research by Literary Inquirers, 1852-1861.—Attendances at the various Record Offices, previously to the passing of the Public Record Act.	s. d. 0 4
1863	24	List of Calendars, Indexes, &c., in the Public Record Office.	0 7½
1864	25	Calendar of Crown Leases, 33-38 Hen. VIII.—Calendar of Bills and Answers, &c., Hen. VIII.—Ph. & Mary, for Cheshire and Flintshire.—List of Lords High Treasurers and Chief Commissioners of the Treasury, from Hen. VII.	0 8
1865	26	List of Plans annexed to Inclosure Awards, 31 Geo. II.—7 Will. IV.—Calendar of Privy Seals, &c., Hen. VI.—Eliz., for Cheshire and Flintshire.—Calendar of Writs of General Livery, &c., for Cheshire, Eliz.—Charles I.—Calendar of Deeds, &c., on the Chester Plea Rolls, Hen. III. and Edw. I.—List of Documents photozincographed, Will. I.—Hen. VII.	0 7
1866	27	List of Awards of Inclosure Commissioners.—References to Charters in the Cartæ Antiquæ and the Confirmation Rolls of Chancery, Ethelbert of Kent—James I.—Calendar of Deeds, &c., on the Chester Plea Rolls, Edw. II.—List of Documents photozincographed, Hen. VIII. and Edw. VI.	1 6
1867	28	Fees in the Public Record Office.—Calendar of Fines, Cheshire and Flintshire, Edw. I.—Calendar of Deeds, &c., on the Chester Plea Rolls, Edw. III.—List of Documents photozincographed, Mary and Eliz., and Scottish, Part I.—Table of Law Terms, from the Norman Conquest to 1 Will. IV.	0 10½

Date.	Number of Report.	Chief Contents of Appendices.	Price.
1868	29	Calendar of Royal Charters.—Calendar of Deeds, &c., on the Chester Plea Rolls, Richard II.—Hen. VII.—Durham Records, Letter and Report.	s. d. 0 9
1869	30	Duchy of Lancaster Records, Inventory.—Durham Records, Inventory, Indexes to Kellawe's Register.—Calendar of Deeds, &c., on the Chester Plea Rolls, Hen. VIII.—Calendar of Decrees of Court of General Surveyors, 34–38 Hen. VIII.—Calendar of Royal Charters.—State Paper Office, Calendar of Documents relating to the History of, to 1800.—List of Documents photozincographed, Elis.—Anne.—Tower of London, Index to Documents in custody of the Constable of.—Calendar of Dockets, &c., for Privy Seals, 1634–1711, in the British Museum. Report of the Commissioners on Carte Papers.—Venetian Ciphers.	3 0
1870	31	Duchy of Lancaster Records, Calendar of Royal Charters, Will. II.—Ric. II.—Durham Records, Calendar of Chancery Enrolments; Cursitor's Records.—List of Officers of Palatinate of Chester, in Cheshire and Flintshire, and North Wales.—List of Sheriffs of England, 31 Hen. I. to 4 Edw. III.—List of Documents photozincographed, Scottish, Part II.	2 3
1871	32	Part I.—Report of the Commissioners on Carte Papers.—Calendarium Genealogicum, 1 & 2 Edw. II.—Durham Records, Calendar of Cursitor's Records, Chancery Enrolments.—Duchy of Lancaster Records, Calendar of Rolls of the Chancery of the County Palatine.	2 2
1871	—	Part II.—Charities; Calendar of Trust Deeds enrolled on the Close Rolls of Chancery, subsequent to 9 Geo. II. c. xxxvi.	5 6
1872	33	Duchy of Lancaster Records, Calendar of Rolls of the Chancery of the County Palatine.—Durham Records, Calendar of the Cursitor's Records, Chancery Enrolments.—Report on the Shaftesbury Papers.—Venetian Transcripts.—Greek copies of the Athanasian Creed.	1 10
1873	34	Parliamentary Petitions; Index to the Petitions to the King in Council.—Durham Records, Calendar of the Cursitor's Records, Chancery Enrolments.—List of Documents photozincographed, Scottish, Part III.—Supplementary Report on the Shaftesbury Papers.	1 9
1874	35	Duchy of Lancaster Records, Calendar of Ancient Charters or Grants.—Palatinate of Lancaster; Inventory and Lists of Documents transferred to the Public Record Office.—Durham Records, Calendar of Cursitor's Records, Chancery Enrolments.—List of Documents photozincographed, Irish, Part I.—Second Supplementary Report on the Shaftesbury Papers.	1 6

Date.	Number of Report.	Chief Contents of Appendices.	Price.
1875	36	Durham Records, Calendar of the Cursitor's Records, Chancery Enrolments.—Duchy of Lancaster Records; Calendar of Ancient Charters or Grants.—List of Documents photozincographed; Irish, Part II.—M. Armand Baschet's Report upon Documents in French Archives relating to British History.—Calendar of Recognizance Rolls of the Palatinate of Chester, to end of reign of Hen. IV.	s. d. 4 4
1876	37	Part I.—Durham Records, Calendar of the Cursitor's Records, Chancery Enrolments.—Duchy of Lancaster Records, Calendar of Ancient Rolls of the Chancery of the County Palatine.—M. Baschet's list of French Ambassadors, &c., in England, 1509-1714.	1 2
1876	—	Part II.—Calendar of Recognizance Rolls of the Palatinate of Chester; Hen. V.—Hen. VII.	4 4
1877	38	Exchequer Records, Catalogue of Special Commissions, 1 Eliz. to 10 Vict., Calendar of Depositions taken by Commission, 1 Eliz. to end of James I.—List of Representative Peers for Scotland and Ireland.	4 3
1878	39	Calendar of Recognizance Rolls of the Palatinate of Chester, 1 Hen. VIII.—11 Geo. IV.—Exchequer Records, Calendar of Depositions taken by Commission, Charles I.—Duchy of Lancaster Records; Calendar of Lancashire Inquisitions post Mortem, &c.—Third Supplementary Report on the Shaftesbury Papers.—Anglo-Saxon Charters photozincographed.—M. Baschet's List of Despatches of French Ambassadors to England, 1509-1714.	4 6
1879	40	Calendar of Depositions taken by Commission, Commonwealth—James II.—Miscellaneous Records of Queen's Remembrancer in the Exchequer.—Durham Records, Calendar of the Cursitor's Records, Chancery Enrolments.—Duchy of Lancaster Records, Calendar of Patent Rolls, 5 Ric. II.—21 Hen. VII.—Rules and Regulations respecting the public use of the Records.	3 0
1880	41	Calendar of Depositions taken by Commission, William and Mary to George I.—Calendar of Norman Rolls, Hen. V., Part I.—Anglo-Saxon Charters photozincographed.—Report from Rome.—List of Calendars, Indexes, &c. in the Public Record Office on 31st December 1879.	4 8
1881	42	Calendar of Depositions taken by Commission, George II.—Calendar of Norman Rolls, Hen. V., Part II. and Glossary.—Calendar of Patent Rolls, 1 Edw. I.—Anglo-Saxon Charters photozincographed.—Transcripts from Paris.	4 0
1882	43	Calendar of Privy Seals, &c., 1-7 Charles I.—Duchy of Lancaster Records, Inventory of Court Rolls, Hen. III.—Geo. IV., Calendar of Privy Seals,	8 10

Date.	Number of Report.	Chief Contents of Appendices.	Price.
		Ric. II.—Calendar of Patent Rolls, 2 Edw. I.—Anglo-Saxon Charters photozincographed.—Fourth Supplementary Report on the Shaftesbury Papers.—Transcripts from Paris.—Report on Libraries in Sweden.—Report on Papers relating to English History in the State Archives, Stockholm.—Report on Canadian Archives.	s. d.
1883	44	Calendar of Patent Rolls, 3 Edw. I.—Durham Records, Cursitor's Records, Inquisitions post Mortem, &c.—Calendar of French Rolls, 1-10 Hen. V.—Anglo-Saxon Charters photozincographed.—Report from Venice.—Transcripts from Paris.—Report from Rome.	3 6
1884	45	Duchy of Lancaster Records, Inventory of Ministers' and Receivers' Accounts, Edw. I.—Geo. III.—Durham Records, Cursitor's Records, Inquisitions post Mortem, &c.—Treasury of the Receipt of the Exchequer, Calendar of Diplomatic Documents.—Anglo-Saxon Charters photozincographed.—Transcripts from Paris.—Reports from Rome and Stockholm.—Report on Archives of Denmark, &c.—Transcripts from Venice.—Calendar of Patent Rolls, 4 Edw. I.	4 3
1885	46	Presentations to Offices on the Patent Rolls, Charles II.—Anglo-Saxon Charters, &c., photozincographed.—Transcripts from Paris.—Reports from Rome.—Second Report on Archives of Denmark, &c.—Calendar of Patent Rolls, 5 Edw. I.—Catalogue of Venetian Manuscripts bequeathed by Mr. Rawdon Brown to the Public Record Office.	2 10
1886	47	Transcripts from Paris.—Reports from Rome.—Third Report on Archives of Denmark, &c.—List of Creations of Peers and Baronets, 1483-1646.—Calendar of Patent Rolls, 6 Edw. I.	2 2
		There have also been printed Indexes to Reports 1-22, and Reports 23-39.	

*Public Record Office,
October 1887.*

SCOTLAND.

CATALOGUE OF SCOTCH RECORD PUBLICATIONS

PUBLISHED UNDER THE DIRECTION OF

THE LORD CLERK REGISTER OF SCOTLAND.

[OTHER WORKS RELATING TO SCOTLAND WILL BE FOUND AMONG THE PUBLICATIONS
OF THE RECORD COMMISSIONERS, *see pp. 26-28.*]

1. CHRONICLES OF THE PICTS AND SCOTS, AND OTHER EARLY MEMORIALS OF SCOTTISH HISTORY. Royal 8vo., half bound (1867). *Edited by WILLIAM F. SKENE, LL.D. Price 10s. Out of print.*
 2. LEDGER OF ANDREW HALYBURTON, CONSERVATOR OF THE PRIVILEGES OF THE SCOTCH NATION IN THE NETHERLANDS (1492-1503); TOGETHER WITH THE BOOKS OF CUSTOMS AND VALUATION OF MERCHANDISES IN SCOTLAND. *Edited by COSMO INNES. Royal 8vo., half bound (1867). Price 10s.*
 3. DOCUMENTS ILLUSTRATIVE OF THE HISTORY OF SCOTLAND FROM THE DEATH OF KING ALEXANDER THE THIRD TO THE ACCESSION OF ROBERT BRUCE, from original and authentic copies in London, Paris, Brussels, Lille, and Ghent. In 2 Vols. royal 8vo., half bound (1870). *Edited by Rev. JOSEPH STEVENSON. Price 10s. each.*
 4. ACCOUNTS OF THE LORD HIGH TREASURER OF SCOTLAND. Vol. 1, A.D. 1473-1498. *Edited by THOMAS DICKSON. 1877. Price 10s.*
 5. REGISTER OF THE PRIVY COUNCIL OF SCOTLAND. *Edited and arranged by J. H. BURTON, LL.D.* Vol. 1, 1545-1569. Vol. 2, 1569-1578. Vol. 3, A.D. 1578-1585. Vol. 4, A.D. 1585-1592. Vol. 5, 1592-1599. Vol. 6, 1599-1604. Vol. 7, 1604-1607. Vol. 8 in progress. *Edited by DAVID MASSON, LL.D. 1877-1884. Price 15s. each.*
 6. ROTULI SCACCARI REGUM SCOTORUM. THE EXCHEQUER ROLLS OF SCOTLAND Vol. 1, A.D. 1264-1359. Vol. 2, A.D. 1359-1379. *Edited by JOHN STUART, LL.D., and GEORGE BURNETT, Lyon King of Arms. 1878-1880.* Vol. 3, A.D. 1379-1406. Vol. 4, A.D. 1406-1436 (1880). Vol. 5, A.D. 1437-1454 (1882). Vol. 6, 1455-1460 (1883). Vol. 7, 1460-1469 (1884). Vol. 8, A.D. 1470-1479 (1885). Vol. 9, 1480-1487 Addenda, 1437-1487 (1886). Vol. 10, 1488-1496. Vol. 11 in progress. *Edited by GEORGE BURNETT. Price 10s. each.*
 7. CALENDAR OF DOCUMENTS RELATING TO SCOTLAND. *Edited by JOSEPH BAIN.* Vol. I (1881). Vol. II. 1272-1307 (1884). Vol. III. (in progress). *Price 15s. each.*
 8. REGISTER OF THE GREAT SEAL OF SCOTLAND. A.D. 1424-1513 (1882). A.D. 1513-1546 (1883). A.D. 1546-1580 (1886). A.D. 1580 (in progress). *Edited by JAMES BALFOUR PAUL and J. M. THOMSON. Price 15s. each.*
- FAC-SIMILES OF THE NATIONAL MSS. OF SCOTLAND. (*Out of print.*)
Parts I., II., and III. *Price 21s. each.*

Stationery Office
October 1887.

IRELAND.

CATALOGUE OF IRISH RECORD PUBLICATIONS.

CALENDAR OF THE PATENT AND CLOSE ROLLS OF CHANCERY IN IRELAND. HENRY VIII., EDWARD VI., MARY, AND ELIZABETH. *Edited by* JAMES MORRIN, Royal 8vo. (1861-3). Vols. 1, 2, and 3. *Price* 11s. each.

ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF IRELAND.
Senchus Mor. (1865-1880.) Vols. 1, 2, 3, and 4. *Price* 10s. each.
Vol. 5 in progress.

Abstracts of the Irish Patent Rolls of James I. Unbound. *Price* 25s.

Abstracts of the Irish Patent Rolls of James I. With Supplement. *Price* 35s.

FAC-SIMILES OF NATIONAL MANUSCRIPTS OF IRELAND, FROM THE EARLIEST EXTANT SPECIMENS TO A.D. 1719. *Edited by* JOHN T. GILBERT, F.S.A., M.R.I.A.
Part 1 is out of print. *Parts* II. and III. *Price* 42s. each. *Part* IV. 1. *Price* 5l. 5s. *Part* IV. 2. *Price* 4l. 10s.

This work forms a comprehensive Palæographic Series for Ireland. It furnishes characteristic specimens of the documents which have come down from each of the classes which, in past ages, formed principal elements in the population of Ireland, or exercised an influence in her affairs. With these reproductions are combined fac-similes of writings connected with eminent personages or transactions of importance in the annals of the country to the early part of the eighteenth century.

The specimens have been reproduced as nearly as possible in accordance with the originals, in dimensions, colouring, and general appearance. Characteristic examples of styles of writing and caligraphic ornamentation are, so far as practicable, associated with subjects of historic and linguistic interest. Descriptions of the various manuscripts are given by the Editor in the Introduction. The contents of the specimens are fully elucidated and printed in the original languages, opposite to the Fac-similes—line for line—without contractions—thus facilitating reference and aiding effectively those interested in palæographic studies.

In the work are also printed in full, for the first time, many original and important historical documents.

Part I. commences with the earliest Irish MSS. extant.

Part II.: From the Twelfth Century to A.D. 1299.

Part III.: From A.D. 1300 to end of reign of Henry VIII.

Part IV. 1.: From reign of Edward VI. to that of James I.

In *Part* IV. 2.—the work is carried down to the early part of the eighteenth century, with Index to the entire publication.

ACCOUNT OF FAC-SIMILES OF NATIONAL MANUSCRIPTS OF IRELAND. IN ONE VOLUME; 8vo., WITH INDEX. *Price* 10s. *Parts* I. and II. together. *Price* 2s. 6d.
Part II. *Price* 1s. 6d. *Part* III. *Price* 1s. *Part* IV. 1. *Price* 2s. *Part* IV. 2. *Price* 2s. 6d.

Stationery Office,
October 1887.

